

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2568)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.9 No.3 (March 2025)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติ และการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

 เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

 บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 กองบรรณาธิการ

พระวัชรพุทธิบัณฑิต, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระสาโรจน์ ธมมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.เรีนฤทัย รอดสุวรรณ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ดร.วงษ์สิริ เรืองศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

นางอำภาพันธ์ พรหมรา

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายเอกพร เอียดจ้อย

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง

 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายศักดิ์ดา หารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภินันท์ คำหารพล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลาไม้ชัย

นายบุญญฤทธิ์ ชูราศี

ฝ่ายกฎหมาย

อาจารย์ จรวยพร เหมรังสี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวศุภิสรา ณ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 3 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 29 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 9 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

จุฬาลงกรณ์

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด
บรรณาธิการ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
ปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา	1
PERSONAL FACTORS AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT INFLUENCING THE QUALITY OF WORK LIFE OF SUPPORT STAFF AT BOROMARAJONANI COLLEGE OF NURSING, NAKHON RATCHASIMA	
สุชาดา วงศ์สวัสดิ์ และรสสุคนธ์ พิไชยแพทย์	
ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษาบ้านช่องพิน อำเภopakพะยูน จังหวัดพัทลุง	16
SUCCESS FACTORS IN PARTICIPATORY MANAGEMENT OF MARINE AND COASTAL RESOURCES BY THE SONGKHLA LAKE BASIN COMMUNITY: CASE STUDY BAAN CHONG PHEAUN, PAK PHAYUN DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE	
นิตยา ศรีพล, สินี กิตติชนมวรกุล, ชุติศักดิ์ นพถาวร, สายสุดา สุขแสง และเบญจวรรณ เฟื่องหนู	
รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่	31
THE MODEL OF THE DEVELOPMENT INNOVATIVE LEADERSHIP SKILLS OF THE BASIC EDUCATION SCHOOL ADMINISTRATORS IN PHRAE PROVINCE	
ปฎิภาณ อินทเนตร, ชูชีพ พุทธรประเสริฐ, ประพันธ์ ธรรมไชย และภูเบศ พวงแก้ว	
รูปแบบพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท	44
DEVELOPMENT MODEL SPECIAL CHILDREN IN THE CENTURY 21 FOR INCLUSIVE SCHOOLS USING THREE BASE MODEL OF CHAINAT PROVINCE	
พรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี, ณัฐพิพัฒน์ ดอกเทียน และณิชภา ธพิพัฒน์	
การศึกษาเปรียบเทียบเชิงนโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน	58
THE POLICY COMPARATIVE STUDY OF ELECTRONIC CIGARETTES IN THE GROUP OF ASEAN COUNTRIES	
อัศวินท์ ศาสสนพิทักษ์, จินดา อารังอาจริยกุล และสุกัลยา คงประดิษฐ์	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาอัตลักษณ์ของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล	75
IDENTITY DEVELOPMENT OF ADOLESCENTS IN THE DIGITAL AGE	
เกสรฯ ทองประไพ	
การศึกษาบทบาทของน้ำมนต์จากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนาน	89
A STUDY OF ROLES OF SACRED WATER FROM “TWELVE LEGENDS” PARITTA CHANTING	
ณัฐณินท์ ศุภรังษี และณัฐพร ไช่มุกข์	
ปรารบปรวบรวมสมัยในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี	104
THE CONTEMPORARY PARATEXTS IN TAI YAUN PALM-LEAF MANUSCRIPTS FOUND AT WAT MAI NAKHON BAN, RATCHABURI PROVINCE	
ดอกรัก พยัคศรี และอุเทน วงศ์สถิตย์	
การยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น	119
ENHANCING EMPLOYEES' HAPPINESS IN THE ORGANISATION: KHON KAEN PROVINCIAL HEALTH OFFICE	
กมลวดี บุญรัตน์ และวิษณุ สมิตสุวรรณค์	
การสื่อสารทางการเมืองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร	130
POLITICAL COMMUNICATION IN SOLVING THE CITIZEN'S PROBLEMS IN THEIR DISTRICT BY THE MEMBERS OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES IN SAKON NAKHON PROVINCE	
กิตติชัย พชรโชค, สุภาภรณ์ ศรีดี, กานต์ บุญศิริ และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์	
ความสัมพันธ์ของมาตรการและการอำนวยความสะดวกของภาครัฐต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่น	144
THE RELATIONSHIP BETWEEN GOVERNMENT MEASURES AND FACILITATION TOWARD THE DECISION TO ADOPT BATTERY ELECTRIC VEHICLES IN KHON KAEN	
กัญญาวิวิร์ ประทุมวัน และวิษณุ สมิตสุวรรณค์	
ปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน	155
LEGAL PROBLEMS ON THE COLLECTION OF SCIENTIFIC EVIDENCE FOR CRIMINAL PROCEEDINGS AT THE LEVEL OF INQUIRY OFFICER	
พระมหาสุรเดช โอ่งอินทร์, อังกริต์ ดลเจิม และตะวัน เดชภักดิ์นงนกุล	

สารบัญ (ต่อ)

การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะ แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์	168
ALTERNATIVE CARE FOR CHILDREN WITH LONG-TERM FAMILY-LIKE CARE: CASE STUDY OF SOS CHILDREN'S VILLAGES THAILAND	
มาดี ลิมสกุล	
แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กรณีศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว	184
GUIDELINES FOR DEVELOPING TOURISM MANAGEMENT THROUGH THE PARTICIPATION OF STAKEHOLDER NETWORKS: A CASE STUDY OF KHOK SUNG SUBDISTRICT, KHOK SUNG DISTRICT, SA KAEO PROVINCE	
สุพจน์ เดชเรือง, สนิทเดช จินตนา และชัยมงคล สุพรรณอินทร์	
การศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ	199
A STUDY OF READINESS FOR HEALTH TOURISM MANAGEMENT IN SAMUTPRAKARN PROVINCE	
จิตติณชุลี บุญช่วย	
โมเดลสมการโครงสร้างแนวทางการจัดการความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานของธุรกิจ นิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี	213
A MANAGEMENT GUIDELINE TO REDUCE LABOR CONFLICTS AND DISPUTES FOR BUSINESS ORGANIZATIONS IN CHONBURI INDUSTRIAL ESTATE	
เชวง สว่างลาภธรรม และรุ่งโรจน์ สุพรรณชัย	
การส่งเสริมคุณธรรมของเครือข่ายทางสังคมตามคำประกาศเจตนารมณ์และข้อเสนอเชิงนโยบาย จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13	224
PROMOTING THE MORALITY OF SOCIAL NETWORKS ACCORDING TO THE DECLARATION OF MORAL INTENT AND POLICY PROPOSALS FROM THE 13TH NATIONAL MORALITY ASSEMBLY	
นิติพล ธาระรูป, ณัฐวดี ลิ่มเลิศเจริญวนิช และศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี	
ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง: กรณีศึกษา ทัณฑสถานบำบัด พิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี	236
FACTORS AFFECTING THE SUCCESS OF VOCATIONAL TRAINING FOR FEMALE INMATES: A CASE STUDY OF THE SPECIAL CORRECTIONAL INSTITUTION FOR WOMEN, PATHUM THANI PROVINCE	
ดาวเรือง เหลืองขจร, สนิทเดช จินตนา และมณีนัทธ์ ไทรเมฆ	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด THE INTEGRATED ONLINE COUNSELLING MODEL TO STRENGTHEN THE RESILIENCE OF THAIS DURING THE COVID SITUATION ขวัญธิดา พิมพ์การ, กฤษดา ทองทับ, หทัยชนก เผ่าวิริยะ และปัญญกรณ์ อุรัตนมณี	247
ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่มีต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้า ศูนย์กลางโลจิสติกส์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย CAUSAL FACTORS OF WAREHOUSE TECHNOLOGY MANAGEMENT AFFECTING THE PERFORMANCE OF CENTRAL LOGISTICS WAREHOUSES IN E-COMMERCE IN THAILAND พีระพงษ์ นิรัตน์ และศิลา ปัญญวัชรวงศ์	264
ปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย THE CAUSAL FACTORS OF LOGISTICS SERVICE QUALITY AFFECT THE INTENTION TO COMPLY WITH PERSONAL DATA PROTECTION REGULATIONS AMONG SMALL AND MEDIUM-SIZED LOGISTICS SERVICE PROVIDERS IN THAILAND ธีรพัฒน์ ชัยรัตน์กรกิจ และศิลา ปัญญวัชรวงศ์	278
ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน เพื่อณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม THE ART OF CREATING AN IDENTITY FROM STORYTELLING USING CARTOONS AS A BASE TO CAMPAIGN TO STOP VIOLENCE AND SEXUAL HARASSMENT AGAINST PEOPLE IN SOCIETY วันวิสาข์ พรหมจัน และพลชนันท์ บุญช่วย	293
การพัฒนาแพลตฟอร์มและสื่อออนไลน์ 3 ภาษา เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ประกอบการ คลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร DEVELOPING PLATFORM AND ONLINE MEDIA IN 3 LANGUAGES TO DEVELOP WORK SKILLS OF SEAFOOD TEMPERATURE CONTROLLED WAREHOUSE OPERATORS IN SAMUT SAKHON PROVINCE กนกอร โฉมเฉลา, ขวัญวิมาน อาจโยธา และจารุวรรณ บุญมี	309
ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม A MODEL FOR DIGITAL ECONOMIC DEVELOPMENT THROUGH CULTURAL CAPITAL IN THE CONTEXT OF CULTURAL TOURISM ประยุทธ์ ตั้งสงบ, นพดล อินทร์จันทร์ และกังวาน ยอดวิเศษศักดิ์	322

สารบัญ (ต่อ)

การประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	340
EVALUATE FOR DEVELOPMENT AND ADJUSTMENT OF THE CURRICULUM EVALUATION ON BACHELOR DEGREE OF EDUCATION PROGRAM IN HEALTH AND PHYSICAL EDUCATION, FACULTY OF PHYSICAL EDUCATION, SRINAKARINWIROT UNIVERSITY	
พันธิริ คำทูล และฉัตรพันธ์ ดุสิตกุล	
ตำนานศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี: ความเชื่อและบทบาท	355
MYTH OF CHIFU WANGYE SHRINE SAIBURI DISTRICT, PATTANI PROVINCE: BELIEVES AND ROLES	
ภากร นพฤทธิ์ และเอียรณพัฒน์ เมืองหลวง	
ผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง ระบบนิเวศ ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง	367
THE EFFECTS OF PROJECT-BASED LEARNING APPROACH ON THE TOPIC OF ECOSYSTEM IN SCIENTIFIC PROBLEM-SOLVING ABILITY AND SCIENTIFIC ATTITUDES OF MATHAYOMSUKSA 3 STUDENTS AT TRANG CHRISTIAN SUKSA SCHOOL IN TRANG PROVINCE	
พงศธร ตริรัตน์ไพบูลย์, ดวงเดือน สุวรรณจินดา และทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์	
การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหยอดหลุม กับวิธีแบบหว่านของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี	379
COMPARATIVE ANALYSIS OF COSTS AND RETURNS OF RADISH CULTIVATION BETWEEN THE HOLE-DROPPING AND BROADCASTING METHODS OF RADISH FARMERS IN SUAN PHUENG DISTRICT RATCHABURI PROVINCE	
ยุพา สระภูมิ	
กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม	390
ACADEMIC MANAGEMENT STRATEGIES ACCORDING TO INNOVATIVE THINKING FOR SCHOOL ADMINISTRATIONS UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2	
กัณฑ์กนิษฐ์ โพธิ์จิกร, สุพรรณิ สมานญาติ และภัทราวดี มากมี	
กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น	405
THE STRATEGIES OF PROMOTION WELL-BEING OF MONKS IN MUEANG KHON KAEN DISTRICT	
พระพจน์นันท กุมพล, พระมหาสมบัติ ทวีคุณ, พระจรรย์ สะท้อน และพระครูสังฆรักษ์ทวี ข่ายมณี	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	419

ปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน
ของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา*

PERSONAL FACTORS AND ORGANIZATIONAL COMMITMENT INFLUENCING
THE QUALITY OF WORK LIFE OF SUPPORT STAFF AT BOROMARAJONANI COLLEGE
OF NURSING, NAKHON RATCHASIMA

สุชาดา วงศ์สวัสดิ์, รสสุคนธ์ พิไชยแพทย์*

Suchada Wongsawat, Rossukhon Pichaipae*

คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ประเทศไทย

Faculty of Nursing, Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima, Thailand

*Corresponding author E-mail: homereindeer@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กร 2) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน และ 3) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรสายสนับสนุนที่ทำงานในวิทยาลัยอย่างน้อย 1 ปี ในปีงบประมาณ 2567 จำนวน 50 คน ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กร มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .67 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .80 และแบบสอบถามความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .67 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.00 มีคุณภาพชีวิตการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.42) และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และอายุ ส่วนเพศ สถานภาพสมรส เงินเดือน และอายุงาน ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานได้มากตามลำดับ ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และอายุ (β = .636, .432, -.362, -.270 ตามลำดับ) โดยร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตการทำงานได้ร้อยละ 59.70 (R^2 = .597)

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อองค์กร, คุณภาพชีวิตการทำงาน, บุคลากรสายสนับสนุน

Abstract

This research article aims to 1) Investigate the level of organizational commitment, 2) Assess the quality of work life (QWL), and 3) Examine the personal factors and organizational commitment influencing the QWL of support staff at Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima. The study employed a quantitative research design. The sample comprised 50 support staff members who had been employed at the college for at least one year during the 2024 fiscal year. Participants were selected using simple random sampling. Data were collected using an organizational commitment questionnaire, which had a content validity index ranging from .67 to 1.00 and a Cronbach's alpha reliability coefficient of .80, and a work-life quality questionnaire, which had a content validity index ranging from .67 to 1.00 and a Cronbach's alpha reliability coefficient of .97. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, and inferential statistics, specifically stepwise multiple regression analysis. The findings revealed that the majority of support staff exhibited the highest level of organizational commitment (58.00%). Overall, the quality of work life was rated as good ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.42). Statistically significant factors influencing QWL at the 0.05 level included organizational commitment, job position, educational level, and age. In contrast, gender, marital status, salary, and length of employment had no significant impact on QWL. The most significant predictors of QWL, in order of importance, were organizational commitment, job position, educational level, and age ($\beta = .636, .432, -.362$ and $-.270$ respectively), collectively accounting for 59.70% of the variance ($R^2 = 0.597$). Together, they could predict work-life quality by 59.70% ($R^2 = .597$).

Keywords: Organizational Commitment, Quality of Work Life, Support Staff

บทนำ

การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตให้คนทำงานซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความผูกพันต่อองค์กรที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้นนับเป็นเรื่องที่สำคัญกับทุกองค์กร ซึ่งการพัฒนาสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของคนทำงานเป็นเรื่องที่ท้าทายและไม่หยุดนิ่ง อันเนื่องมาจากสถานการณ์และบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เจ็อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำงานของคนทำงานมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านวิถีชีวิตส่วนตัว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนทำงานในประเทศไทยทั้งในทางตรงและทางอ้อม (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2565) องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยามของคุณภาพชีวิตว่าเป็นมุมมองหรือความคิดของปัจเจกบุคคลที่มีต่อสถานะชีวิตของตนเอง ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและระบบคุณค่าในที่ที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ และมีความสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐาน และความสนใจของบุคคลนั้น เช่น บุคคลหนึ่งอาจให้ความสำคัญต่อเรื่องการ

ทำงานและการหาเงินเป็นตัววัดคุณภาพชีวิต แต่อีกคนอาจให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ในการอยู่อาศัยมากกว่า และบุคคลที่อยู่ในสังคมที่แตกต่างกันก็จะให้ความสำคัญต่อสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตแตกต่างกัน เช่น คนในสังคมตะวันตกอาจให้ความสำคัญต่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน ส่วนคนในสังคมตะวันออกอาจให้ความสำคัญของการได้อยู่กับครอบครัวมากกว่าการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน จึงกล่าวได้ว่าคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับเป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐาน และความสนใจของบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมตามความเชื่อและวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ (พรรณทิพา ศักดิ์ทอง, 2562)

คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นองค์ประกอบหนึ่งของคุณภาพชีวิตในภาพรวม เนื่องจากการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี คุณภาพชีวิตการทำงานจึงมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรภายในหน่วยงานกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับงาน รวมถึงสภาพแวดล้อมในการทำงาน คุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีมี 8 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม การมีสภาพการปฏิบัติงานที่น่าอยู่ในการทำงานและส่งเสริมสุขภาพ การมีความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน การมีโอกาสในการพัฒนาและใช้ความสามารถของบุคคล การทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การมีประชาธิปไตยและความยุติธรรมในการทำงาน การมีความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และการมีความภูมิใจในองค์กร (Walton, R. E., 1973) ดังนั้น การวัดคุณภาพชีวิตการทำงานจึงดูได้จากความพึงพอใจในรายได้ ทรัพย์สินสมบัติ เครื่องอุปโภคบริโภค สภาวะทางด้านสังคม ความพึงพอใจในด้านการศึกษา การได้รับบริการและสวัสดิการต่าง ๆ ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวและชีวิตการทำงาน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2561) รวมทั้งจากการศึกษายังพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรด้วย ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาตำแหน่งงาน อายุงาน อัตราเงินเดือน (ณัฐนิชใจเบิกบาน, 2562); (วรเชษฐ์ กาญจนวิศาล, 2562); (อัญชลินทร์ ปานศิริ, 2565) คุณภาพชีวิตในการทำงานจึงมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพขององค์กรอย่างมาก การจัดสวัสดิการที่ดีหรือประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ แก่พนักงาน จะช่วยให้บุคลากรมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและมีความผูกพันต่อองค์กร (อรุณ ศรีระยัษ และคณะ, 2563)

ความผูกพันต่อองค์กรเป็นความรู้สึกที่คนทำงานยึดมั่น เชื่อมมั่น ยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความตั้งใจที่จะทำงานอยู่กับองค์กร โดยเป็นความต้องการทั้งด้านการคงอยู่ทางกายภาพและจิตใจ ตั้งใจ และมั่นใจอุทิศตนอย่างเต็มที่ที่จะปฏิบัติงาน ทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อสร้างความก้าวหน้าและบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายให้แก่องค์กร ความผูกพันองค์กรประเมินจาก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกล่าวถึงองค์กรในทางที่ดีหรือทางบวก มีความรักและภาคภูมิใจต่อองค์กร 2) มีความต้องการที่จะอยู่กับองค์กรต่อไป แม้จะมีโอกาสใหม่ที่เทียบเท่าหรืออาจจะดีกว่า มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและเป็นเจ้าของร่วมในองค์กร และ 3) มีความภาคภูมิใจและความเต็มใจที่จะทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร อย่างมุ่งมั่น ทุ่มเท สร้างสรรค์ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) กล่าวได้ว่าความผูกพันต่อองค์กรมีสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีคุณภาพชีวิตการทำงาน ความรัก ความภาคภูมิใจ การยอมรับ และการยึดมั่นในจุดมุ่งหมายและอุดมการณ์ขององค์กร อันเป็นผลให้บุคลากรมีความเต็มใจที่จะทำงานเพื่อความก้าวหน้าและประโยชน์ขององค์กร ตลอดจนมีความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกตลอดไป (อนุดิษฐ์ ฐานไชยกร, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาของ วสุพัชร์ แก้วกิม

ที่พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับคุณภาพชีวิตการทำงาน จึงควรมีการส่งเสริมการสร้าง ความผูกพันต่อองค์กร เพื่อให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น (วสุพัชร แก้วกิม, 2563)

จากความสำคัญของความผูกพันต่อองค์กรและคุณภาพชีวิตการทำงานข้างต้น ประกอบกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา มีแผนการพัฒนาระบบแรงจูงใจของบุคลากรด้วยการยกระดับการบริหารจัดการสิทธิประโยชน์ เพื่อพัฒนาผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ ซึ่งจะเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2568 โดยมีตัวชี้วัด คือ บุคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับดีขึ้นไป จึงเป็นที่มาที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนในครั้งนี้ โดยนำแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานของ Walton, R. E. ที่ใช้หลักในการพิจารณาจากคุณลักษณะของบุคคล ค่าตอบแทน เน้นแนวทางความเป็นมนุษย์ สภาพแวดล้อมการทำงาน และสังคม ที่ทำให้งานประสบผลสำเร็จ ซึ่งสามารถวัดได้จาก 8 องค์ประกอบ (Walton, R. E., 1973) ดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งความผูกพันต่อองค์กรและปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา อีกทั้งยังไม่เคยมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนของวิทยาลัยแห่งนี้มาก่อน ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาให้บุคลากรสายสนับสนุนของวิทยาลัยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยการให้การสนับสนุน ทำความเข้าใจหรือส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานให้กับแต่ละกลุ่มเป้าหมายตามปัจจัยส่วนบุคคลได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ยังทำให้องค์กรได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งข้อมูลจากการวิจัยยังเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำไปใช้ประกอบการดำเนินการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานของ Walton, R. E. ที่สรุปว่าคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีมี 8 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม การมีสภาพการปฏิบัติงานที่น่าอยู่ น่าทำงานและส่งเสริมสุขภาพ การมีความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน การมีโอกาสในการพัฒนาและใช้ความสามารถของบุคคล การทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การมีประชาธิปไตยและความยุติธรรมในการทำงาน การมีความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และการมีความภูมิใจในองค์กร (Walton, R. E., 1973) รวมทั้งการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ซึ่งมีตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับ

การศึกษา เงินเดือน อายุงาน ตำแหน่งงาน) และความผูกพันต่อองค์กร ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ บุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ที่ปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2567 และมีประสบการณ์ในการทำงานที่วิทยาลัยอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 59 คน (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2567) (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา, 2567) คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power โดยกำหนดอำนาจในการทดสอบที่ระดับ 0.95 กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกำหนดขนาดอิทธิพลที่ 0.35 ตามข้อเสนอแนะของ Cohen, J. ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ได้ประมาณค่าขนาดอิทธิพลขนาดใหญ่ไว้ที่ 0.35 (Cohen, J., 1988) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน ผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 25 คิดเป็น จำนวน 10 คน เพื่อป้องกันกรณีกลุ่มตัวอย่างไม่ครบตามจำนวนที่ต้องการหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัย ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมด 50 คน ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยใช้ตารางเลขสุ่ม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่ม ได้แก่ 1) เป็นบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ที่ปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2567 และมีประสบการณ์ในการทำงานที่วิทยาลัยอย่างน้อย 1 ปี และ 2) มีความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย และเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างออกจากกลุ่ม ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานภายในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ต่ำกว่า 1 ปี และ 2) มีปัญหาสุขภาพจนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา เงินเดือน อายุงาน และตำแหน่งงาน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กร ผู้วิจัยใช้ข้อคำถามความผูกพันต่อองค์กรตามแบบประเมินด้านความผูกพันต่อองค์กร สำหรับบุคลากรกระทรวงสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) จำนวน 9 ข้อ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกล่าวถึงองค์กรในทางที่ดี จำนวน 3 ข้อ 2) ด้านความต้องการที่จะอยู่กับองค์กรต่อไป จำนวน 3 ข้อ และ 3) ด้านความภาคภูมิใจและเต็มใจที่จะทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร จำนวน 3 ข้อ แต่ละข้อ มี 5 ตัวเลือก โดยคิดคะแนน ดังนี้ ตอบตัวเลือกที่ 1 เท่ากับ 0 คะแนน ตอบตัวเลือกที่ 2 เท่ากับ 25 คะแนน ตอบตัวเลือกที่ 3 เท่ากับ 50 คะแนน ตอบตัวเลือกที่ 4 เท่ากับ 75 คะแนน ตอบตัวเลือกที่ 5 เท่ากับ 100 คะแนน ในการแปลผลระดับความผูกพันต่อองค์กรโดยรวม แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยใช้คะแนนเฉลี่ยและใช้เกณฑ์ ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 25.00 - 49.99 (มีความผูกพันน้อย) คะแนนเฉลี่ย 50.00 - 74.99 (มีความผูกพันมาก) และคะแนนเฉลี่ย 75.00 - 100.00 (มีความผูกพันมากที่สุด) ตามเกณฑ์การแบ่งระดับของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2561)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบสอบถามคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ซึ่งประยุกต์ใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานของ Walton, R. E. มีจำนวน 40 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ให้คะแนนระดับความคิดเห็นตามเกณฑ์ ดังนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5 คะแนน) เห็นด้วยมาก (4 คะแนน) เห็นด้วยปานกลาง (3 คะแนน) ไม่เห็นด้วย (2 คะแนน) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1 คะแนน) ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านการมีสภาพการปฏิบัติงานที่น่าอยู่ น่าทำงานและส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 5 ข้อ 3) ด้านการมีความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน จำนวน 5 ข้อ 4) ด้านการมีโอกาสนในการพัฒนาและใช้ความสามารถของบุคคล จำนวน 5 ข้อ 5) ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จำนวน 5 ข้อ 6) ด้านการมีประชาธิปไตยและความยุติธรรมในการทำงาน จำนวน 5 ข้อ 7) ด้านการมีความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว จำนวน 5 ข้อ และ 8) ด้านการมีความภูมิใจในองค์กร จำนวน 5 ข้อ (Walton, R. E., 1973) การแปลผลระดับของคุณภาพชีวิต แบ่งระดับเป็น 5 ระดับ โดยใช้ค่าเฉลี่ย และใช้เกณฑ์ ดังนี้ 4.21 - 5.00 (มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดีมาก) 3.41 - 4.20 (มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี) 2.61 - 3.40 (มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง) 1.81 - 2.60 (มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับไม่ดี) และ 1.00 - 1.80 (มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับไม่ดีมาก) ตามเกณฑ์การแบ่งระดับของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

แบบสอบถามการวิจัยนี้ ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพยาบาลศาสตร์และเวชศาสตร์ชุมชน 1 คน ด้านสุขศึกษาและพัฒนาสังคม 1 คน และด้านการวัดผลการศึกษา 1 คน แล้วนำมาหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาและปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำ จากนั้นหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับกลุ่มบุคลากรสายสนับสนุนวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งแบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กร มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .67 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .80 และแบบสอบถามความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .67 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .97

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากโครงการวิจัยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมาแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลกับหัวหน้าหน่วยงาน จากนั้นประสานงานกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งก่อนที่กลุ่มตัวอย่างจะตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดของการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง และรายละเอียดของแบบสอบถามทั้งหมดให้มีความเข้าใจก่อนตอบคำถาม ทั้งนี้ ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามโดยอิสระและส่งแบบสอบถามกลับคืนโดยไม่ต้องระบุตัวตนในแบบสอบถาม

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา หมายเลข COA No. 31/2567 โดยก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ชี้แจงโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะระมัดระวังไม่ให้เกิดอันตรายต่อผู้ให้ข้อมูลทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมวิจัยลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยอิสระ ไม่มีการขู่บังคับใด ๆ จากผู้วิจัยหรือผู้มีอิทธิพล ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเป็นความลับไม่นำข้อมูลส่วนตัวมาเปิดเผย และไม่แสวงหาประโยชน์ใด ๆ

จากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผลการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจะนำเสนอในภาพรวมและใช้ข้อมูลเฉพาะการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลระดับระดับความผูกพันต่อองค์กรและคุณภาพชีวิตการทำงาน วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ตัวแปรพยากรณ์ที่เป็นตัวแปรเชิงปริมาณค่าตามจริง ได้แก่ อายุ อายุงาน เงินเดือนและความผูกพันต่อองค์กร ส่วนตัวแปรพยากรณ์ที่เป็นตัวแปรเชิงคุณภาพเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ได้แก่ เพศ (1 = ชาย และ 0 = หญิง) สถานภาพสมรส (1 = โสด และ 0 = สมรส) ระดับการศึกษา (1 = ปริญญาตรีขึ้นไป และ 0 = ต่ำกว่าปริญญาตรี) ตำแหน่งงาน (1 = ข้าราชการและพนักงานสถาบัน และ 0 = พนักงานจ้างเหมาบริการและลูกจ้างชั่วคราว)

ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (กัลยา วานิชย์บัญชา และจิตตา วานิชย์บัญชา, 2561) พบว่า 1) ค่า Cook's Distance ของข้อมูลอยู่ระหว่าง 0 - .281 ซึ่งน้อยกว่า 1 จึงไม่มีความผิดปกติของข้อมูล (Outlier) 2) ทดสอบการกระจายของข้อมูลด้วย Kolmogorov-Smirnov Test พบว่า P-value เท่ากับ .161 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่ .05 แสดงว่า ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ (Normality) 3) ค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนจากแผนภาพการกระจาย (Scatter Plot) ส่วนใหญ่อยู่ใกล้ 0 โดยกระจายอยู่เหนือและใต้ระดับ 0 ในช่วงแคบ แสดงว่า ค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนคงที่ (Homoscedasticity) 4) ค่า Durbin-Watson เท่ากับ 2.172 ซึ่งอยู่ในช่วง 1.5 - 2.5 แสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์ภายในกันเองของตัวแปรอิสระ และ 5) ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระตรวจสอบด้วยค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .440 - 1.000 ซึ่งไม่ต่ำกว่า 0.1 และค่า Variance Inflation Factor (VIF) อยู่ระหว่าง 1.000 - 2.273 ซึ่งไม่เกิน 10 จึงไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรอิสระ จึงสรุปได้ว่าเป็นไปตามเงื่อนไขเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 66 มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี ร้อยละ 36 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 66 การศึกษากว่าปริญญาตรี ร้อยละ 52 มีอายุงานระหว่าง 1 - 10 ปี ร้อยละ 64 มีเงินเดือนน้อยกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 48 และปฏิบัติงานในตำแหน่งข้าราชการและพนักงานสถาบัน ร้อยละ 54 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 50)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	17	54.00
หญิง	33	66.00

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 50) (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี) (Min = 23, Max = 60, $\bar{X}$ = 45.18, S.D. = 10.71)		
21 - 30	6	12.00
31 - 40	10	20.00
41 - 50	16	32.00
51 - 60	18	36.00
สถานภาพสมรส		
โสด	17	34.00
สมรส	33	66.00
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	26	52.00
ปริญญาตรีขึ้นไป	24	48.00
อายุงาน (ปี)		
1 - 10	32	64.00
11 - 20	16	32.00
21 ปีขึ้นไป	2	4.00
เงินเดือน (บาท) (Min = 9,450, Max = 50,000, $\bar{X}$ = 16,734.90, S.D. = 8850.11)		
น้อยกว่า 15,000 บาท	24	48.00
15,000 - 29,999 บาท	23	46.00
30,000 บาทขึ้นไป	3	6.00
ตำแหน่งงาน		
ข้าราชการและพนักงานสถาบัน	27	54.00
พนักงานจ้างเหมาบริการบริการและลูกจ้างชั่วคราว	23	46.00

2. ระดับความผูกพันต่อองค์กร พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่มีความผูกพันต่อองค์กร อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.00 และอีกร้อยละ 42.00 มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันสูงสุด คือ ความภาคภูมิใจและเต็มใจที่จะทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 83.50, S.D. = 12.30) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันต่ำสุด คือ ความต้องการที่จะอยู่กับองค์กรต่อไป อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 49.57, S.D. = 11.74) แสดงดังตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 ระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา (n = 50)

ระดับความผูกพันต่อองค์กร	จำนวน	ร้อยละ
มีความผูกพันมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพัน 75.00 - 100.00)	29	58.00
มีความผูกพันมาก (ค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพัน 50.00 - 74.99)	21	42.00
รวม	50	100.00

ตารางที่ 3 ระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา จำแนกรายด้าน (n = 50)

ความผูกพันต่อองค์กร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความผูกพัน
1. ด้านความภาคภูมิใจและความเต็มใจที่จะทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร	83.50	12.30	มากที่สุด
2. ด้านการกล่าวถึงองค์กรในทางที่ดี	77.50	15.12	มากที่สุด
3. ด้านความต้องการที่จะอยู่กับองค์กรต่อไป	49.57	11.74	น้อย

3. ระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.42) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความภูมิใจในองค์กร อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.54) และด้านสภาพการปฏิบัติงานน่าอยู่ น่าทำงานและส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.53) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = 0.75) แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา (n = 50)

คุณภาพชีวิตการทำงาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพชีวิต
1. ด้านความภูมิใจในองค์กร	4.26	0.52	ดีมาก
2. ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น	4.06	0.54	ดี
3. ด้านสภาพการปฏิบัติงานน่าอยู่ น่าทำงานและส่งเสริมสุขภาพ	4.02	0.53	ดี
4. ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน	3.90	0.50	ดี
5. ด้านประชาธิปไตยและความยุติธรรมในการทำงาน	3.87	0.62	ดี
6. ด้านโอกาสในการพัฒนาและการใช้ความสามารถของบุคคล	3.88	0.49	ดี
7. ด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว	3.74	0.59	ดี
8. ด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	3.19	0.75	ปานกลาง
โดยรวม	3.86	0.42	ดี

4. ปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และอายุ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานได้มากตามลำดับ ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และอายุ ($\beta = .636, .432, -.362, -.270$ ตามลำดับ) โดยร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 59.70 ($R^2 = .597$) ส่วนปัจจัยเพศ สถานภาพสมรส เงินเดือน และอายุงาน ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (n = 50)

ตัวแปร	b	SE _b	Beta (β)	t	P-value
ความผูกพันต่อองค์กร	.114	.017	.636	6.703*	.001
ตำแหน่งงาน (ข้าราชการและพนักงานสถาบัน)	14.509	3.300	.432	4.396*	.001
ระดับการศึกษา (ระดับปริญญาตรีขึ้นไป)	-12.121	3.682	-.362	-3.292*	.002
อายุ	-.426	.172	-.270	-2.475*	.017
ค่าคงที่ (Constant)	92.611	14.799		6.258*	.001
R = .773, R ² = .597, Adjust R ² = .561, SEE = 11.195, F = 16.663, P-value = .001					

*ระดับนัยสำคัญ .05

เขียนสมการทำนายคุณภาพชีวิตการทำงานในรูปคะแนนดิบ ดังนี้

คุณภาพชีวิตการทำงาน = 92.611 + .114 (ความผูกพันต่อองค์กร) + 14.509 (ตำแหน่งงาน) -12.121 (ระดับการศึกษา) - .426 (อายุ)

และสมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

คุณภาพชีวิตการทำงาน = .636 (ความผูกพันต่อองค์กร) + .432 (ตำแหน่งงาน) - .362 (ระดับการศึกษา) - .270 (อายุ)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายสนับสนุน พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 58 สอดคล้องกับการศึกษาของ นริศรา แดงเทโพธิ์ พบว่า พนักงานสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยมหาสารคามโดยรวมมีความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับสูง (นริศรา แดงเทโพธิ์, 2567) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันสูงสุด คือ มีความภาคภูมิใจและเต็มใจที่จะทำงาน เพื่อความสำเร็จขององค์กรอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็น เพราะวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา เป็นองค์กรที่คณะผู้บริหาร บุคลากรสายผู้สอน และบุคลากรสายสนับสนุนมีการทำงานร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร มีการส่งเสริม ดูแลเอาใจใส่บุคลากรสายสนับสนุนทุกระดับทั้งด้านการทำงาน การพัฒนาบุคลากร และสวัสดิการต่าง ๆ ทำให้บุคลากรสายสนับสนุนมีความเชื่อมั่น รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร จึงเกิดความภาคภูมิใจ ทุมเท มุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานให้เพื่อความสำเร็จขององค์กร สอดคล้องกับการศึกษาของ กุลธิดา ไทยสุริโย พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม ด้านการใช้ความพยายามอย่างสุดความสามารถและทำตามหน้าที่ให้ดีที่สุดเพื่อความสำเร็จขององค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (กุลธิดา ไทยสุริโย, 2562) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันต่อองค์กรต่ำสุด คือ ความต้องการที่จะอยู่กับองค์กรต่อไป อยู่ในระดับน้อย อาจเป็นเพราะบุคลากรสายสนับสนุนมีความต้องการลาออกจากองค์กรหรือเปลี่ยนงาน เพื่อไปปฏิบัติงานในตำแหน่งที่มีความมั่นคง ก้าวหน้าขึ้น หรือมีเงินเดือนมากขึ้น สอดคล้องกับ อนุดิษฐ์ ฐานไชยกร กล่าวว่า โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้า

ในอนาคต เงินเดือนนับเป็นปัจจัยที่จะกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลในองค์กร (อนุดิษฐ์ ฐานไชยกร, 2562) และสอดคล้องกับการศึกษาของ กฤตภาคิน มิ่งโสภา และคณะ พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี ด้านที่มีความผูกพันน้อยที่สุด คือ ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภาพขององค์กร (กฤตภาคิน มิ่งโสภา และคณะ, 2566)

จากผลการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน โดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 อาจเป็น เพราะบุคลากรสายสนับสนุนได้ทำงานที่ตอบสนองความต้องการและความปรารถนาของตน ประกอบกับวิทยาลัยวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา มีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้บุคลากรได้นำศักยภาพที่มีมาใช้อย่างเต็มที่ ตรงกับความรู้ความสามารถ ให้โอกาส กำลังใจ และดูแลเอาใจใส่บุคลากรเป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของ มุสต่อฟา หมัดบินเฮด พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรภาครัฐ อำเภอ บางแก้ว จังหวัดพัทลุง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 (มุสต่อฟา หมัดบินเฮด, 2565) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ชลิดา ละม้ายพันธุ์ และสงจิตต์ ไต้แสง พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 (ชลิดา ละม้ายพันธุ์ และสงจิตต์ ไต้แสง, 2567) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความภูมิใจในองค์กร อยู่ในระดับดีมาก อาจเป็น เพราะบุคลากรสายสนับสนุนมีความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานในองค์กรที่เป็นสถาบันการศึกษาที่มีคุณธรรม เป็นแบบอย่างในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ สร้างคนดีเพื่อสังคม เป็นองค์กรที่เป็นแหล่งเรียนรู้ อำนวยประโยชน์ และรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ ตรีภพ ชินบุรณ์ พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยนครพนมด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความภาคภูมิใจในองค์กร (ตรีภพ ชินบุรณ์, 2560) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็น เพราะค่าตอบแทนที่บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่ได้รับยังไม่เพียงพอกับค่าครองชีพในปัจจุบัน สอดคล้องกับ Walton, R. E. กล่าวว่า การมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีนั้น ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการปฏิบัติงานจะต้องมีความเพียงพอในการดำรงชีวิตตามมาตรฐานการครองชีพที่สมเหตุสมผลในสังคมนั้น ๆ (Walton, R. E., 1973) สอดคล้องกับการศึกษาของ ทศนีย์ ชาตไทย พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (ทศนีย์ ชาตไทย, 2560)

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และอายุ โดยจากการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรมากขึ้นจะส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตการทำงานดีขึ้น อาจเป็น เพราะจากผลการศึกษานี้ บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับสูง ซึ่งแสดงถึงความเต็มใจ ความทุ่มเทในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับ อรุณ ศรีระยับ และคณะ กล่าวว่า หากสมาชิกในองค์กรมีความผูกพันต่อองค์กรสูงจะมีการแสดงออกของสมาชิกในการปฏิบัติงานให้แก่องค์กรอย่างเต็มความสามารถ ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จ ความผูกพันต่อองค์กรจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะเพิ่มคุณภาพชีวิตในการการทำงานของสมาชิกในองค์กร (อรุณ ศรีระยับ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ชมกฤษ

เหรียญปรีชา และคณะ พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ชมภูนุช เหรียญปรีชา และคณะ, 2565) ส่วนปัจจัยตำแหน่งงาน ที่พบว่า บุคลากรที่เป็นข้าราชการและพนักงานสถาบันมีคุณภาพชีวิตการทำงานดีกว่าพนักงานจ้างเหมาบริการและลูกจ้างชั่วคราวนั้น อาจเป็น เพราะกลุ่มข้าราชการและพนักงานสถาบัน มีความมั่นคง ก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากกว่า สอดคล้องกับ Walton, R. E. กล่าวว่า ลักษณะงานที่ส่งเสริมความเจริญเติบโตและความมั่นคงให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสก้าวหน้า และมีความมั่นคงในอาชีพ มีแนวทางหรือโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี (Walton, R. E., 1973) และสอดคล้องการศึกษาของ วรเชษฐ์ กาญจนวิศาล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านตำแหน่งงาน มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยแม่โจ้ (วรเชษฐ์ กาญจนวิศาล, 2562) ส่วนปัจจัยระดับการศึกษา ที่พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีคุณภาพชีวิตการทำงานดีกว่าผู้ที่จบปริญญาตรีขึ้นไป อาจเป็น เพราะระดับการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้มีการะงาน ความรับผิดชอบในงานที่มากขึ้น ต้องเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจในการทำงานเพื่อองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย และสอดคล้องกับการศึกษาของ ขวัญเนตร สุขประดิษฐ์ และกิตติ เหลาสุภาพ พบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ขวัญเนตร สุขประดิษฐ์ และกิตติ เหลาสุภาพ, 2565) และปัจจัยอายุที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ลดลง อาจเป็นเพราะอายุที่เพิ่มขึ้นบุคลากรมักจะมี ความรับผิดชอบในงานมากขึ้น ต้องบริหารจัดการทีมงาน แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในงานมากขึ้น เกิดความไม่สมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว สอดคล้องการศึกษาของ อาคม จันทรเลื่อน พบว่า ข้าราชการตำรวจในจังหวัดนครราชสีมาที่มีอายุต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยอายุที่มากขึ้นมีค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตที่ลดลง (อาคม จันทรเลื่อน, 2561) ส่วนปัจจัยเพศ สถานภาพสมรส เงินเดือน และอายุงาน ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน อาจเป็น เพราะวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา เป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานให้กับบุคลากรทุกกลุ่มด้วยความเท่าเทียมและยุติธรรม ตามสิทธิที่ควรได้รับ รวมทั้งจัดหาสวัสดิการต่าง ๆ ให้บุคลากรทุกกลุ่มเข้าถึงได้ โดยมิได้แบ่งแยกตามเพศ สถานภาพสมรส เงินเดือน หรืออายุงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ จินดา มุกดาดี พบว่า ไม่พบความแตกต่างของปัจจัยด้านเพศ รายได้ และอายุงานกับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์ (จินดา มุกดาดี, 2564) และการศึกษาของ อัจจิมา หยูทอง และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม พบว่า บุคลากรกรมชลประทานที่มีสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน (อัจจิมา หยูทอง และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและความผูกพันต่อองค์กรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา สรุปได้ว่า บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่มีความผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันสูงสุด คือ ความภาคภูมิใจและเต็มใจที่จะทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์กรอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันต่ำสุด คือ ความต้องการที่จะอยู่กับองค์กรต่อไปอยู่ในระดับน้อย ส่วนระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน

พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดี โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความภูมิใจในองค์กรอยู่ในระดับดีมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และอายุ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานได้มากตามลำดับ ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และอายุ ($\beta = .636, .432, -.362, -.270$ ตามลำดับ) โดยร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 59.70 ($R^2 = .597$) ส่วนปัจจัยเพศ สถานภาพสมรส เงินเดือน และอายุงาน ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) จากผลการวิจัยระดับความผูกพันต่อองค์กร พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันต่ำสุด คือ ความต้องการที่จะอยู่กับองค์กรต่อไป ดังนั้น ควรเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นที่จะอยู่กับองค์กรในระยะยาว โดยการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี เปิดโอกาสในการพัฒนาทักษะ และก้าวหน้าในสายอาชีพ พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร สนับสนุนสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว รวมถึงยอมรับและชื่นชมผลงานของบุคลากร อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บุคลากรรู้สึกมีคุณค่าและผูกพันกับองค์กรยิ่งขึ้น 2) จากผลการวิจัยระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากร พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ดังนั้น องค์กรควรดำเนินการให้บุคลากรได้รับค่าตอบแทนที่เพียงพอ เหมาะสม และยุติธรรม โดยการประเมินผลงานตามความสามารถและความรับผิดชอบ ปรับปรุงโครงสร้างค่าตอบแทนอย่างสม่ำเสมอสอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน และ 3) จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา และอายุ ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้บุคลากรทุกกลุ่มมีความผูกพันต่อองค์กรอย่างต่อเนื่อง เช่น การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่ดี การให้รางวัลหรือยกย่องบุคลากร เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร สำหรับตำแหน่งงานควรมีการวางกรอบอัตราค่าจ้าง เพื่อเปิดโอกาสให้พนักงานจ้างเหมาบริการและลูกจ้างชั่วคราวได้สอบคัดเลือกปรับเข้าสู่ตำแหน่งภายในองค์กรที่มีความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงานมากขึ้น ส่วนระดับการศึกษาและอายุที่มากขึ้นกลับมีคุณภาพชีวิตลดลง องค์กรควรมีการพิจารณาเกลี่ยภาระงานให้มีความเหมาะสม ปรับการทำงานให้บุคลากรทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันมากขึ้นในรูปแบบของคณะทำงาน และจัดฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพการทำงานให้กับบุคลากรตามความต้องการของบุคลากร เพื่อการมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรศึกษาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากร เช่น ความเครียดในการทำงาน รูปแบบการบริหารงาน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) ควรศึกษาถึงปัจจัยที่จะส่งผลต่อความต้องการของบุคลากรที่จะอยู่กับองค์กรต่อไป เช่น ความพึงพอใจในการทำงาน โอกาสในการเติบโตในองค์กร ค่าตอบแทน และสวัสดิการต่าง ๆ รวมถึงความสัมพันธ์ในที่ทำงาน และการสื่อสารภายในองค์กรเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ควรศึกษาปัญหาและความต้องการของบุคลากร โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์และความคิดเห็นของบุคลากร สำหรับนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2562). แบบประเมินความสุขด้วยตนเอง (HAPPINOMETER) สำหรับบุคลากรกระทรวงสาธารณสุข. นนทบุรี: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข.
- _____. (2565). แบบสอบถามคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. นนทบุรี: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- กฤตภาคิน มิ่งโสภา และคณะ. (2566). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 12(3), 31-50.
- กัลยา วานิชย์บัญชา และฐิตา วานิชย์บัญชา. (2561). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- กุลธิดา ไทยสุริโย. (2562). คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความสุขในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการสำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ขวัญเนตร สุขประดิษฐ์ และกิตติ เหลาสภาพ. (2565). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของนักวิชาการสาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิจัยและพัฒนา ระบบสุขภาพ, 15(3), 155-168.
- จินดา มุกดาดี. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ใน รายงานการวิจัย. โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์การแพทย์.
- ชมภูณัฐ เจริญบุรุษ และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท เมกาทรานซ์ แอนด์ เซอร์วิส จำกัด. วารสารศิลปศาสตร์ (วังนางเลิ้ง) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 2(1), 72-89.
- ชลิตา ละม้ายพันธุ์ และสงจิตต์ ไต่แสง. (2567). การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. วารสารสหวิทยาการ นวัตกรรมปริทรรศน์, 7(3), 26-40.
- ณัฐนิ์ ใจเบิกบาน. (2562). คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเก็บค่าผ่านทางพิเศษ ในสายทางพิเศษเฉลิมมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ตรีภพ ชินบุรณ์. (2560). คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยนครพนม. วารสารวิทยาลัยนครพนม, 7(3), 1-9.
- ทัศนีย์ ขาดีไทย. (2560). คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. สุทธิปริทัศน์, 31(97), 115-124.
- นริศรา แดงเทโพธิ์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดี ขององค์กร และความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 26(1), 255-268.
- พรรณทิพา ศักดิ์ทอง. (2562). คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มุตตอพา หมดบินเฮด. (2565). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วรเชษฐ์ กาญจนวิศาล. (2562). ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของลูกจ้างชั่วคราวสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วสุพัชร แก้วกิม. (2563). คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่ปฏิบัติงานเครือข่ายสุขภาพอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน, 3(2), 68-79.
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา. (2567). รายชื่อบุคลากรสายสนับสนุนวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ปีงบประมาณ 2566. นครราชสีมา: กลุ่มบริหารและยุทธศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. (2565). รายงานการสำรวจคุณภาพชีวิต ความสุข ความผูกพันองค์กรของคนทำงาน (ในองค์กร) ระดับประเทศ พ.ศ. 2564. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2561). โครงการการพัฒนาสร้างเสริมความสุขคนทำงานเพื่อความยั่งยืน. นนทบุรี: อพทฤษฎี ศรีเอทนิว.
- _____. (2565). การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตคนวัยทำงาน ในสถานประกอบการภาคอุตสาหกรรมและบริการ. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนุดิษฐ์ ฐานไชยกร. (2562). ความผูกพันในองค์กร. Journal of Roi Kaensarn Academi, 4(1), 32-46.
- อรุณ ศรีระยับ และคณะ. (2563). คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กร. วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 3(3), 120-131.
- อัจจิมา หยูทอง และจุฑาทิพ คล้ายทับทิม. (2566). คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรกรมชลประทาน. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(7), 134-145.
- อัญชลินทร์ ปานศิริ. (2565). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและแนวโน้มในการทำงานต่อของบุคลากร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. ใน รายงานการวิจัย. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- อาคม จันทร์เลื่อน. (2561). คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจในจังหวัดนราธิวาส. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences. United states of America: Lawrence Erlbaum Associates.
- Walton, R. E. (1973). Quality of working life: What is it? Slone Management Review, 15(1), 12-18.

ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษาบ้านช่องฟีน
อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง*

SUCCESS FACTORS IN PARTICIPATORY MANAGEMENT OF MARINE AND COASTAL
RESOURCES BY THE SONGKHLA LAKE BASIN COMMUNITY: CASE STUDY BAAN
CHONG PHEAUN, PAK PHAYUN DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

นิตยา ศรีพูล^{1*}, สินี กิตติชนมวรกุล¹, ชุติศักดิ์ นพถาวร¹, สายสุดา สุขแสง², เบญจวรรณ เพ็งหนู³
Nitiya Sripoon^{1*}, Sinee Kittichonvorakul¹, Choosak Nopthawon¹, Saisuda Suksang², Benchawan Pengnu³

¹คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

¹Faculty of Communication Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

²Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

³สมาคมรักษ์ทะเลไทย สงขลา ประเทศไทย

³Thai Sea Watch Association, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: nitiya@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่องฟีน 2) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดี และ 3) จัดทำนโยบายสาธารณะเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลชายฝั่ง ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ คนในชุมชนบ้านช่องฟีนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 9 กลุ่มกิจกรรม และตัวแทนชุมชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่นำนโยบายไปใช้ประโยชน์ 7 หมู่บ้าน ภาศิเครือข่าย ได้แก่ สำนักงานจังหวัดพัทลุง องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 5 สมาคมรักษ์ทะเลไทย และสมาคมชาวประมงรักษ์ทะเลสาบ เครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้ คือ องค์ความรู้จากงานวิจัย 2 เรื่อง 1) สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม และ 2) กติกาชุมชนเพื่อการทำประมงยั่งยืน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกต สัมภาษณ์ และแบบบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์บรรยายสรุปเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนและการกำหนดระเบียบข้อบังคับที่เป็นรูปธรรม ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ การมีผู้นำชุมชนที่ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากภาศิเครือข่าย และข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1) การจัดสรรพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ร่วมกัน 2) การส่งเสริมจิตสำนึกและให้ความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิชุมชน 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับภาครัฐ 4) การบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบ และ 5) การส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน

คำสำคัญ: ปัจจัยความสำเร็จ, การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วม, ชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะ

Abstract

This research aims to 1) Study the best practice processes for achieving success in participatory community management of Baan Chong Pheaun, 2) Explore the success factors of these best practice processes, and 3) Develop public policies for coastal and marine resource management. The study employs an action research approach with purposive sampling. The sample group includes members from nine community groups within Baan Chong Pheaun and representatives from seven villages around the Songkhla Lake Basin who have adopted the policies. Key stakeholders include the Phatthalung Provincial Office, Phatthalung Provincial Administrative Organization, Phatthalung Local Administration, Department of Marine and Coastal Resources Region 5, Rak Talay Thai Association, and the Fishermen's Association for Songkhla Lake Conservation. Knowledge transfer tools are based on two research studies: 1) Community Rights and Participatory Resource Management and 2) Community Regulations for Sustainable Fisheries. Data collection methods include observation, interviews, and record forms, while content analysis is used for data interpretation. The findings reveal that successful best practices in coastal resource management stem from community participation, clear role assignments, and well-defined regulations. Critical success factors include recognized community leadership and collaboration with partner networks. The public policy recommendations cover five key areas: 1) Allocating areas within the Songkhla Lake Basin for conservation and shared use, 2) Promoting awareness and providing education on laws and community rights, 3) Encouraging participation between communities and government agencies, 4) Enforcing laws systematically, and 5) Promotion of occupations for the public.

Keywords: Success Factors, Participatory Marine and Coastal Resource Management, Songkhla Lake Watershed Community, Public Policy Proposal

บทนำ

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อประเทศ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ ตลอดจนสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศอย่างมากมาย ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เช่น การทำ

อุตสาหกรรมตามแนวชายฝั่งและในทะเล การขนส่งทางทะเล การท่องเที่ยวทางทะเล รวมถึงการทำประมงที่ผิดกฎหมาย การใช้ประโยชน์จากกิจกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากร สร้างความเสียหายต่อพืชและสัตว์น้ำที่อยู่อาศัยในทะเลและบริเวณชายฝั่ง จากผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้ทั่วโลกและประเทศไทยให้ความสำคัญ สนใจเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนตามนโยบายของคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNCED) ที่ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2530 ให้ประชากรโลกได้ตระหนักถึงมหันตภัยทางสิ่งแวดล้อม สำหรับประเทศไทยได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570 โดยให้ความสำคัญในด้านการรักษาสมดุลของความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำและการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจรูปแบบต่าง ๆ ทั้งทางด้านการคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ทำประมง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ซึ่งมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับและแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) พ.ศ. 2558 - 2573 ของสหประชาชาติ ว่าด้วยประเด็นที่ 14 การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ประเทศไทยได้บูรณาการในประเด็นดังกล่าวกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะของความร่วมมือเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยเน้นการบริหารจัดการที่ครอบคลุมทุกมิติ อาทิ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วางแผนและดำเนินโครงการฟื้นฟูปะการัง ป่าชายเลน และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ กรมประมง กำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์สัตว์น้ำ การควบคุมฤดูปิดอ่าว และส่งเสริมการทำประมงอย่างยั่งยืน กรมเจ้าท่า กำกับดูแลเส้นทางคมนาคมทางน้ำให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco-Tourism) และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) ซึ่งการบูรณาการในลักษณะดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้ทรัพยากรทางทะเลไทยฟื้นฟูกลับสู่ความสมบูรณ์ สร้างความยั่งยืนของท้องทะเลไทยให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

“ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” เป็นทะเลสาบแห่งเดียวในประเทศไทย มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติผลิตอาหารให้กับชุมชนโดยรอบมาเป็นเวลายาวนาน ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ นครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง รวมทั้งสิ้นประมาณ 1,046 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ลุ่มน้ำฯ ดังกล่าวมีการเชื่อมต่อกับทะเลอ่าวไทยผ่านบริเวณปากกระแจะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ทำให้มีลักษณะเด่น คือ มีน้ำ 3 ประเภท ได้แก่ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม กระจายอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศที่พบได้ยาก มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีการพบสัตว์น้ำกว่า 450 ชนิด (ไพโรจน์ ศิริมนตรารักษ์ และคณะ, 2551) และเป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์น้ำหายาก เช่น โลมาหัวบาตร ประมาณ จำนวน 25 - 30 ตัว ซึ่งเป็นสัตว์น้ำใกล้สูญพันธุ์อีกด้วย จากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของทะเลสาบหลายมิติ อาทิ การลดลงของพันธุ์สัตว์น้ำที่ การเกิดตะกอนที่นำไปสู่การตื้นเขินของแหล่งน้ำ การปนเปื้อนของมลพิษทางน้ำ เป็นต้น (น้อย แก่นแท่น, 2555)

ชุมชนบ้านช่องฟืน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ต.เกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง บนพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตอนกลาง ชุมชนนี้ได้รับผลกระทบจากปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในหลากหลายมิติ คนในชุมชนจึงพัฒนากระบวนการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้ความเชื่อมั่นที่ว่า “ทะเลยังเป็นหม้อข้าว หม้อแกง” โดยรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง คือ การจัดทำ “เขตอนุรักษ์หน้าบ้านช่องฟืน” ใช้ไม้ไผ่และไม่เสียดทำเป็นป้ายประกาศระบุข้อความ “เขตห้ามจับกระตังน้ำ บ้านช่องฟืน” เพื่อสร้างความตระหนักแก่ทุกคนในชุมชนและบุคคลภายนอก มีข้อกำหนดของชุมชน ได้แก่ 1) การห้ามทำประมงแบบล้อมกระตังน้ำ 2) การจัดทำแนวเขตอนุรักษ์ที่ชัดเจน โดยกำหนดเขตปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ (บริเวณริมฝั่ง) ระยะห่างจากฝั่งออกไป 250 เมตร 3) การกำหนดกติกาการทำประมง คือ ห้ามวางอวนทุกชนิดในเขตปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ (ยกเว้นในฤดูกุ้งหวัมน) ห้ามทอดแห และห้ามใช้อุปกรณ์ทำประมงบางประเภทในพื้นที่ดังกล่าว และ 4) การควบคุมขนาดและเครื่องมือทำประมง โดยอนุญาตให้ใช้เครื่องมือประมงส่วนใหญ่ ยกเว้นเครื่องมือที่มีตาข่ายถี่เกินไป (เบญจวรรณ เฟื่องหนู และคณะ, 2559) การดำเนินงานดังกล่าวถือเป็นต้นแบบการจัดการทรัพยากรชายฝั่งแห่งแรกในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และได้รับการดูแลโดยกลุ่มประมงอาสา มีบทบาทในการตรวจตราและดูแลความเรียบร้อยในการทำประมง แต่กิจกรรมดังกล่าวเป็นความร่วมมือของกลุ่มแกนนำในชุมชนเพียงบางส่วนเท่านั้น กลุ่มแกนนำในชุมชนจึงตั้งคำถามและทบทวนกระบวนการดำเนินงานว่า “ทำอย่างไรให้คนทั้งชุมชนเห็นความสำคัญและร่วมมือดูแลกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” จากการทบทวนทำให้เกิดแนวทางเพิ่มเติมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องฟืน เพื่อช่วยลดภาระหนี้สินและสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือในการดูแลทรัพยากรกลุ่มน้ำทะเลสาบอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งเป็นกองทุนสำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทะเลสาบ และเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การดำเนินงานของกลุ่มดังกล่าวถือว่าประสบความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเกิดจากการบูรณาการความร่วมมือของคนในชุมชนควบคู่กับการพัฒนาหลักการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่ได้จำกัดเพียงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเท่านั้น แต่ยังขยายบทบาทไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนผ่านมาตรการเชิงสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการสะท้อนถึงศักยภาพของชุมชนในการสร้างความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน หลังจากนั้นได้จัดตั้งกลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ผู้หญิงเพื่อการพัฒนา กลุ่มแพปลาชุมชน กลุ่มกองทุนหมุนเวียนเครื่องมือประมง กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปสัตว์น้ำ กลุ่มน้ำยางบ้านช่องฟืน กลุ่มโอท็อปนวัตกรรม และหลักสูตรท้องถิ่น “เกาะหมากศึกษา” แต่ละกลุ่มดำเนินงานภายใต้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน มุ่งเน้นไปสู่ผลลัพธ์เดียวกัน คือ “การอยู่รอดของชุมชน” จากความพยายามและความสำเร็จในการดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ส่งผลให้ชุมชนบ้านช่องฟืนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 22 ประจำปี 2566 ประเภทชุมชนเป็นการยกย่องความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ชุมชนบ้านช่องฟืนจึงเป็นต้นแบบในการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังชุมชนอื่น ๆ ในทะเลสาบสงขลา รวมถึงโตนเลสาบในประเทศกัมพูชา แสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (สถาบันลูกโลกสีเขียว, 2567) คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษาบ้านช่องฟืน อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เพื่อการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายสาธารณะที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่อื่น ๆ รอบกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อแก้ปัญหาลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติระหว่างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จของการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งพาตนเองสู่ความยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษา “บ้านช่องฟืน”
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จแนวปฏิบัติที่ดีของบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งพาตนเองสู่ความยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษา “บ้านช่องฟืน”
3. จัดทำนโยบายสาธารณะเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งพาตนเองสู่ความยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผ่านกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้มาซึ่งบริบทและวิถีชุมชน จากนั้นจึงจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์กระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จของการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดการความรู้ปัจจัยความสำเร็จกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน และนำข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมสนทนากลุ่มและกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อจัดทำนโยบายสาธารณะเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งพาตนเองสู่ความยั่งยืน ซึ่งผลที่ได้จากการทำกิจกรรมสามารถสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทำให้ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชุมชนได้อย่างเป็นธรรม

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรหมู่ที่ 2 บ้านช่องฟืน ต.เกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง จำนวน 319 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก, 2564)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาบริบทชุมชน และกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จของการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน คือ สมาชิกกลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากตัวแทนสมาชิกกลุ่มกิจกรรม 9 กลุ่ม กลุ่มละ 5 - 6 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกิจกรรมครั้งนี้ จำนวน 50 คน

2.3 กลุ่มตัวอย่างจากชุมชนที่นำนโยบายไปใช้ประโยชน์ ใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ตัวแทนชุมชนที่ประกอบอาชีพประมง จำนวน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านบางม่วง หมู่ที่ 6 บ้านบางขน หมู่ที่ 8 บ้านแหลมไก่อู๋ ต.ฝาละมี อ.ปากพะยูน หมู่ที่ 1 บ้านหาดไขเต่า หมู่ที่ 11 บ้านหัวปอ หมู่ที่ 4 บ้านคลองกระอาวน ต.นาปะขอ อ.บางแก้ว และหมู่ที่ 8 บ้านคลองขุด ต.หานโพธิ์ อ.เขาชัยสน หมู่บ้านละ 20 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกิจกรรมครั้งนี้ จำนวน 140 คน

3. เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ คือ องค์ความรู้จากผลงานวิจัย 2 เรื่องประกอบด้วย องค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิชุมชน ได้จากงานวิจัยเรื่อง “สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม” และองค์ความรู้เกี่ยวกับกติกาสวนชุมชน ได้จากงานวิจัยเรื่อง “กติกาสวนชุมชนเพื่อการทำประมงยั่งยืนและสิทธิชุมชนบ้านช่องพิน”

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึก

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลงานวิจัยที่ใช้ในการจัดการความรู้ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการบรรยายสรุปเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นกรณีศึกษาชุมชนบ้านช่องพิน ม.2 ต.เกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง ซึ่งประสบปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรม จึงได้จัดทำ “เขตอนุรักษ์หน้าบ้านช่องพิน” พร้อมกำหนดกติกาชุมชนเพื่อควบคุมการประมงผิดกฎหมาย และดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังชุมชนอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ดังนี้

1. ศึกษากระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จของการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งพาตนเองสู่ความยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษา “บ้านช่องพิน” คณะผู้วิจัยจัดประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมจากการรวมกลุ่ม 9 กลุ่มกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า

1.1 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพิน จัดตั้งขึ้นเพื่อเก็บเงินไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน มีแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จ คือ คณะกรรมการมีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ตลอดจนมีระเบียบข้อบังคับการทำงานของกลุ่มชัดเจน กล่าวคือ การบริหารจัดการกลุ่มมีการกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นระบบ จัดประชุมประจำปี ปีละ 2 ครั้ง มีระบบการตรวจสอบบัญชีโดยผู้ตรวจสอบภายนอก มีการจัดสรรเงินทุนที่เป็นระบบ โดยกำหนดสัดส่วนรายได้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน เช่น ปันผลคืนสมาชิก กองทุนสวัสดิการ กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม และมีการจัดสรรสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล เงินช่วยเหลือกรณีคลอดบุตรและเสียชีวิต รวมถึงทุนการศึกษาให้กับสมาชิกกลุ่ม แนวปฏิบัติของกลุ่มในลักษณะนี้มีการเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการทางการเงินกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยนำเงินกองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์ และฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งช่วยรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว

1.2 กลุ่มออมทรัพย์ผู้หญิงเพื่อการพัฒนาก่อนบ้านช่องพิน จัดตั้งเพื่อฝึกนิสัยการออมเงินของกลุ่มผู้หญิงในชุมชนบ้านช่องพิน ส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของผู้หญิงให้มีความสามารถทัดเทียมกับผู้ชายและเป็นที่

ยอมรับในชุมชน เพิ่มจำนวนสมาชิกของคนในชุมชนในการดูแล อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และสร้างฐานการเรียนรู้และภาวะผู้นำให้แก่ผู้หญิงในชุมชน มีแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จ คือ คณะกรรมการมีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ตลอดจนมีระเบียบข้อบังคับการทำงานของกลุ่มชัดเจน กล่าวคือ การบริหารจัดการกลุ่มมีการกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นระบบ จัดประชุมประจำปี ๆ ละ 2 ครั้ง มีระบบการตรวจสอบบัญชีโดยผู้ตรวจสอบภายนอก มีข้อกำหนดในการบริหารเงินทุนกลุ่ม 7 ส่วน ได้แก่ ปันผลคืนสมาชิก ตอบแทนคณะกรรมการ กองทุนพัฒนากลุ่มสวัสดิการ กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม ช่วยเหลือภัยพิบัติ และประกันความเสี่ยง

1.3 กลุ่มประมงอาสาชุมชนบ้านช่องหิน จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลการจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ของชุมชน โดยมีแนวปฏิบัติที่ดีที่นำไปสู่ความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการใช้สิทธิและหน้าที่ของตนในการปกป้องทรัพยากรทางทะเลเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ สมาชิกในชุมชนร้อยละ 80 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดมีส่วนร่วมในการสอดส่อง ตรวจจับ และป้องกันการลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ นอกจากนี้ การดำเนินงานของกลุ่มประมงอาสาได้รับการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรจากหลายหน่วยงาน ได้แก่ สมาคมรักษ์ทะเลไทย สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จังหวัดสงขลา สำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง สำนักทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดพัทลุง และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก

1.4 กลุ่มแพปลาชุมชนบ้านช่องหิน จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างอำนาจในการเจรจาต่อรองราคาสัตว์น้ำจากพ่อค้าคนกลาง มีแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จ คือ ชุมชนสามารถกำหนดราคาซื้อ - ขายสัตว์น้ำได้เอง

1.5 หลักสูตรท้องถิ่น “เกาะหมากศึกษา” จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนในตำบลเกาะหมากเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น รวมทั้งเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หลักสูตรนี้มีแนวปฏิบัติที่ดีซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ การบรรจุเนื้อหาการเรียนการสอนไว้ในหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาระดับพื้นฐาน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคลากรทางการศึกษา ชุมชน และองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning) โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการเฉพาะของท้องถิ่น นอกจากนี้ หลักสูตรยังมุ่งเน้นการส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารเพิ่มพูนรายได้ และรักษาวิถีชีวิตของชาวประมงในท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

1.6 กลุ่มน้าย่างบ้านช่องหิน จัดตั้งขึ้นเพื่อลดการเอารัดเอาเปรียบด้านราคาของพ่อค้าคนกลาง มีแนวปฏิบัติที่ดีของความสำเร็จ คือ การปรับรูปแบบการซื้อขายให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้กิจการของกลุ่มคงอยู่ได้และไม่ขาดทุน

1.7 กลุ่มกองทุนหมุนเวียนเครื่องมือประมง จัดตั้งขึ้นโดยมูลนิธิเอสซีจี เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ชาวประมงที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ทั้งนี้ สมาชิกสามารถขอกู้ยืมได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การยืมเครื่องมือประมงและเรือประมงในระยะเร่งด่วน เพื่อฟื้นฟูอาชีพและลดการพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบ และ 2) การกู้ยืมเงินทุน ซึ่งมีเงื่อนไขการชำระคืนแบบระยะยาว โดยชำระเงินเดือนละ 500 บาท จนกว่าจะครบตามจำนวนเงินที่กู้ยืม นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้ง “กองทุนหมุนเวียนพัฒนาอาชีพประมงยั่งยืน” เพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพประมงในระยะยาว

และเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติในอนาคต กองทุนนี้มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เนื่องจากเป็นแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ ช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนประมงอย่างเป็นรูปธรรม

1.8 กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปสัตว์น้ำจัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการการผลิตในกรณีที่มีการจับสัตว์น้ำได้ในปริมาณมาก โดยมีแนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้ คือ การส่งเสริมให้ชาวประมงบริหารจัดการการผลิตด้วยตนเองผ่านการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปอาหารทะเลที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยทางอาหาร โดยเน้นการจัดการผลผลิตภายในชุมชนและการส่งออกสู่ “ตลาดทางเลือกใหม่” ซึ่งเน้นความสด สะอาด ปลอดภัย ปราศจากสารฟอร์มาลีน ส่งตรงจากชาวประมงถึงผู้บริโภคในราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรม นอกจากนี้ กลุ่มวิสาหกิจยังให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ควบคู่ไปกับการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจชุมชนและความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

1.9 กลุ่มโอท็อปนวัตกรรมบ้านช่องพิน จัดตั้งเพื่อส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าชุมชน โดยมีแนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ สมาชิกกลุ่มร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานและตอบสนองความต้องการของตลาด ร่วมกันออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อคงคุณภาพผลิตภัณฑ์และยืดอายุการเก็บรักษา จัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน และในการผลิตสินค้าชุมชนต้องใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อสร้างเอกลักษณ์และลดต้นทุนการผลิต การดำเนินงานดังกล่าวเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพสินค้าชุมชนและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันทางการตลาด

2. ปัจจัยความสำเร็จแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งพาตนเองสู่ความยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษา “บ้านช่องพิน” คณะผู้วิจัยได้จัดการความรู้ปัจจัยความสำเร็จกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของกลุ่มกิจกรรม 9 กลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 1 ปัจจัยปัจจัยความสำเร็จกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารจัดการกลุ่ม

กลุ่มกิจกรรม	ปัจจัยความสำเร็จกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารจัดการกลุ่ม
1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพิน	1. การบริหารจัดการกลุ่มมีความเป็นธรรม โปร่งใส เห็นได้จากการจัดให้มีการประชุมประจำปี กำหนดปีละ 2 ครั้ง ในเดือนมิถุนายน และธันวาคม เพื่อชี้แจงรายรับและรายจ่าย พร้อมทั้งมีการตรวจสอบบัญชีจากบุคคลภายนอก 2. มีข้อกำหนดในการบริหารเงินทุนกลุ่ม โดยมีการจัดสรรเงินเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ปันผลคืนสมาชิก 60% กองทุนสวัสดิการ 17% กองทุนพัฒนากลุ่ม 8% ค่าตอบแทนคณะกรรมการ 10% กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม 3% และกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย 2% 3. กลุ่มออมทรัพย์ฯ เป็นเวทีในการพูดคุย ปรัชญาหรืองานด้านต่าง ๆ 4. มีสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิก ได้แก่ - สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ให้ปีละ 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 3 คิน คินละ 1,080 บาท - สมาชิกคลอดบุตร เปิดบัญชีเงินฝากให้บุตรสมาชิก จำนวน 500 บาท ส่วนมารดาเบิกค่าห้องพักในโรงพยาบาลได้ - สมาชิกเสียชีวิต มีเงินค่าช่วยเหลือศพ จำนวน 3,000 บาท - ทุนการศึกษาให้กับนักเรียนผู้ด้อยโอกาสและขาดแคลนทุนทรัพย์

ตารางที่ 1 ปัจจัยปัจจัยความสำเร็จกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารจัดการกลุ่ม (ต่อ)

กลุ่มกิจกรรม	ปัจจัยความสำเร็จกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารจัดการกลุ่ม
2. กลุ่มออมทรัพย์ผู้หญิงเพื่อการพัฒนาบ้านช่องพิน	1. การบริหารจัดการกลุ่มมีความเป็นธรรม โปร่งใส เห็นได้จากการจัดให้มีการประชุมประจำปี กำหนดปีละ 2 ครั้ง ในเดือนมิถุนายน และธันวาคม เพื่อชี้แจงรายรับและรายจ่าย พร้อมทั้งมีการตรวจสอบบัญชีจากบุคคลภายนอก 2. มีข้อกำหนดในการบริหารเงินทุนกลุ่ม โดยจัดสรรเงินทุนกลุ่มออกเป็น 7 ส่วน ได้แก่ ปันผลคืนสมาชิก 60% ตอบแทนคณะกรรมการ 10% กองทุนพัฒนากลุ่ม 10% สวัสดิการ 10% กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม 3% ช่วยเหลือภัยพิบัติ 3% และประกันความเสี่ยง 4%
3. กลุ่มประมงอาสา	1. การมีส่วนร่วมของคนส่วนใหญ่ในชุมชน (ประมาณ 80% ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด) ร่วมมือกันสอดส่อง ตรวจตราและดูแลผู้ที่เข้ามาลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ 2. มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ทั้งด้านงบประมาณและบุคลากร อาทิ สมาคมรักษ์ทะเลไทย สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จังหวัดสงขลา ประมงจังหวัดพัทลุง สำนักทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดพัทลุง และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก
4. กลุ่มแพปลาชุมชนบ้านช่องพิน	1. คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้การทำธุรกิจของชุมชน 2. มีข้อกำหนดในการบริหารเงินทุนกลุ่ม โดยจัดสรรเงินทุนกลุ่มออกเป็น 7 ส่วน ได้แก่ ซ่อมบำรุงและพัฒนาแพ 5% เฉลี่ยคืนสมาชิกตามยอดจำหน่ายสัตว์น้ำ 50% ปันผลคืนสมาชิกผู้ถือหุ้น 10% กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม 5 % ค่าตอบแทนพนักงาน 20% ค่าตอบแทนคณะกรรมการ 5% และกองทุนพัฒนากลุ่ม 5%
5. กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่น “เกาะหมากศึกษา”	หลักสูตรท้องถิ่น “เกาะหมากศึกษา” ใช้ในโรงเรียนพื้นที่ตำบลเกาะหมาก จำนวน 8 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 7 โรงเรียน และโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร มีดังนี้ 1. กลุ่มบุคลากรทางการศึกษา ชุมชนในท้องถิ่น องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในกลุ่มตำบลเกาะหมาก ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาแบบการมีส่วนร่วม 2. หลักสูตรท้องถิ่น “เกาะหมากศึกษา” มีการนำไปใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มรูปแบบ มีการผสมผสานเทคนิค กลยุทธ์การเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย สารการเรียนรู้ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชน 3. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในตำบลเกาะหมากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรร่วมกับชุมชน หลักสูตรท้องถิ่น “เกาะหมากศึกษา” จึงเป็นเครื่องมือของชุมชนที่รวบรวมชุดประสบการณ์และองค์ความรู้ในการร่วมกันอนุรักษ์ ดูแล และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารรายได้ และวิถีวัฒนธรรมชาวประมง อย่างไรก็ตามหลักสูตรนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งความสำเร็จของหลักสูตร คือ เยาวชนในตำบลเกาะหมากมีความรักท้องถิ่นของตนเอง เรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั่นเอง
6. กลุ่มน้ายางบ้านช่องพิน	1. การบริหารจัดการกลุ่มมีความเป็นธรรม โปร่งใส มีความยืดหยุ่น ประชุมปีละ 2 ครั้ง เพื่อชี้แจงรายรับและรายจ่าย โดยมีการตรวจสอบบัญชีจากบุคคลภายนอก

ตารางที่ 1 ปัจจัยปัจจัยความสำเร็จกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารจัดการกลุ่ม (ต่อ)

กลุ่มกิจกรรม	ปัจจัยความสำเร็จกระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารจัดการกลุ่ม
7. กลุ่มกองทุนหมุนเวียนเครื่องมือประมง	2. มีข้อกำหนดในการบริหารเงินทุนกลุ่ม โดยจัดสรรเงินทุนกลุ่มออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ปันผลคืนสมาชิก 60% กองทุนสวัสดิการ 17% กองทุนพัฒนากลุ่ม 8% ค่าตอบแทนคณะกรรมการ 10% กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม 3% และกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย 2% 1. มีการทำงานแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คนในชุมชนได้เรียนรู้วิธีที่จะบริหารจัดการกองทุนต่าง ๆ 2. การรวมตัวกันดูแลทรัพยากรและจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม 3. คณะกรรมการมีการทำงานแบบโปร่งใส 4. การกักเงินต้องคำนึงถึงความเดือดร้อนเป็นสำคัญ
8. กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปสัตว์น้ำ	1. วัตถุดิบในการแปรรูป (อาหารทะเล) มีอยู่ในชุมชน 2. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปสัตว์น้ำ ได้แก่ กุ้งแห้ง กุ้งหวาน ปลาบูตรีแลเนื้อ มันกุ้ง และน้ำพริกกุ้งแห้ง ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำชาวประมงพื้นบ้าน หรือ Blue Brand Standard
9. กลุ่มโอทอปนวัตวิถีบ้านช่องพิน	1. มีโครงสร้างคณะกรรมการและมีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนมีความโปร่งใสเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง 2. วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่จะมีอยู่ในชุมชน 3. นำอัตลักษณ์ของวัตถุดิบ (สัตว์น้ำ) จาก 3 น้ำ ได้แก่ น้ำเค็ม น้ำจืด และน้ำกร่อยมาเป็นจุดขาย

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษาบ้านช่องพิน พบปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนที่มีภาวะผู้นำได้รับการยอมรับจากสมาชิก และสามารถสร้างแรงจูงใจให้คนมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2) ความสามัคคีและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เป็นพื้นฐานสำคัญในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยต้องมีความรัก ความสามัคคี และการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 3) ความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนสนับสนุนงบประมาณ ให้คำปรึกษา การวางแผน และการติดตามผล และ 4) ระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและเป็นระบบ ต้องวางแผนและติดตามผลที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้กระบวนการบริหารงานสามารถตรวจสอบได้ ทั้ง 4 ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้การบริหารจัดการชุมชนบ้านช่องพินประสบความสำเร็จ และเป็นต้นแบบของการจัดการชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3. จัดทำนโยบายสาธารณะเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพึ่งพาตนเองสู่ความยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ผลการศึกษาระบบการปฏิบัติที่ดีและปัจจัยสำคัญของการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งเพื่อความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชน “บ้านช่องพิน” นำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย 5 ด้าน สำหรับการพัฒนาชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3.1 การจัดสรรพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีความสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่สำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจและ

สิ่งแวดล้อม การจัดสรรต้องรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระยะสั้นและยาว

3.2 การสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเสริมสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแก่ชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ การจัดอบรมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล เช่น กฎหมายการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กฎหมายสิ่งแวดล้อม และกฎหมายการจัดการชุมชนชายฝั่ง

3.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เป็นการสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อจัดตั้ง “ศูนย์การวิจัยชุมชน” โดยมีคณะกรรมการบริหารศูนย์ที่มุ่งเสริมสร้างความเข้าใจและการรับรู้แก่ชุมชนในการใช้ทรัพยากร การจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

3.4 ควรนำหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับอย่างจริงจัง โดยเฉพาะพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และ พ.ศ. 2560 (ฉบับแก้ไข) ในลักษณะเชิงรุก พร้อมทั้งสร้างการสื่อสารและความเข้าใจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 การส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อถ่ายทอดความรู้และพัฒนาทักษะที่เหมาะสม เช่น การแปรรูปอาหารทะเล การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ และเพิ่มรายได้ โดยเฉพาะในช่วงมรสุมที่ไม่สามารถจับสัตว์น้ำได้

เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยและชุมชนบ้านช่องพินได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยในการสร้างความร่วมมือและเสนอแนวทางในการจัดทำนโยบายสาธารณะ ผลจากการประชุมดังกล่าวนำไปสู่การลงนามบันทึกเจตจำนงความร่วมมือระหว่าง 7 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานจังหวัดพัทลุง มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 5 สมาคมรักษ์ทะเลไทย และสมาคมชาวประมงรักษ์ทะเลสาบอำเภopakพะยูน ดังภาพที่ 1 และ 2

ภาพที่ 1 การลงนามบันทึกเจตจำนงความร่วมมือ
ระหว่าง 7 หน่วยงาน

ภาพที่ 2 ชุมชนเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม

อภิปรายผล

1. กระบวนการแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการชุมชนบ้านช่องพินอย่างมีส่วนร่วม มีจุดเริ่มต้นจากการตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง คนในชุมชนจึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมจำนวน 9 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพิน กลุ่มออมทรัพย์ผู้หญิงเพื่อการพัฒนา กลุ่มประมงอาสา กลุ่มแพปลาชุมชน กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่น “เกาะหมากศึกษา” กลุ่มน้าย่างบ้านช่องพิน กลุ่มกองทุนหมุนเวียนเครื่องมือประมง กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปสัตว์น้ำ และกลุ่มโอท็อปนวัตกรรม เพื่อดำเนินงานและขับเคลื่อนกิจกรรมทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ สามารถจัดประเภทกลุ่มได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) กลุ่มออมทรัพย์ 2) กลุ่มปกป้องอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 3) กลุ่มการศึกษา และ 4) กลุ่มวิสาหกิจและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การดำเนินงานของแต่ละกลุ่มมีวัตถุประสงค์ต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ การขับเคลื่อนเพื่อปกป้อง อนุรักษ์ ฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีแนวปฏิบัติที่ดี คือ ยึดหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ มีการกำหนดโครงสร้าง หน้าที่และความรับผิดชอบเป็นระบบ เพื่อความโปร่งใส ลดความขัดแย้ง และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกกลุ่ม มีการจัดสรรผลกำไรส่วนหนึ่งที่ได้จากการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อทำกิจกรรมการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชน เช่น การทำเขตอนุรักษ์ทะเลหน้าบ้าน ปลอยพันธุ์สัตว์น้ำ ทำบ้านปลาเพื่อคืนความอุดมสมบูรณ์ให้ทะเลหน้าบ้าน เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรอย่างจริงจัง สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management Theory) กล่าวคือ กระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบ้านช่องพินเกิดการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของทฤษฎีดังกล่าวที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมทินา อีสริยานนท์ และคณะ ที่ศึกษาและพบว่า ชุมชนตำบลทุ่งโพธิ์จัดตั้งกลุ่มดำเนินงานและขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนสู่การจัดการตนเองอย่างยั่งยืน ครอบคลุม 7 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ความมั่นคงทางสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางอาหารบนพื้นฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาทุนมนุษย์ การจัดการความรู้สู่ศูนย์เรียนรู้ และการเชื่อมโยงเครือข่าย (เมทินา อีสริยานนท์ และคณะ, 2564) ผลจากการที่ชุมชนบ้านช่องพินมีแนวปฏิบัติการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ดี ส่งผลให้ชุมชนบ้านช่องพินมีความเข้มแข็งหลายมิติ ได้แก่ 1) มิติด้านสังคม การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมส่งเสริมความเป็นเอกภาพ ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 2) มิติด้านเศรษฐกิจ การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจและพัฒนาผลิตภัณฑ์ช่วยเสริมสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และมีการจัดสรรผลกำไรเพื่อพัฒนาชุมชน และ 3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ส่งผลให้จำนวนสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น เช่น กลุ่มประมงอาสา สมาชิกกลุ่มเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามกติกาที่ชุมชนกำหนด ความสำเร็จนี้ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนพื้นที่ใกล้เคียง และหน่วยงานภาคีเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาชุมชน (Community Development Theory) ซึ่งชุมชนบ้านช่องพินมีการพัฒนาหลายมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สะท้อนหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชุมชนในระยะยาว

2. จากแนวปฏิบัติที่ดีส่งเสริมความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านช่องพิน โดยมี 4 ปัจจัยสำคัญ 1) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ซึ่งพบว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเป็นที่ยอมรับในชุมชน

สามารถถ่ายทอดความรู้และสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัด วฑฒโน ที่ระบุว่า “ผู้นำ” เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยมีบทบาทในการระดมทรัพยากรและกำกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ (จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัด วฑฒโน, 2567) 2) ปัจจัยด้านความเป็นอยู่และความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ชุมชนต้องมีความรัก ความสามัคคี และพร้อมร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 3) ปัจจัยความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนบ้านช่องพิน โดยการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากรในการให้คำปรึกษา การวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามผล ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานของชุมชนมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันตวุฒิ บุญเนื่อง และคณะ พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของบ้านสามัคคีชุมชนเข้มแข็งของบ้านโกรกลึก ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคีเครือข่าย (อนันตวุฒิ บุญเนื่อง และคณะ, 2566) และ 4) การบริหารจัดการที่โปร่งใสและเป็นระบบชุมชนจำเป็นต้องวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความชัดเจนและตรวจสอบได้ภายในองค์กร ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนเกิดจากการบูรณาการปัจจัยภายในและภายนอกอย่างเหมาะสม นำไปสู่ความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน แนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นงนุช ศรีสุข และเบญญาดา กระจ่างแจ้ง ซึ่งระบุว่า ชุมชนคลองอารางเป็นต้นแบบของความร่วมมือไตรภาคีระหว่างองค์กรชุมชน ภาครัฐ และภาคีเครือข่าย โดยใช้ “ธรรมนูญสุขภาพ” เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกขับเคลื่อนจากชุมชนที่มีปัญหาไปสู่ความเข้มแข็ง จนสามารถขยายผลสู่ชุมชนอื่นได้สำเร็จ (นงนุช ศรีสุข และเบญญาดา กระจ่างแจ้ง, 2565) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตยา โชคสมศิลป์ ที่พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนบ้านวังนกไข่เกิดจากการประสานความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐผ่านกิจกรรมร่วมกัน โดยเน้นการเรียนรู้ การพึ่งพาอาศัย และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกันจนประสบความสำเร็จ (กฤตยา โชคสมศิลป์, 2562) กรณีศึกษาดังกล่าวเป็นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว จากแนวปฏิบัติที่ดีดังกล่าวสรุปได้ว่า ความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านช่องพินเกิดจากการบูรณาการปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำ ความสามัคคี การมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส ร่วมกับปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ส่งผลให้ชุมชนเป็นต้นแบบการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และสามารถถ่ายทอดแนวปฏิบัติที่ดีสู่บริบทอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ ดังนี้

1) การจัดสรรพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกัน 2) ด้านการเสริมสร้างจิตสำนึกการให้ความรู้ด้านกฎหมายและหลักสิทธิชุมชน 3) ด้านการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในชุมชนกับภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากร 4) ด้านการนำหลักกฎหมายที่กำหนดมาปฏิบัติในเชิงรุก และ 5) ด้านการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพงศ์ คงยัง และคณะ พบว่า ข้อพิพาทและการแย่งชิงทรัพยากรประมงพื้นบ้านเกิดจากการขาดการบูรณาการระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน รวมทั้งการใช้เครื่องมือประมงที่ผิด

กฎหมาย ชาวประมงจึงร่วมกันกำหนดกติกาชุมชนเพื่อป้องกันความขัดแย้งและอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกัน แต่กติกาดังกล่าวยังไม่มีสถานะทางกฎหมาย จึงควรพัฒนานวัตกรรมทางกฎหมายผ่านร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านอย่างยั่งยืน (ณัฐพงศ์ คงยัง และคณะ, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุ่นเรือน เล็กน้อย พบว่า ความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่น องค์กรชุมชน และภาครัฐ โดยการสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม (อุ่นเรือน เล็กน้อย, 2561) ดังนั้น การบริหารทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต้องเน้นการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสม ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกด้านกฎหมาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาครัฐ บังคับใช้กฎหมายเชิงรุก และสนับสนุนอาชีพประชาชน ทั้งนี้ ความยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างชุมชน ภาครัฐ และกฎหมายอย่างสมดุล

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านช่องพิน เน้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้การบริการจัดการชุมชนประสบความสำเร็จ ได้แก่ การที่ชุมชนมีผู้นำชุมชนที่ได้รับการยอมรับ มีความรู้ ความสามารถในการจูงใจให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ภาคีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากร อีกทั้งการมีระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส มีการวางแผนและติดตามผลการดำเนินงานอย่างจริงจัง แนวปฏิบัติที่ดีเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น เพื่อขยายผลการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยเน้นการสร้างร่วมมือระหว่างชุมชน ภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมบทบาทเยาวชนในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น ๆ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้แนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนบ้านช่องพินกับชุมชนชายฝั่งที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ ควรเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จระหว่างชุมชนที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างเข้มแข็งกับชุมชนที่ยังประสบปัญหา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ตลอดจนข้อจำกัดและอุปสรรคในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา โชคสมศิลป์. (2562). ความร่วมมือในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาบ้านวังนกไขตำบลหนองนกไข อำเภอกะทู้มูแบน จังหวัดสมุทรสาคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัด วฑฒโน. (2567). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(ฉบับพิเศษ), 527-538.
- ณัฐพงศ์ คงยัง และคณะ. (2565). นวัตกรรมจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้านทางทะเลอย่างยั่งยืน. วารสารร้อยแก่นสาร, 8(1), 90-107.

- นงนุช ศรีสุข และเบญญาดา กระจำแจ้ง. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบบ้านคลองอาราง จังหวัดสระแก้ว. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 16(1), 97-105.
- น้อย แก่นแท่น. (2 เม.ย. 2555). วิถีชีวิตชาวประมงบ้านจองถนน. (ผู้สัมภาษณ์ A, ผู้สัมภาษณ์)
- เบญจวรรณ เพ็งหนู และคณะ. (2559). กติกาชุมชนเพื่อการทำประมงยั่งยืน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ไพโรจน์ ศิริมนตรารักษ์ และคณะ. (2551). ศักยภาพของข้อมูลทุติยภูมิเพื่อการศึกษาการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เมทินา อีสริยานนท์ และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่การจัดการตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 10(2), 15-30.
- สถาบันลูกโลกสีเขียว. (2567). รางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 22 ประจำปี 2566 ประเภทชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.greenglobeinstitute.com/Frontend/Content.aspx?ContentID=6499110d-42bf-496d-8ab8-1e8e6a5fbc97&utm_source=chatgpt.com
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 3 มกราคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20230307173518.pdf
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก. (2564). สภาพทั่วไป จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน และผู้นำหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลเกาะหมาก. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2568 จาก <http://www.khomak.go.th/page.php?id=4619>
- อนันตวุฒิ บุญเนื่อง และคณะ. (2566). ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านส้มมาชีพชุมชนกรณีศึกษาบ้านโกรกลี ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสั๊ก จังหวัดอุทัยธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์, 10(2), 342-356.
- อุ้นเรือน เล็กน้อย. (2561). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อสร้างการเฝ้าระวังทางสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมสำหรับประเทศไทย. วารสารสิ่งแวดล้อม, 22(2), 30-36.

รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดแพร่*

THE MODEL OF THE DEVELOPMENT INNOVATIVE LEADERSHIP SKILLS OF THE BASIC EDUCATION SCHOOL ADMINISTRATORS IN PHRAE PROVINCE

ปฏิกาน อินทเนตร*, ชูชีพ พุทธรประเสริฐ, ประพันธ์ ธรรมไชย, ภูเบศ พวงแก้ว
Patiparn Intanate*, Choocheep Puthaprasert, Praphan Thammachai, Phubet Pongkaew

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย
Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: patiparnintanate@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพหุวิธี มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ ดำเนินการ 4 ระยะ ได้แก่ 1) สังเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร จำนวน 30 แหล่ง และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 7 คน ตรวจสอบและยืนยันด้วยการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาโดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 346 คน และศึกษาแนวทางการพัฒนาด้วยการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 25 คน 3) พัฒนารูปแบบด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน และ 4) ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมด้วยการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประเมินเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์โดยผู้ที่มี ส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบมี 6 องค์ประกอบ คือ 1.1) การคิดเชิงสร้างสรรค์ 1.2) การคิดเชิงกลยุทธ์ 1.3) การสร้างเครือข่าย 1.4) การประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ 1.5) บุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม และ 1.6) การวางแผนและประเมินความเสี่ยง ปัจจัยภายในมี 5 ปัจจัย คือ 1) วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ 2) วัฒนธรรมองค์กร 3) ขวัญและกำลังใจของบุคลากร 4) การจัดโครงสร้างการบริหาร และ 5) ทรัพยากร ปัจจัยภายนอก มี 4 ปัจจัย คือ 1) การส่งเสริม สนับสนุนและจูงใจ 2) การสร้างภาคีเครือข่าย 3) นโยบายหน่วยงานต้นสังกัด และ 4) บริบททางสังคม 2) สภาพปัจจุบันของทักษะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาอยู่ในระดับน้อย สภาพปัจจุบันของปัจจัยภายในและภายนอกอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาอยู่ในระดับน้อย 3) รูปแบบประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ และ 4) มีความถูกต้องและความเหมาะสมทุกรายการความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, ทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา, สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่

Abstract

This study employed a mixed-methods research approach with 4 objectives and was conducted in 4 phases: 1) Synthesizing components and related factors from 30 sources and conducting structured interviews with 7 key informants. The findings were validated through a focus group discussion with 5 experts. 2) Investigating the current state and issues by surveying 346 participants and exploring development approaches through a focus group discussion with 25 key informants. 3) Developing a model through a participatory workshop with 6 relevant stakeholders. and 4) Validating the model's accuracy and suitability through expert interviews with 9 specialists and assessing feasibility and benefits with 30 stakeholders. The findings revealed that: 1) The leadership components comprised 6 key elements: 1.1) creative thinking, 1.2) strategic thinking, 1.3) networking, 1.4) knowledge application, 1.5) innovative personality, and 1.6) planning and risk assessment. Internal factors included 5 aspects: 1) vision and leadership, 2) organizational culture, 3) personnel morale, 4) management structure, and 5) resources. External factors consisted of 4 aspects: 1) promotion, support, and motivation, 2) network partnerships, 3) policies of the affiliated organization, and 4) social context. 2) The overall current state of leadership skills was at a high level, while problems were minimal. The internal and external factors were also at a high level, with issues being minor. 3) The developed model consisted of 6 key components. and 4) The model demonstrated accuracy, suitability, high feasibility, and the highest level of usefulness.

Keywords: Model, Innovative Leadership Skills, Educational Administrator, Basic Education School in Phrae Province

บทนำ

สถานการณ์ของสังคมโลกในยุคปัจจุบันจากยุคของ VUCA World สู่ยุคของ BANI World ที่สถานการณ์ของโลกมีความเปราะบาง สับสนกังวล คาดเดายาก มีแต่ความไม่เข้าใจ (Cascio, J., 2020) ส่งผลโดยตรงถึงการบริหารสถานศึกษาที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สิ่งที่จะเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานภายใต้การเปลี่ยนแปลงรอบด้าน คือ นวัตกรรม หมายถึง การสร้าง หรือทำสิ่งใหม่ การเปลี่ยนแปลงวิธีการหรือแนวคิดใหม่เพื่อสร้างสรรค์กระบวนการที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันและอนาคต (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2565) รวมถึงเป็นการสร้างสิ่งที่แตกต่างและสร้างคุณูปการ (Scott, D. A., 2012) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคคลที่มีบทบาท หน้าที่และต้องมีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2567) ควรมีคุณลักษณะที่แสดงออกถึงลักษณะของผู้ที่มีสมรรถนะ บุคลิกภาพ บทบาท ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาหรือโอกาสที่สลับซับซ้อน และค้นพบแนวทางในการดำเนินการใหม่ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์บริบททางนวัตกรรมในการขับเคลื่อนให้บุคลากรสามารถสร้างนวัตกรรม อย่างสร้างสรรค์ที่เรียกว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (กุลชลี จงเจริญ, 2564)

จังหวัดแพร่แบ่งเขตการปกครองทั้งหมด 8 อำเภอ มีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระจายอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองและพื้นที่ห่างไกล ทำให้การบริหารจัดการมีความแตกต่างกัน ตามบริบท ของสภาพ พื้นที่และหน่วยงานต้นสังกัด จากการสำรวจข้อมูลการบรรจุและแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 ถึงปัจจุบัน จังหวัดแพร่มีผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าสู่การดำรงตำแหน่งใหม่ทั้งตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน และ รองผู้อำนวยการโรงเรียน โดยเฉลี่ย ปีละ 3 ถึง 5 คน จากเหตุผลดังกล่าว จึงควรที่จะมีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ในแต่ละสังกัดให้เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษา ตามบริบทเชิงพื้นที่ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่, 2566)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้ได้รับการ พัฒนาศักยภาพให้เกิดทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ผู้วิจัยในฐานะของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดแพร่ มีความสนใจศึกษารูปแบบในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ที่ได้มาจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าควรมีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งจากผลการวิจัยจะทำให้ผู้บริหาร สามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และทำให้การจัดการศึกษาของจังหวัดเกิดการพัฒนาในทาง ที่ดีขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ มีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในการ บริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมตามบริบทในเชิงพื้นที่ และส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของ ผู้บริหารสถานศึกษาและเพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นพื้นที่นวัตกรรมในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่
4. เพื่อตรวจสอบและประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีการดำเนินการวิจัย

ระยะการวิจัย	การดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้จากการวิจัย
ระยะที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบและ ปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะ ภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	1. สังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะ ภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา	องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบ
	2. สังเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา	

ตารางที่ 1 วิธีการดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ระยะการวิจัย	การดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้จากการวิจัย
	3. ตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เอื้อต่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	
ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่	1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ 2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่	1. สภาพปัจจุบัน และปัญหาของทักษะภาวะผู้นำ แห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ 2. แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่
ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่	1. ยกเป็นร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ โดยผู้วิจัย 2. ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อยกร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่	ร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ที่ผ่านการประชุมเพื่อยกร่างโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องของการพัฒนาคูคณาจารย์งานบริหารสถานศึกษา
ระยะที่ 4 ตรวจสอบและประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่	1. นำร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ที่ได้จากการดำเนินการในระยะที่ 3 มาทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสม 2. นำรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ มาทำการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์	รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จากตารางที่ 1 อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 1.1 สังเคราะห์เอกสารของนักวิชาการทั้งในประเทศ และต่างประเทศ จากแหล่งข้อมูลทั้งหมด 20 แหล่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การแจกแจงความถี่ ในตารางสังเคราะห์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยเลือกองค์ประกอบที่มีค่าความถี่ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50 ของแหล่งข้อมูล นำมาจัดลำดับตามค่าความถี่ ขององค์ประกอบ และสรุปเป็นองค์ประกอบของทักษะ ภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 1.2 สังเคราะห์เอกสารของนักวิชาการทั้งในประเทศ และต่างประเทศทั้งหมด 10 แหล่ง โดยการใช้การแจกแจงความถี่ในตารางสังเคราะห์และการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงเนื้อหาโดยเลือกปัจจัยที่มีความถี่ ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50 ของแหล่งข้อมูล นำมาจัดลำดับตามค่าความถี่และสรุปเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น และนำไปทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในปัจจุบันที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีผลงานการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เป็นเชิงประจักษ์เกี่ยวกับ การพัฒนานวัตกรรมด้านการบริหารสถานศึกษา และเป็นที่ยอมรับในด้านการบริหารสถานศึกษา ในจังหวัดแพร่ จำแนกตามขนาด ของสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่ 2 คน สถานศึกษา ขนาดกลาง 3 คน และสถานศึกษาขนาดเล็ก 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และสรุปเป็นเชิงพรรณนา หาค่าความถี่ (Frequency) สรุปเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 1.3 การตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กับพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีหรือเคยมีผลงานการพัฒนานวัตกรรม ด้านการบริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ เป็นเชิงประจักษ์ และเป็นที่ยอมรับในจังหวัดแพร่ จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำรงตำแหน่งในปัจจุบันมีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาเอก จำนวน 3 คน และ ผู้บริหารสถานศึกษาที่เกษียณอายุราชการที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย 1) วาระการสนทนากลุ่ม 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ 3) แบบตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบ และปัจจัย โดยการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา หาค่าความถี่ และสรุปเป็นเชิงพรรณนาเป็นองค์ประกอบและปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจากการตรวจสอบและยืนยันโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ แห่งนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 2.1 สอบถามครูในสถานศึกษา ที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดแพร่ จำนวน 3,262 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากตาราง Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. ที่ค่าความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ร้อยละ 5 (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้จำนวน 346 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหาของทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์แปลผลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติที่เป็นจริง/ปัญหา ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติที่เป็นจริง/ปัญหา ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติที่เป็นจริง/ปัญหา ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติที่เป็นจริง/ปัญหา ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติที่เป็นจริง/ปัญหา ระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2.2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 คน เกณฑ์การเลือก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 5 ปี ขึ้นไป โดยใช้การสนทนากลุ่ม เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) วาระการสนทนากลุ่ม และ 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์เนื้อหาจากผลการสนทนากลุ่มใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสรุปเป็นเชิงพรรณนา ในแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ แห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่

ระยะที่ 3 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 และ 2 มายกเป็นร่างรูปแบบ และดำเนินการในการพัฒนารูปแบบจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่อง ของการพัฒนาบุคลากรสายงานบริหารสถานศึกษา ด้วยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อยกร่างรูปแบบและหาฉันทามติในที่ประชุม โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จำนวน 1 คน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2 จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการพัฒนาบุคลากรกลุ่มพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริม การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดแพร่ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาบุคลากร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 1 คน และ ผู้อำนวยการกลุ่มกิจการพิเศษ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ จำนวน 1 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) วาระการประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) ร่างรูปแบบโดยผู้วิจัย และ 3) แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหา และสรุปเป็นเชิงพรรณนา เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่

ระยะที่ 4 การตรวจสอบและประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 4.1 ผู้วิจัยนำร่างที่ได้จากการดำเนินการในระยะที่ 3 ดำเนินการตรวจสอบเกี่ยวกับความถูกต้อง และความเหมาะสมด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อตรวจสอบรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิในตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาในระดับจังหวัด ศึกษาพิเศษและนักวิชาการศึกษาโดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน ประกอบด้วย 1) ศึกษาธิการจังหวัดแพร่ 2) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 3) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2 4) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ 5) ผู้อำนวยการกองการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6) ผู้แทนเครือข่ายการจัดการศึกษาเอกชนจังหวัดแพร่ 7) ผู้แทนสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ 8) ศึกษาพิเศษกวิทย์ฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีคุณวุฒิ การศึกษาระดับปริญญาเอก และ 9) นักวิชาการด้านการศึกษา หรืออาจารย์สาขาวิชาเกี่ยวกับวิชาชีพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยในจังหวัดแพร่ เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม วิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหา หาค่าความถี่ ค่าร้อยละและสรุปเป็นเชิงพรรณนา เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 4.2 ผู้วิจัยนำรูปแบบที่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสม จากผู้ทรงคุณวุฒิ มาทำการประเมินเกี่ยวกับความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จำนวน 1 คน และเขต 2 จำนวน 1 คน รวม 2 คน 2) กลุ่มพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ จำนวน 1 คน 3) กลุ่มพัฒนาบุคลากรของสำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดแพร่ จำนวน 1 คน 4) กลุ่มพัฒนาบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 1 คน 5) กลุ่มกิจการพิเศษสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ จำนวน 1 คน และ 6) กลุ่มครูในสถานศึกษาตามขนาดของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1 และเขต 2 จำนวน 5 คน รวม 10 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ จำนวน 5 คน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดแพร่ จำนวน 3 คน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 3 คน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ จำนวน 3 คน รวมจำนวนครู จำนวน 24 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ

ระดับ 5 หมายถึง มีระดับความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีระดับความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีระดับความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีระดับความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีระดับความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบประเมิน ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์แปลผลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีระดับของความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีระดับของความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีระดับของความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีระดับของความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีระดับของความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์ ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ แห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) องค์ประกอบของทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 6 องค์ประกอบ คือ 1.1) ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ 1.2) ทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ด้านนวัตกรรม 1.3) ทักษะการสร้างเครือข่ายด้านนวัตกรรม 1.4) ทักษะการประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ 1.5) ทักษะการมีบุคลิกภาพ เชิงนวัตกรรม และ 1.6) ทักษะการวางแผนและประเมินความเสี่ยง 2) ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับการ

พัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 5 ปัจจัย คือ 2.1) วิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำของผู้บริหารเชิงนวัตกรรม 2.2) วัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรม 2.3) ขวัญและกำลังใจของบุคลากรในสถานศึกษา 2.4) การจัดโครงสร้างการบริหารภายในสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายในสถานศึกษา และ 2.5) ทรัพยากรในการพัฒนานวัตกรรมของสถานศึกษา และ 3) ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มี 4 ปัจจัย คือ 3.1) การส่งเสริม สนับสนุนและจูงใจในการสร้างนวัตกรรม 3.2) การสร้างภาคีเครือข่ายภายนอกสถานศึกษา 3.3) นโยบายหน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษา และ 3.4) บริบททางสังคม

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ แยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้ 1) สภาพปัจจุบันขององค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพปัญหาขององค์ประกอบโดยรวมอยู่ในระดับน้อย 2) สภาพปัจจุบันของปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพปัญหาของปัจจัยภายในโดยรวมอยู่ในระดับน้อย 3) สภาพปัจจุบันของปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพปัญหาของปัจจัยภายนอกโดยรวม อยู่ในระดับน้อย และ 4) การศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ควรมีเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะความคิดสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบ เชิงโครงสร้างของรูปแบบ โดยปรับใช้กระบวนการพัฒนาทักษะที่มีความต่อเนื่องในลักษณะของ PDCR Cycle อยู่ในกระบวนการของรูปแบบ

3. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

4. การตรวจสอบและประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่

4.1 ผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่แสดงได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ (ในภาพรวม)

(n = 9)

รายการ	การตรวจสอบ							
	ถูกต้อง		ไม่ถูกต้อง		เหมาะสม		ไม่เหมาะสม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. หลักการของรูปแบบ	9	100			9	100		
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	9	100			9	100		
3. ระบบกลไกของรูปแบบ	9	100			9	100		

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ (ในภาพรวม) (ต่อ)

(n = 9)

รายการ	การตรวจสอบ							
	ถูกต้อง		ไม่ถูกต้อง		เหมาะสม		ไม่เหมาะสม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. วิธีดำเนินการของรูปแบบ	9	100			9	100		
5. การวัดและประเมินผล	9	100			9	100		
6. เงื่อนไขความสำเร็จ	9	100			9	100		
โดยรวม	9	100			9	100		

จากตารางที่ 2 แสดงว่าการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ แห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าโดยภาพรวมทุกรายการมีความถูกต้อง และความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ โดยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ (ในภาพรวม)

(n = 30)

รายการ	การประเมิน					
	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการของรูปแบบ	4.47	0.57	มาก	4.57	0.50	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ						
2.1 เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดแพร่ให้มีภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม	4.50	0.51	มาก	4.67	0.48	มากที่สุด
2.2 เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดแพร่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษาตามบริบทเชิงพื้นที่	4.37	0.56	มาก	4.53	0.57	มากที่สุด
3. ระบบกลไกของรูปแบบ	4.33	0.76	มาก	4.53	0.57	มากที่สุด
4. วิธีดำเนินการของรูปแบบ						
4.1 การพัฒนาทักษะทางการคิดนวัตกรรม (Creative Thinking = C1)	4.33	0.48	มาก	4.37	0.61	มาก
4.2 การนำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ (Commitment = C2)	4.40	0.50	มาก	4.53	0.51	มากที่สุด
4.3 การสร้างเครือข่ายนวัตกรรม (Connection = C3)	4.30	0.60	มาก	4.43	0.63	มาก

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ (ในภาพรวม) (ต่อ)

(n = 30)

รายการ	การประเมิน					
	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
5. การวัดและประเมินผล						
5.1 ระยะที่ 1 ก่อนเข้ารับการพัฒนา	4.60	0.56	มากที่สุด	4.57	0.50	มากที่สุด
5.2 ระยะที่ 2 ระหว่างเข้ารับการพัฒนา	4.43	0.57	มาก	4.47	0.57	มาก
5.3 ระยะที่ 3 หลังจากเสร็จสิ้นการพัฒนา และนำไป	4.50	0.63	มาก	4.70	0.53	มากที่สุด
ประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา โดยการประเมินตนเอง						
หลังจากเสร็จสิ้น การพัฒนาและมีทีมให้คำแนะนำ ด้าน						
นวัตกรรม (Innovation Coaching Team)						
6. เจือ้นไขความสำเร็จ						
6.1 ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญ ของการ	4.43	0.57	มาก	4.53	0.57	มากที่สุด
คิดสร้างสรรค์นวัตกรรมด้วยการยอมรับเปิดใจ						
6.2 หน่วยงานทางการศึกษาด้านสังกัด ในจังหวัดแพร่	4.30	0.60	มาก	4.47	0.51	มาก
ควรให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ						
6.3 การให้ความร่วมมือของครูและบุคลากรในการ	4.30	0.53	มาก	4.50	0.63	มาก
ขับเคลื่อนนวัตกรรม						
โดยรวม	4.41	0.07	มาก	4.53	0.05	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงว่าผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ โดยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ 2) ทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ด้านนวัตกรรม 3) ทักษะการสร้างเครือข่ายด้านนวัตกรรม 4) ทักษะการประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ 5) ทักษะการมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม และ 6) ทักษะการวางแผนและประเมินความเสี่ยง ทำให้ทราบถึงทักษะภาวะผู้นำที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้เกิดเป็นทักษะประจำตัวในยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปใช้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมตามบริบทเชิงพื้นที่ของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชา ลุนาวงค์ ที่ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ

ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 องค์ประกอบ โดยมีองค์ประกอบด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม เป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบ (เดชา ลุนาวงค์, 2564)

2. จากผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาตามองค์ประกอบทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการสอบถามระดับความคิดเห็น ของผู้ให้ข้อมูลในมุมมองของครู ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดแพร่ พบว่า องค์ประกอบที่มีระดับสภาพ การปฏิบัติที่เป็นจริงน้อยที่สุดและเป็นองค์ประกอบที่มีระดับสภาพปัญหามากที่สุด คือ ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ทำให้เห็นว่า ผู้บริหารต้องได้รับการพัฒนาทางด้านการคิดและกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาวิธีการในการดำเนินงานใหม่ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ทำให้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา แซ่มซ้อย ที่ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ที่ควรเปิดใจรับแนวคิดใหม่ และมีความกล้าคิดแตกต่าง อย่างสร้างสรรค์ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2562)

3. จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ สอดคล้องกับ สมาน อัสวภูมิ ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดลักษณะของรูปแบบที่ดีจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ โดยมีองค์ประกอบของรูปแบบที่สอดคล้องกัน 4 องค์ประกอบ คือ 1) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 2) ระบบและกลไก 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ และ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ (สมาน อัสวภูมิ, 2557) โดยมีผลการตรวจสอบรูปแบบในภาพรวมมีความถูกต้องและเหมาะสมทุกรายการ และ ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบในภาพรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของรูปแบบที่ผู้บริหารสถานศึกษาเมื่อได้รับการพัฒนาตามกระบวนการของรูปแบบ จะทำให้เกิดทักษะในการบริหารในเชิงนวัตกรรมเป็นไปตามเจตนารมณ์ของมาตรฐานตำแหน่งที่สำนักงาน ก.ค.ศ. กำหนด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรมตามบริบทเชิงพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ องค์ประกอบเชิงโครงสร้างของรูปแบบ 6 องค์ประกอบ คือ

1. หลักการของรูปแบบ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดแพร่มีภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมโดยใช้กระบวนการทางความคิดริเริ่มเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ตามบริบทเชิงพื้นที่

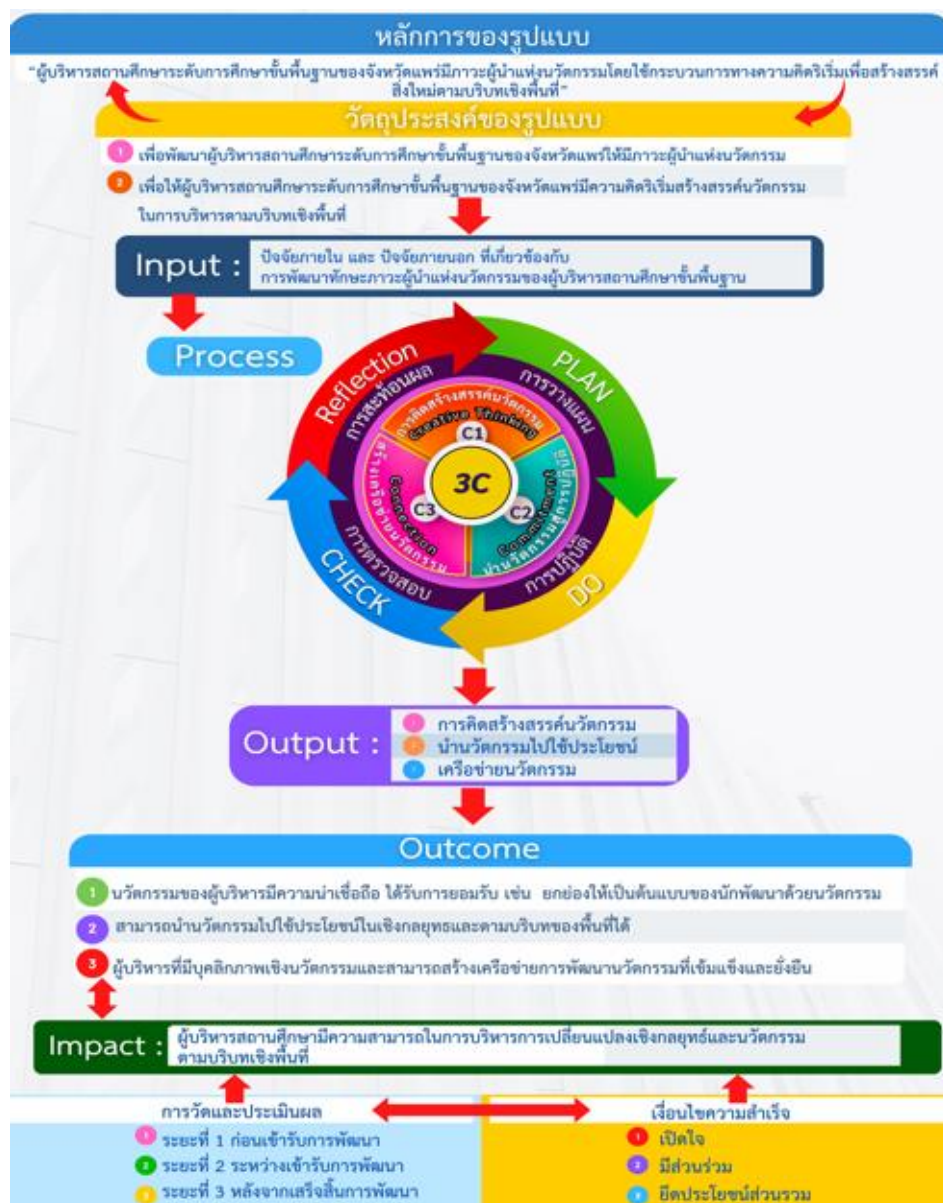
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 1) เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดแพร่ให้มีภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม และ 2) เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดแพร่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษาตามบริบทเชิงพื้นที่

3. ระบบกลไกของรูปแบบ นำแนวคิดการบริหารจัดการเชิงระบบ (I-P-O-O) ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome)

4. วิธีดำเนินการของรูปแบบ กระบวนการพัฒนาทักษะที่มีความต่อเนื่องในลักษณะของ PDCR cycle มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหา (P = Plan) ขั้นที่ 2 การพัฒนา (D = Do) ดำเนินการพัฒนาด้วยการจัดกลุ่มของการพัฒนา ทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ การพัฒนาทักษะทางการคิดนวัตกรรม (Creative Thinking = C1) การนำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ (Commitment = C2) การสร้างเครือข่ายนวัตกรรม (Connection = C3) เครือข่ายด้านนวัตกรรม ขั้นที่ 3 การนำไปใช้เพื่อตรวจสอบ (C = Check) และ ขั้นที่ 4 การสะท้อนผล (R = Reflection)

5. การวัดและประเมินผล แบ่งระยะของการวัดและประเมินผลเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ก่อนเข้ารับการพัฒนา ระยะที่ 2 ระหว่างเข้ารับการพัฒนา และระยะที่ 3 หลังจากเสร็จสิ้นการพัฒนาและนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

6. เงื่อนไขความสำเร็จ บูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นหลักคิดไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรม คือ เปิดใจ เพื่อรับการพัฒนาดตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 มีส่วนร่วม ตามหลักโลกาธิปไตย และให้ความร่วมมือ ตามหลัก ธรรมาธิปไตย

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) หน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบการกำกับควบคุม ดูแล การจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดแพร่ สามารถนำผลการวิจัยไปจัดทำหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมจากการวิจัยนี้ ดำเนินการฝึกอบรม พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด และ 2) กลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรสายงานบริหารสถานศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้โดยการศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแห่งนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดแพร่ เป็นแนวทางการดำเนินงานให้เกิดรูปธรรม ในการปฏิบัติจริงสามารถปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มประเด็นในการปฏิบัติได้ตามความเหมาะสม ตามบริบทของแต่ละหน่วยงานประเด็นสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในด้านอื่น ๆ ในยุคของการเปลี่ยนแปลง และ 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กุลชลี จงเจริญ. (2564). ชุดวิชา 23728 นวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ หน่วยที่ 12 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เดชา ลุนาวงค์. (2564). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุริยาสาส์.
- สมาน อัสวภูมิ. (2557). การบริหารสถานศึกษาตามแนวการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่. (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: อบลกิจ ออฟเซท การพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2567). มาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดแพร่ พ.ศ. 2566 - 2570.แพร่: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแพร่.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2565). การบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างนวัตกรรมสู่อนาคต. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cascio, J. (2020). Facing the age of chaos. Retrieved April 23, 2024, from <https://medium.com/@cascio/the-bani-election-01fd3bd3219c>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Scott, D. A. (2012). The little black book of innovation. Bangkok: Expernet Co., Ltd.

รูปแบบพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียน

เรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท*

DEVELOPMENT MODEL SPECIAL CHILDREN IN THE CENTURY 21 FOR INCLUSIVE SCHOOLS USING THREE BASE MODEL OF CHAINAT PROVINCE

พรรณรายณ์ ทรัพย์แสนดี¹, ณัฐพิพัฒน์ ดอกเทียน^{2*}, นิชาภา ธพิพัฒน์³

Pannarai Subsanadee¹, Natpipat Doktean^{2*}, Nichapa Tapipat³

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Education, Chandrakasem Rajabhat University, Bangkok, Thailand

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี ประเทศไทย

²Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi, Thailand

³นักวิชาการอิสระ กาญจนบุรี ประเทศไทย

³Independent Scholar, Kanchanaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: natpipat@kru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ออกแบบและพัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินผลการใช้รูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบเรียนรวม การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษา 8 คน ครู 8 คน และผู้ปกครองของต้นแบบโรงเรียนเรียนรวม จังหวัดชัยนาท 8 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 83 คน ครู 166 คน นักเรียน 166 คน ผู้ปกครอง 83 คน รวม 498 คน โดยการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง Krejcie & Morgan และได้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐาน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ไม่เข้าใจระบบการเรียนรวม และขาดสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม 2) การออกแบบและพัฒนารูปแบบ ใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) การวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ (ABA) และการเรียนรู้แบบรวมพลัง (Collaborative Inclusive Education) โดยรูปแบบมี 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผล 3) ทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของเด็กพิเศษเพิ่มขึ้น

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้ การใช้ชีวิต และการสื่อสาร และ 4) ประเมินผล พบว่ารูปแบบนี้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, เด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21, โรงเรียนเรียนรวม, สามฐานโมเดล, ประถมศึกษา

Abstract

This study aimed to develop a model for special needs children's development in the 21st century using the Three - Base Model for inclusive primary schools in Chai Nat Province. The research followed the Research and Development (R&D) methodology, conducted in four phases: 1) studying and analyzing fundamental data, 2) designing and developing the model, 3) implementing the model, and 4) evaluating the model's effectiveness. Key informants included three experts with experience in inclusive education and instructional model development, eight school administrators, eight teachers, and eight parents from the prototype inclusive schools in Chai Nat Province, totaling 24 key informants selected through purposive sampling. The sample group consisted of 83 school administrators, 166 teachers, 166 students, and 83 parents, totaling 498 participants. The sample size was determined using Krejcie & Morgan's formula and selected through simple random sampling. Data analysis employed basic statistical methods, including percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The research findings revealed that: 1) In terms of fundamental data, teachers, parents, and the community lacked understanding of the inclusive education system and had limited access to appropriate learning materials and resources. 2) The model design and development were based on the Threefold Training principle (morality, concentration, and wisdom), Applied Behavior Analysis (ABA), and Collaborative Inclusive Education. The model comprised five components: principles, objectives, content, instructional activities, and assessment. 3) The model implementation showed a statistically significant improvement in 21st - century skills among special needs children, particularly in learning, life skills, and communication. and 4) The evaluation results indicated that the model was highly suitable and feasible, with participants expressing a high level of satisfaction.

Keywords: Development Model, Special Children in the 21st Century, Inclusive Schools, Three Base Model, Primary Education

บทนำ

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติของประเทศไทยมีเป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยอิงแนวคิดสำคัญ เช่น การศึกษาสำหรับทุกคน (Education for All) ซึ่งเป็นหลักการที่ยูเนสโก (UNESCO, 2020) สนับสนุนทั่วโลก การศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive

Education) ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้เด็กทุกกลุ่ม รวมถึงเด็กพิเศษ สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้เด็กไทยสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตและดำรงชีวิตอย่างสมดุลตามหลักพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) อีกทั้งการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม ส่งผลให้เกิดแนวทางการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น (OECD, 2018)

ปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาให้ประชาชนโดยไม่มีค่าใช้จ่ายและต้องดำเนินการให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยเน้นการสนับสนุนกลุ่มผู้ด้อยโอกาส รวมถึงผู้พิการหรือผู้มีความต้องการพิเศษให้สามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับที่เท่าเทียมกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องสามารถรองรับการจัดการเรียนรวม (Inclusive Education) ซึ่งหมายถึง การบูรณาการเด็กพิการเข้ากับโรงเรียนทั่วไปโดยปรับหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของเด็กแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) การดำเนินนโยบายเหล่านี้ช่วยสร้างระบบการศึกษาที่ครอบคลุมและเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และเสริมสร้างศักยภาพของเด็กพิเศษให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า จังหวัดชัยนาทมีโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษา 114 แห่ง และมีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษรวมทั้งสิ้น 1,557 คน โดยแบ่งเป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ 1,344 คน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 65 คน และนักเรียนที่มีความพิการซ้ำซ้อน 55 คน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของเด็กพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางที่มีอยู่ในปัจจุบันยังขาดกรอบการพัฒนาที่เป็นระบบ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กพิเศษมีข้อจำกัดทั้งด้านสื่อการเรียนการสอน บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน ดังนั้น การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เด็กพิเศษได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้เต็มที่

แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 1) หลักไตรสิกขา (Trisikkha) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือเป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านคุณธรรมและสติปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2553) 2) การวิเคราะห์พฤติกรรมแบบประยุกต์ (Applied Behavior Analysis: ABA) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่ใช้สำหรับพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยมุ่งเน้นการเสริมแรงทางบวกและการฝึกฝนทักษะเฉพาะด้านให้เด็กสามารถปรับตัวและเรียนรู้ได้ดีขึ้น (Cooper, J. O. et al., 2020) และ 3) รูปแบบการจัดการเรียนรวมแบบรวมพลัง (Collaborative Inclusive Education) ซึ่งเป็นกระบวนการบูรณาการการเรียนการสอนที่เน้นให้เด็กปกติและเด็กพิเศษสามารถเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกัน (Friend, M. & Bursuck, W. D., 2019)

การศึกษานี้ได้นำแนวทางของโมเดล ADDIE มาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ (Analyze) ซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 2) การออกแบบ (Design) ซึ่งเป็นการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรหรือแนวทางการเรียนการสอน 3) การพัฒนา (Develop) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างและปรับปรุงสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การนำไปใช้ (Implement) ซึ่งเป็นการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนา และ 5) การประเมินผล (Evaluate) เพื่อวัดประสิทธิภาพของรูปแบบและนำไปปรับปรุง (Kruse, K., 2008) การใช้โมเดลนี้ช่วยให้การพัฒนารูปแบบเป็นไปอย่างเป็นระบบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาทได้อย่างเหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กพิเศษในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการ 4 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ออกแบบและพัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินผลการใช้รูปแบบ รายละเอียดของแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท จำนวน 105 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามขนาดโรงเรียนและลักษณะการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การศึกษาครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลาย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ รวมทั้งสิ้น 498 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างพิจารณาจากปัจจัยด้านโครงสร้างโรงเรียน ระดับชั้นเรียน และความต้องการของเด็กพิเศษ เพื่อให้มั่นใจว่าผลการวิจัยสามารถสะท้อนภาพรวมของระบบการเรียนรวมได้อย่างแท้จริง

เครื่องมือวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครอง เพื่อตรวจสอบสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาการศึกษาเด็กพิเศษ 2) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของโมเดลที่พัฒนา และ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กพิเศษ ซึ่งพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเรียนรวม

2. การหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยดำเนินการโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาเด็กพิเศษ การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ระดับ 0.85

ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือ การตรวจสอบความเป็นปรนัยของแบบทดสอบโดยใช้การวิเคราะห์ข้อสอบ (Item Analysis) เพื่อให้แน่ใจว่าข้อสอบสามารถวัดผลการเรียนรู้ของเด็กพิเศษได้อย่างถูกต้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้รวมและรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษ 2) สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครอง เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเรียนรวม และ 3) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเรียนรวมในจังหวัดชัยนาท

ระยะที่ 2 ออกแบบและพัฒนารูปแบบ 1) พัฒนาโมเดลโดยอิงแนวคิดไตรสิกขา การวิเคราะห์พฤติกรรมแบบประยุกต์ และการเรียนรวมแบบรวมพลัง 2) สร้างเครื่องมือและแนวทางการใช้รูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงในโรงเรียนเรียนรวม โดยพัฒนาแนวทางการสอนที่เหมาะสมกับเด็กพิเศษแต่ละประเภท และ 3) ทดลองปรับใช้รูปแบบในกลุ่มเล็กเพื่อปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ ดำเนินการ ดังนี้ 1) ทดลองใช้ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 4 แห่ง ซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยพิจารณาจากระดับความพร้อมของสถานศึกษา 2) สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและครูขณะใช้รูปแบบ รวมถึงการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก 3) รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบ

ระยะที่ 4 ประเมินผลการใช้รูปแบบ ดำเนินการ ดังนี้ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก่อนและหลังใช้รูปแบบโดยใช้สถิติ Dependent t - test เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของผลสัมฤทธิ์ 2) ประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ปกครองต่อรูปแบบโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) วิเคราะห์ผลสะท้อนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับการใช้งานจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ดังนี้ 1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อสังเคราะห์แนวโน้มและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากกลุ่มเป้าหมาย 2) การใช้สถิติพื้นฐาน เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปแนวโน้มของข้อมูลที่ได้ และ 3) การทดสอบสมมติฐานด้วย Dependent t - test เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ของเด็กพิเศษก่อนและหลังใช้รูปแบบ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาใช้สังเคราะห์ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนารูปแบบต่อไป พร้อมทั้งอ้างอิงข้อมูลที่ได้จากเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา และพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษา

ผลการวิจัย

รูปแบบพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย

1. ผลการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ การพัฒนาเด็กพิเศษ ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบที่สำคัญมี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ เป็นความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือหลักการ ในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ เป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการพัฒนาคุณลักษณะ ที่ต้องการ ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน 3) เนื้อหา เป็นสาระความรู้ที่กำหนดไว้ให้สัมพันธ์ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของ รูปแบบ 4) กระบวนการ เป็นขั้นตอนหรือลำดับของการจัดกิจกรรม กำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง ในแต่ละ ขั้นตอนเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย และ 5) การวัดผลประเมินผล เป็นแนวทางในการวัดและ ประเมินผลการเรียนการสอน ที่จัดขึ้นตามรูปแบบที่จะชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพ ของรูปแบบ และบ่งบอกถึงการ บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด

2. สภาพ ปัญหา และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษา ของจังหวัดชัยนาท พบว่า ด้านครูผู้สอน ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา สำหรับเด็กพิเศษและ การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ควรหาแบบที่เหมาะสมกับความสามารถ และความต้องการของนักเรียน ด้านผู้ปกครองและชุมชน พบว่า ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจเรื่องการจัดการเรียนรวม ไม่เข้าใจในระบบการจัดการ ด้านนักเรียน ไม่เข้าใจในระบบการจัดการเรียนการสอน การทำกิจกรรมการเรียนรู้ การช่วยเหลือเพื่อนเมื่อทำ กิจกรรมกลุ่ม การทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสามารถ ด้านผู้บริหารและนโยบาย มุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมากเกินไป ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนค่อนข้างมาก เนื่องจากโรงเรียนขาดแคลนแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และด้านอื่น ๆ พบว่า การจัดการเรียนรวมนั้นควรคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและภาษาที่แตกต่างกันของ นักเรียนในบางพื้นที่ ส่วนแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับ ประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท คือ ผู้บริหารและครูควรสร้างความตระหนักให้ครูเห็นความสำคัญ ในการจัดการ เรียนการสอนสำหรับเด็กปกติ และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

3. ความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนารูปแบบ การพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท

ตารางที่ 1 ผลประเมินความต้องการจำเป็นต่อรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สาม ฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ในภาพรวม

(N = 498)

รายการ	ระดับปฏิบัติ ที่คาดหวัง (I)	ระดับปฏิบัติที่เป็นจริง (D)	$PNI_{modified}$ (I - D) / D	อันดับ ความสำคัญ
1. ด้านผู้สอน	4.01	1.88	1.13	3
2. ด้านการออกแบบการเรียนรู้	3.98	1.79	1.22	2
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.99	1.75	1.28	1
4. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	3.91	1.97	0.98	5
5. ด้านการวัดและประเมินผล	3.89	1.91	1.04	4

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลประเมินความต้องการจำเป็นต่อรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษ ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ในภาพรวม ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการจัด การเรียนการสอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็น ที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียน การสอน (1.28) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ (1.22) ด้านผู้สอน (1.13) ด้านการวัดและประเมินผล (1.04) และด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ (0.98) ตามลำดับ

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนารูปแบบการพัฒนา เด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท

1. การสังเคราะห์องค์ประกอบและยกร่างรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท (ฉบับร่าง) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 ท่าน พบว่า องค์ประกอบและยกร่างรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ ประกอบด้วย 3 แนวคิด ที่ผู้วิจัย เรียกว่า “สามฐานโมเดล” ได้แก่ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) การวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ หรืออาจเรียกว่า เทคนิคการปรับ พฤติกรรม โดยเป็นหลักการและวิธีการที่เป็นระบบ และรูปแบบการเรียนรู้ร่วมแบบรวมพลัง 2) จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในศตวรรษที่ 21 ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ในด้านต่าง ๆ ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ประกอบด้วย ทักษะด้านการคิด ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการแก้ปัญหา ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ทักษะด้านการใช้ชีวิต และทักษะด้านการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ตามความสนใจและความถนัดของนักเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ 3) เนื้อหา การจัดการเรียนการสอนต้องยึดสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาระการเรียนรู้หลัก คือ 4 กลุ่มสาระแรก ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ที่เป็นสาระการเรียนรู้หลัก ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอน ใช้การบูรณาการหลักสูตรในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 โดยปรับวิธีการเรียนให้สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน โดยยึดแนวคิด การวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ เพื่อให้ได้วิธีการเรียนการสอน สื่อและแหล่งข้อมูล และการวัดและประเมินผลต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ 4) กิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) การจัดห้องเรียนแบบคละชั้นเป็นวิธีหนึ่งในการจัดชั้นเรียนแบบเรียนรวมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้ได้รับประสบการณ์ 2) การสอนปรับตามความสามารถของนักเรียน โดยมุ่งความแตกต่างของนักเรียน ทั้งอายุ ขนาดของร่างกาย ระดับพัฒนาการและความสามารถ และ 3) เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ส่วนเด็กปกติจะมีโอกาสในการพัฒนาความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และ 5) การวัดและประเมินผล ในระหว่างที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีการประเมินตาม สถานการณ์จริง โดยประเมินตลอดการจัดการเรียนการสอน ด้วยการบันทึกผลการสอน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะไว้หลังแผนการจัดการเรียนรู้และประเมินผลนักเรียน โดยเตรียมการล่วงหน้าว่า จะประเมินอะไร ประเมินอย่างไร สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้ครูพิจารณาการประเมินโดยยึดเกณฑ์การประเมินเฉพาะบุคคลตามความเหมาะสม

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนารูปแบบเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนารูปแบบเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท (ฉบับร่าง)

(n = 5)

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		การแปลผล	ระดับความเป็นไปได้		การแปลผล
	$\bar{x}$	SD		$\bar{x}$	SD	
1. ด้านผู้สอน	4.40	0.55	มาก	4.40	0.55	มาก
2. ด้านการออกแบบการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.60	0.55	มากที่สุด	4.80	0.45	มากที่สุด
4. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มาก
5. ด้านการวัดและประเมินผล	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม	4.56	0.46	มากที่สุด	4.56	0.36	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนารูปแบบเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนารูปแบบเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวม ระดับประถมศึกษา ของจังหวัดชัยนาท

1. ผลการประเมินความสามารถเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 ที่เรียนโดยใช้สามฐานโมเดลสำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท กับกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง (One - group pretest - posttest design)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนผลการประเมินความสามารถเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 ระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ในภาพรวม

(n = 50)

รายการประเมิน	ระดับความสามารถ		ระดับความสามารถ		t	p
	ก่อนเรียน		หลังเรียน			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
1. ทักษะด้านการคิด	1.77	0.33	2.58	0.66	7.815	0.00
2. ทักษะด้านการสื่อสาร	1.83	0.30	2.63	0.70	8.125	0.00
3. ทักษะด้านการแก้ปัญหา	1.89	0.24	2.60	0.68	6.585	0.00

*p < .05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนผลการประเมินความสามารถเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 ระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ในภาพรวม (ต่อ)

(n = 50)

รายการประเมิน	ระดับความสามารถ		ระดับความสามารถ		t	p
	ก่อนเรียน		หลังเรียน			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
4. ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี	1.85	0.24	2.57	0.64	7.320	0.00
5. ทักษะด้านการใช้ชีวิต	1.87	0.24	2.65	0.65	7.709	0.00
6. ทักษะด้านการเรียนรู้	1.85	0.29	2.70	0.76	7.802	0.00
รวม	1.84	0.19	2.62	0.52	10.351	0.00

*p < .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 หลังเรียน โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 ระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ในภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระยะที่ 4 การประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท

1. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา 8 คน ครูหรือพี่เลี้ยง 16 คน ผู้ปกครอง 8 คน รวมทั้งสิ้น 32 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท (ฉบับสมบูรณ์)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท (ฉบับสมบูรณ์)

(n = 32)

รายการประเมิน	ระดับความ		การแปลผล	ระดับความ		การแปลผล
	เหมาะสม			เป็นไปได้		
	$\bar{x}$	SD		$\bar{x}$	SD	
1. ด้านผู้สอน	4.88	0.23	มากที่สุด	4.88	0.00	มากที่สุด
2. ด้านการออกแบบการเรียนรู้	4.85	0.00	มากที่สุด	4.90	0.00	มากที่สุด
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.95	0.33	มากที่สุด	4.80	0.33	มากที่สุด

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท (ฉบับสมบูรณ์) (ต่อ)

(n = 32)

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		การแปลผล	ระดับความเป็นไปได้		การแปลผล
	$\bar{x}$	SD		$\bar{x}$	SD	
4. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.82	0.33	มากที่สุด	4.95	0.44	มากที่สุด
5. ด้านการวัดและประเมินผล	4.90	0.00	มากที่สุด	4.95	0.23	มากที่สุด
รวม	4.88	0.23	มากที่สุด	4.90	0.13	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท (ฉบับสมบูรณ์) ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ความพึงพอใจต่อรูปแบบ รูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล ประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา 8 คน ครูหรือพี่เลี้ยง 16 คน ผู้ปกครอง 8 คน รวมทั้งสิ้น 32 คน โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล ในภาพรวม

(n = 32)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		การแปลผล
	$\bar{x}$	SD	
1. ด้านผู้สอน	3.56	0.21	มาก
2. ด้านการออกแบบการเรียนรู้	3.74	0.24	มาก
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.48	0.44	ปานกลาง
4. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้	3.80	0.22	มาก
5. ด้านการวัดและประเมินผล	3.79	0.31	มาก
รวม	3.67	0.13	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษ ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

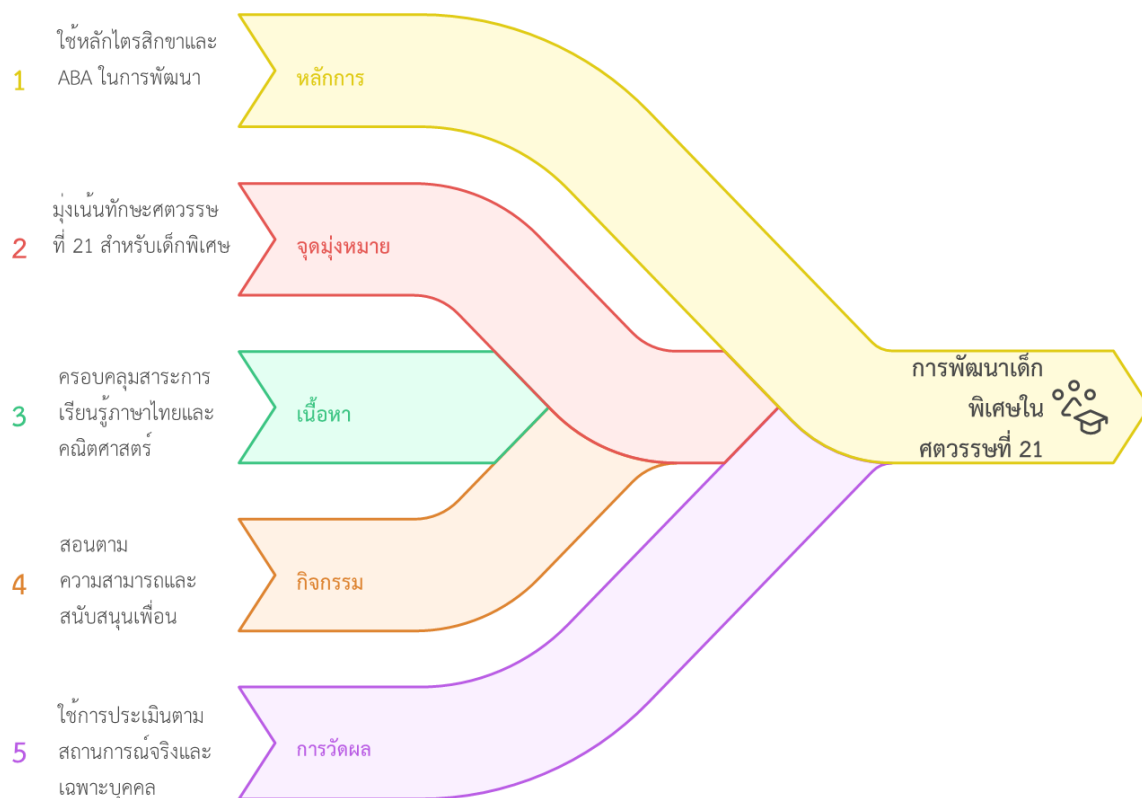
อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท อภิปรายผลได้ ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ที่เชื่อมโยงกันเพื่อสร้างระบบการพัฒนาเด็กพิเศษในโรงเรียนเรียนรวม คือ 1) หลักการ (Principles) 2) จุดมุ่งหมาย (Objectives) 3) เนื้อหา (Content) 4) กิจกรรมการเรียนการสอน (Teaching and Learning Activities) และ 5) การวัดผลและประเมินผล (Measurement and Evaluation) และจากการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 เริ่มต้นด้วย “หลักการ” วางรากฐานในการพัฒนาเด็กพิเศษด้วยแนวคิดทั้งสามของ “สามฐานโมเดล” ตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน กำหนดทักษะที่ต้องการพัฒนาให้ชัดเจนผ่าน “จุดมุ่งหมาย” ออกแบบ “เนื้อหา” ให้สอดคล้อง เลือกเนื้อหาการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ทักษะและเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดำเนินการจัด “กิจกรรมการเรียนรู้” จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคน และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบรวมพลัง ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ใช้วิธีการประเมินที่เหมาะสมเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ และปรับปรุงการสอนได้อย่างตรงจุด สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ได้แก่ อีระ รุญเจริญ, ทิศนา แคมมณี, สาวิตรี เถาว์โท ที่กล่าวโดยสรุปว่า องค์ประกอบของรูปแบบที่สำคัญมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ เป็นความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือหลักการในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ เป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการพัฒนาคุณลักษณะ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน 3) เนื้อหา เป็นสาระความรู้ที่กำหนดไว้ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 4) กระบวนการ เป็นขั้นตอนหรือลำดับของการจัดกิจกรรม กำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย และ 5) การวัดผลประเมินผล เป็นแนวทางในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ที่จัดขึ้นตามรูปแบบที่จะชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรูปแบบและบ่งบอกถึงการบรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนด (อีระ รุญเจริญ, 2550); (ทิศนา แคมมณี, 2555); (สาวิตรี เถาว์โท, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชิต บุญมาก ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนร่วมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการเรียนร่วมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีองค์ประกอบ 6 ด้านและตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัด 2) สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนร่วมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน ส่วนสภาพพึงประสงค์การจัดการเรียนร่วมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และ 3) ผลการประเมินการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนร่วมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน (อนุชิต บุญมาก, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษารูปแบบพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวม ระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่

การอธิบายกระบวนการทำงานของรูปแบบ

รูปแบบนี้ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ที่เชื่อมโยงกันเพื่อสร้างระบบการพัฒนาเด็กพิเศษในโรงเรียนเรียนรวม ดังนี้

เริ่มต้นด้วย “หลักการ” วางรากฐานในการพัฒนาเด็กพิเศษด้วยแนวคิดทั้งสามของ “สามฐานโมเดล” ตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน กำหนดทักษะที่ต้องการพัฒนาให้ชัดเจนผ่าน “จุดมุ่งหมาย” ออกแบบ “เนื้อหา” ให้สอดคล้องเลือกเนื้อหาการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ทักษะและเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดำเนินการจัด “กิจกรรมการเรียนรู้” จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคน และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบรวมพลัง ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ใช้วิธีการประเมินที่เหมาะสมเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ และปรับปรุงการสอนได้อย่างตรงจุด

รูปแบบนี้ ช่วยให้เด็กพิเศษพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเด็กปกติและเด็กพิเศษ ปรับการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามความสามารถและความสนใจของนักเรียนแต่ละคน ประเมินผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ช่วยให้ครูเห็นพัฒนาการและปัญหาของเด็กแต่ละคนได้ชัดเจน

โมเดลนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้โรงเรียนเรียนรวมทั่วประเทศ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและยกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กพิเศษอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้พัฒนารูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ “สามฐานโมเดล” สำหรับโรงเรียนเรียนรวม ระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 4 ระยะ คือ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ออกแบบและพัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินผลการใช้รูปแบบ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ผลการทดลองใช้ พบว่ารูปแบบนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับสูงสุดละช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กพิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการยังมีความพึงพอใจในระดับสูงสุด โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอนและการออกแบบการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ผลการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้หรือทักษะที่เด็กพิเศษมีความสนใจหรือความถนัดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิเศษให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพให้สามารถพึ่งพาตนเอง จัดการตนเอง อยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองดีของประเทศไทยสืบไป ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรนำรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท ไปทดลองใช้กับโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทการดำเนินงานที่แตกต่างกันไป เช่น โรงเรียนเอกชน โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล โรงเรียนในการดูแลขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นต้น และ 2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในรูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท เพื่อนำผลการศึกษามาเสริมสร้างให้รูปแบบการพัฒนาเด็กพิเศษในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สามฐานโมเดล สำหรับโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษาของจังหวัดชัยนาท มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ทิตนา แหมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สาวิตรี เถาว์โท. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ แบบผสมผสานรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). รายงานสถานการณ์การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). ข้อมูลนักเรียนพิการเรียนรวมในปี พ.ศ. 2563. เรียกใช้เมื่อ 1 กรกฎาคม 2564 จาก http://specialbasic.specialset.bopp.go.th/specialbasic/download/studentall_deform_2563_1.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). นโยบายและแนวทางการศึกษาสำหรับเด็กพิการในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- อนุชิต บุญมาก. (2560). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนร่วมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Cooper, J. O. et al. (2020). Applied Behavior Analysis. Boston, MA: Pearson.
- Friend, M. & Bursuck, W. D. (2019). Including Students with Special Needs: A Practical Guide for Classroom Teachers. Boston, MA: Pearson.
- Kruse, K. (2008). Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model. Pathum Thani: e-Learning Guru.
- OECD. (2018). The Future of Education and Skills: Education 2030. Paris: OECD Publishing.
- UNESCO. (2020). Education for All. Retrieved July 1, 2021, from <https://en.unesco.org/themes/education-all>

การศึกษาเปรียบเทียบเชิงนโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน*

THE POLICY COMPARATIVE STUDY OF ELECTRONIC CIGARETTES
IN THE GROUP OF ASEAN COUNTRIES

อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์, จินดา อารงอารยกุล*, สุกัลยา คงประดิษฐ์

Akarawin Sasanapitak, Jinda Thomrongajariyakul*, Sukanya Kongpradit

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: jindath.j@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สถานการณ์บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน 2) นโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน และ 3) เปรียบเทียบนโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสาร จากรายงานการสำรวจและบทความวิชาการเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า นโยบายและมาตรการป้องกันการใช้นิโคตินไฟฟ้า กฎหมาย ระเบียบ และสื่อออนไลน์ท้องถิ่นที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และนโยบายการควบคุมการใช้นิโคตินไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ ประกอบด้วย บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การบริโภคบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียนแทบทุกประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ช่วงวัยที่ใช้นิโคตินไฟฟ้าพบมากในวัยรุ่นและวัยทำงาน เลือกใช้นิโคตินไฟฟ้าเพื่อเป็นทางเลือกในการเลิกบุหรี่ และความน่าดึงดูดของผลิตภัณฑ์ และพบมาในเพศชายสูงกว่าเพศหญิง ยกเว้นสิงคโปร์ที่ไม่ปรากฏความชุกและประชาชนมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า ด้านมาตรการควบคุมจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กฎหมายควบคุมยาสูบที่ครอบคลุมการบริโภคของประชาชน รวมถึงผู้ประกอบการที่จัดจำหน่าย 2) กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับภาษี คือ ภาษีศุลกากร และภาษีสรรพสามิต ที่ควบคุมผู้ประกอบการด้านการนำเข้าและจัดจำหน่าย ทำให้สามารถจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าได้โดยเสียภาษีตามที่กฎหมายกำหนด และ 3) กฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายท้องถิ่น กฎหมายอิสลาม หรือมาตรการควบคุมอื่นของรัฐ สิงคโปร์เป็นประเทศที่บังคับใช้มาตรการทางกฎหมายเข้มงวดที่สุด รองลงมาคือ กัมพูชา ส่วนเมียนมาร์ไม่พบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ไฟฟ้าส่งผลให้ตลาดบุหรี่ไฟฟ้าเติบโตและความชุกของผู้ใช้นิโคตินไฟฟ้าที่อายุน้อยมีสูง ขณะที่อินโดนีเซียเป็นประเทศที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้า

คำสำคัญ: บุหรี่ไฟฟ้า, นโยบายสาธารณะ, อาเซียน

Abstract

This research aims to study: 1) The situation of e-cigarettes in ASEAN countries, 2) E-cigarette control policies in ASEAN countries, and 3) Compare e-cigarette control policies across ASEAN countries. The study employs qualitative research methods, specifically documentary research, by analyzing survey reports and academic articles on e-cigarettes, policies, and measures to prevent e-cigarette use, as well as laws, regulations, and local online media providing information on the situation and policies in ASEAN countries. The research covers 10 ASEAN member states: Brunei, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, the Philippines, Singapore, Thailand, and Vietnam. The findings indicate that e-cigarette consumption is on the rise in nearly all ASEAN countries. E-cigarette use is most prevalent among adolescents and working-age individuals, driven by the perception of e-cigarettes as an alternative to quitting traditional smoking and the appeal of the products. Male users significantly outnumber female users. Except in Singapore, where there is no notable prevalence, and the public demonstrates high awareness of e-cigarettes. E-cigarette control policies in ASEAN countries can be categorized into three groups: 1) Tobacco control laws that regulate public consumption and business operations related to e-cigarette sales. 2) Other tax-related laws, including customs and excise taxes, which regulate importers and distributors, allowing the sale of e-cigarettes provided taxes are paid in accordance with the law. and 3) Other laws, such as local laws, Islamic laws, or state-specific measures. Singapore stands out as the country with the most stringent legal measures, next is Cambodia. While Myanmar lacks e-cigarette-specific laws, resulting in a growing e-cigarette market and a high prevalence of young e-cigarette users. Meanwhile, Indonesia actively promotes its e-cigarette industry.

Keywords: Electronic Cigarette, Public Policy, Asean

บทนำ

ข้อมูลจากงานวิจัยของ National Academies of Science, Engineering and Medicine (NASEM) ตั้งแต่ปี 2018 - 2021 ได้รวบรวมหลักฐานมากกว่า 7,000 ชิ้น ซึ่งบ่งชี้ว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีผลกระทบต่อสุขภาพอย่างชัดเจน โดยเฉพาะผลต่อระบบทางเดินหายใจ ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและมะเร็ง ทั้งนี้ รายงานของมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย (ANU) ในปี 2022 ยังระบุว่า ไอบุหรี่ไฟฟ้าประกอบด้วยสารพิษมากกว่า 100 ชนิด และนิโคตินในบุหรี่ไฟฟ้าส่งผลกระทบต่อโครงสร้างและการทำงานของสมอง โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ผู้ที่ไม่เคยสูบบุหรี่แต่เริ่มต้นใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีโอกาสหันไปสูบบุหรี่แบบมวนเพิ่มขึ้นถึงสามเท่า และอัตราการใช้บุหรี่ไฟฟ้ากลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนอายุ 14 - 17 ปี ที่ไม่เคยสูบบุหรี่มาก่อน แต่กลับหันไปใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นถึงห้าเท่า นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อลดการสูบบุหรี่มวนมีโอกาสกลับไปสูบบุหรี่ซ้ำสูง (เจาะลึกระบบสุขภาพ, 2565)

สำหรับภูมิภาคอาเซียนอัตราการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน จากการที่บริษัทบุหรี่พยายามขยายตลาดเข้าสู่เอเชีย และแทรกแซงนโยบายของภาครัฐเพื่อให้บุหรี่ไฟฟ้าสามารถจำหน่ายได้อย่างเสรี โดยอ้างว่าบุหรี่ไฟฟ้าช่วยเลิกบุหรี่ ในทางตรงข้ามงานวิจัยหลายชิ้นกลับพบว่า มีสารพิษมากมาย และเสี่ยงทำให้เยาวชนติดยาเสพติดมากขึ้น อีกทั้งการเพิ่มรสชาติในบุหรี่ไฟฟ้ากว่า 16,000 ชนิด เช่น ลูกกวาดและผลไม้ เป็นการดึงดูดความสนใจของเยาวชนร่วมกับการโฆษณาผ่านช่องทางออนไลน์ ข้อมูลจากหลายประเทศในอาเซียนชี้ว่า อัตราการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในวัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้นอย่างน่ากังวล เช่น ปี 2022 ในมาเลเซีย ร้อยละ 24 ของเด็กผู้ชายอายุ 13 - 15 ปี สูบบุหรี่ไฟฟ้า ส่วนในไทยเด็กผู้ชายใช้บุหรี่ไฟฟ้าถึงร้อยละ 20.20 ส่วนเด็กผู้หญิงใช้บุหรี่ไฟฟ้าร้อยละ 15 ปัจจุบันหลายฝ่ายจึงเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินมาตรการควบคุมที่เข้มงวดขึ้น รวมถึงการพิจารณาห้ามจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าทุกรูปแบบก่อนที่ปัญหานี้จะลุกลามไปมากกว่านี้ (The Active, 2565)

การใช้มาตรการของภาครัฐอย่างจริงจังในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้ามีความสำคัญมาก จากตัวอย่างของอังกฤษและนิวซีแลนด์ พบว่า เมื่อมีการผ่อนปรนกฎหมายเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า อัตราการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในเด็กและเยาวชนกลับเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในอังกฤษ เด็กอายุ 15 ปี มีอัตราการสูบบุหรี่ไฟฟ้าถึงร้อยละ 18 และในกลุ่มเด็กผู้หญิงตัวเลขเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 21 ในช่วงปี 2018 - 2021 ในขณะที่นิวซีแลนด์ พบว่า หลังจากยกเลิกการแบนบุหรี่ไฟฟ้า อัตราการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในเด็กเพิ่มจากร้อยละ 1.8 ในปี 2018 เป็นร้อยละ 9.6 ในปี 2021 แม้ว่าทั้งสองประเทศจะมีกฎหมายห้ามจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าให้แก่ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (เจาะลิกระบบสุขภาพ, 2565) เห็นได้ว่าการสูบบุหรี่ไฟฟ้านับว่าเป็นปัญหาระดับโลกที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือในระดับนานาชาติ รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างประเทศที่จะแสวงหาแนวทางการควบคุมและป้องกันที่เป็นสากล ครอบคลุม เหมาะสม และทรงประสิทธิภาพ (World Health Organization, 2003) หนึ่งในความร่วมมือระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นแล้ว คือ ความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นภาคีรัฐของ WHO Framework Convention on Tobacco Control (WHO FCTC) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2547 การเข้าร่วมเป็นภาคีรัฐดังกล่าวนี้มีผลให้ประเทศสมาชิกต้องมีหน้าที่กำหนดมาตรการการควบคุมให้ประชาชนในประเทศสูบบุหรี่หรือรับผลกระทบจากการสูบบุหรี่ให้ลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม การควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เนื่องจากความแตกต่างด้านกฎหมายและแนวปฏิบัติระหว่างประเทศสมาชิก รวมถึงความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สม่ำเสมอ นอกจากนี้ การมีพรมแดนติดกันยังเอื้อต่อการลักลอบขนส่งและจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้า สำหรับประเทศไทยที่มีการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าอย่างเข้มงวดโดยห้ามการผลิต นำเข้า และจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้า ทำให้ผู้สูบบุหรี่และผู้ครอบครองบุหรี่ไฟฟ้ามีความผิดตามกฎหมายด้วย ถึงกระนั้นก็ยังพบการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในสังคมไทยอยู่ เช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มอาเซียนได้มีมาตรการทางนโยบายที่ออกมาเพื่อควบคุมยาสูบด้วยกันทั้งสิ้น โดยดำเนินนโยบายผ่านมาตรการทางกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่มีผลบังคับใช้ต่างกันไปในแต่ละประเทศเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน
2. เพื่อศึกษานโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน
3. เพื่อเปรียบเทียบนโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลภาพรวมของกลุ่มประเทศอาเซียน โดยข้อมูลสถานการณ์ทั่วไปจะใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจ การวิจัย และสื่อท้องถิ่น ขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการควบคุมจะใช้ข้อมูลจากการเผยแพร่ของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก สามารถแบ่งออกเป็น 3 แหล่งข้อมูล ดังนี้

1. รายงานการสำรวจเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้าโดยหน่วยงานระดับชาติหรือนานาชาติ (IHSN Survey Catalog, 2019); (World Health Organization, 2022); (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) บทความจากวารสารวิชาการที่มีการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง โดยค้นคว้าในประเด็นเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การใช้บุหรี่ไฟฟ้า ความชุกในการใช้ และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบุหรี่ไฟฟ้า เพื่อศึกษาภาพรวมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในแต่ละประเทศ (Phyo, Y. et al., 2020); (Lian, T. Y. & Dorotheo, U., 2021); (Le, H. T. T. et al., 2022) รวมถึงนโยบายและมาตรการป้องกันการใช้บุหรี่ไฟฟ้า (Nguyen, N. B. et al., 2020)

2. กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นกฎหมายเกี่ยวกับยาสูบ (Government Gazette, 2005); (Tobacco Control Law (Laos PDR), 2021); (พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ, 2560) กฎหมายด้านภาษี (Federal Government Gazette, 2020); (พระราชบัญญัติศุลกากร, 2560); (Singapore Statutes, 2014) และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (ประกาศกระทรวงพาณิชย์, 2559); (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4), 2562); (คำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2558) สืบค้นในขอบเขตที่เกี่ยวกับการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในประเทศสมาชิกอาเซียน จากฐานข้อมูลภาครัฐ โดยรวบรวมข้อมูลจากรายงานการปฏิบัติงาน เอกสารของภาครัฐ (Ministry of Health Singapore, 2020) และรายงานข่าว (Yusof, M. Z., 2021); (Thai PBS, 2566); (Jakartaglobe, 2023)

3. สื่อออนไลน์ที่ให้ความรู้และรณรงค์เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า (Tobacco Control Laws, 2023) สื่อออนไลน์ที่เป็นชุมชน (Community) ของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า (World Vapers Alliance, 2023) สื่อออนไลน์ที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้าโดยเฉพาะ (Schmid, T., 2022); (Song, Y. & Zhao, A., 2023) และสื่อออนไลน์ทั่วไป (6wresearch, 2020); (Phạm Thanh Hũu, 2022)

จากข้อมูลของแต่ละประเทศนำมาวิเคราะห์เนื้อหาแบบกำหนดทิศทางล่วงหน้า (Directed Content Analysis) กล่าวคือ การควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าจะดำเนินการผ่านกฎหมายเกี่ยวกับยาสูบ และกฎหมายภาษี รวมถึงกลไกของภาคประชาสังคมและบทบาทของสื่อ สำหรับแหล่งข้อมูลนั้น ด้วยข้อจำกัดทางด้านภาษาท้องถิ่นของบางประเทศ ผู้วิจัยเลือกจากแหล่งข้อมูลที่มีการนำเสนอเป็นภาษาอังกฤษเป็นหลัก ในกรณีที่ไม่มีข้อมูลภาษาอังกฤษจะใช้การแปลภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาอังกฤษ และตรวจทานจากหลายแหล่งข้อมูลเพื่อความแม่นยำด้านเนื้อหา อย่างไรก็ตามรายละเอียดกฎหมายที่เกี่ยวกับยาสูบ ภาษีสศุลกากร และภาษีสรรพสามิต นั้นมีการเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษโดยหน่วยงานภาครัฐอยู่แล้วเพราะเกี่ยวข้องกับการนำเข้าและจัดจำหน่าย

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน

ผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้าในบรูไนคิดเป็นร้อยละ 10 เมื่อจำแนกตามช่วงอายุ พบว่า กลุ่มที่สูบบุหรี่ไฟฟ้ามากที่สุดอยู่ในช่วงอายุ 25 - 34 ปี รองลงมา คือ อายุ 35 - 44 ปี 16 - 24 ปี และ 45 - 54 ปี ตามลำดับ ซึ่งความนิยมในบุหรี่ไฟฟ้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ บุหรี่ไฟฟ้าสามารถหาซื้อได้จากร้านค้าต่าง ๆ โดยผู้จัดจำหน่ายแบบค้าปลีก ประกอบด้วยธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร และร้านกาแฟ ช่องทางการจัดจำหน่ายได้แก่ ซูเปอร์มาร์เก็ต ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า ร้านค้าปลีกเฉพาะทาง และผู้ค้าปลีกอิสระ จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุขบรูไนระบุว่า บุหรี่ไฟฟ้าไม่เคยได้รับการรับรองหรือผ่านการพิสูจน์จากหน่วยงานระดับสากลใด ๆ ว่าเป็นตัวช่วยในการเลิกบุหรี่ เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้าก่อให้เกิดสารอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ และยังไม่ได้มีการรับรองว่าการสูบบุหรี่ไฟฟ้าจะมีความปลอดภัย ปัจจุบันจึงยังไม่มีบุหรี่ไฟฟ้าจากบริษัทใดที่ผ่านการขึ้นทะเบียนรับรองและได้รับใบอนุญาตจากรัฐบาลบรูไน

บุหรี่ไฟฟ้ามีแนวโน้มได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในกัมพูชา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ที่นิยมสูบบารากุและบุหรี่ไฟฟ้าอย่างเปิดเผย ทางกัมพูชาได้ห้ามการนำเข้า การจำหน่าย และการแจกจ่ายบุหรี่ไฟฟ้า แต่กลับพบว่า มีการลักลอบนำเข้าและจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้ามากมาย สามารถหาซื้อได้ง่าย ขณะที่ทัศนคติที่ผู้สูบบูหรี่ไฟฟ้าและวิธีการสูบ คือ มีความสะดวกและดึงดูดใจต่อการตัดสินใจสูบ ซึ่งมีโอกาสนำไปสู่การเสพติดในรูปแบบอื่น ๆ และอาจทำให้การปราบปรามยาเสพติดยากขึ้น หากมีการใช้หรือการลักลอบค้ายาเสพติดร่วมกับบารากุและบุหรี่ไฟฟ้า ทำให้ทางการกัมพูชากำลังเพิ่มมาตรการปราบปรามบุหรี่ไฟฟ้า รวมถึงมีความพยายามในการเร่งปราบปรามผู้ลักลอบจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าใกล้กับสถานศึกษา ซึ่งกำลังแพร่ระบาดอย่างหนักในกรุงพนมเปญและเมืองสำคัญ อย่างไรก็ตาม ผู้ลักลอบจำหน่ายก็ได้เปลี่ยนเป็นช่องทางออนไลน์แทนการมีหน้าร้านเพื่อหลบเลี่ยงเจ้าหน้าที่

ตลาดบุหรี่ไฟฟ้าในอินโดนีเซียเติบโตอย่างมั่นคงตั้งแต่ปี 2015 และกลายเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอาเซียนในปี 2021 บุหรี่ไฟฟ้าที่ได้รับความนิยมในอินโดนีเซีย คือ บุหรี่ไฟฟ้านำเข้าจากจีน เกาหลีใต้ มาเลเซีย ไต้หวัน สหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร รวมถึงการย้ายฐานการผลิตบุหรี่ไฟฟ้ามาจากจีน ปัจจัยสำคัญ คือ ค่าจ้างแรงงาน ที่ดิน และการมีผู้สูบบุหรี่จำนวนมากในประเทศ การจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าในอินโดนีเซียมีทั้งผ่านร้านค้าทั่วไป ตู้กดบุหรี่ไฟฟ้า และช่องทางออนไลน์ ด้านรัฐบาลอินโดนีเซียแสดงออกอย่างชัดเจนในการผลักดันอุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้าในประเทศให้เติบโต และกลายเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้าในภูมิภาคอาเซียน โดยเป็นประเทศแรกในภูมิภาคที่ให้การรับรองบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย ในปี 2018 และประกาศให้วันที่ 18 กรกฎาคมของทุกปีเป็นวันเทศกาลบุหรี่ไฟฟ้า นอกจากนี้ยังเป็นเจ้าภาพจัดการสัมมนาอุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้าในภูมิภาคเอเชีย ผลจากการผลักดันอุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้าของรัฐบาล ทำให้ในปี 2021 ภาคธุรกิจบุหรี่ไฟฟ้าของอินโดนีเซียสร้างรายได้เข้าประเทศมากถึง 329 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือราว 11,850 ล้านบาท

อัตราการสูบบุหรี่ไฟฟ้าใน สปป.ลาว เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วพร้อมกับจำนวนคนรุ่นใหม่ที่หันไปสูบบุหรี่ไฟฟ้า ตามกระแสแทนบุหรี่ทั่วไป สปป.ลาว ใช้จ่ายเงินไปกับบุหรี่ไฟฟ้าอย่างมาก โดยปี 2024 อุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้ามีรายได้ประมาณ 2.9 ล้านเหรียญสหรัฐ และคาดว่าในอีก 5 ปี จะเติบโตขึ้นร้อยละ 1.84 ต่อปี สปป.ลาวเป็น

1 ใน 30 ประเทศทั่วโลกที่นำข้อแนะนำขององค์การอนามัยโลกในการห้ามการกระทำใด ๆ เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า HTP และซิการ์ทั้งหมดเพื่อเป็นแนวปฏิบัติในประเทศของตน มีการปรับปรุงกฎหมายควบคุมยาสูบ เมื่อปี 2021 หลังจากมีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมยาสูบฉบับเดิมมาตั้งแต่ปี 2009 เพื่อรวมบุหรี่ไฟฟ้าเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการบังคับใช้กฎหมายควบคุมยาสูบ ด้านการโฆษณา การส่งเสริมการขายและการสนับสนุนกิจกรรมของธุรกิจยาสูบ

ผลการสำรวจของ National Health and Morbidity Survey 2022: Adolescent Health Survey ในมาเลเซีย พบว่า ความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีสูงที่สุดในบรรดาผลิตภัณฑ์ยาสูบประเภทต่าง ๆ อยู่ที่ร้อยละ 14.9 เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.1 จากปี 2017 และการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในวัยรุ่นสูงกว่าบุหรี่แบบมวนปกติมากถึง 3 เท่า และเพศชายมีความชุกสูงกว่าเพศหญิงเกือบ 4 เท่า มาเลเซียมีตลาดบุหรี่ไฟฟ้าใหญ่ที่สุดในอาเซียน (รวมไต้หวันและฮ่องกง) ข้อมูลจากปี 2012 - 2015 แสดงให้เห็นว่าตลาดบุหรี่ไฟฟ้าของมาเลเซียเติบโตจาก 106 ล้านดอลลาร์ เป็น 514 ล้านดอลลาร์ ก่อนจะลดลงเหลือ 229 ล้านดอลลาร์ ในปี 2016 ซึ่งการลดลงอย่างรวดเร็วนี้อาจเกิดจากการที่ the Malaysian National Fatwa Council ประกาศว่าบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิ่ง “ฮาลาล” และมีการห้ามสูบบุหรี่ไฟฟ้าในรัฐปีนัง เคดาห์ ยะโฮร์ กลันตัน และตรังกานู ซึ่งครอบคลุมประชากรหนึ่งในสามของมาเลเซีย

มีการคาดการณ์ว่าตลาดบุหรี่ไฟฟ้าในเมียนมาร์ปี 2024 จะสร้างรายได้ 15.9 ล้านดอลลาร์ มีอัตราการเติบโตขึ้นเป็นร้อยละ 1.94 ตลาดบุหรี่ไฟฟ้าของเมียนมาร์กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของรายได้หลังหักภาษี และความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงด้านสุขภาพของบุหรี่แบบเดิม อาจเป็นผลให้ผู้สูบบุหรี่เดิมเปลี่ยนพฤติกรรมมาสูบบุหรี่ไฟฟ้า การศึกษาความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มผู้สูบบุหรี่ 6 รัฐ และภูมิภาคในเมียนมาร์ พบว่า ร้อยละ 39.11 ของผู้สูบบุหรี่ทั้งหมด รายงานว่าเคยได้ยินเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 11.61 บอกว่าเคยใช้บุหรี่ไฟฟ้า และผลการศึกษานั้นไม่พบการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มผู้สูบบุหรี่เพศหญิง ความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีสูงในกลุ่มผู้สูบบุหรี่ที่อายุน้อยกว่า 30 ปี ความชุกจะสูงในกลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษาและรายได้สูง และผู้ที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคมีนตะเล่ย์มีความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้าสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการสำรวจการใช้ยาสูบในเยาวชนปี 2019 ของฟิลิปปินส์ พบว่า นักเรียนมัธยมปลายร้อยละ 24.6 เคยใช้บุหรี่ไฟฟ้า ในช่วง 30 วันก่อนการสำรวจ ร้อยละ 14.1 รายงานว่าตนเองได้สูบบุหรี่ไฟฟ้า โดยร้อยละ 77.1 ที่เป็นผู้สูบ สามารถซื้อบุหรี่ไฟฟ้าได้จากร้านค้าทั่วไป แผงขายของริมถนน หรือร้านแบบคิออส ซึ่งนักเรียนที่ไปซื้อยาสูบตามร้านเหล่านี้ ร้อยละ 37.1 ให้ข้อมูลว่าพวกเขาไม่ถูกห้ามปรามมิให้ซื้อทั้งที่อายุน้อย ขณะที่ผลสำรวจการใช้ยาสูบในผู้ใหญ่ ปี 2021 พบว่า ร้อยละ 69.4 เคยได้ยินเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า ร้อยละ 5.7 เคยทดลองบุหรี่ไฟฟ้า และร้อยละ 2.1 ปัจจุบันยังคงสูบบุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับการสำรวจเมื่อปี 2015 แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลา 6 ปี ชาวฟิลิปปินส์รับรู้และบริโภคบุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นกว่า 1 เท่าตัว มีการคาดการณ์ว่าตลาดบุหรี่ไฟฟ้าในฟิลิปปินส์จะเติบโตได้ในช่วงปี 2020 - 2026 เนื่องจากความนิยมที่เพิ่มขึ้นของวัยรุ่นต่อบุหรี่ไฟฟ้ารสผลไม้และลูกอมซึ่งมีแนวโน้มที่จะให้ประสบการณ์การสูบบุหรี่ที่ดีมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบุหรี่ทั่วไป

การสำรวจการใช้บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า โดย The Tobacco Control Atlas: ASEAN Region ในปี 2021 ของสิงคโปร์ทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนไม่ปรากฏสัดส่วนความชุก การสำรวจความตระหนักรู้ การใช้ และการรับรู้เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า เยาวชนและผู้ปกครองส่วนใหญ่ตระหนักถึงบุหรี่ไฟฟ้าทั้งในด้านโครงสร้าง กลไกการทำงาน ผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้า อีกทั้งการแก้ไขกฎหมาย Tobacco (Control of Advertisements and Sale) Act

ปี 2018 มีผลทำให้การซื้อ การใช้ และครอบครองผลิตภัณฑ์ยาสูบที่เกิดขึ้นใหม่และเลียนแบบผิดกฎหมาย จึงมีการลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อนเป็นจำนวนมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับบุหรี่ไฟฟ้าซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายอยู่แล้ว ผู้กระทำผิดมองว่าบุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิ่งที่ลักลอบนำเข้าได้ง่ายกว่าบุหรี่แบบปกติ

การสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากรไทยปี 2021 พบว่า พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของคนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป นิยมสูบบุหรี่ที่ผลิตจากโรงงานมากที่สุด ขณะที่บุหรี่ประเภทอื่น ๆ มีการสูบน้อย โดยบุหรี่ไฟฟ้ามีการสูบร้อยละ 0.1 ปัจจุบันการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นที่น่ากังวล กล่าวคือ จากผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้า 78,742 คน เป็นเด็กและเยาวชนอายุ 15 - 24 ปี ถึง 24,050 คน (ร้อยละ 30.54) และจากผลการสำรวจของกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและองค์การอนามัยโลก แสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนไทยมีการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น โดยการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในเด็กนักเรียน อายุ 13 - 15 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.3 ในปี 2015 เป็นร้อยละ 8.1 ในปี 2021 จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้า พบว่า ผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่มีการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้าในประเด็นต่าง ๆ ค่อนข้างน้อย เช่น อันตรายของบุหรี่ไฟฟ้าต่อผู้สูบและคนรอบข้าง เข้าใจว่าการสูบบุหรี่ไฟฟ้ายังมีช่วยให้สามารถเลิกบุหรี่ได้

ตลาดบุหรี่ไฟฟ้าในเวียดนามเติบโตตั้งแต่ปี 2013 เป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประชาชนในเมืองใหญ่ เช่น กรุงฮานอย และนครโฮจิมินห์ ผลการสำรวจเมื่อปี 2015 พบว่า มีผู้ยอมรับว่าเคยสูบบุหรี่ไฟฟ้าร้อยละ 1.1 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ทั่วประเทศปี 2020 จำนวนผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้าได้เพิ่มเป็นร้อยละ 3.6 หรือเพิ่มขึ้นถึง 18 เท่าตัว โดยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงฮานอยสูบบุหรี่ไฟฟ้าในอัตราร้อยละ 8.35 ขณะที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสูบบุหรี่ไฟฟ้าร้อยละ 12.6 โดยภาพรวมอาจจะกล่าวได้ว่าชาวเวียดนามสามารถเข้าถึงบุหรี่ไฟฟ้าได้ง่าย เนื่องจากการโฆษณาและการจำหน่ายบนเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์มากมาย โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งผู้ผลิตและผู้นำเข้าส่วนใหญ่จะออกแบบบุหรี่ไฟฟ้าให้มีกลิ่นที่ชวนหลงใหล และออกแบบอุปกรณ์ที่ดูดีและทันสมัย รวมทั้งนำบุคคลที่มีชื่อเสียงมาช่วยส่งเสริมการขายในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ด้วย

2. นโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน

ประเทศบรูไนมีกฎหมายการควบคุมบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าอย่างเป็นรูปธรรม คือ กฎหมายควบคุมการสูบบุหรี่ (Tobacco Order) ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมและปรับมาตรการการควบคุมอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการแก้ไขถึง 3 ครั้ง ในปี 2005 2007 และ 2012 ซึ่งมีผลด้านการห้ามนำเข้า ห้ามขาย หรือเสนอขายพร้อมสินค้าอื่น ๆ หรือออกแบบสินค้าให้มีลักษณะเหมือนบุหรี่ไฟฟ้า สำหรับมาตรการในการควบคุมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในที่สาธารณะถือว่าค่อนข้างผ่อนปรนอยู่พอสมควร กล่าวคือ การควบคุมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในบรูไนจะใช้มาตรการเดียวกันกับมาตรการการควบคุมบุหรี่ทั่วไป

นโยบายควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าของกัมพูชา คือ การบังคับใช้กฎหมายการควบคุมยาสูบ ฉบับที่ 0565/004 ปี 2015 ซึ่งเป็นกฎหมายการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ จากนิยามในมาตรา 4 ทำให้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นประยาสูบประเภทหนึ่งที่ถูกควบคุมภายใต้กฎหมายฉบับนี้ ซึ่งมีข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรการการนำเข้า การจำหน่าย และการกระจายของบุหรี่ไฟฟ้า พื้นที่ห้ามสูบ และบทลงโทษ ร่วมกับการบังคับใช้หนังสือเวียนของสำนักงานปราบปรามยาเสพติด ฉบับที่ 001/14 เรื่องมาตรการป้องกันและปราบปรามการบริโภค การจำหน่าย และการนำเข้าซิการ์ หรือบารากุ

และบุหรี่ไฟฟ้าในราชอาณาจักรกัมพูชา และคำสั่งห้ามการนำเข้าและการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของกระทรวงสาธารณสุข เมื่อปี 2014 รวมทั้งมีคำสั่งห้ามเรื่องการห้ามการบริโภค การจำหน่าย และการนำเข้าซิการ์หรือบารากุ และบุหรี่ไฟฟ้า ในราชอาณาจักรกัมพูชาอีกครั้ง ในปี 2021

อุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้าในอินโดนีเซียได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล ส่งผลให้นโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า อยู่ในรูปแบบของการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ไฟฟ้า มีนโยบายยกเว้นภาษีนำเข้า เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้า ส่งเสริมนักลงทุนต่างชาติเข้าไปสร้างโรงงานผลิตบุหรี่ไฟฟ้าในอินโดนีเซีย เพิ่มอัตราการจ้างงานภายในประเทศ และนำไปสู่โอกาสเติบโตทางเศรษฐกิจในด้านอื่น ๆ เนื่องจากอินโดนีเซีย อนุญาตให้สามารถนำเข้าบุหรี่ไฟฟ้าจากต่างชาติมาจำหน่ายในประเทศได้ การนำเข้านี้จึงต้องได้รับอนุญาตจาก กระทรวงอุตสาหกรรมและสำนักงานควบคุมอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข รวมทั้งต้องได้รับการรับรองจาก สำนักงานมาตรฐานแห่งชาติของอินโดนีเซีย มีข้อสังเกตว่ากฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบเกี่ยวกับการควบคุม บุหรี่จะต้องได้รับการรับรองจากรัฐบาลท้องถิ่นด้วย ทำให้การบังคับใช้มาตรการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าขึ้นอยู่กับรัฐบาล ท้องถิ่นแต่ละแห่ง สำหรับมาตรการควบคุมการสูบจะเป็นจำกัดพื้นที่สูบเหมือนบุหรี่ทั่วไป เนื่องจากอินโดนีเซียไม่มี กฎหมายควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในส่วนของผู้สูบโดยตรง ทำให้การจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าทำได้โดยไม่มีการควบคุมส่วนผสม หรือสารผสมเพิ่มในบุหรี่ไฟฟ้า รวมทั้งการจำกัดปริมาณสารนิโคตินและการควบคุมอุปกรณ์การสูบ นอกจากนี้ยัง ไม่ได้การบังคับให้มีภาพคำเตือนบนบรรจุภัณฑ์ของบุหรี่ไฟฟ้าหรือการเปิดเผยข้อมูลใด ๆ ยิ่งกว่านั้น อินโดนีเซีย ไม่มีกฎหมายที่กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้ซื้อบุหรี่ไฟฟ้าด้วย

นโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าของ สปป.ลาวได้บังคับใช้เป็นข้อกำหนดการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุม ยาสูบ 2016 โดยข้อกำหนดนี้ระบุลักษณะของบุหรี่ไฟฟ้า และกำหนดว่าบุหรี่ไฟฟ้าต้องได้รับการควบคุมเช่นเดียวกับ มาตรการการควบคุมยาสูบหรือบุหรี่ชนิดอื่น ๆ เป็นการปรับกฎหมายเพื่อให้เกิดการควบคุมได้อย่างทันต่อ สถานการณ์ นอกจากนี้ สปป.ลาวยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าหรือบุหรี่ต่าง ๆ อีกหลายฉบับ มีการบังคับใช้มาตรการการควบคุมเชิงพื้นที่ การควบคุมการขาย และการควบคุมทางสื่อที่ชัดเจน แต่ในส่วนของการ ควบคุมบรรจุภัณฑ์ พบว่า ยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนเหมือนกับการควบคุมบุหรี่ทั่วไป ในด้านการออกคำเตือน สุขภาพหรือการควบคุมลักษณะของบรรจุภัณฑ์

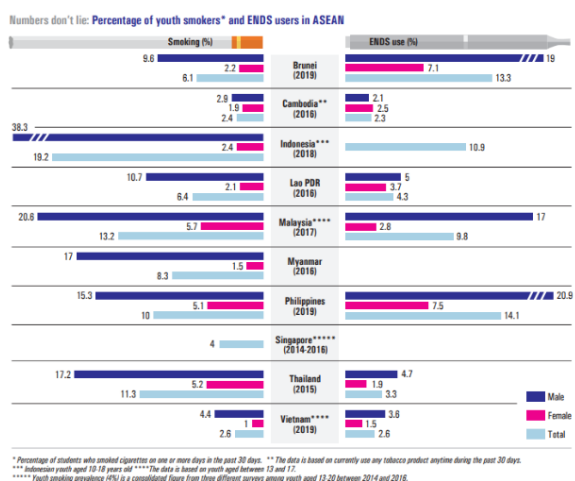
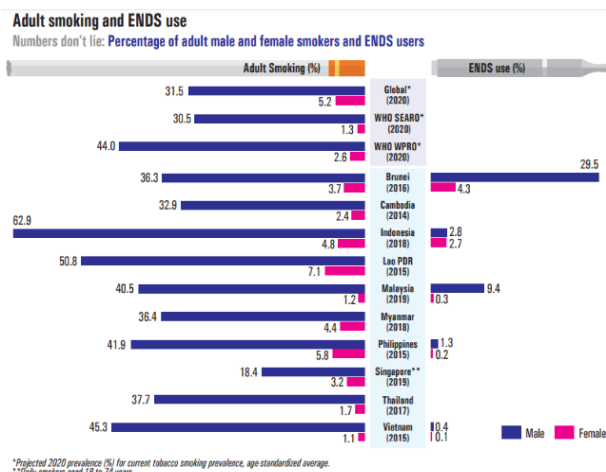
มาตรการทางกฎหมายที่ประเทศมาเลเซียใช้ควบคุมยาสูบหรือบุหรี่แบบทั่วไปไม่ครอบคลุมถึงการใช้นิโคติน ไฟฟ้า ทำให้ในระยะแรกการควบคุมเกิดจากกฎหมายอิสลาม (The Syariah Law) และต่อมาก็เป็นการใช้มาตรการ ทางภาษีตามกฎหมายภาษีสรรพสามิต 1976 ซึ่งมีการออกคำสั่งแก้ไขเพิ่มเติม ให้บุหรี่ไฟฟ้าและอุปกรณ์สำหรับ บุหรี่ไฟฟ้าจะต้องเสียภาษีสรรพสามิตร้อยละ 10 ต่อมาปี 2023 ได้ยกเลิกบุหรี่ไฟฟ้าออกจากรายการสารพิษ ควบคุมตาม Poisons Act 1952 เพื่อให้สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากบรรจุภัณฑ์น้ำยาบุหรี่ไฟฟ้า 0.40 ริงกิตต่อมิลลิลิตร ทำให้บุหรี่ไฟฟ้ากลายเป็นสิ่งถูกกฎหมาย จำหน่ายได้และมีช่องทางการเสียภาษีที่ถูกต้อง ในทาง ตรงข้ามกลับไม่มีกฎหมายคุ้มครองการเข้าถึงบุหรี่ไฟฟ้าของเยาวชน หรือควบคุมพื้นที่จำหน่าย พื้นที่การสูบ ดังเช่น บุหรี่ทั่วไป

กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของเมียนมาร์ มีเพียงกฎหมายควบคุมการสูบบุหรี่และการ บริโภคผลิตภัณฑ์ยาสูบ 2006 ซึ่งมีช่องว่างในการนิยามความหมายของยาสูบซึ่งไม่ครอบคลุมถึงบุหรี่ไฟฟ้า จึงทำให้

การใช้บุหรี่ไฟฟ้าในเมียนมาร์ไม่มีการควบคุมด้วยกฎหมายยาสูบ หรือกฎหมายอื่นเป็นการเฉพาะ สามารถนำเข้าได้ตามปกติอย่างถูกกฎหมายเหมือนสินค้าทั่วไป ส่งผลให้องค์กรภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการรณรงค์เพื่อการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในเมียนมาร์

การควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในฟิลิปปินส์ระยะแรกใช้มาตรการทางภาษี คือ การจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ตามที่กำหนดใน Republic Act No.11346 11467 และใช้ Executive Order 106 เพื่อควบคุมการเข้าถึงของเยาวชน บังคับใช้คำสั่งกระทรวงสาธารณสุขหลายฉบับเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้าตั้งแต่ปี 2014 จนกระทั่งในปี 2022 ได้ประกาศใช้ Republic Act No.11900 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการนำเข้า การผลิต การขาย การบรรจุ การกระจาย การใช้ และการสื่อสารของผลิตภัณฑ์นิโคตินและไมโซนิโคติน และผลิตภัณฑ์ยาสูบชนิดใหม่ กำหนดความปลอดภัยของอุปกรณ์โดยการลงทะเบียนผลิตภัณฑ์ รวมทั้งต้องมีคำเตือนด้านสุขภาพบนผลิตภัณฑ์ ห้ามแอบอ้างคุณสมบัติทางการแพทย์หรือการรักษา หรือข้อความที่แสดงว่าผลิตภัณฑ์นั้นช่วยลดความเสี่ยงได้ กำหนดพื้นที่สูบบุหรี่ ปรับลดอายุการเข้าถึงบุหรี่ไฟฟ้าเป็น 18 ปีจากเดิม 21 ปี ทำให้องค์กรภาคประชาสังคมเคลื่อนไหวคัดค้านอย่างมาก

กฎหมาย Tobacco (Control of Advertisements and Sale) Act 1993 ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมของสิงคโปร์จัดให้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย โดยได้เพิ่มบุหรี่ไฟฟ้าในบัญชีแนบท้ายของกฎหมายควบคุมยาสูบเมื่อปี 2014 ซึ่งทำให้การได้มา การครอบครอง การใช้ การซื้อ การนำเข้า หรือการจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย มีการกำหนดโทษตามกฎหมายค่อนข้างสูง ทำให้นโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าของสิงคโปร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะต่อไปภายใต้ Tobacco (Control of Advertisements and Sale) Act 1993 (2020 REVISED EDITION) จะค่อย ๆ เพิ่มอายุขั้นต่ำตามกฎหมายสำหรับการซื้อ การใช้ การครอบครอง การขาย และการจัดหาผลิตภัณฑ์ยาสูบจาก 18 ปี เป็น 21 ปี เพื่อเป็นการควบคุมจำนวนประชากรที่สูบบุหรี่ภายในประเทศ ร่วมกับการใช้มาตรการทางภาษี การห้ามใช้บุหรี่ไฟฟ้าและบทลงโทษตามกฎหมายเป็นมาตรการที่เข้มงวด ที่สามารถควบคุมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในสิงคโปร์ สอดคล้องกับผลการสำรวจความชุกของการใช้บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้าของผู้ใหญ่ และเยาวชนในสิงคโปร์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความชุกของผู้สูบบุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า (ซ้ายความชุกของผู้ใหญ่ ขวาความชุกของเยาวชน)

บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทยถูกห้ามไว้อย่างชัดเจนตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2562 โดยมีที่มาจากคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ 9/2558 เรื่อง ห้ามขายหรือห้ามให้บริการสินค้า “บารากู บารากูไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้า หรือตัวยาบารากู” นํ้ายาสำหรับเติมบารากูไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้า” กำหนดห้ามขายซึ่งรวมถึงการให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือจัดหาโดยเรียกค่าตอบแทน รวมถึงเสนอหรือชักชวนให้กระทำการดังกล่าว และยังกำหนดห้ามให้บริการสินค้าดังกล่าวซึ่งให้รวมถึงการรับจัดทำกรงาน การให้สิทธิ การให้ใช้หรือให้ประโยชน์ใด ๆ โดยเรียกค่าตอบแทน ด้านกระทรวงพาณิชย์ได้มีประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง สินค้าต้องห้ามผ่านราชอาณาจักร พ.ศ. 2559 กำหนดให้บารากูและบารากูไฟฟ้า หรือบุหรี่ไฟฟ้า เป็นสินค้าต้องห้ามผ่านราชอาณาจักร และพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำเข้าส่งออกรวมถึงการจำหน่ายหรือซื้อบุหรี่ไฟฟ้าและนํ้ายา เป็นต้น โดยกฎหมายที่มีผลต่อมาตรการการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าและยาสูบอื่น ๆ ของไทย คือ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ที่ได้กำหนดนิยามของยาสูบให้หมายรวมถึงบุหรี่ไฟฟ้าด้วย ทำให้บุหรี่ไฟฟ้าได้รับการควบคุมและมีมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดบทลงโทษ

ในเวียดนามกฎหมายยาสูบไม่สามารถนำมาบังคับใช้กับบุหรี่ไฟฟ้าได้ การนำเข้าบุหรี่ไฟฟ้าในเวียดนามบริษัท เวียดนาม โทแบคโค คอร์ปอเรชั่น จำกัด (VINATABA) เป็นผู้ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้นำเข้าบุหรี่ไฟฟ้าแต่เพียงผู้เดียว ตามประกาศของกรมศุลกากร เรื่องการนำเข้าบุหรี่ไฟฟ้าสู่เวียดนาม ตามนิยามของยาสูบที่ระบุในกฎหมาย ฉบับที่ 67/2013/ND-CP ว่าด้วยเรื่องการจัดจำหน่ายยาสูบในเวียดนาม บุหรี่ไฟฟ้าถือเป็นยาสูบประเภทหนึ่งภายใต้กฎหมายฉบับนี้ จึงถูกกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าในเวียดนามต้องได้ใบอนุญาตการค้าผลิตภัณฑ์บุหรี่ไฟฟ้าก่อนจึงจะสามารถประกอบธุรกิจการค้าได้ นอกจากนี้ การจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าผ่านช่องทางออนไลน์ บุคคลหรือหน่วยงานผู้ขายต้องปฏิบัติตามมาตรา 26 ของกฎหมาย ฉบับที่ 67/2013/ND-CP ซึ่งกำหนดให้ผู้ประกอบการบุหรี่ไฟฟ้าต้องขอใบอนุญาตการค้าผลิตภัณฑ์บุหรี่ไฟฟ้าก่อน ทั้งยังระบุบทลงโทษสำหรับผู้จัดจำหน่ายที่ไม่มีใบอนุญาต จากกฎหมายดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการสามารถจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าในเวียดนามได้เพื่อรับมือกับปัญหาด้านสุขภาพที่จะตามมาภาครัฐจึงมุ่งเน้นการควบคุมทางอ้อม เช่น นโยบายมหาวิทยาลัยปลอดบุหรี่ การป้องกันอันตรายจากบุหรี่มือสอง หรือการจัดตั้งกองทุนป้องกันอันตรายจากยาสูบ เป็นต้น

3. เปรียบเทียบนโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน

จากการศึกษาสามารถจำแนกกฎหมายที่มีผลควบคุมได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กฎหมายยาสูบ เป็นกฎหมายใหม่หรือที่แก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการห้ามนำเข้า จำหน่าย และสูบบุหรี่ไฟฟ้า หรือเป็นกฎหมายเดิมที่แก้ไขเพิ่มเติมนิยามบุหรี่ไฟฟ้า 2) กฎหมายเกี่ยวกับภาษี เป็นการควบคุมโดยจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ภาษีศุลกากร และ 3) กฎหมายอื่น อาทิ กฎหมายที่ออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายศาสนา ข้อบังคับที่ออกโดยกระทรวง ทั้งนี้ การเปรียบเทียบนโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าของกลุ่มประเทศอาเซียน แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบนโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน

ประเทศ	การลงนาม FCTC	กฎหมาย			มาตรการควบคุม				
		กฎหมาย ยาสูบ	กฎหมาย เกี่ยวกับ ภาษี	กฎหมายอื่น	การ นำเข้า	การ จำหน่าย	ส่งเสริม การขาย	คำเตือน บน บรรจุ ภัณฑ์	กำหนด พื้นที่ สูบบุหรี่
บรูไน	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓
กัมพูชา	✓	✓			✓	✓	✓		✓
อินโดนีเซีย	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓
ลาว	✓	✓				✓	✓	✓	✓
มาเลเซีย	✓	✗	✓	✓	✓	✓			✓
เมียนมาร์	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗
ฟิลิปปินส์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
สิงคโปร์	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓
ไทย	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓
เวียดนาม	✓	✗		✓	✓	✓	✓		✓

หมายเหตุ ช่องที่ไม่มีเครื่องหมาย หมายถึง ยังไม่ปรากฏว่ามีหรือไม่มีกฎหมาย/มาตรการดังกล่าว

จากตารางสามารถแบ่งระดับความเข้มงวดของนโยบายได้ 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และห้ามประชาชนสูบ ได้แก่ สิงคโปร์ และกัมพูชา 2) บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ห้ามการนำเข้าและจัดจำหน่าย ได้แก่ ไทย สปป.ลาว และบรูไน 3) บุหรี่ไฟฟ้าถูกกฎหมายเฉพาะที่ผ่านมาตรการทางภาษี ได้แก่ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และเวียดนาม 4) บุหรี่ไฟฟ้าถูกกฎหมาย ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และรัฐบาลสนับสนุนอุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้า ได้แก่ อินโดนีเซีย และ 5) ไม่มีข้อกฎหมายเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า ได้แก่ เมียนมาร์

อภิปรายผล

การศึกษาศานการณ์การใช้บุหรี่ไฟฟ้าและความชุกของบุหรี่ไฟฟ้าของกลุ่มประเทศอาเซียน จะเห็นได้ว่า ผู้ใช้ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้าค่อนข้างน้อย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรทิพา สุวัฒน์บุญ และคณะ ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับ บุหรี่ไฟฟ้าอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงการรับรู้ว่าเป็นตัวช่วยให้เลิกสูบบุหรี่แบบมวน และมีความปลอดภัยสูงกว่า (พรทิพา สุวัฒน์บุญ และคณะ, 2564) ซึ่งการศึกษาของ Richard, J. W. et al. บ่งชี้ว่าบุหรี่ไฟฟ้าไม่มีความเกี่ยวข้องกับอัตราการเลิกบุหรี่ที่มากขึ้น ทั้งนี้ บุหรี่ไฟฟ้าเป็นผลิตภัณฑ์ยาสูบชนิดใหม่ที่อยู่ในระยะแรกยังมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับเลิกบุหรี่ ต่อมาภายหลังจึงมีรายงานการศึกษาและกรณีศึกษาของผู้ได้รับผลกระทบจากบุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งความพยายามของภาครัฐและภาคประชาสังคมในการรณรงค์ให้ความรู้ ปัจจัยดึงดูดอีกประการที่ทำให้จำนวนผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มสูงขึ้น คือ อุปกรณ์การใช้ และรสชาติที่หลากหลาย (Richard, J. W. et al., 2021) สอดคล้องกับ ภิญทิรา ปริญญารักษ์ และคณะ ที่พบว่า บุหรี่ไฟฟ้ามีกลิ่นและรสชาติที่ดี มีความสะดวกในการใช้และมีรูปแบบที่ทันสมัย ทำให้ผู้สูบบุหรี่หันมาใช้บุหรี่ไฟฟ้าแม้ว่าจะมี

ราคาแพง ทั้งยังเป็นการเข้าถึงแบบหนึ่ง (ภณทิรา ปริญญารักษ์ และคณะ, 2565) เพราะการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเป็น ตัวกลางในกลุ่มสังคมอเมริกันเชื้อสายเอเชียในฐานะกิจกรรมเพื่อการรวมกลุ่ม (Maglalang, D. D. et al., 2023) เห็นได้ว่าความชุกของอายุผู้สูบบุหรี่ประเทศอาเซียนเป็นกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ในกัมพูชา การเลือกใช้บุหรี่ ไฟฟ้าที่สูงกว่าบุหรี่แบบมวนของวัยรุ่นมาเลเซีย หรือแนวโน้มการใช้บุหรี่ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะใน กลุ่มคนรุ่นใหม่ของประเทศบรูไน คนชว่งวัยนี้มีความสนใจทดลองสิ่งต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ความ ทันสมัย สนใจการเข้าถึงซึ่งทำให้เพื่อนมีบทบาทในการ ชักชวนให้สูบ การสูบบุหรี่ไฟฟ้าของเพื่อนที่มีผลต่อการ ตัดสินใจ ดังเช่น ผลการศึกษาของ เอี่ยมพร สุ่มมาตย์ และกิตติพงษ์ เรือนเพชร ในทางกลับกันประเทศที่ไม่ปรากฏ ความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้าทั้งในกลุ่มเยาวชนและผู้ใหญ่ พบว่า คนกลุ่มนี้มีความตระหนักรู้เกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้า เกี่ยวกับผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้า กล่าวได้ว่า การตระหนักรู้ถึงของประชาชน ความสนใจของกลุ่มเพื่อน คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ และการเผยแพร่ข้อมูลมีอิทธิพลต่อการใช้บุหรี่ไฟฟ้า (เอี่ยมพร สุ่มมาตย์ และกิตติพงษ์ เรือนเพชร, 2565)

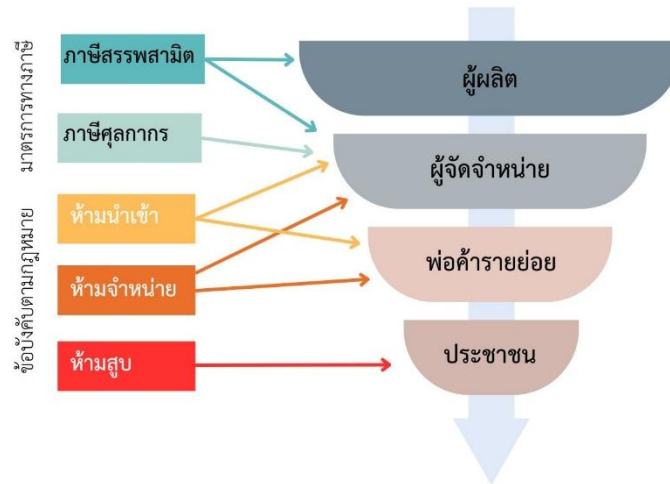
นอกจากนั้น ความชุกของการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศสิงคโปร์สัมพันธ์กับการบังคับใช้กฎหมายควบคุม บุหรี่ไฟฟ้าอย่างเข้มงวด ทั้งยังมีแนวทางการเพิ่มอายุขั้นต่ำของการจำหน่ายบุหรี่เพื่อควบคุมการสูบบุหรี่ และลด จำนวนผู้สูบบุหรี่ใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Ling, M. Y. et al. ซึ่งเสนอการปรับปรุงนโยบาย กฎหมาย มาตรการ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเสี่ยงของวัยรุ่นที่จะใช้บุหรี่ไฟฟ้า การควบคุมด้วยกฎหมายของกลุ่ม ประเทศอาเซียนเป็นมาตรการเดียวกับหลายประเทศที่ใช้กฎหมายเพื่อสกัดกั้นการนำเข้าและการบริโภคของ ประชาชน อาทิ สหรัฐอเมริกา มีมาตรการกลางควบคุมแล้วแต่ละรัฐจะบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมต่างกัน เช่น รัฐเท็กซัส นิยามบุหรี่ไฟฟ้าแยกออกจากยาสูบและกำหนดมาตรการควบคุมคู่กันกับยาสูบอื่น (Ling, M. Y. et al., 2023) รัฐแคลิฟอร์เนียนิยามบุหรี่ไฟฟ้า เช่นเดียวกับยาสูบอื่น มีบางมาตรการควบคุม เช่น เรื่องด้านบรรจุภัณฑ์ (กมลพร ยศนันท์, 2563) รัฐคอนเนตทิคัต ใช้มาตรการทางภาษีที่แยกโดยเฉพาะ (จัสมีน รักรัก, 2565) หรือประเทศ แคนาดาที่ใช้ Tobacco and Vaping Products Act บังคับใช้กับบุหรี่ไฟฟ้าทุกประเทศ ร่วมกับกฎหมายศุลกากร เพื่อควบคุมการนำเข้าและชำระภาษีสรรพสามิต เป็นต้น (ไพศาล ลิ้มสถิตย์ และจุฬพล แดงสกุล, 2567) อย่างไรก็ตาม เจตนารมณ์ของการกำหนดนโยบายถือเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงกฎหมาย บังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ด้วยบางประเทศในกลุ่มอาเซียน เช่น อินโดนีเซีย และเวียดนาม ที่ใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมให้การ จำหน่ายเป็นไปตามกฎหมาย เช่นเดียวกับยาสูบ โดยจะใช้กฎหมายเกี่ยวกับภาษี และการควบคุมพื้นที่สูบ ทั้งยัง กำหนดนโยบายอื่นเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมบุหรี่ไฟฟ้า

จะเห็นได้ว่า บุหรี่ไฟฟ้าเป็นผลิตภัณฑ์ยาสูบชนิดใหม่ที่น่าสนใจและดึงดูดให้ทดลองโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น และผู้สูบบุหรี่ใหม่ การควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในแต่ละประเทศมีจุดเริ่มต้นที่การกำหนดนโยบายของรัฐว่าจะควบคุมใน ระดับไหน ห้ามโดดเด็ดขาดทั้งผู้บริโภคและผู้จำหน่าย สกัดกั้นผู้จำหน่าย อนุญาตให้จำหน่ายโดยควบคุมตาม กฎหมาย หรือส่งเสริมให้มีการผลิตเป็นอุตสาหกรรมและส่งออกท จากนั้นจึงนำมาสู่การประกาศใช้กฎหมายใหม่ ปรับปรุงกฎหมายเดิม รวมถึงการกวดขันบังคับใช้กฎหมาย

องค์ความรู้ใหม่

มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน แสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 2 มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียน

การใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าให้ได้ผลสูงสุดนั้น จำเป็นต้องมีการบังคับใช้กับประชาชนทั่วไปในระดับที่ครอบคลุมและทั่วถึง นั่นคือ การห้ามสูบ เพื่อให้สามารถลดการใช้และการแพร่หลายของบุหรี่ไฟฟ้าในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในกรณีที่กฎหมายมีการบังคับใช้เฉพาะกับพ่อค้ารายย่อยหรือผู้จัดจำหน่าย ผลลัพธ์ที่ได้จะจำกัดอยู่เพียงการควบคุมการจำหน่ายสินค้า ซึ่งอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในวงกว้างได้อย่างครบถ้วนและยั่งยืน ส่วนมาตรการภาษีสามารถควบคุมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในระดับที่จำกัด เนื่องจากการเก็บภาษีเหล่านี้ทำให้บุหรี่ไฟฟ้าสามารถเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อบุหรี่ไฟฟ้าได้รับการนำเข้าและชำระภาษีตามที่กำหนดแล้ว ก็สามารถนำมาจำหน่ายในตลาดได้อย่างเปิดเผย ซึ่งส่งผลให้ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชนสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้โดยง่าย การควบคุมในลักษณะนี้จึงอาจไม่สามารถป้องกันหรือจำกัดการใช้บุหรี่ไฟฟ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะไม่ได้จำกัดการกระจายหรือการเข้าถึงของกลุ่มประชากรที่เสี่ยงต่อการติดบุหรี่ไฟฟ้า ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายและมาตรการทางภาษีจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบและเสริมมาตรการควบคุมอื่น ๆ ที่สามารถลดความเสี่ยงต่อการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในสังคม ทั้งในด้านการควบคุมการจำหน่ายและการใช้ของประชาชนทั่วไป พร้อมกับการสร้างความตระหนักรู้และการเสริมสร้างความเข้าใจในอันตรายจากการใช้บุหรี่ไฟฟ้าอย่างจริงจัง

สรุปและข้อเสนอแนะ

สถานการณ์บุหรี่ไฟฟ้าในอาเซียนมีแนวโน้มการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มสูงขึ้นทุกประเทศ ยกเว้นสิงคโปร์ที่รายงานการศึกษาไม่ปรากฏความชุกของบุหรี่ไฟฟ้า แม้ว่าจะมีรายงานการตรวจค้นจับกุมการลักลอบนำเข้าและจำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าในสิงคโปร์ ถึงกระนั้นก็กล่าวได้ว่านโยบายการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มประเทศอาเซียนที่

ได้ผลที่สุด คือ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดโดยการห้ามสูบบุหรี่ไฟฟ้า อย่างไรก็ตาม สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีขนาดเล็กที่สุดในกลุ่มอาเซียนอีกทั้งจำนวนประชากรน้อย รวมกับคุณลักษณะประชากรและการบังคับใช้กฎหมายอื่น ๆ ทำให้สิงคโปร์มีศักยภาพในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าตามกฎหมาย แต่ในประเทศอื่นการห้ามสูบบุหรี่และมีบทลงโทษอาจมีข้อจำกัดในการนำไปปฏิบัติจริง จากการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) ควรผลักดันให้ประเทศที่มีกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมการควบคุมการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ให้มีการควบคุมในทางกฎหมาย โดยอาจนิยามให้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นลักษณะหนึ่งของยาสูบหรือบุหรี่ 2) ประเทศในกลุ่มอาเซียนควรพัฒนาความร่วมมือที่เป็นกลไกในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะประเทศที่ยังไม่มีกฎหมายควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าโดยตรง ควรมีมาตรการทางภาษี และข้อกำหนดเกี่ยวกับการโฆษณาเพื่อควบคุม 3) ควรมีมาตรการการควบคุมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าที่เกิดขึ้นผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตหรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ และ 4) การให้ความรู้ การสร้างความตระหนักรู้ และการรณรงค์เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ไฟฟ้า ยังคงเป็นสิ่งที่จำเป็นอยู่ในกลุ่มประเทศอาเซียน จึงควรมีนโยบายให้การสนับสนุนการให้ความรู้และการรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาแรงจูงใจการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของประชาชนในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า เจ้าหน้าที่ หรือประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสะท้อนสถานการณ์จริง ศึกษาถึงผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้าต่อสุขภาพของประชาชนและเศรษฐกิจในระยะยาว และควรศึกษาเปรียบเทียบนโยบายของกลุ่มประเทศอาเซียนและภูมิภาคอื่น เช่น ยุโรปหรืออเมริกา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนหลักจากศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้การสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ข้อตกลงเลขที่ R-66-06-006

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร ยศนันท์. (2563). มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์, 13(4), 443-457.
- คำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2558). เรื่อง ห้ามขายหรือห้ามให้บริการสินค้า “บารากู่ บารากู่ไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้า หรือตัวยาบารากู่ น้ำยาสำหรับเติมบารากู่ไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้า”. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนพิเศษ 39 ง หน้า 28-29 (18 กุมภาพันธ์ 2558) .
- จัสมีน รีกัก. (2565). การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากบุหรี่ไฟฟ้า. วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์, 6(1), 47-67.
- เจาะลึกระบบสุขภาพ. (2565). ศจย. เผยผลวิจัยกว่า 7,000 ชื่นยั่นยันผลกระทบบุหรี่ไฟฟ้า. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.hfocus.org/content/2022/12/26661>
- ประกาศกระทรวงพาณิชย์. (2559). เรื่อง สินค้าต้องห้ามนำผ่านราชอาณาจักร พ.ศ. 2559. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนพิเศษ 40 ง หน้า 7-8 (11 กุมภาพันธ์ 2559).

- พรทิพา สุวัฒน์ภิญโญ และคณะ. (2564). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสุขศึกษา, 44(2), 88-101.
- พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 39 ก หน้า 27-47 (4 เมษายน 2560) .
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 69 ก หน้า 96-114 (27 พฤษภาคม 2562) .
- พระราชบัญญัติศุลกากร. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 53 ก หน้า 75-75 (17 พฤษภาคม 2560).
- ไพศาล ลิ้มสถิตย์ และจุมพล แดงสกุล. (2567). ประเด็นกฎหมายในการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้าและกรณีศึกษาต่างประเทศ. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 53(1), 178-213.
- ภณจิรา ปริญญารักษ์ และคณะ. (2565). อิทธิพลของข้อมูลข่าวสารต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจสูบบุหรี่ไฟฟ้า. วารสารควบคุมโรค, 48(3), 539-550.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). การสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก <https://www.trc.or.th/th/attachments/article/618/สถิติบุหรี่%202564.pdf>
- เอี่ยมพร สุ่มมาตย์ และกิตติพงษ์ เรือนเพชร. (2565). ปัจจัยพยากรณ์การสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนชายอาชีวศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 28(2), 39-52.
- Thai PBS. (2566). คนไทย สูบ “บุหรี่ไฟฟ้า” เกือบ 8 หมื่นคน พบกลุ่มเด็กเยาวชนเพิ่มขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 13 มกราคม 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/328379>
- The Active. (2565). บ.บุหรี่ รุกหนักตลาดอาเซียน เน้นคุมเข้ม สกัดเด็ก - เยาวชนจาก “บุหรี่ไฟฟ้า”. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://theactive.thaipbs.or.th/news/publichealth-20240514-26wresearch>
- 6wresearch. (2020). Philippines E-Cigarette Market (2020-2026) | Analysis, Growth, Companies, Value, Revenue, Industry, Share, Outlook, COVID- 19 IMPACT, Size, Trends & Forecast. Retrieved January 20, 2024, from <https://www.6wresearch.com/industry-report/philippines-e-cigarette-market-2020-2026>
- Federal Government Gazette. (2020). Excise Duties (Amendment) Order 2020. Retrieved January 18, 2024, from <https://www.customs.gov.my/en/pg>
- Government Gazette. (2005). Tobacco Order. Retrieved December 22, 2023, from <https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Brunei%20Darussalam/Brunei-Darussalam-TO-2005.pdf>
- IHSN Survey Catalog. (2019). Global Youth Tobacco Survey 2019. Retrieved January 18, 2024, from <https://datacatalog.ihsn.org/catalog/12116>
- Jakartaglobe. (2023). Equally Bad as Regular Cigs: Gov't Told to Get Tough on Vapes. Retrieved August 1, 2023, from <https://jakartaglobe.id/news/equally-bad-as-regular-cigs-govt-told-to-get-tough-on-vapes>,

- Le, H. T. T. et al. (2022). E-Cigarette Use among University Students from One University in Hanoi, Vietnam, and Associated Factors. *Asian Pacific journal of cancer prevention: APJCP*, 23(11), 3649-3655.
- Lian, T. Y. & Dorotheo, U. (2021). The Tobacco Control Atlas: ASEAN Region, Fifth Edition. Retrieved December 22, 2023, from https://seatca.org/dmdocuments/SEATCA%20ASEAN%20Tobacco%20Control%20Atlas_5th%20Ed.pdf
- Ling, M. Y. et al. (2023). Prevalence and Associated Factors of E-Cigarette Use among Adolescents in Southeast Asia: A Systematic Review. *International journal of environmental research and public health*, 20(5), 3883. <https://doi.org/10.3390/ijerph20053883>.
- Maglalang, D. D. et al. (2023). Social Influence of E-cigarette Use among Asian Americans in California. *American journal of health behavior*, 47(1), 173-181.
- Ministry of Health Singapore. (2020). Minimum legal age for smoking raised to 21 from Jan 1. Retrieved January 25, 2024, from <https://www.moh.gov.sg/news-highlights/details/minimum-legal-age-for-tobacco-raised-to-21-years-old-from-1-january-2021>.
- Nguyen, N. B. et al. (2020). Change in Compliance of Staff at 4 Vietnam Universities after the Enactment of Smoke-free Environment Decree. *Environmental health insights*, 14, 1-8 <https://doi.org/10.1177/1178630220972957>
- Phạm Thanh Hữu. (2022). Điều kiện kinh doanh sản phẩm thuốc lá điện tử. Retrieved May 23, 2023, from <https://thuvienphapluat.vn/chinh-sach-phap-luat-moi/vn/ho-tro-phap-luat-tu-van-phap-luat/39596/dieu-kien-kinh-doanh-san-pham-thuoc-la-dien-tu>
- Phyo, Y. et al. (2020). Prevalence of e-cigarette use among tobacco smokers in six states and regions of Myanmar. *Addictive behaviors reports*, 11, 1-5 <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2020.100248>
- Richard, J. W. et al. (2021). E-Cigarette Use and Adult Cigarette Smoking Cessation: A Meta-Analysis. *Am J Public Health*, 111(2), 230-246.
- Schmid, T. (2022). Vape Stance Softens in Southeast Asia. Retrieved May 23, 2023, from <https://www.tobaccoasia.com/features/vape-stance-softens-in-southeast-asia/>.
- Singapore Statutes. (2014). Tobacco (Control of Advertisements and Sale) (Prohibited Tobacco Products) Regulations 2014. Retrieved January 22, 2024, from <https://sso.agc.gov.sg/SL/TCASA1993-S70-2018?DocDate=20180131>
- Song, Y. & Zhao, A. (2023). Into Indonesia. Retrieved May 23, 2023, from <https://tobaccoreporter.com/2023/01/02/into-indonesia/>

- Tobacco Control Law (Laos PDR). (2021). Tobacco Control Law (Amended). Retrieved November 13, 2023, from <https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Lao%20PDR/Lao-PDR-TC-Law-Amended.pdf>
- Tobacco Control Laws. (2023). Main Policies. Retrieved November 13, 2023, from <https://www.tobaccocontrollaws.org/legislation/viet-nam/e-cigarettes/main-policies>
- World Health Organization. (2003). World Health Organization Framework Convention on Tobacco Control. Retrieved January 24, 2024, from <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42811/9241591013.pdf>
- World Health Organization. (2022). Oral Health Country Profile. Retrieved January 12, 2024, from https://cdn.who.int/media/docs/default-source/country-profiles/oral-health/oral-health-brn-2022-country-profile.pdf?sfvrsn=d96435cb_17
- World Vapers Alliance. (2023). Vapeless Nation: Finding harm reduction products in Cambodia. Retrieved March 9, 2023, from <https://worldvapersalliance.com/eu/vapeless-nation-finding-harm-reduction-products-in-cambodia/#:~:text=Cambodia%20>.
- Yusof, M. Z. (2021). Vaping on the rise in Singapore: Harder to thwart illicit trade as e-vaporisers are easier to hide. Retrieved January 25, 2024, from <https://www.straitstimes.com/singapore/harder-to-thwart-illicit-trade-as-e-vaporisers-are-easier-to-hide-0>

การพัฒนาอัตลักษณ์ของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล*

IDENTITY DEVELOPMENT OF ADOLESCENTS IN THE DIGITAL AGE

เกสรฯ ทองประไพ

Kessara Tongprapai

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Nursing, Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom, Thailand

Corresponding author E-mail: mary18kes@gmail.com

บทคัดย่อ

ยุคดิจิทัลเป็นยุคแห่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นยุคที่ไม่มีกำแพงในการสื่อสาร ปัจจุบันเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของมนุษย์ มีข้อมูลข่าวสารจำนวนมากทำให้เราได้เลือกรับตามความสนใจ กล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนในปัจจุบัน วัยรุ่นเป็นวัยที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว ถือเป็นช่วงที่กำหนดชีวิตว่าจะเป็นไปในภายภาคหน้า และที่สำคัญเป็นวัยแห่งการค้นหาค้นหาตนเอง ตัวตนของตนเอง ผ่านการเรียนรู้จากสังคม สะสมประสบการณ์ชีวิต หล่อหลอมเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง การสร้างอัตลักษณ์ของวัยรุ่นในปัจจุบันแตกต่างจากในอดีตเนื่องจาก ยุคดิจิทัลเป็นยุคที่ผู้คนใช้ชีวิตทั้งในโลกเสมือนจริงและโลกแห่งความจริง ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ทำนายสำหรับวัยรุ่น ในยุคดิจิทัลที่จะต้องสร้างตัวตนของตนเองให้ได้รับการยอมรับ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีตัวตนที่แสดงถึง ความเป็นตัวของตัวเอง สอดคล้องกันทั้งในโลกเสมือนจริงและโลกแห่งความจริง บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ ประเภท ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์ ความสำคัญของอัตลักษณ์ในวัยรุ่น อัตลักษณ์ของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล ผลของเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล และแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์อย่างเหมาะสม ในยุคดิจิทัล สามารถนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมให้วัยรุ่นมีอัตลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของตนเองอย่างเหมาะสม เป็นอัตลักษณ์ที่ดีงาม สันติตามสังคมในยุคดิจิทัลในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การพัฒนา, อัตลักษณ์, วัยรุ่น, ยุคดิจิทัล

Abstract

The digital age is an age of technological advancement. It is an era of rapid change. It is an era without barriers in communication. Currently, social networks have influenced people's thoughts and beliefs. There is a huge amount of information for us to choose to receive according

to our interests. It can be said that these things have become a part of the daily life of people today. Adolescence is an age that faces changes in life. It is a turning point. It is an age of change and adaptation. It is considered a period that determines what life will be like in the future. Importantly, it is an age of self-discovery, self-identity through learning from society, accumulating life experiences, and shaping it into one's own identity. The creation of identity for teenagers today is different from the past because the digital age is an age where people live in both the virtual and real worlds. This is a challenge for teenagers in the digital age who must create their own identity to be accepted. At the same time, they must have an identity that represents their own identity, consistent in both the virtual and real worlds. This article aims to present knowledge about identity, types, factors that influence identity, the importance of identity in teenagers, identity of teenagers in the digital age, the effect of social networks on the process of identity creation of teenagers in the digital age, and guidelines for appropriate identity development in the digital age. It can be applied to promote teenagers to have an identity that represents their own identity appropriately, a good identity that flows with society in the current digital age.

Keywords: Identity, Development, Adolescents, The Digital Age

บทนำ

ยุคดิจิทัลเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการสื่อสาร ซึ่งถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลเป็นเทคโนโลยีที่มีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล การรับข้อมูลข่าวสาร การส่งข้อมูลข่าวสารถ่ายทอดข้อมูลข้อเท็จจริง ซึ่งถือเป็นยุคที่มีความก้าวหน้าในการสื่อสารของมนุษย์ ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้มีผลต่อการกำหนดความคิด จิตวิญญาณของผู้คนในสังคม (เอกลักษณ์ เขตจัตุรัส, 2567) รวมถึงหล่อหลอมความเป็นตัวตนหรือที่เรียกว่าอัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกตัวตนของบุคคล บอกว่าบุคคลนี้ คือใคร มีความเหมือน หรือแตกต่างจากบุคคลอื่นอย่างไร กล่าวได้ว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงตัวตนของบุคคล อัตลักษณ์มีทั้งอัตลักษณ์ที่เป็นความแตกต่างของบุคคลเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เรียกว่า อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) คือ ลักษณะเฉพาะของบุคคล ที่เกิดขึ้นจากการมองตนเอง และเกิดขึ้นจากเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและจากสังคมในช่วงเริ่มแรกของชีวิต และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ สถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศ ชาติพันธุ์ หรือศาสนาที่บุคคลนั้นนับถืออยู่ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาแต่กำเนิดแต่หากเกิดจากการสะสม การถูกหล่อหลอม ชัดเจน ในระดับครอบครัว สังคม และชุมชน (อิทธิพร เอิบกมล และพัชลิน จินนุ่น, 2564)วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยแห่งการค้นหาอัตลักษณ์ ตัวตนของตนเองเพื่อตอบคำถามว่าตนเองเป็นใคร เพื่อนำไปสู่การตั้งเป้าหมาย วางแผนชีวิต และใช้ชีวิตบนความเชื่อที่ตัวเอง คือใคร การมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนทำให้วัยรุ่นพัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีเป้าหมายในชีวิต รับรู้ว่าชีวิตมีความหมาย มีคุณค่า และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตนเองวางไว้ แต่หากมีอัตลักษณ์ที่ไม่ชัดเจน จะทำให้วัยรุ่นเกิด

ความสับสน โดยยังไม่สามารถเลือกตัวตนที่ชัดเจน ทำให้ขาดความเชื่อมั่น เพราะหาตัวตนที่เหมาะสมของตัวเองไม่ได้ ไม่รู้ว่าตนเองเป็นใคร ต้องทำอะไร หรือทำอะไรต่อไปในชีวิตข้างหน้า อาจประสบความล้มเหลวในการปรับตัวเพื่อเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต (จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์, 2566) ในอดีตอัตลักษณ์แสดงออกผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผู้อื่นจะสามารถรับรู้อัตลักษณ์ของบุคคลหนึ่งได้จะต้องผ่านการแสดงออกทางภาษาในการสื่อสารการพบเจอกัน การเผชิญหน้า หรือการสังเกต (ชัยณรงค์ บ่อคำ และพรพรรณ ประจักษ์เนตร, 2565) แต่ในปัจจุบันยุคดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทเป็นสื่อกลางในการแสดงอัตลักษณ์ บุคคลไม่จำเป็นต้องพบเจอ หรือเผชิญหน้ากันก็สามารถรู้จักอัตลักษณ์ของอีกคนได้ (Sebre, S. B. & Miltuze, A., 2021) โดยเฉพาะเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เป็นพื้นที่ให้บุคคลได้ทำความรู้จัก เรียนรู้อัตลักษณ์ของกันและกัน ถือได้ว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ในโลกยุคดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการพัฒนา อัตลักษณ์ของวัยรุ่น ซึ่งเครือข่ายสังคมออนไลน์มีบทบาท ในการช่วยเหลือวัยรุ่นในการค้นหา วัตถุดิบของอัตลักษณ์ โดยวัยรุ่นสามารถนำภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง คำพูด ข้อความต่าง ๆ มาปรับแต่ง หล่อหลอมเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง เครือข่ายสังคมออนไลน์ยังมีบทบาท ในการเป็นพื้นที่แสดงออกทางอัตลักษณ์ของวัยรุ่นเพื่อให้ตนเองและสังคมได้รับรู้ เช่น การเปลี่ยนโปรไฟล์ การโพสต์รูปตนเองในอิริยาบถต่าง ๆ ลงบนโซเชียล การโพสต์และแชร์เนื้อหาต่าง ๆ ที่แสดงถึงแบบแผน การใช้ชีวิต ความคิด ความเชื่อของตนเอง นอกจากนี้ เครือข่ายสังคมออนไลน์ยังมีบทบาทในการเป็นช่องทางทดสอบทางอัตลักษณ์ โดยการรับผลสะท้อนกลับจากสมาชิกในสังคมออนไลน์ แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุง แต่งเติมอัตลักษณ์ของตนเองให้สมาชิกและสังคมยอมรับ (ฐิตินัน บ. คอมมอน, 2560) ยุคดิจิทัลเป็นยุคที่มีข้อมูลจำนวนมาก และหลากหลาย วัยรุ่นสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไม่จำกัด ข้อมูลเหล่านี้ล้วนมีผลต่อความคิด ความเชื่อ ที่นำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์ว่าจะไปในทิศทางไหน ซึ่งมีทั้งประโยชน์และโทษ จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความรู้ ทักษะแก่วัยรุ่น ผู้ปกครอง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอัตลักษณ์ ในยุคดิจิทัลให้เป็นไปในทิศทางที่ดี มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน และดีงาม เพื่อเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่มีคุณภาพพร้อมรับ การเปลี่ยนแปลง มีอัตลักษณ์ที่ทันสมัยและปรับตัวได้ในสังคมทุกยุคทุกสมัย

อัตลักษณ์ คืออะไร

คำว่า อัตลักษณ์ (อ่านว่า อัต - ตะ - ลัก) ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัต - ตะ) ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว คำว่า อัตลักษณ์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า identity (อ่านว่า ไอ - เด็น - ตี - ตั้) หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) อัตลักษณ์ในนิยามภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Identification โดยมีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ คำว่า Identitas เดิมใช้คำว่า Idem อัตลักษณ์เป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งที่เป็นสมบัติของคน ทำให้เกิดความเหมือนหรือโดดเด่นขึ้นมาแตกต่างจากบุคคลอื่น เป็นสิ่งที่บ่งบอกตัวตนของบุคคล ทำให้รับรู้และเข้าใจว่าเราเป็นใคร หรือคนอื่นเป็นใคร (Jenkins, R., 2008) อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในตัว หรือเกิดมาพร้อมกับตัวบุคคล แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการขัดเกลาทางสังคม อัตลักษณ์ยังเป็นสิ่งบ่งชี้ลักษณะของชุมชน หรือสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม และศาสนา มีคุณลักษณะที่เฉพาะเจาะจง ไม่เหมือนกับสังคมอื่น ๆ (อนุสรณ์ อนุณ, 2547) อัตลักษณ์เกิด การเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยอัตลักษณ์จะเปลี่ยนไปตามบริบทของวัฒนธรรม ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในยุคดิจิทัล ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากการเข้ามาของเทคโนโลยีการ

สื่อสาร ซึ่งเป็นตัวเร่งมิติเวลาให้เร็วขึ้น เกิดการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว หลากหลายและซับซ้อน (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

ประเภทของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์สามารถแบ่งตามประเภทจากต้นกำเนิดในการหล่อหลอมเป็นอัตลักษณ์ของบุคคล ดังนี้

1. อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) เป็นสิ่งแสดงถึงความเป็นตัวตนของบุคคล คุณสมบัติของบุคคลหรือสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในตัว ทำให้แตกต่างจากผู้อื่น ส่งผลต่อการมองตนเองในแง่มุมต่าง ๆ (ณัฐนิชา เนียมพันธุ์, 2565) เกิดการรับรู้แล้วรู้ว่าตัวตนเอง คือใคร มีลักษณะเป็นอย่างไร มีความรู้สึก ความคิด ทศนคติ วิถีชีวิต ความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรม และลักษณะนิสัยอย่างไร ทำให้รู้ว่าตนเองแตกต่างจากคนอื่นตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม (ทวีศักดิ์ อินทโชติ และคณะ, 2562) บุคคลอาจมี อัตลักษณ์หลาย ๆ อย่างในตัวตนได้ โดยอัตลักษณ์ส่วนบุคคล ประกอบด้วย ลักษณะ 4 ด้าน

1.1 ด้านกายภาพ เป็นความรู้สึกที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับลักษณะรูปร่างภายนอก เช่น สูง เตี้ย อ้วน ผอม รวมไปถึงภายใน เช่น ทักษะ ความสามารถของตนเอง

1.2 ด้านศีลธรรม เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรม ความรู้สึกเกี่ยวกับการกระทำในสิ่งที่ดี หรือไม่ดี

1.3 ด้านสังคม เป็นความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับความมั่นใจ และความเชื่อมั่นของตนเองในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นในสังคม

1.4 ด้านความคิดเห็นต่อตนเอง เป็นการสังเกตตนเองของบุคคล แล้วตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เกิดเป็นการยอมรับและการเห็นคุณค่าในตนเอง

2. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่เกิดจากโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม เป็นสิ่งที่บุคคลใช้แสดงตัวตนออกมาให้สังคมได้เห็น (จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์, 2566) กล่าวคือ อัตลักษณ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงผลของการขัดเกลาทางสังคม ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคม ปรากฏออกมาในรูปแบบของสถานภาพทางสังคมของบุคคลที่เกิดจากสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ ตำแหน่ง อาชีพ ชนชั้น เพศชาติพันธุ์ หรือศาสนาให้แก่บุคคล ส่งผลให้บุคคลเกิด การเรียนรู้ และเลือกนิยามตนเองให้เหมาะสมกับสังคม เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทและบรรทัดฐานของสังคม ตามโครงสร้างทางสังคมนั้น ๆ เช่น บทบาทความเป็นพ่อ บทบาทเพื่อน บทบาทสามีภรรยา การแต่งกายที่แสดงถึงการเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ๆ อัตลักษณ์ทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคล นอกจากนี้ อัตลักษณ์ทางสังคมมีการแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจร่วมกัน โดยแสดงออกมาผ่านพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และปรากฏการณ์ทางสังคม (สุพรรณสา จิมพาลี และกฤตพร ห้าวเจริญ, 2565); (อรอุษา บัวบาน และบุหงา ชัยสุวรรณ, 2565)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์แบ่งเป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ภายในและภายนอกบุคคล 6 องค์ประกอบตามแนวคิดของเพรสคอตท์ ดังนี้ (จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์, 2566)

1. องค์ประกอบและกระบวนการทางกายภาพ เป็นลักษณะที่ปรากฏให้เห็นภายนอก เช่น การเจริญเติบโต น้ำหนัก ทรวดทรง ผิวพรรณ วุฒิภาวะ สุขนิสัย ข้อจำกัดทางร่างกาย ความพิการ ทักษะ การแต่งกาย เป็นต้น
2. องค์ประกอบและกระบวนการด้านความรักความอบอุ่นภายในครอบครัวโดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้สึกมีคุณค่าและการยอมรับในตนเอง และยังมีอิทธิพลในการกำหนดรูปแบบ วิถีชีวิตของวัยรุ่น การกำหนดกฎเกณฑ์ ถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อไปยังวัยรุ่นในแต่ละช่วงชีวิต (Afful, A. et al., 2021)
3. องค์ประกอบและกระบวนการด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับชุมชน และสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ รวมไปถึงสิ่งที่บุคคลได้ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด คือ ชนิกกำเนิด แหล่งกำเนิด ชนชั้นทางสังคม บทบาททางสังคม และสิ่งที่บุคคลเกิดการเรียนรู้ในสังคมภายหลัง ประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรม การมีความรับผิดชอบต่อสังคม ความขัดแย้งกับชุมชน ความแตกต่างทางวัฒนธรรม แรงกดดันจากการเผชิญการเปลี่ยนแปลงฐานะครอบครัวในสถานการณ์ต่าง ๆ แรงกดดันจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา
4. องค์ประกอบและกระบวนการเกี่ยวกับเพื่อนวัยเดียวกัน วัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับเพื่อน วัยรุ่นมักจะคลุกคลีกับเพื่อนเพศเดียวกัน วัยรุ่น ต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ต้องการทำให้เหมือนกับเพื่อน ลอกเลียนลักษณะไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย ทรงผม ภาษาหรือท่าทาง ดังนั้น ลักษณะของเพื่อนที่วัยรุ่นคบจึงบอกความรู้สึกถึงภาพพจน์ของตนเอง เพราะวัยรุ่นจะเลือกคบเพื่อนที่คล้ายตนเอง ซึ่งการคบเพื่อนมีผลให้วัยรุ่นเริ่มเรียนรู้ที่จะคำนึงถึงความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่น การวางตัวในบทบาทที่เหมาะสมกับเพศของตน ช่วยให้มีความรู้สึกรับประกัน ในความเป็นชายและเป็นหญิงของตน ไม่ประหม่า อึดอัด หรือปรับตัวไม่ได้เมื่ออยู่ต่อหน้าเพื่อนต่างเพศ เรียนรู้บทบาทหรือสถานะในสังคม เช่น เป็นผู้นำหรือผู้ตาม หรือมี บทบาทอย่างไร ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจ มั่นใจ และมีความนับถือตนเอง (สุปราณี หมื่นยา และปกรณ์ ประจัญบาน, 2564)
5. องค์ประกอบและกระบวนการด้านการพัฒนาแห่งตน เป็นความรู้สึกต่อตนเองที่เป็นผล มาจากองค์ประกอบด้านกายภาพ ครอบครัว สังคมและวัฒนธรรม และเพื่อนวัยเดียวกัน เกิดเป็นมโนทัศน์ แห่งตนต่อการรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ประสบการณ์และความหมายที่ได้รับจากประสบการณ์ มโนทัศน์เกี่ยวกับสังคมและโลกที่กว้างออกไป ความรู้สึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับโลกภายนอก การรับรู้ และการใช้ศักยภาพ ความสามารถ ความถนัดในการเรียนรู้
6. องค์ประกอบและกระบวนการด้านการปรับตัว เป็นความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับประสิทธิภาพความพร้อม ความสมบูรณ์ของร่างกายว่ามากพอที่จะรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้หรือมีขีดจำกัดทางร่างกาย นำไปสู่การเกิดความรู้สึกต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เกิดเป็นรูปแบบการปรับตัวของบุคคลต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญ

ความสำคัญของอัตลักษณ์กับวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงมากมายในหลาย ๆ ด้าน โดยวัยรุ่นจะต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่มีรูปร่างแตกต่างจากวัยเด็ก ความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ที่ไม่คงที่ แปรปรวน อยากที่จะควบคุมตนเองได้ ในขณะเดียวกันวัยรุ่นจะต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจบทบาทของตนเองที่แสดงออกทางสังคมที่แตกต่างกัน การเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่มั่นคง ทำให้ต้องปรับตัวเพื่อให้เผชิญกับสภาพปัญหาได้ ทั้งปัญหาภายในครอบครัว เพื่อน บริบทสังคมด้านนอก (Asmussen, K., 2007) วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ โดยวัยรุ่นจะมีการเรียนรู้จากการกระทำของครอบครัว สิ่งแวดล้อมทั้งเพื่อน ครู บุคคลที่มีชื่อเสียง และสื่อในสังคมเสมือนจริง วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความต้องการแสวงหาอัตลักษณ์ของตนเอง เพื่อให้รู้ว่าตนเองเป็นใคร ตนเองเป็นคนแบบไหน มีความสามารถอย่างไร และจะดำเนินชีวิตของตนเองต่อไปในทิศทางใด (จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์ และคณะ, 2567) ถ้าวัยรุ่นสามารถค้นหาอัตลักษณ์ของตนเองได้ หรือตอบคำถามได้ว่าตนเอง คือใคร จะทำให้วัยรุ่นรับรู้ถึงความต้องการของตนเอง เข้าใจในพฤติกรรมของตนเอง เข้าใจในบทบาททางสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ยอมรับในกฎเกณฑ์ของสังคม เติบโตไปเป็นผู้ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นคง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเป้าหมายในชีวิต มีความยืดหยุ่นในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น มีความมั่นใจในการตัดสินใจของตนเอง ไม่โอนเอียงตามผู้อื่นง่าย สามารถแสดงบทบาททางสังคมออกมาได้อย่างเหมาะสมตามบริบททางสังคม หากวัยรุ่นไม่ประสบความสำเร็จในการค้นหาอัตลักษณ์ของตน จะทำให้เกิดความสับสน ไม่สามารถสร้าง อัตลักษณ์ของตนเอง ขาดความเชื่อมั่น เพราะหาตัวตนที่เหมาะสมของตนเองไม่ได้ โน้มเอียงตามผู้อื่น ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง หลีกเลี่ยงปัญหา มีปัญหาด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่น มีปัญหาทางจิต วิตกกังวล รู้สึก ไม่พอใจในตนเอง ไม่มีเป้าหมายในชีวิต รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า จนไปถึงการฆ่าตัวตาย (จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์, 2566) ดังนั้น วัยรุ่นจึงเป็นวัยแห่งการค้นหาตนเอง เพื่อพัฒนาไปเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนที่จะนำไปสู่ การแสดงออกทางตัวตนของตนเอง อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญทำให้วัยรุ่นมองตนเองในแบบต่าง ๆ และสามารถทำความเข้าใจปัญหาหรือสถานการณ์ที่ตนเองกำลังเผชิญ เกิดการตัดสินใจที่จะกระทำการต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่จะต้องมีการเลือกเส้นทางในการดำเนินชีวิต ทั้งการเลือกอาชีพ การเลือกคู่ครอง (ภาภัก แก้วอิม, 2565) อาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ในวัยรุ่นเป็นสิ่งที่กำหนดว่าบุคคลนั้น จะเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ในแบบไหน เป็นผู้ใหญ่ในแบบที่ตนเองไม่อยากจะ เป็น ประสบความสำเร็จและมีความสุขในชีวิต หรือเป็นผู้ใหญ่ในแบบที่ตนเองต้องการ ประสบความสำเร็จและมีความสุขในชีวิต

อัตลักษณ์ของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล

แต่ละบุคคลมีความแตกต่างเป็นของตนเอง ความเฉพาะของบุคคลเรียกว่า อัตลักษณ์ ในอดีตก่อนที่จะมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมือนกับยุคปัจจุบัน มนุษย์รับรู้อัตลักษณ์ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพ โดยใช้เครื่องมือสื่อสาร คือ วัจนภาษา แสดงออกทางภาษา คำพูด เนื้อหาของคำพูด การเขียน บทเพลง และ อวัจนภาษา แสดงออกทางท่าทาง อากัปกริยา สีหน้า ดวงตา การสัมผัส การปฏิสัมพันธ์เปรียบเสมือนสารที่บุคคลส่งถึงบุคคลอื่นโดยตรง (บัณฑิตา จารุมา และสมคิด นันตะ, 2563) ซึ่งอัตลักษณ์ของบุคคลจะค่อย ๆ ปรากฏออกมาเหมือนการต่อชิ้นส่วนที่ละนิด หมายความว่า ยิ่งบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมากเท่าไร ก็จะสามารถรับรู้อัตลักษณ์ของบุคคลนั้น

ได้ชัดเจนขึ้นเท่านั้น แต่สังคมในยุคนี้เป็นสังคมยุคดิจิทัล เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยเข้ามามีบทบาทในการสื่อสารอย่างมาก ผู้คนจึงมีการสื่อสารอย่างหลากหลายมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อ การดำรงชีวิตทำให้ผู้คนมีช่องทางการสื่อสารในลักษณะ เครือข่ายมากขึ้น โดยเฉพาะอุปกรณ์การสื่อสารและสื่อดิจิทัลที่พัฒนาอยู่ตลอดเวลา สื่อและเทคโนโลยีจึงเข้ามามี อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต (อติพร เกิดเรือง, 2563) ทำให้การรับรู้อัตลักษณ์ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะ การเข้ามาของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา มีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ผ่านหลายช่องทาง เช่น สมาร์ทโฟน (Smart Phone) โน้ตบุ๊ก (Notebook) และคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (PC) เป็นต้น จึงสามารถเชื่อมต่อกันผ่านทางโลกออนไลน์ได้อยู่ตลอดเวลา (ณัฐธินา เนียมพันธุ์, 2565) ทำให้วัยรุ่นสามารถสร้าง ตัวตน และจัดการตัวตนให้เป็นในแบบที่ตนเองต้องการ (พีรวิชัย คำเจริญ และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ, 2561) การใช้ เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างตัวตนของวัยรุ่น มีสาเหตุมาจากความต้องการในการนำเสนอตัวตนให้ผู้อื่นประทับใจ รวมถึงความต้องการการยอมรับ ซึ่งเครือข่ายทางสังคมออนไลน์สามารถแสดงให้เห็นถึงการได้รับการยอมรับในตัวตน ของวัยรุ่น การได้รู้สึกว่าตนเองเป็นคนพิเศษที่ผู้คนให้ความสนใจ ชื่นชม ผ่านการกดไลค์ จากการโพสต์ข้อความ รูปภาพ วิดีโอ ในลักษณะต่าง ๆ ที่วัยรุ่นได้เรียนรู้จากจำนวนยอดไลค์ อาทิเช่น หากภาพถ่ายของตนในลักษณะ เช็กกี้หรือสวยหวานเป็นภาพที่มีคนกดไลค์มากก็มีแนวโน้มที่วัยรุ่นจะโพสต์ในลักษณะแบบนี้มากขึ้น เกิดเป็นตัวตน ของตนเองที่ต้องการสร้างขึ้นตามที่สังคมให้การชื่นชม ยอมรับจากจำนวนยอดไลค์ที่แสดงถึงการให้ความสนใจ และการชื่นชอบในตัวของผู้วัยรุ่น โดยสามารถตรวจสอบจำนวนการกดไลค์ได้ โดยบุคคลจะรู้สึกดีเมื่อได้รับจำนวน การกดไลค์มาก (Lajnef, K., 2023) เครือข่ายสังคมออนไลน์มีบทบาทในการค้นหาวัตถุดิบทาง อัตลักษณ์ของวัยรุ่น ได้แก่ ภาพนิ่ง วิดีโอ เสียง คำพูด ข้อความต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับแต่งเป็นอัตลักษณ์ของตนเองให้เป็นไปในแบบที่ ตนเองต้องการนำเสนอต่อผู้อื่น เครือข่ายสังคมออนไลน์ยังมีบทบาทในการเป็นพื้นที่แสดงออกทางอัตลักษณ์ ตั้งแต่ การตั้งชื่อโปรไฟล์ของตนเอง การโพสต์ หรือแชร์เนื้อหาต่าง ๆ และการเขียนบรรยายความคิดเห็นและความรู้สึกของ ตนเองในช่วงเวลาต่าง ๆ ของชีวิต เป็นพื้นที่ในการแสดงออกทาง อัตลักษณ์ที่หลากหลาย แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ เป็นสิ่งที่ลื่นไหลและเปลี่ยนแปลงได้เสมอ (ฐิตินัน บ. คอมมอน, 2560) นอกจากนี้ เครือข่ายสังคมออนไลน์ยังมีบทบาท ในการเป็นช่องทางการทดสอบอัตลักษณ์ การทดสอบอัตลักษณ์เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งอัตลักษณ์จะไม่สามารถหล่อหลอมได้โดยไม่ได้รับการยินยอมจากผู้อื่น โดยการรับผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากสังคม ยกตัวอย่างเช่น เฟซบุ๊ก มีช่องทางการสะท้อนอัตลักษณ์ของผู้ใช้ ผ่านการกดไลค์ (Like) กดแสดงความรู้สึก การแสดงความคิดเห็น (Comments) แบ่งปัน (Share) เนื้อหาที่โพสต์ ซึ่งผู้ใช้งานจะได้รับผลสะท้อนกลับอย่าง รวดเร็วและสามารถนำผลสะท้อนนี้ไปปรับปรุงอัตลักษณ์ของตนเองได้ (สิริกาญจน์ ชัยหาร และคณะ, 2565) กระแส การสร้าง อัตลักษณ์ในแพลตฟอร์มออนไลน์ในปัจจุบัน พบว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับ การชื่นชมในโลกสังคมออนไลน์ นั้นจะต้องมีอัตลักษณ์ที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายสำหรับวัยรุ่น ส่งผลให้วัยรุ่นจำกัด การแสดงออกทาง อัตลักษณ์ทางสังคมออนไลน์มากขึ้น ไม่อยากให้เกิดความผิดพลาดในการแสดงออกทาง อัตลักษณ์ และทำให้วัยรุ่นมี ความกดดันมากขึ้นในการแสดงออกถึงตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งถือเป็นแนวทางของแพลตฟอร์มต่าง ๆ ในอนาคต ที่ควรปรับให้พื้นที่ออนไลน์สามารถแสดงออกทางอัตลักษณ์ ได้อย่างปลอดภัย ทำให้มีแนวโน้มว่าในอนาคตการ แสดงออกทางอัตลักษณ์ของวัยรุ่นในลักษณะต่าง ๆ จะสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระมากขึ้น ส่งผลต่อการสร้าง

อัตลักษณ์ของวัยรุ่นที่จะทำให้วัยรุ่นได้เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น และให้ความเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่นในหลากหลายรูปแบบ (Pérez-Torres, V., 2024)

ผลของเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของวัยรุ่นในยุคดิจิทัล

เครือข่ายสังคมออนไลน์มีผลต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ดังนี้ (Pérez-Torres, V., 2024)

1. การนำเสนอตนเองบนสังคมออนไลน์ โดยวัยรุ่นจะเน้นการสร้างความประทับใจ มีผลต่ออัตลักษณ์ คือ เป็นการทดสอบแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่ตนเองเข้าใจ นำเสนอออกมาอย่างสร้างสรรค์หรือไม่สร้างสรรค์ อาจได้รับหรือไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เช่น หากผู้หญิงที่มีบุคลิกอ่อนหวานน่ารักมีผู้ติดตามหรือกดไลก์มากในสังคมออนไลน์ วัยรุ่นก็มีแนวโน้มที่จะปรับการแสดงออกทางอัตลักษณ์ของตนในสังคมออนไลน์โดยนำเสนอตนเองให้เป็นผู้หญิงที่มีบุคลิกอ่อนหวานน่ารักเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมออนไลน์

2. ผู้ชมบนสังคมออนไลน์ ทั้งเป็นคนที่รู้จัก และไม่รู้จัก เป็นคนที่มีตัวตนจริงหรือไม่มีตัวตนจริง เป็นผู้รับชมการแสดงออกของอัตลักษณ์ มีผลในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอัตลักษณ์ โดยผู้นำเสนอ อัตลักษณ์มีการเฝ้าติดตามผลกระทบหลังจากการแสดงอัตลักษณ์ของตนเองลงบนสังคมออนไลน์ เช่น วัยรุ่นโพสคลิปเต้นแล้วมีผู้คนในสังคมออนไลน์เข้ามาแนะนำ ให้ข้อคิดเห็นว่าการเต้นของเจ้าของโพสนั้นเป็นอย่างไร เต้นดีหรือไม่ดี ซึ่งวัยรุ่นสามารถติดตามและเห็นความคิดเห็นต่อโพสของตนเองจากบุคคลอื่น ๆ ได้โดยหากความคิดเห็นส่วนใหญ่มีแนวโน้มว่าไม่ดี วัยรุ่นก็จะนำไปปรับปรุงการเต้นในครั้งต่อไป

3. การเปรียบเทียบทางสังคมบนสังคมออนไลน์ โดยเปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่าง เป็นไปตามที่สังคมอยากให้เป็นในอุดมคติหรือไม่ ได้รับหรือไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยในขั้นตอนนี้จะช่วยยืนยันแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ในตนเอง ในขั้นนี้มีความเสี่ยงที่จะเกิดการตัดสินใจจากสังคม ในโลกออนไลน์ว่ามีภาพลักษณ์ในเชิงลบ นำไปสู่ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ เช่น วัยรุ่นลงรูปภาพใส่ชุดไทยในวันสงกรานต์แต่ถูกบุคคลอื่นมาแสดงความคิดเห็นว่าการแต่งกายชุดไทยของอีกคนสวยกว่าทำให้เกิด การเปรียบเทียบและมีความรู้สึกว่าตนเองด้อยกว่า

4. แบบอย่างในสังคมออนไลน์ มีผลต่อการระบุอัตลักษณ์ การเลียนแบบเพื่อที่จะเป็นส่วนหนึ่งและได้รับการยอมรับจากสังคม และยังมีผลต่อแนวทางในการพัฒนาอัตลักษณ์ของตนเองในการสร้างความโดดเด่น ความแตกต่างในแบบเฉพาะของตนเอง เช่น วัยรุ่นเห็นว่านาย ก ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในสังคมออนไลน์ มียอดผู้ติดตามมาก มักทำคลิปที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแต่งรถ การสักร่างกาย และใส่ทอง ซึ่งดูแล้วมีฐานะร่ำรวยและเป็นที่ยอมรับ วัยรุ่นจึงหันมาชอบการแต่งรถ และสักร่างกาย สวมใส่เครื่องประดับทองเพื่อให้ดูน่าเกรงขาม มีฐานะและได้รับการยอมรับจากสังคม

แนวทางการพัฒนาการสร้างอัตลักษณ์ในวัยรุ่นอย่างเหมาะสมในยุคดิจิทัล

การพัฒนาการสร้างอัตลักษณ์ในวัยรุ่นอย่างเหมาะสมในยุคดิจิทัล มีแนวทาง ดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยเน้นให้วัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ส่งเสริมให้เรียนรู้ถึงผลของการปฏิสัมพันธ์ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น เรียนรู้ที่จะมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ทั้งในโลกเสมือนจริงและโลกความจริง

2. ส่งเสริมการพัฒนาสติปัญญา โดยเน้นการพัฒนาความสามารถของวัยรุ่นในการคิด และการเรียนรู้รวมทั้งกระบวนการในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น เพื่อสร้างสรรค์ความหมายใหม่และสามารถประเมินคุณค่าและศักยภาพในตนเอง (ทวีศักดิ์ อินทโชติ และคณะ, 2562)

3. ส่งเสริมให้วัยรุ่นได้ค้นหาตนเอง สำรวจสิ่งที่ตนเองสนใจ ค้นหาที่เป็นแรงบันดาลใจที่สามารถขับเคลื่อนตนเอง ให้โอกาสได้ลองผิดลองถูก สนับสนุนให้มีความมั่นใจ และความมุ่งมั่นในการนิยามตนเอง ซึ่งวัยรุ่นจะเชื่อมโยงประสบการณ์ของตนเองเข้ากับการพัฒนาอัตลักษณ์ โดยหากเป็นวัยรุ่นที่ศึกษาในระบบการศึกษา โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในการพัฒนาอัตลักษณ์ ดังนั้น โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญกับ การค้นหาศักยภาพในตัวของผู้วัยรุ่น โดยมีชั่วโมงในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการค้นหาตนเอง ความสามารถที่มีอยู่ ส่งเสริมให้วัยรุ่นตั้งเป้าหมาย และวางแผนบนความต้องการของตนเอง ไม่ใช่ความคาดหวังจากบุคคลภายนอก ทั้งนี้ การค้นหาตนเองของผู้วัยรุ่น อาจมีโอกาสรับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องจากสื่อสังคมออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ อาจนำไปสู่การลองผิดเกินขอบเขตจึงควรได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด (Arnold, M. E., 2017)

4. ส่งเสริมการเรียนรู้พหุวัฒนธรรม โดยควรจัดให้วัยรุ่นได้มีการทำกิจกรรมกับเพื่อนคนอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมเพื่อให้วัยรุ่นเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น และเรียนรู้ถึงวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตในแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป (Branje, S. et al., 2021)

5. ส่งเสริมทักษะการแก้ไขปัญหาในวัยรุ่น โดยช่วยให้วัยรุ่นมีมุมมองต่อปัญหาตามความเป็นจริง รับรู้ความสามารถของตนในการจัดการปัญหา มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ฝึกให้วัยรุ่นยอมรับและเข้าใจปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้จากการมีเจตคติที่ดีต่อปัญหาหรือมีมุมมองต่อปัญหาในทางบวกตามความเป็นจริง และเพิ่มประสิทธิภาพในการรับมือกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ทักษะในการแก้ไขปัญหาช่วยให้วัยรุ่นมีอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง มีความมั่นคงทางอารมณ์ ลดการหลีกเลี่ยงเข้าสู่โลกเสมือนจริง (สุภัทรา พานิชานาวา และคณะ, 2567)

6. ส่งเสริมทักษะทางจิตสังคม ทักษะทางจิตสังคมช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และสังคมเมื่อก้าวเข้าสู่วัยรุ่น โดยวัยรุ่นที่มีทักษะทางจิตสังคมสูงจะสามารถสังเคราะห์ตัวตนของตนเอง มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน รู้จักแยกแยะการกระทำ ผิด ชอบ ชั่ว ดี รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง เคารพขอบเขตของตนเองและผู้อื่น

7. ส่งเสริมความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว โดยวัยรุ่นจะเรียนรู้การให้ความรัก ความอบอุ่น การสั่งสอน การติชมของคนในครอบครัวต่อตนเอง ซึ่งวัยรุ่นสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาอัตลักษณ์ของตนเอง การได้รับการสนับสนุน ความไว้วางใจจากครอบครัวทำให้วัยรุ่นรู้สึกมั่นคงในการสร้างแสดงอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างมั่นใจ (Branje, S., 2022)

8. ส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศที่พึงประสงค์ในวัยรุ่น (ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ และคณะ, 2565)

8.1 ระดับครอบครัว ส่งเสริม และเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติบทบาทให้เหมาะสมกับเพศ ยอมรับ และมีทัศนคติในเชิงบวกต่อวัยรุ่นที่มีความหลากหลายทางเพศ มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องที่เกี่ยวกับพัฒนาการวัยรุ่นและความหลากหลายทางเพศ เปิดใจพูดคุยเรื่องเพศในครอบครัว

8.2 ระดับสถานศึกษา ครูควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของวัยรุ่นและความหลากหลายทางเพศอย่างถูกต้อง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ได้แก่ อัตลักษณ์ทางเพศ และเพศวิถีกับนักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจและความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยบรรจุความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศลงในหลักสูตรการเรียนการสอน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติบทบาทตามเพศของตน ไม่ตีตราหรือระบุสถานะทางเพศของวัยรุ่น โรงเรียนควรมีบริการด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับ แนะนำ ช่วยเหลือวัยรุ่นที่มีความหลากหลายทางเพศ

8.3 ระดับสังคม ชุมชนควรจัดกิจกรรมที่สามารถสร้างความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศ ตัวตนทางเพศ เพศศึกษา ทักษะในการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จัดกิจกรรมให้วัยรุ่นได้มีส่วนร่วมในชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน และแสดงออกทางเพศอย่างเหมาะสม ภาครัฐควรมีมาตรการ ในการจำกัดการเข้าถึงสื่อที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะสื่อที่มีเนื้อหาช่วยยั่วทั้งทางเพศ การใช้ความรุนแรง และการใช้ยาเสพติด ซึ่งสื่อส่วนใหญ่เน้นการกระตุ้นอารมณ์ให้ผู้รับสื่อติดตาม โดยขาดการปลูกฝังการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับวัยรุ่น รวมทั้งควบคุม กำกับ ดูแลให้ผู้ผลิตสื่อ ผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์และมีจรรยาบรรณในการผลิตสื่อ (ชัยนันท์ เหมือนเพชร และคณะ, 2563)

9. เสริมสร้างอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพ วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังก้าวเข้าสู่ผู้ใหญ่ที่จะต้องประกอบอาชีพในอนาคต ดังนั้น การเสริมสร้างอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพอย่างเหมาะสมจะช่วยให้วัยรุ่นมีความสามารถ และสามารถพัฒนาตนเองให้พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในโลกยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี โดยการเสริมสร้างให้วัยรุ่นมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วยหลัก 3Rs คือ Reading: สามารถอ่านออก, (W) Riting: สามารถเขียนได้ และ (A) Rithenmatics: สามารถคิดเลขเป็นและ 8Cs ดังนี้ (อังคณา สุเมธสิทธิกุล และองค์อร ประจันเขตต์, 2561)

9.1 Critical Thinking and Problem Solving คือ มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยมีการพิจารณาไตร่ตรอง ด้วยเหตุผลอย่างรอบครอบ โดยอาศัยหลักฐาน ข้อสรุป ที่เกี่ยวข้องกันเรื่องนั้น ๆ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจะเริ่มจากสถานการณ์ที่ยุ่ยาก ซับซ้อน และจบลงด้วยสถานการณ์ที่มีการพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลว่าสิ่งใดมีความสำคัญเป็นสิ่งจำเป็นก่อนจะตัดสินใจเชื่อหรือปฏิบัติ (จุฑามาส ไชยงไทย, 2561)

9.2 Creativity and Innovation คือ มีทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ คิดเชิงนวัตกรรม โดยฝึกการคิดนอกกรอบ การใช้หลักความเป็นเหตุผลในการคิด คิดอย่างเป็นระบบ

9.3 Cross-cultural Understanding คือ มีความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีกระบวนการคิดข้ามวัฒนธรรม โดยเข้าใจความแตกต่างทางกระบวนการทัศน เห็นคุณค่าในการอยู่ร่วมกัน ยอมรับวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของแต่ละสังคม

9.4 Collaboration Teamwork and Leadership คือ มีความร่วมมือ มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ โดยส่งเสริมให้คิดในแง่บวก สร้างจิตสำธรรณรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น รู้หลักการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ รู้หลักการสื่อสารและสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดี (พระมหาอานนท์ อานนโท และคณะ, 2566)

9.5 Communications Information and Media Literacy คือ มีทักษะในการสื่อสาร และการรู้เท่าทันสื่อ โดยสามารถเข้าถึงสื่อ บอกที่มา และวัตถุประสงค์ของสื่อ ประเมินได้ว่าสื่อน่าเชื่อถือ ไม่น่าเชื่อถือ ดีหรือไม่ดีอย่างไร

9.6 Computing and ICT Literacy คือ มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี โดยมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือสื่อสารอย่างเหมาะสม ในการเข้าถึง จัดการ แปลความ สรุปความ และประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศได้ เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ที่นำเชื่อถือเข้ามาช่วยในการสืบค้นข้อมูล เป็นต้น

9.7 Career and Learning Skills คือ มีทักษะทางอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ โดยมีความสามารถในการแสวงหา ความรู้ และเลือกใช้แหล่งข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการสามารถประมวล สรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง นำองค์ความรู้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ หมั่นฝึกฝนทักษะและความเชี่ยวชาญที่จะเป็นประโยชน์ต่ออาชีพ

9.8 Change คือ มีทักษะการเปลี่ยนแปลง คือ การปรับตัวทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม ที่เตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตในด้านต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และสภาพสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของทักษะขั้นต้นทั้งหมด

10. เสริมสร้างทักษะทางดิจิทัล การพัฒนาอัตลักษณ์ของวัยรุ่นในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมาจากโลกออนไลน์ จึงควรมีการส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลเพื่อให้สามารถใช้สื่อและรับสื่อออนไลน์ ในการหล่อหลอมเป็นอัตลักษณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม ดังนี้ (พีรวิษณุ คำเจริญ และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ, 2561)

10.1 อัตลักษณ์ทางดิจิทัล ส่งเสริมให้วัยรุ่นสามารถสร้าง และจัดการอัตลักษณ์บนโลกออนไลน์ การรับรู้ตัวบุคคลในโลกออนไลน์ การผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์

10.2 การใช้ดิจิทัล ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล การใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ การแสดงออกทางความคิดเห็นบนโลกออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ สร้างสมดุลระหว่างชีวิตในโลกเสมือนจริงและชีวิตในโลกความจริง

10.3 ความปลอดภัยบนโลกดิจิทัล ส่งเสริมให้วัยรุ่นสามารถจัดการความเสี่ยงในโลกออนไลน์ ปกป้องและจัดการตนเองจากอันตรายจากการใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เช่น การถูกกลั่นแกล้ง การเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม อนาคต หรือความรุนแรง เป็นต้น

10.4 การรักษาความปลอดภัยบนโลกออนไลน์ ส่งเสริมให้วัยรุ่นใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ สามารถรักษาความปลอดภัย ปกป้องข้อมูลของตนเอง เช่น การตั้งรหัสผ่าน การสร้างข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลของตนเอง ส่งเสริมทักษะในการรับรู้ถึงการถูกคุกคามบนโลกออนไลน์ เช่น การหลอกลวงจากมิชชัน

10.5 ความฉลาดทางอารมณ์บนโลกออนไลน์ ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนในโลกออนไลน์ การควบคุมอารมณ์การจัดการกับอารมณ์ของตนเองเมื่ออยู่ในโลกออนไลน์

10.6 การสื่อสารบนโลกออนไลน์ ส่งเสริมมารยาทในการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การให้ความร่วมมือกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์ และไม่ทิ้งร่องรอยการกระทำของตนเองบนโลกออนไลน์

10.7 การรู้เท่าทันโลกออนไลน์ ส่งเสริมให้วัยรุ่นตั้งคำถามในฐานะผู้รับข้อมูล โดยพิจารณาว่า สื่อมีที่มาอย่างไร ใครเป็นเจ้าของ สื่อถูกผลิตมาด้วยวัตถุประสงค์ใด พิจารณาความน่าเชื่อถือของสื่อ สื่อต้องการสื่อสารอะไรกับผู้รับสื่อ และสื่อมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และสะท้อนค่านิยมอะไร (อังคณา แวซอเหาะ, 2564)

10.8 สิทธิในโลกออนไลน์ ส่งเสริมให้วัยรุ่นเข้าใจ สามารถรักษาสិทธิของตนเองตามกฎหมาย มีเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดอย่างอิสระภายใต้ขอบเขตความเหมาะสม (นิตยา วงศ์ใหญ่, 2560)

สรุป

สังคมในยุคดิจิทัล เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้แสดงถึงอัตลักษณ์ตัวตนของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ และเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้เรียนรู้อัตลักษณ์ตัวตนของคนอื่น โดยเฉพาะในเครือข่ายสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นแหล่งที่วัยรุ่นสามารถสร้างตัวตนที่ตนเองต้องการและเป็นที่ยอมรับ นำเสนออัตลักษณ์ของตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในช่องทางต่าง ๆ และยังสามารถทดสอบอัตลักษณ์ของตนเองได้ว่า อัตลักษณ์ในแบบไหนที่ตนเองอยากจะเป็น หรือแบบไหนที่เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งในโลกความจริงไม่สามารถทำได้ แต่ทั้งนี้ การพัฒนา อัตลักษณ์ตัวตนของวัยรุ่นในยุคดิจิทัลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ก็มีโทษเช่นกัน ซึ่งในบางครั้งสังคมออนไลน์ที่วัยรุ่นเข้าไปมีส่วนร่วมอาจส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์ในด้านที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การส่งเสริมการพัฒนา อัตลักษณ์ของวัยรุ่นในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้วัยรุ่นสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับสังคมโลกความจริงและโลกเสมือนจริง เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีเป้าหมายในชีวิต ประสบความสำเร็จและมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์. (2566). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์วัยรุ่นสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จตุพร บุญชัยยุทธศักดิ์ และคณะ. (2567). การศึกษาอัตลักษณ์วัยรุ่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(1), 133-142.
- จุฑามาส ไชยงไทย. (2561). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์กับศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(2), 344-356.
- ชญญ์รัชต์ บ่อคำ และพรพรรณ ประจักษ์เนตร. (2565). การปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์และการสร้างอัตลักษณ์ร่วมในกลุ่ม Street Photo Thailand. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม* นิด้า, 9(1), 88-115.
- ชัยนันท์ เหมือนเพชร และคณะ. (2563). การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์เรื่องเพศกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นประเทศไทย. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 14(2), 23-33.
- ฐิตินัน บ. คอมมอน. (2560). โซเชียลมีเดีย: เทคโนโลยีแห่งตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ ในยุคสังคมหลังสมัยใหม่. *สุทธิปริทัศน์*, 31(9), 247-258.
- ณัฐนิชา เนียมพันธุ์. (2565). การประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อสร้างตัวตนด้านไลฟ์สไตล์บนแอปพลิเคชัน TikTok. ใน *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารศึกษา*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ทวีศักดิ์ อินทโชติ และคณะ. (2562). การศึกษาอัตลักษณ์และการพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตกรณีศึกษามหาวิทยาลัย
รัฐบาลแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร. *สุทธิปริทัศน์*, 73(107), 77-93.
- นิตยา วงศ์ใหญ่. (2560). แนวทางการพัฒนาทักษะการรู้ดิจิทัลของดิจิทัลเนทีฟ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยศิลปากร
สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 10(2), 1630-1642.
- บัณฑิตา จารุมา และสมคิด นันตะ. (2563). ความหลากหลายทางภาษาในสังคมไทย. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*,
9(1), 154-163.
- ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ และคณะ. (2565). วัยรุ่นที่มีความหลากหลายทางเพศ: การดูแลช่วยเหลืออย่างเข้าใจ.
วารสารเทคโนโลยีสุรนารี, 16(2), 119-131.
- พระมหาอานนท์ อานนโท และคณะ. (2566). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับทักษะครูไทยในศตวรรษที่ 21.
วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 8(3), 218-232.
- พีรวิชัย คำเจริญ และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2561). เด็กกับการรู้เท่าทันดิจิทัล. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*,
6(2), 22-31.
- ภาภัก แก้วอ้อม. (2565). การศึกษาประสบการณ์การพัฒนาอัตลักษณ์แห่งตนภายใต้ทัศนคติทางลบจากครอบครัว:
กรณีศึกษาผู้ใหญ่ตอนต้น. ใน *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ*.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์
จำกัด.
- สิริกาญจน์ ชัยหาร และคณะ. (2565). ผลกระทบของอัตลักษณ์ทางสื่อสังคมออนไลน์ต่ออัตลักษณ์ทางวิชาชีพ
ในยุคดิจิทัล กรณีศึกษาแพทย์และ พยาบาล กลุ่มเจนเอเรชั่นวายในจังหวัดกรุงเทพมหานคร. *วารสาร
ระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ*, 8(1), 35-55.
- สุปราณี หมื่นยา และปรณ ประจัญบาน. (2564). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการของอัตลักษณ์
การบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้โมเดลโค้งพัฒนาการที่มี
ตัวแปรแฝง. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์*, 13(1), 172-182.
- สุพรรณสา ฉิมพาลี และกฤตพร ห้าวเจริญ. (2565). อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อยกรุงเทพมหานคร.
วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 35(1),
72-89.
- สุภัทรา พานิชนาวา และคณะ. (2567). ผลของโปรแกรมเชิงจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน
วัยรุ่น. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 19(2), 137-152.
- อดิพร เกิดเรือง. (2563). การส่งเสริมความฉลาดทางดิจิทัลของสังคมไทย. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์*,
8(2), 1-12.
- อธิภัทร เอบกมล และพัชลิน จินนุ่น. (2564). สถานภาพการศึกษาวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity)
ในงานวิทยานิพนธ์ไทย (พ.ศ. 2543 - 2563). ใน *การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติ
ครั้งที่ 12. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่*.

- อนุสรณ์ อดโน. (2547). เกษตรกรรมยั่งยืน: อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับปัญหาการเกษตรและอัตลักษณ์ชาวนาไทย. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ แอนด์ เจ กราฟฟิคดีไซน์.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อรอุษา บัวบาน และบุหงา ชัยสุวรรณ. (2565). กระบวนการสร้างอัตลักษณ์และการสื่อสารอัตลักษณ์ของผู้หญิงที่แต่งกายด้วยผ้าไทยทอมือบนสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก. *Journal of Modern Learning Development*, 7(11), 1-19.
- อังคณา แวซอหะ. (2564). การรู้เท่าทันสื่อ: ทักษะที่ต้องรู้และนำไปใช้ในยุคสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารศิลปศาสตร์ (วังนางเลิ้ง) มทร. พระนคร*, 1(1), 38-55.
- อังคณา สุเมธสิทธิกุล และองค์อร ประจันเขตต์. (2561). อัตลักษณ์ บุคลิกภาพ และคุณค่า: แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาอัตลักษณ์เชิงวิชาชีพ. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 19(2), 1-7.
- เอกลักษณ์ เขตจัตุรัส. (2567). มนุษย์กับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล. *วารสารเมธีวิจัย*, 1(3), 25-30.
- Afful, A. et al. (2021). Factors influencing adolescent self-identity development of Senior High School Students in Effutu Municipality in Central Region. *Journal of Education and Practice*, 5(2), 18-29.
- Arnold, M. E. (2017). Supporting Adolescent Exploration and Commitment: Identity Formation, Thriving, and Positive Youth Development. *Journal of Youth Development*, 12(4), 1-15.
- Asmussen, K. (2007). Supporting parents asmussen. Nottingham: DfES Publications.
- Branje, S. (2022). Adolescent identity development in context. *Current Opinion in Psychology*, 45(1), 1-6.
- Branje, S. et al. (2021). Dynamics of Identity Development in Adolescence: A Decade in Review. *Journal Research Adolescence*, 31(4), 908-927.
- Jenkins, R. (2008). Social identity. (3rd ed.). New York: Routledge.
- Lajnef, K. (2023). The effect of social media influencers' on teenagers Behavior: an empirical study using cognitive map technique. *Current Psychology*, 42(1), 19364-19377.
- Pérez-Torres, V. (2024). Social media: a digital social mirror for identity development during adolescence. *Current Psychology*, 43(1), 22170-22180.
- Sebre, S. B. & Miltuze, A. (2021). Digital Media as a Medium for Adolescent Identity Development. *Springer*, 26(1), 267-281.

การศึกษาบทบาทของน้ำมนต์จากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนาน*

A STUDY OF ROLES OF SACRED WATER FROM
“TWELVE LEGENDS” PARITTA CHANTING

ณัฐนันท์ ศุภรสิงห์*, ณัฐพร ไช้มุกข์

Nutthanin Souppornsingh*, Nattaporn Kaimook

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: nutthanin2014@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทบาทของน้ำมนต์จากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนาน และความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของน้ำมนต์อันจากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนาน ที่มีผลต่อการใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางสังคมในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย จากกรอบแนวคิดเรื่อง บทบาทหน้าที่นิยม โดยใช้น้ำมนต์อันเกิดจากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนานเรียกว่า “น้ำมนต์พระปริตร” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจาก 3 แหล่ง คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบทฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย บทความ หนังสือที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของน้ำมนต์ที่ได้จากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนาน และเนื้อหาเกี่ยวกับบทสวดพระปริตร 12 ตำนาน และ 3) ข้อมูลสื่อออนไลน์ที่อ้างอิงถึงวิธีการทำน้ำมนต์พระปริตรร่วมสมัย ความเชื่อร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับน้ำมนต์พระปริตร และข้อมูลที่มีการอ้างอิงถึงบทสวดพระปริตร 12 ตำนาน ได้เก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวและวิเคราะห์ผลการวิจัยในระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2567 - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 เป็นเวลา 7 เดือน และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของน้ำมนต์ที่ได้จากบทสวดพระปริตร 12 ตำนาน แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมจำนวน 2 บทบาท คือ 1) บทบาทของน้ำมนต์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ครอบครอง 2) การปรากฏอยู่ของพิธีกรรมการทำน้ำพุทมนต์แบบดั้งเดิมในสังคมร่วมสมัย เป็นการเน้นย้ำความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคมไทย

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์, น้ำพุทมนต์, บทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน

Abstract

This research article aims to study the relationship between the roles of sacred water derived from the chanting of the 12 legends of the Paritta (protective Buddhist chants) and its use for various social purposes in contemporary Thai society, using a framework based on the concept of functionalism. In this study, the researcher refers to the sacred water derived from chanting the 12 legends of the Paritta as “Paritta Sacred Water.” This is a qualitative research study where the researcher gathered relevant data from three sources: 1. Primary documents: These include the Tripitaka scriptures and translated commentaries, such as the *Suttanta Pitaka* (Sermon Section) of the *Khuddaka Nikaya* and the *Dhammapada* (Dharmic Verses) edition from Mahamakut Rajavidyalaya University 2. Secondary documents: These include research studies, articles, and books that are related to the role of holy water from chanting the 12 Paritta legends, as well as content related to the Paritta chants themselves 3. Online media: These include contemporary references on how Paritta sacred water is made, associated beliefs, and discussions about the 12 Paritta legends. The researcher collected and analyzed these data between May 2024 and December 2024, over a period of seven months. The findings of the research show that the roles of sacred water derived from chanting the 12 Paritta legends reflects two significant social roles which are 1) The role of sacred water as a sacred object that enhances auspiciousness for its holder and 2) The continued presence of traditional sacred water rituals in contemporary society. It emphasizes the importance of Buddhism that Buddhism as an anchor for the minds of people in Thai society.

Keywords: Achievement, Sacred Water, The Twelve Legends of Paritta

บทนำ

“น้ำมนต์” คือ น้ำที่เชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์ นิยมใช้เพื่ออาบ กิน หรือประพรม เป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปการทำน้ำมนต์จะสำเร็จโดยการเจริญพระพุทธรูปของพระสงฆ์ในงานพิธีมงคลต่าง ๆ หรือโดยการเสกของภิกษุหรือคฤหัสถ์ผู้ทรงวิทยาคูณ กล่าวคือ ผ่านการทำสมาธิที่แน่วแน่และพระปริตรที่เป็นมนต์ทางศาสนาแล้ว จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “น้ำพระปริตร” (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2553) สำหรับพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ได้ให้คำอธิบายถึงคำว่า ปริตต์, ปริตร ไว้ 3 ความหมาย ความหมายแรก คือ น้อย เล็กน้อย ความหมายที่สอง คือ สภาวะที่ด้อยหรือคับแคบหมายถึงธรรมที่เป็นกามาวจร และความหมายที่สาม คือ เครื่องคุ้มครองป้องกัน บทสวดที่นับถือเป็นพระพุทธรูป คือ ภาษาบาลีภาษาขัตติยเดิมนั้นในพระไตรปิฎก ซึ่งได้ยกมาจัดไว้เป็นพวกหนึ่งในฐานะเป็นคำขลัง หรือคำศักดิ์สิทธิ์ ที่มีอำนาจคุ้มครองป้องกันช่วยให้พ้นจากภัยอันตรายและเป็นสิริมงคลทำให้เกษมสวัสดิ์มีความสุขความเจริญ น้ำมนต์ที่ได้จากการสวดบทสวดพุทธรูป 12 ตำนานนั้น ในสังคมไทยมีคติความเชื่อถึงอำนาจของน้ำมนต์ที่ได้มีความเป็นสิริมงคล เป็นดั่งเกราะคุ้มครองป้องกันอันตราย

ทั้งนี้ นำนมต์ คือ น้ำที่ผ่านพิธีการปลุกเสกหรือผ่านการสวดมาแล้วที่นิยมเรียกกันว่า “น้ำพระปริตร” ซึ่งในพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์คำจำกัดความศัพท์และแปลความหมายที่ชาวพุทธควรรู้ถึงคำว่า “ปริตร” แปลว่าความต้านทาน การป้องกันรักษา เครื่องต้านทาน เครื่องป้องกันรักษา ที่รวมหมายถึงเครื่องรางของขลัง ของที่ช่วยบรรเทา วิธีป้องกันรักษา นอกจากนี้ “ปริตร” ยังใช้เรียกของมงคลที่ผ่านวิธีการสวดพระพุทมนต์มาแล้วด้วย เช่น ด้ายสายสิญจน์ เรียกว่าด้ายพระปริตร น้ำพระพุทมนต์ เรียกว่าน้ำพระปริตร” (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2553) เรื่องน้ำพระปริตรมีหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบทฉบับมหาวิทยาลัยในหัวขื่อนำนมต์แห่งพระปริตรมีอำนาจมาก กล่าวถึงความเชื่อสมัยพุทธกาลเกี่ยวกับการสวดมนต์ในสมัยพุทธกาล มีการเกิดทุกข์ภัยในกลุ่มเจ้าลิจฉวีที่เมืองเวสาลี ในครั้งนั้นมีการใช้บทสวดพุทมนต์ 12 ตำนาน ในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรค องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้สวดมนต์ปรัตนสูตร เพื่อขจัดปัดเป่าโรคร้ายและอุปัทวันตรายทั้งมวลให้ประชาชนปลอดภัยจากโรคระบาด ซึ่งบทสวดรัตนปริตรเป็นพระปริตรหนึ่งใน 7 ตำนานและ 12 ตำนาน และเป็นหนึ่งในบทสวดที่ใช้ทำนมนต์ จะเรียกว่าเป็นการสวดพระปริตร โดยทั้งนี้การสวดมนต์ในสมัยหลังพุทธกาลซึ่งเป็นที่มาของบทสวดมนต์ในสังคมไทยเกี่ยวกับบทสวดมนต์พระปริตรนั้น เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศลังการาว พ.ศ. 500 ด้วยชาวลังกาที่นับถือพระพุทธศาสนาในขณะนั้น ประสงค์ให้พระสงฆ์ได้ช่วยเหลือตนให้เกิดความเป็นสิริมงคล และป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นด้วยการสวดมนต์ ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินประเทศลังกาก็ได้รับคำสั่งให้คณะสงฆ์มีการปรับปรุงพระสูตรและคาถาที่ใช้สวดพระปริตรขึ้นใหม่ เพื่อใช้สำหรับงานในพระราชพิธีหลวง โดยเพิ่มพระสูตรและคาถาให้มากขึ้น และเรียกว่า “ราชปริตร” แปลว่า มนต์คุ้มครองพระเจ้าแผ่นดิน ต่อมาประชาชนต่างก็นิยมให้มีการสวดพระปริตรในพิธีของตนบ้าง จนเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลการสวดมาจากลังกาดด้วย (พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม), 2559)

การสวดมนต์และการสวดมนต์เพื่อทำนมนต์ในสังคมไทยเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาเถรวาทตามคติของลังกาวงศ์ ความเชื่อในเรื่องการสวดมนต์และการทำนมนต์ก็ปรากฏสืบทอดต่อเนื่องเรื่อยมา ซึ่ง “การสวด” หมายถึงการออกเสียงเป็นทำนอง เป็นการว่าบทมนต์โดยการออกเสียง ซึ่งการสวดในพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์คำจำกัดความศัพท์และแปลความหมายที่ชาวพุทธควรรู้ถึงคำว่า “สวด” เป็นการใช้เรียกการสวดที่เป็นภาษาบาลีอันมีมาในพระไตรปิฎกบ้าง แต่งขึ้นภายหลังโดยพระเถระผู้เป็นนักปราชญ์บ้าง เช่น เจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน โดยเรียกรวมว่า “สวดมนต์” พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ได้อธิบายเกี่ยวกับปริตรที่จัดเป็นหมวดแยกเป็นชุดเล็ก คือ เจ็ดตำนานและชุดใหญ่ คือ สิบสองตำนาน เมื่อนำมาใช้ในแผนพระราชพิธี ก็จะมีการเรียกชื่อศัพท์เฉพาะขึ้นว่า “ราชปริตร” เรียกจุลราชปริตร สำหรับปริตรหลวงชุดเล็ก และเรียกมหाराชปริตร สำหรับปริตรหลวงชุดใหญ่ ทั้งนี้ 7 ตำนาน คือ มงคลสูตร, รตนปริตร (รัตนสูตร), เมตตปริตร (กรณียเมตตสูตร), ชันธปริตร, โมรปริตร, ธชัคคปริตร (ธชัคคสูตร), อาฏานาฏิยปริตร, โพฆณังคปริตร ส่วน 12 ตำนาน คือ มงคลสูตร, รตนปริตร (รัตนสูตร), เมตตปริตร (กรณียเมตตสูตร), ชันธปริตร, โมรปริตร, วัฏฏกปริตร, ธชัคคปริตร (ธชัคคสูตร), อาฏานาฏิยปริตร, อังคุลิมาลปริตร, โพฆณังคปริตร, อภัยปริตร และชัยปริตร (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561) สำหรับมังคลปริตรและวัฏฏกปริตรพบในพระสุตตันตปิฎก ส่วนอภัยปริตรและชัยปริตรโบราณจารย์ได้แต่งขึ้นมาภายหลัง (พระอธิการศิริศักดิ์ ยสินธโร (ล้ำเลิศ), 2565) นอกจากนี้ข้อมูลตามพระบาลี

ที่ปรากฏในหนังสือสวดมนต์หลวง มีการแทรกพระปริตรและบทสวดอื่น ๆ เพิ่มเติมไว้ใน 7 ตำนานและ 12 ตำนาน โดยใน 7 ตำนานจะเกินกว่าจำนวน 7 แต่ใน 12 ตำนานได้จัดไว้ลงจำนวนและบอกไว้ชัดเจน เริ่มตั้งแต่มงคลสูตร เป็นลำดับแรก เรียงลำดับไปถึงชยปริตรเป็นลำดับที่ 12 (ธนิต อยู่โพธิ์, 2517) ทั้งนี้พระปริตรที่มีปรากฏในบทสวดมนต์ไทยฉบับปัจจุบันมี 12 ปริตรหรือ 12 ตำนาน เป็นบทสวดที่ได้จากโบราณจารย์ที่เพิ่มมงคลปริตร วัฏฏกปริตร อภัยปริตร และชยปริตร รวม 4 บท ทั้งนี้ในการแบ่งบทพระปริตรนั้น บางตำราก็กล่าวไว้ว่าไม่ควรใช้คำว่า “ตำนาน” ควรเรียกว่า “ตำนาน” ด้วยการใช้ตัว ฌ สะกด เพราะถือว่าเป็นคำที่แปลงมาจากภาษาบาลีที่แปลว่าตำนาน (พระพิชฌัญพล สุนัดณรูป (รูปทอง), 2559) แต่อย่างไรก็ตามการสวดมนต์ถือได้ว่าเป็นการสรรเสริญแสดงคุณความดีของพระพุทธองค์ตามที่ปรากฏในบทรัตนสูตร การสวดมนต์ยังเป็นการแสดงอานุภาพของพระปริตรที่มีลักษณะของการต้านทานความชั่วร้าย สิ่งอัปมงคล ซึ่งลักษณะการสวดมนต์โดยนัยแล้วถือเป็นการสร้างสิ่งดีงาม คุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้ และยังเป็นการรักษาจารีตที่พึงปฏิบัติให้เกิดสืบต่อเนื่องในทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย (พระมหาประทีป สลัญญโม (พรหมสิทธิ์) และโสวิทย์ บำรุงภักดิ์, 2560)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษา วิเคราะห์เพื่อหาคุณค่าและบทบาทของนํ้ามนต์ที่เกิดจากการสวด 12 ตำนาน ว่านํ้ามนต์ที่ได้จากการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานมีบทบาทสำคัญอย่างไรกับพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย หลักคิด คำสอน บทสวดมนต์ในการทำนํ้ามนต์อยู่ในคติความเชื่อของคนไทยอย่างไร เพราะเนื้อหาเกี่ยวกับบทสวดมนต์ในพระพุทธศาสนามีเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่จะเลือกวิเคราะห์เนื้อหาความในบทสวดบางบทเท่านั้น แต่งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานในการทำนํ้ามนต์ คือ มงคลสูตร, รัตนปริตร (รัตนสูตร), เมตตปริตร (กรณียเมตตสูตร), ชันธปริตร, โมรปริตร, วัฏฏกปริตร, ธชัคคปริตร (ธชัคคสูตร), อาฏานาฏิยปริตร, อังคุลิมาลปริตร, โพชฌังคปริตร, อภัยปริตร และชยปริตร ทั้งหมด จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาบทบาทของนํ้ามนต์จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เพื่อศึกษาบทบาทของนํ้ามนต์ที่ได้จากการสวดพุทธมนต์ที่เป็นบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ว่ามีบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับบริบทของสังคมไทยอย่างไรบ้าง คนในสังคมไทยได้นำนํ้ามนต์มาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการด้านใด และใช้อย่างไร และเพื่อให้มีคำอธิบายที่ชัดเจนต่อสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของนํ้ามนต์จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของนํ้ามนต์อันจากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนานที่มีผลต่อการใช้งานในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ดังนี้ 1) ศึกษาประวัติ ความเชื่อเกี่ยวกับนํ้ามนต์ที่ได้จากพิธีกรรมการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ซึ่งใช้ข้อมูลทางเอกสารเป็นหลักเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary source) และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) และ 2) ขอบเขตด้านเวลาระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2567 - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567

ประชากรและข้อมูลสำคัญ ด้านเนื้อหาแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัยศึกษาข้อมูลเอกสารนํ้ามนต์ที่ได้จากการการสวดพระปริตรจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา งานวิจัย บทความ หนังสือ ตำรา เอกสาร ข้อมูลสื่อสังคมออนไลน์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้นำกรอบแนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่มาใช้ในการหาคำอธิบายในงานวิจัยนี้ จากความสนใจในการศึกษาบทบาทของนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เพื่อให้ได้คำอธิบายถึงบทบาท รวมถึงคุณค่าของนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร และใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทของนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน โดยเลือกใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism) สำหรับใช้เป็นคำอธิบายซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาทางคติชนถึงบทบาทหน้าที่ ซึ่งจะมุ่งเน้นคำอธิบายถึงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท (Text) กับบริบททางสังคมของคติชน (Social Context of Folklore) ว่ามีบทบาทอย่างไรในสังคมไทย จากหัวข้อการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของนํ้ามนต์จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้คำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของบริบทสังคมไทยขณะที่ทำการศึกษานํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดพระปริตร 12 ตำนาน นี้ได้สะท้อนถึงความเชื่อ พิธีกรรม บทบาทหน้าที่ อย่างไร ซึ่งการศึกษารoles บทบาทหน้าที่ตามแนวทางการศึกษาคติชนวิทยา นั้น คือ 1) บทบาทคติชนในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม 2) บทบาทของคติชนในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคม และรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม และ 3) บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม (ศิริพร ณ ถลาง, 2557) การนำบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานมาใช้ในการทำนํ้ามนต์โดยเฉพาะในพิธีหลวงซึ่งนํ้ามนต์พระปริตรที่ได้นั้น จะมีอาณาภาพในเรื่องปิดเป่าความทุกข์และเสริมความเป็นสิริมงคลนั้นจะมีผลการศึกษาและคำอธิบายอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบของวัตถุประสงค์ สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธี พรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นที่ 1 บทบาทของนํ้ามนต์จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานในการทำนํ้ามนต์ โดยวิเคราะห์ถึงคติความเชื่อความหมายของบทสวดที่ยังผลให้เกิดอาณาภาพความเป็นสิริมงคลทั้งจากการทำนํ้ามนต์และการสวดมนต์ จากข้อมูลสื่อออนไลน์ ปรากฏการณ์ที่เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันของพุทธศาสนิกชนในเรื่องนํ้ามนต์มีรายละเอียดเกี่ยวกับคติความเชื่อ บทสวดมนต์ที่สัมพันธ์กับการทำนํ้ามนต์มีปรากฏรายละเอียด เช่น จากกรมประชาสัมพันธ์ สำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เมื่อ 25 กรกฎาคม 2567 ถึงการจัดทำนํ้าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์โดยมีรายละเอียดในการจัดทำนํ้าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คือ เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 28 กรกฎาคม 2567 โดยลำดับในพิธีการพราหมณ์อ่านคาถาบูชาฤกษ์ เพื่อเปิดฤกษ์ในการประกอบพิธีเสกนํ้าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ จากนั้น ในเวลา 15.09 น. เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จไปยังพระอุโบสถ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร นายเศรษฐา ทวีสิน

นายกรัฐมนตรี พร้อมด้วยนายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 2 ผู้แทนประธานรัฐสภา และนางโอนชา ชีวดีโสภณ ประธานศาลฎีกา ร่วมกันถวายพัดรองที่ระลึกแด่พระสงฆ์ จำนวน 73 รูป จากนั้น เหน้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จากคนโทน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 77 จังหวัด ท้าวราชอาณาจักร ลงในชั้นสาคร เสร็จแล้ว นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี จดรูปเทียนที่เครื่องนมัสการหน้าพระพุทธรูปปฏิมากร พระประธาน พระอุโบสถ แล้วถวายรูปเทียนแพเบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เจ้าหน้าที่กรมการศาสนา อารามาศิล สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ให้ศีล พระมหाराชครู พิธีศรีวิสุทธิคุณ ประธานพระครูพราหมณ์ จดรูปเทียนบูชาเทพเจ้า แล้วอ่านประกาศชุมนุมเทพเจ้า จบแล้ว เจ้าหน้าที่กรมการศาสนาอารามาศิล พระปริตร พระสงฆ์ 73 รูป เจริญพระพุทธรูป นายกรัฐมนตรี จดเทียนที่ครอบสัมฤทธิ์ แล้วถวายสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โดยเมื่อเสกน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ จบแล้ว สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จลงจากอาสน์สงฆ์ที่ประทับ ไปทรงหลั่งน้ำพระพุทธรูปจากครอบสัมฤทธิ์ลงในชั้นสาคร ประมวลรวมกับน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ แล้วทรงโปรยข้าวตอก ดอกไม้ และทรงประพรมน้ำพระพุทธรูป ที่คนโทน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ภายในราชวัติ พระมหाराชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ ประธานพระครูพราหมณ์ หลั่งน้ำเทพมนตร์ ลงในชั้นสาคร จากข้อมูลสื่อออนไลน์ที่ได้เผยแพร่ในสถานีโทรทัศน์และการดูซ้ำในช่องทางยูทูบ ของกรมประชาสัมพันธ์ที่เผยแพร่พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 28 กรกฎาคม 2567 ซึ่งมีลำดับพิธีเป็นขั้นตอนในการทำน้มนต์ที่สัมพันธ์กับบทสวดมนต์ที่นำมาใช้ โดยมีขั้นตอนนับตั้งแต่การจัดสถานที่ สำหรับการเจริญพระพุทธรูป, ขั้นตอนการเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรม, ขั้นตอนของการใช้บทสวดเพื่อทำน้มนต์, ขั้นตอนของการจุดเทียนน้มนต์, ขั้นตอนการดับเทียนน้มนต์, ขั้นตอนของการได้น้มนต์ และขั้นตอนของการประพรมน้มนต์ ซึ่งรายละเอียดของขั้นตอนนับตั้งแต่การสวดพระพุทธรูปในการทำน้มนต์จนถึงขั้นตอนของการได้น้มนต์นั้น เป็นการแสดงคุณค่าทางด้านพิธีกรรมตามคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชนในเรื่องความเป็นสิริมงคลตามลำดับขั้นตอนของพิธีกรรม ซึ่งน้มนต์ที่ได้นั้นเชื่อว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยในการดับทุกข์ ดับโรคร้าย และที่สำคัญ คือ มีความเป็นสิริมงคล โดยในลำดับพิธีการภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่กรมการศาสนาอารามาศิล พระปริตร พระสงฆ์ 73 รูป ได้เริ่มลำดับการเจริญพระพุทธรูป ดังนี้ การอารามาศิล พระปริตร, ชุมนุมเทพดา, สรรเสริญพระพุทธรูป, ไตรสรณคัมภีร์, นะมการะสิทธิคาถา, นะโมการะอัมมัญชะ, มังคลปริตร, รัตนปริตร, กรณิเมตตปริตร, ชันชปริตร, ธชัคคปริตร, โพชฌังคปริตร, อาภาวนาฎิยปริตร, เทวะตายุโยชะนะคาถา เรียบร้อยแล้ว นายกรัฐมนตรี จึงทำพิธีจุดเทียนที่ครอบสัมฤทธิ์ แล้วถวายสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก จากนั้นจึงมีการเสกน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เมื่อจบแล้ว สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จลงจากอาสน์สงฆ์ที่ประทับไปทรงหลั่งน้ำพระพุทธรูปจากครอบสัมฤทธิ์ลงในชั้นสาคร แล้วจึงประมวลรวมกับน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ แล้วทรงโปรยข้าวตอก ดอกไม้ และทรงประพรมน้ำพระพุทธรูป ที่คนโทน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศภายในราชวัติ จากพิธีการในพิธีเจริญพระพุทธรูปซึ่งพระพุทธรูป หมายถึง พระพุทธรูปอันเป็นพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกบ้าง เป็นคำที่แต่งเพิ่มขึ้นมาภายหลังบ้าง แต่ทั้งนี้แล้วพระพุทธรูปเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถใช้ปิดป้องกันภัย จึงเรียกว่า “พระปริตร” ซึ่งมาจากภาษาบาลี ก็คือ “ปริตรตา” ความหมายตามรูป

ศัพท์เดิม คือ การป้องกัน รักษาคุ้มครอง การสวดมนต์พระปริตรนั้นนิยมสวดกัน 2 ประเภท คือ แบบแรกเรียกว่า “จุลราชปริตร” หรือเจ็ดตำนานที่มีจำนวน 7 ปริตร คือ มงคลปริตร, รัตนปริตร, เมตตปริตร, ชันธปริตร, โมรปริตร, ชัคคปริตร และอาฏานาฏิยปริตร และแบบสองเรียกว่า “มหाराชปริตร” หรือสิบสองตำนานมีจำนวน 12 ปริตร คือ มงคลปริตร, รัตนปริตร, เมตตปริตร, ชันธปริตร, โมรปริตร, วัฏฏกปริตร, ธชัคคปริตร, อาฏานาฏิยปริตร, องคลิมาลปริตร, โพชฌังคปริตร, อภยปริตร, ชยปริตร นอกจากแบบแผนพิธีในการสวดแล้ว เครื่องประกอบสำคัญที่รู้กันดีก็คือ น้ำมนต์ และสายสิญจน์ ซึ่งมีมาแต่โบราณ แต่ในคัมภีร์ภาษาบาลี ท่านเรียก ปริตโตก (น้ำปริตร) และปริตรตสูตร (สายหรือด้ายปริตร) นอกจากนี้ยังมีข้อมูลเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับน้ำพระพุทธมนต์ที่ได้จากพิธีสวดพระปริตรสามัญเพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชนที่เข้าร่วมงานเทศกาลมหาสงกรานต์กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นความเป็นสิริมงคลเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ไทย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับน้ำพระพุทธมนต์ที่มีพิธีสวดพระปริตรสามัญเสกน้ำพระพุทธมนต์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2567 บริเวณลานคนเมืองศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเสาชิงช้า มีรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นประธานในพิธีสวดพระปริตรสามัญเสกน้ำพระพุทธมนต์ ซึ่งมีการสวดด้วยสามัญวิธี พร้อมเสกน้ำพระพุทธมนต์ในคราวเดียวกัน ภายหลังเสร็จพิธีจะมีการนำน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ จำนวน 9,999 ขวด มาแจกจ่ายให้กับประชาชน ภาครัฐให้การสนับสนุนในพิธีสวดพระปริตรสามัญเสกน้ำพระพุทธมนต์การจัดงาน “สืบประเพณี เสริมสิริมงคล สงกรานต์ลานคนเมือง” ซึ่งเป็นงานที่จัดขึ้นบริเวณลานคนเมือง ศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเสาชิงช้า เป็นรูปแบบกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมตามประเพณีไทย เพื่อความเป็นสิริมงคลเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ไทย จากคติความเชื่อและศรัทธาในน้ำมนต์ที่ได้จากบทสวดพระปริตรของพุทธศาสนิกชนจึงมีกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานคติความเชื่อของผู้ที่ได้ครอบครองน้ำมนต์โดยทั่วไป ปรากฏ 2 บทบาท คือ 1) บทบาทของน้ำมนต์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ครอบครอง ในพิธีกรรมการทำน้ำมนต์ที่ได้จากการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน มีลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 28 กรกฎาคม 2567 ซึ่งมีลำดับพิธีเป็นขั้นตอนสำหรับการสวดพุทธมนต์ในการทำน้ำมนต์ นับตั้งแต่การอาราธนาพระปริตร, ชุมนุมเทวดา, สรรเสริญพระพุทธเจ้า, ไตรสรณคณน์, นะมะการะสิทธิคาถา, นะโมการะอัมมระกะ, มังคลปริตร, รัตนปริตร, กรณิเมตตปริตร, ชันธปริตร, ธชัคคปริตร, โพชฌังคปริตร, อาฏานาฏิยปริตร, เทเวตาอุยโยชนะคาถา เรียบร้อยแล้ว นายกรัฐมนตรีจึงทำพิธีจุดเทียนที่ครอบสัมฤทธิ์ แล้วถวายสมเด็จพะอริยวงศาตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก จากนั้นจึงมีการเสกน้ำพระพุทธมนต์ศักดิ์สิทธิ์ คุณค่าของพิธีกรรมเป็นการเน้นย้ำคติความเชื่อในเรื่องความเป็นสิริมงคลให้ผลกับศรัทธาต่อการครอบครองบูชาและการใช้น้ำมนต์ที่ได้เกิดคุณค่าทั้งผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธี เป็นแรงพลังในการเสริมสร้างศรัทธาที่มีต่ออานุภาพพระรัตนตรัย ที่มุ่งผลแห่งความเป็นสิริมงคลจากศรัทธาในอานิสงส์ที่ได้จากน้ำมนต์ที่มีการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน โบราณจารย์ได้รวบรวมอานิสงส์ของพระปริตรไว้ คือ 1) เมตตปริตร ทำให้กลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุขไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์และอมมนุษย์ทั้งหลาย เทพพิทักษ์รักษา 2) ชันธปริตร ป้องกันอันตรายจากอสรพิษและสัตว์ร้าย 3) โมรปริตร ป้องกันภัยจากผู้คิดร้าย 4) อาฏานาฏิยปริตร ป้องกันภัยจากอมนุษย์ทำให้สุขภาพดี 5) โพชฌังคปริตร ทำให้สุขภาพดีมีอายุยืนและพ้นจากอุปสรรคทั้งปวง 6) ชยปริตร ทำให้ประสบชัยชนะและมีความสุขสวัสดิ์ 7) รัตนปริตร ทำให้ได้รับความสวัสดิ์และพ้นจากอุปสรรคอันตราย 8) วัฏฏกปริตร ทำให้พ้นอัคคีภัย 9) มังคลปริตร ทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลและปราศจากอันตราย 10) ธชัคคปริตร ทำให้พ้นจากอุปสรรคอันตรายและการตกจากที่สูง

11) อังคฺลิมาลปริตต์ ทำให้คลอดบุตรง่ายและป้องกันอุปสรรคทั้งหลาย และ 12) อภยปริตต์ ทำให้พ้นจากภัยพิบัติและไม่ฝนร้าย ทั้งนี้ในพิธีสวดพระปริตรรามัญเสกน้ำพระพุทธรณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2567 ที่จัดงานขึ้นบริเวณลานคนเมืองศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเสาชิงช้า มีการเสกน้ำพระพุทธรณ์ และนำน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ที่ได้ออกมาแจกจ่ายให้กับประชาชน จากการสนับสนุนในพิธีสวดพระปริตรรามัญเสกน้ำพระพุทธรณ์ของภาครัฐ

การจัดงาน “สืบประเพณี เสริมสิริมงคล สงกรานต์ลานคนเมือง” ได้วิเคราะห์จากบทสวดพระปริตร 12 ตำนานในบทบาทที่ทำให้เกิดศรัทธาต่อการใช้น้ำมนต์ที่มีการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานเป็นปรากฏการณ์ศรัทธาที่เกิดจากกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ได้ร่วมกันประพาสปฏิบัติในรูปแบบพิธีกรรมการสวดมนต์อย่างพร้อมเพรียงและมีลำดับขั้นตอนพิธีกรรมอย่างชัดเจน อีกทั้งผู้ที่หมั่นสวดสวดพระปริตรจึงได้รับอานิสงส์ต่าง ๆ เช่น ประสบความสวัสดิ์ ความเจริญรุ่งเรือง ได้รับชัยชนะ แคล้วคลาดจากอุปสรรคอันตราย มีสุขภาพอนามัยดี และมีอายุยืนดังพระพุทธดำรัสที่ว่า “เธอจงเจริญพุทธานุสติ ภาวนาที่ยอดเยี่ยมในภาวนาธรรม เพราะผู้เจริญภาวนานี้จะสมหวังดังมโนรณ” “อมนุษย์ที่ต้องการจะทำร้ายผู้เจริญเมตตา ย่อมประสบภัยพิบัติเอง เปรียบเหมือนคนที่ใช้มือจับหอกจมน จะได้รับอันตรายจากการจับหอกนั้น” พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้พุทธบริษัทสวดพระปริตร เพื่อคุ้มครองตน เช่น ในอภยานาฎียสูตร ได้ตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเรียนมนต์คุ้มครอง คือ อภยานาฎียปริตร ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษามนต์คุ้มครอง คือ อภยานาฎียปริตร ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงทรงจำมนต์คุ้มครอง คือ อภยานาฎียปริตร” ซึ่งพระปริตรจะมีอานุภาพมาก เมื่อผู้สวดพระปริตรเพียบพร้อมด้วยองค์ 3 คือ มีเมตตาจิต, สวดถูกอักขรไม่มีบทพยัญชนะที่ผิดพลาด และรู้ความหมายของบทสวด รวมทั้งผู้ฟังพระปริตรก็ต้องมีองค์ 3 คือ ไม่เคยทำอนันตริยกรรม 5 คือ การฆ่ามารดา การฆ่าบิดา การฆ่าพระอรหันต์ การประทุษร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป และการทำสังฆเภท และที่สำคัญ คือ การไม่มีมิจฉาปฏิภาณให้เห็นผิดว่ากรรมและผลกรรมไม่มี และเชื่อมั่นอานุภาพพระปริตรว่ามีจริง สามารถคุ้มครองผู้ฟังได้ โดยใจความสำคัญและอานุภาพของบทสวดพระปริตร 12 ตำนาน ในบทบาทที่เป็นการเน้นย้ำคติความเชื่อในเรื่องความเป็นสิริมงคล ทั้งกรณีที่ได้ครอบครองบูชามนต์และการนำไปใช้ ทำให้เกิดศรัทธาต่อการใช้น้ำมนต์ มีดังนี้ คือ 1) เมตตปริตร (เมตตสูตร, กรณียเมตตสูตร) ใจความสำคัญของบทสวดพูดถึงหลักปฏิบัติเพื่อสร้างมหาเสน่ห์ 16 ประการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติที่สร้างตนเองให้เป็นคนดี อยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ เช่น การองอาจกล้าหาญ การซื่อตรงจริงใจ การเคร่งครัดมีวินัย การว่าง่ายสอนง่าย การเปิดใจรับฟังผู้อื่น และประโยชน์ที่ได้จากการสวดมนต์บทนี้ซึ่งเป็นผลให้อานุภาพที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสิริมงคล คือ ความมีเมตตา ปราณนาให้ผู้อื่นมีสุข อานุภาพของบทสวดนี้จะทำให้เป็นที่รักของเทวดามนุษย์ อมนุษย์ และสรรพสัตว์ทั้งหลาย 2) ชันธปริตร ใจความสำคัญของบทสวดนี้การสวดเพื่อแผ่เมตตาให้กับพญางู 4 ตระกูล อานุภาพของบทสวดนี้ใช้ป้องกันภัยจากสัตว์มีพิษต่าง ๆ เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง รวมถึงยาพิษจากผู้คิดร้าย 3) โมรปริตร ใจความสำคัญของบทสวดเป็นบทสวดแสดงความอ่อนน้อมต่อดวงอาทิตย์ การสวดนี้เพื่อขอให้รักษาคู่ครองตนทั้งกลางวันกลางคืน ดังนั้นอานุภาพของบทสวดนี้ซึ่งเชื่อว่าเป็นบทสวดของพญานกยูงโพธิสัตว์ ถ้าได้สวดภาวนาก่อนออกหากินและก่อนเข้านอน เชื่อว่ามีอานุภาพให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตราย 4) อภยานาฎียปริตร ใจความสำคัญของบทสวดเป็นบทสวดที่ท้าวเวสสุวรรณตั้งขึ้นทูลถวายพระพุทธเจ้า เพื่อประทานให้เหล่าภิกษุสวดคุ้มครองตนจากยักษ์ ภูตผีปีศาจ และเหล่าอมนุษย์ทั้งหลาย ปัจจุบันนิยมนำมาสวดขับไล่เสนียดจัญไรและอำนาจคุณไสย โดยจัดเป็นพิธีกรรมใหญ่โต เรียกว่า “การสวดภาณยักษ์” อานุภาพของบทสวดนี้

เป็นการป้องกันภัยจากภูตผีปีศาจ ยักษ์ และวิญญาณร้าย ตลอดถึงคุณไสยต่าง ๆ 5) โพชนังคปริตร ใจความสำคัญของบทสวดเป็นบทสวดกล่าวอ้างถึงความจริง 4 อย่าง คือ 1) ธรรม คือ โพชนังค 7 2) คราวหนึ่งพระมหาโมคคัลลานะและพระมหากัสสปะอาพาธหนัก พอได้ฟังโพชนังค 7 ก็หายจากอาการอาพาธจริง 3) สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าประจวร พระจุนทะสาธยายโพชนังค 7 ให้สดับ ก็ทรงหายประชวรจริง และ 4) อาพาธของท่านทั้ง 3 หายไปไม่กลับเป็นอีก ดุจกิเลสที่ละแล้วไม่กลับกำเริบอีกจริง ดังนั้นการสวดมนต์บทนี้เชื่อในอานุภาพของบทสวดนี้เพื่อป้องกันและรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ 6) ชัยปริตร ใจความสำคัญของบทสวดเพื่ออวยชัยให้มีชัยชนะและประสบผลสำเร็จในการทำกิจมงคลทุกอย่าง อานุภาพของบทสวดนี้ยังช่วยเกิดชัยชนะ และมีความสุขสวัสดิ 7) รัตนปริตร (รตนสูตร) ใจความสำคัญของบทสวดเป็นบทสวดเชิญชวนให้ภูตและเทวดาทั้งหลายมาร่วมฟังคำสวดดีพระรัตนตรัย เชื่อในอานุภาพของบทสวดนี้เพื่อขจัดภัยพิบัติอันเกิดจากโรคระบาด ภูตผีปีศาจ และความอดอยาก 8) วัฏฏกปริตร ใจความสำคัญของบทสวดเป็นบทสวดว่าด้วยคำสัตยาธิษฐานของลูกนกคุ้มโพธิสัตว์ เพื่อคุ้มครองตนให้พ้นอันตรายจากไฟป่าที่กำลังลุกลามมาถึงตัว ด้วยการอ้างถึงความจริง 4 อย่าง เชื่อในอานุภาพของบทสวดนี้ว่าจะป้องกันไม่ให้เกิดอัคคีภัยหรือความเดือดร้อนไม่ไหม้มาถึงตัว 9) มังคลปริตร (มงคลสูตร) ใจความสำคัญของบทสวดมีเนื้อหากล่าวถึงมงคลชีวิต 38 ประการ อานุภาพป้องกันเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิต 10) ธัชคปริตร (ธัชคสูตร) ใจความสำคัญของบทสวดเป็นบทสวดสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า 9 ประการ คุณของพระธรรม 6 ประการ และคุณของพระสงฆ์ 9 ประการ อานุภาพของบทสวดนี้ถือเป็นที่สุดของพุทธมนต์ทั้งหมด มีการนำไปดัดแปลงเป็นมนต์คาถาและลงอักขระในยันต์ต่าง ๆ มากมาย มีอานุภาพ 108 ประการ 11) อังคุลิมาลปริตร ใจความสำคัญของบทสวดเกี่ยวข้องกับหญิงตั้งครรภ์ ดังนั้นอานุภาพของบทสวดนี้เพื่อให้หญิงกำลังตั้งครรภ์สวดมีอานุภาพคุ้มครองลูกในครรภ์ให้ปลอดภัย ทำให้คลอดลูกง่าย และ 12) อภัยปริตร ใจความสำคัญของบทสวดเป็นบทสวดขอพลังแห่งพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ ช่วยขจัดภัยและสิ่งอัปมงคลทั้งหลายให้สิ้นไป ซึ่งใจความสำคัญและอานิสงส์ที่ได้จากบทสวด อธิบายถึงอานุภาพของการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ในการทำน้มนต์ที่สอดคล้องกับแนวคิด บทบาทหน้าที่ประการแรกที่เกิดจากพิธีกรรมซึ่งสัมพันธ์กับพลังศรัทธา ความเชื่อมั่นต่อการนำน้มนต์จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ไปใช้ด้วย เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความเป็นสิริมงคลเมื่อได้ครองครองหรือนำน้มนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ไปใช้ อีกทั้งน้มนต์ยังแสดงถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมประเพณีด้านพิธีกรรมตามคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชนว่าเป็นสิ่งที่เป็สิริมงคล น้มนต์เป็นน้ำที่ช่วยในการดับทุกข์ ป้องกันภัยอันตราย ทำให้เกิดสิ่งดีที่เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของน้มนต์อันได้จากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนาน ที่มีผลต่อการใช้งานในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งบทบาทการปรากฏอยู่ของพิธีกรรมการทำน้มนต์แบบดั้งเดิมในสังคมร่วมสมัยทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ถึงบทบาทนี้กับแนวคิดบทบาทหน้าที่ตามแนวทางการศึกษาคติชนวิทยานั้น ได้แก่ 1) บทบาทคติชนในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม 2) บทบาทของคติชนในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคม และรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม และ 3) บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่ตามแนวทางการศึกษาคติชนวิทยาประการที่ 1 ในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรมและบทบาทหน้าที่ประการที่ 3 ซึ่งก็คือ บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทาง

สังคม ด้วยน้ำมนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน มีเนื้อหาและความหมายของบทสวดในเรื่องของความเป็นมงคล ความเจริญในการดำเนินชีวิต การคุ้มครองป้องกัน ที่เป็นเสมือนเกราะป้องกันชีวิตและชี้ให้เห็นถึงวิธีแห่งการใช้ชีวิตด้วยหลักศีลธรรมที่ทำให้เกิดความสุขกายเป็นจุดเริ่มต้น และความสุขกายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในลำดับตามมา เพราะเมื่อคลายความกังวลใจ หรือความเศร้าหมองจากการใช้ชีวิตก็จะมีสุขกาย สุขใจในเบื้องต้น ทั้งนี้ น้ำมนต์ที่ได้จากการสวดพระปริตร 12 ตำนานนี้ยังทำให้พุทธศาสนิกชนและผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเกิดความมั่นใจในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา อีกทั้งประการสำคัญของน้ำมนต์ที่ผ่านพิธีกรรมที่มีลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมอย่างมีแบบแผน และย้ำให้เห็นความสำคัญของทั้งบทสวดมนต์และน้ำมนต์ที่ผ่านพิธีมนต์มาแล้ว เป็นน้ำที่ผ่านพิธีการการเสก สำเร็จโดยการเจริญพระพุทธรูปของพระสงฆ์ในงานพิธี ผ่านการทำสมาธิที่แน่วแน่ และพระปริตรที่เป็นมนต์ทางศาสนามาแล้ว จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “น้ำพระปริตร” ผู้ที่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมในแต่ละขั้นตอนหรือผู้ที่ได้รับน้ำพระปริตร จะมีปรากฏการณ์ของศรัทธา ความเชื่อมั่นในการนำไปใช้และการได้ครอบครองน้ำมนต์เพื่อไปบูชา ยิ่งเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนาที่อยู่เคียงคู่สังคมไทยในบทบาทของการคลี่คลายความคับข้องใจ ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ผ่านขั้นตอนพิธีกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำมนต์จากบทสวดมนต์พระปริตร ศรัทธาอันเกิดกับน้ำมนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน และอานิสงส์แห่งบุญบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เกิดจากกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้ร่วมกันประพฤติปฏิบัติในรูปแบบพิธีกรรมของการสวดมนต์อย่างพร้อมเพรียงกัน เป็นการตั้งมั่นจิต ประพฤติปฏิบัติในกิจกรรมร่วมกัน จากกิจกรรมพิธีสวดพระปริตรราชมัญเณรน้ำพระพุทธรูปที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2567 บริเวณลานคนเมืองศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเสาชิงช้า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นกิจกรรมตามประเพณีไทย เพื่อความเป็นสิริมงคลเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ไทย จากคติความเชื่อและศรัทธาในน้ำมนต์ที่ได้จากบทสวดพระปริตรของพุทธศาสนิกชน

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของน้ำมนต์อันจากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนานที่มีผลต่อการใช้งานในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ในสถานการณ์ของการสร้างความเชื่อมั่น สร้างความมั่นใจในการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในสังคมว่าอานิสงส์ อานุภาพของบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เช่น 1) บทขันธปริตร ที่มีใจความสำคัญของบทสวดเกี่ยวกับการสวดแผ่เมตตาให้กับพญางู 4 ตระกูลและสัตว์ที่มีเท้ามาก ขอให้สัตว์ทั้งหลาย จงมีเมตตาอย่าทำอันตรายเรา อานุภาพของบทสวดนี้ใช้ป้องกันภัยจากสัตว์มีพิษต่าง ๆ เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง รวมถึงยาพิษจากผู้คิดร้าย 2) บทโมรปริตร ที่มีใจความของบทสวดแสดงความนอบน้อมต่อดวงอาทิตย์ พราหมณ์ผู้ไม่มีบาป พระพุทธเจ้าพระโพธิญาณ ตลอดถึงพระอรหันต์ผู้รู้แจ้งพระโพธิญาณ เพื่อขอให้รักษาคู่ครองตนทั้งกลางวันกลางคืน และอานุภาพของบทสวดนี้เป็นบทสวดให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง 3) บทรัตนปริตร (รัตนสูตร) ที่มีใจความสำคัญของบทสวดเพื่อขจัดภัยพิบัติอันเกิดจากโรคระบาด ภูตผีปีศาจ และความอดอยาก และ 4) วัฏฏกปริตร ที่มีใจความสำคัญเป็นบทสวดว่าด้วยคำสัตยาธิฐานของลูกนกคุ้มโพธิสัตว์ เพื่อคุ้มครองตนให้พ้นอันตรายจากไฟป่าที่กำลังลุกลามมาถึงตัว ซึ่งมีอานุภาพของบทสวดนี้ป้องกันไม่ให้เกิดอัคคีภัย และดับไฟที่กำลังลุกลามไม่ให้มาถึงตัว ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมในการทำน้ำมนต์ที่มาจากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เหล่าพุทธศาสนิกชนจะมีคติความเชื่อในพระรัตนตรัยเป็นเบื้องต้นว่าเป็นที่พึ่งด้วยพระรัตนตรัยอันเป็นมงคลสูงสุด ดังนั้น น้ำมนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ซึ่งแฝงไว้ด้วยคติของความเชื่อในคุณพระพุทธรูปที่พระพุทธรูปองค์ทรงตรัสรู้ คุณพระธรรมที่นำหลักธรรมคำสั่งสอนมาใช้ในชีวิตประจำวันแก้ปัญหา และคุณ

พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบแล้วตามหลักคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การระลึกในคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ในขณะที่ประกอบพิธีกรรมเพื่อทำน้มนมที่ได้ออกจากบทธวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน จึงมีความเชื่อในอานุภาพ อาณิสสของผลที่จะเกิดความเป็นสิริมงคล เป็นการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมในการทำน้มนมที่มาจากบทธวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน และเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่เป็นการสร้างแนวทางร่วมกัน สร้างมาตรการแนวทางการเยียวยา บำบัดจิตใจให้กับคนในสังคมผ่านพิธีกรรมในการทำน้มนมที่ได้จากการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานจะได้นำน้มนมที่ได้เป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับวิถีแห่งการใช้ชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ ทั้งนี้รูปแบบการสวดพระปริตรซึ่งเป็นขั้นตอนในพิธีกรรมการทำน้มนม ผู้ศึกษาพิจารณาการแปร่งเสียงบทธวดมนต์ที่เป็นรูปแบบในการทำพิธีกรรม คือ เกี่ยวข้องกับในบริกรรมพร่ำบ่น การเปล่งเสียงสวดมนต์ เป็นคติความเชื่อในเรื่องของอานุภาพของบทธวดมนต์ที่ให้ผลกับน้มนมในเรื่องอานุภาพของการสวดพระปริตรไว้ว่า การเกิดลมภายในที่เรียกว่า “ปราณวายุ” ถือเป็นเสียงสันสะเทือนสำคัญที่สามารถบันดาลให้มีอานุภาพด้วยการพัฒนาทางจิตที่มีแรงกระแทกหรือสัมผัสเหนือสิ่งอื่นใดแล้วแผ่ขยายออกไป ซึ่งหลักการเปล่งจะต้องมีความถูกต้อง ผู้เปล่งเสียงก็ต้องมีความบริสุทธิ์สะอาดทางร่างกายและเข้าใจมนต์ที่นำสวดเป็นเปล่งเสียงมนต์ทำให้เกิดมีชีวิตชีวาแก่นั่น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ บทบาทของน้มนมจากบทธวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานในการทำน้มนม บทบาทเกิดขึ้นอย่างเด่นชัด 2 ประการ คือ 1) บทบาทของน้มนมในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ครอบครอง ในกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่เข้าร่วมกันประพฤติปฏิบัติในรูปแบบพิธีกรรมการสวดมนต์อย่างพร้อมเพรียงกันเป็นพลังศรัทธาที่จะตั้งมั่น ประพฤติปฏิบัติและครองสติในการดำเนินชีวิต และ 2) การปรากฏอยู่ของพิธีกรรมการทำน้มนมแบบดั้งเดิมในสังคมร่วมสมัย ในการอธิบายกลุ่มชน พิธีกรรมและการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ด้วยน้มนมที่ได้จากบทธวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน มีเนื้อหาและความหมายของบทธวดมนต์ในเรื่องของความเป็นมงคลในการดำเนินชีวิต ความเจริญในการดำเนินชีวิต การคุ้มครองป้องกัน ได้ชี้ให้เห็นว่าบทบาทของน้มนมที่ได้จากบทธวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ยังเป็นแนวทางในการช่วยเยียวยาจิตใจของประชาชนในการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ บุษย์ชญาณนท์ ที่ศึกษาถึงความเชื่อเรื่องน้ำพุทธมนต์สำหรับพุทธศาสนิกชนว่า การประกอบพิธีน้ำพระพุทธมนต์ มีคติความเชื่อของพระพุทธรูปที่เคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา เชื่อมโยงในอานุภาพของพระรัตนตรัย และสิ่งสำคัญ คือ การเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมในการทำน้มนมที่มาจากบทธวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน แสดงให้เห็นความสำคัญทางพระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นประโยชน์ทางด้านพุทธศาสนา คือ จะทำให้เกิดผลในทางตรงและทางอ้อม คือ การหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคมให้มีแนวทางในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (สุชาติ บุษย์ชญาณนท์, 2561)

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของน้มนมอันจากการสวดบทธวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานที่มีผลต่อการใช้งานในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งเป็นพื้นฐานคติความเชื่อของผู้ที่ได้ครอบครองน้มนมโดยทั่วไป ปรากฏ 2 บทบาท คือ 1) บทบาทของน้มนมในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ครอบครอง และ 2) การปรากฏอยู่

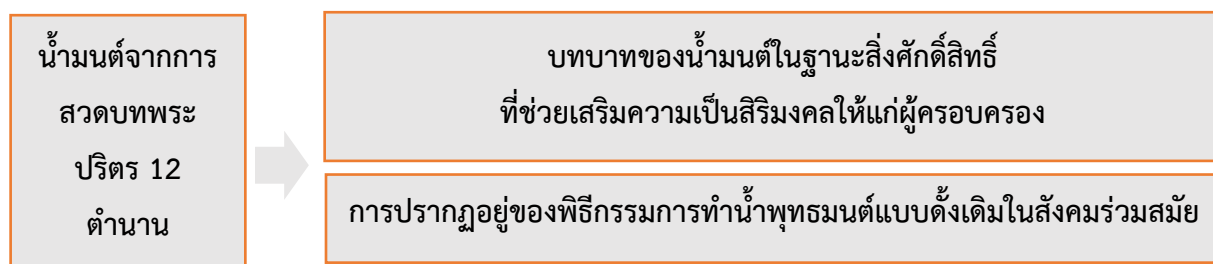

ของพิธีกรรมการทำนํ้ามนต์แบบดั้งเดิมในสังคมร่วมสมัย บทบาทหน้าที่เชื่อมโยงกับบริบทของสังคมไทยในสถานการณ์ของการสร้างความเชื่อมั่น สร้างความมั่นใจในการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในสังคมว่าอานิสงส์ อานุภาพของบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เช่น บทชัณฐปริตร ที่มีใจความสำคัญของบทสวดเกี่ยวกับการสวดแผ่เมตตาให้กับพญางู 4 ตระกูล และสัตว์ที่มีเท้ามาก ขอให้สัตว์ทั้งหลาย จงมีเมตตาอย่าทำอันตรายเรา อานุภาพของบทสวดนี้ใช้ป้องกันภัยจากสัตว์มีพิษต่าง ๆ เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง รวมถึงยาพิษจากผู้คิดร้าย บทโมรปริตร ที่มีใจความของบทสวดแสดงความนอบน้อมต่อดวงอาทิตย์ พราหมณ์ผู้ไม่มีบาป พระพุทธเจ้าพระโพธิญาณ ตลอดจนพระอรหันต์ผู้รู้แจ้งพระโพธิญาณ เพื่อขอให้รักษาคุ้มครองตนทั้งกลางวันกลางคืน และอานุภาพของบทสวดนี้เป็นบทสวดให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศักดิ์สิทธิ์ พันธุ์สิทธิ์ ที่พบว่า บทรัตนปริตร (รัตนสูตร) ที่มีใจความสำคัญของบทสวดเพื่อขจัดภัยพิบัติอันเกิดจากโรคระบาด ภูตผีปีศาจ และความอดอยาก วัฏฏกปริตร ที่ใจความสำคัญเป็นบทสวดว่าด้วยคำสัตยาธิษฐานของลูกนกคุ่มโพธิสัตว์ เพื่อคุ้มครองตนให้พ้นอันตรายจากไฟป่าที่กำลังลุกลามมาถึงตัว ซึ่งมีอานุภาพของบทสวดนี้ป้องกันไม่ให้เกิดอัคคีภัยและดับไฟที่กำลังลุกลามไม่ให้มาถึงตัว จากบทสวดนี้เป็นการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมในการทำนํ้ามนต์ที่มาจากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เหล่าพุทธศาสนิกชนจะมีคติความเชื่อในพระรัตนตรัยเป็นเบื้องต้นว่าเป็นที่พึ่งด้วยพระรัตนตรัยอันเป็นมงคลสูงสุด ดังนั้นนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานซึ่งแฝงไว้ด้วยคติของความเชื่อในคุณพระพุทธรูปที่พระพุทธรูปองค์ทรงตรัสรู้ คุณพระธรรมที่นำหลักธรรมคำสั่งสอนมาใช้ในชีวิตประจำวันแก้ปัญหา และคุณพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ประพาดปฏิบัติดีชอบแล้วตามหลักคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การระลึกในคุณของพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ในขณะที่ประกอบพิธีกรรมเพื่อทำนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน จึงมีความเชื่อในอานุภาพ อานิสงส์ของผลที่จะเกิดความเป็นสิริมงคลเป็นการเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมในการทำนํ้ามนต์ที่มาจากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน และเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนที่เป็นการสร้างแนวทางร่วมกัน สร้างมาตรการแนวทางการเยียวยาบำบัดจิตใจให้กับคนในสังคมผ่านพิธีกรรมในการทำนํ้ามนต์ที่ได้จากการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนานจะได้นำนํ้ามนต์ที่ได้เป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับวิถีแห่งการใช้ชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ ทั้งนี้รูปแบบการสวดพระปริตรซึ่งเป็นขั้นตอนในพิธีกรรมการทำนํ้ามนต์ ได้พิจารณาการแปร่งเสียงบทสวดมนต์ที่เป็นรูปแบบในการทำพิธีกรรมคือ เกี่ยวข้องกับในบริกรรมพร่ำบ่น การเปล่งเสียงสวดมนต์ เป็นคติความเชื่อในเรื่องของอานุภาพของบทสวดมนต์ที่ให้ผลกลับนํ้ามนต์ที่ได้ (ศักดิ์สิทธิ์ พันธุ์สิทธิ์, 2565) สอดคล้องกับแนวคิดของ ธนิต อยู่โพธิ์ ที่ได้กล่าวถึงเรื่องอานุภาพของการสวดพระปริตรไว้ในหนังสือดังกล่าวว่า การเกิดลมภายในที่เรียกว่า “ปราณเวายู” เป็นเสียงสันสะเทือนสำคัญที่สามารถบันดาลให้มีอานุภาพด้วยการพัฒนาทางจิตที่มีแรงกระแทกหรือสัมผัสเหนือสิ่งอื่นใดแล้วแผ่ขยายออกไป ซึ่งหลักการเปล่งจะต้องมีความถูกต้อง ผู้เปล่งเสียงจะต้องมีความบริสุทธิ์สะอาดทางร่างกายและเข้าใจมนต์ที่นาสวด เป็นเปล่งเสียงมนต์ทำให้เกิดมีชีวิตชีวาแก่นมนต์นั้น (ธนิต อยู่โพธิ์, 2517)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น คือ 2 ประการ คือ 1) บทบาทของนํ้ามนต์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ครอบครอง ที่ผ่านการประกอบพิธีกรรมการสวดมนต์พระปริตร

12 ตำนาน เป็นกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่ร่วมกันประพฤติปฏิบัติในรูปแบบพิธีกรรมการสวดมนต์อย่างพร้อมเพรียงกัน ร่วมกันสร้างเป็นพลังศรัทธา และ 2) การปรากฏอยู่ของพิธีกรรมการทำนํ้ามนต์แบบดั้งเดิมในสังคมร่วมสมัย ในการอธิบายกลุ่มชน พิธีกรรม ด้วยนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน มีเนื้อหาและความหมายของบทสวดในเรื่องของความเป็นมงคลในการดำเนินชีวิต ความเจริญในการดำเนินชีวิต การคุ้มครองป้องกัน การประพฤติปฏิบัติ การดำเนินชีวิตในแนวทางพระพุทธศาสนา ด้วยมีคติความเชื่อในพลังแห่งความเป็นสิริมงคล และ ด้วยหลักคิดของการระลึกถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ และ สังฆคุณในการประกอบพิธีการทำนํ้ามนต์ ซึ่งมีเรื่องของความเชื่อในอานุภาพของการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ซึ่งสามารถเขียนเป็นโมเดล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 บทบาทของนํ้ามนต์จากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า บทบาทของนํ้ามนต์จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ในการทำนํ้ามนต์มีบทบาทเกิดขึ้นอย่างเด่นชัด 2 ประการ คือ 1) บทบาทของนํ้ามนต์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ครอบครอง ในกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่ร่วมกันประพฤติปฏิบัติในรูปแบบพิธีกรรมการสวดมนต์อย่างพร้อมเพรียงกันเป็นพลังศรัทธาที่จะตั้งมั่น ประพฤติปฏิบัติและครองสติในการดำเนินชีวิต และ 2) การปรากฏอยู่ของพิธีกรรมการทำนํ้ามนต์แบบดั้งเดิมในสังคมร่วมสมัย ในการอธิบายกลุ่มชน พิธีกรรมและการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ด้วยนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน มีเนื้อหาและความหมายของบทสวดในเรื่องของความเป็นมงคลในการดำเนินชีวิต ความเจริญในการดำเนินชีวิต การคุ้มครองป้องกัน ได้ชี้ให้เห็นว่าบทบาทของนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ทำให้ทราบถึงบทบาทของนํ้ามนต์ที่ได้จากการสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ทั้ง 2 บทบาท ชี้ให้เห็นถึงแนวทางของพุทธศาสนิกชนที่มีวิถีร่วมกันในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และระเบียบแบบแผนเพื่อใช้ยึดถือปฏิบัติของเหล่าพุทธศาสนิกชนในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น การวิเคราะห์ในด้านบทบาทศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อนํ้ามนต์ที่ได้จากการสวดพระปริตรในแต่ละบท เป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ด้วยนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน มีเนื้อหาและความหมายของบทสวดในเรื่องของความเป็นมงคลในการดำเนินชีวิต ความเจริญในการดำเนินชีวิต การคุ้มครองป้องกัน ได้ชี้ให้เห็นว่าบทบาทของนํ้ามนต์ที่ได้จากบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน ยังเป็นแนวทางในการช่วยเยียวยาจิตใจของประชาชนในการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของนํ้ามนต์อันจากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนานที่มีผลต่อการใช้งานในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งเป็นพื้นฐานคติความเชื่อของผู้ที่ได้

ครอบครองน้ำมันโดยทั่วไป ปรากฏ 2 บทบาท คือ 1) บทบาทของน้ำมันในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ครอบครอง และ 2) การปรากฏอยู่ของพิธีกรรมการทำน้ำมันแบบดั้งเดิมในสังคมร่วมสมัย บทบาทหน้าที่เชื่อมโยงกับบริบทของสังคมไทยในสถานการณ์ของการสร้างความเชื่อมั่น สร้างความมั่นใจในการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในสังคมว่าอานิสส์ อานุภาพของบทสวดมนต์พระปริตร 12 ตำนาน เช่น บทขันธปริตร ที่มีใจความสำคัญของบทสวดเกี่ยวกับการสวดแผ่เมตตาให้กับพญางู 4 ตระกูลและสัตว์ที่มีเท้ามาก ขอให้สัตว์ทั้งหลายจงมีเมตตาอย่าทำอันตรายเรา อานุภาพของบทสวดนี้ใช้ป้องกันภัยจากสัตว์มีพิษต่าง ๆ เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง รวมถึงยาพิษจากผู้คิดร้าย บทโมรปริตร ที่มีใจความของบทสวดแสดงความนอบน้อมต่อดวงอาทิตย์ พราหมณ์ผู้ไม่มีบาป พระพุทธเจ้าพระโพธิญาณ ตลอดถึงพระอรหันต์ผู้รู้แจ้งพระโพธิญาณ เพื่อขอให้รักษาคุ้มครองตนทั้งกลางวันกลางคืน และอานุภาพของบทสวดนี้เป็นบทสวดให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรวิเคราะห์ในด้านบทบาท ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อน้ำมันที่ได้จากการสวดพระปริตรในแต่ละบท

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของน้ำมันจากการสวดบทพระปริตร 12 ตำนาน ของ ณัฐณินทร์ ศุภรสิงห์ นี่เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์นิสิตปริญญาเอก เรื่องปรากฏการณ์น้ำมันในสังคมเมือง สาขาคหิตวิทยา ภาควิชาภาษาสาสตร์ คหิตวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมี ดร.ณัฐพร ไช่มุกข์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เอกสารอ้างอิง

- ธนิต อยู่โพธิ์. (2517). ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนางเยื่อ มุสิกานุมิ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี.
- พระครูโสภาธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมโม). (2559). พัฒนาการรูปแบบการสวดมนต์ในสังคมไทยปัจจุบัน. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 1(1), 23-36.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ “คำวัด”. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระพิชญพล สุวณฺณรูป(รูปทอง). (2559). การศึกษาวิเคราะห์พระปริตต์ในพระพุทธศาสนา. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประทีป สณฺญโม (พรมสิทธิ์) และโสวิทย์ บำรุงศักดิ์. (2560). การศึกษาการบำบัดโรคด้วยการเจริญพระพุทธมนต์ในเชิงพัฒนาการ. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 17(3), 403-414.
- พระอธิการศิริศักดิ์ ยสินธโร (ล้ำเลิศ). (2565). ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าจุลสารปริตรในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อสังคมไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศักดิ์สิทธิ์ พันธุ์สิทธิ์. (2565). บทสวด 7 ตำนาน 12 ตำนาน และความเป็นมา. เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.lcbp.co.th/บทความสาระทั่วไป/บทสวด-7-ตำนาน-12-ตำนาน-และควา/>

- ศิริพร ณ ถลาง. (2557). ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน - นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สุชาติ บุษย์ชญาณนท์. (2561). ความเชื่อเรื่องน้ามนต์สำหรับพุทธศาสนิกชน. วารสารวรมัญจกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 5(1), 25-39.

ปราปรบทร่วมสมัยในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี*

THE CONTEMPORARY PARATEXTS IN TAI YAUN PALM-LEAF MANUSCRIPTS
FOUND AT WAT MAI NAKHON BAN, RATCHABURI PROVINCE

ดอกรัก พยัคศรี*, อุเทน วงศ์สถิตย์

Dokrak Payaksri*, U-Tain Wongsatit

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: payaksri_d@su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของปราปรบทร่วมสมัยและการผสมผสานทางวัฒนธรรม การเขียนที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษา ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคัมภีร์ใบลานของชาวไทยวน และภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ปราปรบทร่วมสมัยที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานไทยวน จารด้วยอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยวน จำนวน 275 ผูก เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของปราปรบทร่วมสมัย และการผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานไทยวน มีปราปรบทร่วมสมัยทั้งสิ้น 275 ผูก ปรากฏ ในตำแหน่งต่าง ๆ ของคัมภีร์ใบลาน 7 ตำแหน่ง ได้แก่ ตำแหน่งปกหน้า ตำแหน่งอักษรบอกอังกา ตำแหน่งหัวลาน (บริเวณขอบซ้ายของใบลาน) ตำแหน่งท้ายลาน (บริเวณขอบขวาของใบลาน) ตำแหน่งของเนื้อหา ตำแหน่งรื้อร้อย สายสนอง และตำแหน่งของปกหลัง ปราปรบที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่ากลุ่มไทยวนมีการใช้งานคัมภีร์ใบลานมา อย่างต่อเนื่องยาวนานจนถึงในยุคสมัยที่มีการเริ่มใช้ปากกา ลูกกลิ้ง ดินสอดำ กราไฟต์ และเริ่มมีการศึกษาอักษร ท้องถิ่นของกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรี ได้แก่ อักษรไทย และอักษรขอม ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมการ เขียน ซึ่งปรากฏในปราปรบทร่วมสมัยที่มีการเขียนอักษรธรรมล้านนา ที่เป็นอักษรในวัฒนธรรมของคนไทยวน ปะปนกันกับอักษรไทย และอักษรขอม การผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนนี้ทำให้เห็นว่า ได้รับวัฒนธรรมของ กลุ่มคนไทยพื้นถิ่นมาปรับใช้ในสังคมไปพร้อม ๆ กับการพยายามดำรงอัตลักษณ์ของคนไทยวนได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ปราปรบทร่วมสมัย, คัมภีร์ใบลานไทยวน, วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี

Abstract

This research article aims to examine the characteristics of contemporary intertextuality and cultural hybridity in writing as reflected in the Tai Yuan palm-leaf manuscripts of Wat Mai Nakhon Ban, Ratchaburi Province. The study employs a qualitative research approach, analyzing

data from relevant documents on the palm-leaf manuscript culture of the Tai Yuan people and their historical background. The sample consists of instances of contemporary intertextuality found in 275 Tai Yuan palm-leaf manuscripts inscribed in Lanna Dhamma script and the Tai Yuan language. Data collection and analysis are conducted through descriptive content analysis. The findings reveal that contemporary paratexts and cultural integration in these manuscripts manifest in seven key positions: the front cover, introductory script, head of the leaf (left margin), end of the leaf (right margin), main content, binding hole position, and back cover. These paratexts indicate the continuous use of palm-leaf manuscripts within the Tai Yuan community, even as modern writing tools, such as ballpoint pens and graphite pencils, became available. Furthermore, the influence of local Thai communities in Ratchaburi, particularly in the study of Thai and Khmer scripts, has led to a blending of writing traditions. This integration is evident in contemporary paratexts where Lanna Tham script, traditionally used by the Tai Yuan, appears alongside Thai and Khom scripts. Such cultural synthesis demonstrates a dual process: the adoption of external influences and the preservation of Tai Yuan identity. The study highlights the dynamic interaction between tradition and adaptation, illustrating how the Tai Yuan community has incorporated local Thai cultural elements while maintaining its unique linguistic and writing heritage. These findings contribute to a broader understanding of cultural hybridity and the role of paratexts in manuscript traditions, emphasizing how historical texts serve as cultural artifacts that reflect both continuity and change within ethnic communities.

Keywords: Contemporary Paratexts, Tai Yuan Palm-Leaf Manuscripts, Wat Mai Nakhon Ban, Ratchaburi Province

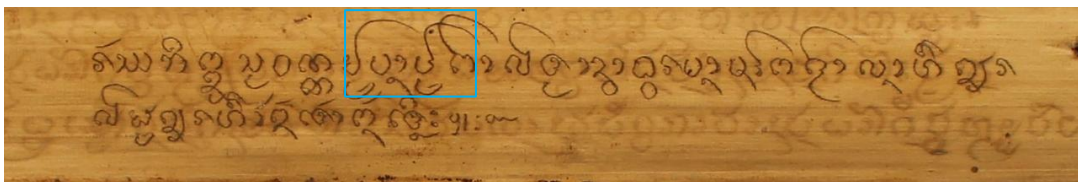
บทนำ

การศึกษาคัมภีร์ใบลานในไทยมักมุ่งเน้นเฉพาะเนื้อหาเรื่องราว โดยละเลยข้อมูลอื่น เช่น ชื่อเรื่อง อักษรบอกอังกา หรือบันทึกผู้เขียน ซึ่งเรียกว่า ปราปรบท (Paratexts) อย่างไรก็ตามในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นักวิจัยเริ่มให้ความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะบันทึกผู้เขียน (Colophon) เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการผลิตคัมภีร์ เช่น ชื่อบุคคล สถานที่ เวลา และเหตุการณ์ร่วมสมัย ตูลาภรณ์ แสนปรน ได้อธิบายว่า Colophon ปรากฏท้ายคัมภีร์ หลังจบเนื้อหา โดยผู้จารมีอิสระในการบันทึกข้อมูล แต่ยังคงรูปแบบนิยม เช่น ชื่อคัมภีร์ ผู้คัดลอก เจ้าภาพวันที่จารเสร็จ และคำอธิษฐาน (ตูลาภรณ์ แสนปรน, 2557) ในขณะที่ยังขาดงานวิจัยเชิงลึก อินจันทร์ ชีว่า Colophon ในล้านนามักระบุวันเวลา ผู้จาร ความรู้สึก และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (ดิเรก อินทร์จันทร์, 2560) ส่วน Eng, J. O. ระบุว่า Colophon ปรากฏท้ายเนื้อหาเป็นหลัก แต่บางครั้งอาจอยู่ในใบลานแรกหรือบริเวณชื่อเรื่อง (Eng, J. O., 2022)

Genette, G. นักทฤษฎีวรรณกรรมชาวฝรั่งเศส นิยาม Paratexts ว่าเป็นองค์ประกอบภายในและภายนอกหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างตัวเล่ม ผู้แต่ง ผู้จัดพิมพ์ และผู้อ่าน ครอบคลุม Peritext (องค์ประกอบภายใน เช่น ชื่อเรื่อง คำนำ ชื่อบท) และ Epitext (องค์ประกอบภายนอก เช่น การสัมภาษณ์ การบันทึกส่วนตัว) (Genette, G., 1997) แนวคิดของ Genette, G. มีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง โดย Centre for the Study of Manuscript Cultures, University of Hamburg นำไปศึกษาเอกสารตัวเขียนไท-ลาวในโครงการ Project Area A: Paratexts โดยแบ่งปราชญ์ออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) ปราชญ์เชิงโครงสร้าง (Structuring Paratexts) ซึ่งจะช่วยนำทางผู้อ่าน เช่น สารบัญ ชื่อเรื่อง เลขหน้า 2) ปราชญ์เชิงวิจารณ์ (Commenting Paratexts) ได้ให้การตีความ เช่น อภิธานศัพท์ คำอธิบายประกอบ 3) ปราชญ์เชิงข้อมูล (Documenting Paratexts) เป็นบันทึกข้อมูลสำคัญ เช่น ผู้เขียน ผู้บริจาค แหล่งที่มา (Techasiriwan, A., 2019)

กลุ่มวัฒนธรรมที่ใช้อักษรธรรมล้านนาบันทึกข้อมูลในใบลานคือกลุ่มคนไทยวน หรือ “คนเมือง” ที่อาศัยใน 8 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน (อัสรี มาหะมะ, 2562) นอกจากนี้ ยังพบชุมชนไทยวนในจังหวัดอื่น เช่น กาญจนบุรี ตราด นครนายก ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี และราชบุรี (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547) กลุ่มไทยวนเชียงใหม่ที่ถูกกวาดต้อนในสมัยรัชกาลที่ 1 ถูกส่งมายังบางขุนพรหม กรุงเทพฯ ก่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่ที่บ้านไร่ (บ้านไร่) ต.บ้านไร่ อ.เมือง จ.ราชบุรี เนื่องจากพื้นที่บางขุนพรหมไม่เหมาะสมแก่การเกษตร (ภูเดช แสนสา, 2561) การส่งกลุ่มไทยวนลงมาตั้งถิ่นฐานในราชบุรีและเมืองขึ้นในของสยาม มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการหลบหนี และใช้แรงงานในการพัฒนาเมือง รวมถึงเป็นกำลังป้องกันศึกสงคราม โดยมีระบบไพร่สังกัดมูลนายควบคุม (บังอร ปิยพันธุ์, 2541) ต่อมา บางส่วนของกลุ่มไทยวนเชียงใหม่ขยายถิ่นฐานไปยังตำบลคูบัว โดยมีผู้นำสองพี่น้อง หนานฟ้าตั้งถิ่นฐานที่ “บ้านปู่ฟ้า” และหนานขันตั้งที่ “บ้านปู่ขัน” เมื่อชุมชนขยายตัวจึงเกิดการแบ่งเป็น “บ้านใน” (ชุมชนเดิม) และ “บ้านนอก” (ชุมชนที่ขยายออกไป) บริเวณวัดแคทรายและวัดหนามพุด (สมคิด จ้านงค์ศร, 2552)

ภาพที่ 1 บันทึกผู้เขียนในกรอบสี่ฟาระบุชื่อ “บ้านปู่ฟ้า” (สมคิด จ้านงค์ศร, 2552)

คำปริวรรต

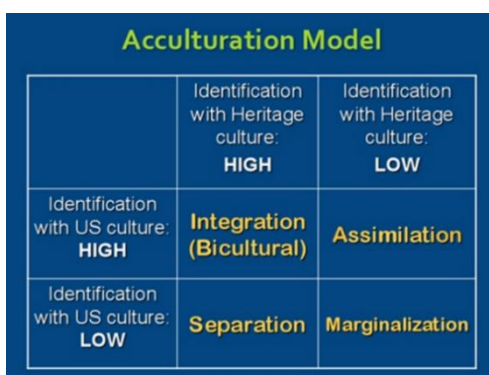
รัสสิกขุสุวรรณอยู่บ้านปู่ฟ้าแล ทูอาวรวนบ้านมะโกเออาลานหือเขียน

แลผู้เขียนหือได้เท่ากันเทอะ

การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยวนเชียงใหม่ในจังหวัดราชบุรีส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยพื้นถิ่น ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสองกลุ่มได้นำไปสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมการเขียนที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี กระบวนการนี้สะท้อน

ถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการปะทะและหลอมรวมของวัฒนธรรมสองกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและสังคม เช่น วิถีชีวิต ประเพณี ภาษา และโครงสร้างสังคม (นฤพนธ์ ต้วงวิเศษ, 2567) แนวคิดเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมของจอห์น ดับเบิลยู เบอร์รี ได้แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) Integration คือการผนวกรวมวัฒนธรรมใหม่เข้ากับวัฒนธรรมเดิม 2) Assimilation คือการรับวัฒนธรรมใหม่และละทิ้งวัฒนธรรมเดิม 3) Separation คือการแยกวัฒนธรรมเดิมและวัฒนธรรมใหม่ออกจากกัน และ 4) Marginalization คือการไม่ยอมรับทั้งวัฒนธรรมเดิมและวัฒนธรรมใหม่ การเลือกรูปแบบการผสมผสานขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและพื้นที่ เช่น อาจมีการปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่ในพื้นที่ส่วนตัว แต่ยอมรับในพื้นที่สาธารณะ (Berry, J. W., 1997) ในบริบทของชาวไทยวนเชียงใหม่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในราชบุรี กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมนี้เกิดขึ้นอย่างซับซ้อน โดยไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวตายตัว การปะทะกันของสองวัฒนธรรมอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือแม้แต่การลดทอนวัฒนธรรมเดิมภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมใหม่ อย่างไรก็ตาม การปรับตัวและการเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรมของชาวไทยวนเชียงใหม่ในราชบุรี สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทางสังคมที่มีพลวัตและเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

ภาพที่ 2 Berry's two dimensional acculturation model (Berry, J. W., 1997)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง ปราปรบพร้อมสมัยที่ปรากฏใน คัมภีร์ไบเบิลไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี เพื่อศึกษาลักษณะของปราปรบพร้อมสมัยที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลไทยวนวัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี และภาพสะท้อนการผสมผสานทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยวนกับกลุ่มคนในท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีผ่านตัวอักษรและภาษาของปราปรบพร้อมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะของปราปรบพร้อมสมัย และการผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินงานวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมคัมภีร์ใบลานของชาวไทยวน และภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวไทยวนในเมืองเชียงใหม่สู่เมืองราชบุรี ศึกษาข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับที่มาของการศึกษาปราชญ์ (Paratexts) ในเอกสารตัวเขียนประเภทคัมภีร์ใบลาน

ประชากรหรือข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ข้อมูลสำเนาดีจิตัลเอกสารตัวเขียนประเภทคัมภีร์ใบลานชาวไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี จากฐานข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันตกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) จำนวน 275 ผู้ก จากทั้งหมด 297 ผู้ก โดยคัดเลือกคัมภีร์ใบลานชาวไทยวนผู้กที่ปรากฏ ปราชญ์ที่ร่วมสมัยเท่านั้น

วิเคราะห์และตีความข้อมูล ปราชญ์ที่ร่วมสมัยที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานตามแนวคิดการศึกษาปราชญ์ในเอกสารตัวเขียนของศูนย์การศึกษาวัฒนธรรมเอกสารตัวเขียน มหาวิทยาลัยอัมบุกส์ (Centre for the Study of Manuscript Cultures) (Techasiriwan, A., 2019) และวิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนที่ปรากฏในปราชญ์ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและสรุปผลการวิจัย (Berry, J. W., 1997)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ปราชญ์ที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานของวัดใหม่นครบาลนั้นมี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) ปราชญ์ดั้งเดิม ซึ่งปราชญ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยเดียวกับการผลิตคัมภีร์ใบลานและมีกรรมวิธีในการสร้างปราชญ์ด้วยการจารเช่นเดียวกับการสร้างต้นฉบับคัมภีร์ใบลาน 2) ปราชญ์ร่วมสมัย ที่เกิดขึ้นในยุคหลังจากการผลิตคัมภีร์ และมีกรรมวิธีการสร้างปราชญ์โดยการเขียนด้วยปากกา และดินสอดำ ซึ่งเกิดขึ้นในคัมภีร์ใบลานชาวไทยวน วัดใหม่นครบาลเกือบทุกผู้ก

ลักษณะของปราชญ์ร่วมสมัย และการผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานชาวไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี ทั้งสิ้น 275 ผู้ก โดยปรากฏปราชญ์ร่วมสมัยในตำแหน่งต่าง ๆ ของคัมภีร์ใบลาน 7 ตำแหน่ง ดังนี้ ตำแหน่งปกหน้า จำนวน 241 ผู้ก ตำแหน่งอักษรบอกอังกา จำนวน 7 ผู้ก ตำแหน่งหัวลาน (บริเวณขอบซ้ายของใบลาน) จำนวน 48 ผู้ก ตำแหน่งท้ายลาน (บริเวณขอบขวาของใบลาน) จำนวน 16 ผู้ก ตำแหน่งของเนื้อหา จำนวน 172 ผู้ก ตำแหน่งของตำแหน่งรู้อยู่สายสนอง จำนวน 8 ผู้ก และตำแหน่งของปกหลัง จำนวน 59 ผู้ก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ปราชญ์ร่วมสมัยที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงพลวัตของการใช้งานคัมภีร์ใบลานชาวไทยวนอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันพบการปรากฏของปราชญ์ร่วมสมัยเชิงโครงสร้าง และปราชญ์เชิงวิจารณ์ค่อนข้างมาก ในขณะเดียวกันก็พบปราชญ์ร่วมสมัยเชิงข้อมูลเพียงเล็กน้อย ดังนั้น จึงพอจะสรุปลักษณะของปราชญ์ร่วมสมัยที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานชาวไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี ได้ว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่ ปราชญ์ร่วมสมัยเชิงโครงสร้าง ปราชญ์ร่วมสมัยเชิงวิจารณ์ และปราชญ์เชิงข้อมูล ดังนี้

1. ปราชญ์ร่วมสมัยเชิงโครงสร้าง เป็นส่วนที่จะช่วยนำทางผู้อ่านไปถึงตัวบท และโครงสร้างของเอกสารตัวเขียนได้ง่าย ได้แก่ ชื่อเรื่องหลัก ชื่อเรื่องรอง อักษรบอกอังกา

1.1 ชื่อเรื่องหลัก มักปรากฏในตำแหน่งของปกหน้ามากที่สุด ถัดมาคือตำแหน่งของหัวลาน และปกหลังตามลำดับ มีหน้าที่ในการบอกชื่อเรื่องของคัมภีร์ใบลาน การปรากฏในตำแหน่งของปกหน้าทำให้ผู้ใช้งานคัมภีร์ใบลานสามารถเห็นและรู้ชื่อเรื่องของคัมภีร์ใบลาน จึงมีความสะดวกในการค้นหาและนำไปใช้งาน ดังตัวอย่าง

ภาพที่ 3 ชื่อเรื่อง ปัญหาสูตร

คัมภีร์ใบลานบางผูก ไม่มีใบลานที่เป็นปกหน้า ซึ่งอาจจะสูญหายไปหรือไม่มีตั้งแต่แรก ผู้ใช้งานก็จะนำเอาใบลานเปล่าที่มีเนื้อที่พอที่จะเขียนชื่อเรื่องลงไป ดังตัวอย่าง

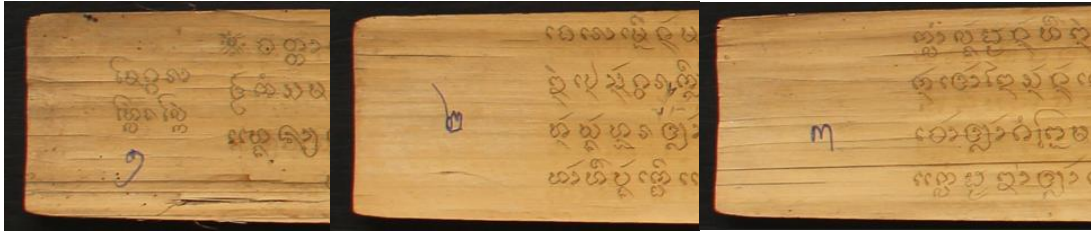
ภาพที่ 4 ชื่อเรื่อง มัลลยโปรตเปรต

1.2 ชื่อเรื่องรอง มักปรากฏในตำแหน่งของหัวลาน คือ บริเวณขอบซ้ายของใบลานหน้าแรกก่อนจะเข้าตัวบท ตำแหน่งหัวลานมักใช้เขียนชื่อเรื่องรองจากปกหน้าอีกครั้ง อาจปรากฏร่วมกับปราปรบดั้งเดิม หรือปรากฏเฉพาะปราปรบทรมสมัย ดังตัวอย่าง

ภาพที่ 5 ชื่อเรื่องรอง มหาวิบาก ปรากฏคู่กับปราปรบดั้งเดิม

1.3 อักษรบอกอังกา ในคัมภีร์ใบลานผูกหนึ่ง ๆ จะมีการจารตัวอักษรหรือตัวเลขกำกับใบลานไว้ด้านที่สองของใบลาน เรียกว่า อักษรบอกอังกา ใบลานหนึ่งใบจะมีตัวอักษรหรือตัวเลขกำกับหนึ่งตัว อักษรบอกอังกานี้อาจเป็นตัวเลข ตัวอักษร ตัวอักษรประสมสระ หรือเป็นรูปคำอื่น ๆ ก็ได้ ปราปรบทรมสมัยที่เป็นอักษรบอกอังกามักเขียนไว้หน้าแรกของใบลาน ซึ่งแตกต่างไปจากขนบการจารคัมภีร์ใบลาน ดังตัวอย่าง

ภาพที่ 6 อักษรบอกอังกา เขียนไว้หน้าแรกของใบลาน

นอกจากนี้ยังพบอักษรบอกอังกาทั้งสองหน้าของใบลาน ใบลานหนึ่งใบจะมีหมายเลขกำกับสองตัว และมักใช้ตัวเลขในการเขียนกำกับทุกหน้าลานเพื่อนับจำนวนหน้าใบลานในแต่ละผูก ดังตัวอย่าง

ภาพที่ 7 อักษรบอกอังกา เขียนไว้ทั้งสองหน้าของใบลาน

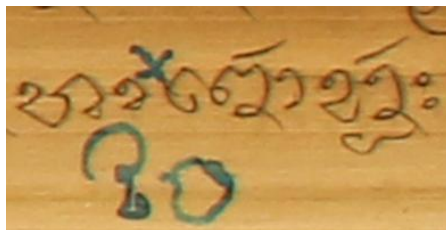
2. ปราปรบพร้อมสมัยเชิงวิจารณ์ ลักษณะของปราปรบพร้อมสมัยเชิงวิจารณ์นี้มักเกิดขึ้นกับตัวบท ซึ่งเป็นการแก้ไข หรือเพิ่มเติม รวมไปถึงการปริวรรต การใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้ใช้งานคัมภีร์ใบลานได้เข้าใจตัวบทและถ่ายทอดได้ดีขึ้น โดยใช้วัสดุเครื่องเขียนเป็นปากกาสีต่าง ๆ และดินสอกราไฟต์

2.1 การแก้ไข ปราปรบพร้อมสมัยที่ปรากฏนี้ก็เพื่อแก้ไขตัวบทให้ถูกต้องตามที่ผู้ใช้คัมภีร์ใบลานต้องการให้เป็น ส่วนมากจะเป็นการทำเครื่องหมายฆ่าตัวอักษร คำ หรือประโยคที่ผิดหรือซ้ำเกินมา ดังภาพที่ 8 นี้แสดงให้เห็นถึงการใช้ปากกาขีดฆ่าคำที่จารผิดและเกินมา ดังนี้ “หน้าไม้พะนอันเปนของวิ(เศษ)” ซึ่งทำให้ได้ประโยคที่มีใจความสมบูรณ์ขึ้น

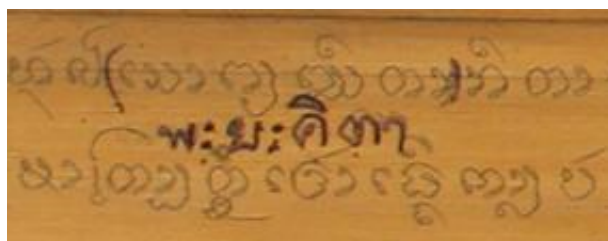
ภาพที่ 8 การใช้ปากกาขีดฆ่าคำที่จารผิด

2.2 การเพิ่มเติม ปรารบปรหมัสมัที่ปรากฏนี้ก็เพื่อเติมเต็มความหมายของคำ หรือประโยคของตัวบท ที่อาจจะตกหล่นไป จนอาจทำให้คำหรือประโยคไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถสื่อความหมายได้ โดยเมื่อเติมเข้ามาแล้วจึง ทำให้ความหมายของคำหรือประโยคนั้นมีความหมายที่สมบูรณ์ ดังภาพที่ 9 จะเห็นได้ว่าผู้ใช้งานคัมภีร์ไบลาน ได้เพิ่มเติมคำว่า “ใจ” ด้วยปากกาทำให้ประโยค “หาใจเข้าออก” สมบูรณ์ขึ้น

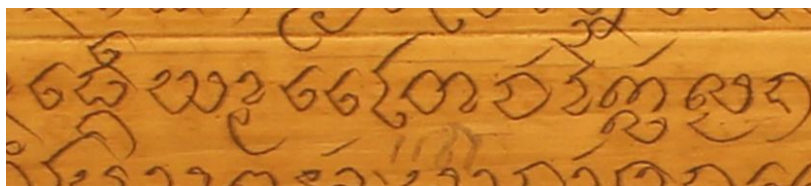
ภาพที่ 9 การเพิ่มเติมคำว่า “ใจ” ด้วยอักษรธรรมล้านนา

2.3 การปริวรรต ปรารบปรหมัสมัที่ปรากฏนี้เพื่อช่วยให้ผู้ใช้งานคัมภีร์ไบลานเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นโดยการปริวรรตอักษรธรรมล้านนาให้เป็นอักษรไทยปัจจุบัน ดังภาพที่ 10 ผู้ใช้คัมภีร์ไบลานได้เขียนคำปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยด้วยปากกาว่า “พะยะคิตา”

ภาพที่ 10 การปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยปัจจุบัน

2.4 การช่วยอ่าน ปรารบปรหมัสมัที่ปรากฏนี้เพื่อเป็นตัวช่วยในการอ่านคัมภีร์ไบลานไทยวนได้อย่างถูกต้อง ราบรื่น ไม่สะดุด ดังภาพที่ 11 ผู้ใช้งานคัมภีร์ได้เขียนคำอ่านของคำว่า “แตร” ในสำเนียงของชาวไทยวนว่า “แก” เป็นอักษรไทยด้วยดินสอดำกราไฟต์

ภาพที่ 11 เขียนคำอ่านสำเนียงท้องถิ่นในคำว่า “แตร”

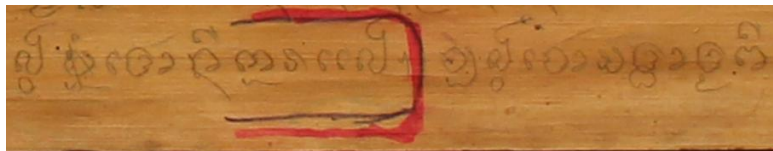

การบันทึกคำภีร์ใบลานไทยวนจะจารอักษรเป็นคำติดต่อกันไปโดยไม่มีการเว้นวรรคนอกจากจะสุดบรรทัดหรือบริเวณที่เป็นรู้อยายสนอง ดังนั้นผู้ใช้งานจึงจำเป็นต้องฝึกอ่านเว้นวรรคเอง หรือบางครั้งเรื่องที่บันทึกจะมีภาษาบาลีขึ้นเป็นหัวข้อแล้วต่อด้วยเนื้อความที่เป็นภาษาไทยวน ซึ่งก็จะจารติดต่อกันไม่ได้เว้นวรรคอาจทำให้เกิดความไม่สะดวกกับผู้ใช้นักภีร์ใบลาน ดังภาพที่ 12 จะเห็นได้ว่าผู้ใช้นักได้ทำปราชบพทร่วมสมัยด้วยปากกาเป็นเครื่องหมายคั่นระหว่างคำภาษาบาลีกับเนื้อความภาษาไทยวน ดังนี้ เพื่อให้อ่านได้สะดวกมากยิ่งขึ้นดังความต่อไปนี้ “เอกั ตัปณณรติ । ยังมีในกลางคืนวัน 1”

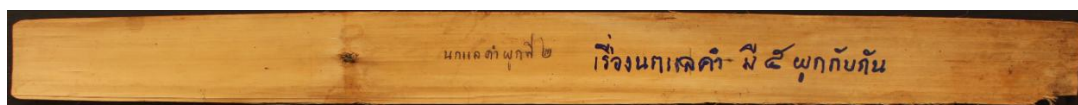
ภาพที่ 12 การขีดเส้นคั่นระหว่างคำภาษาบาลีกับเนื้อความภาษาไทยวน

บางครั้งจะพบว่าผู้ใช้นักภีร์ใบลานทำเครื่องหมายเพื่อคั่นระหว่างตัวบทในตอนจบกับบันทึกผู้เขียนซึ่งเป็นปราชบพทเชิงข้อมูลด้วยการขีดเส้นล้อมกรอบสามด้านด้วยปากกาและเน้นย้ำด้วยปากกาสีแดงอีกครั้ง ดังตัวอย่างในภาพที่ 13 ดังความต่อไปนี้ “แล้วชื่อเท่านีก่อนแล ฯ จบแล้วเจ้าสัทธาทุพี....”

ภาพที่ 13 การคั่นระหว่างตัวบทกับปราชบพท

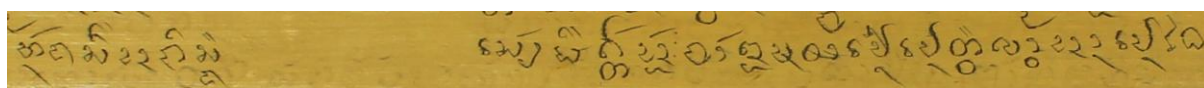
3. ปราชบพทร่วมสมัยเชิงข้อมูล ลักษณะของปราชบพทร่วมสมัยเชิงข้อมูลนี้ปรากฏน้อยมาก พบเพียงแค่การให้ข้อมูลที่เป็นจำนวนของคำภีร์ในชุดเดียวกัน ไม่ค่อยปรากฏในรูปแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นบันทึกผู้เขียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้นักภีร์ใบลานไม่ค่อยได้ใช้งานในส่วนนี้นัก ดังภาพที่ 14 เป็นปราชบพทร่วมสมัยที่แสดงให้เห็นข้อมูลจำนวนผูกในหนึ่งเรื่องชื่อว่า “เรื่องนกแลคำ มี 5 ผูกด้วยกัน”

ภาพที่ 14 ชื่อเรื่องนกแลคำ มี 5 ผูกด้วยกัน

กลุ่มคนไทยวนเชียงแสนมีวัฒนธรรมการเขียนโดยใช้อักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยวน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ติดตัวมาจากเมืองเชียงแสน อาณาจักรล้านนา ในขณะที่กลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรีมีวัฒนธรรมการเขียนโดยใช้

อักษรไทย และอักษรขอม ภาษาไทย การผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนของทั้งสองกลุ่มปรากฏในคัมภีร์ไบลาน ไทวน วัดใหม่นครบาล ดังภาพที่ 15 เป็นบันทึกผู้เขียนที่อยู่ตอนท้ายของคัมภีร์ได้ระบุว่า “หนังสืออานิสงส์เสียผี คัดออกจากขอมเป็นตัวลาว อ่านเป็นไทย” หมายถึง คัมภีร์อานิสงส์เสียผีนี้ได้คัดลอกจากต้นฉบับที่เป็นอักษรขอม มาเป็นอักษรธรรมล้านนา(ตัวลาว) แต่ยังคงอ่านเป็นสำเนียงแบบภาษาไทยกลาง ข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนของทางกลุ่มคนไทยวนที่ใช้อักษรธรรมล้านนาในการเขียน ซึ่งคัดลอกมาจากต้นฉบับที่เป็นอักษรขอม ภาษาไทย อันเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยพื้นถิ่นราชบุรี

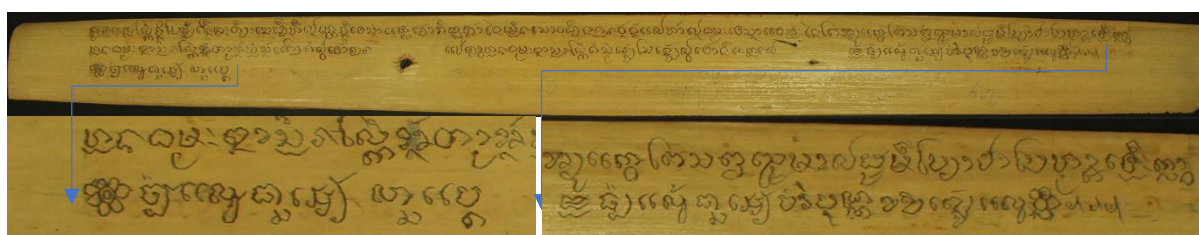
ภาพที่ 15 แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมการเขียน

เมื่อวัฒนธรรมการเขียนทั้งสองวัฒนธรรมได้มาผสมผสานกัน จึงทำให้เกิดการใช้ตัวอักษรของทั้งสองวัฒนธรรมผสมกันในคำเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นการตั้งใจ หรือการเผลอไผลไปของผู้จารที่มีความรู้ในเรื่องของตัวอักษร และอักษรวิธีของทั้งสองวัฒนธรรม อย่างในคัมภีร์ไบลาน ไทวน วัดใหม่นครบาล พบการใช้อักษรธรรมและอักษรขอมปะปนในคำเดียวกัน ดังภาพที่ 16 แสดงให้เห็นถึงการใช้ตัวอักษรธรรมล้านนาพร้อมกับอักษรขอมในคำว่า เขตวันนอาราม โดยมีตัวเชิง น. ที่เขียนด้วยอักษรขอมไว้ด้านล่างจากตัวเต็ม น. ของอักษรธรรมล้านนา

ภาพที่ 16 การใช้อักษรธรรมร่วมกับอักษรขอม

นอกจากอักษรขอมที่ใช้ปะปนกับอักษรธรรมแล้ว ยังพบการใช้อักษรขอมเขียนเป็นประโยคในตอนท้ายของตัวบท เป็นการบอกว่าเรื่องนี้ตัวบทได้จบบริบูรณ์แล้ว ดังภาพที่ 17

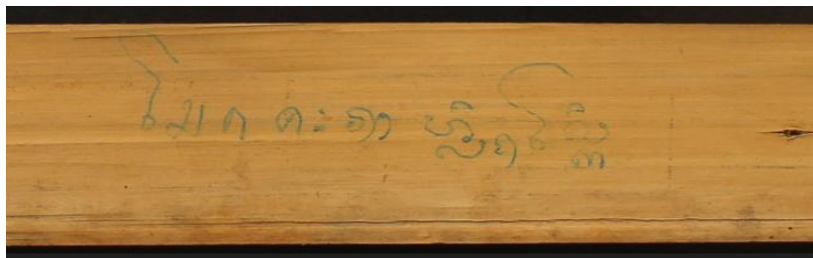
(อักษรขอม) จบแล้วท่านเอย ลานแปด

(อักษรขอม) ถบ(จบ)แล้วท่านเอย บริบูรณ์---แล้ว

ภาพที่ 17 การใช้อักษรธรรมร่วมกับอักษรขอม

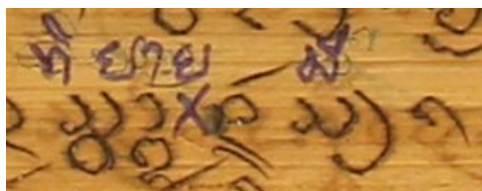

การผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนของทั้งสองกลุ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดในบริบทของการสร้างปราสาทพร้อมสมัยในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดใหม่นครบาล เมื่อเวลาผ่านไปคนไทยวนเขียนแทนที่ราชบุรีได้รับเอาวัฒนธรรมการเขียนทางด้านอักษรและภาษาแบบภาคกลางของกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรีเข้ามาใช้ ประกอบกับการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยที่วัสดุรองรับการเขียนเปลี่ยนจากใบลานเป็นกระดาษฝรั่ง กระบวนการบันทึกเปลี่ยนจากการจารเป็นการเขียน และเครื่องมือที่ใช้ก็เปลี่ยนจากเหล็กจารเป็นปากกา ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้เกิดการสร้างปราสาทพร้อมสมัยในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดใหม่นครบาลที่ผสมผสานเอาวัฒนธรรมการเขียนของกลุ่มคนไทยวนเขียนและกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรีเอาไว้ด้วยกัน ดังภาพที่ 18 แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานตัวอักษรในการเขียนชื่อเรื่องโมคคัลลาหลงโลกด้วยอักษรไทยในคำว่า “โมคคละรา” ปนกับอักษรธรรมล้านนาในคำว่า “หลงโลก” ด้วยปากกาสีเขียวบริเวณปกหลังของคัมภีร์

ภาพที่ 18 ปราสาทพร้อมสมัยเชิงโครงสร้างบอกชื่อเรื่อง

การผสมผสานตัวอักษรของทั้งสองวัฒนธรรมยังปรากฏ ดังภาพที่ 19 เป็นการเพิ่มเติมคำที่ขาดหายไปในตัวบทที่จารเป็นอักษรธรรมล้านนาด้วยคำที่เขียนด้วยปากกาเป็นอักษรไทย โดยมีเครื่องหมายกากบาทแสดงว่ามีคำที่ตกหล่นไป ในคำว่า “...สวาดทียายมีนั้นเสี่ยง...” โดยคำที่เป็นตัวหนา คือคำที่เพิ่มเข้ามาภายหลัง

ภาพที่ 19 การเพิ่มเติมคำให้สมบูรณ์ด้วยอักษรไทย

การผสมผสานวัฒนธรรมการเขียนของกลุ่มคนไทยวนเขียน และกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรี ที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดใหม่นครบาล แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนไทยวนเขียนไม่ได้ปฏิเสธวัฒนธรรมภายนอกที่ไม่ใช่ของตนไปอย่างสิ้นเชิง และไม่ได้รับวัฒนธรรมภายนอกมาแทนที่วัฒนธรรมของตนทั้งหมด แต่กลุ่มคนไทยวนเขียนได้ผนวกรวมวัฒนธรรมใหม่เข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนได้อย่างกลมกลืนควบคู่กันไปทั้งสองวัฒนธรรม (Intergration) ซึ่งเป็นเหตุทำให้กลุ่มคนไทยวนเขียน จังหวัดราชบุรีนั้นยังสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ของตนเองได้ท่ามกลางกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรี โดยไม่ถูกกลืนกลายจนสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไป (Assimilation)

อภิปรายผล

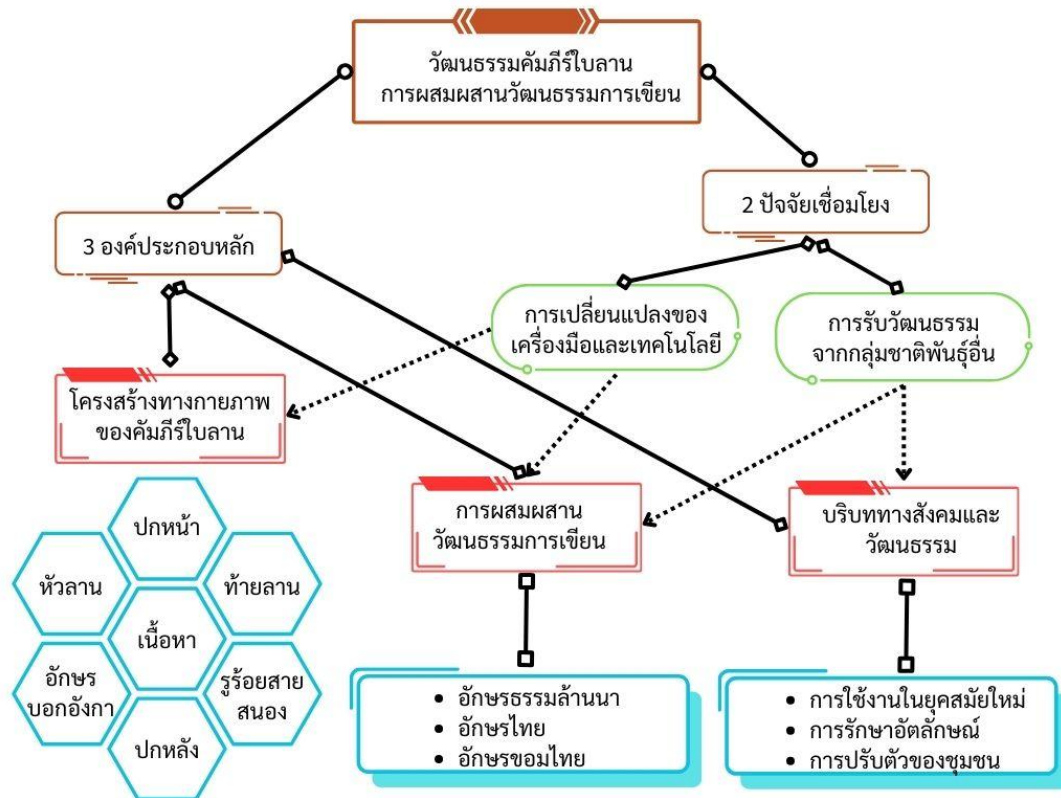
จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ลักษณะของปราปรบพร้อมสมัยที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดใหม่นครบาล จังหวัดราชบุรี พบทั้งสิ้น 275 ผูก โดยปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ ของคัมภีร์ใบลาน 7 ตำแหน่ง ได้แก่ ตำแหน่งปกหน้า ตำแหน่งอักษรบอกอังกา ตำแหน่งหัวลาน (บริเวณขอบซ้ายของใบลาน) ตำแหน่งท้ายลาน (บริเวณขอบขวาของใบลาน) ตำแหน่งของเนื้อหา ตำแหน่งรื้อยสายสนอง และตำแหน่งของปกหลัง ลักษณะของปราปรบพร้อมสมัยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอภริดี เตชะศิริวรรณ ในเรื่อง Tai Lü manuscripts from Southern Yunnan and Northern Laos: The function and development of paratexts in a recently revived manuscript culture (Techasiriwan, A., 2019) โดยพบ 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) ปราปรบทเชิงโครงสร้าง 2) ปราปรบทเชิงวิจารณ์ และ 3) ปราปรบทเชิงข้อมูล ในขณะที่ปราปรบพร้อมสมัยที่พบมากที่สุดคือ ชื่อเรื่อง ในตำแหน่งที่เป็นปกหน้าของคัมภีร์ใบลาน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพีระ พนารัตน์ ในเรื่อง Ayutthaya Literature in the Hands of Bangkok Scribes and Scholars: Paratexts and Transmission History of Ayutthaya Literature in the Bangkok Period (Panarut, P., 2019) โดยศึกษาปราปรบทในเอกสารตัวเขียนหนังสือสมุดไทยในสมัยอยุธยาซึ่งพบปราปรบทที่เป็นชื่อเรื่องมากที่สุดและมักปรากฏบนหน้าปก หรือใบรองปก ซึ่งจะช่วยเป็นแนวทางในการจัดเก็บเอกสารตัวเขียน

จากการศึกษาลักษณะปราปรบพร้อมสมัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นภาพการผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนของกลุ่มคนไทยวนเชียงแสน จังหวัดราชบุรี กับกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรีเข้ากับวัฒนธรรมการเขียนดั้งเดิมของตน โดยพบการใช้อักษรไทย อักษรขอม และภาษาไทยกลางควบคู่กันไปกับอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยวนในการเขียนปราปรบพร้อมสมัย นอกจากนี้ยังทำให้เห็นถึงความพยายามในการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มคนไทยวนเชียงแสนท่ามกลางวัฒนธรรมไทยภาคกลาง ในฐานะที่เป็นกลุ่มคนพลัดถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจอห์น ดับบลิว เบอร์รี ที่กล่าวถึงลักษณะของการผสมผสานทางวัฒนธรรมของคนพลัดถิ่นตามแบบจำลองการผสมผสานทางวัฒนธรรมสองมิติ ในข้อที่เป็นการผนวกรวมวัฒนธรรมใหม่เข้ากับวัฒนธรรมเดิม (Integration) (Berry, J. W., 1997) เป็นเหตุให้กลุ่มคนไทยวนสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองได้ท่ามกลางกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรี โดยไม่ถูกกลืนกลายจนสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไป (Assimilation)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสังเคราะห์ผลการวิจัยออกมาในรูปแบบของโมเดลองค์ความรู้ เรื่องวัฒนธรรมคัมภีร์ใบลานและการผสมผสานวัฒนธรรมการเขียน โดยมีโครงสร้างโมเดล คือ 3 องค์ประกอบหลัก และ 2 ปัจจัยเชื่อมโยง โมเดลนี้เป็นการแบ่งองค์ความรู้ออกเป็น 3 องค์ประกอบหลักที่เป็นแกนกลางของการศึกษา และมี 2 ปัจจัยเชื่อมโยงที่ทำให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมการเขียน

ภาพที่ 20 โมเดล วัฒนธรรมคัมภีร์ไบเบิลและการผสมผสานวัฒนธรรมการเขียน

3 องค์ประกอบหลัก (Core Components) ได้แก่

1. โครงสร้างทางกายภาพของคัมภีร์ไบเบิล ประกอบด้วย ตำแหน่งของปรารบทร่วมสมัยทั้ง 7 ตำแหน่ง ได้แก่ ปกหน้า ปกหลัง หัวลาน ท้ายลาน เนื้อหา อักษรบอกอังกา และร้อยเรียงสนอง โดยแต่ละตำแหน่งมีรูปแบบการใช้อักษรและสัญลักษณ์เฉพาะ
2. การผสมผสานวัฒนธรรมการเขียน ปรารบทร่วมสมัยที่พบมีการใช้อักษรธรรมล้านนา ร่วมกับ อักษรไทย และอักษรขอม ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวของวัฒนธรรมไทยในอดีต
3. บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มไทยวน ปรารบทร่วมสมัยสะท้อนให้เห็นถึงการใช้งานคัมภีร์ไบเบิลยังคงอยู่แม้เข้าสู่ยุคสมัยใหม่ รวมทั้งกระบวนการรักษาอัตลักษณ์และการปรับตัวของชุมชน

2 ปัจจัยเชื่อมโยง (Connecting Factors) ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงของเครื่องมือเขียนและเทคโนโลยี โดยแสดงให้เห็นถึงการเริ่มใช้ปากกา ลูกกลิ้ง และดินสอดำ กราฟแท็บเล็ตในคัมภีร์ไบเบิล ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงพัฒนาการของยุคสมัยและการผสมผสานของเทคโนโลยี
2. การศึกษาและการรับวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น คือ การได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมไทยพื้นถิ่น เช่น อักษรขอม อักษรไทย และภาษาไทย ซึ่งส่งผลต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอักษรที่ใช้ในคัมภีร์

แนวทางการประยุกต์ใช้

- ใช้ในการออกแบบโครงการอนุรักษ์ และจัดการข้อมูลเอกสารโบราณ
- ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบอักษรและภาษาในบริบทชาติพันธุ์ไทยวน และชาติพันธุ์อื่น ๆ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า ลักษณะของปราชญ์ร่วมสมัย และการผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานไทยวน วัดโพนครบาล จังหวัดราชบุรี ปรากฏปราชญ์ร่วมสมัยทั้งสิ้น 275 ผู้ก โดยปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ ของคัมภีร์ใบลาน 7 ตำแหน่ง ได้แก่ ตำแหน่งปกหน้า ตำแหน่งอักษรบอกอังกา ตำแหน่งหัวลาน (บริเวณขอบซ้ายของใบลาน) ตำแหน่งท้ายลาน (บริเวณขอบขวาของใบลาน) ตำแหน่งของเนื้อหา ตำแหน่งรื้อยสายสนอง และตำแหน่งของปกหลัง ซึ่งตำแหน่งปกหน้าเกือบทั้งหมดเป็นชื่อเรื่องและเขียนด้วยอักษรไทยเพื่อให้สะดวกในการหยิบจับใช้งาน ตำแหน่งของเนื้อหาเป็นการแก้ไข เพิ่มเติม ทำเครื่องหมายสัญลักษณ์ ตำแหน่งของปกหลังเป็นชื่อเรื่องเช่นเดียวกับปกหน้า ตำแหน่งหัวลาน (บริเวณขอบซ้ายของใบลาน) เป็นชื่อเรื่อง และอักษรบอกอังกา ตำแหน่งท้ายลาน (บริเวณขอบขวาของใบลาน) เป็นสัญลักษณ์หรืออักษรบอกอังกา ตำแหน่งรื้อยสายสนองเป็นการเขียนแก้ไขเนื้อหา และอักษรบอกอังกาที่เป็นตัวเลขไทย หรือเลขอารบิก ปราชญ์ร่วมสมัยที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนไทยวน มีการใช้งานคัมภีร์ใบลานอย่างต่อเนื่องยาวนานจนมาถึงในยุคสมัยที่มีการเริ่มใช้ปากกา ลูกกลิ้ง ดินสอดำ กราไฟต์ และเริ่มมีการศึกษาอักษรท้องถิ่นของกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นราชบุรี ได้แก่ อักษรไทย และอักษรขอม ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียน ซึ่งปรากฏในปราชญ์ร่วมสมัยที่มีการเขียนอักษรธรรมล้านนาที่เป็นอักษรในวัฒนธรรมของคนไทยวนปะปนกันกับอักษรไทย และอักษรขอม การผสมผสานทางวัฒนธรรมการเขียนนี้ทำให้เห็นว่า ได้รับวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยพื้นถิ่นมาปรับใช้ในสังคมไปพร้อม ๆ กับการพยายามดำรงอัตลักษณ์ของคนไทยวนได้เป็นอย่างดี จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ศึกษาเปรียบเทียบปราชญ์ร่วมสมัยในคัมภีร์ใบลานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบการเขียนและการใช้งานของคัมภีร์ใบลานในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ไทยลื้อ ไทยจีน ไทยอีสาน ไทยถิ่นใต้ หรือมอญ 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการใช้อักษรในคัมภีร์ใบลาน และผลกระทบต่อดัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยศึกษาว่าอิทธิพลของอักษรไทยและอักษรขอมมีผลต่อการคงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงของอักษรธรรมล้านนาอย่างไร อาจวิเคราะห์แนวโน้มของการใช้และการสูญหายของอักษรท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน และ 3) ศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมและอิทธิพลของเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ว่าเทคโนโลยี เช่น การพิมพ์ การบันทึกดิจิทัล และสื่อออนไลน์ มีผลต่อการอนุรักษ์หรือเปลี่ยนแปลงการใช้คัมภีร์ใบลานอย่างไร โดยเปรียบเทียบระบบการเขียนแบบดั้งเดิมกับการบันทึกในระบบดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก อินทร์จันทร์. (2560). แนวคิดและกระบวนการสร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกในล้านนาและรัฐฉาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและสาละวินศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ตุลาภรณ์ แสนปรน. (2557). มิติวัฒนธรรมจากข้อความท้ายใบลาน. วารสารลำปางหลวง, 1(2), 41-57.
- นฤพนธ์ ค้วงวิเศษ. (2567). Acculturation. คำศัพท์ทางมานุษยวิทยา. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2567 จาก <https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/1>
- บังอร ปิยพันธุ์. (2541). ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ภูเดช แสนสา. (2561). ชาวเขียงแสนย้ายแผ่นดิน. ชั่ววงผญา, 13(2018), 8-67.

- สมคิด จ้านงค์ศร. (2552). การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดนาหนองเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนชนชาวไทยวน ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2547). แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- อัสรี มาหะมะ. (2562). กลุ่มชาติพันธุ์ : ไทยวน. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2567 จาก <https://www.sac.or.th/data-bases/ethnic-groups/ethnicGroups/86>
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Eng, J. O. (2022). Aspiring to Be a Buddha and Life Before Liberation: The Colophons of the Siamese Questions of King Milinda. *Manuscript Studies: A Journal of the Schoenberg Institute for Manuscript*, 7(1), 104-129.
- Genette, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of Interpretation* (J. E. Lewin, Trans.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Panarut, P. (2019). Ayutthaya Literature in the Hands of Bangkok Scribes and Scholars: Paratexts and Transmission History of Ayutthaya Literature in the Bangkok Period. In Doctor of Philosophy Thesis in Philosophy. Universität Hamburg.
- Techasiriwan, A. (2019). Tai Lü manuscripts from Southern Yunnan and Northern Laos: The function and development of paratexts in a recently revived manuscript culture. In Doctor of Philosophy Thesis in Philosophy. Universität Hamburg. Universität Hamburg.

การยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น*

ENHANCING EMPLOYEES' HAPPINESS IN THE ORGANISATION: KHON KAEN PROVINCIAL HEALTH OFFICE

กুমาวดี บุญญรัตน์*, วิษณุ สุมิตสวรรณค์

Kumawadee Boonyaratana*, Vissanu Zumitzavan

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย

College of Local Administration, Khon Kaen University, Khon Kaen, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kumawadee.b@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมของระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและระดับความสุขของพนักงานองค์กรฯ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กรฯ และเสนอแนวทางการยกระดับความสุขของพนักงานองค์กรฯ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ที่มีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมของระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ปัจจัยระดับองค์กรที่มีผลต่อระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กรกับระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านประสบการณ์ทำงาน มีความสัมพันธ์มากที่สุด ด้านอายุมีความสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยเป็นความสัมพันธ์กันในเชิงลบ ส่วนปัจจัยระดับองค์กร ด้านความสำเร็จในการทำงาน มีความสัมพันธ์มากที่สุด และด้านนโยบายและการบริหารงาน มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวก แนวทางการยกระดับความสุขของพนักงานองค์กรควรมีการรณรงค์การออม หรือการจัดอบรมการบริหารจัดการการเงินของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพภายใต้วงเงินที่มีอยู่อย่างจำกัด และควรสร้างความสามัคคีให้เกิดความสุขในองค์กร มีการช่วยเหลือของบุคลากรภายในองค์กร รวมทั้งการปฏิบัติงานที่เท่าเทียมกันของบุคลากรในทุกระดับและการมีนโยบายและการบริหารที่มีประสิทธิภาพได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การยกระดับความสุข, พนักงานองค์กร, สำนักงานสาธารณสุข, จังหวัดขอนแก่น

Abstract

This research article aims to study the overall level of happiness among employees of the Khon Kaen Provincial Health Office. It analyzes personal background factors and employee happiness levels, examines the relationship between personal background factors and organisational factors with employee happiness, and proposes approaches to enhance employee happiness. A quantitative research method was used, collecting data from 200 personnel of the Khon Kaen Provincial Health Office with at least one year of work experience. The research tool was a questionnaire, and statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The research findings revealed that the overall happiness level of employees at the Khon Kaen Provincial Health Office was relatively high. Organisational factors influencing employee happiness were rated at a high level. Regarding the relationship between personal background factors and organizational factors with employee happiness, work experience had the strongest correlation, while age had the weakest correlation, with a negative relationship. Among organizational factors, job success had the highest correlation, whereas policy and management had the lowest correlation, with a positive relationship. To enhance employee happiness, the study suggests promoting financial savings campaigns or providing financial management training to ensure effective financial planning within limited resources. Additionally, fostering unity within the organisation, encouraging mutual support among employees, ensuring fairness in work assignments across all levels, and implementing effective and sustainable policies and management are recommended.

Keywords: Enhancing Happiness, Organisational Employees, Public Health Office, Khon Kaen Province

บทนำ

การบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในหัวใจหลักในการดำเนินงานตามแผนงานและนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรตั้งไว้ โดยบุคลากรภายในองค์กรจึงถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดขององค์กร (วิษณุ สุमितสุวรรณ, 2564) นอกจากการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรแล้ว การบริหารองค์กรควรมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการองค์กรให้มีทิศทางและการดำเนินงานภายใต้การจัดการขององค์กรให้คนมีความสุข โดยคำนึงถึงความแตกต่างของบุคลากรภายในองค์กร ทั้งในด้านของเพศ อายุ ตำแหน่ง และระดับการศึกษา พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการบริหารบุคลากรภายในองค์กรให้มีการทำงานอย่างมีความสุขด้วย เนื่องจากความสุขในการทำงานจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงการแสดงออกทางด้านอารมณ์เชิงบวกในการทำงาน มีความสนุกสนาน ก่อให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน เกิดความรักในงานที่ปฏิบัติ และมีความเชื่อมั่นในองค์กรจึงส่งผลให้องค์กรนั้น ๆ เป็นองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace Centre) (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, 2559)

ซึ่งเป็นองค์กรที่บุคลากรได้รับความสุขในการทำงานร่วมกัน อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก รู้สึกภูมิใจเมื่อได้บริการหรือทำสิ่งดี ๆ ให้กับผู้ใช้บริการ ทำให้ผู้ใช้บริการสัมผัสได้ถึงคุณค่าของบริการนั้น ๆ ส่งผลให้เป็นองค์กรที่มีคุณภาพจากบุคลากรในองค์กรรู้จักคุณค่าของตนเอง องค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน ไม่ว่าจะขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ องค์กรทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเป็นองค์กรแห่งความสุขได้ ศักยภาพของบุคคลและการยอมรับความหลากหลายระหว่างบุคคลทั้งในด้านของความคิดและการปฏิบัติ นอกจากนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความสุขในการทำงานจึงถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน กระตุ้นความร่วมมือระหว่างเพื่อนร่วมงาน และความภักดีต่อองค์กรได้เป็นอย่างมาก ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรนั้นก้าวสู่การเป็นองค์กรที่บุคลากรมีความสุขในการทำงาน จนก่อเกิดเป็นองค์กรแห่งความสุข (สุภาณี ธนสมบัติ, 2565)

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย การสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่มีความล้ำสมัย และการแพร่ระบาดของโรค เป็นต้น ส่งผลให้องค์กรจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในขณะเดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพจิตของบุคลากรที่ต้องเผชิญกับภาระงานและการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้น กระทรวงสาธารณสุขเป็นหนึ่งในกระทรวงที่ให้ความสำคัญในการสร้างสุขให้กับเจ้าหน้าที่ในองค์กร จึงได้กำหนดเป้าหมายที่มุ่งเน้นให้ “ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน” โดยเน้นให้เจ้าหน้าที่มีความสุขเพื่อเป็นหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งไว้ และได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ 1) ด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภค เป็นเลิศ (Promotion Prevention & Protection Excellence) 2) ด้านบริการเป็นเลิศ (Service Excellence) 3) ด้านบุคลากรเป็นเลิศ (People Excellence) และ 4) ด้านบริหารเป็นเลิศด้วยธรรมาภิบาล (Governance Excellence) ซึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านบุคลากรเป็นเลิศ ได้มีการกำหนดเป้าหมายของยุทธศาสตร์กำลังคนด้านสุขภาพ คือ เป็นคนดี มีคุณค่า มีความผาสุก โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การสร้างบุคลากรให้เป็นคนดี 2) การพัฒนากำลังคนให้เป็นคนมีคุณค่า และ 3) การเสริมสร้างความผาสุกให้แก่บุคลากร (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2564)

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2567 เป็นหน่วยงานราชการบริหารส่วนภูมิภาค ที่มีภารกิจในการกำกับดูแลและติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานภายใต้สังกัด ภายใต้วิสัยทัศน์ของสำนักงานสาธารณสุขที่ว่าความเป็นองค์กรหลักด้านสุขภาพ ระบบบริการได้มาตรฐาน คนขอนแก่นมีสุขภาพที่ดี (กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2567); (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2564) ทั้งนี้ การบริหารหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการบริหารงบประมาณ การบริหารครุภัณฑ์และสิ่งปลูกสร้าง และการบริหารทรัพยากรบุคคล จึงต้องเผชิญกับความท้าทายจากภาระงานที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงอาจจะส่งผลให้บุคลากรเกิดความเครียด ไม่มีความสุขในการทำงาน ส่งผลให้บุคลากรมีการลาออก โดยมีอัตราการลาออกของบุคลากรภายในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ ปี จากระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการบุคลากรสาธารณสุข (Human Resource Office of the Permanent Secretary System: HROPS) พบว่า มีบุคลากรลาออกปี พ.ศ. 2565 จำนวน 4 คน ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 5 คน และปี พ.ศ. 2567 จำนวน 10 คน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาภาพรวมของระดับความสุขของพนักงานองค์กร วิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและระดับความสุขของพนักงานองค์กร และเสนอแนวทางการยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น นำไปสู่การพัฒนาระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมความสุขในที่ทำงาน และเสริมสร้างความผูกพันระหว่างบุคลากรกับองค์กรให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพรวมของระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น
4. เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) เพื่อศึกษาถึงภาพรวมของระดับความสุขของพนักงานองค์กร และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น โดยมุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจว่าบุคลากรแต่ละคนมีพื้นฐานชีวิตที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลต่อความสามารถในการรับรู้และประสบการณ์ความสุขในการทำงานภายในองค์กรที่แตกต่างกัน

2. **ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้** เป็นบุคลากรภายในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกต้องเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 200 คน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ** เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยพัฒนามาจากงานวิจัยของ กฤษณา บุญโยประการ, ภณิดา บุญทวี และเครื่องมือวัดความสุขด้วยตนเอง (Happinometer) กระทรวงสาธารณสุข โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (กฤษณา บุญโยประการ, 2560); (ภณิดา บุญทวี, 2561) เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น โดยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบตรวจรายการ (Check List) เป็นคำถามแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยระดับองค์กรที่มีผลต่อระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น โดยลักษณะคำถามของแบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของ Likert's Scale มี 6 ระดับ (รังสรรค์ โฉมยา, 2549) โดยคะแนน 6 เห็นด้วยมากที่สุด คะแนน 5

เห็นด้วยมาก คะแนน 4 เห็นด้วยค่อนข้างมาก คะแนน 3 เห็นด้วยค่อนข้างน้อย คะแนน 2 เห็นด้วยน้อย และคะแนน 1 เห็นด้วยน้อยที่สุด ทั้งนี้ ได้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 0.9 จากการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 5 คน เพื่อประเมินถึงความเข้าใจและความง่ายของคำถาม พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 โดยใช้เกณฑ์การยอมรับค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้อง และครบถ้วนของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนจากประชากร จำนวน 200 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ทั้งนี้ ได้นำแบบสอบถามที่ได้มาดำเนินการกำหนดรหัส กำหนดค่าตัวแปร และวิเคราะห์ข้อมูลในระบบโปรแกรม SPSS เพื่อประมวลผลข้อมูลต่อไป

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต้องเป็นตัวแปรระดับอัตราภาค (Interval Scale) ขึ้นไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ผลการศึกษาภาพรวมของระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น แบ่งผลการวิจัย เป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของพนักงานองค์กร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 73.00 มีอายุต่ำกว่า 31 ปี และอายุมากกว่า 37 ปี - 51 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 25.50 สถานภาพสมรส จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 70.50 มีรายได้ไม่น้อยกว่า 18,000 บาท จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 4 - 10 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 และเป็นข้าราชการ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 66.50 และ 2) ระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้ดี ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.86) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเงินดี ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.64) แสดงผล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิเคราะห์ระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

ระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
สุขภาพดี (Happy Body)	4.24	0.96	ค่อนข้างมาก
ผ่อนคลายดี (Happy Relax)	3.99	0.51	ค่อนข้างมาก
สังคมดี (Happy Society)	4.40	0.62	มาก
ความรู้ดี (Happy Brain)	4.59	0.86	มาก
การเงินดี (Happy Money)	3.92	0.64	ค่อนข้างมาก
โดยรวม	4.23	0.48	ค่อนข้างมาก

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับองค์กรที่มีผลต่อระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรักในงาน ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.78) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.86) แสดงผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิเคราะห์ปัจจัยระดับองค์กรที่มีผลต่อระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

ปัจจัยระดับองค์กรที่มีผลต่อระดับ ความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
การติดต่อสัมพันธ์	4.58	0.77	มาก
ความรักในงาน	4.77	0.78	มาก
การเป็นที่ยอมรับ	4.36	0.85	มาก
ความสำเร็จในงาน	4.49	0.84	มาก
นโยบายและการบริหารงาน	4.19	0.86	ค่อนข้างมาก
สภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.39	1.00	มาก
โดยรวม	4.46	0.65	มาก

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดให้ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยระดับองค์กรเป็นตัวพยากรณ์ และระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น เป็นตัวถูกพยากรณ์ ผลการวิเคราะห์ แสดงผลดังตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ F test ใน ANOVA เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	19.89	10	1.989	14.07	<0.001
Residual	27.72	189	0.141		
รวม	46.61	199			

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ F test ใน ANOVA เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยกำหนดสมมติฐานทางสถิติได้ ดังนี้

H_0 : ชุดตัวแปรต้นไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม

H_1 : ชุดตัวแปรต้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม

พบว่า p-value มีค่าเท่ากับ 0.001 ซึ่งมีค่าต่ำกว่า 0.05 (At 95% Confidence Interval) จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ชุดตัวแปรต้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความสุข ของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดขอนแก่น	Standardized Coefficients Beta	Collinearity Statistics	
		Tolerance	VIF
ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล			
1. ระดับการศึกษา	0.19	0.84	1.19
2. อายุ	-0.07	0.30	3.37
3. รายได้	0.15	0.29	3.41
4. ประสบการณ์ทำงาน	-0.24	0.21	4.65
ปัจจัยระดับองค์กร			
1. ด้านการติดต่อสัมพันธ์	0.21	0.44	2.25
2. ด้านความรักในงาน	0.19	0.42	2.37
3. ด้านการเป็นที่ยอมรับ	0.15	0.39	2.54
4. ด้านความสำเร็จในงาน	0.31	0.51	1.94
5. ด้านนโยบายและการบริหารงาน	0.02	0.58	1.72
6. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	-0.25	0.54	1.86
R = .653 R ² = .472		Adj.R ² = .396	F = 14.073
			Sig. = <.001

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น โดยวิธี Enter พบว่า Sig. = <.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด

ไว้ที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยระดับองค์กรสามารถอธิบายระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถอธิบายได้ร้อยละ 47.20 ($R^2 = 0.472$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านประสบการณ์ทำงาน มีความสัมพันธ์มากที่สุด และด้านอายุ มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยเป็นความสัมพันธ์กันในเชิงลบ ส่วนปัจจัยระดับองค์กร ด้านความสำเร็จในงาน มีความสัมพันธ์มากที่สุด และด้านนโยบายและการบริหารงาน มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยเป็นความสัมพันธ์กันในเชิงบวกโดยสามารถกำหนดรูปแบบสมการถดถอยได้ ดังนี้

รูปแบบสมการถดถอย

$$Y = 0.19X_1 + -0.07X_2 + 0.15X_3 + -0.24X_4 + 0.21X_5 + 0.19X_6 + 0.15X_7 + 0.31X_8 + 0.02X_9 + -0.25X_{10}$$

เมื่อ Y = ระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

X_1 = ระดับการศึกษา

X_6 = ความรักในงาน

X_2 = อายุ

X_7 = การเป็นเป็นที่ยอมรับ

X_3 = รายได้

X_8 = ความสำเร็จในงาน

X_4 = ประสบการณ์ทำงาน

X_9 = นโยบายและการบริหารงาน

X_5 = การติดต่อสัมพันธ์

X_{10} = สภาพแวดล้อมในการทำงาน

แนวทางการยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น การบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพมีรากฐานมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพภายใต้การทำงานที่เป็นสุข การมีความสุขในการทำงานจะส่งผลให้การปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาวิจัยของบทความนี้จะเห็นได้ว่าบุคลากรภายในองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น มีระดับความสุขโดยรวมที่ค่อนข้างมาก แต่ก็มีด้านที่มีระดับความสุขน้อย ได้แก่ ด้านการเงินดี แสดงว่าปัจจัยทางการเงินของบุคลากรภายในองค์กรมีผลต่อการทำงาน หน่วยงานควรมีการรณรงค์การทำรายรับ รายจ่าย การออม หรือการจัดอบรมและเสวนาในเรื่องการบริหาร จึงเสนอแนวทางการยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร คือ จัดการการเงินของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพภายใต้วงเงินที่มีอยู่อย่างจำกัด เป็นต้น นอกจากนี้ การเกิดความสุขในองค์กร จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความสามัคคี การทำงานเป็นทีม หรือมีการช่วยเหลือเกื้อกูลของบุคลากรภายในองค์กร รวมทั้งการปฏิบัติงานที่เท่าเทียมกันของบุคลากรในทุกระดับ และการมีนโยบายและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ จึงจะส่งผลให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งความสุข เป็นองค์กรที่บุคลากรปฏิบัติงานแล้วมีความสุข ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานดีมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

ผลการศึกษาภาพรวมของระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น แบ่งผลการวิจัย เป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของพนักงานองค์กร ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 31 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้น้อยกว่า 18,000 บาท มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า

4 - 10 ปี และเป็นข้าราชการ และ 2) ระดับความสุขของพนักงานองค์กร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้ดี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเงินดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา บุญโยประการ ที่พบว่า ความสุขในการทำงาน (ภาพรวม) อยู่ในระดับที่มีความสุข เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านการเงินดีอยู่ในระดับที่ไม่มีความสุข (กฤษณา บุญโยประการ, 2560) และงานวิจัยของ นูร์ปาซีเยห์ กูนา พบว่า ระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรในภาพรวมอยู่ในระดับมีความสุข ด้านสุขภาพเงินดี มีค่าระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ (นูร์ปาซีเยห์ กูนา, 2562)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยระดับองค์กรที่มีผลต่อระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรักในงาน รองลงมา คือ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภณิดา บุญทวี พบว่า ภาพรวมของปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานระดับมาก โดยในด้านการติดต่อสัมพันธ์ ความรักในการทำงาน ความสำเร็จในงาน การเป็นที่ยอมรับ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนนโยบายและการบริหารงานอละสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง (ภณิดา บุญทวี, 2561)

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดให้ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยระดับองค์กรเป็นตัวพยากรณ์ ผลการวิเคราะห์ F test ใน ANOVA เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยกำหนดสมมติฐานทางสถิติได้ดังนี้ 1) H_0 : ชุดตัวแปรต้นไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม 2) H_1 : ชุดตัวแปรต้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ซึ่ง p-value มีค่าเท่ากับ 0.001 ซึ่งมีค่าต่ำกว่า 0.05 (At 95% Confidence Interval) จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) หมายความว่า ชุดตัวแปรต้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น โดยวิธี Enter พบว่า Sig. = <.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05 แสดงว่าปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยระดับองค์กรสามารถอธิบายระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านประสบการณ์ทำงาน มีความสัมพันธ์มากที่สุด และด้านอายุ มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยเป็นความสัมพันธ์กันในเชิงลบ ส่วนปัจจัยระดับองค์กร ด้านความสำเร็จในงาน มีความสัมพันธ์มากที่สุด และด้านนโยบายและการบริหารงาน มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยเป็นความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา บุญโยประการ ที่ได้ศึกษา ระดับความสุข และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของบุคลากร: กรณีศึกษาโรงพยาบาลเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยระดับบุคคลและปัจจัยระดับองค์กรมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า p-value ที่ 0.024 และ <0.05 ตามลำดับ (กฤษณา บุญโยประการ, 2560)

แนวทางการยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น การมีความสุขในการทำงานจะส่งผลให้การปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าพนักงานองค์กร มีระดับความสุขโดยรวมที่ค่อนข้างมาก แต่ก็มีด้านที่มีระดับความสุขน้อย ได้แก่ ด้านการเงินดี

หน่วยงานควรมีการรณรงค์การทำรายรับรายจ่าย การออม หรือการจัดอบรมและเสวนาในเรื่องการบริหารจึงเสนอแนวทางการยกระดับความสุขของพนักงานองค์กร นอกจากนี้ การเกิดความสุขในองค์กร จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความสามัคคี การทำงานเป็นทีม หรือมีการช่วยเหลือเกื้อกูล รวมทั้งการปฏิบัติงานที่เท่าเทียมกันทุกระดับและมีนโยบายและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ จึงจะส่งผลให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งความสุข ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการทำงานดีมากยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ภาพรวมของระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 31 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้ไม่น้อยกว่า 18,000 บาท มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 4 - 10 ปี และเป็นข้าราชการ และ 2) ระดับความสุขของพนักงานองค์กร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ด้านความรู้ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการเงินดี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ปัจจัยระดับองค์กรที่มีผลต่อระดับความสุขของพนักงานองค์กร สำนักงานสาธารณสุข โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านความรักในงาน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านการติดต่อสัมพันธ์และด้านนโยบายและการบริหารงาน มีค่าเฉลี่ยรองลงมาตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กรฯ ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดให้ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยระดับองค์กรเป็นตัวพยากรณ์ ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และปัจจัยระดับองค์กร กับระดับความสุขของพนักงานองค์กรฯ โดยวิธี Enter พบว่า Sig. = <.001 ซึ่งมีความน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05 แสดงว่าปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยระดับองค์กรสามารถอธิบายระดับความสุขของพนักงานองค์กรฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลด้านประสบการณ์ทำงาน มีความสัมพันธ์มากที่สุด ด้านอายุ มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยเป็นความสัมพันธ์กันในเชิงลบ ส่วนปัจจัยระดับองค์กร ด้านความสำเร็จในงาน มีความสัมพันธ์มากที่สุด และด้านนโยบายและการบริหารงาน มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด โดยเป็นความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ดังนั้น การมีความสุขในการทำงานจะส่งผลให้การปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรมีการรณรงค์การทำรายรับรายจ่าย การออม หรือการจัดอบรมและเสวนาในเรื่องการบริหารจัดการการเงินของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพภายใต้วงเงินที่มีอยู่อย่างจำกัด และ 2) ควรสร้างความสามัคคีให้ก่อให้เกิดความสุขในองค์กร การทำงานเป็นทีม หรือมีการช่วยเหลือเกื้อกูลของบุคลากรภายในองค์กร รวมทั้งการปฏิบัติงานที่เท่าเทียมกันของบุคลากรในทุกระดับและการมีนโยบายและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้องค์กรที่พนักงานองค์กรปฏิบัติงานแล้วมีความสุข ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานดีมากยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้การศึกษาวิจัยเกิดมิติในการรับรู้ถึงความสุขในองค์กร ควรมีการศึกษาวเคราะห์ในเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ในเชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ไม่สามารถวัดได้ ในด้านของความคิดและทัศนคติที่กลุ่มเป้าหมายมีต่อความสุขในการทำงาน เป็นต้น หรือจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานภายนอกที่มีลักษณะการทำงานเช่นเดียวกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น เช่น สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น และวิทยาการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น เพื่อนำมา

ซึ่งการวิเคราะห์หาปัจจัยร่วมที่สามารถทำให้องค์กรมีความสุข จนสามารถเกิดเป็นโมเดลแห่งความสุขในการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2567). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 141 ตอนที่ 12 ก หน้า 9 (17 มีนาคม 2567).
- กฤษณา บุญโยประการ. (2560). ระดับความสุขปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของบุคลากร: กรณีศึกษาโรงพยาบาลเวียงสา จังหวัดน่าน. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาลวิทย์ วสันต์ธนรัตน์. (2559). มาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอทโฟร์พริ้นท์ จำกัด.
- นุรปาชียะห์ ภูนา. (2562). ความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ภณิดา บุญทวี. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 7 กรมสรรพากร. ใน วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รังสรรค์ โฉมยา. (2549). สเกลคู่มือใหม่ในการใช้แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ท. เทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา, 13(1), 145-151.
- วิชญ์ สุमितสุวรรณ. (2564). องค์การและการจัดการร่วมสมัย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2564). เกี่ยวกับเรา. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2567 จาก <https://happy.moph.go.th/about-us>
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น. (2564). วิสัยทัศน์/พันธกิจ. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2567 จาก <https://www.kkpho.go.th/visaitad.php>
- สุภาณี ธนสมบัติ. (2565). ความสุขในการทำงานของบุคลากร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม, 6(12), 111-121.

การสื่อสารทางการเมืองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร*

POLITICAL COMMUNICATION IN SOLVING THE CITIZEN'S PROBLEMS
IN THEIR DISTRICT BY THE MEMBERS OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES
IN SAKON NAKHON PROVINCE

กิตติชัย พชรโชค^{1*}, สุภาภรณ์ ศรีดี¹, กานต์ บุญศิริ¹, จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์²

Kittichai Pachornchoke^{1*}, Supaporn Sridee¹, Karn Boonsiri¹, Jitraporn Sudhivoraseth²

¹สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

¹Department of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

²คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Graduate School of Communication Arts and Management Innovation, National Institute of Development Administration,

Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: kittichai.phacharachok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาการสื่อสารความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ 2) กระบวนการสื่อสาร 3) วิธีการสื่อสารผลการดำเนินงาน และ 4) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม จำนวน 45 คน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุป ค้นพบว่า 1) ช่องทางการสื่อสารมีหลายช่องทางและสามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดี เพราะมีการลงพื้นที่พบปะประชาชนและสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์อย่างใกล้ชิด ทำให้สามารถรับรู้ปัญหาต่าง ๆ 2) กระบวนการสื่อสาร สอดคล้องกับแบบแผนความคิดการสื่อสาร SMCR ของ Berlo มี 2.1) ผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีการสลับบทบาทกันระหว่างประชาชนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2.2) เนื้อหาสาร มี 6 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านแหล่งน้ำ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 2.3) ช่องทางการสื่อสาร ขั้นแรก ผ่านแกนนำ การรวมตัวกันทำหนังสือถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผ่านผู้นำชุมชน ขั้นที่สองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เสนอไปยังสภาผู้แทนราษฎร การเสนอข้อหาหรือ ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติ และการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3) วิธีการสื่อสารผลการดำเนินงาน 3.1) สื่อบุคคล และ 3.2) ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ หอกระจายข่าว และวิทยุท้องถิ่น และ 4) แนวทางการพัฒนา 4.1) พัฒนาทีมงานและผู้สนับสนุนให้มีทักษะการสื่อสาร บุคลิกภาพ และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร

ดิจิทัลให้มีความทันสมัย และ 4.2) ใช้กลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ สร้างกิจกรรม และสร้างการรับรู้ ต้องมีการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร

Abstract

This research about the elected members of parliament from Sakon Nakhon province and their constituents intended to study: 1) The status of citizens' difficulties in communicating their needs and problems; 2) The communication process; 3) Methods used to communicate work results; and 4) Approaches for developing better communications. This was qualitative research based on structured interviews with a total of 45 key informants from 5 different groups. Data were analyzed deductively. The findings showed that 1) There were several effective channels for communication because the MPs went to meet with their constituents frequently and also kept in touch closely through LINE application groups, so they were aware of citizen concerns. 2) The communication process followed Berlo's SMCR concept: 2.1) Both MPs and citizens interchanged roles as message senders and message receivers; 2.2) There were 6 main subjects in the message content-infrastructure, economics, water sources, public health, social issues, and natural resources/environment; and 2.3) Communication channels comprised the preliminary level of core leaders, petitions, and community leaders and the secondary level of the MPs communicating the citizens' concerns to parliament by proposing a debate, drafting an act of law or bylaw, submitting a petition, or moving for an investigation. 3) The methods MPs used to communicate work results were: 3.1) Personal media; and 3.2) Print media, the public address system and local radio. and 4) Approaches for development include: 4.1) Honing the communication skills and public presentation of team members and supporters and utilizing more modern digital technology; and 4.2) Using a network building strategy, forging strong relationships, organizing activities, and building awareness, all of which need to be planned and evaluated consistently.

Keywords: Political Communication, Citizen's Problems, Sakon Nakhon Member of Parliament

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เขียนไว้ว่า หากพิจารณาจากบทบาทและความสำคัญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีบทบาทสำคัญ ๆ 2 ส่วน คือ บทบาทภายในสภาและบทบาทนอกสภา กล่าวคือ บทบาทภายในสภาผู้แทนราษฎร มีอำนาจในการตรากฎหมายการตราพระราชบัญญัติถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การอนุมัติ ไม่อนุมัติ พระราชกำหนดการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ อำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

การตั้งกระทู้ถาม เป็นต้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ส่วนบทบาทนอกสภา คือ การให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประชาชน ออกพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนในพื้นที่ ซึ่งมีนัยสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและการเอาใจใส่ทุกข์สุขของประชาชน ประการที่สอง ทำให้ได้รับฟังปัญหาความเดือดร้อนโดยตรงจากประชาชน เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้รับข้อมูลปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนแล้ว ต้องรีบดำเนินการหาวิธีแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างเร่งด่วน และประการที่สาม คือ ได้รับข้อมูลโดยตรงจากประชาชน เพื่อใช้ควบคุมการทำงานของรัฐบาล และเพื่อเสนอแนะการตรากฎหมายต่าง ๆ ในรัฐสภาต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐสุดา เวียงอำพล เรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย: ประสิทธิภาพและความเป็นตัวแทน กล่าวว่า การเป็นตัวแทนของประชาชน คือ การเป็นผู้แทนทางการเมือง (Political Representation) ซึ่งมีสถานะหรือบทบาทเป็นผู้แทนของประชาชนภายในระบบการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เพื่อเข้ามาดำรงบทบาทผู้แทน ผู้แทนดังกล่าวจึงเป็นผู้ที่มีสถานะอันชอบธรรมที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้งเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ใช้อำนาจนั้น (Elected Representative) ด้วยการทำหน้าที่ทั้งในด้านนิติบัญญัติ และการรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า ปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของชาติ (ณัฐสุดา เวียงอำพล, 2558)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและพบปัญหา ได้แก่ สภาพปัญหาการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร วิธีการสื่อสารและแนวทางพัฒนาการพัฒนาการสื่อสาร พบว่า 1) ช่องทางการสื่อสารมีหลายช่องทางและสามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดี เพราะมีการลงพื้นที่พบปะประชาชนและสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์อย่างใกล้ชิด ทำให้สามารถรับรู้ปัญหาต่าง ๆ 2) กระบวนการสื่อสาร ใช้แนวคิดการสื่อสาร SMCR ของ Berlo, K มี ดังนี้ 2.1) ผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีการสลับบทบาทกันระหว่างประชาชนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2.2) เนื้อหาสาร ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์สนทนากลุ่มประชาชน พบว่า ปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการในการแก้ปัญหาแบ่งได้เป็น 6 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านแหล่งน้ำ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 2.3) ช่องทางการสื่อสาร ขึ้นแรก ผ่านแกนนำ การรวมตัวกันทำหนังสือถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผ่านผู้นำชุมชน ขึ้นที่สองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เสนอไปยังสภาผู้แทนราษฎร การเสนอข้อหารือ ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติ และการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Berlo, K., 1960) 3) วิธีการสื่อสารผลการดำเนินงาน 3.1) สื่อบุคคล และ 3.2) ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ หอกระจายข่าว และวิทยุท้องถิ่น และ 4) แนวทางการพัฒนา 4.1) พัฒนาทีมงานและผู้สนับสนุนให้มีทักษะการสื่อสาร บุคลิกภาพ และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัล และ 4.2) ใช้กลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ สร้างกิจกรรม และสร้างการรับรู้ ต้องมีการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิด Almond, G. A. & Coleman, J. S. กล่าวว่า การสื่อสารการเมืองเป็นกิจกรรมที่กระทำกันโดยทั่วไปในกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเครือข่ายการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ล้วนดำเนินไปโดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือ (Almond, G. A. & Coleman, J. S., 1960)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การสื่อสารในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการสื่อสารเพื่อรับรู้สภาพปัญหา และการ

รับรู้ความต้องการของประชาชน กระบวนการสื่อสาร วิธีการสื่อสารผลการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาให้กับประชาชน ซึ่งคาดว่าจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้การวางแผนหาเสียงเลือกตั้ง และสามารถปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการสื่อสารความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อรับรู้สภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาวิธีการสื่อสารผลการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อย่างเป็นระบบตามประเด็นเนื้อหาที่ศึกษา แบ่งแยกเป็นกลุ่มตามเนื้อหา และประเด็นหลัก คัดสรรข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป จากนั้นนำมาทำการวิเคราะห์ และแสดงข้อมูลในรูปของการบรรยาย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) แบ่งเป็น 5 กลุ่ม รวมจำนวน 45 คน ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร โดยได้รับเลือกเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร พรรคเพื่อไทย พ.ศ. 2562 - 2566 จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 2 แกนนำหรือผู้ปฏิบัติการ 6 คน

กลุ่มที่ 3 นักปกครองท้องถิ่นและท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน 6 คน

กลุ่มที่ 4 นักวิชาการ 3 คน

กลุ่มที่ 5 ชาวบ้าน 24 คน

โดยผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าว จากหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1. เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจการสื่อสารทางการเมืองในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร
2. เป็นบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในชุมชนให้ความร่วมมือในการสื่อสารและมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร

3. เป็นบุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้นำทางความคิดและกล้าแสดงออกให้ความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาตามประสบการณ์และความรู้ของตนเองเพื่อการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร

เครื่องมือที่ใช้เป็น

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงกับ 1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในจังหวัดสกลนคร จำนวน 6 คน 2) แกนนำหรือผู้ปฏิบัติการ 6 คน 3) กลุ่มนักปกครองท้องถิ่นและท้องที่ 6 คน และ 4) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 3 คน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) กับกลุ่มชาวบ้าน จำนวน 24 คน โดยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบถึงการสื่อสารทางการเมืองในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา อย่างเป็นระบบตามประเด็นเนื้อหาที่ศึกษา ได้ดำเนินการจำแนกเนื้อหาของบทสัมภาษณ์ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำข้อมูลมาลดทอน จัดระเบียบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อสร้างเป็นข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้เพื่อการศึกษา หลังจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 เบื้องต้นโดยให้ทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นผู้ประสานงานส่งหนังสือไปยังผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่ม ดังกล่าวเพื่อขอเข้าไปสัมภาษณ์พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับจากงานวิจัยในครั้งนี้ ทำการติดต่อกับประสานงานกับผู้ให้สัมภาษณ์โดยการติดต่อผ่านโทรศัพท์ไปยังที่อยู่ของผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการขอเข้าสัมภาษณ์จากนั้นทำการนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง

1.2 สำหรับแนวทางของคำถาม จัดพิมพ์เป็นเอกสารแนบไปพร้อมกับจดหมายนัดหมายขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

1.3 เมื่อถึงวันนัดหมาย ขออนุญาตบันทึกข้อมูลจากการสนทนาด้วยเครื่องบันทึกเสียง โดยอธิบายให้ผู้ให้สัมภาษณ์รับทราบว่า ข้อมูลที่ได้รับนั้นจะนำไปใช้ในการศึกษาและเป็นข้อมูลในคันคว้าอิสระเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อลดความกังวลของผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมกันนี้ก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ซักถามผู้วิจัยก่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจและเป็นกันเอง

1.4 เตรียมความพร้อมของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยจะต้องทำความเข้าใจ และจดจำแนวทางการสัมภาษณ์และซักซ้อมการสัมภาษณ์

1.5 แจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบว่า จะนำข้อมูลที่บันทึกไว้ด้วยการจดบันทึกและจากเครื่องบันทึกเสียงไปถอดความ สรุปประเด็น จากนั้นจะนำเสนอในส่วนของกรอภิปรายผลต่อไป

2. การตรวจสอบข้อมูล ซึ่งเริ่มตั้งแต่การตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ได้มานั้นเพียงพอหรือไม่ ข้อมูลนั้นตอบปัญหาของการวิจัยหรือไม่ โดยทำการวิเคราะห์ตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างเป็นระบบ และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 จัดระบบข้อมูล

โดยการทำให้ข้อมูลอยู่ในลักษณะที่จะช่วยให้การสร้างข้อสรุปได้ง่ายด้วยการแสดงในลักษณะของเครือข่ายเหตุและผล เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่ถูกกำหนดด้วยตัวแปรว่าเป็นเหตุและผลของกันและกันอย่างไร

1. เมื่อผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะลดทอนข้อมูลด้วยการคัดสรรข้อมูลที่ต้องการ และตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป โดยทำการเลือกปรับข้อมูลให้อยู่ในลักษณะที่จะเขียนบันทึกให้ชัดเจนเข้าใจง่าย แต่สามารถจับแต่ละประเด็นสำคัญได้ ในกรณีแนวทางการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลซ้ำ จะมีการตัดออกและจะมีผู้ตรวจข้อมูลภายนอกเข้ามาช่วยเพิ่มเพื่อความแม่นยำ

2. ผู้วิจัยจะทำการสร้างข้อสรุป โดยใช้กรอบความคิดเชิงทฤษฎีเป็นฐานหลักในการวิเคราะห์เพื่อนำข้อค้นพบเบื้องต้นมาพิจารณาว่า สอดคล้องกับทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งในกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ที่ศึกษาไว้ตั้งแต่ต้นหรือไม่อย่างไร กระบวนการและเงื่อนไขต่าง ๆ ในข้อค้นพบเหล่านั้นเป็นไปตามกรอบความคิดเชิงทฤษฎีหรือไม่ แล้วจึงอภิปรายผลตามข้อค้นพบที่ได้จากการเปรียบเทียบ และยืนยันข้อสรุป

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอข้อมูลที่จัดระบบไว้ในเชิงพรรณนาใน บทที่ 4

ในการนำเสนอผลการวิจัยนั้น เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพปัญหาการสื่อสารความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร

ส่วนที่ 2 กระบวนการสื่อสารเพื่อรับรู้สภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร

ส่วนที่ 3 วิธีการสื่อสารผลการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหา

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการสื่อสารในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาการสื่อสารความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนสามารถสื่อสารกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้เป็นอย่างดีเนื่องจาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทุกเขตมีการลงพื้นที่พบปะประชาชน และมีการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์อย่างใกล้ชิด ทำให้สามารถรับรู้ความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี ช่องทางการสื่อสารที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองโดยเลือกใช้ช่องทางการไปพบปะกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง ซึ่งโดยทั่วไปหากเป็นการไปพบด้วยตัวเองจะเป็นเรื่องที่สำคัญและด่วน เพราะสะดวกและรู้ผลเรื่องที่

สื่อสารได้ทันทีที่สามารถทราบถึงรายละเอียดตรงนั้นเลย แต่จะได้คำตอบทันทีไม่ได้ต้องปรึกษากับหลายหน่วยงาน โดยช่วงเวลาที่ใช้ในการสื่อสารจะเลือกสื่อสารโดยไปพบกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ โดยเลือกเวลาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงพื้นที่หรือที่สำนักงาน แต่หากให้ประชาชนเลือกช่องทางที่คิดว่าดีที่สุดในการสื่อสารส่วนใหญ่เลือกใช้โทรศัพท์ เพราะสะดวก รวดเร็วประหยัดในการเดินทางมาพบไม่เสียเวลา หากเป็นโทรศัพท์ไปส่วนมากจะเป็นการโทร.ไปนัดแนะเพื่อพูดคุยหรือเป็นการ ปรึกษาหารือสอบถามในเรื่องทั่วไปในงานพัฒนา สอบถามงบประมาณ แต่การสื่อสารอาจคลเคลื่อน เพราะคลื่นสัญญาณโทรศัพท์และการพูดคุยไม่ชัดเจน รองลงมาผ่านสื่อออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊กของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มไลน์ต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นมา การทำหนังสือร้องทุกข์ไม่เป็นที่ยอมรับเท่าไร ส่วนมากจะเป็นหนังสือร้องทุกข์ที่เกี่ยวกับการของบประมาณ งบประมาณ การจัดแข่งกีฬา งบประมาณต่าง ๆ และผ่านแกนนำที่นิยมอีกช่องทางหนึ่ง เพราะแกนนำมีความสนิทกับกลุ่มชาวบ้านและรับฟังปัญหาต่าง ๆ ได้ดี อาจจะเป็นคนในพื้นที่เดียวกัน เป็นญาติกัน ตามลำดับ และในบางครั้งจำเป็นต้องเป็นระเบียบ ขั้นตอนในการปฏิบัติ ตามระเบียบของทางราชการจำเป็นต้องทำเป็นหนังสือในส่วนของปัญหาอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารทางการเมือง ของประชาชนส่วนใหญ่ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาอุปสรรค รองลงมาเป็นการสื่อสารโดยใช้โทรศัพท์มือถือ เกิดปัญหาในบางครั้งโทรศัพท์ติดต่อไม่ได้เนื่องจาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรติดประชุมสภา ติดภารกิจต่าง ๆ หรือไม่มีสัญญาณ ส่วนในประเด็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองที่เลือกที่ควรปรับปรุงแก้ไข พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพราะดีอยู่แล้ว รองลงมาประชาชนระบุว่าควรมีการปรับปรุงสัญญาณโทรศัพท์ให้ดีขึ้น ส่วนปัญหาอุปสรรคในการสื่อสารประชาชนส่วนใหญ่ พบว่า ไม่มีปัญหาอุปสรรค เพราะช่องทางการสื่อสารที่เลือกไม่จำเป็นที่จะต้องไปพบปะด้วยตนเองและการโทรศัพท์ดีอยู่แล้ว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการสื่อสารเพื่อรับรู้สภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนเพื่อแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัด ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและรับสารจากประชาชน ได้หลายวิธี ได้แก่ การส่งพื้นที่พบปะประชาชน โดยตรง ผ่านแกนนำ ผ่านนักปกครองท้องถิ่น ส่วนประชาชนเป็นผู้ส่งสารและรับสาร ได้แก่ ไปพบโดยตรงผ่านแกนนำและนักปกครองท้องถิ่น ส่วนเนื้อหา สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน ได้แก่ 6 ด้าน ดังนี้ 1) โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ 1.1) เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก ถนนเป็นหลุม เป็นบ่อ ชำรุดจากการสัญจรของคนทั้งในและนอกพื้นที่ 1.2) ไฟฟ้าส่องสว่างในหมู่บ้านไม่ทั่วถึงทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 1.3) ขาดพื้นที่สาธารณะที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ขาดแคลนสถานที่ออกกำลังกายในชุมชน และ 1.4) การวางระบบระบายน้ำยังไม่เพียงพอ เกิดการอุดตัน ส่งกลิ่นเหม็นก่อความรำคาญ 2) เศรษฐกิจ ได้แก่ 2.1) รายได้ไม่เพียงพอ เนื่องจากสินค้าทางการเกษตรราคาตกต่ำ และค่าครองชีพมีแนวโน้มสูงขึ้น 2.2) ขาดแหล่งจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน 2.3) ภาวะการว่างงาน และ 2.4) การอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนไม่มีนักท่องเที่ยว 3) แหล่งน้ำ ได้แก่ 3.1) น้ำสำหรับอุปโภค - บริโภค มีไม่เพียงพอในบางพื้นที่ ในฤดูแล้ง 3.2) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง ลำน้ำตื้นเขิน มีปัญหา และ 3.3) ลำน้ำตื้นเขิน ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน เนื่องจากระบายน้ำไม่ทัน 4) สาธารณสุข ได้แก่ 4.1) มีสถานที่ประกอบการในพื้นที่ประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ 4.2) ขาดความรู้และทักษะในการดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วยติดเตียง และ 4.3) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการคัดกรองภาวะสุขภาพ 5) สังคม ได้แก่ 5.1) ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด เยาวชนติดยาเสพติดจำนวนมาก

และทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาเช่น การลักขโมย การละทิ้งการศึกษา 5.2) ขาดแคลนสถานที่ออกกำลังกายในชุมชน และ 5.3) ขาดความแตกแยกในสังคม การไม่ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน และ 6) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 6.1) ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ รวมทั้งการบุกรุกที่สาธารณะ และ 6.2) ไม่มีสถานที่ทิ้งขยะและระบบการกำจัดขยะที่เป็นไปตามมาตรฐานช่องทางการสื่อสาร มี 2 ช่องทาง ได้แก่ 1) ช่องทางการสื่อสารขั้นแรก ที่จะสื่อสารในการนำข่าวสารความเดือดร้อนสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในขั้นแรกจะเป็น 1.1) สื่อสารผ่านการร้องเรียน และผ่านการร้องทุกข์โดยตรง 1.2) ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่ และ 1.3) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไปยังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร และ 2) ช่องทางการสื่อสารขั้นที่สอง เป็นเครื่องมือหรือตัวกลางที่ใช้ในการนำข่าวสาร คือสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนที่ได้รับมาจากขั้นแรกไปเสนอยังสภาผู้แทนราษฎร ด้วยการเสนอข้อหาหรือ การเสนอร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติ และการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 วิธีการสื่อสารผลการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหา ผลการศึกษาพบว่า เป็นการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย มีรายละเอียด ดังนี้ กลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การลงพื้นที่พบปะกับเครือข่ายและประชาชนด้วยตัวเองอย่างสม่ำเสมอ การสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างเสียสละ การแบ่งการลงพื้นที่เครือข่ายในการทำงานร่วมกันหลายระดับ การช่วยเหลือผลักดันภารกิจให้ประสบความสำเร็จ การรับฟังปัญหาความต้องการ และการแสวงหาแนวทางดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน ขั้นตอนปฏิบัติของกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและวางแผนการลงพื้นที่ การแลกเปลี่ยนข้อมูลและความต้องการของกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ การสร้างช่องทางติดต่อสื่อสาร การเชื่อมโยงเครือข่ายและการชักนำเครือข่ายให้เข้าด้วยกัน และการรักษาความสัมพันธ์อันดี ให้รู้สึกไม่ถูกทอดทิ้งและเป็นที่พึ่งพา วิธีการปฏิบัติของกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การวางแผน การเตรียมการ และดำเนินการด้วยการลงพื้นที่ การพบปะพูดคุยและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการสนับสนุน ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหา ปัจจัยสำคัญความสำเร็จของกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การลงพื้นที่ในรูปแบบที่เป็นทางการและรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ การประสานเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีสื่อสาร การจัดการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายด้วยกัน การควบคุมและดูแลรักษาเครือข่าย การสร้างตัวแทนกลุ่มเครือข่ายเป็นผู้ประสานความต้องการ และการสร้างกิจกรรมการที่มีส่วนร่วม การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การตรวจสอบการประเมินจากประชาชนติดต่อเข้ามา การประเมินตรวจสอบช่องทางการติดต่อสื่อสาร และการตรวจสอบการประเมินด้วยตัวเองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 แนวทางการพัฒนาการสื่อสารในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนครจำนวน 6 ท่าน เป็นพรรคเพื่อไทยทั้งหมด มีคุณลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคนไม่เหมือนกันนั้น ถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงตัวตนและแสดงถึงพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจออกไปสู่สายตาผู้ร่วมงาน ประชาชน หรือผู้พบเห็นให้เกิดการรับรู้และมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งในเชิงบวกและเชิงลบด้วยเช่นกัน และการสื่อสารสู่ประชาชนที่แตกต่างกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนครจะต้องกระทำการสื่อสารคุณลักษณะที่ดีอาศัยกระบวนการจัดการการสื่อสารทั้งในรูปแบบของสื่อสารไปยังประชาชน

ผู้เดือดร้อนด้วยตนเองและผ่านสื่ออื่น ๆ ด้วยวิธีต่าง ๆ ในบริบทของพื้นที่ และกำหนดการใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่มีรูปแบบ วิธีการ ทิศทางและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนถึงประชาชนหรือผู้รับสารเพื่อให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาการสื่อสารในการแก้ไขปัญหาปรับปรุงกระบวนการสื่อสารในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพเกิดความสัมพันธ์ผลทางการสื่อสารที่สามารถก่อให้เกิดการรับรู้รับฟัง ยอมรับ ชื่นชม ชื่นชอบ การสนับสนุนและนำไปสู่ความนิยมทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร ดังนี้ 1) การพัฒนาการสื่อสารในการแก้ไขปัญหาด้วยปรับปรุงกระบวนการสื่อสารในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน จำเป็นต้องพัฒนาทีมงานให้มีสมรรถนะคุณลักษณะด้านทักษะการสื่อสาร บุคลิกภาพและท่าทางการแสดงออกต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลด้วยการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาด้วยตนเองหรือการฝึกฝนอบรมจากสถาบันต่าง ๆ และ 2) การพัฒนาการสื่อสารในการแก้ไขปัญหาปรับปรุงวิธีการสื่อสารเสนอให้มีวิธีการสื่อสารผลการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาของทีมงาน ตลอดจนผู้สนับสนุนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนด้วยกลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ กลยุทธ์การสร้างกิจกรรม และกลยุทธ์การสร้างการรับรู้ จะต้องวางแผนกลยุทธ์ด้านการพัฒนาเครือข่ายการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์กับมวลสมาชิก การจัดกิจกรรมและการสร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่อง และการประเมินผลการสื่อสารที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสื่อสารทางการเมืองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประชาชนสามารถสื่อสารกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เป็นอย่างดีเนื่องจาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกเขตมีการลงพื้นที่พบปะประชาชน และสื่อสารผ่านกลุ่มสื่อออนไลน์ต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด ทำให้สามารถรับรู้ความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พงษ์มนัส คีตอด ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการหาเสียงของพรรคการเมือง บนสื่อสังคมออนไลน์: Facebook ที่เห็นว่า พรรคขนาดกลาง เช่น ภูมิใจไทยและประชาธิปัตย์จะใช้กลยุทธ์การให้ข้อมูลหรือข่าวสารเป็นหลัก และการเผยแพร่ใน Facebook จะใช้ทั้งรูปแบบข้อความ ภาพ วิดีโอ และการถ่ายทอดสด (Live) (พงษ์มนัส คีตอด, 2563) ช่องทางการสื่อสารที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองมี 5 ช่องทาง ได้แก่ 1) ไปพบด้วยตนเอง 2) ใช้โทรศัพท์ 3) ผ่านสื่อออนไลน์ 4) หนังสือร้องทุกข์ และ 5) ผ่านแกนนำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณัฐพล ขนติธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนแต่ละจังหวัดที่ร่วมบริหารประเทศ นอกเหนือจากหน้าที่ในสภาแล้ว ลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหา ความทุกข์ความเดือดร้อนของประชาชน และหาแนวทางแก้ไข เสนอความต้องการของประชาชนในจังหวัดที่เลือกตนขึ้นเป็นผู้แทนราษฎร เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น การของบประมาณเพื่อลงพื้นที่ พัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องต่อสถานการณ์และความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง (พระมหาณัฐพล ขนติธโร (รองน้อย), 2563) และแนวคิดของ ประทุม ฤกษ์กลาง ได้กล่าวว่า ช่องทางการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet) โดยผู้รับสารใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสาร และผู้ส่งสารใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางของการเผยแพร่ข้อมูลและข่าวสาร

(ประทุม ฤกษ์กลาง, 2555) และสอดคล้องกับแนวคิดของ นันทนา นันทวโรภาส ได้กล่าวว่า ผู้รับ (Receive) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะ ความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถถอดรหัสสาร (Decoder) เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่ง จึงจะทำให้การสื่อความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล (นันทนา นันทวโรภาส, 2557) สอดคล้องกับแนวคิดของ Almond, G. A. & Coleman, J. S. กล่าวว่า การสื่อสารการเมืองเป็นกิจกรรมที่กระทำกันโดยทั่วไปในกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเครือข่าย การสร้างกลุ่มผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ล้วนดำเนินไปโดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือ (Almond, G. A. & Coleman, J. S., 1960)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการนี้มียอดประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร (สลับบทบาทกัน) เนื้อหาสาร และช่องทางการสื่อสาร ผู้ส่งสารและผู้รับสาร (S-R)

ผู้ส่งสารและผู้รับสาร (S-R) คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร แกนนำหรือผู้ปฏิบัติการ และประชาชน สามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและรับสาร ลงพื้นที่พบปะประชาชน มีการสื่อสารกันทั้งที่สำนักงานที่ทำการพรรค และการลงพื้นที่

เนื้อหา (M) ได้แก่ สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน เนื้อหาที่ส่งออกไปเป็นความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนใน 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านแหล่งน้ำ 4) ด้านสาธารณสุข 5) ด้านสังคม และ 6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ช่องทางการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารเพื่อรับรู้สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนช่องทางการสื่อสาร ได้แก่

1. ช่องทางการสื่อสารขั้นแรก เป็นเครื่องมือหรือตัวกลางที่ใช้ในการนำข่าวสาร คือ สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน จากประชาชนผ่านการร้องเรียน ผ่านการร้องทุกข์โดยตรง ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่ และผ่านสื่อสังคมออนไลน์ไปยังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร

2. ช่องทางการสื่อสารขั้นที่สอง เป็นเครื่องมือหรือตัวกลางที่ใช้ในการนำข่าวสาร คือ สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนที่ได้รับมาจากขั้นแรกไปเสนอยังสภาผู้แทนราษฎร ด้วยการเสนอข้อหาหรือ การเสนอร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติ และการตั้งกระทู้ถามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด

กระบวนการสื่อสารดังกล่าวสอดคล้องกับแบบจำลองการสื่อสารของ Berlo, K. ที่มีองค์ประกอบของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อ (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) หรือ SMCR โดยกระบวนการสื่อสารนั้นต้องใช้กระบวนการคิดและการใช้ภาษาในการส่งและรับ หรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อ ความเข้าใจร่วมกัน พฤติกรรมของการสื่อสาร ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกันขององค์ประกอบทางการสื่อสาร SMCR ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (Berlo, K., 1960) และสอดคล้องแบบจำลองการสื่อสารของ Lasswell, H. D. ที่สรุปถึงกระบวนการการสื่อสารทางการเมืองที่เกิดขึ้นว่า ประชาชนส่งสารที่มีเนื้อหาอย่างไร ไปยังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผ่านช่องทางใดอย่างไรและได้ผลลัพธ์อย่างไร (Lasswell, H. D., 1960)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า วิธีการสื่อสารมี ดังนี้ 1) ผ่านการสื่อสารในพื้นที่และสื่อบุคคล ได้แก่ การแถลงผลงาน/การลงพื้นที่/การใช้แกนนำ 2) ผ่านการสื่อสารด้วยสื่อ ได้แก่ ป้าย การใช้สื่อสิ่งพิมพ์

หอกระจายข่าว และวิทยุกระจายเสียง และ 3) ผ่านการสื่อสารด้วยเว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร กลุ่มไลน์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร และของ แกนนำ ผู้สนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกกร มีสุข และคณะ ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสื่อสารบนเฟซบุ๊ก เพื่อดำเนินนโยบายพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลคอนนิพันธ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีที่เทศบาลเขาพนัสนิธิใช้เฟซบุ๊กสื่อสารผลงานตามนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นในด้านปัญหาการสื่อสาร ความต้องการในการสื่อสาร และแนวทางการพัฒนาการสื่อสารที่ดีขึ้น (เอกกร มีสุข และคณะ, 2563) วิธีการ ปฏิบัติของกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การวางแผน การเตรียมการ และดำเนินการด้วยการลงพื้นที่ การพบปะพูดคุยและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการสนับสนุน ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหา ปัจจัยสำคัญ ความสำเร็จของกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การลงพื้นที่ในรูปแบบที่เป็นทางการและรูปแบบที่ไม่เป็น ทางการ การประสานเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีสื่อสาร การจัดการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายด้วยกัน การควบคุม และดูแลรักษาเครือข่าย การสร้างตัวแทนกลุ่มเครือข่ายเป็นผู้ประสานความต้องการ และการสร้างกิจกรรมที่มีส่วน ร่วม การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การตรวจสอบการประเมินจากประชาชนติดต่อเข้ามา การประเมินตรวจสอบช่องทางการติดต่อสื่อสาร และการตรวจสอบการประเมินด้วยตัวเองของสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิตา พัฒนศรีวิเชียร เรื่องกลยุทธ์การใช้สื่อสังคม (Social Media) เพื่อรณรงค์ ทางการเมืองในยุคสังคมเครือข่าย ที่แสดงให้เห็นว่า มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการหาเสียงทางการเมือง ของนักการเมืองและพรรคการเมืองในต่างประเทศ และได้ผลประสบความสำเร็จมาแล้ว ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ สามารถทำควบคู่ไปกับวิธีการหาเสียงและการรณรงค์แบบเดิมเพื่อช่วยเสริมประสิทธิภาพใน การหาเสียง เนื่องจาก มองเห็นข้อดีว่า สื่อนี้สามารถที่จะแพร่กระจายข่าวสารไปได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง มีการส่งสาร (Massage) ไปยัง กลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง อีกทั้ง ยังสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการสื่อสารได้ตลอดเวลา (สุธิตา พัฒนศรีวิเชียร, 2562) และสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดเพื่อการเมือง (Political Marketing) ของ Newman, B. I. กำหนด กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์และเครื่องมือ ได้แก่ 1) สินค้าทางการเมือง (Political Product) ได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และนโยบาย 2) การตลาดแบบผลักดัน (Push Marketing) โดยการสื่อสารผ่านผู้สมัคร ด้วยการลงพื้นที่ และการ สร้างกิจกรรมที่มีส่วนร่วม (Ground War) 3) การตลาดแบบดึงดูด (Pull Marketing) โดยผ่านสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ และ 4) การสำรวจความนิยม (Polling) ด้วยการสำรวจสภาพปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน (Newman, B. I., 1994)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า จากการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านการสื่อสารและข้อค้นพบจาก การศึกษาวิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบาย ที่เริ่มจากกระบวนการสื่อสาร ด้วยการรับฟังปัญหาความ เดือดร้อนและความต้องการของประชาชน โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร จำเป็นต้องพัฒนา ทีมงานให้มีสมรรถนะคุณลักษณะด้านทักษะการสื่อสาร บุคลิกภาพและท่าทางการแสดงออกต่าง ๆ และการใช้ เทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัลด้วยการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาด้วยตนเองหรือการอบรมจากสถาบันต่าง ๆ สอดคล้องกับ งานวิทยานิพนธ์ของ สุระชัย ชูผกา ที่ศึกษาเรื่องสมดุลงานในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งระหว่างกลยุทธ์การตลาดทาง การเมืองกับกลยุทธ์ หัวคะแนนในระบบอุปถัมภ์ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ที่พบว่า สมดุลในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองมีประสิทธิภาพ

น้อยกว่ากลยุทธ์ หัวคะแนนในระบบอุปถัมภ์ ทั้งนี้ เพราะปัจจัยของความเป็น สส. ในพื้นที่ที่เป็นมาหลายสมัยและความแข็งแกร่งของ พรรคการเมืองในสังกัด (สระชัย ชูผกา, 2558) นอกจากนี้ นักวิชาการเสนอให้มีวิธีการสื่อสารผลการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาของทีมงาน ตลอดจนผู้สนับสนุนเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนด้วยกลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์การพัฒนาเครือข่าย กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ กลยุทธ์การสร้างกิจกรรม และกลยุทธ์การสร้างการรับรู้ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร จะต้องวางแผนกลยุทธ์ด้านการพัฒนาเครือข่ายการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์กับมวลสมาชิก การจัดกิจกรรมและการสร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่อง และการประเมินผลการสื่อสารที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสื่อสารทางการเมืองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ขอสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดสกลนคร สอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐกริช เปาอินทร์ และฐาลินี สังขจันท์ ที่ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์ในการใช้ประโยชน์และการปลดปล่อยคุณค่าของข้อมูลในยุคดิจิทัลเพื่อเพิ่มพูนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและศักยภาพการแข่งขันในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน พบว่า ข้อมูลจำนวนมากมาในยุคดิจิทัล เมื่อมีการใช้ประโยชน์ของวิทยาศาสตร์ข้อมูล (Data Science) มากำหนดกลยุทธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยให้องค์กรดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน (ญัฐกริช เปาอินทร์ และฐาลินี สังขจันท์, 2563)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ ทำให้เข้าใจในเรื่องการสื่อสารว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วในยุคดิจิทัล ส่งผลให้รูปแบบการสื่อสารเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากสื่อดั้งเดิมที่เน้นการสื่อสารทางเดียว เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อใหม่ที่เน้นการสื่อสารสองทางและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ และแอปพลิเคชันต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ยุคดิจิทัลได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในรูปแบบการสื่อสาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน รวมถึงองค์กรราชการ การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากการเปลี่ยนจากสื่อดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ไปสู่สื่อใหม่ เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายสะดวก รวดเร็ว เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรภาครัฐ ลดต้นทุนและเพิ่มความพึงพอใจของประชาชนในการรับบริการ สรุปได้ว่า 1) การสื่อสารการเมืองเป็นกิจกรรมที่กระทำกันโดยทั่วไปในกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเครือข่าย การสร้างกลุ่มผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ล้วนดำเนินไปโดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือ การสื่อสารในยุคดิจิทัลในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากการสื่อสารแบบเดิมไปสู่สื่อดิจิทัล ทำให้เกิดประโยชน์มากมาย เช่น เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดต้นทุน และเพิ่มความพึงพอใจของประชาชน แต่ก็มีความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูล เช่น การรั่วไหลของข้อมูล 2) กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่เกิดขึ้นว่า ประชาชนส่งสารที่มีเนื้อหาอย่างไรไปยังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผ่านช่องทางไหนอย่างไรและได้ผลลัพธ์อย่างไร 3) วิธีการสื่อสาร 3.1) ผ่านการสื่อสารในพื้นที่และสื่อบุคคล ได้แก่ การแถลงผลงาน/การลงพื้นที่/การใช้แกนนำ 3.2) ผ่านการสื่อสารด้วยสื่อ ได้แก่ ป้าย การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ หอกระจายข่าว และวิทยุกระจายเสียง และ 3.3) ผ่านการสื่อสารด้วยเว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เพจบุ๊กของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ 4) ต้องมีกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การวางแผน การเตรียมการ และดำเนินการด้วยการลงพื้นที่ การพบปะ

พูดคุยและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการสนับสนุน ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหา ปัจจัยสำคัญความสำเร็จของกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การลงพื้นที่ในรูปแบบที่เป็นทางการและรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ การประสานเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีสื่อสาร การจัดการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายด้วยกัน การควบคุมและดูแลรักษาเครือข่าย การสร้างตัวแทนกลุ่มเครือข่ายเป็นผู้ประสานความต้องการ และการสร้างกิจกรรมที่มีส่วนร่วม การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย การตรวจสอบการประเมินจากประชาชนติดต่อเข้ามา การประเมินตรวจสอบช่องทางการติดต่อสื่อสาร และการตรวจสอบการประเมินด้วยตัวเองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 1) ควรใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อช่วยในการปรับปรุงด้านการสื่อสารให้มีความทันสมัย 2) ควรนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงทั้งในประเด็นเนื้อหาและวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ทุกจังหวัด และ 3) ควรมีการเพิ่มเนื้อหาในการสื่อสารโดยเฉพาะในเรื่องการให้ความรู้ด้านการสื่อสารเพื่อนำไปใช้ประยุกต์กับการดำเนินชีวิต และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในด้านอื่น ๆ การประกอบอาชีพ เช่น การส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันของเกษตรกร เพื่อหาช่องทางการตลาดโดยไม่ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง การพัฒนาเครือข่ายการสื่อสารในการตั้งกลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ควรนำนโยบายการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองเพื่อตอบสนองความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนอย่างครบวงจรและครอบคลุมให้ทันสมัยใหม่มากขึ้น และ 2) ควรมีการบูรณาการกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน อย่างครบวงจรและครอบคลุมให้ทันสมัยใหม่มากขึ้นในการสื่อสารทางการเมือง และสุดท้ายข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปควร 1) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการวิจัยในรูปแบบเชิงปริมาณควบคู่ไปกับเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ เช่น เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์เพื่อจะได้ข้อมูลที่หลากหลายรอบด้านและละเอียดไม่ว่าจะเป็นสภาพปัญหาการสื่อสาร ความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน เพื่อให้ได้ผลการวิจัยในหลายมิติที่มีผลการสื่อสารทางการเมืองในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงและการพัฒนาต่อไปและให้ได้ผลการวิจัยที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และ 2) ควรทำการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นในการนำนโยบายแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนไปปฏิบัติในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกริช เปาอินทร์ และฐาลินี สังขจันทร์. (2563). กลยุทธ์ในการใช้ประโยชน์และการปลดปล่อยคุณค่าของข้อมูลในยุคดิจิทัลเพื่อเพิ่มพูนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและศักยภาพการแข่งขันในองค์กร ภาครัฐและภาคเอกชน. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 18(2), 59-100.
- ณัฐสุตา เวียงอำพล. (2558). สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย: ประสิทธิภาพและความเป็นตัวแทน. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2557). การสื่อสารทางการเมืองในประชาคมอาเซียน. วารสารร่วมฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 32(3), 133-154.

- ประทุม ฤกษ์กลาง. (2555). การประชาสัมพันธ์ทางการเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 8). ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพ.
- พงษ์มนัส ดีอด. (2563). พฤติกรรมการหาเสียงของพรรคการเมือง บนสื่อสังคมออนไลน์: Facebook. วารสาร
สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(8), 437-450.
- พระมหาณัฐพงษ์ ขนศิริโร (ร่อนน้อย). (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนใน อำเภอละแม จังหวัดชุมพร. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560).
- สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร. (2562). กลยุทธ์การใช้สื่อสังคม (Social Media) เพื่อรณรงค์ทางการเมืองในยุคสังคม
เครือข่าย. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 29(1), 27-41.
- สุระชัย ชูผกา. (2558). สมดุลในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งระหว่างกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองกับกลยุทธ์
หวัคะแนนในระบบอุปถัมภ์: ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 23 ธันวาคม
พ.ศ. 2550. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกกร มีสุข และคณะ. (2563). รูปแบบการสื่อสารผลการดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นด้วยเพชบุรี
ของเทศบาลตำบลเขานินพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารการบริหารการปกครองและ
นวัตกรรมท้องถิ่น, 4(3), 59-78.
- Almond, G. A. & Coleman, J. S. (1960). The Politics of the Developing Area. Princeton: Princeton
University Press.
- Berlo, K. (1960). The Process of Communication. New York: Hoit, Rinehart and Winston.
- Lasswell, H. D. (1960). Mass Communication. Urbana, Illinois: University of Illinois.
- Newman, B. I. (1994). The Marketing of the President: Political Marketing as Campaign Strategy.
California: Sage Publication Inc.

ความสัมพันธ์ของมาตรการและการอำนวยความสะดวกของภาครัฐต่อการตัดสินใจ เลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่น*

THE RELATIONSHIP BETWEEN GOVERNMENT MEASURES AND FACILITATION TOWARD THE DECISION TO ADOPT BATTERY ELECTRIC VEHICLES IN KHON KAEN

กัญญาวีร์ ประทุมวัน*, วิษณุ สุมิตสุวรรณค์

Kanyawee Prathumwan*, Vissanu Zumitavan

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น ประเทศไทย

The College of Local Administration, Khon Kaen University, Khon Kaen, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kanyawee.p@kkumail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมของการใช้ยานยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการและการอำนวยความสะดวกของภาครัฐกับการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของประชาชน และเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการส่งเสริมและผลักดันมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ซึ่งคาดว่าจะมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องในอนาคต เป็นวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนที่ใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 3,344 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดขอนแก่น และเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นระดับ 0.90 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21 - 25 ปี มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน การศึกษาระดับปริญญาโท และรายได้ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท ผลจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า มาตรการ EV 3.5 มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจ โดยเฉพาะด้านเงินอุดหนุน และการลดอัตราอากรขาเข้ารถยนต์สำเร็จรูป ในด้านการอำนวยความสะดวก ปัจจัยที่มีผลสำคัญ คือ สถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุม ศูนย์บริการที่ได้มาตรฐาน และราคาประกันภัยที่ลดลง สำหรับปัจจัยทางประชากรศาสตร์ พบว่า อายุมีผลเชิงลบต่อการตัดสินใจ ดังนั้น แนวทางเชิงนโยบายควรมุ่งเน้นการขยายเครือข่ายสถานีชาร์จโดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน การยกระดับมาตรฐานศูนย์บริการรถยนต์ไฟฟ้า ปรับปรุงระบบประกันภัยให้มีราคาที่เหมาะสม มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เชิงนโยบายภาครัฐควรเพิ่มเงินอุดหนุนสำหรับกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลางและต่ำ เพื่อลดอุปสรรคด้านราคา รวมถึงมาตรการภาษีเพื่อกระตุ้นความสนใจและเพิ่มอัตราการใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ: รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่, นโยบาย30@30, มาตรการ EV 3.5

Abstract

This research explores the overall adoption of battery electric vehicles (BEVs) in Khon Kaen Province. It analyzes the relationship between government measures and facilitation efforts and the residents' decision to adopt BEVs and proposes policy recommendations to promote and drive government initiatives supporting BEVs adoption, which is expected to grow continuously in the future. A quantitative approach was employed, targeting a population of 3,344 BEVs users in Khon Kaen. A multi - stage sampling method ensured comprehensive coverage across the province, and data were collected using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.90. Descriptive statistics and multiple regression analysis were used for data analysis. The findings reveal that most respondents were female, aged 21 and 25, employed in private companies, held a master's degree, and earned an income between 20,001 to 30,000 THB. The multiple regression analysis revealed that the government EV 3.5 measures significantly influenced the decision to adopt BEVs, particularly subsidies and reduced import duty on completely built - up BEVs. In terms of facilitation, key factors that had a significant impact included the coverage of charging stations, standardized service centers, and lower insurance premium. Regarding demographics, age negatively affected BEVs adoption. Policy recommendations should focus on expanding the charging station network by promoting collaboration between the public and private sectors, enhancing the standards of electric vehicle service centers, and adjusting insurance systems to offer reasonable pricing. Public awareness campaigns should be conducted using media appropriate for each target group. Additionally, government policies should increase subsidies for middle - and low - income groups to reduce price barriers, along with tax measures to stimulate interest and promote the sustainable adoption of electric vehicles in the future.

Keywords: Battery Electric Vehicle, 30@30 Policy, EV 3.5 Measures

บทนำ

ภาวะโลกร้อนเกิดจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเกินกว่าธรรมชาติจะรักษาสมดุลได้ ปัจจัยสำคัญมาจากการใช้พลังงานฟอสซิลและการทำลายป่า ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศรุนแรง เช่น คลื่นความร้อน ภัยแล้ง ไฟป่า และน้ำทะเลสูงขึ้น เป็นภัยต่อมนุษยชาติ (มนนภา เทพสุด และชนิษฐา ชัยรัตนาวรรณ, 2567) ประเทศไทยเข้าร่วมอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในปี พ.ศ. 2537 และดำเนินมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมต่อเนื่อง เช่น วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 และความตกลงปารีสปี พ.ศ. 2559 ตั้งเป้าหมายเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี ค.ศ. 2050 และลดการปล่อยก๊าซสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี ค.ศ. 2065 (สิริฤกษ์ ทรงศิริไล, 2565) รถยนต์ไฟฟ้าเป็นทางเลือกที่ช่วยลดมลพิษ ประหยัดพลังงาน และลดค่าใช้จ่าย แม้มีข้อจำกัดด้านการชาร์จพลังงาน แต่หลายประเทศ พบว่า มลพิษลดลง

ชัดเจน (ภูริ สิริสุนทร, 2562) ในประเทศไทยรัฐบาลส่งเสริมผ่านการขยายสถานีชาร์จ ลดภาษีนำเข้า และสนับสนุนอุตสาหกรรมแบตเตอรี่และสมาร์ทกริด (ศศิธร สุ่มหลิม และคณะ, 2566) อย่างไรก็ตามอัตราการใช้รถยนต์ไฟฟ้ายังต่ำ เนื่องจากผู้บริโภคขาดความมั่นใจและความเข้าใจที่เพียงพอ (อิสราภา ทิพย์รงค์ และภริดา ชัยรัตน์, 2566)

ปัจจัยสนับสนุนการเติบโตของรถยนต์ไฟฟ้า ได้แก่ ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น นโยบายภาครัฐ และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม แต่ยังมีอุปสรรค เช่น ขาดศูนย์บริการที่ได้มาตรฐาน บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ และสถานีชาร์จที่กระจุกตัวในเมืองใหญ่ ทำให้พื้นที่ชนบทเข้าถึงได้ยาก ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภค (ภัทรลดา สินทรัพย์, 2562) อีกประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ การกระจายสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ไม่ทั่วถึง โดยสถานีชาร์จส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เมืองใหญ่นั้น ทำให้ผู้บริโภคในพื้นที่ชนบทยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สำนักงานนโยบายและแผนพลังงานได้ตั้งเป้าหมายที่จะติดตั้งสถานีชาร์จไฟฟ้าสาธารณะให้ครอบคลุมทั่วประเทศภายในปี 2030 (สำนักนโยบายและแผนพลังงานกระทรวงพลังงาน, 2565) นอกจากนี้ค่าเบี้ยประกันภัยรถยนต์ไฟฟ้าที่สูงกว่ารถยนต์ทั่วไป รวมถึงการขาดแคลนผู้ให้บริการประกันภัยที่ครอบคลุมรถยนต์ไฟฟ้าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้การใช้งานรถยนต์ไฟฟ้ายังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวัง ประชาชนยังต้องเผชิญกับค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงที่สูง รวมถึงการขาดช่างเทคนิคที่มีความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีเฉพาะของรถยนต์ไฟฟ้า ซึ่งเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไข (Mitchell, J., 2024)

จังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาเนื่องจากเป็นศูนย์กลางสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และเทคโนโลยี อีกทั้งยังมีโครงสร้างพื้นฐานที่ครบครันและประชากรหนาแน่น (หอการค้าจังหวัดขอนแก่น, 2563) โดยในปี พ.ศ. 2566 ขอนแก่นมียอดจดทะเบียนรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่สูงที่สุดในภาคอีสานและติดอันดับที่ 5 ของประเทศ (กลุ่มสถิติการขนส่ง, 2566) ด้วยศักยภาพดังกล่าว ขอนแก่นจึงเป็นพื้นที่ตัวอย่างที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้รถยนต์ไฟฟ้า และสามารถนำผลการศึกษไปพัฒนานโยบายที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเติบโตของยานยนต์ไฟฟ้าในระดับภูมิภาคและประเทศในอนาคต (Kamnuansilpa, P. et al., 2023) จากสถานการณ์ดังกล่าวงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาอิทธิพลของมาตรการและการอำนวยความสะดวกจากภาครัฐที่มีต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (BEV) ในจังหวัดขอนแก่น โดยมีเป้าหมายในการวิเคราะห์ และประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ เพื่อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถผลักดันการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืนในอนาคต อีกทั้งความรู้จากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนนโยบายที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการคมนาคมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพรวมของการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการ และการอำนวยความสะดวกของภาครัฐกับการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของประชาชน
3. เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการส่งเสริม และผลักดันมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐในการสนับสนุนการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ที่คาดว่าจะมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้วัดและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าในพื้นที่ที่กำหนด เช่น การวิเคราะห์หว่ามมาตรการ EV 3.5 หรือการอำนวยความสะดวกในการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบบเตอร์ของภาครัฐมีผลอย่างไรต่อการตัดสินใจเลือกใช้ของประชาชนในพื้นที่ศึกษานี้ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณจึงมีความสำคัญในการช่วยตอบคำถามวิจัยว่า ปัจจัยใดมีอิทธิพลมากที่สุด และจะนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายการสนับสนุนที่เหมาะสมต่อไป

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่ใช้รถยนต์ไฟฟ้า (BEV) ในจังหวัดขอนแก่น ข้อมูล ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2567 มีจำนวนทั้งสิ้น 3,344 คน (สำนักงานขนส่งจังหวัดขอนแก่น, 2567) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้จากการคำนวณตาม 1) คำนวณด้วยสูตรของยามาเน่ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 357 คน (Yamane, T., 1973) และ 2) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีอัตราส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อจำนวนตัวแปรสังเกต (Subjects - to - Variables Ratio หรือ STV) ตามแนวทางของ Hair et al. ที่กำหนดอัตราส่วน STV ไว้ที่ 5:1 โดยมีจำนวนตัวแปรสังเกตทั้งหมด 11 ตัวแปร จึงคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ 55 ตัวอย่าง (Hair, J. F. et al., 2020) ซึ่งเป็นมาตรฐานการวิจัยในสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อให้มีกำลังของการทดสอบเพียงพอสำหรับตรวจสอบสมมติฐาน (Faul, F. et al., 2009) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling Technique) ซึ่งผสมผสานระหว่างการสุ่มตัวอย่างแบบคลัสเตอร์และการเลือกแบบเจาะจง โดยสุ่มเลือก 2 อำเภอจาก 26 อำเภอในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ อำเภอเมืองขอนแก่น และอำเภอชุมแพ (Cluster Sampling Technique) และเลือกตำบลจากแต่ละอำเภอเป็นกลุ่มตัวอย่างย่อย (Purposive Sampling Technique) วิธีนี้ช่วยให้การเก็บข้อมูลครอบคลุมและเหมาะสมกับบริบทของการศึกษา (Patton, M. Q., 2015)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Survey Questionnaire) โดยใช้มาตราวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ (Michie, J. & Zuzumtavan, V., 2016) ที่พัฒนามาจากกรอบแนวคิดทฤษฎี วรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและแบบสอบถามการวิจัย การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย (บุญใจ ศรีสถิตยัณรากร, 2555) จากนั้นตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยคอนบาคส์อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.90 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูงและเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูล (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาจะใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์มาตรการ EV 3.5 ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น การวิเคราะห์การอำนวยความสะดวกในการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของภาครัฐ และการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่นจะใช้การวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ส่วนสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดขอนแก่น โดยการแจกแบบสอบถามจำนวน 500 ชุด หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม พบว่า แบบสอบถามที่ได้รับคืนมีจำนวนทั้งสิ้น 406 ชุด อย่างไรก็ตามหลังจากการตรวจสอบและคัดกรอง มีแบบสอบถาม จำนวน 6 ชุดที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์จึงคัดออกเหลือเพียงแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด ที่มีความสมบูรณ์และครบถ้วน ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามได้ ดังนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 21 - 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.5 รองลงมา คือ อายุมากกว่า 26 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.8 อายุ 31 - 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.5 อายุ 36 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.5 และอายุ 41 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 3.8 มีรายได้ 20,001 - 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.0 รองลงมา คือ มีรายได้ 30,001 - 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.5 รายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.3 และรายได้มากกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.3 เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.3 รองลงมา คือ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 45.8 การศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 54.5 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 38.8 ระดับปริญญาเอกหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ 4.8 และระดับต่ำกว่าปริญญา คิดเป็นร้อยละ 2.0 และประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 52.3 รองลงมา คือ อาชีพเจ้าของธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 39.3 อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 4.8 และอาชีพนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 3.8

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์มาตรการ EV 3.5 ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเงินอุดหนุน ด้านการลดอัตราอากรขาเข้ารถยนต์สำเร็จรูป และด้านการลดอัตราภาษีสรรพสามิต

มาตรการ EV 3.5	$\bar{X}$	SD	ระดับความสำคัญ
1. ด้านเงินอุดหนุน	4.29	0.54	ค่อนข้างมาก
2. ด้านการลดอัตราอากรขาเข้ารถยนต์สำเร็จรูป	4.30	0.60	ค่อนข้างมาก
3. ด้านการลดอัตราภาษีสรรพสามิต	4.36	0.60	มาก
รวม	4.32	0.58	ค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการลดอัตราสรรพสามิต ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ ด้านการลดอัตราอากรขาเข้าสำเร็จรูป ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.60) ด้านเงินอุดหนุน ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.54)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การอำนวยความสะดวกในการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของภาครัฐ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุม ด้านศูนย์บริการที่มีมาตรฐาน และด้านราคาประกันภัยที่ลดลง

การอำนวยความสะดวกในการใช้รถยนต์ไฟฟ้า แบตเตอรี่ของภาครัฐ	$\bar{X}$	SD	ระดับความสำคัญ
1. ด้านสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุม	4.30	0.58	ค่อนข้างมาก
2. ด้านศูนย์บริการที่มีมาตรฐาน	4.38	0.58	มาก
3. ด้านราคาประกันภัยที่ลดลง	4.43	0.59	มาก
รวม	4.37	0.52	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านราคาประกันภัยที่ลดลง ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.59) รองลงมา คือ ด้านศูนย์บริการที่มีมาตรฐาน ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.58) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุม ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.58)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับรู้ความต้องการ ด้านการแสวงหาข้อมูล ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ ด้านการประเมินผลหลังการซื้อ

การตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ ในจังหวัดขอนแก่น	$\bar{X}$	SD	ระดับความสำคัญ
1. ด้านการรับรู้ความต้องการ	4.32	0.55	ค่อนข้างมาก
2. ด้านการแสวงหาข้อมูล	4.41	0.65	มาก
3. ด้านการประเมินทางเลือก	4.32	0.60	ค่อนข้างมาก
4. ด้านการตัดสินใจซื้อ	4.34	0.61	มาก
5. ด้านการประเมินผลหลังการซื้อ	4.47	0.63	มาก
รวม	4.38	0.51	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการประเมินผลหลังการซื้อ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.63) รองลงมา คือ ด้านการแสวงหาข้อมูล ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.65) ด้านการตัดสินใจซื้อ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.61) ด้านการประเมินทางเลือก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.60) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรับรู้ความต้องการ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.55)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยทางประชากรศาสตร์ มาตรการ และการอำนวยความสะดวกของภาครัฐ กับการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ ในจังหวัดขอนแก่น

ปัจจัย	Standardized Coefficients	Collinearity Statistics	
		Tolerance	VIF
ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์			
1. อายุ	- 0.16	0.67	1.49
2. รายได้	0.01	0.84	1.18
3. ระดับการศึกษา	- 0.01	0.95	1.05
ปัจจัยมาตรการ EV 3.5			
1. ด้านเงินอุดหนุน	0.13	0.42	2.40
2. ด้านการลดอัตราอากรขาเข้ารถยนต์สำเร็จรูป	0.20	0.42	2.38
3. ด้านการลดอัตราภาษีสรรพสามิต	0.09	0.39	2.59
ปัจจัยมาตรการ EV 3.5			
1. ด้านเงินอุดหนุน	0.13	0.42	2.40
2. ด้านการลดอัตราอากรขาเข้ารถยนต์สำเร็จรูป	0.20	0.42	2.38
3. ด้านการลดอัตราภาษีสรรพสามิต	0.09	0.39	2.59
ปัจจัยการอำนวยความสะดวกในการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของภาครัฐ			
1. ด้านสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุม	0.19	0.37	2.69
2. ด้านศูนย์บริการที่มีมาตรฐาน	0.22	0.38	2.63
3. ด้านราคาประกันภัยที่ลดลง	0.20	0.33	3.01
R = 0.884 ^a R ² = 0.781 Adj.R ² = 0.776 F = 154.972 Sig. = <0.001 ^a			

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น พบว่า ไม่เกิดปัญหาภาวะ Multicollinearity เนื่องจากทุกตัวแปรมีค่าตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่า Tolerance เกิน 0.1 และ ค่า VIF ไม่เกิน 10

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยทางประชากรศาสตร์ มาตรการ และการอำนวยความสะดวกของภาครัฐกับการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่น โดยวิธี Enter พบว่า $Sig. = <.001$ ซึ่งมีความน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ มาตรการ และการอำนวยความสะดวกของภาครัฐ สามารถอธิบายการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถอธิบายได้ร้อยละ 78.1 ($R^2 = 0.781$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ดังนี้ 1.1) ด้านอายุ ($Beta = - 0.16$) 1.2) ด้านรายได้ ($Beta = 0.01$) และ 1.3) ด้านระดับการศึกษา ($Beta = - 0.01$) 2) ด้านมาตรการ EV 3.5 ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ดังนี้ 2.1) ด้านเงินอุดหนุน ($Beta = 0.13$) 2.2) ด้านการลดอัตราอากรขาเข้ารถยนต์สำเร็จรูป ($Beta = 0.20$) และ 2.3) ด้านการลดอัตราภาษีสรรพสามิต ($Beta = 0.09$) 3) ด้านการอำนวยความสะดวกของภาครัฐ ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ดังนี้ 3.1) ด้านสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุม ($Beta = 0.19$) 3.2) ด้านศูนย์บริการที่มีมาตรฐาน ($Beta = 0.22$) และ 3.3) ด้านราคาประกันภัยที่ลดลง ($Beta = 0.20$)

จากผลการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปได้ว่า มีตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม การตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ คือ ด้านอายุ ปัจจัยมาตรการ EV 3.5 คือ ด้านเงินอุดหนุน และด้านการลดอัตราอากรขาเข้ารถยนต์สำเร็จรูป และปัจจัยด้านการอำนวยความสะดวกในการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ของภาครัฐ คือ ด้านสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุม ด้านศูนย์บริการที่มีมาตรฐาน และด้านราคาประกันภัยที่ลดลง ดังนั้น แนวทางเชิงนโยบายควรมุ่งเน้นการขยายเครือข่ายสถานีชาร์จโดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน การยกระดับมาตรฐานศูนย์บริการรถยนต์ไฟฟ้า ปรับปรุงระบบประกันภัยให้มีราคาที่เหมาะสม มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เชิงนโยบายภาครัฐควรเพิ่มเงินอุดหนุนสำหรับกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลางและต่ำ เพื่อลดอุปสรรคด้านราคา รวมถึงมาตรการภาษีเพื่อกระตุ้นความสนใจและเพิ่มอัตราการใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างยั่งยืนในอนาคต

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของมาตรการ และการอำนวยความสะดวกของภาครัฐต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลในภาพรวม ดังนี้

1. ภาพรวมของการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ในจังหวัดขอนแก่น การตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประดิ สุวรรณปักฉิม และศุภสิทธิ์ เลิศบัวสิน ที่ระบุว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้ามีสองประการหลัก ได้แก่ 1) สถานีชาร์จไฟฟ้า ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้า เครือข่ายสถานีชาร์จที่ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศจะเพิ่มความมั่นใจให้ผู้บริโภค นอกจากนี้ มาตรฐานค่าบริการ ความสะดวก ความรวดเร็ว และความปลอดภัยในการชาร์จไฟยังเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้ประชาชนหันมาใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น 2) ศูนย์บริการมาตรฐาน มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ศูนย์บริการที่มีคุณภาพควรจัดจำหน่ายรถยนต์ไฟฟ้าที่ได้มาตรฐาน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้งานและการดูแลรักษา ตลอดจนให้บริการหลังการขายที่มีประสิทธิภาพในราคาที่เหมาะสม นอกจากนี้ การกระจายศูนย์บริการให้ครอบคลุมทั่วประเทศจะช่วยเพิ่มความมั่นใจและสนับสนุนการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าในระยะยาว (ประดิ สุวรรณปักฉิม และศุภสิทธิ์ เลิศบัวสิน, 2564)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ด้านอายุมีผลเชิงลบต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้า โดยการตัดสินใจลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่ออายุเพิ่มขึ้น สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มประชากรที่ศึกษา และบริบทการใช้งานในจังหวัดขอนแก่น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นนทกร วิจิตรสงวน และคณะ ซึ่งได้เสริมข้อมูลเพิ่มเติมว่า อายุ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อรถยนต์ไฟฟ้า โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคที่มีอายุมากขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจบริโภครถยนต์ไฟฟ้าลดลง (นนทกร วิจิตรสงวน และคณะ, 2567) อายุส่งผลเชิงลบต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้า เนื่องจากผู้บริโภคที่มีอายุมากขึ้นมักมีพฤติกรรมการใช้รถที่คุ้นเคยกับเครื่องยนต์สันดาปภายใน และมีแนวโน้มต้านทานการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมากกว่า นอกจากนี้ ความกังวลเกี่ยวกับความซับซ้อนของระบบไฟฟ้า การชาร์จพลังงาน และความคุ้มค่าของการลงทุนระยะยาวยังเป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุลังเลในการเปลี่ยนมาใช้รถยนต์ไฟฟ้า

3. ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการ และการอำนวยความสะดวกของภาครัฐกับการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของประชาชน พบว่า ปัจจัยมาตรการ EV 3.5 ด้านเงินอุดหนุน ด้านการลดอัตราอากรขาเข้ารถยนต์สำเร็จรูป และปัจจัยการอำนวยความสะดวกในการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของภาครัฐด้านสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุม ด้านศูนย์บริการที่มีมาตรฐาน และด้านราคาประกันภัยที่ลดลง ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า นโยบายภาครัฐ โดยเฉพาะการมีเครือข่ายศูนย์บริการที่ครอบคลุมทั่วประเทศ มีอิทธิพลสูงสุดต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (ศุภลักษณ์ ศิริยานนท์ และรัชพันธุ์ เขยจิตร, 2567) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บุญมา อิมวิเศษ ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) ของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยทางการเมือง โดยเฉพาะนโยบายของรัฐบาลในการสนับสนุนและเร่งรัดการติดตั้งสถานีชาร์จไฟฟ้าทั่วประเทศ มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (บุญมา อิมวิเศษ, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไอลดา ธรรมสังข์ พบว่า ประชาชนในจังหวัดชลบุรี มีความพร้อมและยอมรับการใช้รถยนต์ไฟฟ้า ซึ่งให้เห็นถึงแนวโน้มการเติบโตของตลาดรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคต เพื่อรองรับแนวโน้มนี้ ผู้ผลิตควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ขณะที่ภาครัฐควรดำเนินมาตรการสนับสนุนและส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านไปนี้ (ไอลดา ธรรมสังข์, 2564) และจากผลการวิจัยของ ศศิธร สุ่มหลิม และคณะ พบว่า นโยบายรัฐบาลมีอิทธิพลอย่างมากต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของผู้บริโภค เนื่องจากรถยนต์ไฟฟ้าเป็นนวัตกรรมที่มีการพัฒนาและมีบทบาทสำคัญในระบบคมนาคมของประเทศ ดังนั้น การสนับสนุนจากภาครัฐจึงจำเป็นเพื่อส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างแพร่หลาย (ศศิธร สุ่มหลิม และคณะ, 2566) และจากผลการวิจัยในต่างประเทศที่ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างยอดขายกับมาตรการส่งเสริมรถยนต์ไฟฟ้า ซึ่งพบว่าในประเทศจีน มี 2 มาตรการที่มีผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการเพิ่มขึ้นของยอดขายรถยนต์ไฟฟ้า คือ การอำนวยความสะดวกในการออกทะเบียนรถยนต์ และการผ่อนปรนข้อจำกัดในการใช้งานรถยนต์ตามเวลาและพื้นที่ (Wang, J. et al., 2017)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ในประเทศไทยควรมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะเครือข่ายสถานีชาร์จไฟฟ้าที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการขยายสถานีชาร์จในชุมชนและจุดพักรถ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง ลดความกังวลเรื่องระยะทาง และเพิ่มความมั่นใจให้แก่ประชาชน นอกจากนี้การยกระดับมาตรฐานศูนย์บริการรถยนต์ไฟฟ้าเป็นสิ่งสำคัญ ศูนย์บริการที่มีคุณภาพควรสามารถให้บริการซ่อมบำรุงที่ได้มาตรฐานและมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญ การอบรมและรับรองมาตรฐานศูนย์บริการจะช่วยให้ผู้บริโภคมั่นใจในคุณภาพของการให้บริการมากขึ้น อีกทั้งการปรับปรุงระบบประกันภัยให้มีราคาที่เหมาะสม เช่น การพัฒนากรมธรรม์เฉพาะสำหรับรถยนต์ไฟฟ้าและการรับประกันแบตเตอรี่ จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและเพิ่มแรงจูงใจในการใช้งาน ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ในการกระตุ้นให้ประชาชนหันมาใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น ควรเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เช่น โซเชียลมีเดียสำหรับคนรุ่นใหม่ สื่อดั้งเดิมสำหรับผู้สูงอายุ และกิจกรรมทดลองขับในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่

ถูกต้องและมีโอกาสสัมผัสเทคโนโลยีโดยตรง ในเชิงนโยบายภาครัฐควรเพิ่มเงินอุดหนุนสำหรับกลุ่มประชาชนที่มีรายได้น้อยและต่ำ เพื่อลดอุปสรรคด้านราคา รวมถึงมาตรการภาษี เช่น การลดภาษีนำเข้า ยกเว้นค่าธรรมเนียมจดทะเบียน การออกกฎหมายสนับสนุนการใช้รถยนต์ไฟฟ้า เป็นต้น และการศึกษาในอนาคตควรขยายขอบเขตการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจความต้องการที่หลากหลายของประชาชนในแต่ละภูมิภาค ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับแบบสอบถามจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึก นำไปสู่การปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการที่ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มสถิติการขนส่ง. (2566). กองแผนงานกรมการขนส่งทางบก. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก <https://web.dlt.go.th/statistics/>
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). การใช้ SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูล. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทกร วิจิตรสงวน และคณะ. (2567). ปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกบริโภครถยนต์ไฟฟ้า (EV) ในประเทศไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 15(29), 131-149.
- บุญใจ ศรีสถิตย่นรากร. (2555). การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติการวัดเชิงจิตวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญมา อิมวิเศษ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) ของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 6(1), 40-58.
- ประติ สุวรรณปักชิน และศุภสิทธิ์ เลิศบัวสิน. (2564). รูปแบบการพัฒนาการบูรณาการนโยบายภาครัฐเพื่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมรถยนต์ไฟฟ้าที่ยั่งยืนของประเทศไทย. วารสาร RMUTT Global Business and Economics Review มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 16(2), 155-170.
- ภัทรลดา สินทร์พย์. (2562). การศึกษาปัจจัยและประเมินการเติบโตของของรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและการจัดการพลังงาน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูรี สิริสุนทร. (2562). ยานยนต์ไฟฟ้า (EV)...ทางแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.greennetworkthailand.com/ยานยนต์ไฟฟ้า-ev/>
- มนนภา เทพสุด และชนิษฐา ชัยรัตนาวรรณ. (2567). ภาวะโลกร้อน: ภัยคุกคามร้ายแรงที่ถูกขับเคลื่อนบนโลกยุคอุตสาหกรรม. วารสารสมาคมนักวิจัย, 29(2), 96-113.
- ศศิธร สุ่มหลิม และคณะ. (2566). ความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจ, 13(1), 92-104.
- ศุภลักษณ์ ศิริยานนท์ และรัชพันธุ์ เขยจิตร. (2567). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของพนักงานบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 44(2), 1-19.

- สำนักงานขนส่งจังหวัดขอนแก่น. (2567). สถิติจำนวนรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์และตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก จำแนกตามชนิดเชื้อเพลิง. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2561 จาก <https://kkn.dlt.go.th/th>
- สำนักนโยบายและแผนพลังงานกระทรวงพลังงาน. (2565). คู่มือโครงการจัดทำแผนการพัฒนาสถานีประจุไฟฟ้าแบตเตอรี่สำหรับยานยนต์ไฟฟ้าเพื่อรองรับเป้าหมายการส่งเสริมยานยนต์ไฟฟ้าของประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก https://www.eppo.go.th/images/energy-conservation/EV/EV_Manual.pdf
- สิริฤกษ์ ทรงศิวิไล. (2565). มหาวิทยาลัยกับการมุ่งไปสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ใน การประชุมวิชาการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ประจำปี 2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- หอการค้าจังหวัดขอนแก่น. (2563). ข้อมูลน่าสนใจจังหวัดขอนแก่น. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2567 จาก <https://www.kkcc.or.th/khonkaen-information>
- อิสราภา ทิพย์รงค์ และกริดา ชัยรัตน์. (2566). การยอมรับรถยนต์ไฟฟ้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(5), 99-113.
- ไอลดา ธรรมสังข์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าของประชาชนในจังหวัดชลบุรี. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Faul, F. et al. (2009). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, 41(4), 1149-1160.
- Hair, J. F. et al. (2020). *Multivariate data analysis*. (8th ed.). Boston: Cengage Learning.
- Kamnuansilpa, P. et al. (2023). Local economic development in Thailand. *Journal of International Development*, 35(7), 1852-1873.
- Michie, J. & Zumitzavan, V. (2016). The impact of 'learning' and 'leadership' management styles on organizational outcomes: A study of tyre firms in Thailand. *Asia Pacific Business Review*, 18(4), 1-24
- Mitchell, J. (2024). Challenges and opportunities for electric vehicles in emerging markets. *Journal of Sustainable Energy Studies*, 19(3), 45-62.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods*. (4th ed.). New York: SAGE Publications.
- Wang, J. et al. (2017). Battery electric vehicle energy consumption prediction for a trip based on route information. *Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part D: Journal of Automobile Engineering*, 232(11), 1528-1542.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

ปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน*

LEGAL PROBLEMS ON THE COLLECTION OF SCIENTIFIC EVIDENCE FOR CRIMINAL PROCEEDINGS AT THE LEVEL OF INQUIRY OFFICER

พระมหาสุรเดช โองอินทร์*, อิงครัต ดลเจิม, ตะวัน เดชภีรตันมงคล

Phramaha Suradet Ong-in*, Ingkarad Doljerm, Tawan Detpiratmongkol

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: suradet1002@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาโดยเฉพาะในชั้นพนักงานสอบสวน โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์การรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ทั้งในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ รวมถึงการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์จากเอกสารเป็นสำคัญ ซึ่งมีการเปรียบเทียบหลักกฎหมายสากลและหลักกฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบัน บทความทางวิชาการ งานสารานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ วารสารกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยต่อไป ผลการศึกษาพบว่า พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาในคดีซับซ้อน โดยยึดหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการพิจารณาที่เป็นธรรมและไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม พบปัญหาในการรวบรวมหลักฐานในชั้นสอบสวน ซึ่งขาดขั้นตอนที่ชัดเจนและไม่มีการแบ่งแยกประเภทกลุ่มตัวอย่างร่างกาย นอกจากนี้ กฎหมายปัจจุบันกำหนดให้ใช้บทสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหาเฉพาะคดีที่มีโทษจำคุกเกินสามปี ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการบังคับใช้กฎหมาย เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่า ทุกประเทศให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรม แต่แตกต่างกันในวิธีการเก็บหลักฐาน ดังนั้น ควรปรับปรุงกฎหมายโดยกำหนดขั้นตอนการเก็บหลักฐานให้ชัดเจน แบ่งประเภทหลักฐานเป็นภายในและภายนอกของร่างกายตามหลักสากล และปรับฐานความผิดทางอาญาที่ต้องใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ให้เหมาะสม รวมถึงยกเลิกบทสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายแก่บุคคลเพื่อความเป็นธรรม

คำสำคัญ: การดำเนินคดีอาญา, พยานหลักฐาน, พนักงานสอบสวน

Abstract

This research article aims to examine the legal issues surrounding the collection of scientific evidence in criminal cases, particularly at the investigation stage. It explores relevant concepts, theories, and criteria for collecting scientific evidence under both Thai and foreign laws, along with an analysis and recommendations for legal improvements to enhance appropriateness. This research is a qualitative research using the method of document analysis as the main method, which compares the principles of international law and the principles of law currently applicable, academic articles, theses, dissertations, various law journals, and related judgments to obtain conclusions and recommendations for the enforcement of laws in Thailand. The study found that scientific evidence plays a crucial role in determining the guilt or innocence of suspects in complex cases, adhering to the principles of human dignity and fair trial procedures. However, issues arise in the evidence collection process during the investigation stage, as there is a lack of clear procedures and classification of biological sample types. Additionally, current laws impose adverse presumptions against suspects only in cases carrying a prison sentence of more than three years, leading to inequalities in legal enforcement. A comparative analysis of foreign legal systems indicates that all countries prioritize human dignity within their justice systems, but differences exist in evidence-collection methods. Therefore, legal reforms should establish clear procedures for evidence collection, classify evidence into internal and external body samples based on international standards, and appropriately adjust the scope of criminal offenses requiring scientific evidence. Moreover, adverse legal presumptions against individuals should be abolished to ensure fairness in the judicial process.

Keywords: Criminal, Proceedings Evidence, Investigating Officer

บทนำ

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันเห็นว่าประเทศไทยใช้ระบบการค้นหาคำจริงในคดีอาญาในระบบกล่าวหาโดยมีวิธีการชำระคดีเป็นการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อผู้ที่มีอำนาจชำระคดีและมีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัดเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบกัน โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลยก็จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าว อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง (ศรันยา สี่มา, 2564)

ปัจจุบันมีพยานวัตถุที่กำลังมีบทบาทเป็นอย่างมากเพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น ได้แก่ ภาพจากกล้องวงจรปิด การติดต่อทางโทรศัพท์มือถือ และพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นพยานวัตถุซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2551 ปราบกฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับชั้นพนักงานสอบสวนอยู่ในมาตรา 131/1 และชั้นศาลอยู่ในมาตรา 244/1 ใช้คำอยู่สองคำ คือ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ กับวิธีทางวิทยาศาสตร์กฎหมายไม่ได้นิยามไว้แต่พอเข้าใจว่าพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ต้องประกอบด้วย การตรวจด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ที่มีความสัมพันธ์กับหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากการกระทบต่อสิทธิในร่างกาย การรักษาความเป็นส่วนตัว การรักษาสิทธิและเสรีภาพจึงมีความสำคัญอีกทั้งต้องคำนึงถึงการได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักการของกฎหมายไม่ละเมิดสิทธิพื้นฐาน ดำเนินการภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแยกอำนาจสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด การรวบรวมหลักฐาน คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำให้การ และวัตถุพยานที่ใช้พิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงไว้ในสำนวนคดีและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลหรือไม่ เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาในต่อศาล ในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงยุติธรรม ทำให้สามารถคลี่คลายคดีที่ซับซ้อนและเป็นที่สนใจของประชาชนทั่วไปได้เร็วขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีฆาตกรรมอำพรางศพ เช่น คดีฆาตกรรม น.ส.โจแอน มาเซเดอร์ เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2539 ณ วัดเขาถ้ำปูน จังหวัดกาญจนบุรี (อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, 2554) คดี ด.ญ.อรวรรณ วงศ์ศรีชา (ชมพู่) ในจังหวัดมุกดาหาร เหตุเกิดเมื่อ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 (ภานุมาตร ชำคล้าย, 2565) จากประโยชน์ของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวเป็นผลนำไปสู่มีการแก้ไขประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2551 มาตรา 131/1 ที่กำหนดมาตรการทางกฎหมายในการตรวจบุคคล, วัตถุ หรือเอกสารด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวน โดยรวมถึงการตรวจตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวหนัง เส้นผม น้ำลาย ปัสสาวะ อูจจาระ สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบร่างกายของผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลในคดีอาญา โดยให้เจ้าพนักงานรัฐมีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอบสวน แต่บทบัญญัติดังกล่าวยังมีปัญหาอีกหลายประการ ได้แก่ ปัญหาขั้นตอนวิธีการในการตรวจพิสูจน์ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนจากข้อจำกัดดังกล่าวจึงเกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้เกิดปัญหาการตีความข้อปฏิบัติที่เกินขอบเขต การตัดแต่งหลักฐาน การสร้างหลักฐานใหม่ การทำคดีล่าช้าหรือรวบรัดคดี จึงเป็นการบั่นทอนความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เช่น คดีไม่ฟ้องผู้ต้องหาขับรถชนดาบตำรวจจิวิเชียร กลั่นประเสริฐ แล้วหลบหนีเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2555 (Isra news, 2566) และคดีฆาตกรรมป่าบัวผัน หรือป่ากบ นางบัวผัน ต้นสุ เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2567 (จิราภรณ์ ศรีแจ่ม, 2567) ปัญหาการไม่แบ่งแยกประเภทของตัวอย่างจากร่างกายบุคคลที่ต้องตรวจตามแนวทางสากลทำให้ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขอย่างเดียวกันเป็นอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานที่จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ในคดีได้ เช่น การที่ผู้ต้องหาไม่ยอมให้ตรวจเส้นผมในคดีนางสาวภัทรธิดา พัชรวีระพงษ์ นักแสดงชื่อดัง พลัดตกจากเรือสปีดโบ๊ทกลางแม่น้ำเจ้าพระยา จนเสียชีวิต เมื่อคืนวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 (Thai PBS, 2565) ปัญหาความไม่สอดคล้องของ

อัตราโทษทางอาญาที่กำหนดให้ตรวจทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี อาจถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพได้เพราะไม่ต้องเข้าเงื่อนไขตามหลักความยินยอม เช่น คดีที่พันตำรวจโท ส. พบจำเลย มีกลิ่นสุราแต่ไม่สามารถวัดแอลกอฮอล์ได้ จึงขอให้แพทย์เก็บเลือดเพื่อตรวจสอบตามกฎหมาย เพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน (สหรัฐ กิติ ศุภการ, 2563) และปัญหาผลกระทบที่เกิดจากข้อสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายต่อบุคคลผู้ไม่ยินยอมให้ตรวจเป็นการปลุกการพิสูจน์ให้คู่ความ ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมของคู่ความในคดี

จากเหตุผลดังกล่าวจำเป็นต้องมีการศึกษาหลักเกณฑ์การรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มา พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่า แต่ละประเทศได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการของการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ไว้อย่างชัดเจน มีการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานตามแนวสากออกเป็น 2 ประเภท คือ พยานหลักฐานภายในร่างกาย และพยานหลักฐานภายนอกในร่างกายโดยมีเงื่อนไขของการตรวจพิสูจน์ที่แตกต่างกันไปสำหรับความผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกเท่านั้น หรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมก็อาจใช้หลักเหตุอันควรแต่ละคดี ทุกประเทศให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เกี่ยวข้องโดยจะดำเนินการภายใต้หลักความยินยอม และนโยบายทางอาญา ในส่วนของการไม่ยอมให้ตรวจพิสูจน์มีการกำหนดโทษทางอาญา มาตราการบังคับจากศาลหรือบทสันนิษฐานของกฎหมายตามบริบทและโครงสร้างทางกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศ เพื่อมาพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยโดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ส่งเสริมนโยบายในการฝึกอบรมบุคลากร พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ และนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้อำนวยความสะดวกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนากฎหมายว่าด้วยการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและลดปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การรวบรวมพยานหลักฐานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส
3. เพื่อวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Document Research) ของบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยรวบรวม

และสืบค้นข้อมูลจากบทความทางวิชาการ เช่น งานสารานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วารสารกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการศึกษารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร ข้อมูลอินเทอร์เน็ต บทความวิชาการ วารสารกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนคำพิพากษาที่ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศสโดยจะต้องเป็นเอกสารที่เผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ. 2000 - 2024

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์เอกสารและสรุปประเด็นในการวิจัย ผู้วิจัยนำเอกสารที่รวบรวมมาจากขั้นตอนที่ 1 ทำการตรวจสอบแหล่งข้อมูลทางกฎหมายโดยใช้การวิเคราะห์แบบ Peer Review เปรียบเทียบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน จากนั้นได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดทางกฎหมาย ได้แก่ หลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Due Process) และหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity Principle) เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาทางกฎหมาย พร้อมกำหนดกรอบการเปรียบเทียบ 4 ประการ คือ ขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน ประเภทคดีอาญาที่ต้องส่งตรวจพิสูจน์ และข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้าย นำเนื้อหาามาเรียบเรียง วิเคราะห์ประเด็นและเปรียบเทียบไปตามคำถามการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลการศึกษาที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ข้อมูลทั้งหมดเพื่อศึกษาความเหมือนหรือความแตกต่างในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงแนวทางเสนอแนะในการแก้ปัญหาโดยพิจารณาข้อมูลที่ได้แต่ละประเทศเพื่อให้ได้ บทสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเด็นที่ 1	ขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน
อังกฤษ	มีรายละเอียดในการปฏิบัติไว้ใน code of practice Code D เรื่องชี้ตัวผู้ต้องหา
สหรัฐอเมริกา	ไม่มีขั้นตอนที่กำหนดไว้แน่นอน จึงต้องพิจารณาจากคำพิพากษาศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในคดี Schmerber v. California ว่าสามารถทำได้ หรือคดี Lee v. Winston ว่าไม่สามารถทำได้ กล่าวให้เข้าใจง่ายต้องกระทำภายใต้ การค้นและการยึดที่ต้องมีเหตุอันสมควรและพิจารณาข้อเท็จจริงทั้งสองคดีประกอบ

ตารางที่ 1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ (ต่อ)

ประเด็นที่ 1	ขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 55-1 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานประเภท non-intimate sample และการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานประเภท intimate sample ใน Title xx (หมวดที่ 20) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นหมวดที่ว่าด้วย ฐานข้อมูลลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ แห่งชาติตามมาตรา 706-54-56
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	มีการกำหนดประเภทของบุคคลสำหรับตรวจเลือดและร่างกายไว้โดยเฉพาะ คือ ผู้ต้องหา มาตรา 81a บุคคลอื่น 81c ผู้หญิง 81 d และวางหลักเกณฑ์ในการตรวจไว้เฉพาะ
ไทย	กรณีความผิดมีอัตราโทษจำคุกเกินสามปีต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจแต่ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ไว้

จากตารางที่ 1 พบว่า ประเทศอังกฤษได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวไว้เฉพาะเจาะจงโดยระบุรายละเอียดชัดเจนว่าพยานหลักฐานประเภทใดจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศไทยมีเฉพาะหลักกฎหมายที่เป็นขั้นตอนอย่างกว้างขวางที่เปิดโอกาสให้พนักงานเจ้าหน้าที่การดำเนินการตรวจพิสูจน์บุคคลด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งหลักการดังกล่าวอาจจะเป็นผลดีในส่วนที่เป็นการเปิดกว้างให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการดำเนินการเพื่อเกิดความสะดวก ส่วนผลกระทบที่ตามมาอาจจะเป็นความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่อาจจะทำการละเมิดหรือได้มาไม่ถูกขั้นตอนวิธีการตามที่กฎหมายให้การคุ้มครองไว้ และมีผลต่อการดำเนินคดีอาญาซึ่งถือว่าเป็นความมั่นคงของประชาชนและประเทศนั้น ๆ การสร้างความสับสนในกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้ประชาชนสูญเสียความเชื่อมั่นในระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ซึ่งอาจนำไปสู่การประท้วงหรือการต่อต้านที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เพราะการใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาช่วยให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นไปได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยลดความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม แต่ยังลดความผิดพลาดที่อาจเกิดจากการพึ่งพาพยานบุคคลหรือการให้การที่ไม่น่าเชื่อถือ อีกทั้งยังเสริมสร้างความยุติธรรมและความน่าเชื่อถือให้กับกระบวนการยุติธรรมโดยรวม สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย คือ การกำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจในทางที่ผิด

ตารางที่ 2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งประเภทพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเด็นที่ 2	การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน
อังกฤษ	1. ตัวอย่างของร่างกายชนิดอย่างใกล้ชิด intimate sample ได้แก่ 1) ตัวอย่างเลือด น้ำอสุจิ เยื่อบุผิวต่าง ๆ ของเหลวในร่างกาย ปัสสาวะ ขนบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์และการเก็บสารคัดหลั่งที่เป็นรูปเปิดในร่างกาย 2) รอยประทับฟัน และ 3) การใช้ไม้พันสำลีเช็ดในส่วนที่ได้จากรูเปิดอื่นจากร่างกาย ยกเว้นปาก

ตารางที่ 2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการแบ่งประเภทพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ (ต่อ)

ประเด็นที่ 2	การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน
	2. ตัวอย่างของร่างกายชนิดอย่างไม่ใกล้ชิด non-intimate sample ได้แก่ 1) ตัวอย่างจากเส้นผมและเส้นขนบริเวณอื่นที่ไม่ใช่บริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ 2) ตัวอย่างที่เก็บได้ใต้ซอกเล็บหรือซอกเล็บ 3) การใช้ไม้พันสำลีเช็ดในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายรวมถึงปากแต่ไม่รวมถึงส่วนอันเป็นรูเปิดของร่างกาย 4) น้ำลาย และ 5) รอยประทับต่าง ๆ ของร่างกาย
สหรัฐอเมริกา	ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจน แต่พบว่า มีการกำหนดการแสวงหาพยานหลักฐานจากผู้ต้องหาเพื่อรวบรวม “สิ่งอื่นที่อยู่ในร่างกาย” หรือ “ส่วนร่างกาย”
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	มี 2 ประเภท คือ 1) การตรวจสอบส่วนประกอบภายนอก non-intimate samples ได้แก่ ตรวจสอบพรรณสัณฐาน ลายพิมพ์นิ้วมือ ลายพิมพ์ฝ่าเท้า หรือรูปถ่ายอื่น ๆ และ 2) การตรวจสอบส่วนประกอบภายใน intimate samples
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	โดยหลักกำหนดไว้เพียงการตรวจร่างกายและตรวจเลือดเมื่อพิจารณาแล้วแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การตรวจร่างกายตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 81a นี้เป็นการตรวจร่างกายแบบที่มีการล่วงเข้ามาในสิทธิของร่างกาย และการตรวจร่างกายแบบธรรมดา คือ ยืนยันคุณลักษณะร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา มาตรา 102
ไทย	การตรวจร่างกายภายนอก ตรวจตัว ลายพิมพ์นิ้วมือ ลายเท้าตาม ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1) การตรวจลักษณะละเมียดสีผิวในร่างกาย ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 การเก็บตัวอย่างที่ใช้เข็มเจาะเข้าร่างกาย เช่น เลือด เนื้อเยื่อผิวหนัง สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม การเก็บตัวอย่างที่ไม่ต้องใช้เข็ม เช่น เส้นผม ขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ

จากตารางที่ 2 พบว่า ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์แบ่งเป็น 2 ลักษณะหลัก คือ การตรวจสอบส่วนประกอบภายนอกร่างกายและการตรวจสอบส่วนประกอบที่รุกร้าเข้าไปในร่างกาย โดยมีการแยกประเภทสำหรับผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับอาชญากรรมที่แตกต่างกัน การสอบสวนสามารถดำเนินการได้เต็มที่ก่อนการฟ้องคดี ส่วนการแสดงความยินยอมมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ และในกรณีจำเป็นและเร่งด่วนสามารถดำเนินการตรวจพิสูจน์ได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกันในการไม่แยกประเภทการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทำให้การรวบรวมและพิสูจน์หลักฐานยากขึ้น เนื่องจากใช้หลักเกณฑ์เดียวกันในการตรวจทั้งผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกามีกฎหมายที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตรวจพิสูจน์ภายใต้หลักเหตุผลอันสมควร โดยศาลสูงกำหนดหลักเกณฑ์เป็นกรณี ๆ ไป สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย คือ ควรเสนอแนวทางการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์โดยแบ่งตามตัวอย่างภายในร่างกาย (Intimate) และตัวอย่างภายนอกร่างกาย (Non-Intimate) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางสากลของต่างประเทศ

ตารางที่ 3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเภทคดีอาญาที่ต้องส่งตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเด็นที่ 3	ประเภทคดีอาญาที่ต้องส่งตรวจ
อังกฤษ	ความผิดอาญาทั่วไปซึ่งมีโทษจำคุก (Recordable Offence)
สหรัฐอเมริกา	เหตุอันสมควรและข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	หากเชื่อว่าบุคคลนั้น ๆ สงสัยว่ากระทำความผิดหรือพยายามกระทำความผิด
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดี
ไทย	คดีอาญามีโทษเกิน สามปีต้องอยู่ในเงื่อนไขความยินยอมและข้อสันนิษฐาน

จากตารางที่ 3 พบว่า ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศไทยได้กำหนดเงื่อนไขกรณีทั่วไปของการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การแบ่งประเภทความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกของประเทศอังกฤษและประเทศไทย โดยมีเงื่อนไขแตกต่างกันกล่าวคือ ประเทศอังกฤษมีเหตุว่าผู้ต้องหามีส่วนเกี่ยวข้องกับความผิดที่อาจจับได้และมีเหตุเชื่อว่าสิ่งที่ทำการตรวจนั้น สามารถยืนยันหรือพิสูจน์การกระทำได้ และการแบ่งเป็นเงื่อนไขของการตรวจที่ไม่ได้มีส่วนของการกำหนดอัตราโทษไว้เพียงพอเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย คือ การตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก เพราะว่าโทษจำคุกเป็นโทษที่มีผลกระทบโดยตรงต่อเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้ถูกตัดสินในคดีอาญา เพราะเป็นการจำกัดสิทธิในการเคลื่อนไหว การตัดสินใจและการใช้ชีวิตในรูปแบบที่บุคคลต้องการ ซึ่งถือเป็นการคุกคามสิทธิพื้นฐานตามที่ได้รับการคุ้มครองในกฎหมายและหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Due Process) ระดับสากล

ตารางที่ 4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้ายในการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ

ประเด็นที่ 4	ข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้าย
อังกฤษ	อาจมีผลเป็นไปในทางที่เป็นผลร้ายในการพิจารณาคดีได้ หากผู้ต้องหาปฏิเสธโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจว่าจะส่งสำนวนให้คณะลูกขุนพิจารณาหรือบังคับให้ผู้ต้องหาให้การตรวจพิสูจน์ได้
สหรัฐอเมริกา	-ไม่ปรากฏ-
สาธารณรัฐฝรั่งเศส	ได้กำหนดมาตรการทางอาญาว่ากรณีผู้ถูกตรวจให้การปฏิเสธคำสั่งดังกล่าวเป็นความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุก 1 ปี และปรับอีก 15,000 ยูโร ตามมาตรา 706-56 I หรือ กรณีปฏิเสธเป็นและเป็นบุคคลที่ศาลตัดสินว่ากระทำความผิดอาญาและ ต้องระวางโทษจำคุก 2 ปี และปรับ 30,000 ยูโร ตามมาตรา 706-56 II หรือศาลตัดสินว่าผิดอาญาถูกเพิกถอนสิทธิลดหย่อนโทษในอนาคตได้
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ในกรณีผู้ถูกตรวจไม่ได้ให้ความยินยอมโดยปราศจากเหตุอันสมควรกำหนดให้นำมาตรา 70 มาใช้บังคับโดยอนุโลมโดยผู้ถูกตรวจที่ปฏิเสธจะถูกเรียกค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นและถูกกำหนดโทษปรับและหากไม่ชำระค่าปรับก็จะถูกกระทำจนกว่าจะปฏิบัติตามโดยการกระทำดังกล่าวมีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน นอกจากนี้ศาลอาจจะสั่งบังคับเจาะเลือดได้โดยออกคำสั่งเฉพาะ มาตรา 81c (6) มีนโยบายทางอาญาที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งบังคับให้ทำการตรวจเลือดหรือสารคัดหลั่งโดยใช้กำลังทางกายภาพได้และกำหนดโทษ

ตารางที่ 4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้ายในการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายไทยและต่างประเทศ (ต่อ)

ประเด็นที่ 4	ข้อสันนิษฐานอันเป็นผลร้าย
ไทย	ปรับสำหรับบุคคลผู้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลรวมทั้งให้ศาลมีอำนาจสั่งกักขังจนกว่าบุคคลนั้นจะยินยอมให้ตรวจอีกด้วย มีบทสันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่ได้พิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายแล้วแต่กรณี

จากตารางที่ 4 พบว่า แต่ละประเทศมีนโยบายทางอาญาแยกออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายทางอาญาที่มีผลเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่กำหนดให้ผลร้ายแก่ผู้ถูกตรวจจะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างกรณีที่ดินนั้นไม่ยินยอม หรือการตัดสินใจในการลดหย่อนโทษ
2. การกำหนดนโยบายทางอาญาที่จะต้องได้รับโทษจำคุก ปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ
3. ใช้มาตรการบังคับตรวจโดยขออนุญาตจากศาล

สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย คือ การยกเลิกบทสันนิษฐานดังกล่าวและใช้มาตรการบังคับตรวจโดยขออนุญาตจากศาลเพราะจะทำให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมทั้งในแง่ของการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องและการทำให้กระบวนการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาเป็นไปอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัญหาของการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ตามมาตรา 131/1 ของประมวลวิธีพิจารณาความอาญา คือ ความคลุมเครือของขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ ที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจมากเกินไป อาจทำให้เกิดความไม่เที่ยงตรงหรือการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา เช่น กรณีคดีฆาตกรรมนางบัวผัน ต้นสุหรือปากบ เมื่อนายปัญญา คงแสนคำ หรือเปี้ยก ได้รับสารภาพมาจากการใช้แรงขู่บังคับของพนักงานสอบสวนเพียงแต่การเก็บพยานหลักฐานจากหอยดเลือดเพียงสองหยดพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวและทำแผนประกอบคำรับสารภาพแล้ว เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏจากกล้องวงจรปิดว่าผู้ตายถูกเด็กวัยรุ่นทำร้าย (จิราภรณ์ ศรีแจ่ม, 2567) การกระทำของตำรวจดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนซึ่งทำให้เกิดความสงสัยและไม่เชื่อมั่นในความโปร่งใสและความยุติธรรมของระบบยุติธรรมไทย (เอกฤทธิ์ พิศณุภูมิ, 2555) เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษมีกระบวนการที่บัญญัติไว้ชัดเจนในพระราชบัญญัติการตำรวจและพยานหลักฐานทางคดีอาญา ค.ศ.1984 จึงควรเพิ่มบทบัญญัติที่กำหนดขั้นตอนในการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์
2. ปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งประเภทการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ประมวลวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 วรรคสอง การเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานจากร่างกาย เช่น เลือด, เนื้อเยื่อ, ผิวหนัง, เส้นผม, ปัสสาวะ และสารพันธุกรรม ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกตรวจ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการดำเนินการของ

พนักงานสอบสวน เช่น กรณีคดีของ น.ส.ภัทรธิดา พัชรวีระพงษ์ หรือแตงโม นิดา ที่นายไพบูลย์ ตรีกาญจนานันท์ (โรเบิร์ต) ผู้ต้องหาปฏิเสธให้ตรวจ DNA จากเส้นผม (Thai PBS, 2565) แม้ว่าจะไม่เป็นประเด็นหลักของคดี แต่ยังสามารถใช้เชื่อมโยงคดีได้ ปัญหานี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการแบ่งประเภทพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เช่น ในประเทศอังกฤษ, สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่แบ่งตัวอย่างร่างกายเป็น 2 ประเภท คือ ตัวอย่างชนิดใกล้ชิด (Intimate Sample) และตัวอย่างไม่ใกล้ชิด (Non-Intimate Sample) (ภาณุพล บุรพันธ์ และอัจฉริยา ชูตินันท์, 2557) ซึ่งการแบ่งประเภทนี้จะช่วยกำหนดเงื่อนไขในการรวบรวมพยานหลักฐานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงควรเพิ่มบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์แล้วก็จะสามารถกำหนดเงื่อนไขในการรวบรวมพยานหลักฐาน

3. ปัญหาประเภทคดีอาญาที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งตรวจพยานทางวิทยาศาสตร์ การตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญานั้นเป็นการกระทบสิทธิในร่างกายของบุคคล จึงต้องมีการควบคุมโดยหลักความยินยอมจากผู้ถูกตรวจ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2558) หากไม่ยินยอมจะมีผลเสียต่อผู้ต้องหา/ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1 สำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินสามปี พนักงานสอบสวนสามารถสั่งให้ตรวจได้โดยต้องทำตามเงื่อนไขว่า 1) ผู้สอบสวนรับผิดชอบ 2) กระทำโดยจำเป็นและสมควร 3) ผู้ถูกตรวจต้องยินยอม (สหรัฐ กิติ ศุภการ, 2563) การบังคับใช้กฎหมายนี้สอดคล้องกับทฤษฎี “Crime Control Model” ที่เน้นประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมแม้จะกระทบสิทธิประชาชน แต่เพื่อประโยชน์สังคม (สำนักกฎหมาย woody law, 2562) การบังคับใช้กฎหมายในการตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อาจเกิดความไม่เท่าเทียมได้ แม้ความเสียหายจากการกระทำผิดจะมีความรุนแรงไม่ต่างกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างความเป็นธรรมและความไม่เท่าเทียมในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5886/2558 คดีนี้เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี จึงไม่อยู่ในบังคับมาตรา 131/1 วรรคสอง จึงควรเพิ่มบทบัญญัติกำหนดให้สามารถตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเท่านั้นซึ่งสอดคล้องกับประเทศอังกฤษ

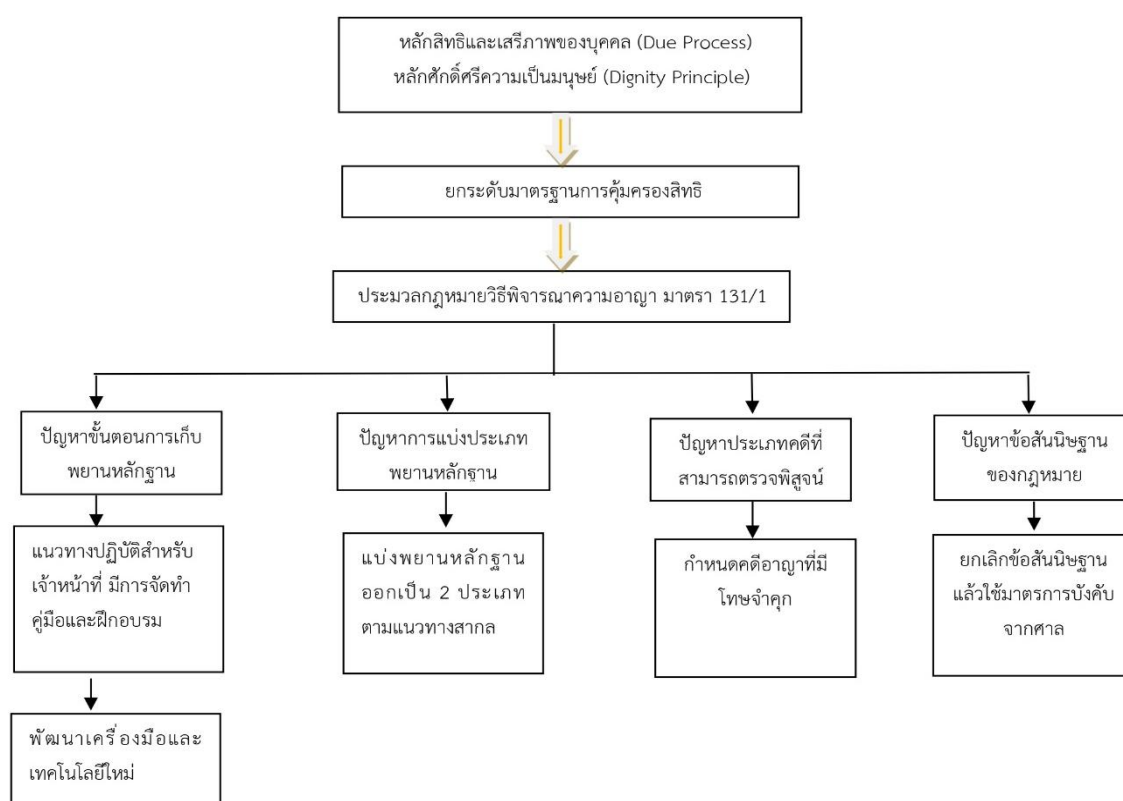
4. ปัญหาของข้อสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายเมื่อผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้ตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ คือ การสันนิษฐานว่า ข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจ ซึ่งส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายต้องรับภาระพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว เช่น คดีข่มขืนที่ผู้เสียหายเป็นเด็กไม่ยอมให้ตรวจ หากไม่สามารถหักล้างได้จะเสียเปรียบในคดี จากการเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ทุกประเทศมีมาตรการให้ศาลมีอำนาจบังคับให้ตรวจพิสูจน์ โดยไม่กำหนดเป็นข้อสันนิษฐานที่เป็นผลเสียต่อจำเลย จึงควรปรับปรุงกฎหมายไทยกำหนดบทบาทให้ศาลมีอำนาจบังคับให้ทำการตรวจพิสูจน์จึงเหมาะสมที่สุด (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ประมวลวิธีพิจารณาความอาญาฉบับที่ 28 พ.ศ. 2551 ที่ได้แก้ไขเพิ่มมาตรา 131/1 ขึ้นมาเกี่ยวข้องกับ การรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นพนักงานสอบสวนเพราะเหตุให้บทบัญญัติเกี่ยวกับพยานหลักฐานแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาด้านเทคโนโลยีของประเทศในปัจจุบันซึ่งถือเป็นหลักการใหม่ที่สำคัญจะพบว่า การให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหา ผู้เสียหาย ตลอดจนบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ

กระทำความผิดที่เกิดขึ้นจะต้องกำหนดขั้นตอนวิธีการเก็บพยานหลักฐานที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่อื่นจะไม่ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในร่างกายและจำกัดอำนาจของรัฐได้อีกด้วย จึงควรยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรมไทยโดยมุ่งเน้นการบูรณาการหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล (Due Process) ที่กำหนดว่า บุคคลทุกคนต้องได้รับกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายที่ชัดเจนและโปร่งใส รวมถึงการปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้องในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในกระบวนการสืบสวนคดีอาญา และหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity Principle) เป็นการเคารพศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของทุกคน ในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะช่วยทั้งในด้านการสอบสวนและการใช้เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบหลักฐาน

ภาพที่ 1 กระบวนการแก้ไขปัญหาของการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์
ในชั้นพนักงานสอบสวน

สรุปและข้อเสนอแนะ

สำหรับปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในชั้นพนักงานสอบสวน สรุปได้ดังต่อไปนี้ ความไม่ชัดเจนของขั้นตอนการเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ก่อให้เกิดช่องว่างในการใช้ดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่กว้างเกินไปอันจะส่งผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิของบุคคล นอกจากนี้ยังอาจลดความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมและเกิดปัญหาในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล

การไม่แบ่งประเภทพยานหลักฐาน ทำให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเพราะจะต้องใช้หลักเกณฑ์และวิธีการที่ต้องขอความยินยอมและกระทำเท่าที่จำเป็น ประเภทคดีอาญาที่เป็นเงื่อนไขของการตรวจพิสูจน์บุคคลพิจารณาเพียงอัตราโทษเท่านั้น กล่าวคือ หากอัตราโทษไม่เกินสามปีผู้ต้องหาจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามหลักความยินยอมในการตรวจพิสูจน์ สำหรับข้อสันนิษฐานที่เป็นผลร้ายเป็นการปลุกปั่นให้คู่ความยังไม่สอดคล้องกับบริบทของไทย เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 ใน 4 ประเด็น คือ 1) ควรกำหนดขั้นตอนและวิธีการที่ชัดเจนในการตรวจพิสูจน์บุคคลทางวิทยาศาสตร์ในคดีอาญา โดยให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 2) การเก็บตัวอย่างพยานหลักฐานสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ตัวอย่างที่ต้องกระทำในร่างกาย (เลือด เนื้อเยื่อ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม) และตัวอย่างที่ไม่ต้องกระทำในร่างกาย (ผิวหนัง เส้นผม ขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ) โดยต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่กรณีจำเป็น 3) ควรกำหนดมาตรการให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์ในคดีอาญาที่มีโทษจำคุก และ 4) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ยินยอมให้ตรวจพิสูจน์ พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขออนุญาตบังคับการตรวจพิสูจน์ได้ และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายภาครัฐควรเน้นการฝึกอบรมพัฒนาความเชี่ยวชาญพนักงานสอบสวนที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพิสูจน์หลักฐาน และการให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิของบุคคลที่ถูกตรวจตามกฎหมาย โดยการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและการตรวจสอบคุณภาพการทำงาน จะช่วยให้การรวบรวมพยานทางวิทยาศาสตร์มีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีของเด็กและเยาวชนหรือกฎหมายเฉพาะเช่นคดีอาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงของรัฐ เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ ศรีแจ่ม. (2567). คดี “ป่าบัวผัน” สะท้อนปัญหาพนักงานสอบสวนตำรวจไทยและทัศนคติ “เป็นลูกตำรวจทำอะไรมาก็คงผิด” หรือไม่. เรียกใช้เมื่อ 29 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c9e2zl5534no>
- บรรเจิด สิงคะนติ. (2558). หลักพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ภาณุพล บุรพันธ์ และอัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). การคุ้มครองเด็กและผู้หญิงจากการตรวจพิสูจน์บุคคลโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตามมาตรา 131/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภาณุมาตร์ ชำคล้าย. (2565). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการนำเอาข้อมูลสารพันธุกรรมไปใช้ในคดีอื่น. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรันยา สี่มา. (2564). การสอบสวนในคดีอาญา. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>

- สหรัฐ กิติ ศุภการ. (2563). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.
- สำนักกฎหมาย woody law. (2562). Crime Control and Due Process. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/0WrNG>
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี 2562 เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส จำกัด.
- อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์. (2554). นิติวิทยาศาสตร์ 4 เพื่อการสืบสวนสอบสวน. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ดาวฤกษ์ จำกัด.
- เอกฤทธิ์ พิศณุภูมิ. (2555). การตรวจสอบประกอบของร่างกายกับการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Isra news. (2566). 5 ปี คดี ‘บอส’ ข้อครหาต้องเรื่อง-เลื่อนพบอัยการ 7 คน ก่อนอินเตอร์โพลแพร่ หมายจับทั่วโลก. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/DEc91>
- Thai PBS. (2565). ตร.แถลงปิดสำนวน “คดีแดงโม” 2,249 แผ่น ส่งฟ้อง 5 ผู้ต้องหา. เรียกใช้เมื่อ 29 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/314892>

การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว:
กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์*
ALTERNATIVE CARE FOR CHILDREN WITH LONG-TERM FAMILY-LIKE CARE:
CASE STUDY OF SOS CHILDREN'S VILLAGES THAILAND

มาดี ลิมสกุล

Madee Limsakul

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: iamwhanka@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว และการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กของมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล มี 4 กลุ่ม คือ 1) ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการ 2) นักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่การศึกษา 3) แม่ และ 4) เจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนชาย จากหมู่บ้านเด็กโสสะ 5 แห่ง ได้แก่ บางปู หาดใหญ่ หนองคาย เชียงราย และภูเก็ต เลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 30 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกทางโทรศัพท์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) มูลนิธิเด็กโสสะฯ เลี้ยงดูเด็ก 2 รูปแบบ คือ ครอบครัวทดแทนระยะยาว เป็นการเลี้ยงดูภายใต้ องค์ประกอบ “แม่ พี่น้อง บ้าน หมู่บ้าน” และการจัดบริการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เด็กเติบโตภายใต้บรรยากาศ และความรู้สึกเป็นครอบครัว และโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ซึ่งสนับสนุนด้านอาชีพและความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อลดการแยกเด็กออกจากครอบครัวในระยะยาว และ 2) มูลนิธิเด็กโสสะฯ ปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวใน 4 การกิจหลัก ดังนี้ การกิจพื้นฐานในการดำรงชีวิต คือ การสนับสนุนปัจจัย 4 การกิจการให้ความรักความผูกพัน คือ การดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด การกิจด้านการอบรมเลี้ยงดู คือ การเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตสมวัย และการกิจในยามวิกฤต คือ การแก้ปัญหาให้กับเด็ก ข้อเสนอแนะ คือ 1) ภาครัฐควรมีระบบคัดกรองและจัดบริการช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหา เพื่อลดการแยกเด็กออกจากครอบครัวในระยะยาว และ 2) ควรปรับสภาพแวดล้อมในสถานรองรับเด็กให้มีบรรยากาศครอบครัวและพัฒนาผู้เลี้ยงดูให้ทำหน้าที่ใกล้เคียงกับ “พ่อแม่” ให้มากที่สุด

คำสำคัญ: การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก, ครอบครัวทดแทนระยะยาว, มูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

* Received 20 February 2025; Revised 18 March 2025; Accepted 20 March 2025

Abstract

This research aimed to study alternative care for children with long-term family-like care and the family functioning provided by the SOS Children's Villages of Thailand. It was a qualitative research approach, with data collected from four groups of participants: 1) Directors or deputy directors, 2) Social workers or education officers, 3) Foster mothers, and 4) Youth home staff. The participants, totaling 30 individuals, were purposively selected from five SOS Children's Villages located in Bangpoo, Hat Yai, Nong Khai, Chiang Rai, and Phuket. The research instrument used was a semi-structured interview. Data collection methods included document analysis, literature review, and in-depth telephone interviews. The data were analyzed using a descriptive approach. The results of the study found that: 1) The SOS Children's Villages of Thailand provides care for children in two models: the long-term family-like care, which provides care based on the elements of “mother, siblings, home, village” and various services, to support children to grow up in a family-like environment and a sense of belonging; and the family strengthening program, which supports careers and family relationships to reduce the long-term separation of children from their families. and 2) The SOS Children's Villages Thailand fulfills four family roles: Basic living tasks, which involve providing the four necessities of life; emotional bonding and attachment, which ensures that children receive close and attentive care; Child-rearing responsibilities, which focuses on raising children according to their age-appropriate growth; Crisis management responsibilities involve addressing and resolving challenges faced by the children. The Recommendations: 1) The government should have a screening system and provide comprehensive support services for families facing challenges, collaborating with local agencies to reduce the separation of children from their families. and 2) The environments of childcare institutions should be adjusted to resemble a family-like environment and enhance the caregivers to perform roles as closely as possible to that of “parents.”

Keywords: Alternative Care for Children, Long-Term Family-Like Care, SOS Children's Villages of Thailand

บทนำ

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) ที่ดำเนินมาตรการวางแผนครอบครัวเพื่อลดอัตราการเพิ่มประชากรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ทำให้ประเทศไทยมีโครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงไป โดยวัยเด็กลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 38.3 ใน พ.ศ. 2523 เหลือร้อยละ 19.20 ใน พ.ศ. 2553 และคาดว่าจะอีก 25 ปีข้างหน้า ใน พ.ศ. 2583 จะเหลือเพียงร้อยละ 16 เท่านั้น (คาสปาร์ พิค และคณะ, 2558) นอกจากนี้ นโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ การส่งเสริมอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้

เกิดการดึงดูดแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้วัยแรงงานย้ายถิ่นภายในประเทศจากชนบทสู่เมืองและปรับเปลี่ยนชีวิตของตนเองตามวิธีการทำงาน (คาสปาร์ พิค และคณะ, 2558) ส่งผลให้บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป โดยพ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เข้าสู่ครอบครัว หลายครอบครัวพ่อแม่ต้องย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น ทำให้เด็กต้องแยกกันอยู่กับพ่อหรือแม่ หรือทั้งพ่อและแม่ โดยที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ เกิดความไม่สมดุลระหว่างบทบาทชีวิตการทำงานและบทบาทชีวิตครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกันน้อยลง มีการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันน้อยลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพและความเข้มแข็งของครอบครัวไทย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสำรวจสถานการณ์ความเข้มแข็งของครอบครัวไทย พบว่า ครอบครัวไทยมีค่าเฉลี่ยดัชนีความเข้มแข็งของครอบครัวลดลงจาก 85.81 ใน พ.ศ. 2564 เหลือ 85.47 ใน พ.ศ. 2565 และมีค่าเฉลี่ยดัชนีด้านสัมพันธภาพเพียง 68.44 เท่านั้น (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2565)

การที่ครอบครัวไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัวต่อสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เด็กจำนวนหนึ่งในสังคมต้องได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่กำหนดให้เด็กต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพในกรณีที่ผู้ปกครองตกอยู่ในสภาพที่ไม่อาจให้การอุปการะ เลี้ยงดู สอน และพัฒนาเด็กได้ (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก, 2546) ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กของ องค์การสหประชาชาติ ที่กำหนดให้เด็กที่ขาดการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ต้องได้รับการเลี้ยงดูตามแนวปฏิบัติดังกล่าวเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก (United Nations, 2010) ซึ่งการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กมีหลายรูปแบบ และรูปแบบหลักที่ประเทศไทยใช้ในการช่วยเหลือเด็ก คือ การเลี้ยงดูทดแทนด้วยรูปแบบสถาบัน โดยหน่วยงานภาครัฐของไทย มีกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการสถานรองรับเด็กทั่วประเทศ

นอกจากการให้ความช่วยเหลือเด็กด้วยการเลี้ยงดูทดแทนแบบสถาบันจากหน่วยงานภาครัฐแล้ว ยังมีองค์กรเอกชน และองค์กรสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาและไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้ ซึ่งมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ไม่แสวงหาผลกำไรที่ดำเนินการช่วยเหลือเด็กที่สูญเสียพ่อแม่ ญาติพี่น้องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา โดยได้นำรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กมาจากหมู่บ้านเด็กเอส โอ เอส (SOS Children's Villages) ของ ดร. เฮร์มานน์ กไมเนอร์ (Dr. Hermann Gmeiner) ชาวออสเตรีย ผู้ก่อตั้งองค์กรเอส โอ เอส สากล (SOS Children's Villages International) อันเป็นต้นแบบของหมู่บ้านเด็กเอส โอ เอส สากลทั่วโลก ซึ่งเป็นการเลี้ยงดูเด็กแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว โดยให้เด็กได้มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวที่ประกอบด้วยแม่ประจำบ้าน จำนวน 1 คน ดูแลลูก จำนวน 8 - 10 คน ซึ่งเป็นพี่น้องทั้งหญิงและชายต่างวัยอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน โดยแต่ละครอบครัวจะมีบ้านของตัวเองอาศัยอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านเด็กโสสะ ซึ่งภายในหมู่บ้านจะมีบ้านจำนวน 10 - 12 หลัง ปัจจุบันมูลนิธิเด็กโสสะฯ ให้การเลี้ยงดูเด็ก จำนวน 632 คน ใน 5 หมู่บ้านเด็กโสสะฯ 5 แห่งทั่วประเทศ ได้แก่ บางปู สมุทรปราการ หาดใหญ่ สงขลา หนองคาย เชียงราย และภูเก็ต (มูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย, 2567) อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงดูเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาวของมูลนิธิเด็กโสสะฯ มีความแตกต่างจากการเลี้ยงดูเด็กในสถานรองรับเด็กอื่น ๆ เพราะเป็นการเลี้ยงดูแบบกลุ่มบ้านหรือกลุ่มขนาดเล็ก

ภายใต้บรรยากาศครอบครัว ซึ่งปัจจุบันในประเทศไทยมีเพียงมูลนิธิเด็กโสสะฯ เท่านั้นที่ดำเนินการด้วยรูปแบบดังกล่าว

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องการศึกษาการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาวและการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กของมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อศึกษาการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาวและการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กของมูลนิธิเด็กโสสะฯ ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงไปสู่ข้อเสนอแนะในการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กในสถานรองรับเด็ก ให้มีโอกาสดับโตภายใต้บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของความเป็นครอบครัวได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวระยะยาวของมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กของมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการหมู่บ้านหรือรองผู้อำนวยการ จำนวน 5 คน 2) นักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่การศึกษา จำนวน 5 คน 3) แม่ จำนวน 15 คน และ 4) เจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนชาย จำนวน 5 คน จากหมู่บ้านเด็กโสสะ 5 แห่ง ได้แก่ บางปู หาดใหญ่ หนองคาย เชียงราย และภูเก็ต รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมการวิจัยกลุ่มที่ 1 ผู้อำนวยการหมู่บ้านหรือรองผู้อำนวยการหมู่บ้าน และกลุ่มที่ 2 นักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่การศึกษา ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ส่วนผู้เข้าร่วมการวิจัยกลุ่มที่ 3 แม่ และกลุ่มที่ 4 เจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนชาย ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยให้ผู้อำนวยการหมู่บ้านซึ่งเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ทุกคนในหน่วยงานเป็นผู้แนะนำแม่และเจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนชายที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด จากนั้นจึงให้แม่และเจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนชายแนะนำแม่และเจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนคนต่อไปจนครบตามจำนวนที่กำหนดหรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ 1) เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์สำหรับผู้อำนวยการหมู่บ้านหรือรองผู้อำนวยการและนักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่การศึกษา และ 2) เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์สำหรับแม่และเจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนชาย และนำร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างทั้ง 2 ฉบับ มาวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการหาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งทุกข้อคำถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสารเพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นและทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกทางโทรศัพท์กับผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์และตีความข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการถอดถ้อยคำจากการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำและนำมาจัดระบบข้อมูล และวิเคราะห์ด้วยทฤษฎี (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อสรุปผลการศึกษาและเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะทั้งเชิงปฏิบัติการและเชิงนโยบาย

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การศึกษาครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ รหัสโครงการวิจัยที่ 179/2565

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาวของมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ มีการเลี้ยงดูเด็ก 2 รูปแบบ คือ การเลี้ยงดูด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว และโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเลี้ยงดูด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: มูลนิธิเด็กโสสะฯ เลี้ยงดูเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว ภายใต้ 4 องค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ “แม่ พี่น้อง บ้าน และหมู่บ้าน” โดยอาชีพ “แม่” มีจริงที่หมู่บ้านเด็กโสสะฯ เพราะ “แม่” ถือเป็นหัวใจหลักในการเลี้ยงดูเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว ซึ่งนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดแล้ว ยังต้องผ่านการเป็น “คุณน้า” เพื่อเรียนรู้ ฝึกประสบการณ์ และผ่านการอบรมความรู้ที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงดูเด็กเพื่อปรับตัวก่อนเข้าสู่บทบาทแม่อย่างเต็มตัว ในแต่ละบ้านจะมีเด็ก 8 - 10 คน ในการดูแลของแม่ 1 คน ซึ่งเป็นเด็กทุกช่วงอายุและทุกเพศอยู่ร่วมกันในฐานะพี่น้องซึ่งจะได้รับการส่งเสริมให้ช่วยเหลือและดูแลซึ่งกันและกันผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันภายในบ้าน และในหมู่บ้านจะมีบ้านประมาณ 10 - 12 หลัง อาศัยอยู่ร่วมกันในลักษณะชุมชน โดยมีผู้อำนวยการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเด็กโสสะฯ ทำหน้าที่สนับสนุนการเติบโตของเด็กทุกคน นอกจากนี้ ยังมีบ้านเยาวชนชายซึ่งแยกออกไปจากพื้นที่หมู่บ้าน ทำหน้าที่ดูแลเด็กผู้ชายที่เข้าสู่วัยรุ่น อายุ 14 ปีขึ้นไป ให้มีพื้นที่ส่วนตัวและได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมตามช่วงวัย ซึ่งบ้านเยาวชนชายไม่มีการรับแม่ แต่มีเจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนชายที่เรียกว่า “อา” ปฏิบัติงานเต็มเวลา 24 ชั่วโมงในการดูแลเด็กพร้อมกับแม่

“มูลนิธิเด็กโสสะฯ เน้นการเลี้ยงดูเด็กในบรรยากาศที่อบอุ่นเหมือนครอบครัวจริง ใช้รูปแบบบ้านที่มีเด็กไม่เกิน 10 คนต่อแม่ 1 คนในแต่ละหลัง โดยเด็กจะเติบโตในบ้านที่มีแม่ดูแลเต็มเวลา และมีพี่น้องชายหญิงร่วมบ้านเดียวกัน โดยมีคุณแม่ทำหน้าที่ดูแล...บ้านหลายหลังประกอบเป็นหมู่บ้าน...เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 1, 2566)

“การสร้างความเป็นพี่น้อง เมื่อน้องใหม่ เด็ก ๆ จะดีใจ และมามีส่วนร่วมในการเลี้ยงน้อง และน้องใหม่จะมาเป็นตัวเชื่อมระหว่างสมาชิกในบ้าน...ที่ต้องช่วยเหลือน้อง ช่วยเลี้ยงดูน้อง เด็กทุกคนในบ้านจะมีส่วนร่วมในการดูแลน้อง” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 8, 2566)

“การย้ายเด็กเข้ามาในบ้านเยาวชนชายเริ่มต้นตั้งแต่ระดับชั้น ป.6 โดยเตรียมความพร้อมเด็กให้เข้าร่วมกิจกรรมกับบ้านเยาวชนก่อน เช่น การทำกิจกรรมช่วงปิดภาคเรียน และจะได้รับการจัดสรรที่พักตามระดับชั้นเรียน เช่น ม.1 - 3 จะอยู่ในบ้าน ส่วน ม.4 - 5 อาจย้ายไปอยู่หอพัก” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 5, 2566)

นอกจากนี้ มูลนิธิเด็กโสสะฯ ได้จัดบริการต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นครอบครัวและสนับสนุนการเติบโตของเด็กเสมือนครอบครัวขยายใหญ่ที่มีทั้งแม่ น้ำ อา ดูแลลูก ๆ ในบ้านและในหมู่บ้านร่วมกัน กล่าวคือ

บริการด้านการศึกษา: เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาสูงสุดตามความสามารถและความสนใจของตนเอง โดยเด็กเล็กจะเรียนโรงเรียนอนุบาลภายในหมู่บ้าน ระดับประถมศึกษาจะเรียนโรงเรียนในชุมชนใกล้หมู่บ้าน ระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา และสายอาชีพจะสนับสนุนตามความสามารถของเด็ก นอกจากนี้ ยังจัดให้มีการเรียนเสริมตามความต้องการและความสนใจของเด็กแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและทักษะอื่น ๆ ด้วย

“การศึกษาออกแบบตามความต้องการและความสนใจของเด็ก โดยพูดคุยร่วมกับแม่และครู เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาเต็มศักยภาพ” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 22, 2566)

“มีการเรียนเสริม เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 15, 2566)

บริการด้านสุขภาพ: เด็กทุกคนจะได้รับการตรวจสุขภาพ ตรวจฟัน ฉีดวัคซีนตามวัยและฤดูกาล ส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัย และการรักษาที่โรงพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยหรือมีโรคประจำตัว

“บริการสุขภาพ มีการตรวจสุขภาพ ฟัน พัฒนาการ ย้ายทะเบียนบ้าน สิทธิ 30 บาท มีวัคซีนตามวัย และตามฤดูกาล” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 2, 2566)

บริการด้านนันทนาการ: มีการจัดกิจกรรมนันทนาการทั้งภายในหมู่บ้านและภายนอกหมู่บ้าน ร่วมกับชุมชน เช่น กีฬาสี กิจกรรมวันเด็ก เป็นต้น

“มีการจัดกิจกรรมในบ้าน เช่น กีฬาสี ดนตรี ก็มีไปร่วมกิจกรรมกับข้างนอก เช่น วันเด็ก หรือวันลอยกระทง” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 11, 2566)

บริการด้านศาสนา: เด็กได้รับโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของแต่ละคน เพื่อเสริมสร้างจิตใจและความมั่นคงทางอารมณ์ และให้ความสำคัญกับการปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับศาสนาของเด็ก

“เด็กแต่ละคนมาจากพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกัน...เราสนับสนุนให้เขาสานต่อศาสนาที่เขาเคยปฏิบัติ เช่น เข้าร่วมพิธีกรรมสำคัญ” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 1, 2566)

บริการด้านสังคมสงเคราะห์: ทุกหมู่บ้านจะมีนักสังคมสงเคราะห์ในฐานะ “น้า” ทำหน้าที่ตั้งแต่กระบวนการรับเด็ก การดูแลเด็กตามกฎหมาย การจัดทำแผนพัฒนาเด็กรายบุคคลร่วมกับแม่และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ให้คำแนะนำแก่แม่ด้านการเลี้ยงดูและการแก้ไขพฤติกรรมเด็ก และให้ความช่วยเหลือเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม

“บริการสังคมสงเคราะห์ หน้าที่หลัก คือ ดูแลเกี่ยวกับเด็ก ด้านความเป็นอยู่ของเด็ก สิทธิเด็กตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก และทำงานกับแม่ ด้วยการให้คำแนะนำด้านการเลี้ยงดู ด้านพฤติกรรมเด็ก” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 8, 2566)

บริการการติดตามหลังจำหน่าย: มูลนิธิเด็กโสสะฯ จะเตรียมความพร้อมเด็กก่อนจำหน่ายทั้งการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น การสอนเรื่องการใช้เงิน การทำอาหาร เป็นต้น การเตรียมความพร้อมด้านอาชีพ เช่น การอบรมเรื่องการสัมภาษณ์งาน การฝึกงาน การช่วยหางานทำ เป็นต้น และการสนับสนุนทางการเงินและการติดตามหลังจำหน่าย 3 - 6 เดือน แล้วแต่กรณี

“เด็กที่จบการศึกษาและออกจากบ้านจะได้รับการติดตามเป็นระยะ เช่น ช่วยหางาน และให้คำปรึกษา โดยเด็กที่จบปริญญาตรีจะได้รับการช่วยเหลือ 6 เดือน และผู้ที่ไม่จบปริญญาตรีจะได้รับการช่วยเหลือ 3 เดือน” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 3, 2566)

2. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว (Family Strengthening Program: FSP) เป็นการให้ความช่วยเหลือครอบครัวเด็กที่มีรายได้ไม่เกิน 9,000 บาทต่อเดือน โดยดำเนินการร่วมกับชุมชนและโรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียงหมู่บ้านเด็กโสสะฯ 3 แห่ง คือ สงขลา หนองคาย และเชียงราย ครอบครัวที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการช่วยเหลือภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี ในด้านอาชีพ ด้านความเป็นอยู่ และด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น การฝึกอาชีพ การส่งเสริมการออมและการทำบัญชี การให้ความรู้ด้านการเลี้ยงดูเด็ก เป็นต้น และจะมีการติดตามทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน และประเมินผลเป็นรายปี ก่อนยุติความช่วยเหลือ เพื่อให้ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสามารถเพียงพอในการดูแลเด็ก และป้องกันการแยกเด็กออกจากครอบครัวในระยะยาว

“โครงการ FSP เริ่ม 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันเด็กเข้าสู่หมู่บ้านเด็กโสสะฯ มุ่งเน้นการช่วยเหลือด้านอาชีพ ความเป็นอยู่ และความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยไม่ให้เงินสนับสนุน แต่ให้สิ่งของและโอกาสในการสร้างรายได้ เพื่อให้ครอบครัวที่มีฐานะยากจนดูแลเด็กได้โดยไม่ต้องออกมาอยู่ที่หมู่บ้านโสสะ” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 6, 2566)

“...ช่วยครอบครัวเด็กที่มีรายได้ไม่เกิน 9,000 บาทต่อเดือน ช่วยไม่เกิน 5 ปี มีการให้สิ่งของ สนับสนุน การอบรมฝึกอาชีพ ส่งเสริมความรู้เรื่องการออมและการทำบัญชี...มีการติดตามผ่านการโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน เรามีฟอร์มประเมินรายปีด้วย...” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 4, 2566)

การปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กของมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ประกอบด้วย 4 ภารกิจ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ภารกิจพื้นฐานในการดำรงชีวิต: นอกจากการสนับสนุนปัจจัย 4 ให้กับเด็กแล้ว ทางมูลนิธิเด็กโสสะฯ ยังสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำงานบ้านเพื่อสร้างระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ เช่น การทำความสะอาดบ้าน การเตรียมอาหาร การดูแลเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบในการดูแลตนเอง ในชีวิตประจำวัน การดูแลพี่น้องในบ้าน และการพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

“เด็กได้รับการปลูกฝังความรับผิดชอบผ่านการทำงานบ้าน เช่น การล้างจาน การพับผ้า และการช่วยแม่ ดูแลบ้าน...ตั้งแต่ชั้นประถมก็สอนให้ทำอะไรเองและให้ดูแลน้อง” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 3, 2566)

“เด็กแต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้าน เช่น การทำอาหาร การทำความสะอาด และการดูแลพื้นที่ส่วนกลาง โดยแบ่งเป็นเวรหมุนเวียน...การแบ่งเวรงานบ้านช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะชีวิตและสร้างความรับผิดชอบ” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 10, 2566)

2. ภารกิจการให้ความรักความผูกพัน: แม่เป็นบุคคลหลักในการเลี้ยงดูเด็กโดยแม่จะทำหน้าที่เสมือนแม่ที่แท้จริงที่ให้ความรักและความเอาใจใส่แก่เด็กตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก จนถึงวัยรุ่น ซึ่งแม่จะแสดงความรักความผูกพันกับลูกผ่านการดูแลอย่างใกล้ชิดในชีวิตประจำวัน เช่น การกอด การสัมผัส การใช้เวลาร่วมกันของแม่ ลูก และพี่น้อง เป็นต้น ทำให้เด็กพัฒนาความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวผ่านการใช้ชีวิตในบรรยากาศที่อบอุ่น และการสนับสนุนซึ่งกันและกันภายใต้การดูแลของแม่ น้ำ อาภายในหมู่บ้าน โดยผลลัพธ์หนึ่งที่สะท้อนการทำงานภารกิจนี้ได้ดี คือ การกลับมาเยี่ยมแม่และพี่น้องในบ้านในวันหยุดหรือวันสำคัญต่าง ๆ ของลูก และการที่แม่ยังคงดูแลลูกแม้จะจำหน่ายออกไปแล้วก็ตาม

“แม่รักลูกด้วยความจริงใจ เพราะดูแลกันมาตั้งแต่เล็ก ๆ บางคนเลี้ยงดูมาตั้งแต่แรกเกิด ก็มีลูกที่ออกไปมีครอบครัวแล้วจะกลับมาเยี่ยมแม่ เยี่ยมน้อง มาทานข้าว พาไปหาหมอ และมีการนัดหมายพาแม่ไปพักผ่อนด้วยกัน” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 8, 2566)

“แม่มีลูกที่ป่วยเป็นภาวะออทิสติก จบ ม.6 แต่ไม่สามารถออกทำงานกับคนอื่นได้ ทางโสสะจึงจ้างทำงานในโสสะ ให้เงินเดือนเล็กน้อย เพื่อให้อยู่ได้ ในช่วงแรก เพราะน้องไม่มีครอบครัวเดิม ปัจจุบันทุกคนช่วยเหลือกัน ด้วยการหารค่าใช้จ่ายกัน และแม่จะพาน้องกลับไปดูแลต่อที่บ้านหลังเกษียณ” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 24, 2566)

3. การกิจด้านการอบรมเลี้ยงดู: มุลินีเด็กโสสะฯ ไม่ได้กำหนดรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กที่ตายตัวหรือมีเพียงรูปแบบเดียว แต่จะให้แม่ในแต่ละบ้านเลี้ยงดูตามธรรมชาติตามประสบการณ์เดิมของตนเอง โดยเน้นการเลี้ยงดูให้เด็กเติบโตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีทักษะทางสังคม และมีคุณธรรม เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต เมื่อเด็กย้ายไปอยู่บ้านเยาวชนชายเด็กจะมีเจ้าหน้าที่บ้านเยาวชนชายหรือ “อา” ทำหน้าที่ดูแลเด็กต่อจากแม่ โดยการอบรมเลี้ยงดูในบ้านเยาวชนชายจะเน้นการปลูกฝังความรับผิดชอบ การสอนเด็กให้พึ่งพาตนเองและจัดการชีวิตประจำวัน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการออกไปใช้ชีวิตในอนาคต

“แม่มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมที่ดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคม...แม่ต้องสอนเด็กเรื่องความรับผิดชอบและคุณธรรม เพื่อให้เขาโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 1, 2566)

“แม่ได้ก็จะย้ายมาบ้านเยาวชนชาย เด็กก็ยิ่งรู้สึกเป็นครอบครัว เพราะเด็กอยู่มาตั้งแต่เล็ก และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อเด็ก ทำภารกิจครอบครัวครบถ้วน เพราะอยู่ที่นี้ตลอด 24 ชั่วโมง...การอบรมเลี้ยงดูมุ่งเน้นการปลูกฝังความรับผิดชอบ ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 5, 2566)

4. การกิจในยามวิกฤติ: เมื่อเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กขึ้นในบ้าน แม่จะเป็นบุคคลแรกที่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นก่อน ในกรณีที่ปัญหามีความซับซ้อนหรือรุนแรง แม่จะนำประเด็นปัญหามาปรึกากับผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เช่น กรณีเด็กมีปัญหาพฤติกรรม ทะเลาะกับพี่น้องในบ้าน จะเน้นการพูดคุยจัดการปัญหาร่วมกันระหว่างแม่กับเด็ก หรือกรณีเด็กมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนที่โรงเรียน แม่และเจ้าหน้าที่การศึกษาจะร่วมกันจัดการความขัดแย้งด้วยการพูดคุยกับคุณครู เป็นต้น

“กรณีที่ทะเลาะกันในบ้านระหว่างพี่น้อง ตีกัน ขว้างปาข้าวของใส่กัน แม่จะจับแยกก่อน พออารมณ์เย็นลง จะเอามาพูดคุยกัน และสอนให้คิด” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 3, 2566)

“หากเด็กประสบปัญหาที่โรงเรียน เช่น ถูกล้อเลียน เจ้าหน้าที่จะช่วยพูดคุยกับครูและเด็ก เพื่อสร้างความเข้าใจและสนับสนุนให้เด็กปรับตัวได้ดี” (ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 22, 2566)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาวของมุลินีเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ มีการเลี้ยงดูเด็ก 2 รูปแบบ คือ การเลี้ยงดูด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว และโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเลี้ยงดูด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: ถึงแม้ว่าการเลี้ยงดูเด็กของมุลินีเด็กโสสะฯ จะจัดอยู่ในประเภทการเลี้ยงดูทดแทนด้วยรูปแบบสถาบันหรือสถานรองรับ แต่ก็มีความแตกต่างจากสถานรองรับเด็กทั่วไป เนื่องจากเป็นการเลี้ยงดูเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาวที่จำลองสภาพแวดล้อมให้มีความใกล้เคียงกับความเป็น “ครอบครัว” มากที่สุด ด้วยการมี “แม่ พี่น้อง บ้าน หมู่บ้าน” เป็นองค์ประกอบหลักในการ

เลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะ “แม่” ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการเลี้ยงดูเด็ก แม่จึงต้องผ่านการคัดเลือกและฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะที่เพียงพอในการทำหน้าที่ “แม่ทดแทน” เสมือนแม่แท้ ๆ ของเด็กแบบเต็มเวลา (24 ชั่วโมง) ซึ่งตลอดการเติบโตของเด็กจะมีแม่เพียงคนเดียวเท่านั้น (ไม่เปลี่ยนแม่) โดยกำหนดให้แม่ 1 คน ดูแลลูก 8 - 10 คน ภายในบ้าน ทำให้เด็กได้รับความสนใจและการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากแม่ และสร้างสภาพแวดล้อมให้เด็กเติบโตพร้อมกับพี่น้องต่างเพศต่างวัยในบ้านเดียวกันแบบครอบครัวขนาดใหญ่ (ไม่แยกพี่น้องของเด็กออกจากกัน และมีพี่น้องคนอื่น ๆ ในบ้านเพิ่มขึ้นด้วย) โดยเด็ก ๆ ทุกคนในบ้านจะได้ใช้ชีวิตร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะทำให้เด็กมีความรู้สึกผูกพันเป็นครอบครัวทั้งกับแม่และระหว่างพี่น้อง เปรียบเสมือนการเติบโตภายใต้บรรยากาศครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กของ United Nations ที่ระบุว่า การเลี้ยงดูทดแทนถาวรในสภาพแวดล้อมครอบครัว จะช่วยลดผลกระทบต่อพัฒนาการและการไม่สามารถสร้างความผูกพันกับผู้เลี้ยงดูได้ และควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการคัดเลือก ฝึกอบรม และกำกับผู้เลี้ยงดูเด็ก (United Nations, 2010) และสอดคล้องกับทฤษฎีสถานะแวดล้อมครอบครัว (Ecological Theory) ของ Bronfenbrenner, U. ที่กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถานะแวดล้อมหลักในระบบนิเวศของเด็ก ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญที่สนับสนุนให้เด็กเติบโตได้อย่างมั่นคงทั้งทางอารมณ์และพฤติกรรม (Bronfenbrenner, U., 1979) ซึ่งมูลนิธิเด็กโสสะฯ ได้สร้างสภาพแวดล้อม คือ หมู่บ้าน ที่มีบ้าน และในบ้านมีแม่และพี่น้อง เพื่อเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เด็กสามารถดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวได้ใกล้เคียงกับครอบครัวจริงมากที่สุด นอกจากนี้ มูลนิธิเด็กโสสะฯ ยังจัดบริการด้านการศึกษา บริการด้านสุขภาพ บริการด้านนันทนาการ บริการด้านศาสนา บริการสังคมสงเคราะห์ และบริการหลังจําหน่าย เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานและสนับสนุนการเจริญเติบโตของเด็กอย่างครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวของ พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ ที่กล่าวว่า ครอบครัวมีหน้าที่ให้การศึกษา ปกป้องดูแลสวัสดิภาพของสมาชิก สันทนาการ เศรษฐกิจ ศาสนา และการให้ความรัก (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, 2540)

2. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว (Family Strengthening Program: FSP) เป็นการช่วยเหลือครอบครัวของเด็กในชุมชนด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อให้เด็กและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และป้องกันการแยกเด็กออกจากครอบครัวได้ในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กของ United Nations ที่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้เด็กสามารถอยู่กับครอบครัวหรือคืนสู่การเลี้ยงดูของพ่อแม่ หรือได้รับการเลี้ยงดูโดยญาติสนิท โดยรัฐจะต้องป้องกันไม่让孩子ต้องแยกจากพ่อแม่ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลลูกในครอบครัวที่ประสบปัญหาจากปัจจัยต่าง ๆ จัดระบบคุ้มครองที่เหมาะสมกับเด็กกลุ่มเสี่ยง และจัดการเลือกปฏิบัติต่อเด็กที่อาจนำไปสู่ปัญหาการละเมิดสิทธิของพ่อแม่ รวมทั้ง ปัญหาทางเศรษฐกิจหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความยากจนต้องไม่ใช่ข้ออ้างในการแยกเด็กเข้าสู่ระบบการเลี้ยงดูทดแทน (United Nations, 2010) และสอดคล้องกับ กรมกิจการเด็กและเยาวชน ว่าด้วยแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2565 - 2569) ในด้านที่ 1 ที่กำหนดให้มีการสนับสนุนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อป้องกันการเลี้ยงดูทดแทนที่ไม่จำเป็น (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2565) ทั้งนี้ หากพิจารณาในภาพรวม พบว่า มูลนิธิเด็กโสสะฯ ดำเนินงานด้วยการเลี้ยงดูทดแทนระยะยาวเป็นภารกิจหลักควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว แม้ว่าภารกิจทั้งสองจะ

สอดคล้องกับแนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กขององค์การสหประชาชาติก็ตาม แต่จุดเน้นในการปฏิบัติงานกลับตรงข้ามกับแนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กขององค์การสหประชาชาติและแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2565 - 2569) เนื่องจากแนวปฏิบัติด้านการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กขององค์การสหประชาชาติ ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้เด็กคงอยู่กับครอบครัวเป็นลำดับแรก และแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2565 - 2569) ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อป้องกันการเลี้ยงดูทดแทนที่ไม่จำเป็น ด้วยเหตุนี้ ทางมูลนิธิเด็กโสสะฯ จึงควรปรับภารกิจด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวเป็นภารกิจหลักในการทำงานเชิงรุกกับเด็ก ครอบครัว และชุมชน ด้วยการขยายพื้นที่การทำงาน จำนวนครอบครัวที่รับบริการ และเครือข่ายในพื้นที่ในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็งและป้องกันการแยกเด็กออกจากครอบครัวโดยไม่จำเป็นในระยะยาว ในขณะที่ ภารกิจด้านการเลี้ยงดูทดแทนระยะยาวซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของมูลนิธิเด็กโสสะฯ ก็ยังคงต้องดำเนินการต่อ เพราะสถานรองรับเด็กยังมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กที่ไม่สามารถได้รับการเลี้ยงดูในครอบครัวได้ ซึ่งสอดคล้องกับ กรมกิจการเด็กและเยาวชน ว่าด้วยแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2565 - 2569) ที่ระบุว่าการพึ่งพิงสถาบันควรเป็นทางเลือกสุดท้ายในการดูแลเด็ก และหากเด็กมีความจำเป็นต้องอยู่ในความดูแลรูปแบบสถาบันควรจัดบริการระยะสั้นเพื่อมุ่งนำเด็กคืนสู่ครอบครัวหรือการเลี้ยงดูทดแทนในสภาพแวดล้อมแบบครอบครัว (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2565) และผลการศึกษาของ Jianu, C. et al. เรื่อง Alternative Care in child protection-foster care ที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูทดแทนด้วยรูปแบบครอบครัวอุปถัมภ์เป็นทางเลือกที่ดีกว่าการดูแลเด็กด้วยรูปแบบสถานรองรับ เพราะสภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญาของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้สึกปลอดภัยและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว (Jianu, C. et al., 2022) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hong, Y. et al เรื่อง Care arrangements of AIDS orphans and their relationship with children's psychosocial well-being in rural China ที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูเด็กด้วยรูปแบบบ้านกลุ่มครอบครัวในชุมชน ทำให้เด็กมีสุขภาวะทางจิตสังคมที่ดีกว่าการเลี้ยงดูทดแทนในรูปแบบอื่น ทั้งในด้านสุขภาพกาย ระดับอาการบาดเจ็บทางจิตใจ และผลการเรียน (Hong, Y. et al., 2011) ซึ่งการเลี้ยงดูเด็กของมูลนิธิเด็กโสสะฯ มีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านขนาดเล็กที่เลี้ยงดูเด็กภายใต้บรรยากาศครอบครัว จึงเป็นทางเลือกที่สำคัญสำหรับเด็กที่ไม่สามารถได้รับการเลี้ยงดูในครอบครัวได้ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสมีบ้านหลังที่สองอีกครั้ง

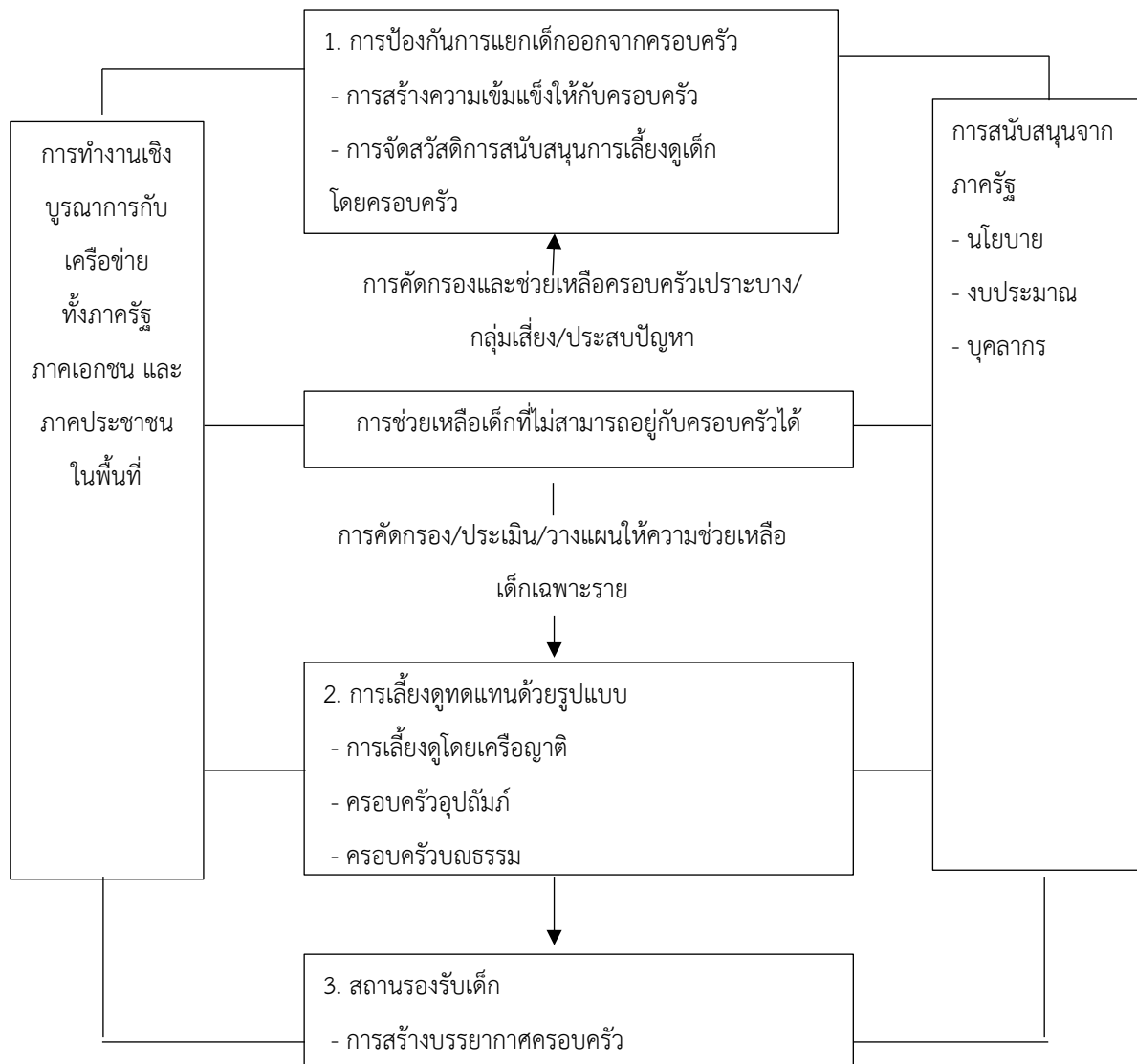
การปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กของมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ประกอบด้วย 4 ภารกิจหลัก ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ภารกิจพื้นฐานในการดำรงชีวิต คือ การสนับสนุนปัจจัย 4 การสร้างระเบียบวินัยและความรับผิดชอบเพื่อให้เด็กพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Persons, T. & Bales, R. ที่อธิบายว่าครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานที่ทำหน้าที่สนับสนุนการดำรงชีวิตและความอยู่รอดของสมาชิกในครอบครัว (Persons, T. & Bales, R., 1955) และผลการศึกษาของ รุ่งรัตน์ สุขะเดชะ เรื่อง การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวไทย: ทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ ที่กล่าวว่า การดูแลด้านร่างกาย อาหาร โภชนาการ เป็นกิจกรรมหลักในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย (รุ่งรัตน์ สุขะเดชะ, 2563) 2) ภารกิจการให้ความรักความผูกพัน คือ การให้ความรักและความเอาใจใส่แก่เด็กอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องของ

แม่ ทำให้ได้รู้สึกผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความผูกพันของ Bowlby, J. ที่เน้นความสำคัญของครอบครัวหรือผู้เลี้ยงดูในการสร้างความผูกพันและมั่นคงทางอารมณ์ให้กับเด็ก (Bowlby, J., 1988) และแนวคิดหน้าที่ของครอบครัวของ Murdock, G. P. ที่อธิบายว่าครอบครัวในทุกวัฒนธรรมมีหน้าที่หลักอยู่ 4 ประการ ซึ่งการให้ความรักและความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัวเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของทุกครอบครัว (Murdock, G. P., 1949) รวมทั้ง แนวคิดของ Persons, T. & Bales, R. ที่ระบุว่า การให้ความรัก ความอบอุ่น และการสนับสนุนซึ่งกันทางจิตใจเป็นหน้าที่ของครอบครัวในการสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ให้กับสมาชิกในครอบครัว (Persons, T. & Bales, R., 1955) และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ผกามาศ นันทจิรวัฒน์ เรื่อง การศึกษาและพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวอย่างประสบความสำเร็จ ที่กล่าวว่า การแสดงความรักความผูกพันเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ประสบความสำเร็จ (ผกามาศ นันทจิรวัฒน์, 2554) 3) ภารกิจด้านการอบรมเลี้ยงดู คือ การให้แม่ในแต่ละบ้านเลี้ยงลูกตามประสบการณ์เดิมของตนเอง โดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาการ การมีระเบียบวินัย และการมีทักษะทางสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Murdock, G. P. ที่กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคมที่ทำหน้าที่ปลูกฝังค่านิยมและพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมให้แก่เด็ก (Murdock, G. P., 1949) และผลการศึกษาของ เมธิรา ไกรนที และคณะ เรื่อง ครอบครัว: สถาบันหลักทางสังคมกับบทบาทการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ที่กล่าวว่า ครอบครัวมีหน้าที่พัฒนาด้านสังคมให้กับเด็กด้วยการขัดเกลาทางสังคม และการสอนกฎระเบียบทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (เมธิรา ไกรนที และคณะ, 2563) และ 4) ภารกิจในยามวิกฤติ คือ การเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเด็ก เช่น ปัญหาการเรียน ปัญหาพฤติกรรม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการทำหน้าที่ครอบครัวของ อุมพร ตรังคสมบัติ ที่ระบุว่า การช่วยเหลือสมาชิกครอบครัวที่ประสบปัญหาเป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่สำคัญของครอบครัว (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2544) และผลการศึกษาของ วิลาวัลย์ สายสุวรรณ และคณะ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการทำหน้าที่ของครอบครัว ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม และการรับรู้ความเครียด กับความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่น กลุ่มด้อยโอกาสไทยในจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ พบว่า การทำหน้าที่ครอบครัวด้านการแก้ไขปัญหา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่นด้อยโอกาส (วิลาวัลย์ สายสุวรรณ และคณะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัยเรื่องนี้ได้พบองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นแนวทางการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้ด้วยรูปแบบการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก ซึ่งสามารถแสดงเป็นโมเดล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ด้วยรูปแบบ
การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก

การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กถือเป็นทางเลือกที่สำคัญสำหรับเด็กที่ไม่สามารถเติบโตในครอบครัวได้ แต่การให้ความช่วยเหลือเด็กในครอบครัวนั้นควรเริ่มจากการให้ความช่วยเหลือครอบครัวกลุ่มเสี่ยง ครอบครัวเปราะบาง และครอบครัวที่ประสบปัญหาด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวก่อน โดยการทำงานร่วมกับเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานรองรับเด็กทั้งภาครัฐและเอกชน และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ในการสนับสนุนทรัพยากร ความรู้ ความร่วมมือ และงบประมาณ เพื่อให้ครอบครัวสามารถก้าวข้ามปัญหาและพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ และมีความรู้และทักษะในการเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสมตามช่วงวัยและสอดคล้องกับสิทธิเด็ก ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ครอบครัวสามารถเลี้ยงดูเด็กได้โดยไม่ส่งเด็กเข้าสู่ระบบการเลี้ยงดูทดแทนในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ ในกรณีที่เด็กจำเป็นต้องเข้าสู่การเลี้ยงดูทดแทนควรมีการคัดกรอง ประเมิน และวางแผนการช่วยเหลือ

ที่ชัดเจน ซึ่งการเลี้ยงดูทดแทนโดยครอบครัวเครือญาติ ครอบครัวอุปถัมภ์ และครอบครัวบุญธรรม ควรเป็นตัวเลือกลำดับแรกในการให้ความช่วยเหลือ และกรณีที่ต้องอยู่ในสถานรองรับเด็ก ก็ควรปรับสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงดูให้เป็นบรรยากาศแบบครอบครัว เพื่อสร้างความรู้สึผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวให้กับเด็ก รวมทั้งควรพัฒนาบุคลากรที่เลี้ยงดูเด็กให้ทำหน้าที่ใกล้เคียงกับ “พ่อแม่” ให้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ในการให้ความช่วยเหลือเด็กด้วยการเลี้ยงดูทดแทนควรพิจารณารูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละรายและคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวระยะยาวของมูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ มีการเลี้ยงดูเด็ก 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเลี้ยงดูด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว ที่จำลองสภาพแวดล้อมให้ใกล้เคียงกับความเป็น “ครอบครัว” มากที่สุด ด้วยการมี “แม่ พี่น้อง บ้าน หมู่บ้าน” เป็นองค์ประกอบหลักในการเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะ “แม่” ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการเลี้ยงดูเด็ก แม่จึงต้องผ่านการคัดเลือกและฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะที่เพียงพอในการทำหน้าที่ “แม่ทดแทน” เสมือนแม่แท้ ๆ ของเด็กแบบเต็มเวลา และจัดบริการด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ ด้านนันทนาการ ด้านศาสนา ด้านสังคม สงเคราะห์ และการติดตามหลังจำหน่าย เพื่อสนับสนุนให้เด็กเติบโตภายใต้บรรยากาศครอบครัวเดียวกัน และ 2) โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว เป็นการช่วยเหลือครอบครัวของเด็กด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อลดการแยกเด็กออกจากครอบครัวในระยะยาว นอกจากนี้ มูลนิธิเด็กโสสะฯ ยังปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวใน 4 ภารกิจหลัก ได้แก่ ภารกิจพื้นฐานในการดำรงชีวิต ภารกิจการให้ความรักความผูกพัน ภารกิจการอบรมเลี้ยงดู และภารกิจในยามวิกฤต เพื่อให้เด็ก เติบโตและพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงในอนาคต จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรปรับภารกิจการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวเป็นภารกิจหลักของมูลนิธิเด็กโสสะฯ 2) ควรขยายเครือข่ายความร่วมมือในการทำโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานรองรับเด็กทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว และควรขยายจำนวนครัวเรือนที่เข้าไปให้การช่วยเหลือในแต่ละพื้นที่ รวมทั้ง ขยายพื้นที่การทำงานให้ครบทุกจังหวัดที่หมู่บ้านเด็กโสสะฯ ตั้งอยู่ 3) ควรลดจำนวนเด็กในบ้านเหลือเพียง 5 - 6 คน ต่อบ้านหนึ่งหลัง เพื่อสนับสนุนให้แม่และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวในการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาวได้ดีขึ้น เพราะจำนวนเด็กที่ลดลงจะสามารถเพิ่มความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างแม่กับเด็ก และระหว่างพี่กับน้องได้มากขึ้น และสามารถสร้างบรรยากาศความเป็นครอบครัวให้ใกล้เคียงกับครอบครัวจริงได้มากที่สุด 4) ภาครัฐควรมีระบบคัดกรองและจัดบริการช่วยเหลือครอบครัวประเภท ครอบครัวกลุ่มเสี่ยง และครอบครัวที่ประสบปัญหาอย่างรอบด้าน โดยทำงานร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายในพื้นที่เพื่อสนับสนุนให้ครอบครัวสามารถก้าวข้ามปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงดูเด็ก และสามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งและลดการนำเด็กออกจากครอบครัวโดยไม่จำเป็น และ 5) สถานรองรับเด็กควรปรับสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศใกล้เคียงกับความเป็นครอบครัวให้มากที่สุด ด้วยการนำรูปแบบกลุ่มบ้านขนาด

เล็กไปใช้ในการเลี้ยงดูทดแทนเด็กในระยะยาว และการพัฒนาบุคลากรที่เลี้ยงดูเด็กให้ทำหน้าที่ใกล้เคียงกับ “แม่” หรือ “พ่อ” ในครอบครัวให้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2565). แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็ก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2565 - 2569). กรุงเทพมหานคร: องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2565). สถานการณ์ครอบครัวไทย ประจำปี 2565. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- คาสปาร์ พิค และคณะ. (2558). รายงานสถานการณ์ประชากรไทย พ.ศ. 2558 โฉมหน้าครอบครัวไทยยุคเกิดน้อยอายุยืน. กรุงเทพมหานคร: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ผกามาศ นันทจิรวัฒน์. (2554). การศึกษาและพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวอย่างประสบความสำเร็จด้วยการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 1. (24 เม.ย. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 10. (16 พ.ค. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 11. (16 พ.ค. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 15. (19 พ.ค. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 2. (24 เม.ย. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 22. (7 ก.ย. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 24. (13 ก.ย. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 3. (29 เม.ย. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 4. (11 พ.ค. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)

- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 5. (12 พ.ค. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 6. (15 พ.ค. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เข้าร่วมวิจัยคนที่ 8. (15 พ.ค. 2566). การเลี้ยงดูทดแทนสำหรับเด็กด้วยรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว: กรณีศึกษามูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (มาตี ลิมสกุล, ผู้สัมภาษณ์)
- พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2540). จิตวิทยาครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก. (2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนที่ 8 หน้า 1-17 (24 มกราคม 2546).
- มูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย. (2567). รายงานประจำปี 2567. สมุทรปราการ: มูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์.
- เมธิรา ไกรนที และคณะ. (2563). จากบทความเรื่อง ครอบครัว: สถาบันหลักทางสังคมกับบทบาทการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม. วารสารปาริชาติ, 33(1), 1-16.
- รุ่งรัตน์ สุขเดชะ. (2563). การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวไทย: ทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 43(1), 1-9.
- วิลาวัลย์ สายสุวรรณ และคณะ. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างการทำหน้าที่ของครอบครัว ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม และการรับรู้ความเครียด กับความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่น กลุ่มด้อยโอกาสไทยในจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ. วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 34(1), 61-85.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ชันดำการพิมพ์.
- Bowlby, J. (1988). A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. New York: Basic Book.
- Bronfenbrenner, U. (1979). The Ecology of Human Development. The United States of America: Massachusetts: Harvard University Press.
- Hong, Y. et al. (2011). Care arrangements of AIDS orphans and their relationship with children's psychosocial well-being in rural China. Health Policy & Planning, 26(2), 115-123.
- Jianu, C. et al. (2022). Alternative Care in child protection-foster care. ARS Medica Tomitana, 4(28), 171-175.
- Murdock, G. P. (1949). Social Structure. New York: Macmillan Company.
- Persons, T. & Bales, R. (1955). Family, Socialization, and Interaction Process. New York: The Free Press.
- United Nations. (2010). Guidelines for the alternative care of children. Retrieved October 5, 2017, from <https://digitallibrary.un.org/record/673583>

แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

กรณีศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว*

GUIDELINES FOR DEVELOPING TOURISM MANAGEMENT THROUGH

THE PARTICIPATION OF STAKEHOLDER NETWORKS: A CASE STUDY OF KHOK SUNG SUBDISTRICT, KHOK SUNG DISTRICT, SA KAEO PROVINCE

สุพจน์ เดชเรือง, สนิทเดช จินตนา*, ชัยมงคล สุพรหมอินทร์

Supot Detrueng, Sanitdech Jintana*, Chaimongkhon Supromin

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: sanitdech_j@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว 2) อิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ที่มีต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรคำนวณตารางสำเร็จของ Krejcie & Morgan ได้จำนวน 357 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ เจ้าของธุรกิจและภาคเอกชน ผู้นำชุมชนและประชาชน จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย ด้วยวิธีการ Enter ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว มี 8 ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก อิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่มีต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว มีอิทธิพลทางบวก ทำให้ด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ มีอิทธิพลทางลบ ทำให้ด้านการท่องเที่ยวลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเงื่อนไขการก่อความร่วมมือ 2) ด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ 3) ด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ และ 4) ด้านศักยภาพการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การพัฒนา, การจัดการการท่องเที่ยว, การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย, ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว

Abstract

This research aims to: 1) Study the level of potential in tourism management; 2) Examine the influence of participatory tourism management by network stakeholders on tourism management potential; and 3) Propose ways to develop tourism management through stakeholder participation in the Khok Sung Subdistrict, Khok Sung District, Sa Kaeo Province. The study is a mixed-methods research. The sample group consists of residents in Khok Sung Subdistrict, Khok Sung District, Sa Kaeo Province. The sample was determined using Krejcie & Morgan's sample size formula, resulting in 357 participants. Key informants include government officials, business owners from the private sector, community leaders, and citizens, totaling 8 individuals. The research tools include a questionnaire and a semi-structured interview. Data was collected through the questionnaire and in-depth interviews. The statistical analysis used includes frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis with prediction coefficients using the Enter method. The results of the study indicate that the tourism management potential is measured across 8 areas, with the overall average being at a high level. The influence of participatory tourism management by network stakeholders on tourism management potential has a positive effect, significantly increasing the tourism aspect at the 0.05 level. However, the official relationship structure has a negative influence, significantly decreasing the tourism aspect at the 0.05 level. The proposed development of tourism management through stakeholder participation consists of four areas: 1) Conditions for cooperation; 2) Structuring formal relationships; 3) Leadership roles in building cooperation; and 4) Tourism potential.

Keywords: Development, Tourism Management, Stakeholder Participation, Khok Sung Subdistrict Khok Sung District Sa Kaeo Province

บทนำ

สถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวโลกในปัจจุบัน ได้กลับสู่สภาวะปกติ ด้วยความพยายามอย่างจริงจังในการคลี่คลายปัญหาการแพร่เชื้อของโรคระบาดที่มีให้เห็นจากทุกประเทศทั่วโลก วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจึงสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมรูปแบบใหม่ ๆ ของนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่สามารถกลับไปเป็นแบบเดิมได้อีก อีกทั้งยังคาดว่าจะยังคงดำเนินไปในรูปแบบใหม่นี้ต่อไป พฤติกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นมาชัดเจน คือ นักท่องเที่ยวมีความกังวลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากมาตรการการเดินทางหรือแผนการเดินทางที่นักท่องเที่ยวอาจต้องปรับเปลี่ยนอย่างกะทันหัน ซึ่งเป็น

สิ่งที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ อย่างไม่แพ้ตามตลาดท่องเที่ยวกลุ่มแรกที่มีแนวโน้มจะกลับมาเติบโต คือ ตลาดนักท่องเที่ยวภายในประเทศ และกลุ่มที่มีแนวโน้มจะเดินทางกลุ่มแรก คือ นักท่องเที่ยวกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งปัจจัยหลักที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจออกเดินทางและใช้ระยะเวลาในการเดินทางที่ยาวนานขึ้น คือ ความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลงหรือการยกเลิกการเดินทางได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม และสถานที่นั้น ๆ ต้องให้ความสำคัญด้านสุขอนามัยและความสะอาด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565)

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย เช่น โรงแรมและที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ก่อให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้ เข้าสู่ประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาท รวมทั้งสร้างกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศ จากคนไทยเที่ยวไทยนับแสนล้านบาทเช่นเดียวกัน ซึ่งประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมระดับโลกและมีชื่อเสียงติดอันดับระดับนานาชาติด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจที่ให้ความคุ้มค่า เช่น การรับประทานอาหารและช้อปปิ้ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์ การประชุมสัมมนา การจัดงานแต่งงาน ฯลฯ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีภาพลักษณ์การเป็นเจ้าบ้านที่ดีสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ส่งผลต่อความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565)

ท่ามกลางกระแสนิยมในการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ การถ่ายทอดวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตโดยคนในชุมชนไปยังนักท่องเที่ยวที่ผ่านการทำกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของคนชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ของหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และที่สำคัญที่สุด คือ ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นเจ้าของพื้นที่โดยตรง ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและการกำหนดทิศทางร่วมกัน เพื่อความเสมอภาคและการได้ประโยชน์ร่วมกันของทุกภาคส่วน และเพื่อพัฒนาระดับคุณภาพและความน่าสนใจ ของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในเขตพื้นที่ให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวและเป็นที่รู้จักในวงการการท่องเที่ยวระดับประเทศและต่างชาติ ซึ่งจากการศึกษาของ พัชราภรณ์ จันทระภา และคณะ เรื่องการศึกษาทัศนคติและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้วนั้น ได้ให้ข้อเสนอแนะการวิจัยไว้ว่าควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการสร้างความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมจากทั้งหน่วยงานภาครัฐบาล หน่วยงานท่องเที่ยว ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน และผลักดันประชาสัมพันธ์ให้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยคำนึงถึงความดั้งเดิม (Indigenouseess) หรือความเป็นของแท้ (Authenticity) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนด้วย เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว และกระตุ้นหน่วยงานจากภาครัฐบาลและภาคเอกชนสนับสนุนให้เกิดโครงการพัฒนาด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โบราณสถานสำคัญและแหล่งที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก

ที่จำเป็นภายในพื้นที่ให้เพียงพอต่อความต้องการโดยมีความสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน (Carrying Capacity) รวมถึงผลกระทบต่อทัศนียภาพของนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ อีกทั้งผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น (พัชรารณ จันทราภรณ์ และคณะ, 2566)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีอุทยานประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและประวัติศาสตร์ที่สำคัญ อีกทั้งพื้นที่โดยรอบยังคงไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับโดยการจัดทำแผนในการพัฒนาการจัดการด้านการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กรณีศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการจัดทำแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยความร่วมมือของภาคประชาชนและภาคภาคีเครือข่าย เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวและในขณะเดียวกันชุมชนเกิดรายได้ และสร้างความยั่งยืนให้แก่วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ที่มีต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชากรในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว จำนวน 5,404 คน (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2567) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยการใช้การคำนวณโดยเปิดตารางสำเร็จของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. โดยกำหนดการยอมรับค่าความคลาดเคลื่อน 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 357 คน และสุ่มตัวอย่างโดยเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยจำแนกตามสัดส่วนจำนวนหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านที่มีจำนวนไม่เท่ากัน จากนั้นกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามหมู่บ้าน แล้วทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้านโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เป็นการเลือกตัวอย่างในลักษณะการบังเอิญพบให้ครบตาม จำนวน 357 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1977) และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ

และผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ เจ้าของธุรกิจและภาคเอกชน ผู้นำชุมชนและประชาชน โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกแบบเจาะจงและการสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling)

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหมู่บ้านในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (N)	สัดส่วนจากการคำนวณ (คน)	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n)
หมู่ที่ 1 โคกสูง	423	$(357 \times 423)/5,404 = 27.94$	28
หมู่ที่ 2 ดอกไร่ฝ้าย	512	$(357 \times 512)/5,404 = 33.82$	34
หมู่ที่ 3 หนองเสม็ด	298	$(357 \times 298)/5,404 = 19.69$	20
หมู่ที่ 4 ละลมติม	891	$(357 \times 891)/5,404 = 58.86$	59
หมู่ที่ 5 หาดสำราญ	238	$(357 \times 238)/5,404 = 15.72$	16
หมู่ที่ 6 ดอนหลุม	533	$(357 \times 533)/5,404 = 35.21$	35
หมู่ที่ 7 น้อย	530	$(357 \times 530)/5,404 = 35.01$	35
หมู่ที่ 8 โคกไม้้งาม	619	$(357 \times 619)/5,404 = 40.89$	41
หมู่ที่ 9 หนองหญ้าแก้ว	398	$(357 \times 398)/5,404 = 26.29$	26
หมู่ที่ 10 หนองสิม	296	$(357 \times 296)/5,404 = 19.55$	20
หมู่ที่ 11 ร่มไทร	666	$(357 \times 666)/5,404 = 44.00$	44
รวม	5,404		357

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชากรในเขต ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีจำนวน 5,404 คน การสุ่มตัวอย่างโดยเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิโดยได้แบ่งสัดส่วนประชากรจากการคำนวณเพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แบ่งตามหมู่บ้านของเขตการปกครองในพื้นที่ ตำบลโคกสูง โดยในแต่ละหมู่บ้านที่มีจำนวนไม่เท่ากันนั้น จำนวนทั้งสิ้น 11 หมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณที่มีโครงสร้างเป็นคำถามปลายปิดมีคำตอบให้เลือก และคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบคำถามระบุคำตอบและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ มีการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลทฤษฎีภูมิจากตำราเอกสาร บทความ ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย รวมทั้งศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดขอบเขตของการวิจัย และสร้างเครื่องมือวิจัยให้ครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 3) นำแบบสอบถามทั้ง 3 ตอน ปรีกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และปรับปรุงแก้ไขให้ตรงและครอบคลุมเนื้อหา 4) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้ 4.1) การทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามที่ได้จากการปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขให้ตรงและครอบคลุมเนื้อหาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ (Subject Matter Specialist) จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความชัดเจนของภาษา ถ้อยคำ และความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) ความสอดคล้องข้อคำถามใน

แบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Congruency: IOC) เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริง (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) 4.2) ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบแก้ไขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ 4.3) นำแบบสอบถามไปทดลอง (Tryout) กับกลุ่มประชากรในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้จากแบบสอบถามไปทำการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้วิธีของ Cronbach, L. J. ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1971) ที่ยอมรับจะต้องมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.70 ขึ้นไป ซึ่งแบบสอบถามทั้งฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.929 และ 5) นำแบบสอบถามเสนอกรรมการจริยธรรม เพื่อประเมินความมีจริยธรรมของแบบสอบถามและปรับปรุงแบบสอบถามตามที่กรรมการจริยธรรมแนะนำ และผ่านการอนุมัติการประเมินความมีจริยธรรมของแบบสอบถาม เลขที่ใบรับรองจริยธรรม COA No. 108 วันที่รับรอง 21 มกราคม 2568 ถึง 20 มกราคม 2569 ออกโดย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interviews) การสนทนา สอบถาม และการสังเกต สร้างขึ้นจากผลการศึกษาตามการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประเด็นที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ประเด็นที่ 2 คำถามเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ตำบลโคกสูง ประเด็นที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว ประเด็นที่ 4 คำถามเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในการร่วมกันพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว และ ประเด็นที่ 5 คำถามเกี่ยวกับกระบวนการและบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากตำราเอกสาร บทความ วิทยุ หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย รวมทั้งศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดขอบเขตของการวิจัย และสร้างเครื่องมือวิจัยให้ครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) นำผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณมาสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อกำหนดข้อคำถามในการสัมภาษณ์ พร้อมกำหนดแนวทางในการสัมภาษณ์ 3) สร้างแบบสัมภาษณ์ และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ 4) จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปทำการเก็บข้อมูลกับประชากรที่กำหนดตัวอย่างเอาไว้ 2) เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามส่งคืนแบบสอบถามได้ทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลครบทุกประเด็น และ 3) บันทึกข้อมูลจากแบบสอบถามลงในหน่วยความจำของคอมพิวเตอร์ จำนวน 357 ชุด เพื่อทำการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) นัดสัมภาษณ์โดยเริ่มจากการชี้แจงรายละเอียดถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผ่านการเลือกสรร หากมีการตกลงยินยอมให้การสัมภาษณ์จึงทำการแจ้งรายละเอียดถึงวันเวลา และสถานที่นัดหมาย 2) ได้จัดเตรียมประเด็นคำถาม จัดหาสถานที่ และทำความเข้าใจในเรื่องของประเด็น ข้อมูลในการสัมภาษณ์เพื่อให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา 3) ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้สอบถามข้อมูลทั้งหมดด้วยตนเองและอัดเสียง

สัมภาษณ์ (ในกรณีที่ยินยอมให้อัดเสียง) พร้อมทั้งจดข้อมูลในแบบฟอร์มการ สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และ 4) ได้นำข้อมูลที่ได้มาทำการถอดเทป เพื่อเรียบเรียง และวิเคราะห์ผลที่ได้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้ 1.1) การวิเคราะห์แบบสอบถามส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ประกอบด้วยค่าความถี่ และค่าร้อยละ 1.2) การวิเคราะห์แบบสอบถามส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย สถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.3) การวิเคราะห์แบบสอบถามส่วนที่ 3 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว สถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 1.4) การทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ด้วยวิธีการ Enter กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย จึงเป็นเหตุผลการเลือกทำการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เนื่องจากสามารถยืดหยุ่นคำถามได้ และได้สอบถามกับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ทำให้ได้รายละเอียดของข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์มากที่สุด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่และครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ด้วยวิธีการ Enter กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่มากกว่าจำนวนประชากรที่กำหนดไว้ จำนวน 390 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้นและนำเสนอผลวิจัยเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 4 บ้านละลมตม คิดเป็นร้อยละ 16.41 ระยะเวลาในการพำนักรออาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการพำนักรออาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 41 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 36.92 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.10 ซึ่งมีอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.97 ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวส. คิดเป็นร้อยละ 28.21 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 22.05 และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.82 ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่า 5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 72.82 และ 2) ระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถแสดงผลการวิจัยได้ ดังตารางที่ 2

ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลหลักสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วย 1) ภาครัฐ จำนวน 3 คน 2) ภาคเอกชน จำนวน 2 คน และ 3) ภาคประชาชน จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว (n = 390)

ประเด็น	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว	4.54	0.54		1
2. ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว	4.49	0.66	มากที่สุด	2
3. ด้านสภาพแวดล้อม	4.21	0.55	มากที่สุด	3
4. ด้านสภาพการเข้าถึง	3.46	0.43	มาก	4
5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.37	0.44	ปานกลาง	5
6. ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน	3.29	0.77	ปานกลาง	6
7. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.18	0.69	ปานกลาง	7
8. ด้านการบริการที่พัก	2.18	0.79	น้อย	8
เฉลี่ย	3.58	0.38	มาก	

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ประชากร ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ในหัวข้อศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ในภาพรวมนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในหัวข้อศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 1 ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 รองลงมา คือ ประเด็นข้อที่ 2 ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 ประเด็นข้อที่ 3 ด้านสภาพแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ตามลำดับ มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น คือ ประเด็นข้อที่ 4 ด้านสภาพการเข้าถึง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง อีก 3 ประเด็น โดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ประเด็นข้อที่ 5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 รองลงมา คือ ประเด็นข้อที่ 6 ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 และประเด็นข้อที่ 7 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 ตามลำดับ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่น้อย อีก 1 ประเด็น คือ ประเด็นข้อที่ 8 ด้านการบริการที่พัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.18

อิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน อิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ด้านเงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ ด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ และด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ ที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ด้านเงื่อนไข การก่อเกิดความร่วมมือ ด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ และด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ อย่างน้อย 1 ตัวแปร มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว

Model	Unstandardized		Standardized	t	Sig.	Collinearity	
	Coefficients		Coefficients			Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(ค่าคงที่)	3.135	.060		52.524	.000		
1. ด้านเงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ	.180	.032	.394	5.657	.000	.441	2.266
2. การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ	-.146	.029	-.357	-5.104	.000	.437	2.287
3. บทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ	.106	.029	.260	3.627	.000	.168	2.399
R = .415, R ² = .172, Adjusted R Square = .166, Durbin-watson = 1.387							

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการทดสอบสมมติฐาน ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาค่าเป็น .415 และสามารถ ร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 17.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความคลาดเคลื่อน มาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ $\pm .166$ ซึ่งสามารถอธิบายอิทธิพลของตัวแปรได้ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ 1) ด้านเงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วยจึงทำให้ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น .394 หน่วย 2) บทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วยจึงทำให้ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น .260 หน่วย และ 3) การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย จึงทำให้ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ลดลง -.357 หน่วย ดังนั้น สรุปได้ว่ามีตัวแปรการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 1) ด้านเงื่อนไข การก่อเกิดความร่วมมือ และ 2) ด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ มีอิทธิพลทางบวกกับศักยภาพด้านการ ท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน ด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการมี อิทธิพลทางลบกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กรณีศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กรณีศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางในการพัฒนา
1. ด้านเงื่อนไขการก่อ ความร่วมมือ	ส่งเสริมด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว สร้างการรับรู้ให้กับประชาชนด้านการ ท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในการประชุมหารือ เปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายได้รับผลประโยชน์

ตารางที่ 4 แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ทัศนศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว (ต่อ)

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางในการพัฒนา
	จากการท่องเที่ยว สร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ เปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้า ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กำหนดจุดมุ่งหมายเดียวกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการวางแผนและสร้างอุดมการณ์ร่วมกัน
2. ด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ	สร้างกระบวนการและขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน มีแผนในการปฏิบัติงานการมอบหมายงานให้ตรงตามความสามารถของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนและทุกระดับมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนและวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ร่วมวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ปัญหาการท่องเที่ยวร่วมกัน
3. ด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ	ภาครัฐและภาคเอกชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น กำหนดนโยบายและบูรณาการการทำงานร่วมกัน พัฒนางค์ความรู้ต่าง ๆ ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวและกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงของแหล่งท่องเที่ยว

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ทัศนศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว นั้นมี 3 แนวทางหลัก ดังนี้ 1) แนวทางด้านเงื่อนไขการก่อความร่วมมือ 2) แนวทางด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ และ 3) แนวทางด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ

ตารางที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางในการพัฒนา
ด้านศักยภาพการท่องเที่ยว	การดึงดูดเด่นที่มีอยู่ออกมาพัฒนาในเชิงรุก การประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ สร้างการรับรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม สร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการบริการ ยึดหยุ่นในกฎระเบียบและข้อบังคับของอุทยาน กำหนดมาตรการและระเบียบร่วมกัน จัดมาตรการในการดูแลรักษาที่ชัดเจนมีแบบแผน ส่งเสริมการท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์และจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อจำหน่ายในงานของ ททท. สร้างกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงไปยังชุมชน สอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี การทำ Workshop การเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชน ส่งเสริมและให้ความรู้ด้านการทำโฮมสเตย์ จัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์เพิ่มการทำงานร่วมกันกำหนดมาตรฐานด้านที่พักและโฮมสเตย์ให้ได้รับรองมาตรฐาน

จากตารางที่ 5 ได้สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ทัศนศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ในด้านศักยภาพการท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นมีศักยภาพที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากผลการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ในครั้งนี้ระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อม ระดับมาก 1 ข้อ คือ ด้านสภาพการเข้าถึง ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง อีก 3 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวตามลำดับ และที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่น้อย คือ ด้านการบริการที่พัก จะเห็นได้ว่าศักยภาพที่ค่อนข้างพร้อมในเกือบทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งยังคงขาดอยู่เพียงด้านเดียวที่มีความพร้อมค่อนข้างน้อย คือ ด้านการบริการที่พัก ที่ยังคงมีไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีองค์ประกอบของทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวได้และสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างน้อย 3 ด้าน ซึ่งตรงกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา ได้แก่ 1) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมขนส่งเข้าถึง (Accessibility) และ 3) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ด้วยความพร้อมด้านการท่องเที่ยวทั้ง 3 ด้านนี้ จึงทำให้พื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้วนั้น สามารถที่จะเปิดการท่องเที่ยวและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยี่ยมชมได้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) และสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2566 - 2570 ที่มีการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น ในยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ มีคุณภาพสูง (Quality Tourism) ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ครอบคลุมโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ที่จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาโดยคำนึงถึง ความยั่งยืนและความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม นอกจากนี้ ยังครอบคลุมไปถึงทักษะ ความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และการศึกษาในด้านการบริการและการท่องเที่ยว รวมถึงกฎระเบียบและมาตรฐานต่าง ๆ ที่จะต้องยกระดับให้มีความทันสมัย มีคุณภาพสูงตามหลักสากล และมีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566)

ผลการศึกษาอิทธิพลของการจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ที่มีต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ตามสมมติฐานนั้น อิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ด้านเงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ ด้านการจัดโครงสร้าง ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ และด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ จะต้องมียังน้อย 1 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว นั้นพบว่า ด้านเงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ และด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ มีอิทธิพลทางบวกต่อศักยภาพ

ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้ศักยภาพทางการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปตามแนวคิดของ วสันต์ เหลืองประภัสร์ ได้กล่าวไว้ว่า ด้านเงื่อนไขก่อเกิดความร่วมมือ (Starting Conditions) เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยอมรับเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในด้านการมีอำนาจหน้าที่ ทรัพยากรและศักยภาพ แรงจูงใจที่ทำให้ภาคีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ภูมิหลังของการมีความร่วมมือหรือความขัดแย้ง ซึ่งในด้านการท่องเที่ยว เมื่อในเขตพื้นที่ใดนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจแล้วนั้น แน่นอนว่าแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ จะสามารถสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่นั้นจะประกอบไปด้วยหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ฉะนั้นจะต้องสร้างความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ (Facilitative Leadership) เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดตัวกลางในการเชื่อมประสานความร่วมมือและเอื้ออำนวยให้กระบวนการทำงานร่วมกันขับเคลื่อนไปได้ ในด้านการจัดกระบวนการและภาวะผู้นำ ในด้านการท่องเที่ยวเช่นกัน การจะสร้างกระบวนการในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพที่สูงที่สุดนั้น จะต้องอาศัยผู้นำในแต่ละภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการร่วมผลักดันข้อเสนอแนะและแนวทางในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2557) และสอดคล้องผลการศึกษาของ นันทวัฒน์ ธาณินทร์เดชาเนนท์ และคณะ ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้นำว่า สิ่งจูงใจที่ตามมาหาความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ และการพึ่งพาทรัพยากรจากองค์กรที่ร่วมมือกัน ความเป็นผู้นำซึ่งมีความโดดเด่นอย่างมากในกระบวนการความร่วมมือ เป็นองค์ประกอบที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการความร่วมมือที่แท้จริง เมื่อตัวขับเคลื่อนได้ดำเนินการและมืองค์การต่าง ๆ เข้ามาสู่กระบวนการและมีลักษณะเป็นพลวัต (นันทวัฒน์ ธาณินทร์เดชาเนนท์ และคณะ, 2566) และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิมพิภา นวนจา และคณะ ซึ่งได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์และกระบวนการในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายไว้ว่า การจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการของความร่วมมือระหว่าง ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว ในทุกขั้นตอนนับแต่ความร่วมมือในการทำแผน การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความร่วมมือในการปฏิบัติการประเมินผล และการทำบันทึกข้อตกลง นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า กระบวนการความร่วมมือของแต่ละภาคส่วนได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป แต่มีเป้าหมายร่วมกัน โดยลักษณะความร่วมมือของทุกภาคส่วนเป็นไปในลักษณะของความเสมอภาค เท่าเทียมกันเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบการดำเนินการที่มีลักษณะเป็น “ภาคีเครือข่ายสาธารณะ” ที่เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาประสานความร่วมมือในลักษณะของเครือข่าย (พิมพิภา นวนจา และคณะ, 2563) แต่จากผลการศึกษาตามสมมติฐาน ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กลับมี 1 ด้าน ที่มีอิทธิพลทางลบต่อศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ศักยภาพทางการท่องเที่ยวลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการซึ่ง วสันต์ เหลืองประภัสร์ ได้กล่าวถึงด้านนี้ไว้ว่า ด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ (Institutional Design) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดกรอบกฎเกณฑ์การร่วมมือกันทำงาน ในด้านกระบวนการทำงานร่วมกัน และกระบวนการไตร่ตรองและตัดสินใจร่วมกันของ ในบริบทของการท่องเที่ยว นั้น กระบวนการในการทำงานและการตัดสินใจร่วมกันนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดแนวทางในการจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

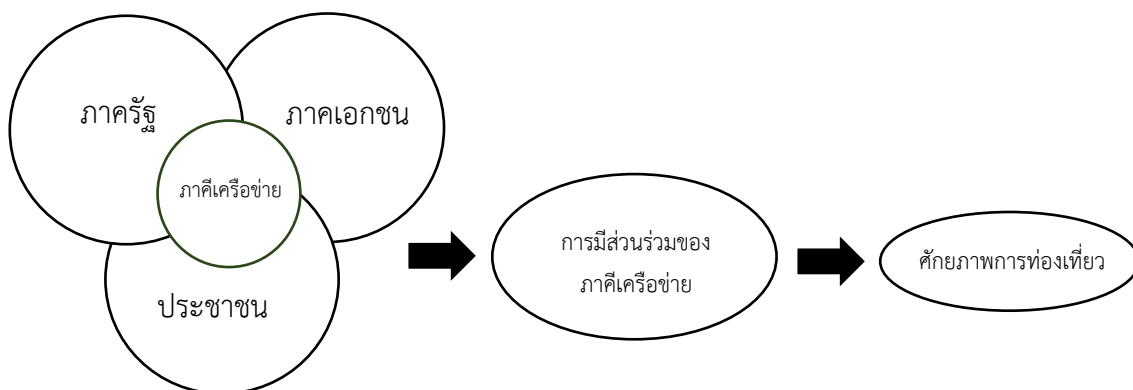

โดยทุกภาคส่วนได้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันนั้น จะต้องผ่านการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อลดความขัดแย้งจากผลประโยชน์ที่จะได้จากแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังสามารถยกระดับให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นจากการทำงานและการไตร่ตรองร่วมกัน (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2557)

แนวทางในการพัฒนาพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กรณีศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางด้านเงื่อนไขการก่อความร่วมมือ 2) แนวทางด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ 3) แนวทางด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ และ 4) แนวทางด้านศักยภาพการท่องเที่ยว ในการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการนั้น ซึ่งประกอบไปด้วยด้านกระบวนการทำงานร่วมกันและกระบวนการไตร่ตรองและตัดสินใจร่วมกันของภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย จากการวิเคราะห์แบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมมานั้น ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่น้อย ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาคีเครือข่ายนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่น้อยโดยเฉพาะกลุ่มประชาชน ที่โดยส่วนใหญ่แล้วไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอน วางแผน แสดงความคิดเห็น การชี้ให้เห็นถึงปัญหา และร่วมกันวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่มีส่วนร่วมมากจะเป็นกลุ่มของภาครัฐ หน่วยงานในภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิมพ์พรรณ อัมพันธ์ทอง และคณะ ได้กล่าวว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สิ่งที่ชุมชนต้องการ คือ การมีรายได้เพิ่มมากขึ้น การประชาสัมพันธ์ให้เอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นเป็นที่รู้จักมากขึ้น ซึ่งทุกคนในชุมชนพร้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว (พิมพ์พรรณ อัมพันธ์ทอง และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ สามารถเขียนเป็นโมเดล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว

การแสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เมื่อภาคีเครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลให้ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวนั้นมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

จัดการด้านการท่องเที่ยวที่มากยิ่งขึ้น ภาคเอกชนสามารถช่วยส่งเสริมและผลักดันการท่องเที่ยวโดยการกระตุ้นทางเศรษฐกิจ ภาคประชาชนซึ่งมีส่วนสำคัญในบทบาทของการเป็นเจ้าของพื้นที่นั้น ต้องเข้าไปมีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งชี้ให้เห็นถึงปัญหาและการให้ข้อเสนอแนะ โดยทุกภาคส่วนนั้นจะต้องมีส่วนร่วมกันให้เกิดเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวมีความพร้อมในเกือบทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งยังคงขาดอยู่เพียงด้านเดียวที่มีความพร้อมค่อนข้างน้อย คือ ด้านการบริการที่พัก ที่ยังคงมีไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ส่วนอิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย จะต้องมียังน้อย 1 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งด้านเงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ และด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ มีอิทธิพลทางบวกต่อศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพมากขึ้น อิทธิพลของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กลับมี 1 ด้าน ที่มีอิทธิพลทางลบต่อศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวลดลง ส่วนแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กรณีศึกษา ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางด้านเงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ 2) แนวทางด้านการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ 3) แนวทางด้านบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือ และ 4) แนวทางด้านศักยภาพการท่องเที่ยว ในการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการนั้น ซึ่งประกอบไปด้วยด้านกระบวนการทำงานร่วมกันและกระบวนการไตร่ตรองและตัดสินใจร่วมกันของภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย จะเห็นได้ว่าภาคีเครือข่ายนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่น้อยโดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่โดยส่วนใหญ่แล้วไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอน วางแผน แสดงความคิดเห็น การชี้ให้เห็นถึงปัญหาและร่วมกันวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่มีส่วนร่วมมากจะเป็นกลุ่มของภาครัฐ หน่วยงานในภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรศึกษาการวิจัยรูปแบบอื่น ๆ ในเชิงลึก เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ด้านการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวและบริการ เช่น การศึกษาด้านประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เป็นต้น 2) ควรศึกษาศักยภาพและการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการเสนอแนวทางการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 3) การศึกษาด้านการมีส่วนร่วม ควรที่จะศึกษาโดยเน้นไปที่เรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้นที่ไม่ใช่การศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำภาครัฐ หรือผู้นำกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ได้กระบวนการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนในทุกกระบวนการ ซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้งในการจัดการการท่องเที่ยวได้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2567). รายงาน 3 หมอรู้จักคุณ. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2567 จาก <https://3doctor.hss.moph.go.th/main/>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). สถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวโลก. TAT REVIEW, 8(2), 40-46.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3. เรียกใช้เมื่อ 18 สิงหาคม 2567 จาก <https://drive.google.com/file/d/1eWJvZe1dHLKlABXB6PDJZXKVav4f-9hQ/view>
- นันทวัฒน์ ธาณินทร์เดชาเนนท์ และคณะ. (2566). รูปแบบความร่วมมือในการให้บริการสาธารณะของกรมชลประทานในโครงการบริหารจัดการน้ำ. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(10), 238-249.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- พัชราภรณ์ จันทรมาฏ และคณะ. (2566). การศึกษาทัศนคติและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พิมพ์พรรณ อัมพันธ์ทอง และคณะ. (2566). ศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(8), 35-44.
- พิมพ์ิกา นวนจา และคณะ. (2563). ภาควิชาการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 11(2), 29-54.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2557). โครงการ “การสังเคราะห์ตัวแบบเชิงทฤษฎีและการบริหารจากผลการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อพัฒนากลไกความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ของคนในพื้นที่”. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Cronbach, L. J. (1971). Essentials of psychological testing. New York: Harper & Row.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1977). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Tijdschrift voor Onderwijsresearch, 2(2), 49-60.

การศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ*

A STUDY OF READINESS FOR HEALTH TOURISM MANAGEMENT
IN SAMUTPRAKARN PROVINCE

จิตตินชูลี บุญช่วย*

Jittinchulee Boonchui*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สมุทรปราการ ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Samutprakarn, Thailand

*Corresponding author E-mail: chula_nulee@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ และความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2566 จำนวน 400 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านสุขภาพในจังหวัดสมุทรปราการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกสังเกตการณ์ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบบันทึกสังเกตการณ์ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีบริการสปาหลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้บริการ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีถนนหลายเส้นทางและสะดวกสบาย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ระบบสื่อสาร เป็นต้น ด้านที่พักแรม มีที่พักที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีร้านขายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว ส่วนความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ การใช้บริการสปาและนวดแผนไทยทั่วไป และความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ ด้านพื้นที่ เส้นทางในการเดินทางเข้าถึงมีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ด้านการจัดการ มีพื้นที่ให้นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอและเหมาะสม ด้านกิจกรรม มีความสอดคล้องของกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่กับทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ทุกกิจกรรมตามความสนใจ

คำสำคัญ: การศึกษาความพร้อม, การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, จังหวัดสมุทรปราการ

Abstract

This research aims to study the components of health tourism attractions in Samut Prakan Province, the needs of tourists in health tourism in Samut Prakan Province, and the readiness to manage health tourism in Samut Prakan Province. It is a mixed-method research. The sample consists of 400 tourists who visited Samut Prakan Province in 2023, selected by chance. The key informants are health entrepreneurs in Samut Prakan Province. The research instruments used are questionnaires, observation records, and structured interviews. Data were collected using questionnaires, observation records, and structured interviews. The statistics used in the research and data analysis were percentages, means, and standard deviations. The results of the research found that the components of health tourism attractions in Samut Prakan Province include: tourism attractions, various types of spa services to choose from; access to tourist attractions, there are many convenient roads; facilities such as electricity, tap water, roads, and communication systems; accommodation, there are sufficient accommodations to meet the needs of tourists; tourist activities, there are souvenir shops for tourists; tourist needs in health tourism include general spa and Thai massage services; and readiness to manage health tourism, including: area, convenient, fast, and safe access routes; management There is sufficient and appropriate space for sitting and relaxing. In terms of activities, there is a consistency between local tourist activities and the resources of the tourist attraction. In terms of participation, tourists can participate in all activities in the health tourism attraction according to their interests.

Keywords: A Study of Readiness, Health Tourism, Samutprakarn Province

บทนำ

ปัจจุบันกระแสการดูแลสุขภาพเกิดมากขึ้นกับประชาชนทั่วโลก จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 และโรคภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยการดูแลตนเองให้มีภูมิคุ้มกันสูงเพื่อป้องกันโรคต่าง ๆ ได้ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) จึงมีบทบาทในวิถีการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั่วโลกมากขึ้น จากการประเมินของ Global Wellness Institute การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจะเติบโตเฉลี่ยสูงถึงปีละ 20.9% และมูลค่าสาขานี้จะทะลุ 1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 2024 (เดอะ สแตนดาร์ด, 2565) ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพถือเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายที่รัฐบาลวางยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ปี 2568 - 2577 ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่วางเป้าหมายให้ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน และเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง โดยปรับปรุงจากยุทธศาสตร์เดิมที่วางไว้ในปี 2560 - 2569 ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขตั้งเป้าผลักดันรายได้จาก Medical Tourism จาก 1 ล้านล้านบาทแตะ 2.2 ล้านล้านบาทในปี 2577 (ฐานเศรษฐกิจ, 2568) และหากมีการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มี

ประสิทธิภาพจะเกิดประโยชน์ ดังนี้ 1) สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน 2) สร้างความเชื่อมั่นอย่างยั่งยืน 3) เสริมสร้างการกำกับดูแลหน่วยงาน 4) หลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนและระบุถึงช่องว่างของการดำเนินงาน 5) กระจายผลประโยชน์ของการท่องเที่ยว 6) การสร้างวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว 7) พัฒนาผลตอบแทนทางการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น และ 8) การสร้างอัตลักษณ์ของแบรนด์ที่แข็งแกร่งและโดดเด่น (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานครที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าท่องเที่ยวในปี 2566 จำนวนทั้งหมด 3,288,671 คน โดยแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 2,465,890 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 822,781 คน สร้างรายได้จำนวน 5,174 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) จากแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) มีเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ คือ “เมืองอุตสาหกรรมสะอาด เกษตรปลอดภัย ท่องเที่ยวอย่างมีคุณค่า พัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิตที่ดี” โดยมีพันธกิจที่ส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการ เป้าประสงค์รวม เพื่อสร้างรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมกีฬา และนันทนาการที่มีความหลากหลาย โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการที่ได้รับมาตรฐาน พร้อมกระตุ้นการพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการสินค้าและบริการ รวมทั้งส่งเสริมเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการท่องเที่ยว (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2566)

อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูงและพำนักอยู่เป็นเวลานานประกอบกับจังหวัดสมุทรปราการมีโรงพยาบาลศูนย์ จำนวน 1 แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป จำนวน 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน จำนวน 4 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน จำนวน 21 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน 73 แห่ง และมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น สนามบินสุวรรณภูมิ พระสมุทรเจดีย์ (กลางน้ำ) วัดอโศการาม เมืองโบราณ ศาลพระเสื้อเมือง พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ สถานตากอากาศบางปู ป้อมพระจุลจอมเกล้า ฟาร์มจระเข้ พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และคังบางกะเจ้า ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งโอโซนใหญ่ในเมืองที่ใกล้กรุงเทพฯ มากที่สุด เพราะยังมีสภาพเป็นป่าธรรมชาติ สามารถพบต้นไม้ที่ขึ้นตามป่าชายเลนหลายชนิด มีความหลากหลายทางชีวภาพ และถือเป็นแหล่งผลิตโอโซนลำดับที่ 7 ของโลก (ไทยโพสต์, 2561) ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติแห่งใหม่ที่น่าสนใจ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อศึกษาความพร้อมและความต้องการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดสมุทรปราการให้เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนเป็นข้อมูลสำคัญที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการ ประชาชน และนักท่องเที่ยวที่สนใจได้นำข้อมูลนี้ไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ

2. เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2566 จำนวนทั้งหมด 3,288,671 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ด้วยสูตรของทาโร่ ยามาเน (ฮานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านสุขภาพในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 3 แห่ง จาก 3 อำเภอที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี และอำเภอพระประแดง (ทริปแอดไวเซอร์, 2567) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยใช้เครื่องมือวิจัยในรูปแบบของข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์ และวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ช่วยพิจารณา 1) ด้านการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ชัดเจนในข้อคำถาม 2) ด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ 3) ตรวจสอบหาความตรงของเครื่องมือวิจัยในด้านความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) และตรวจสอบข้อคำถามซึ่งคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป และได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เป็นไปตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด จากนั้นการลงพื้นที่แจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวและแบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดสมุทรปราการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม ด้วยแบบสอบถามแบบบังเอิญ โดยใช้เครื่องมือวิจัยในรูปแบบของข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์ จากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการและใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กับผู้ประกอบการด้านสุขภาพในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 3 แห่ง จาก 3 อำเภอที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี และอำเภอพระประแดง

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นจำนวนและร้อยละ (Percentage) ข้อมูลองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นจำนวนและร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ความต้องการด้วย

ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์แบบสอบถาม Rating Scale 5 ระดับ (5 - 1) (ความสำคัญมากที่สุด - ความสำคัญน้อยที่สุด) การคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์เพื่อแปลผลคะแนนของระดับความสำคัญ จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มาสรุปเนื้อหาโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นจึงประมวลข้อมูลและเรียบเรียงเนื้อหาเพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ มีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีบริการสปาหลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้บริการ 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความสะดวกสบาย 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ระบบสื่อสาร 4) ด้านที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว มีที่พักที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและ 5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีร้านขายของที่ระลึก ของฝากให้นักท่องเที่ยวหลากหลายสามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ของจังหวัดสมุทรปราการ	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยว (Attractions)			
มีบริการสปาหลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้บริการ	4.73	.50	มากที่สุด
รวม	4.55	0.60	มากที่สุด
2. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)			
เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความสะดวกสบาย	4.63	.56	มากที่สุด
รวม	4.53	0.63	มากที่สุด
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)			
สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ระบบสื่อสาร ห้องน้ำภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว มีความพร้อมและมีปริมาณที่เหมาะสม	4.73	.51	มากที่สุด
รวม	4.56	0.60	มากที่สุด
4. ด้านที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation)			
มีที่พักที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	4.68	.53	มากที่สุด
รวม	4.55	0.52	มากที่สุด
5. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)			
มีร้านขายของที่ระลึก ของฝากให้นักท่องเที่ยวหลากหลาย	4.66	.55	มากที่สุด
รวม	4.55	0.62	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.55 มีระดับความสำคัญมากที่สุด มีบริการสปาหลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้บริการ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.73 มีระดับความสำคัญมากที่สุด 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.53 มีระดับความสำคัญมากที่สุด มีเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความสะดวกสบาย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.63 มีระดับความสำคัญมากที่สุด 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.56 มีระดับความสำคัญมากที่สุด มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ระบบสื่อสาร ห้องน้ำภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว มีความพร้อมและมีปริมาณที่เหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.73 มีระดับความสำคัญมากที่สุด 4) ด้านที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.55 มีระดับความสำคัญมากที่สุด มีที่พักที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ย 4.68 มีระดับความสำคัญมากที่สุด 5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.55 มีระดับความสำคัญมากที่สุด มีร้านขายของที่ระลึก ของฝากให้แก่นักท่องเที่ยวหลากหลาย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.66 มีระดับความสำคัญมากที่สุด

ผลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) นักท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบธรรมชาติ ได้แก่ สถานตากอากาศบางปู สนามกอล์ฟเลควูด คันทรี่คลับ สนามกอล์ฟ ชัมมิท วินด์มิลล์ กอล์ฟคลับ คังบางกะเจ้า เป็นต้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ทั่วไปให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน การสื่อสาร สนามบิณสุวรรณภูมิ ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ด้านการคมนาคมขนส่ง (Accessibility) ให้นักท่องเที่ยวสะดวกสบาย ปลอดภัย บริการรถสาธารณะให้บริการไปยังแหล่งท่องเที่ยว เช่น รถประจำทาง(รถเมล์) แท็กซี่ Grab Bolt รถไฟฟ้าบีทีเอส โมโนเรล เป็นต้น และสามารถหาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ได้โดยง่าย ด้านที่พัก (Accommodation) ให้นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอต่อความต้องการสะอาดและปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และด้านกิจกรรม (Activity) ให้นักท่องเที่ยว การเที่ยวชมธรรมชาติ ชิมจักรยาน สปา นวดแผนไทย ไหว้พระ เลือกซื้อสินค้าที่ระลึก OTOP 5 ดาวประจำจังหวัดที่หลากหลาย ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ มีความต้องการใช้บริการสปาและนวดแผนไทยทั่วไป สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยทั่วไป (Day Spas)	4.83	.42	มากที่สุด
รวม	4.56	0.61	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงถึงความต้องการโดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.56 มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเป็นความต้องการของรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากที่สุด ได้แก่ การใช้บริการสปาและนวดแผนไทยทั่วไป (Day Spas) โดยมีค่าเฉลี่ย 4.83 ซึ่งมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ โดยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่นักท่องเที่ยวต้องการ ได้แก่ การใช้บริการสปาและนวดแผนไทยทั่วไป (Day spas) และการไปท่องเที่ยวหรือออกกำลังกายในสวนสาธารณะ เพื่อสุขภาพ เช่น สวนสุขภาพลัดโพธิ์ และสวนออกกำลังกายต่างๆ เป็นต้น

ความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ด้านพื้นที่ เส้นทางในการเดินทางเข้าถึงมีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ด้านการจัดการ มีพื้นที่ให้นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอและเหมาะสม ด้านกิจกรรม มีความสอดคล้องของกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่กับทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วม นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ทุกกิจกรรมตามความสนใจ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพร้อมด้านการจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ

ความพร้อมด้านการจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ความพร้อมด้านพื้นที่			
เส้นทางในการเดินทางเข้าถึงมีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย	4.70	.51	มากที่สุด
รวม	4.60	0.54	มากที่สุด
2. ความพร้อมด้านการจัดการการท่องเที่ยว			
มีพื้นที่ให้นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอและเหมาะสม	4.57	.54	มากที่สุด
มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน นันทนาการ และที่พักอาศัยอย่างชัดเจน	4.57	.59	มากที่สุด
รวม	4.51	0.63	มากที่สุด
3. ความพร้อมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว			
ความสอดคล้องของกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่กับทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว	4.67	.53	มากที่สุด
รวม	4.56	0.61	มากที่สุด
4. ความพร้อมด้านการมีส่วนร่วม			
นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ทุกกิจกรรมตามความสนใจ	4.70	.53	มากที่สุด
รวม	4.63	0.57	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า 1. ความพร้อมด้านพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ การโดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.60 มีระดับความสำคัญมากที่สุด โดยมีเส้นทางในการเดินทางเข้าถึงมีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.70 มีระดับความสำคัญมากที่สุด 2. ความพร้อมด้านการจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ การโดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.51 มีระดับความสำคัญมากที่สุด โดยมีพื้นที่ให้นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอและเหมาะสม และมีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน นันทนาการ และที่พักอาศัยอย่างชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.57 มีระดับความสำคัญมากที่สุด 3. ความพร้อมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ การโดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.56 มีระดับความสำคัญมากที่สุด โดยมีความสอดคล้องของกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่กับทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ย 4.67 มีระดับความสำคัญมากที่สุด 4. ความพร้อมด้านการมีส่วนร่วมในจังหวัดสมุทรปราการ การโดยมี

ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.63 มีระดับความสำคัญมากที่สุด โดยนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ทุกกิจกรรมตามความสนใจ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.70 มีระดับความสำคัญมากที่สุด

ผลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ผู้ประกอบการเห็นว่าความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ในด้านพื้นที่ มีเส้นทางในการเดินทางเข้าถึงง่ายสะดวกสบาย ปลอดภัย มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติยังคงทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อากาศบริสุทธิ์ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว มีพื้นที่และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและเหมาะสม เช่น การจัดการขยะ ของเสีย เป็นต้น มีบรรยากาศดีร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ มีการบริหารจัดการได้ดี ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีความน่าสนใจสร้างการมีส่วนร่วมแก่นักท่องเที่ยว เช่น การขี่จักรยาน การออกกำลังกาย สูดอากาศบริสุทธิ์ เป็นต้น อีกทั้งกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย และด้านการมีส่วนร่วม โดยนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ทุกกิจกรรมตามความสนใจ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) ในจังหวัดสมุทรปราการ มีบริการสปาและนวดแผนไทยทั่วไป (Day Spas) หลายหลายแห่ง และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ นันทา สองหลวง ที่ได้ศึกษา พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) โดยปัจจุบันจังหวัดขอนแก่น มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่ปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกสมาธิที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย สถานที่ประกอบการสปาและนวดแผนไทยเพื่อการรักษาอาการ (นันทา สองหลวง, 2561) 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ในจังหวัดสมุทรปราการ เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความสะดวกสบาย มีป้ายบอกทางชัดเจนเพื่อเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นที่รู้จักหรือสามารถหาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ได้โดยง่าย และมีบริการสาธารณะให้บริการไปยังแหล่งท่องเที่ยวอย่างสะดวกสบาย เช่น รถประจำทาง แท็กซี่ รถไฟฟ้า ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในสาระสำคัญของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยมีพันธกิจในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในด้านมาตรฐานสถานประกอบการ แหล่งท่องเที่ยวและบุคลากร และความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน คมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกและบุคลากรให้มีคุณภาพในระดับสากล และการพัฒนาและยกระดับประสิทธิภาพการท่องเที่ยวตลอดเส้นทางอย่างครบวงจรด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่หลากหลายและการสื่อสารการตลาดที่ตรงใจ โดยมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลาง (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ในจังหวัดสมุทรปราการ มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ระบบสื่อสาร ห้องน้ำภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว มีความพร้อมและมีปริมาณที่เหมาะสม

มีป้ายเตือนภัยและระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว มีบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว แผนที่ แผนที่แบบโต้ตอบ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ เช่น ทางลาด ห้องน้ำ ที่จอดรถสำหรับผู้พิการ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ ว่าด้วยแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยมีพันธกิจ (Mission) ในด้านพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเพิ่มศักยภาพด้าน Logistic เชื่อมโยง Supply Chain ในระบบเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การบริการและการท่องเที่ยว มีเป้าประสงค์รวมในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการพัฒนาเศรษฐกิจการค้า การลงทุน และยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน เช่น ถนนสายหลัก และสายรอง ระบบขนส่งมวลชน ระบบขนส่งทางราง ไฟฟ้า ประปา ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ฯลฯ และประเด็นการพัฒนาโดยพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยการจัดการด้านการศึกษา สาธารณสุข ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สาธารณูปโภค และสาธารณูปการอย่างเพียงพอและทั่วถึง การเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน โดยพัฒนาระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามด้านความมั่นคงรวมทั้งโรคอุบัติใหม่ (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2566) 4) ด้านที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ในจังหวัดสมุทรปราการ มีที่พักที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่พักที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและมีเอกลักษณ์ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ที่พักมีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ที่พักมีความสะอาดและปลอดภัย และมีที่พักเชิงสุขภาพหรือที่พักที่อยู่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในสาระสำคัญของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมและทั่วถึง ภายในระยะเวลา 5 ปี ในมิติเศรษฐกิจ (Economic) เศรษฐกิจ ท่องเที่ยวคุณค่าสูง (High Value Economy) เพิ่มค่าใช้จ่ายทางการท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง ในมิติสังคม (Social) สังคมและชุมชนท่องเที่ยวคุณค่าสูง (High Value Society) ต่อยอดอัตลักษณ์ความเป็นไทย เที่ยวไทยได้ตลอดทั้งปีและลดการท่องเที่ยวตามฤดูกาล โดยมีพันธกิจในด้านส่งเสริมความยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมความยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อัตลักษณ์ของสังคมและชุมชนศิลปวัฒนธรรม และการบริหารจัดการนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) 5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ในจังหวัดสมุทรปราการ มีร้านขายของที่ระลึก ของฝากให้นักท่องเที่ยวหลากหลาย สินค้าและบริการมีคุณภาพเหมาะสมกับราคาและมีเอกลักษณ์โดดเด่นของชุมชน มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลากหลาย และมีสปาและนวดแผนไทยให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับอนาคตไทย อนาคตเรา, ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว แผนย่อยการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย (พ.ศ. 2561 - 2580) การพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย ทั้งสินค้า บริการ บุคลากร ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการสร้างแตกต่างและเอกลักษณ์จากการให้บริการตามแบบอย่างความเป็นไทยที่โดดเด่นในระดับสากล ร่วมกับการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาไทยที่พัฒนาต่อยอดกับความคิดสร้างสรรค์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ

นวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย ในประเด็นที่ 5 การท่องเที่ยว แผนย่อยที่ 3 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย มีเป้าหมาย รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย เพิ่มขึ้นอันดับด้านรายได้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย สถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและบริการทางการแพทย์ได้รับมาตรฐานเพิ่มขึ้น โดยมีแนวทางการพัฒนา การยกระดับคุณภาพการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้ได้มาตรฐานระดับสากล ทั้งคุณภาพของสถานประกอบการและคุณภาพของผู้ให้บริการที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญให้ความสำคัญเรื่องความสะอาดและความปลอดภัยในสถานประกอบการ ซึ่งครอบคลุมการให้บริการในธุรกิจสปาและบริการ เสริมความงาม นวดแผนไทย โยคะ การดูแลผู้สูงอายุ สถานพักฟื้นเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพและการผ่อนคลาย (อนาคตไทย อนาคตเรา, 2561)

ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ การใช้บริการสปาและนวดแผนไทยทั่วไป (Day Spas) การไปท่องเที่ยวหรือออกกำลังกายในสวนสาธารณะเพื่อสุขภาพ และการใช้บริการผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพและความงาม เช่น อบประคบสมุนไพร ใช้บริการอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นฤมล จันทร์มา ที่ได้ศึกษา พบว่า ความต้องการกิจกรรมในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมากที่สุด ด้านการดูแลร่างกาย คือ บริการสปาทั่วไป (Day Spa) ด้านการดูแลจิตใจ (Mind) คือ การผ่อนคลายความเครียด (Stress Release) ด้านการดูแลจิตวิญญาณ (Spirit) คือ การทำสมาธิบำบัต (Meditation Retreat) ความต้องการด้านศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้านการบริการต้องการให้มีบริการอาหารพื้นถิ่น มีโฮมสเตย์รองรับนักท่องเที่ยว กิจกรรมดื่มกาแฟแช่น้ำร้อน ให้จุด check-in ชมวิวบ้านไร่เขารูปช้าง ตามลำดับ (นฤมล จันทร์มา, 2565)

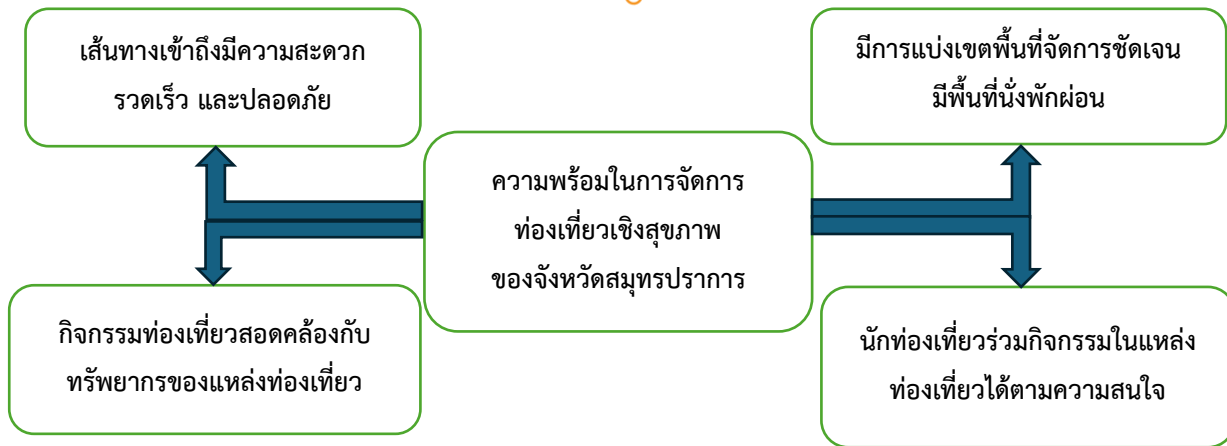
ความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ เส้นทางในการเดินทางเข้าถึงมีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติยังคงทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อากาศบริสุทธิ์ เช่น คังบางกะเจ้า สถานตากอากาศบางปู และพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในทุกฤดูกาล ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ในประเด็นการพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ ด้านส่งเสริมระบบโลจิสติกส์เชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่นและเขตเศรษฐกิจอาเซียน โดยพัฒนาการบริหารจัดการและปรับปรุงโครงข่ายการคมนาคมขนส่งให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม กีฬาและนันทนาการ โดยการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวผู้ประกอบการ สินค้าและบริการ รวมทั้งส่งเสริมเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการท่องเที่ยว และด้านเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน 2) ด้านการจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีบรรยากาศดีมีร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ มีการจัดการขยะอย่างชัดเจน มีการดูแลสุขภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และมีการจัดพื้นที่จอดรถที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงเพ็ง ที่ได้ศึกษา พบว่า จังหวัดร้อยเอ็ดมีความพร้อมในด้านชื่อเสียงและความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก

ไว้รองรับนักท่องเที่ยว การคมนาคมมีความสะดวกทั้งทางบกและทางอากาศ มีที่พักกระจายตามแหล่งท่องเที่ยวไว้บริการนักท่องเที่ยวและมีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (นະภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงเพ็ง, 2563) 3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ ความสอดคล้องของกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่กับทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ความเหมาะสมของกิจกรรมกับระยะเวลาในการจัดการและร่วมกิจกรรมอย่างลงตัว มีการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน การสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมแก่นักท่องเที่ยว และความน่าสนใจของกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธันยาภรณ์ อสีพงษ์ ที่ได้ศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านสำโรง ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาประเด็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน ประกอบด้วย การจัดการนำเที่ยวในชุมชน เป็นประเด็นที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนชุมชนได้รับรู้ความเป็นอยู่วิถีชีวิตของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพผู้นำชม นักสื่อความหมายชุมชน นักเล่าเรื่องหรือนักสื่อความหมายมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งจะต้องให้ข้อมูลอย่างถูกต้องและเหมาะสมเกี่ยวกับชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือน และผู้นำชมหรือนักสื่อความหมายจะเป็นคนที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากที่จะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (ธันยาภรณ์ อสีพงษ์, 2564) และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในจังหวัดสมุทรปราการ นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ทุกกิจกรรมตามความสนใจ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เพื่อปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ และแหล่งท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในสาระสำคัญของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) จะให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทุกรูปแบบ และพร้อมที่จะเติบโตอย่างยั่งยืน การให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น และภาคประชาชน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกัน ทั้งภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดสมุทรปราการ จะประกอบด้วยเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ในแหล่งท่องเที่ยวมีการแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) อย่างชัดเจน เช่น พื้นที่นั่งพักผ่อน พื้นที่สงวน นันทนาการ และที่พักอาศัยอย่างชัดเจน มีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ตลอดทั้งปี และนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวได้ตามความสนใจ อีกทั้งการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการมีความถูกต้อง เป็นปัจจุบัน (Update) สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีหน่วยงานดูแลด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยเฉพาะ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจทุกด้านที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งการบำบัดรักษาสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพ

ภาพที่ 1 โมเดลความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4) ด้านที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) และ 5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นักท่องเที่ยวมีความต้องการใช้บริการสปาและนวดแผนไทยทั่วไป (Day Spas) ไปออกกำลังกายในสวนสาธารณะเพื่อสุขภาพ และการใช้บริการผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพและความงาม ความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพื้นที่ มีเส้นทางในการเดินทางเข้าถึงมีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย 2) ด้านการจัดการการท่องเที่ยว มีพื้นที่ให้นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีบรรยากาศดีร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ มีการจัดการขยะอย่างชัดเจน มีการดูแลสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และมีการจัดพื้นที่จอดรถที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว 3) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ความเหมาะสมของกิจกรรมกับระยะเวลาในการจัดการและร่วมกิจกรรมอย่างลงตัว มีการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน การสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมแก่นักท่องเที่ยว และความน่าสนใจของกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ทุกกิจกรรมตามความสนใจ เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เพื่อปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ และแหล่งท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจเรียนรู้วิถีชีวิตและทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ แสดงให้เห็นว่า จังหวัดสมุทรปราการมีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรสร้างความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เพิ่มมากขึ้น ด้วยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ โดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

อย่างจริงจัง ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น 3) ควรสนองตอบนโยบายจากภาครัฐ และนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เพื่อการทำงานร่วมกันในทุกภาคส่วนให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีความเหมาะสมตรงกับสถานการณ์จริง รวมถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว 4) ควรเพิ่มกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 5) ควรมีการพัฒนาบริการขนส่งสาธารณะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกสบายมากขึ้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 6) ควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุให้เพียงพอ เช่น ทางลาด ห้องน้ำ ที่จอดรถ ด้านที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 7) ควรมีการส่งเสริมให้มีที่พักเชิงสุขภาพหรือที่พักที่อยู่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพิ่มขึ้น ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 8) ควรมีการพัฒนาศักยภาพของสถานบริการสปาและนวดแผนไทยเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ 9) ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์บริการสุขภาพ เช่น สปา ฟิตเนส และการฝึกสมาธิแนวพุทธศาสนา ให้มีเพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 10) ควรส่งเสริมและสนับสนุนพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในทุกช่วงเวลา ความพร้อมด้านการจัดการ 11) ควรพัฒนาและปรับปรุงให้มีการบำบัดน้ำเสียและส่งเสริมวิธีการจัดการน้ำเสียอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมด้านกิจกรรม 12) ควรมีการพัฒนาความน่าสนใจของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และความพร้อมด้านการมีส่วนร่วม และ 13) ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยสำนักพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดสมุทรปราการ (A Study of Readiness for Health Tourism Management in Samutprakarn Province) ปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถิตินักท่องเที่ยวปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 8 มีนาคม 2567 จาก <https://www.mots.go.th/news/category/657>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). จังหวัดสมุทรปราการ. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2567 จาก <https://shorturl.asia/m9o68>
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2567 จาก <https://www.dot.go.th/storage/%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8>

%B2%E0%B8%A3/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AF/QtfddpYXKOCrXLds1f5xJfseslXaXcpgu3q3oDnM.pdf

- ฐานเศรษฐกิจ. (2568). รัฐบาลลุยซอฟต์แวร์ สมุนไพร แพทย์แผนไทย ปั้นท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.thansettakij.com/health/wellbeing/616639>
- เดอะ สแตนดาร์ด. (2565). ส่งเสริม Wellness Tourism การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเที่ยวอย่างไรให้ได้สุขภาพดี. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2567 จาก <https://thestandard.co/wellness-tourism/>
- ไทยโพสต์. (2561). พิทักษ์ “บางกระเจ้า” สู่อำเภอเมืองใหญ่ที่สุดในเอเชีย. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2567 จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/10570>
- ทริปแอดไวเซอร์. (2567). สถานที่ท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรปราการ. เรียกใช้เมื่อ 3 สิงหาคม 2567 จาก https://th.tripadvisor.com/Attractions-g2098222-Activities-Samut_Prakan_Province.h
- ธัญญารักษ์ อธิพงษ์. (2564). แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างสร้างสรรค์ ชุมชนบ้านลำโรง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยวและบริการ. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 18). นครบุรี: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- นฤมล จันทร์มา. (2565). ศักยภาพและความต้องการของตลาดในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากน้ำพุร้อน จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 1(1), 40-56.
- นภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงเพ็ง. (2563). ความพร้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 40(1), 90-103.
- นัทชา สองหลวง. (2561). แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพจังหวัดขอนแก่น. ใน รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติการท่องเที่ยวโรงแรมร่วมสมัย ครั้งที่ 5. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570). เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2567 จาก <https://www.samutprakan.go.th/contact/>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2565). ประโยชน์ของการจัดการจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ. เรียกใช้เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.dasta.or.th/th/article/1515>
- อนาคตไทย อนาคตเรา. (2561). กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว แผนย่อยการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย (พ.ศ. 2561 - 2580). เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2567 จาก <https://shorturl.asia/AnOGL>

โมเดลสมการโครงสร้างแนวทางการจัดการความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานของ ธุรกิจนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี*

A MANAGEMENT GUIDLINE TO REDUCE LABOR CONFLICTS AND DISPUTES FOR BUSINESS ORGANIZATIONS IN CHONBURI INDUSTRIAL ESTATE

เชวง สว่างลาภธรรม*, รุ่งโรจน์ สุบรรณจ้อย

Chaweng Sawanglaptham*, Rungroj Subunjui

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ระยอง ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Rayong, Thailand

*Corresponding author E-mail: chawengsw@gmail.com

บทคัดย่อ

จากการเกิดปัญหาข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรอุตสาหกรรมในปัจจุบัน แนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นเพื่อลดผลกระทบต่อองค์กรในอนาคต ซึ่งวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ คือ 1) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ จำแนกตามขนาดของธุรกิจ และ 2) เพื่อพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง แนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารธุรกิจในนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี จำนวน 500 แห่ง เครื่องมือที่ใช้วัดเป็นแบบสอบถาม ประเมินค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการโครงสร้าง (Structure Equation Modeling) ผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกันโดยมีค่า $p\text{-value} = .060$, $CMIN/DF = 1.151$, $GFI = .957$ และ $RMSEA = .017$ อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยด้านการสนับสนุนขององค์กร ($\bar{X} = 4.22$) โดยรายชื่อที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด คือ องค์กรควรมีการแก้ไขระเบียบข้อบังคับการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเศรษฐกิจด้านผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.21$) โดยรายชื่อที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด คือ รับฟังข้อเสนอด้านสวัสดิการจากพนักงานด้านการบริหารความขัดแย้ง ($\bar{X} = 4.21$) โดยรายชื่อที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด คือ มีการจัดประชุมร่วมกับพนักงานเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาทางด้านแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และด้านความร่วมมือภายในองค์กร ($\bar{X} = 4.15$) โดยรายชื่อที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด คือ การจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์พิจารณากรณีที่ผู้ร้องเรียนไม่พอใจจนกระทั่งได้ข้อยุติ

คำสำคัญ: โมเดลสมการโครงสร้าง, แนวทางการจัดการความขัดแย้ง, ข้อพิพาทด้านแรงงาน, นิคมอุตสาหกรรมชลบุรี

Abstract

Labor disputes among business organizations continue to exist due to economic problems. Finding ways to manage conflicts from labor disputes is therefore important in order to prevent problems that affect the organization in the future. This research aimed 1) To compare the differences in the elements of a management guideline to reduce labor conflicts and disputes in the business organizations classified by business sizes; and 2) To develop a structural equation model of a management guideline to reduce labor conflicts and disputes in the business organizations. Questionnaire was used to collect data from 500 samples of management in Chonburi industrial estate. The data collection was conducted through the 5 points scale questionnaires. The collected data were thereafter analyzed using structural equation modeling. Resulted showed that analysis of the data revealed that the newly developed structural equation model corresponded to the data reporting $p\text{-value} = .060$, $CMIN/DF = 1.151$, $GFI = .957$ และ $RMSEA = .017$ and $p = .05$ which confirmed with the set criteria for the results for variable analysis. Large business focused on management guideline to reduce labor conflicts and disputes in the business organizations more than SMEs. A management guideline to reduce labor conflicts and disputes in the business organizations were of dimensions arranged in the order of importance as follows: organization support ($\bar{x} = 4.22$) the organizations should revise or issue work regulations to conform to economic, benefits ($\bar{x} = 4.21$) listen to welfare proposals from employee, conflict management ($\bar{x} = 4.21$) at least for once a year, staff meeting is required in order to exchange opinions related to labor problems, and internal organization collaboration ($\bar{x} = 4.15$) a committee consisting of representatives from both employer and employee sides should be established to consider on the complaints in case of dissatisfaction from some complainants, until a resolution is reached.

Keywords: Structural Equation Model, Guideline of Conflicts Management, Labor Disputes, Chonburi Industrial Estate

บทนำ

จากวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ต้องการให้ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิตมีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต และธุรกิจอุตสาหกรรมมีความพร้อมในการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการปรับปรุงระบบแรงงานสัมพันธ์เพื่อเป็นแนวทางในการลดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างองค์กรและแรงงานก่อนที่ปัญหาจะขยายวงกว้างจนนำไปสู่ข้อพิพาทและทำให้เกิดการร้องเรียนกรณี สถานประกอบการเลิกจ้างงานอย่างไม่เป็นธรรม (สำนักแรงงานสัมพันธ์, 2567)

ตารางที่ 1 สถิติคดีแรงงานของศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาค 1 - 9

ปี พ.ศ.	2562	2563	2564	2565	2566
สถิติแรงงาน	11,989	16,561	19,533	22,032	18,315

จากตารางที่ 1 แสดงถึงสถิติคดีแรงงานโดยรวมของทุกภาคส่วนของศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาค 1 - 9 โดยในช่วงก่อนที่จะมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปี พ.ศ. 2564 จำนวนคดีทางด้านแรงงานระหว่างลูกจ้างและสถานประกอบการในสถานการณ์ปกติ มีแนวโน้มจำนวนคดีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวน 11,989 คดี ในปี พ.ศ. 2562 และเพิ่มขึ้นเป็น 19,533 คดี ในปี พ.ศ. 2565 และถึงแม้จำนวนคดีจะลดลงบ้างในปี พ.ศ. 2566 ซึ่งมีจำนวน 18,315 คดี แต่ก็ยังเห็นได้ชัดเจนว่ามีแนวโน้มที่สูงอยู่มากเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2562 (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2567) และเมื่อพิจารณารายงานสถานการณ์แรงงานประจำปี 2566 ของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน พบว่า ร้อยละของการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานของฝ่ายนายจ้างมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ. 2561 - 2565 ในส่วนของ อัตราการยุติข้อเรียกร้องโดยระบบทวิภาคี ซึ่งวัดจากจำนวนสถานประกอบการที่มีการยุติข้อเรียกร้องโดยระบบทวิภาคีต่อจำนวนสถานประกอบการที่มีการแจ้งข้อเรียกร้องทั้งหมดอยู่ที่ร้อยละ 74.78 ในปี พ.ศ. 2566 ลดลงจากปี พ.ศ. 2565 ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 82.03 แสดงให้เห็นได้ว่าการที่สถานประกอบกิจการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายแรงงานจนนำไปสู่คดีในชั้นศาล จะส่งผลให้นายจ้างและลูกจ้างที่เป็นคู่กรณีต้องเสียทั้งเงินและเวลาในระหว่างการดำเนินคดีที่ยังไม่สิ้นสุด สถานประกอบการก็เสียชื่อเสียงและภาพพจน์ ซึ่งถ้าหากมีการจัดการระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ดีจะสามารถลดปัญหาข้อร้องเรียนหรือสามารถเจรจาจนได้ข้อยุติภายใน สถานประกอบการได้ (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2567)

จากปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุมิติวัตถุประสงค์ในการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ ผู้วิจัยจึงสนใจและต้องการศึกษาเรื่อง โมเดลสมการโครงสร้างแนวทางการจัดการความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานของธุรกิจในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี โดยผลการศึกษาที่ได้จะถูกนำเสนอให้องค์กรธุรกิจพิจารณานำไปใช้ในการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งก่อนนำไปสู่ข้อพิพาทในองค์กร ซึ่งจะส่งผลดีต่อการดำเนินงานขององค์กร โดยบุคลากรจะมีความทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเคารพในกฎระเบียบและกฎหมายแรงงานด้วยความ เต็มใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ จำแนกตามขนาดของธุรกิจ
2. เพื่อพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาท ด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ ในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตในนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี จำนวน 1,355 แห่ง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2567) นอกจากนั้นการวิจัยครั้งนี้ใช้การทดสอบสมมติฐาน และการวิเคราะห์ผลการวิจัยด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model) ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์คำนวณได้จากการกำหนดอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างตามจำนวนพารามิเตอร์ หรือตัวแปรตามสูตรของ Hair, J. F. et al. ที่ได้กล่าวว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการใช้สถิติการวิเคราะห์พหุ ตัวแปรควรมีจำนวนอย่างน้อย 5 - 10 เท่าของของตัวแปรเชิงสังเกตหรือข้อคำถามการวิจัยในแบบสอบถาม (Hair, J. F. et al., 2021) ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้แบบสอบถามมี จำนวน 100 ข้อคำถาม จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ จึงควรมีประมาณ 500 ตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) ประกอบไปด้วยขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยแบ่งประเภทของกลุ่มตัวอย่าง เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม กับธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ใช้การสุ่มแบบหลัก ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก (Lottery Method) โดยเป็นการศึกษาเฉพาะธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตในนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร วิทยุ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ใช้วิธีการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.97 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 (Rovinelli, R. J., 1976) จากนั้น นำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากกลุ่มประชาชนที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.80 แสดงว่า แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสูงและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ (Cronbach, L. J., 1951)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ระดับความสำคัญขององค์ประกอบแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ส่วนการวิเคราะห์สถิติเชิงพหุ และพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Analysis of Moment Structures (AMOS) โดยมีเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องของโมเดล (Evaluating the Data-Model Fit) ที่นำมาใช้ในการพิจารณาไว้ 4 ค่า ได้แก่ 1) ค่าความน่าจะเป็นของไคสแควร์ มากกว่า 0.05 2) ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ น้อยกว่า 2.00 3) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง มากกว่า 0.90 และ 4) ค่าดัชนี รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อนน้อยกว่า 0.08 (Arbuckle, J. L., 2016)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญขององค์ประกอบแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ จำแนกตามขนาดธุรกิจ โดยภาพรวม

การวิเคราะห์ระดับความสำคัญขององค์ประกอบแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ จำแนกตามขนาดธุรกิจ โดยภาพรวม แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ ในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี จำแนกตามขนาดธุรกิจ

องค์ประกอบ	ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม			ธุรกิจขนาดใหญ่			t-Value	P-Value
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความสำคัญ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความสำคัญ		
ระดับความสำคัญ	4.17	0.37	มาก	4.23	0.39	มาก	-1.67	0.10
1. ด้านการสนับสนุนขององค์กร	4.19	0.41	มาก	4.25	0.44	มาก	-1.63	0.10
2. ด้านผลประโยชน์	4.18	0.40	มาก	4.24	0.39	มาก	-1.69	0.09
3. ด้านการบริหารความขัดแย้ง	4.19	0.46	มาก	4.24	0.50	มาก	-1.08	0.28
4. ด้านความร่วมมือภายในองค์กร	4.12	0.42	มาก	4.18	0.41	มาก	-1.59	0.11

จากตารางที่ 2 พบว่า ธุรกิจขนาดใหญ่ให้ความสำคัญกับแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ มากกว่าธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยธุรกิจขนาดใหญ่มีความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 สำหรับผลการวิจัยเป็นรายด้าน ธุรกิจขนาดใหญ่ พบว่า ทุกด้านมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ทุกด้านมีความสำคัญอยู่ในระดับมากเช่นกัน สำหรับผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างขององค์ประกอบแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้ง จากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ จำแนกตามขนาดของธุรกิจ โดยรวมและรายด้าน พบว่า ทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

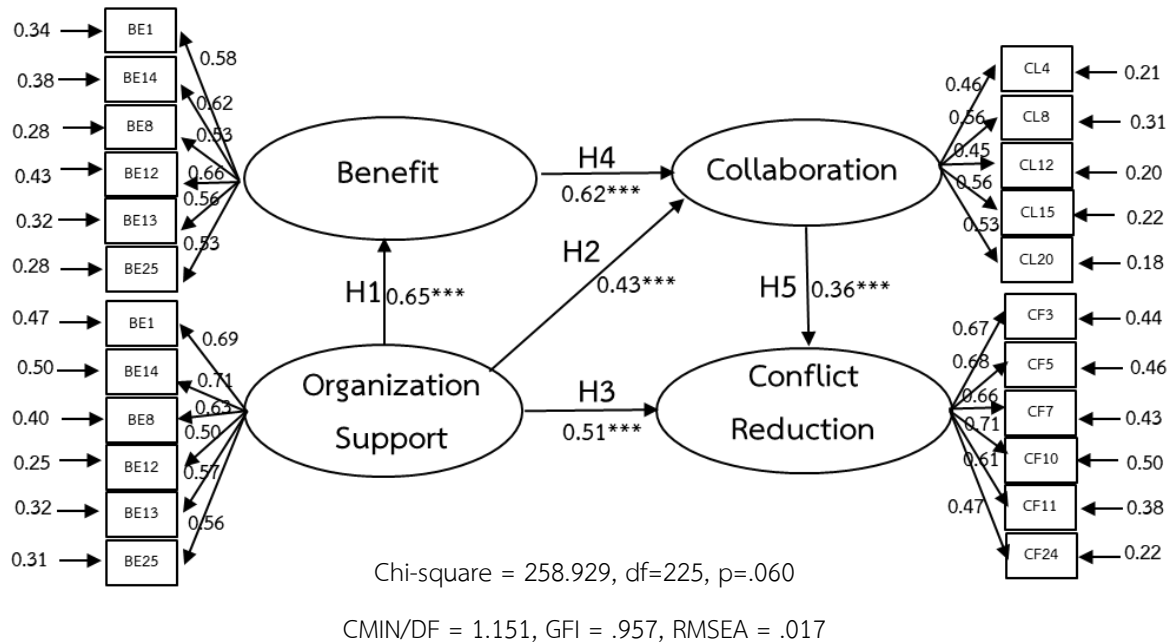
2. ผลการวิจัยค่าสถิติที่ประเมินความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้าง

ค่าสถิติที่ประเมินความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้าง ก่อนและหลังปรับปรุงตัวแบบ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสถิติที่ประเมินความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้าง

ค่าสถิติที่ประเมินความสอดคล้อง	เกณฑ์การประเมิน	ก่อนปรับปรุง	หลังปรับปรุง	ผลการประเมิน
1. ค่าความน่าจะเป็นของไคสแควร์ (Chi-Square Probability Level: CMIN-p)	> 0.05	0.000	0.06	ผ่านเกณฑ์
2. ค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (CMIN/DF)	< 2.00	2.812	1.151	ผ่านเกณฑ์
3. ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI)	> 0.90	0.600	0.957	ผ่านเกณฑ์
4. ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณ ค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA)	< 0.08	0.060	0.017	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 3 ค่าสถิติที่ประเมินความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้าง ก่อนและหลังปรับปรุงโมเดลผ่านเกณฑ์ครบทั้ง 4 ค่า จึงสรุปได้ว่า สถิติทั้ง 4 ค่า มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ ในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี Standardized Estimate หลังการปรับปรุงโมเดล

จากภาพที่ 1 ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรแฝงในโมเดลสมการโครงสร้างแนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ ในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี มีจำนวน 5 สมมติฐาน พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 5 สมมติฐาน ดังแสดงในตารางที่ 4 และผลการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าสถิติการวิเคราะห์อิทธิพลโดยรวม อิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อม หลังการปรับปรุงโมเดล

	ด้านการสนับสนุน ขององค์กร	ด้านผลประโยชน์	ด้านความร่วมมือ ภายในองค์กร	ด้านการบริหารความ ขัดแย้ง
ด้านผลประโยชน์	0.65	0.00	0.00	0.00
ด้านความร่วมมือภายในองค์กร	0.83	0.62	0.00	0.00
ด้านการบริหารความขัดแย้ง	0.81	0.22	0.36	0.00

H1: องค์กรประกอบด้านการสนับสนุนขององค์กร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์กรประกอบด้านผลประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยที่ตั้งไว้

H2: องค์กรประกอบด้านการสนับสนุนขององค์กร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์กรประกอบด้านความร่วมมือภายในองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยที่ตั้งไว้

H3: องค์ประกอบด้านการสนับสนุนขององค์กร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านการบริหารความขัดแย้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยที่ตั้งไว้

H4: องค์ประกอบด้านผลประโยชน์ ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านความร่วมมือภายในองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยที่ตั้งไว้

H5: องค์ประกอบด้านความร่วมมือภายในองค์กร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อองค์ประกอบด้านการบริหารความขัดแย้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ ในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารความขัดแย้ง ด้านการสนับสนุนขององค์กร ด้านผลประโยชน์ และด้านความร่วมมือภายในองค์กร มีผลต่อการ ลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฐณาพัชร วรพงศ์พัชร และ พิชิต ภาสบุตร พบว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเป็นปัญหาความขัดแย้งทางด้านแรงงาน ซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่โดยตรงในการแก้ไขปัญหา เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะสร้างปัญหาด้านความร่วมมือในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร รวมถึงความกังวลใจทางด้านความเหมาะสมของผลประโยชน์ที่บุคลากรจะได้รับ (ฐณาพัชร วรพงศ์พัชร และพิชิต ภาสบุตร, 2565) ความขัดแย้งในองค์กรยังมีผลต่อพฤติกรรมรับรู้ในการทำงานของบุคลากรในองค์กร ผู้บริหารควรหาสาเหตุ เพื่อลดผลกระทบที่เป็นอันตรายจากความขัดแย้ง (Robbins, S. & Judge, T., 2024) เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์อิทธิพลโดยรวมสูงสุดซึ่งอยู่ที่ องค์ประกอบด้านการสนับสนุนขององค์กรส่งอิทธิพลโดยรวมต่อองค์ประกอบด้านความร่วมมือภายในองค์กร แสดงให้เห็นข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า การสนับสนุนการทำงานร่วมกันเป็นทีมเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยในการระงับข้อพิพาท โดยองค์กรควรสร้างโอกาสให้บุคลากรได้ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความสมัคสมานสามัคคี ซึ่งจะช่วยลดปัญหาและข้อขัดแย้งจากการทำงานร่วมกันได้ (เจษฎา นกน้อย, 2567) เมื่อบุคลากรได้รับการสนับสนุนที่ดีจากองค์กรย่อมมีแนวทางและเป้าหมายไปในทางเดียวกับองค์กร ทำให้สามารถสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีได้ตามเป้าหมาย (Ridwan, M. et al., 2020) ดังนั้น ความขัดแย้งของบุคลากรมีทั้งข้อขัดแย้งระหว่างบุคลากรด้วยกัน และความขัดแย้งระหว่างบุคลากรกับองค์กร เมื่อพิจารณาความขัดแย้งระหว่างบุคลากรกับองค์กร มักเกิดจากความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน และสวัสดิการที่ไม่เหมาะสม องค์กรไม่สามารถจะทำให้บุคลากรทุกคนได้รับความพึงพอใจได้ทุกคน แต่สามารถทำให้บุคลากรส่วนใหญ่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุดด้วยการสนับสนุนให้มีตัวแทนบุคลากรเพื่อร่วมพิจารณากับผู้บริหารขององค์กร

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบสมมติฐานทั้ง 5 สมมติฐาน โดยผลการวิเคราะห์ด้านการสนับสนุนขององค์กร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อด้านผลประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติมา นุตยสกุล พบว่า การบริหารงานขององค์กร เพื่อให้มีความได้เปรียบทางการแข่งขันการสนับสนุนขององค์กรต่อผลประโยชน์ของพนักงานมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากบุคลากรเป็นส่วนสำคัญหนึ่งในกลยุทธ์ขององค์กร (ชุติมา นุตยสกุล, 2567) เมื่ออัตราค่าจ้างของพนักงานในองค์กรที่เหมาะสมกับลักษณะของงานที่ได้รับมอบหมายโดยที่พนักงานสามารถดำรงชีวิตได้อย่าง

เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจย่อมทำให้พนักงานมีแรงจูงใจที่ดีในการปฏิบัติงาน เป็นการลดความขัดแย้งจากการเรียกร้องขอปรับอัตราค่าจ้างประจำปีของพนักงาน (สมเจตน์ ภิรมย์มาก และคณะ, 2563) นอกจากนั้นการที่องค์กรได้จัดสรรผลประโยชน์ที่นอกเหนือจากเงินเดือนหรือค่าจ้างเป็นอย่างดีย่อมทำให้พนักงานขององค์กรมีขวัญและกำลังใจที่ดีเพื่อจะได้มีความเต็มใจในการทุ่มเท กำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญาความสามารถของตนในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ (ธัญรัตน์ จิรฐิติเกียรติ และณฐนนท ทวีสิน, 2567) ขณะที่ผลการวิเคราะห์ด้านการสนับสนุนขององค์กรส่งอิทธิพลทางตรงต่อด้านความร่วมมือภายในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐศักดิ์ โพธิ์ทอง และทศพล ปรีชาศิลป์ พบว่า องค์กรควรมีการวางแผนกำหนดนโยบายและกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ด้วยการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี การจัดสภาพแวดล้อมการทำงาน และสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อให้พนักงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพึงพอใจเกิดการยอมรับให้ความร่วมมือในการทำงานอย่างเต็มที่ (ประเสริฐศักดิ์ โพธิ์ทอง และทศพล ปรีชาศิลป์, 2567) สอดคล้องกับ Balwant, P., Mohammed, R. & Singh, R. พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการสร้างความร่วมมือในการดำเนินของพนักงาน โดยผู้นำต้องให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรที่จำเป็นต่อการทำงานแก่พนักงานอย่างเหมาะสม เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (Balwant, P. et al., 2020)

ส่วนด้านผลการวิเคราะห์ด้านการสนับสนุนขององค์กรส่งอิทธิพลทางตรงต่อด้านการบริหารความขัดแย้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ สุจริตกุล พบว่า ความขัดแย้งส่วนใหญ่จะถูกมองในด้านลบ ทั้งที่ความขัดแย้งสามารถเป็นทั้งประโยชน์และโทษให้กับองค์กร ดังนั้นการบริหารความขัดแย้งจึงมีความสำคัญ เนื่องจากการบริหารจัดการคนในองค์กรให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งผู้มีบทบาทหน้าในการบริหารความขัดแย้ง คือ ผู้บริหารองค์กร ซึ่งจะต้องมีทักษะและเข้าใจถึงความแตกต่างของคุณลักษณะส่วนบุคคล สร้างแรงจูงใจและเสริมทักษะทางปัญญาให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กร ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน (จุฑาทิพย์ สุจริตกุล, 2565) และผลการวิเคราะห์ด้านผลประโยชน์ส่งอิทธิพลทางตรงต่อด้านความร่วมมือภายในองค์กร สอดคล้องกับ Alhassami, S. & Bhaumik, A. ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งและการเจรจาไกล่เกลี่ยผลประโยชน์จากการดำเนินงาน พบว่า กลยุทธ์การจัดการความขัดแย้งมีผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กร ในฐานะผู้บริหารจำเป็นต้องดำเนินการจัดการความขัดแย้งด้านผลประโยชน์เหล่านี้อย่างรวดเร็วและมีความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย (Alhassami, S. & Bhaumik, A., 2019) และยังสอดคล้องกับ มนฤทัย อินทร์ทองสุข และณกม จันทร์สม พบว่า พนักงานมีบทบาทต่อองค์กรที่นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย และเนื่องจากบุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรจะทำให้พนักงานทุ่มเทแรงกายและแรงใจเพื่องานและองค์กร ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความผูกพันและให้ความร่วมมือขององค์กรของพนักงานจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ เช่น ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เหมาะสมกับลักษณะงานที่พนักงานได้รับ (มนฤทัย อินทร์ทองสุข และณกม จันทร์สม, 2564) และเมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ด้านความร่วมมือภายในองค์กร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อด้านการบริหารความขัดแย้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ วรรณกุล และคณะ พบว่า พนักงานในองค์กรอยู่ร่วมกันแบบระบบความสัมพันธ์แบบครอบครัวถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งจะหันหน้าปรึกษาหารือกันแบบประนีประนอม มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรที่ได้จัดขึ้น และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำให้ปัญหาความขัดแย้งไม่รุนแรงและสามารถแก้ไขด้วยการพูดคุยกันได้ (วันเพ็ญ

วรรณกุล และคณะ, 2564) และสอดคล้องกับองค์การควรมีการสนับสนุนด้วยการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ด้วยการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย ที่มีความปลอดภัยและมีความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน ทำให้พนักงานมีความรู้สึกปลอดภัยและมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกจงรักภักดีต่อองค์กร ซึ่งจะสามารถคืนทุนให้กับองค์กรได้อย่างยั่งยืน รวมถึงช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจกลายเป็น ข้อพิพาทได้ในอนาคต (Thitiya, M. & Sakrapee, W., 2020) ดังนั้น ควรมีการดำเนินการแบบความร่วมมือกันจากทั้งสองฝ่ายในสถานประกอบการ โดยฝ่ายผู้บริหารในสถานประกอบการจะต้องยอมให้แรงงานเข้ามามีส่วนร่วมใน การบริหารงาน ภายในสถานประกอบการ เช่น การเป็นคณะกรรมการในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนั้นควรมีการวางโครงสร้างหน่วยงานที่ดูแลการบริหารงานด้านแรงงานสัมพันธ์โดยตรง และมีผู้เชี่ยวชาญ ด้านแรงงานสัมพันธ์ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายแรงงาน สามารถให้ความรู้และเป็นที่ปรึกษาด้านกฎหมายแรงงานกรณีที่มีปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือและเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างผู้บริหารและแรงงานให้มีความเข้าใจในแนวทางเดียวกัน (ลัดดาวัลย์ สำราญ และคณะ, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์และการจัดการลดปัญหาความขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานขององค์กรธุรกิจ ในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี โดยเน้นด้านการสนับสนุนขององค์กร ด้านผลประโยชน์ ด้านความร่วมมือภายในองค์กร และด้านการบริหารความขัดแย้ง ซึ่งองค์กรควรมีการแก้ไขหรือออกระเบียบข้อบังคับการทำงาน และนโยบายการบริหารงานแรงงานขององค์กรให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเศรษฐกิจ สังคม และกฎหมายแรงงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการจัดประชุมร่วมกับบุคลากรเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาทางด้านแรงงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ตลอดจนการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นตัวแทนของแรงงานยังช่วยลดการเผชิญหน้า และเป็นการลดแรงกดดันโดยเจรจาข้อตกลงผ่านตัวแทนแรงงาน การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการของแรงงานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมทำให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ สามารถหาข้อยุติได้อย่างรวดเร็ว ก่อนที่จะเกิดเป็นข้อขัดแย้งในอนาคต สำหรับการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรให้มีความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร จัดได้ว่าเป็นวิธีการเพื่อนำมาใช้ในเป็นแนวทางการจัดการเพื่อลดข้อขัดแย้งในองค์กรได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้น ควรทำการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการลดข้อขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์ เชิงลึก จากผู้บริหารระดับสูงขององค์กรที่ประสบความสำเร็จจากหลาย ๆ องค์กร รวบรวมสังเคราะห์ขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญนำมาใช้ในการพัฒนาแนวทางการจัดการลดข้อขัดแย้งจากข้อพิพาทด้านแรงงานได้ อีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2567). ข้อมูลโรงงานในเขตการนิคมอุตสาหกรรม. เรียกใช้เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://userdb.diw.go.th/factory/ieat.asp>

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2567). สถานการณ์ด้านแรงงานรายปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/2/2024/04/สถานการณ์แรงงาน-รายปี-2566.pdf>
- จุฑาทิพย์ สุจิตกุล. (2565). การบริหารความขัดแย้งในองค์กร. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(48), 1-16.
- เจษฎา นกน้อย. (2567). การจัดการข้อพิพาทแรงงานด้วยแนวทางสมานฉันท์. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 12(3), 222-234.
- ชุตินา นุตยสกุล. (2567). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารคนเก่งเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในจังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 14(2), 68-82.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร และพิชิต ภาสบุตร. (2565). การบริหารทรัพยากรบุคคลและการจัดการความขัดแย้งในองค์กรของอุตสาหกรรมยานยนต์ในจังหวัดชลบุรี. วารสารการจัดการการเมืองการปกครองและท้องถิ่น, 2(1), 1-14.
- ธัญรศม์ จิรจิตติเกียรติ และณฐนนท ทวีสิน. (2567). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในอุตสาหกรรมการผลิตน้ำดื่มประเทศไทย: กรณีศึกษาอิทธิพลคั่นกลางของตัวแปรความผูกพันต่อองค์กร. วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 26-46.
- ประเสริฐศักดิ์ โพธิ์ทอง และทศพล ปรีชาศิลป์. (2567). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยด้านการทำงานจากที่บ้าน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความพึงพอใจในงานและแรงจูงใจในการทำงานต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานหน่วยงานสนับสนุนของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ในประเทศไทย. วิทยาการจัดการวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 5(2), 1-15.
- มนฤทัย อินทร์ทองสุข และณกมล จันทน์สม. (2564). เป้าประสงค์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานในองค์กร. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 23(2), 235-246.
- ลัดดาวัลย์ สำราญ และคณะ. (2566). การสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงาน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(6), 426-442.
- วันเพ็ญ วรรณกุล และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมแรงงานสัมพันธ์ที่ดีในโรงงานอุตสาหกรรมบริษัทผลิตและจำหน่ายขนมอบกรอบแห่งหนึ่ง ในนิคมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น, 3(1), 24-44.
- สมเจตน์ ภิรมย์มาก และคณะ. (2563). รูปแบบนโยบายภาครัฐในการสร้างความมั่นคงของแรงงานไทยในภาคอุตสาหกรรม. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, (12)1, 139-156.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2567). หนังสือรายงานสถิติคดีของศาลที่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 9 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/22/iid/446976>
- สำนักแรงงานสัมพันธ์. (2567). แรงงานสัมพันธ์เชิงบริหาร: เส้นทางความร่วมมือกันของนายจ้างลูกจ้าง. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://relation.labour.go.th/2017-09-01-06-47-59/157-2017-09-07-04-49-49>

- Alhassami, S. & Bhaumik, A. (2019). The mediantion effect of group innovative performance on the relationship between conflict management strategies and project conflict manifestations within engineering and IT firms in the UAE. *International Journal of Innovation Technology and Exploring Engineering*, 8(8), 439-445.
- Arbuckle, J. L. (2016). *IBM SPSS Amos 20 user's guide*. New York: IBM.
- Balwant, P. et al. (2020). Transformational leadership and employee engagement in Trinidad's service sector. *International Journal of Emerging Markets*, 15(4), 691-715.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika Journal*, 16(3), 297-334.
- Hair, J. F. et al. (2021). *Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) using R*. Switzerland: Springer Nature Switzerland AG.
- Ridwan, M. et al. (2020). Improving employee performance through perceived organization support, organizational commitment and organizational citizenship behavior. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(12), 839-849.
- Robbins, S. & Judge, T. (2024). *Organizational behavior*. (19rd ed.). New Jersey: Pearson Education Inc.
- Rovinelli, R. J. (1976). *Methods for Validating Criterion-Referenced Test Items*. Unpublished Doctoral Dissertation. University of Massachusetts Amherst. Retrieved September 5, 2022, from <https://core.ac.uk/reader/32441550>
- Thitiya, M. & Sakrapee, W. (2020). Guidelines to retain staffs in industrial business organization. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 26(1), 1-11.

การส่งเสริมคุณธรรมของเครือข่ายทางสังคมตามคำประกาศเจตนารมณ์และ ข้อเสนอเชิงนโยบายจากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13*

PROMOTING THE MORALITY OF SOCIAL NETWORKS ACCORDING TO THE DECLARATION OF MORAL INTENT AND POLICY PROPOSALS FROM THE 13TH NATIONAL MORALITY ASSEMBLY

นิติพล ธาระรูป^{1*}, ณัฐวดี ลิ้มเลิศเจริญวนิช², ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี³

Nitiphol Thararoop^{1*}, Nutthavadee Limlerjaleranvanit², Siriphatson Wongthongdee³

¹คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Public Administration, Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand

²นักวิจัยอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Independent Researcher, Bangkok, Thailand

³วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³College of State Administration, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Nitiphol.tha@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยนำเข้าเพื่อการขับเคลื่อนเจตนารมณ์และข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมจากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 2) ผลการดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมจากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 และ 3) ผลการดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามเจตนารมณ์จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักองค์กรเครือข่าย 91 คน และเจ้าหน้าที่ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ จำนวน 2 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านนโยบายและแผน ด้านงบประมาณ ด้านเครือข่าย ด้านการสื่อสารและเสริมสร้างความเข้าใจ และผลการดำเนินงานของเครือข่ายทางสังคม 6 เครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ การศึกษา ศาสนา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน และครอบครัว และสื่อมวลชน ได้ดำเนินกิจกรรม (Activities) ตามคำประกาศเจตนารมณ์ เช่น การสร้างเครือข่าย การพัฒนาความรู้ การยกย่องเชิดชูบุคลากร การพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมผ่านโครงการต่าง ๆ เป็นต้น พร้อมกับการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายผลจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ได้ผลผลิต (Outputs) เช่น จำนวนโรงเรียนคุณธรรม และครูโค้ชเพิ่มขึ้น แก่นนำชุมชนพลังบวกมากกว่า 450 คน ครอบครัวต้นแบบมากกว่า 200 ครอบครัว นักสื่อสารสร้างสรรค์สังคม เป็นต้น สำหรับผลลัพธ์ (Outcomes) เช่น บุคลากรภาครัฐมีพฤติกรรมบ่งชี้ถึงความพอเพียง มีวินัย สุจริต จิตอาสา

และกตัญญู การจัดทำฐานข้อมูลคุณธรรมขององค์กรภาครัฐ การมีพื้นที่การเรียนรู้คุณธรรม การพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนาเพิ่มขึ้น การส่งเสริมคุณธรรมรูปแบบ บ้าน วัด และโรงเรียน การส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นวาระของจังหวัด การพัฒนาระบบเครดิตสังคมเพื่อส่งเสริมการทำความดี เป็นต้น

คำสำคัญ: การส่งเสริมคุณธรรม, เครือข่ายทางสังคม, สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13

Abstract

This study aims to: 1) Examine the input factors driving the moral commitments and policy proposals from the 13th National Moral Assembly, 2) Investigate the implementation outcomes of network organizations' initiatives in promoting morality in alignment with these policy proposals, and 3) Analyze the outcomes of network organizations in fostering morality based on the assembly's commitments. This qualitative research employed data collection through record forms and interviews with key informants, including 91 representatives from network organizations and two officials from the Moral Center (Public Organization), which serves as the secretariat of the National Moral Promotion Committee. The findings reveal that key input factors include personnel, policies and plans, budget, network collaboration, communication and awareness, and the performance of six social network groups: government agencies, educational institutions, religious organizations, the private sector, civil society and community groups, and the media. These networks have engaged in activities aligned with the moral commitments declaration, such as network expansion, knowledge development, personnel recognition, and moral behavior development through various initiatives. Concurrently, they have advanced moral policy proposals. The implementation of various activities has yielded significant outputs, including an increased number of moral schools and coaching teachers, the establishment of more than 450 positive community leaders, over 200 model families, and the development of social-minded communicators. As for the outcomes, key achievements include government personnel demonstrating moral behaviors such as sufficiency, discipline, integrity, altruism, and gratitude; the establishment of a moral database for public organizations; the expansion of moral learning spaces; increased integration of religious principles for moral development; the promotion of morality through the collaboration of homes, temples, and schools; the recognition of morality as a provincial agenda; and the development of a social credit system to encourage virtuous behavior.

Keywords: Morality Promotion, Social Network, National Moral Assembly

บทนำ

การส่งเสริมคุณธรรมเป็นนโยบายสำคัญที่รัฐบาลไทยดำเนินการอย่างต่อเนื่องด้วยการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนระดับต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสังคมคุณธรรมที่ยั่งยืนในประเทศไทย เช่น แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาสังคมด้วยความรู้และ คุณธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) และแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรม แห่งชาติ ระยะที่ 2 พ.ศ. 2566 - 2570 มุ่งเน้นการสร้างกลไกส่งเสริมคุณธรรม การสร้างสภาพแวดล้อม การพัฒนา ศักยภาพบุคคล และองค์รภาคีเครือข่ายในการทำความดี เพื่อสร้างสังคมไทยให้อยู่ร่วมกันด้วยหลักคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา และกตัญญู (กรมการศาสนา, 2565ก)

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับเครือข่ายจัดงาน สัมัชชาคุณธรรมแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน เป็นเครื่องมือและกลไกการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2567) สำหรับงานสัมัชชา คุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม - 1 กันยายน พ.ศ. 2566 ณ หอศิลป์แห่งชาติ กระทรวง วัฒนธรรม เพื่อให้เครือข่ายทางสังคม 6 เครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ การศึกษา เครือข่ายศาสนา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน และครอบครัว สื่อมวลชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องแสดงผลการดำเนินงานด้านคุณธรรม ภายใต้แนวคิดคุณธรรมสัมผัสได้สังคมไทยเป็นสุขอย่างยั่งยืน (กรมการศาสนา, 2565ข) และร่วมกันประกาศ เจตนารมณ์การขับเคลื่อนคุณธรรมและข้อเสนอเชิงนโยบายต่อคณะกรรมการสัมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ เพื่อให้ คำมั่นสัญญาว่าองค์รภาคีเครือข่ายใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมในปี พ.ศ. 2567 ดังนี้

เจตนารมณ์ 6 เรื่องสำคัญ (Operational Level) ได้แก่ 1) การเฝ้าระวัง และติดตามสถานการณ์คุณธรรม อย่างใกล้ชิด เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรมของสังคมไทย 2) การผลักดันการส่งเสริมคุณธรรมเชิงพื้นที่ ให้เป็นวาระของจังหวัด โดยขอให้รัฐบาลส่งเสริม สนับสนุน ด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 3) การค้นหาต่อยอด ทุนความดีในระดับพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น โดยการเพิ่มความร่วมมือกับองค์กรทางศาสนาที่สามารถนำหลักธรรมมาสู่ การดำเนินชีวิตได้จริง 4) การสนับสนุนให้เกิดการขยายเครือข่ายการประยุกต์ใช้กระบวนการโค้ช เพื่อส่งเสริม โรงเรียนคุณธรรม 5) การส่งเสริม พัฒนาระบบเครดิตทางสังคม และกลไกขับเคลื่อนเครดิตความดีให้เหมาะกับ บริบทของสังคมไทย และ 6) การสื่อสารความดีให้เพิ่มขึ้นด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมผลิตเนื้อหาข่าวที่เน้นเชิง คุณภาพมากกว่าความเร็ว เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริโภครู้เท่าทันสื่อและบอกเล่าความดีเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Level) 6 เรื่อง ได้แก่ 1) การสนับสนุนและจัดให้มีการรายงานสถานการณ์ คุณธรรมของสังคมไทยเป็นรายจังหวัดด้วยเครื่องมือ ดัชนีชี้วัดคุณธรรมและทุนชีวิต ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของ พฤติกรรมของคนไทยที่สะท้อน การมีคุณธรรมในแต่ละพื้นที่ของประเทศ 2) การส่งเสริม สนับสนุน และผลักดัน ให้เป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงมหาดไทย ผ่านกลไกการดำเนินงานระดับจังหวัด ด้วยการมีส่วนร่วมจากทุก ภาคส่วน 3) การสนับสนุนการยกระดับเครือข่ายพี่เลี้ยงครอบครัว และพี่เลี้ยงชุมชนให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนา 4) การกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของจังหวัด/หน่วยงาน สนับสนุนทรัพยากรให้แก่การขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม การพัฒนาครูโค้ชโครงการคุณธรรม และสนับสนุนโอกาสความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพของบุคลากรด้าน การศึกษา 5) การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างระบบเครดิตทางสังคมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และ 6) การผลิต

เนื้อหาข่าวที่เน้น เชิงคุณภาพมากกว่าความเร็วในการนำเสนอ เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริโภครู้เท่าทันสื่อ เพิ่มจำนวนของสื่อ ด้านคุณธรรมเพื่อบอกเล่าเรื่องราวความดีให้เพิ่มมากขึ้น พัฒนานักสื่อสารคุณธรรมให้แพร่หลาย โดยข้อเสนอเชิงนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลและนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้เกิดความร่วมมือระดับนโยบาย ด้านการส่งเสริมคุณธรรมครอบคลุมทั่วประเทศ

แม้ว่าจะมีการผลักดันนโยบายและแผนระดับต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาด ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลการดำเนินงานจริงของหน่วยงานเครือข่ายที่นำมติสมัชชาคุณธรรมฯ มาปรับใช้ว่า เจตนารมณ์และมติคำประกาศเจตนารมณ์ จากสมัชชาคุณธรรมฯ เมื่อถูกหน่วยงาน/เครือข่ายต่าง ๆ นำไปปฏิบัติ แล้วได้ผลเป็นรูปธรรมเพียงใด ด้วยเหตุดังกล่าว คณะผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบการสำรวจติดตามผลการขับเคลื่อน กลไกเครือข่ายทางสังคม จึงได้ศึกษาผลการดำเนินขององค์กรเครือข่ายทางสังคมขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรม ตามคำประกาศเจตนารมณ์และข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรม ข้อมูลงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 พ.ศ. 2566 - 2570 สามารถใช้ข้อมูลพัฒนา แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมขององค์กรของไทย ในระยะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยนำเข้าเพื่อการขับเคลื่อนเจตนารมณ์และข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมจากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมจากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13
3. เพื่อศึกษาผลการดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามเจตนารมณ์จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาปัจจัยนำเข้าเพื่อการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามข้อเสนอเชิงนโยบายและเจตนารมณ์จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 โดยประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ จำนวน 2 ราย และ 2) องค์กรเครือข่าย จำนวน 91 หน่วยงาน ผ่านระบบ google form โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 91 ราย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผ่านการพิจารณาความเที่ยงตรง จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) รวม 3 ท่าน และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เลขที่ DPUHREC005/67FB โดยมีขอบเขตด้านระยะเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2567

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) การศึกษาปัจจัยนำเข้าเพื่อการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามข้อเสนอเชิงนโยบายและเจตนารมณ์จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 แบบบันทึกข้อมูลเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) จำนวน 2 ราย ซึ่งเป็นฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการ

ส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ได้แก่ 1.1) การเตรียมความพร้อมการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบาย 1.2) ผลที่เกิดขึ้นของการปฏิบัติตามข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมทั้ง 6 ประเด็นจากงานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และ 1.3) ข้อเสนอแนะ และ 2) การศึกษาผลการดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามคำประกาศเจตนารมณ์สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ใช้แบบบันทึกข้อมูลกับผู้ใช้ข้อมูลหลักขององค์กรเครือข่าย จำนวน 91 หน่วยงาน ผ่านระบบ google form ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ได้แก่ 2.1) ข้อมูลองค์กร 2.2) การเตรียมความพร้อมการขับเคลื่อนคำประกาศเจตนารมณ์ 2.3) ผลการดำเนินงานขององค์กรที่นำคำประกาศเจตนารมณ์งานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ไปปฏิบัติ (กิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์) และ 2.4) ข้อเสนอแนะ ตามแนวคิดห่วงโซ่ผลลัพธ์ (Result Chain) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของการประกาศเจตนารมณ์กับผลที่เกิดขึ้น และประเมินเครือข่ายที่ผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ประเมินเฉพาะปัจจัยนำเข้า กิจกรรม (Activities) ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) เนื่องจากผลกระทบ (Impact) ต้องใช้ระยะเวลาการติดตามต่อเนื่อง จึงยังไม่สามารถประเมินในการศึกษาครั้งนี้ได้ (United Nations Development Programme (UNDP), 2009)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ได้ดำเนินการกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ดังนี้ 1) การคัดเลือก และจัดเตรียมข้อมูลพิจารณาจากความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความครอบคลุมกับเนื้อหา 2) การตรวจสอบความถูกต้อง 3) การพิจารณาบริบทของข้อมูล และ 4) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ของข้อมูล อธิบายและวิเคราะห์แบบของความหมาย วิเคราะห์ลักษณะโครงสร้าง (Structure Feature) แปลความหมายของปรากฏการณ์ และสร้างข้อสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย (Lofland, J., 1984)

ผลการวิจัย

ปัจจัยนำเข้า (Inputs) เพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมและเจตนารมณ์จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) มี 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ด้านบุคคล ได้แก่ 1.1) คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ 1.2) คณะอนุกรรมการ ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนแผนการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการด้านวิชาการ การส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย คณะอนุกรรมการด้านประชาสัมพันธ์การส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทย และคณะอนุกรรมการด้านการประเมินชุมชนองค์กร อำเภอ จังหวัดคุณธรรม และ 1.3) คณะอนุกรรมการระดับปฏิบัติการในระดับกระทรวง ระดับจังหวัด ระดับหน่วยงาน ทำหน้าที่จัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมประจำปีของหน่วยงาน 2) ด้านนโยบายและแผน ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 พ.ศ. 2566 - 2570 กำหนดประเด็นการส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทยผ่านคุณธรรมหลักของชาติ ได้แก่ พอเพียง มีวินัย สุจริต จิตอาสา และกตัญญู 3) ด้านงบประมาณ ได้แก่ งบประมาณจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ และศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) จัดงานสมัชชาคุณธรรมระดับชาติ จังหวัด และภูมิภาค งานพัฒนาครอบครัวคุณธรรม พลังบวก งานพัฒนาวิทยากรส่งเสริมคุณธรรม เป็นต้น 4) ด้านเครือข่าย ได้แก่ กระทรวง กรม หน่วยงานอิสระ

องค์การมหาชน รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานศาสนา จังหวัดคุณธรรม โรงเรียน สถาบันการศึกษา ธนาคาร สื่อมวลชน ภาคธุรกิจ รวม 91 หน่วยงาน และ 5) การสื่อสารและเสริมสร้างความเข้าใจ ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการภาคี เครือข่ายทางสังคม การจัดงานสมัชชาคุณธรรมและตลาดนัดคุณธรรม และการประชุมติดตามผลการดำเนินงาน ตามตัวชี้วัด ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 - 2570) ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ และการประชุมหารือแนวทางการบูรณาการความร่วมมือ ภาคีเครือข่ายทางสังคม 6 เครือข่าย

การดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมจาก สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 (Policy Level) 6 ข้อ ได้แก่

ข้อที่ 1 - 2 (เครือข่ายภาครัฐ) พบว่า ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ได้ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย สํารวจสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย (ปัจจุบันอยู่ระหว่างผลักดันเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี) และในช่วงปี พ.ศ. 2568 - 2670 ได้ผลิต (Outputs) ที่เกิดขึ้น คือ แนวทางการสํารวจสถานการณ์คุณธรรมของหน่วยงาน ต่าง ๆ ทั้งระดับส่วนกลางและระดับจังหวัด และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Outcomes) คือ แนวทางจัดตั้งกลไก อนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด ผ่านสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นฝ่ายเลขานุการ ร่วมกับสำนักงาน สถิติจังหวัด สถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อจัดทำเครื่องมือและสํารวจสถานการณ์คุณธรรมทุกจังหวัด ซึ่งสอดคล้อง กับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

ข้อที่ 3 (เครือข่ายภาคประชาสังคมชุมชน และครอบครัว และเครือข่ายศาสนา) พบว่า ผลผลิต (Outputs) ที่เกิดขึ้น คือ การผลักดันนโยบายระบบพี่เลี้ยงครอบครัว (Family Sustainable Development) ใน 4 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พระนครศรีอยุธยา อุตรธานี และสุราษฎร์ธานี และขยายผลในพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี ชัยนาท ราชบุรี แพร่ ลำปาง พัทลุง นครศรีธรรมราช และบุรีรัมย์ เกิดแกนนำชุมชนพลังบวกมากกว่า 450 คน เกิดครอบครัวต้นแบบมากกว่า 200 ครอบครัว สำหรับเครือข่ายศาสนา จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนา จิตใจด้วยหลักศาสนา ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Outcomes) คือ แนวทางการใช้พลังบวร (บ้าน วัด ราชการ) ช่วยสนับสนุน กิจกรรมพัฒนาจิตใจและเสริมสร้างหลักคุณธรรมในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ด้านที่ 6 การปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 นโยบายรัฐบาลด้านพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ ในประเด็นการส่งเสริมสถาบันศาสนาให้เป็นกลไกในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

ข้อที่ 4 (เครือข่ายการศึกษา) ผลผลิต (Outputs) ที่เกิดขึ้น คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน (สพฐ.) จัดทำโครงการโรงเรียนคุณธรรม เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ตามกรอบคุณธรรมจริยธรรม 5 ประการ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Outcomes) คือ ต้นแบบ โครงการโรงเรียนคุณธรรมและครูได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และนโยบายรัฐบาลประเด็นการปฏิรูปการศึกษา สร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ ประเด็นการพัฒนาครูดูแลนักเรียนทั้งสุขภาพกาย และใจ

ข้อที่ 5 (เครือข่ายภาคเอกชน) ผลผลิต (Outputs) ที่เกิดขึ้น คือ ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการให้ความ สนใจกับระบบเครดิตสังคม (Social Credit) เพื่อเป็นมาตรการส่งเสริมให้ทำความดีที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ เช่น

การลดหย่อนภาษี การให้สิทธิประโยชน์ รวมทั้งศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ได้หารือกับสำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.) เพื่อขับเคลื่อนคุณธรรมในพื้นที่เป้าหมายร่วมกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Outcomes) คือ แนวทางการให้สิทธิประโยชน์แก่บุคลากรที่ทำความดี เช่น การลดหย่อนภาษีหรือสวัสดิการอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ด้านที่ 6 การปรับสมดุลและพัฒนาาระบบบริหารจัดการภาครัฐ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 นโยบายรัฐบาลด้านการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพทัดเทียมประเทศอื่น และด้านการสนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน ประชาชนที่มีความแตกต่างทางความคิด ศาสนาและอุดมการณ์ให้สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ข้อที่ 6 (เครือข่ายสื่อมวลชน) ผลผลิตที่เกิดขึ้น (Outputs) คือ นโยบายสื่อสารสร้างสรรค์สังคมคุณธรรม และกำหนดเพิ่มจำนวนของสื่อด้านคุณธรรมเพื่อบอกเล่าเรื่องราวความดีให้เพิ่มมากขึ้น พัฒนานักสื่อสารคุณธรรมให้แพร่หลาย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Outcomes) คือ เกิดกลไกการทำงานแบบบูรณาการ ส่งเสริมสื่อสารสร้างสรรค์และการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน สอดคล้องกับด้านที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และนโยบายรัฐบาล การให้ความรู้เท่าทันสื่อและทักษะดิจิทัลแก่ประชาชน

การดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามประกาศเจตนารมณ์จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 พบว่า องค์กรเครือข่าย 91 หน่วยงานได้ดำเนินงานมีรายละเอียด ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามคำประกาศเจตนารมณ์สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ตามเครือข่ายทางสังคม 6 เครือข่าย (Operational Level)

กิจกรรม	ผลผลิต (Outputs)	ผลลัพธ์ (Outcomes)
ข้อที่ 1 เกี่ยวข้องกับเครือข่ายภาครัฐ		
1. การสำรวจสถานการณ์คุณธรรมขององค์กร และอบรมคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรคุณธรรม ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น	1. ข้อมูลสถานการณ์คุณธรรมขององค์กรภาครัฐ	1. จัดทำฐานข้อมูลคุณธรรมขององค์กรภาครัฐ
2. กิจกรรมยกย่องเชิดชูบุคลากรที่มีความประพฤติดี รับรางวัลจริยธรรมจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้บริหารหน่วยงาน	2. บุคลากรภาครัฐมีพฤติกรรม บ่งชี้ถึงพอเพียง มีวินัย สุจริต จิตอาสา และกตัญญู	2. ภาครัฐร่วมกับเครือข่ายคุณธรรมครอบคลุมระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น
3. กิจกรรมสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร เช่น วิทยาการคุณธรรมร่วมกับระดับภูมิภาค, โครงการพลัง บวร	3. บุคลากรภาครัฐต้นแบบ	
	4. เครือข่ายคุณธรรมเพิ่มขึ้น	
ข้อที่ 2 เกี่ยวข้องกับเครือข่ายภาครัฐ		
1. กิจกรรมสร้างเครือข่ายในพื้นที่ เช่น สมัชชาคุณธรรมระดับภาค ตลาดนัดคุณธรรม และจังหวัดคุณธรรม	1. ภาครัฐได้เครือข่ายคุณธรรมเพิ่มขึ้น	1. เครือข่ายคุณธรรมภาครัฐส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น
2. กิจกรรมพัฒนาผู้สังเกตการณ์คุณธรรมขององค์กร	2. ผู้สังเกตการณ์คุณธรรมขององค์กร	2. การส่งเสริมคุณธรรมเชิงพื้นที่ให้เป็นวาระของจังหวัด
3. กิจกรรมพัฒนาความรู้ เช่น สัมมนาพัฒนาจริยธรรมเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การจัดนิทรรศการคุณธรรม 5 ประการ	3. บุคลากรภาครัฐมีพฤติกรรม บ่งชี้ 5 ประการ	3. เกิดกลไกอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับจังหวัด ของจังหวัดคุณธรรม
4. กิจกรรมปฏิญาณตนเพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริตและความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่		

ตารางที่ 1 ผลการดำเนินงานขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามคำประกาศเจตนารมณ์
สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ตามเครือข่ายทางสังคม 6 เครือข่าย (Operational Level) (ต่อ)

กิจกรรม	ผลผลิต (Outputs)	ผลลัพธ์ (Outcomes)
ข้อที่ 3 เกี่ยวข้องกับเครือข่ายภาคประชาสังคมชุมชน และครอบครัว และเครือข่ายศาสนา		
1. กิจกรรมพัฒนาความรู้ เช่น การอบรมวิทยากรคุณธรรม การศึกษาดูงานคุณธรรม ธนาการความดี ธนาการเวลา ระบบสวัสดิการชุมชน องค์กรคุณธรรมต้นแบบ	1. วิทยากรคุณธรรม 2. การพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมเชิงบวกคนในชุมชน	1. แนวทางร่วมกันพัฒนา กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม บ้าน วัด โรงเรียน
2. กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรม เช่น ครอบครัวคุณธรรมพลังบวก ค่ายจิตอาสา อาสาเยาวชนนิคมสัมพันธ์ โครงการ dharma and you, หลักสูตรคุณธรรม เป็นต้น	3. ทุนความดีในชุมชน พื้นที่การเรียนรู้คุณธรรม และกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมในพื้นที่ด้วยหลักศาสนา	2. เครือข่ายทางศาสนามีศักยภาพที่เข้มแข็ง โดยเผยแพร่หลักธรรมมาสู่การดำเนินชีวิตได้จริง
3. กิจกรรมสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ผ่านการประชุมภาคีเครือข่ายคุณธรรม		
ข้อที่ 4 เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการศึกษา		
1. กิจกรรมพัฒนาความรู้ เช่น การอบรมครูโค้ช เป็นต้น	1. จำนวนครูโค้ชเพิ่มขึ้น	1. ครูโค้ชสามารถนำความรู้ไป
2. กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรม เช่น โรงเรียนคุณธรรม โครงการ 1 ห้องเรียน 1 โครงการงานคุณธรรม โครงการเยาวชนคนรุ่นใหม่ร่วมใส่ใจสังคมคุณธรรม เป็นต้น	2. นักเรียนมีอัตลักษณ์คุณธรรม 3. จำนวนโรงเรียนที่ได้รับการรับรองเป็นโรงเรียนคุณธรรมเพิ่มขึ้น	ประยุกต์ใช้จัดกิจกรรมพัฒนา คุณธรรม สร้างพฤติกรรมเชิง บวกให้กับนักเรียน
3. กิจกรรมยกย่องเชิดชูบุคลากร ที่มีความประพฤติดี เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติคนดี คนเก่ง คนกล้าในโรงเรียน เป็นต้น	4. ครูต้นแบบคุณธรรม	2. ผู้บริหารผลักดันให้ได้รับ รองเป็นโรงเรียนคุณธรรม
ข้อที่ 5 เกี่ยวข้องกับเครือข่ายภาคเอกชน		
1. กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมของบุคลากร เช่น โครงการ 3 พลอด กิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น	1. บุคลากรมีอัตลักษณ์คุณธรรม 2. เกิดองค์กรสุขภาวะเพิ่มขึ้น	1. แนวทางการใช้เครดิตความดี ในองค์กรภาคเอกชน
2. การพัฒนาองค์กรธุรกิจคุณธรรม เช่น กิจกรรมการสร้างสุขภาวะองค์กร การพัฒนาแนวทางระบบเครดิต เป็นต้น	3. ระบบเครดิตของภาคธุรกิจ ของแต่ละองค์กร	2. สภาพแวดล้อมที่ดีต่อ สุขภาพกายและสุขภาพจิต
ข้อที่ 6 เกี่ยวข้องกับเครือข่ายสื่อมวลชน		
1. กิจกรรมพัฒนาความรู้ เช่น การพัฒนานักสื่อสารสร้างสรรค์ สังคม การผลิตสื่อส่งเสริมคุณธรรม	1. นักสื่อสารสร้างสรรค์สังคมเพิ่มขึ้น 2. การนำเสนอเนื้อหาด้านการส่งเสริมคุณธรรม เพื่อ การสร้างพื้นที่สื่อดีเพิ่มขึ้น	1. ผู้บริโภครู้เท่าทันสื่อ 2. การขยายพื้นที่สื่อสร้างสรรค์ นำเสนอข่าวส่งเสริมคุณธรรม ในสังคม

อภิปรายผล

1. ปัจจัยนำเข้าเพื่อการขับเคลื่อนเจตนารมณ์และข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมจากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ที่สำคัญ ประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านบุคคลทั้งคณะกรรมการระดับชาติและคณะอนุกรรมการระดับองค์กรและพื้นที่ 2) ด้านนโยบายและแผนทั้ง 3 ระดับแผนระดับชาติ แผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการ 3) ด้านงบประมาณทั้งงบจัดสรรและงบจากศูนย์คุณธรรม

(องค์การมหาชน) 4) ด้านเครือข่าย เครือข่ายทางสังคม 6 เครือข่าย ทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่) และ 5) ปัจจัยด้านการสื่อสารและเสริมสร้างความเข้าใจ

2. การดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามข้อเสนอ เชิงนโยบายด้านคุณธรรม จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 (Policy Level) ด้านคุณธรรมมี 6 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 1 - 2 ผลผลิตที่เกิดขึ้น (Outputs) คือ เกิดแนวทางและกลไกการสำรวจสถานการณ์คุณธรรม ส่วนผลลัพธ์ (Outcomes) คือ มีแนวทางใช้กลไกอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรมระดับ จังหวัด และระดับกระทรวงผ่านสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็น ฝ่ายเลขานุการ ร่วมกับสำนักงานสถิติจังหวัด สถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อจัดทำเครื่องมือ ข้อที่ 3 ผลผลิตที่เกิดขึ้น (Outputs) คือ มีระบบพี่เลี้ยงครอบครัวและแกนนำชุมชนพลังบวกใน 8 จังหวัด และกิจกรรมส่งเสริม คุณธรรมและพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนาส่วนผลลัพธ์ (Outcomes) คือ แนวทางการใช้พลังบวก (บ้าน วัด ราชการ) ช่วยสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาจิตใจ ข้อที่ 4 ผลผลิตที่เกิดขึ้น (Outputs) คือ เกิดโครงการโรงเรียนคุณธรรมและ การพัฒนาครูโค้ช ส่วนผลลัพธ์ (Outcomes) คือ เกิดต้นแบบโครงการโรงเรียนคุณธรรมและครูโค้ชเพิ่มขึ้น ข้อที่ 5 ผลผลิตที่เกิดขึ้น (Outputs) คือ พัฒนาระบบเครดิตสังคม (Social Credit) ในภาคธุรกิจ ส่วนผลลัพธ์ (Outcomes) คือ มีแนวทางการให้สิทธิประโยชน์แก่บุคลากรที่ทำความดี เช่น การลดหย่อนภาษีหรือสวัสดิการอื่น ๆ และข้อที่ 6 ผลผลิตที่เกิดขึ้น (Outputs) คือ ขยายพื้นที่สื่อสารสร้างสรรค์และนักสื่อสารคุณธรรม ส่วนผลลัพธ์ (Outcomes) คือ เกิดกลไกการทำงานแบบบูรณาการ ส่งเสริมสื่อสารสร้างสรรค์และการรู้เท่าทันสื่อของประชาชน

3. การดำเนินขององค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมตามประกาศเจตนารมณ์จากสมัชชา คุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 องค์กรเครือข่าย 91 หน่วยงานได้ดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมตามคำประกาศ เจตนารมณ์สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ด้านคุณธรรมมี 6 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 1 - 2 ดำเนินกิจกรรมฝึกอบรม คุณธรรม และพัฒนาพฤติกรรมเชิงคุณธรรม ได้ผลผลิต (Outputs) คือ ข้อมูลสำรวจสถานการณ์คุณธรรมในองค์กร พร้อมทั้งสร้างบุคลากรต้นแบบ ผลลัพธ์ที่สำคัญ (Outcomes) คือ เกิดการจัดทำฐานข้อมูลด้านคุณธรรมในระดับ ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การบูรณาการแผนส่งเสริมคุณธรรมอย่างทั่วถึงในหลายพื้นที่ ข้อที่ 3 มีการ พัฒนาครอบครัวคุณธรรมพลังบวกและแกนนำชุมชนคุณธรรม ได้ผลผลิต (Outputs) คือ วิทยาการคุณธรรม และ พฤติกรรมเชิงบวกคนในชุมชน ผลลัพธ์ที่ชัดเจน (Outcomes) คือ แนวทางร่วมกันพัฒนากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม บ้าน วัด โรงเรียน และเครือข่ายทางศาสนามีศักยภาพที่เข้มแข็ง โดยเผยแพร่ นำหลักธรรมมาสู่การดำเนินชีวิต ได้จริง ข้อที่ 4 มีโครงการคุณธรรมในห้องเรียนและร่วมกันสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม ได้ผลผลิต (Outputs) คือ ครูโค้ชและครูต้นแบบ นักเรียนมีอัตลักษณ์คุณธรรม และการรับรองเป็นโรงเรียนคุณธรรมเพิ่มขึ้น ผลลัพธ์ที่สำคัญ (Outcomes) คือ มีจำนวนโรงเรียนคุณธรรมเพิ่มขึ้น ครูโค้ชมีศักยภาพในการถ่ายทอดคุณธรรม ทำให้การเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับจริยธรรมมากยิ่งขึ้น ข้อที่ 5 พัฒนาระบบเครดิตความดี (Social Credit) ควบคู่ไปกับกิจกรรมสร้างจิตอาสาและสุขภาวะ ได้ผลผลิต (Outputs) คือ บุคลากรมีคุณธรรม ได้สิทธิประโยชน์ สวัสดิการ และมีวัฒนธรรมองค์กรเชิงคุณธรรมมากขึ้น ผลลัพธ์ที่ชัดเจน (Outcomes) คือ แนวทางการใช้เครดิต ความดีในองค์กรภาคเอกชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต และข้อที่ 6 พัฒนานักสื่อสาร สร้างสรรค์สังคม ได้ผลผลิต (Outputs) คือ การสร้างพื้นที่สื่อที่เพิ่มขึ้น ผลลัพธ์ที่ชัดเจน (Outcomes) คือ ผู้บริโภค รู้เท่าทันสื่อและการขยายพื้นที่สื่อสารสร้างสรรค์นำเสนอข่าวส่งเสริมคุณธรรมในสังคม อย่างไรก็ดี การประเมินผล

กระทบ (Impact) เชิงลึกต่อสังคมโดยรวมยังต้องการระยะเวลาในการติดตามและประเมินผลต่อเนื่อง เพราะการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมด้านคุณธรรมในระดับโครงสร้างใหญ่ของสังคมเป็นกระบวนการระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผลงานวิจัยได้สะท้อนว่าการส่งเสริมคุณธรรมในระดับเชิงนโยบาย และระดับปฏิบัติการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นระบบจาก 6 เครือข่าย ซึ่งแต่ละเครือข่ายจะมีบทบาท กิจกรรม และกลไกเฉพาะ แต่สามารถหนุนเสริมซึ่งกันและกัน เมื่อทำงานภายใต้ เป้าหมายการส่งเสริมคุณธรรม ดังนั้น การนำเสนอเชิงนโยบายและเจตนารมณ์จากมติสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ สู่ การปฏิบัติในองค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เครือข่ายทางสังคมต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันทั้ง องค์การฯ และกำหนดกลไกคณะทำงานหรือหน่วยงานที่เป็นผู้ประสานงานกลางเพื่อดำเนินงานด้านคุณธรรม ในระดับองค์กรและพื้นที่ สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 พ.ศ. 2566 - 2570 เพื่อพัฒนาคุณธรรมอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Development) ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ พบว่า การรับรู้คุณธรรม 5 ด้าน คือ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา และกตัญญูอยู่ใน ระดับ 5 (สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ, 2563) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของ Kohlberg, L. อธิบาย กลุ่มตัวอย่างกระทำตามข้อตกลงของสังคมแสดงพฤติกรรมตามมาตรฐานทางจริยธรรมที่คนส่วนใหญ่ในสังคม ยอมรับและยึดถือ แสดงให้เห็นว่า คนในสังคมไทยมีต้นทุนการรับรู้เรื่องคุณธรรมเป็นอย่างดี (Kohlberg, L., 1976) และสอดคล้องกับการศึกษาของ อธิวิรัตน์ พิมลศรี และคณะ พบว่า การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน องค์กรทางวิชาการ องค์กรสื่อสารมวลชน องค์กรเอกชน และองค์กรสาธารณะประโยชน์ และเครือข่ายต่าง ๆ ร่วมกันสร้างคุณธรรมในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากทำให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของคุณธรรม เพื่อร่วมกัน ขับเคลื่อนสังคมสู่สังคมคุณธรรมที่ยั่งยืนได้ (อธิวิรัตน์ พิมลศรี และคณะ, 2563)

ศูนย์คุณธรรม ทำหน้าที่ผลักดันการนำเสนอเชิงนโยบายและเจตนารมณ์จากมติสมัชชาคุณธรรม แห่งชาติสู่การปฏิบัติ ให้เครือข่ายเกิดการรับรู้มุมมองร่วมกัน (common perception) ผ่านกลไกสมัชชาคุณธรรม แห่งชาติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำไปสู่ความเข้าใจปัญหาและเป้าหมายคุณธรรม ตั้งแต่ระดับนโยบายและ ในระดับพื้นที่ สอดคล้องกับทฤษฎีเครือข่าย (Network Theory) ของ Creech, H. อธิบายว่า ต้องมีหน่วยงานเป็น ตัวกลางประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และดึงเครือข่ายมาสนับสนุนต้องบนผลประโยชน์ส่วนร่วม หรือประเด็นสาธารณะ เช่น ชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวอบอุ่น การสร้างวินัยจราจร เป็นต้น ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ ร่วมกัน (Creech, H., 2001) สอดคล้องกับแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) ของ Denhardt, J. V. & Denhardt, R. B. ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือ การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การเรียนรู้ ร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ และปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) ชม แชร์ เชื่อม เชียร์ ขึ้นชม (Denhardt, J. V. & Denhardt, R. B., 2003) สอดคล้องกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงพิธีกรรม (Interaction Ritual Theory) ของ Collins, R. อธิบายว่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นการรวมกลุ่มให้ความสนใจร่วมกัน แสดงออกผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณธรรม และชื่นชมผลงานในงานสมัชชาคุณธรรมที่เครือข่ายองค์กรคุณธรรม แลกเปลี่ยนความรู้และสนับสนุนระหว่างกัน (Collins, R., 2004)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ปัจจัยนำเข้าเพื่อการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายด้านคุณธรรมและ เจตนารมณ์ จากสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) มี 5 ปัจจัย ได้แก่ บุคลากร นโยบาย และแผน งบประมาณ เครือข่าย และการสื่อสาร และจากการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายและเจตนารมณ์ในการ ส่งเสริมคุณธรรมตามมติสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ผลลัพธ์ (Outcomes) ที่เกิดขึ้นสามารถสรุปอย่าง ชัดเจนในหลากหลายระดับ ในภาพรวมของผลลัพธ์ (Outcomes) เครือข่าย 6 เครือข่ายดำเนินไปในทิศทาง เดียวกัน ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมในบุคลากร นักเรียน ครอบครัว และชุมชนหลายพื้นที่ และได้สร้าง พื้นที่เรียนรู้คุณธรรมที่หลากหลาย ได้แก่ 1) บุคลากรภาครัฐแสดงพฤติกรรมเชิงคุณธรรมที่จับต้องได้ เกิดบุคลากรต้นแบบที่ได้รับการยกย่องเชิดชู ส่งผลให้มีการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรคุณธรรม (Moral Cultural Organization) 2) โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรมขยายเพิ่มขึ้นครูโค้ชซึ่งผ่านการอบรมมีศักยภาพ ในการบ่มเพาะคุณธรรมให้นักเรียน ส่งผลให้เกิดโครงการเชิงคุณธรรม (Moral Projects) ในสถานศึกษา เห็นคุณค่า พอเพียง มีวินัย สุจริต จิตอาสา และกตัญญูในชีวิตประจำวัน 3) ภาคประชาสังคม ชุมชน และครอบครัว มีการสร้าง ชุมชนพลังบวกและครอบครัวต้นแบบนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ในครอบครัว เกิดแกนนำ ชุมชนที่พร้อมขยายความดีและสร้างทุนความดี และการเชื่อมโยงพลังบ้าน - วัด - ราชการ (บวร) เพื่อสนับสนุน กิจกรรมพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนา 4) เครือข่ายศาสนา ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมศาสนาอย่างต่อเนื่อง สร้างความ ตระหนักรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวก เช่น การเสียสละ การอุทิศตนเพื่อส่วนรวม เครือข่ายศาสนามีศักยภาพ ในการเผยแพร่วัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน ผู้นำศาสนา/วัดสามารถเชื่อมโยงคำสอนสู่การดำเนินชีวิตได้จริง มีบทบาท สูงขึ้นในการร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดความร่วมมือกับบ้านและหน่วยงานอื่นอย่างเป็น รูปธรรม 5) ภาคธุรกิจหลายองค์กรริเริ่มหรือพัฒนาระบบเครดิตความดี (Social Credit) ในรูปแบบสิทธิประโยชน์ และสิ่งจูงใจทำความดี เกิดองค์กรสุขภาวะ พร้อมส่งต่อผลเชิงบวกสู่สังคมรอบข้าง และ 6) สื่อมวลชน มีการผลิต เนื้อหาเชิงสร้างสรรค์และพัฒนานักสื่อสารด้านคุณธรรมเพิ่มขึ้น และเกิดการแลกเปลี่ยนเรื่องราวความดีที่สามารถ ชี้นำค่านิยมเชิงบวกในสังคมไทย แม้ว่าจะต้องใช้ระยะเวลาในการติดตามเพื่อประเมินผลกระทบในเชิงลึก (Impact) อย่างชัดเจนในอนาคต แต่แนวโน้มที่เกิดจากผลการดำเนินงานตามข้อเสนอเชิงนโยบายและเจตนารมณ์ของ เครือข่ายต่าง ๆ สะท้อนทิศทางเชิงบวกในการยกระดับสังคมไทยสู่ “สังคมคุณธรรม” ที่มีความเข้มแข็งทั้งในระดับ บุคคล องค์กร และชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สำหรับข้อเสนอแนะ พบว่า 1) การผลักดันมติสมัชชาคุณธรรม ไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ควรจัดทำฐานข้อมูลด้านคุณธรรม (Baseline Data) ที่เชื่อมโยงกับข้อมูลสถิติจังหวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมคุณธรรมในแผนพัฒนาจังหวัดอย่างเป็นระบบ โดยให้หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่เป็นแกนหลัก ในการขับเคลื่อนและสนับสนุนเครือข่ายทางสังคม และ 2) การวิจัยครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลกับกลุ่มคนที่ได้รับ ผลกระทบ เช่น ประชาชนภายในจังหวัด นักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม เครือข่ายผู้ปกครอง บุคลากรทุกระดับ ในหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ทราบข้อมูลผลกระทบของการขับเคลื่อนงานคุณธรรมได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2565ก). แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมการศาสนา. (2565ข). คู่มือการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ธิวัรัตน์ พิมพ์ศรี และคณะ. (2563). โครงการวิจัย การสังเคราะห์รูปแบบ กลไกและแนวทางการปลูกฝังเจตคติและวัฒนธรรมสุจริตเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2567). งานสัมมนาคุณธรรมแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 30 มีนาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/AWCBI>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). เรียกใช้เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?id=13651.
- สุริยเดว ทรีปาตี และคณะ. (2563). โครงการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมเพื่อขับเคลื่อนสู่สังคมคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- Collins, R. (2004). *Interaction ritual: Emotion, behavior, and society*. New Jersey: Princeton University Press.
- Creech, H. (2001). *The role of knowledge networks in sustainable development*. Winnipeg: International Institute for Sustainable Development (IISD).
- Denhardt, J. V. & Denhardt, R. B. (2003). *The new public service: Serving, not steering*. New York: M.E. Sharpe.
- Kohlberg, L. (1976). *Moral Stage and Moralization: The Cognitive Development Approach Moral Development and Behavior*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Lofland, J. (1984). *Analyzing Social Settings*. Belmont, California: Wadsworth.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2009). *UNDP Handbook on Planning, Monitoring and Evaluation for Development Results*. Retrieved April 10, 2024, from <https://www.endvawnow.org/en/articles/335-monitoring-and-evaluation-frameworks-3-parts.html>

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง: กรณีศึกษา ทณฑสถาน บำบัดพิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี*

FACTORS AFFECTING THE SUCCESS OF VOCATIONAL TRAINING FOR FEMALE INMATES: A CASE STUDY OF THE SPECIAL CORRECTIONAL INSTITUTION FOR WOMEN, PATHUM THANI PROVINCE

ดาวเรือง เหลืองขจร, สนิทเดช จินตนา*, มณิภัทร์ ไทรเมฆ

Daoruang Luangkajorn, Sanitdech Jintana*, Manipat Saimek

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: sanitdech_j@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง และ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังหญิง ณ ทณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จำนวน 260 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า 1) ความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.53) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความยั่งยืน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.57) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านประสิทธิผล ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.60) 2) ปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพในระดับสูง (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ .722 และสามารถพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 51.5) และ 3) ปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นกัน โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพในระดับสูง (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ .812 และสามารถพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 65.5) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการทรัพยากรและกระบวนการฝึกวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการฝึกอบรมในทณฑสถานต่อไป

คำสำคัญ: ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง, ผู้ต้องขังหญิง, ปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากร, ปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพ, ความสำเร็จ

Abstract

This study aims to: 1) Examine the success of vocational training for female prisoners, 2) Investigate the influence of resource management factors on the success of vocational training for female prisoners, and 3) Study the influence of vocational training management process factors on the success of vocational training for female prisoners. The sample consisted of 260 female prisoners at the Special Female Correctional Institution. A questionnaire was used as a tool to collect data, which was analyzed using mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results of the study revealed that: 1) The success of vocational training for female prisoners was at a high level ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.53) with the highest mean score in the area of sustainability ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.57) and the lowest mean score in the area of effectiveness ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.60) 2) Resource management factors significantly influenced the success of vocational training for female prisoners at a statistical significance level of 0.05. All independent variables had a high level of influence on vocational training success (multiple correlation coefficient = .722, and could predict 51.5% of the dependent variable). 3) Vocational training process management factors also significantly influenced the success of vocational training for female prisoners at a statistical significance level of 0.05. All independent variables had a high level of influence on vocational training success (multiple correlation coefficient = .812, and could predict 65.5% of the dependent variable). The study's findings indicate that effective resource management and vocational training processes contribute to the success of vocational training for female prisoners. These findings can be used as guidelines for improving vocational training processes in correctional institutions.

Keywords: Women's Correctional Institution for Drug Addicts, Female Prisoners, Resource Management Factors, Factors of The Vocational Training Management Process, Success

บทนำ

สถานการณ์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำทั่วโลก มีความท้าทายด้านการบริหารจัดการและ การพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดหลายครั้ง แต่ยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ เช่น ขาดการสนับสนุน ขาดแคลนทรัพยากร โอกาสทางการศึกษาและการฝึกอบรมอย่างจำกัด การขาดแคลนงานให้ผู้ต้องขังทำ (องค์การการปฏิรูปการลงโทษสากลและสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2566) ระบบงานราชทัณฑ์ไทย จะต้องแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ได้รับโอกาสในการศึกษาอบรม ฝึกฝน ทักษะวิชาชีพทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และจัดหางาน

จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับผู้ประกอบการให้นำงานมาจ้างแรงงานผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ และ ลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการละเมิดกฎระเบียบของเรือนจำ โดยรายได้ส่วนหนึ่งผู้ต้องขังจะได้รับเป็นรางวัลปันผล ไว้ใช้จ่ายระหว่างต้องโทษ (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2564) นอกจากนี้เป็นการส่งเสริมการมีงานทำของผู้ต้องขังในระหว่างต้องโทษแล้ว ยังเป็นการเตรียมความพร้อมในการทำงานของผู้ต้องขังก่อนกลับสู่สังคมภายนอก ทำให้ผู้พ้นโทษได้รับความรู้และมีทักษะ สามารถหางานทำในสถานประกอบการได้ มีรายได้ในการประกอบอาชีพ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว ภายหลังพ้นโทษได้ (กองพัฒนาพฤตินิสัย, 2561)

ปัจจุบันปัญหาสำคัญของเรือนจำในประเทศไทย คือ ความแออัดของผู้ต้องขัง แม้ว่าจะมีมาตรการต่าง ๆ เช่น การลดวันต้องโทษหรือการพักการลงโทษ แต่ปัญหาดังกล่าวยังคงส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคืนคนดีสู่สังคม โดยปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) ทรัพยากรที่จำกัด ขาดแคลนอุปกรณ์ฝึกอบรมและบุคลากร ส่งผลต่อคุณภาพการ ฝึกวิชาชีพ 2) ความสนใจและการดูแล - เจ้าหน้าที่ไม่สามารถดูแลผู้ต้องขังแต่ละคนได้อย่างทั่วถึง 3) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ความแออัดทำให้บรรยากาศในการฝึกอบรมไม่มีประสิทธิภาพ 4) โอกาสในการฝึกอบรม การจำกัดจำนวนผู้เข้าร่วม ทำให้ผู้ต้องขังบางส่วนพลาดโอกาสในการพัฒนาอาชีพ และ 5) แรงจูงใจ สภาพความเป็นอยู่ที่แออัด ส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง ทำให้ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ประเด็นดังกล่าวทำให้การฝึกอบรมไม่ได้ผลลัพธ์ที่ดี การจะคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน ผู้พ้นโทษควรจะได้รับโอกาสให้สามารถประกอบอาชีพ มีรายได้ พึ่งพาตัวเองได้ อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในแง่เศรษฐกิจตลาดแรงงานไทยมีความขาดแคลนแรงงานเป็นอย่างมาก จนต้องใช้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน (พรวีโล อัยดาร์ธรรม, 2564) ผู้พ้นโทษจึงเป็นทรัพยากรภายในประเทศที่มีคุณค่าที่จะช่วยสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศได้ การที่จำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการที่ไม่สามารถหางานทำได้ นอกจากสังคมมีอคติไม่ยอมรับผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกแล้ว กฎหมายบางฉบับก็ยังมีลักษณะกีดกันผู้พ้นโทษให้ไม่สามารถประกอบอาชีพบางประเภทได้อีกด้วย (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ และกิริยา กุลกลการ, 2562)

ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงเป็นหนึ่งในเรือนจำ/ทัศนสถานที่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สามารถกลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาหลัก ๆ ได้แก่ การขาดแคลนทรัพยากร การสนับสนุนที่ไม่เพียงพอ และโอกาสในการศึกษาและฝึกอบรมที่จำกัด ซึ่งส่งผลให้การฟื้นฟูและการกลับสู่สังคมไม่ประสบผลสำเร็จอย่างเต็มที่ (กองพัฒนาพฤตินิสัย, 2561) ต่อมาได้เริ่มแก้ไขปัญหานี้โดยการส่งเสริมการฝึกอบรมในวิชาชีพ ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เช่น การฝึกงานในอาชีพต่าง ๆ เพื่อเตรียมผู้ต้องขังให้พร้อมกลับสู่สังคมและมีรายได้หลังพ้นโทษ รวมทั้งมีการสร้างโอกาสในการหางานให้กับผู้พ้นโทษผ่านการประสานงานกับภาครัฐและภาคเอกชน อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอบรมกลับมากระทำความผิดซ้ำหลังพ้นโทษ ซึ่งอาจเกิดจากการขาดการสนับสนุนหลังพ้นโทษ หรือสภาพแวดล้อมในสังคมที่ไม่ยอมรับ ผู้พ้นโทษ รวมถึงการฝึกอบรมที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2566) โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงในทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงที่เผชิญปัญหาขาดโอกาสหางานทำงานและการสนับสนุนจากสังคมภายนอก ส่งผลต่อการปรับตัวและคุณภาพชีวิตหลังพ้นโทษ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงระบบ

การฝึกอบรม การสนับสนุนภายนอก และการเตรียมความพร้อมทั้งด้านจิตใจและทักษะในการใช้ชีวิต ในสังคม เพื่อให้การฟื้นฟูและการกลับสู่สังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษาความสำเร็จของการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง โดยมีมุ่งหวัง ที่จะศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรและกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกฝนและการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังหญิง การศึกษานี้จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพด้านการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่สามารถนำไปใช้ในสังคมได้หลังจากพ้นโทษ เพื่อให้ผู้พ้นโทษมีโอกาสประกอบอาชีพ มีรายได้ และสามารถดำเนินชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรี ทำให้ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก การวิจัยนี้จะช่วยในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพในเรือนจำ โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่และปรับปรุงกระบวนการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการฝึกวิชาชีพในเรือนจำ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานและเพิ่มโอกาสในการได้รับการจ้างงานในอนาคต นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับ สู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังสามารถกลับมามีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเต็มที่ และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีการศึกษาโดยการสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) รวมถึงการศึกษาจากเอกสาร (Document research)

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ต้องขังที่ต้องโทษจำคุก ณ ทณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 800 คน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยการใช้การคำนวณโดยเปิดตารางสำเร็จของเครซี และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1977) โดยกำหนดการยอมรับค่าความคลาดเคลื่อน 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 260 คน สำหรับการสุ่มตัวอย่งนั้น มีวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีชั้นภูมิ (Stratification Random Sampling) โดยจำแนกตามโรงงานฝึกวิชาชีพภายในทณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า การแปลผล 5 ระดับ ซึ่งผ่านการทดสอบคุณภาพโดยตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content validity) และการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ซึ่งมีเกณฑ์ ดังนี้

0.00 - 0.20 หมายถึง มีความเชื่อมั่นต่ำมาก/ ไม่มีเลย

0.21 - 0.40 หมายถึง มีความเชื่อมั่นต่ำ

0.41 - 0.70 หมายถึง มีความเชื่อมั่นปานกลาง

0.71 - 1.00 หมายถึง มีความเชื่อมั่นสูง

ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .962 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาตามการวิจัยเชิงปริมาณโดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอกรรมการจริยธรรมและผ่านการอนุมัติการประเมิน ความมีจริยธรรมของงานวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเชิงปริมาณมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ใช้สถิติค่าที่การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Coefficient of Determination: R^2) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้านความต้องการประกอบอาชีพ พบว่า ผู้ต้องขังที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความต้องการประกอบอาชีพ ค่าขายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.85 ด้านความสนใจฝึกวิชาชีพ พบว่า มีความสนใจฝึกวิชาชีพ อาชีพค้าขายออนไลน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.54 ด้านความร่วมมือในการฝึกวิชาชีพ พบว่า มีการปฏิบัติตัวถูกต้องตามกฎ ระเบียบ คิดเป็นร้อยละ 39.62 และด้านระยะเวลาในการฝึกวิชาชีพ พบว่า มีระยะเวลาในการ ฝึกวิชาชีพ 1 เดือน - 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.15

2. ความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง

ผลการศึกษา พบว่า ความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง ทักษะงานบำบัดพิเศษหญิง โดยรวมนั้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านประสิทธิผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง ทณฑสถาน
บำบัดพิเศษหญิงภาพรวม (n = 260)

ความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง ทณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงภาพรวม		S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. ด้านประสิทธิภาพ	4.39	0.58	มากที่สุด	2
2. ด้านประสิทธิผล	4.35	0.60	มากที่สุด	3
3. ด้านความยั่งยืน	4.43	0.57	มากที่สุด	1
เฉลี่ยรวม	4.39	0.53	มากที่สุด	-

3. ปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ดังแสดงในตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของปัจจัยการบริหารจัดการ
ทรัพยากรที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง

	SS	DF	MS	F	Sig.
Regression	38.332	3	12.777	92.781	.000*
Residual	35.255	256	.138		
Total	73.587	259			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพ
ของผู้ต้องขังหญิง

Model	Unstandardized		Standardized	t	Sig.	Collinearity	
	Coefficients		Coefficients			Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(ค่าคงที่)	1.126	.201		5.589	.000*		
1. ด้านวิทยากรและเจ้าหน้าที่	.160	.047	.181	3.430	.001	.671	1.490
2. ด้านอาคารและสถานที่	.183	.065	.205	2.795	.006	.349	2.869
3. ด้านการบริหารจัดการ	.403	.070	.426	5.744	.000	.3401	2.943
R = .722, R ² = .521, Adjusted R Square = .515							

จากตารางที่ 3 พบว่า จากค่า Tolerance แต่ละค่าไม่เกินกว่า 1 และ ค่า VIF แต่ละค่าไม่เกินกว่า 10 แสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง จึงไม่ทำให้เกิดปัญหา

โดยผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง ในระดับมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .722 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 51.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง

พบว่า ปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ดังแสดงในตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้จากความถดถอยพหุคูณของปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง

	SS	DF	MS	F	Sig.
Regression	48.483	3	16.161	164.808	.000*
Residual	25.103	256	.098		
Total	73.587	259			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง

Model	Unstandardized		Standardized	t	Sig.	Collinearity	
	Coefficients		Coefficients			Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
(ค่าคงที่)	.658	.170		3.883	.000		
1. ด้านเนื้อหาการฝึกอบรม	.253	.057	.275	4.462	.000	.350	2.860
2. ด้านวิธีการฝึกอบรม	.174	.062	.183	2.822	.005	.318	3.147
3. ด้านการติดตามและประเมินผล	.429	.058	.430	7.425	.000*	.398	2.511
ผลการฝึกอบรม							
R = .812, R ² = .659, Adjusted R Square = .655							

ตารางที่ 5 พบว่า จากค่า Tolerance แต่ละค่าไม่เกินกว่า 1 และ ค่า VIF แต่ละค่าไม่เกินกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง จึงไม่ทำให้เกิดปัญหา โดยผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง ในระดับมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .812 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามได้ร้อยละ 65.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และผลที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานในงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง กรณีศึกษา ทณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี สามารถอภิปรายผลและอ้างอิงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

การอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความยั่งยืน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านประสิทธิผล ซึ่งการฝึกวิชาชีพนี้ได้รับการส่งเสริมจากระบบงานราชทัณฑ์ไทยที่ให้โอกาสผู้ต้องขังได้รับการศึกษาอบรม ฝึกฝนทักษะวิชาชีพทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมถึงการประสานงานกับภาครัฐและเอกชนเพื่อสร้างงานให้กับผู้ต้องขัง ทั้งนี้ การฝึกฝนจะช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการละเมิดกฎระเบียบของเรือนจำและเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังก่อนกลับสู่สังคมภายนอก ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น เช่น งานวิจัยของ สนิทเดช จินตนา ที่พบว่า เจ้าหน้าที่ทหารพรานส่วนใหญ่มีความ ความสำเร็จในการปฏิบัติงานในระดับมาก (สนิทเดช จินตนา, 2563) งานวิจัยของ นิยม แลบัว ที่พบว่า ประสิทธิภาพของการฝึกอบรมอาชีพสำหรับผู้ต้องขังอยู่ในระดับมาก (นิยม แลบัว, 2564) และงานวิจัยของ วีระโชติ ชุมหรั่งโรจน์ และยุวัฒน์ วุฒิเมธี ที่กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน อย่างไรก็ดี ยังมีความ (วีระโชติ ชุมหรั่งโรจน์ และยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2560) ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริสา สำรอง และสุภัทริภา ชันทจร ที่พบว่า ความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังชายอยู่ในระดับปานกลาง (อริสา สำรอง และสุภัทริภา ชันทจร, 2562) และงานวิจัยของ กัมปนาท พรพรมวินิจ ที่พบว่า มีค่า เฉลี่ยปานกลาง ซึ่งอาจเป็นผลจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน โอกาสทางสังคมงบประมาณ และบุคลากรที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพ (กัมปนาท พรพรมวินิจ, 2559)

โดยสรุป ความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงมีความสำเร็จในระดับสูง แต่ยังมีปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจทำให้ผลลัพธ์ของการฝึกวิชาชีพในบางกลุ่มมีความแตกต่างกัน ซึ่งต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาในด้านทรัพยากรและการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการนี้ต่อไป

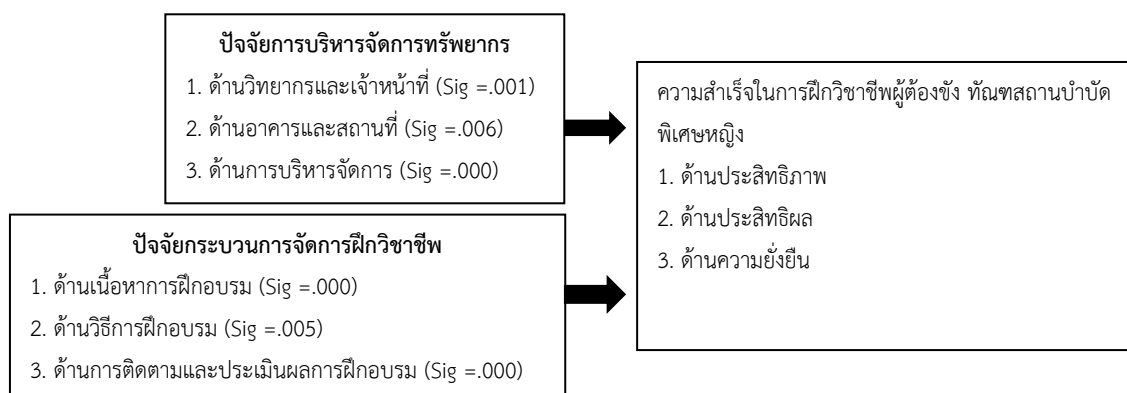
ผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ 3 ด้านหลัก คือ 1) ด้านวิทยาการและเจ้าหน้าที่ 2) ด้านการบริหารจัดการ และ 3) ด้านอาคารและสถานที่ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในทุกด้าน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้ต้องขังในต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซียและญี่ปุ่น ที่มีการฝึกวิชาชีพและการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขัง เพื่อลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำหลังพ้นโทษ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรวิไล อัยดำรงธรรม, ศวิตา ประไพรัตน์ ที่เน้นการบูรณาการการพัฒนาทักษะและการให้โอกาสในการเรียนรู้ (พรวิไล อัยดำรงธรรม, 2564); (ศวิตา ประไพรัตน์, 2564) อย่างไรก็ดี ผลการศึกษิตไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดินา แก่นแก้ว และมุฮัมหมัดอิลยาส ญูฮาปริง ที่พบว่า หลักสูตรการฝึกวิชาชีพในบางเรือนจำ มีข้อจำกัด เช่น การขาดวิทยาการและสถานที่ฝึกที่ไม่เหมาะสมซึ่งอาจเกิดจากการพัฒนานโยบายและการเน้นเตรียมผู้ต้องขังให้กลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการฝึกทักษะต่าง ๆ และการร่วมมือกับภาคเอกชนและองค์กรต่าง ๆ การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกทักษะอาชีพ การศึกษาต่อเนื่อง การ

ร่วมมือกับภาคเอกชน และการพัฒนาทักษะด้านจิตวิทยาและสังคม มีความสำคัญในการเตรียมผู้ต้องขังให้พร้อมกลับสู่สังคมและลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำหลังพ้นโทษ (ศักดิ์นา แก่นแก้ว และมุฮัมหมัดอิลยาส หย้าปริง, 2561)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 มีการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง โดยจากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกวิชาชีพ 3 ด้านที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพ ได้แก่ 1) ด้านวิธีการฝึกอบรม 2) ด้านเนื้อหาการฝึกอบรม และ 3) ด้านการติดตามและประเมินผลการฝึกอบรม ซึ่งแต่ละปัจจัยมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ ปี พ.ศ. 2567 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและฝีมือในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับความสามารถและตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งนี้ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า อิทธิพลจากวิธีการฝึกอบรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดในความสำเร็จของการฝึกวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยม แลบัว ที่พบว่า ปัจจัยสนับสนุนการฝึกอบรม เช่น เนื้อหาหลักสูตร และวิธีการสอนมีผลต่อความสำเร็จของการฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังพบว่า การติดตามและประเมินผลการฝึกอบรมก็มีบทบาทสำคัญในการประเมินผลความสำเร็จของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเช่นเดียวกัน ผลการศึกษาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวถึงการพัฒนาผู้ต้องขังให้มีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถกลับสู่สังคมและหางานทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมมือกับภาคเอกชนและหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะวิชาชีพ รวมถึงการสร้างโอกาสในการทำงานจริงในระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ นอกจากนี้การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมในเรือนจำยังต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการฝึกอบรมและการพัฒนาผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง โดยให้ผู้ต้องขังได้ฝึกอบรมในด้านที่ตนถนัดและสามารถนำทักษะเหล่านั้นไปใช้ได้ในอนาคต ซึ่งจะช่วยลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำและส่งผลให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิยม แลบัว, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 สรุปข้อค้นพบที่สำคัญของการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกวิชาชีพของ ผู้ต้องขังหญิง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง

จากภาพที่ 1 เป็นการสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรมผู้ต้องขังหญิง ในทัณฑสถานบำบัดพิเศษ พบว่า ทั้งการบริหารจัดการทรัพยากร และกระบวนการฝึกอบรมวิชาชีพ มีผลต่อ ความสำเร็จในการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง จังหวัดปทุมธานี ทัณฑสถานบำบัด พิเศษหญิงต้องการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมวิชาชีพให้ประสบความสำเร็จ ควรที่จะให้ความสำคัญกับปัจจัยการบริหาร จัดการทรัพยากร ใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านวิทยากรและเจ้าหน้าที่ ด้านอาคารสถานที่ และด้านการบริหารจัดการ รวมทั้งปัจจัยกระบวนการจัดการฝึกอบรมวิชาชีพ ใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านเนื้อหาการฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรม และด้านการติดตามและประเมินผลการฝึกอบรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า ความสำเร็จในการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความ ยั่งยืนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.43) ส่วนด้านประสิทธิผลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (4.35) การบริหารจัดการทรัพยากรและ กระบวนการ ฝึกอบรมวิชาชีพมีอิทธิพลต่อความสำเร็จอย่างมีนัยสำคัญ โดยอธิบายความสำเร็จได้ 51.5% และ 65.5% ตามลำดับ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า 1) ความสำเร็จในการฝึกอบรมวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความยั่งยืน แต่ประสิทธิผลยังสามารถพัฒนาได้โดยการเสริมสร้างความสามารถในการนำทักษะไปใช้ในชีวิตจริง 2) การบริหาร จัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการฝึกอบรมวิชาชีพ ควรพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากร อย่างคุ้มค่าและมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และ 3) กระบวนการจัดการฝึกอบรมวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพก็มีผลต่อ ความสำเร็จ โดยเฉพาะการติดตามและประเมินผล ควรปรับปรุงวิธีการฝึกอบรมให้หลากหลายและทันสมัยเพื่อ กระตุ้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สรุป คือ การบริหารจัดการทรัพยากรและกระบวนการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง และควรปรับปรุงวิธีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการ ใช้งานจริง จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ด้านความสำเร็จในการฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง ทั้งหน่วยงานภายในกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานภายนอกกรม ราชทัณฑ์ ได้แก่ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดปทุมธานี, สถาบันศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิค ัญบุรี, สถาบันเสริมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาคเอกชนและสถานประกอบการต่าง ๆ ในเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพของวิทยากรและเจ้าหน้าที่ เพื่อให้การฝึกอบรมมีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการ ของผู้ต้องขัง ควรมีการฝึกอบรมวิทยากรและเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้และทักษะในการบริหารการฝึกอบรมอย่างมี ประสิทธิภาพ พร้อมทั้งพัฒนาทักษะด้านจิตวิทยาและการสื่อสารที่ดี เพื่อสามารถให้การสนับสนุนผู้ต้องขังได้อย่าง เหมาะสมและมีประสิทธิผล 2) การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ควรให้ความสำคัญกับการจัดสรรทรัพยากร ที่เหมาะสม เช่น การเลือกสถานที่และอุปกรณ์ที่รองรับการฝึกอบรม รวมถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เรียนรู้และการปรับตัวของผู้ต้องขัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกอบรมและลดการสูญเสียใน ด้านทรัพยากร และ 3) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับความต้องการของผู้ต้องขังควร พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ต้องขังในแต่ละกลุ่ม และมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง กับทักษะที่สามารถใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันหลังจากออกจากทัณฑสถาน เช่น การฝึกอบรมด้านการทำงานที่ต้องใช้ ทักษะต่าง ๆ และการให้โอกาสในการฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ของผู้ต้องขัง

เอกสารอ้างอิง

- กองพัฒนาพหุตินิสัย. (2561). คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2566). แผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570). นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- กัมปนาท พรพรมวินิจ. (2559). ประสิทธิภาพการนำนโยบายพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเทศบาลในภาคตะวันออก. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- นิยม แลบัว. (2564). ประสิทธิภาพการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเรือนจำเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 3(1), 45-60.
- พรวิไล อัยดำรงธรรม. (2564). การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวสู่สังคมในประเทศไทย. วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต, 3(2), 34-47.
- วีระโชติ ชุนทรุ่งโรจน์ และยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสหกรณ์เครดิตยูเนียนในประเทศไทย. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 5(1), 1-20.
- ศวิตา ประไพรัตน์. (2564). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการก้าวสู่งานที่ดี คนมีคุณภาพ ไปปฏิบัติภายใต้ศูนย์บริการจัดหางานเพื่อคนไทย (Smart Job Center). ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศักดิ์นา แก่นแก้ว และมุฮัมมัดอิลยาส หญ้าปรัง. (2561). การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังชาย: กรณีศึกษาเรือนจำกลางปัตตานี หมู่ที่ 8 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2564). คู่มือสำหรับการจ้างงานผู้ต้องขัง ผู้พักโทษและพ้นโทษ เพื่อการกลับคืนสู่สังคม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ประเทศไทย.
- สนิทดเดช จินตนา. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการบริหารและการพัฒนา จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560 - 2562 ไปสู่ปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ทหารใน 3 จังหวัดชายแดนใต้. Rajabhat Journal of Sciences, Humanities & Social Sciences, 21(1), 141-155.
- สรารัฐ ไพฑูรย์พงษ์ และกิริยา กุลกลการ. (2562). ผู้พ้นโทษไร้สิทธิประกอบอาชีพ. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 34(2), 123-145.
- องค์การปฏิรูปการลงโทษสากลและสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2566). แนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลกปี 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- อริสา สำรอง และสุภัทริภา ชันทจร. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางชลบุรีที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูโดยการฝึกวิชาชีพ. วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา, 8(2), 203-215.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1977). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการ
เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด*
THE INTEGRATED ONLINE COUNSELLING MODEL TO STRENGTHEN
THE RESILIENCE OF THAIS DURING THE COVID SITUATION

ขวัญธิดา พิมพการ^{1*}, กฤษดา ทองทับ², หทัยชนก เผ่าวิริยะ², ปัญญกรณ์ อูรัตนมณี²

Khwanthida Phimpakarn^{1*}, Krisada Thongtub², Hathaichanok Phaowiriya², Panchaporn Aurattanamanee²

¹คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

¹Faculty of Nursing, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

²คณะพยาบาลศาสตร์อัครราชกุมารี ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Princess Agradajakumari College of Nursing, Chulabhorn Royal College, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: khwan.khwanthida@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ของความเข้มแข็งทางใจ ความต้องการการให้คำปรึกษา พัฒนารูปแบบ และศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบฯ มี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาประสบการณ์ฯ กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 15 ราย เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างฯ ค่า IOC อยู่ในช่วง 0.6 - 0.83 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลและการวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบฯ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ คนไทยวัยทำงาน จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นการระบาคะลอกที่ 2 จำนวน 500 คน เครื่องมือการวิจัยระยะนี้ มี 2 ส่วน คือ 1) รูปแบบฯ มีกิจกรรม 8 ครั้ง การประเมินรูปแบบฯ มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 4.46$) และ 2) แบบวัดความเข้มแข็งทางใจ มีค่าความเชื่อมั่น .85 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ จำนวน ร้อยละ และทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระต่อกัน ระยะที่ 3 ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้จากระยะที่ 2 จำนวน 7 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบวัดความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบฯ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ค่า IOC อยู่ในช่วง 0.6 - 1.0 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเข้มแข็งทางใจช่วยในการปรับตัวของบุคคลจากสถานการณ์ที่วิกฤต และบุคคลต้องการรับคำปรึกษาแบบออนไลน์เพื่อรักษาระยะห่าง 2) กลุ่มตัวอย่างหลังใช้รูปแบบฯ มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจโดยรวมและรายด้าน สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบฯ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การให้คำปรึกษา, ออนไลน์, แบบบูรณาการ, ความเข้มแข็งทางใจ, สถานการณ์โควิด

Abstract

This research aimed to study the experience of resilience, the need for counseling, develop a model and study the effectiveness of the model. There were 3 phases: Phase 1 studied the experience. The purposive sample consisted of 15 experts. The research instrument was a semi-structured interview. The IOC value was in the range of 0.6-0.83. Data analysis used data triangulation and content analysis. Phase 2 developed the model. The purposive sample consisted of 500 working-age Thais in Samut Sakhon Province, which is the second wave of the outbreak. The research instruments in this phase consisted of 2 parts: 1) The model had 8 activities. The evaluation of the model was very appropriate ($\bar{X} = 4.46$); 2) A resilience scale with a reliability value of .85. Data analysis was performed using statistics, percentage, and t-test with univariate samples. Phase 3 studied the effectiveness of the model. The purposive sample consisted of 7 people from Phase 2. The research instrument was a satisfaction scale towards using the model. The researcher developed the IOC value in the range of 0.6 - 1.0. Data were analyzed using statistics of numbers, percentages, means, and standard deviations. The research results found that 1) Resilience helps individuals adapt from critical situations and individuals want to receive online counseling to maintain distance. 2) The sample group after using the model had overall and individual resilience scores that were significantly higher than before using the model at a statistical level of .05. 3) The sample group was highly satisfied with the overall and individual use of the model.

Keywords: Counseling, Online, Integrated, Resilience, Covid Situation

บทนำ

จากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ระลอกที่ 2 ซึ่งมีศูนย์กลางการแพร่ระบาดที่ตลาดกลางกุ้ง จังหวัดสมุทรสาคร และแพร่กระจายไปหลายจังหวัดนั้น ผลกระทบที่รับรู้จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ประชาชนร้อยละ 88.3 ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 โดย และได้รับผลกระทบด้านจิตใจ/อารมณ์ (เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล เป็นต้น) (ร้อยละ 33.6) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564) และผลกระทบด้านสุขภาพจิตจาการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ในกลุ่มผู้ติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 และญาติ พบว่า ด้านการรู้คิด (Cognitive) รู้สึกตกใจ กลัวและมีความเชื่อว่าเมื่อติดเชื้อโคโรนาไวรัสแล้วจะต้องเสียชีวิต ส่วนญาติของผู้ป่วยไม่ตำหนิผู้ป่วย แต่จะให้กำลังใจและอยากใช้ชีวิตให้ถูกต้อง ด้านอารมณ์ (Emotion) ผู้ป่วยและญาติรู้สึกเครียดกังวลต่อสภาพร่างกายจิตใจของตนเอง คนในครอบครัวและสังคมรอบข้าง รู้สึกด้อยค่า ถูกสังคมรังเกียจและตีตรา ซึ่งผู้ป่วยใช้วิธีปิดช่องทางการสื่อสารเพื่อลดการรับรู้ ด้านพฤติกรรม (Behavior) ผู้ป่วยและญาติมีการปรับตัวด้วยการออกกำลังกายเพื่อให้ตนเองมีสุขภาพที่ดีด้านความสัมพันธ์ (Relationship) พบว่า ปฏิสัมพันธ์ของคนใน

ครอบครัวลดลง ด้านความเสี่ยงต่อการเกิดโรคทางจิตเวช ผู้ป่วยเสี่ยงต่อการเกิดโรคซึมเศร้า ญาติมีอาการนอนไม่หลับต้องรับประทานยาและรู้สึกว่ายากตาย (อัมพร เบญจพลพิทักษ์ และคณะ, 2565)

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) จังหวัดสมุทรสาคร มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือทางสุขภาพจิตและจิตสังคมเพื่อเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล โดยการจัดการความรู้ผ่านทางระบบการประชุมวีดิทัศน์ทางไกลผ่าน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วย Zoom Cloud Meeting แจกข้อมูลสถานการณ์และมาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา (COVID - 19) ในรูปแบบ Infographic/Clips เผยแพร่บนเว็บไซต์ และผู้ให้ข้อมูลจะเป็นบุคลากรทางการแพทย์หรือบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีความรู้หรือประสบการณ์ที่ดี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564) ทั้งนี้บุคลากรทางการแพทย์มีจำนวนจำกัดในการดูแลผู้ป่วยหรือกลุ่มเสี่ยง ในช่วงของการระบาด จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับการให้คำปรึกษาออนไลน์ จากผู้ให้คำปรึกษาที่มีประสบการณ์ สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ช่วยดูแลประชาชนทางด้านสุขภาพจิตและจิตสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัย พบว่า การใช้ระบบออนไลน์โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นวิธีหลักในการติดต่อสื่อสารกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ในช่วงสถานการณ์การระบาดของโควิด (Marcia, S. et al, 2022); (Yuttachai, H. et al, 2022); (Nicole, M. et al, 2022) กลยุทธ์ที่สำคัญผ่านระบบออนไลน์ คือ การสร้างสายสัมพันธ์ทางดิจิทัล เนื่องจากบุคคลต้องรักษาระยะห่างทางกายภาพ การสื่อสารทางดิจิทัลสามารถช่วยรับมือกับปัญหาการแยกตัวจากสังคมได้ ประโยชน์ของการสื่อสารออนไลน์ต่อสังคม เช่น การช่วยเหลือบุคคล สมาชิกในครอบครัว และชุมชน ควบคุมอารมณ์และลดภาวะซึมเศร้าได้ (Haywantee, R. et al, 2022) และแอปพลิเคชันที่เลือกใช้ เช่น TikTok, You tube, Line เป็นต้น (Marcia, S. et al, 2022)

การพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทย ในสถานการณ์โควิด คณะผู้วิจัยเลือกทฤษฎี/แนวคิดที่นำมาใช้บูรณาการร่วมกันในการพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษา ประกอบด้วย 1) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง กล่าวว่า “มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีสามารถคิดและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เป็นอิสระ สามารถพึ่งตนเองได้” (Corey, C., 2012) มืองค์ประกอบ คือ ตัวตนในสภาพที่เป็นจริง (Real Self) ตัวตนที่เราคิดว่าเราเป็น (Perceived Self) และตัวตนในอุดมคติ (Ideal Self) 2) ทฤษฎีกลุ่มเกสโตลท์ กล่าวว่า “ทฤษฎีการศึกษากลุ่มเกสโตลท์ มุ่งเน้นเกี่ยวกับสภาวะปัจจุบัน การมีชีวิตอยู่กับปัจจุบัน คือ สิ่งที่สำคัญที่สุด การเรียนรู้ในสภาวะปัจจุบัน ฝึกการรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึก และการเปลี่ยนแปลงตนเอง” (Corey, C., 2012) หลักการของการให้คำปรึกษาทฤษฎีกลุ่มเกสโตลท์ คือ จิตและสมองมีความเป็นองค์รวม (Holistic) และมีความเชื่อมโยงกัน 3) ทฤษฎีอัตถิภาวนิยม กล่าวว่า “แก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ คือ เสรีภาพ เสรีภาพ คือ การมีอิสระที่จะเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความต้องการหรือความรู้สึกของตนเองโดยปราศจากการบีบบังคับจากสิ่งต่าง ๆ หลักการของการให้คำปรึกษาทฤษฎีกลุ่มเกสโตลท์ เน้นให้บุคคลพัฒนาตนเองในปัจจุบัน (Corey, C., 2012) และ 4) แนวคิดความเข้มแข็งทางใจของ Grotberg, E. H. กล่าวว่า ชีวิตจะสามารถผ่านมรสุมได้จะต้องมีความเข้มแข็งทางใจในส่วนของคุณลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยปกป้อง ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านปัจจัยภายใน มี 2 องค์ประกอบ คือ สิ่งที่มี (I am) สิ่งที่มี (I can) และปัจจัยภายนอก คือ สิ่งที่มี (I have)

จากการบูรณาการแนวคิด/ทฤษฎีดังกล่าว ส่งผลให้รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์นี้สามารถพัฒนาระบบการดูแลจิตใจในช่วงวิกฤตที่ครอบคลุมและสามารถปรับใช้ในปัญหาสังคมและจิตใจในภาวะเร่งด่วนได้ (Grotberg, E. H., 1995)

การบูรณาการเชิงทฤษฎี (Theoretical integration) เป็นการสร้างสรรค์เชิงแนวคิดหรือทฤษฎีที่เป็นไปมากกว่าเพียงการผสมผสานเทคนิคต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยจุดประสงค์เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่เกิดจากการสังเคราะห์วิธีการเชิงทฤษฎีหลาย ๆ ทฤษฎีที่ดีที่สุดด้วยข้อสันนิษฐานที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่มีคุณค่ามากกว่าวิธีการที่นำมาจากทฤษฎีเพียงทฤษฎีเดียว (Corey, C., 2012) อีกทั้งทฤษฎีการให้คำปรึกษาดังกล่าวข้างต้นเป็นทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มมนุษยนิยมแบบไม่นำทาง (Non-directive Approach) เป็นลักษณะของการให้คำปรึกษาที่ยึดตัวผู้รับคำปรึกษาเป็นหลัก (Client-centered Approach) การให้คำปรึกษาแบบนี้มักใช้กับผู้รับคำปรึกษาที่มีปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก และการปรับตัวผู้ให้คำปรึกษาจะแสดงความเห็นใจ เข้าใจ ยอมรับเปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาบรรยายความรู้สึกอารมณ์ และความคับข้องใจออกมาโดยที่ผู้ให้คำปรึกษาจะไม่แสดงความคิดเห็นด้วยแต่จะพยายามหาวิถีทางที่จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง (Corey, C., 2012) ซึ่งเหมาะกับการประยุกต์ใช้ในประชาชนหรือกลุ่มเสี่ยงในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) สอดคล้องกับการศึกษาของกนกวรรณ วังมณี และศิวัชรณ์ สองแสน ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยารายบุคคลแบบออนไลน์ พบว่า นักศึกษามีคะแนนการปรับตัวทางสังคมหลังการเข้าร่วมโปรแกรม ($M = 4.34$, $SD = 0.79$) สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม ($M = 3.42$, $SD = 0.79$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (กนกวรรณ วังมณี และศิวัชรณ์ สองแสน, 2564) โดยการศึกษาเลือกใช้ทฤษฎีหรือเทคนิคในการให้คำปรึกษาต้องพิจารณาความเหมาะสมในการนำมาใช้ซึ่งอาจไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งหรือเทคนิคใดเทคนิคหนึ่งที่ตายตัวต่อการนำมาใช้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงพิจารณาในการเลือกใช้ทฤษฎีหรือเทคนิคในการให้คำปรึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

ดังนั้น ยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษาในกลุ่มเป้าหมายด้านสุขภาพจิตโดยใช้การให้คำปรึกษาออนไลน์ โดยบูรณาการทฤษฎีหลายทฤษฎีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิดในพื้นที่ดังกล่าวมาก่อนสามารถช่วยเหลือเยียวยาจิตใจของบุคคล ที่มีปัญหาสุขภาพจิต ให้ผู้รับบริการเกิดความปลอดภัยและคงมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคอย่างเคร่งครัด และการให้การปรึกษาแบบออนไลน์ยังตอบสนองต่อการเข้าถึงบริการของบุคคลยุคปกติวิถีใหม่ (New Normal) หากผู้ให้คำปรึกษาสามารถให้คำปรึกษาแบบออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว และทันต่อสถานการณ์ จะสามารถช่วยเหลือผู้รับบริการที่กำลังประสบปัญหาสุขภาพ ได้ตั้งแต่เริ่มต้นนำไปสู่การปรับตัว ปรับวิธีคิด และสามารถดำเนินชีวิตในช่วงสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์ของความเข้มแข็งทางใจและความต้องการเกี่ยวกับการให้ปรึกษาออนไลน์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด
3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา มี 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาประสบการณ์ของความเข้มแข็งทางใจและความต้องการเกี่ยวกับการให้ปรึกษาออนไลน์

ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพจิต ด้านการให้คำปรึกษา จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 15 ราย

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพจิต ด้านการให้คำปรึกษา จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 15 ราย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ มีประสบการณ์ให้การปรึกษาไม่ต่ำกว่า 2,000 ชั่วโมง โดยมีประสบการณ์การให้การปรึกษารูปแบบวิดีโอ และเกณฑ์การคัดออก คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด

เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างขึ้นเอง มีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open-end Question) เพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยที่ตั้งไว้ แบบสัมภาษณ์มี 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ประสบการณ์ ของความเข้มแข็งทางใจ จำนวน 2 ข้อคำถาม คือ 1) ความหมายความเข้มแข็งทางใจ และ 2) องค์ประกอบความเข้มแข็งทางใจ ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ความต้องการเกี่ยวกับการให้ปรึกษาออนไลน์ฯ จำนวน 3 ข้อคำถาม คือ 1) ผลกระทบทางด้านจิตใจและร่างกายของคนที่ประสบสถานการณ์การระบาดของโควิด - 19 2) ประสบการณ์การให้การช่วยเหลือทางจิตใจแก่ผู้ประสบภาวะวิกฤตสถานการณ์โควิด และ 3) ประสบการณ์การเคยได้รับการช่วยเหลือทางด้านจิตใจจากช่องทางใด การตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมีขั้นตอน ดังนี้ 1) นำแบบสัมภาษณ์ที่ร่างขึ้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พร้อมสรุปย่อถึงตัวแปรและวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญใช้ประกอบการตรวจสอบประเมินความครบถ้วนถูกต้องของเนื้อหาและโครงสร้างของข้อคำถาม (Content Validity) โดยวิเคราะห์ข้อคำถามและพิจารณาประเมินให้ค่าคะแนนเพื่อตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index หรือ IOC) ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2) หลังจากได้รับการประเมินแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญแล้วผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของแต่ละคนจนครบถ้วนทุกข้อคำถาม และ 3) นำข้อมูลการประเมิน (ค่าคะแนนการประเมิน) มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) ซึ่งข้อคำถามมีความตรงตามเนื้อหา มีความเหมาะสมใช้เป็นตัวชี้วัดของตัวแปร ได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม อยู่ในช่วง 0.6 - 0.83

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตประกอบการทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในการสังเกต อาจปกริยา แววดา น้ำเสียง ทศนคติและปฏิกิริยาตอบโต้ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อใช้ในการตรวจสอบและยืนยันข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ ผู้วิจัยได้ เตรียมความพร้อมก่อนการสัมภาษณ์ ประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การเตรียมความพร้อมด้านระบบบันทึกข้อมูลและการรักษาข้อมูลที่เป็นความส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จริยธรรมการทำวิจัย ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเกี่ยวกับสถานที่และเวลาที่ผู้ให้ ข้อมูลสะดวก รวมถึงแสดงข้อคำถามการวิจัยล่วงหน้า ในเวลานัดหมาย ผู้วิจัยมีการแนะนำตัวพร้อม ชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัย พร้อมทั้งแนะนำขั้นตอนการทำสัมภาษณ์ โดยมีการแสดงข้อมูลและ

สาระของการวิจัย การแจ้งสิทธิของผู้ให้ข้อมูลตามหลักการการทำวิจัยในมนุษย์เพื่อขอคำยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง และขออนุญาตในการบันทึกเสียงจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ ตรง ตามจุดมุ่งหมายและ ประเด็นที่ต้องการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อ พิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยไดมานั้นถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง และตอบปัญหาการวิจัย โดยการตรวจสอบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกับศึกษาข้อมูลจาก แหล่งเอกสารประกอบด้วยเพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลผู้วิจัยไดมานั้นถูกต้อง ก่อนที่จะนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ ข้อมูลเริ่มด้วยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ สรุปลุ่ปนัย (Inductive Analysis) นำเสนอด้วยการใช้การวิเคราะห์กลุ่ม (Cluster Analysis) ซึ่ง สามารถแสดงผล ความ สัมพันธ์ของกลุ่มเนื้อหา (Content) ที่มีความถี่ (Frequency) และความถ้อยคำ ที่ใกล้เคียงกัน (Word Similarity)

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของ คนไทยในสถานการณ์โควิด

ประชากรที่ศึกษา คือ คนไทยวัยทำงานทั้งเพศชายและเพศหญิงในพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นการระบาระลอกที่ 2 จำนวน 7,663 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง คือ คนไทยวัยทำงานทั้งเพศชายและเพศหญิงในพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่ง เป็นการระบาระลอกที่ 2 จำนวน 500 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เกณฑ์การคัดเลือกของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดคุณสมบัติของประชาชนวัยทำงานเข้ารับการทดลอง ได้แก่ ประชาชนที่เป็นวัยทำงาน รวมทั้งหญิง - ชาย ที่มีอายุ 25 - 60 ปี เคยป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) จากการระบาดของระลอกที่ 2 สามารถ เข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมได้ตลอดจนสิ้นสุดโครงการ และต้องสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม และเกณฑ์การคัดออก คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยระยะนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท คือ 1) เครื่องมือที่ใช้ใน การทดลอง คือ รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยใน สถานการณ์โควิด ใช้เวลาทำกิจกรรม ครั้งละ 60 นาที รวม 8 ครั้ง นำรูปแบบที่ได้รับการปรับปรุงไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เกี่ยวกับการออกแบบรูปภาพ (Model) องค์ประกอบ ขั้นตอน วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ และความ เหมาะสมของการนำไปใช้ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยความหมายของ ระดับคะแนนเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับตามแนวคิดของ Likert, R. (Likert, R., 1932) ซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนน เฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบฯ ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบและแนะนำ ได้ผลการประเมินรูปแบบฯ มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 4.46$) 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความเข้มแข็งทางใจ (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2563) มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์ให้คะแนน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ข้อคำถามกลุ่มที่ 1 ได้แก่ข้อ 2 ข้อ 3 ข้อ 4 ข้อ 6 ข้อ 7 ข้อ 8 ข้อ 9 ข้อ 10 ข้อ 11 ข้อ 12 ข้อ 13 ข้อ 17 ข้อ 18 ข้อ 19 และข้อ 20 แต่ละข้อให้คะแนนดังนี้ ไม่จริงให้ 1 คะแนน จริงบางครั้ง 2 คะแนน ค่อนข้างจริง 3 คะแนน และจริงมาก 4 คะแนน ข้อคำถามกลุ่มที่ 2 ได้แก่ข้อ 1 ข้อ 5 ข้อ 14 ข้อ 15 และข้อ 16 แต่ละข้อให้คะแนน ดังนี้ ไม่จริงให้ 4 คะแนน จริงบางครั้ง 3 คะแนน ค่อนข้างจริง 2 คะแนน และจริงมาก 1 คะแนน นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับ ประชาชนวัยทำงานใน จังหวัดสมุทรสาคร ที่ไม่ได้รับการคัดเลือก เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน และนำผลการทดลองมาใช้วิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach) แบบวัดความเข้มแข็งทางใจ มีค่าความเชื่อมั่น .85 และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีการแนะนำตัวพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัย พร้อมทั้งแนะนำ ขั้นตอนการทำแบบวัดความเข้มแข็งทางใจและการเข้าร่วมกิจกรรมของรูปแบบฯ การแจ้งสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ตามหลักการการทำวิจัยในมนุษย์เพื่อขอคำยินยอมจาก (Consent) กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตามคุณสมบัติข้างต้น จำนวน 7 คน และทำการทดสอบแบบวัดความเข้มแข็งทางใจก่อนดำเนินการทดลอง (Pretest) ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยจัดกิจกรรมการใช้รูปแบบฯ โดยดำเนินการ รวม 8 ครั้ง ครั้งละประมาณ 60 นาที สัปดาห์ละ 4 ครั้งเป็นเวลา 2 สัปดาห์ หลังจากสิ้นสุดการทดลอง ทำการทดสอบแบบวัดความเข้มแข็งทางใจหลังการทดลอง (Posttest) และนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ ข้อมูลทั่วไปวิเคราะห์โดยใช้สถิติ จำนวน และ ร้อยละ เปรียบเทียบคะแนนความเข้มแข็งทางใจก่อนกับหลังการทดลอง โดยใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบ บูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิดใช้การทดสอบที่แบบกลุ่มตัวอย่าง ไม่อิสระต่อกัน (t-test for Dependent Groups)

ระยะที่ 3 ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด

ประชากรที่ศึกษา คือ คนไทยวัยทำงานทั้งเพศชายและเพศหญิงในพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นการระบาระลอกที่ 2 จำนวน 500 คน (กลุ่มตัวอย่างระยะที่ 2)

กลุ่มตัวอย่าง คือ คนไทยวัยทำงานทั้งเพศชายและเพศหญิงในพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นการระบาระลอกที่ 2 จำนวน 7 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เกณฑ์การคัดเลือกของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบวัดความกังวลต่อไวรัส COVID - 19 (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2563) จำนวน 5 ข้อ และแบบ วัดภาวะหมดไฟ ความเหนื่อยหน่าย (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2563) จำนวน 22 ข้อ คัดกรองกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่มีคะแนนความกังวลต่อไวรัส COVID - 19 (12 คะแนน มีความกังวลในระดับสูง) และคะแนนภาวะ หมดไฟ ความเหนื่อยหน่าย อยู่ในระดับสูง ซึ่งประกอบด้วยความอ่อนล้าทางอารมณ์ 27 คะแนนขึ้นไป การลดความ

เป็นบุคคล 13 คะแนนขึ้นไป และความสำเร็จส่วนบุคคล 0 - 31 คะแนน และเกณฑ์การคัดออก คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยระยะนี้ คือ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ โดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีจำนวน 15 ข้อ มีการให้คะแนนเป็น แบบ Likert scale มี 5 ระดับ 5 คะแนน ได้แก่ มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด (5 คะแนน) มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (1 คะแนน) เรียงตามลำดับ ค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ใช้เกณฑ์ในการจำแนกดังนี้ 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย นำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ที่ได้รับการปรับปรุงไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา อยู่ในช่วง 0.6 - 1.0

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน พร้อมทั้งแนะนำขั้นตอนการทำการประเมินความพึงพอใจต่อการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ การแจ้งสิทธิของกลุ่มตัวอย่างตามหลักการการทำวิจัยในมนุษย์เพื่อขอคำยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง หลังจากสิ้นสุดการทดลองและหลังการทดสอบแบบวัดความเข้มแข็งทางใจหลังการทดลอง (Posttest) ให้กลุ่มตัวอย่างทำการประเมินความพึงพอใจต่อการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล ความพึงพอใจต่อการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อพิจารณาทางด้านจริยธรรม

มีการขออนุญาตและชี้แจงวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ไม่มีการระบุชื่อสกุล และไม่มีข้อมูลใดที่สามารถสื่อย้อนไปยังผู้เข้าร่วมวิจัยได้ รวมถึงผู้เข้าร่วมวิจัยมีสิทธิ์ที่จะออกจากการวิจัยได้ในทุกขั้นตอน นอกจากนี้งานวิจัยยังไม่มี การใส่สิ่งแทรกแซง ไม่มีประเด็นที่ไวต่อความรู้สึก งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร เลขที่ สค 17/2565

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิดโดยใช้ Line OA สามารถสรุปผลการวิจัย รายละเอียดตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ประสพการณ์ของความเข้มแข็งทางใจและความต้องการเกี่ยวกับการให้ปรึกษาออนไลน์

ประสพการณ์ของความเข้มแข็งทางใจในสถานการณ์โควิดของคนไทย พบว่า ความหมายของความเข้มแข็งทางใจ เป็นความมีสติ มีความหวัง การมองโลกตามความเป็นจริง ความกล้า เพื่อจัดการกับทุกสถานการณ์ ดังเช่น ที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า "หวังว่ามันจะผ่านพ้นไปได้" "โรคเกิดใหม่เรื่อย ๆ เราต้องปรับตัวรับกับมัน" และองค์ประกอบความเข้มแข็งทางใจสามารถสรุปได้ 6 ประเด็น ได้ดังนี้ คือ 1) การมีศรัทธาต่อการมีชีวิต หมายถึง มีความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่เพื่อทำประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ดังเช่นที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า "ต้องสู้ต้องทำ" "อยู่เพื่อลูก" 2) การมองโลกในแง่ดี หมายถึง การมีมุมมองที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่น การมองเห็นประโยชน์จากอุปสรรค

ความยากลำบาก ดังเช่นที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “ทุกข้ออยู่กับเราไม่นานหรอก” “ฉีดวัคซีนป้องกันก็ปลอดภัยระดับหนึ่ง” 3) ความสามารถในการปรับอารมณ์ หมายถึง การมีสติรู้ตัว รับรู้ว่าขณะนี้ตนเองรู้สึกอย่างไรพร้อมรับผิชอบต่อการแสดงอารมณ์นั้น และหาวิธีผ่อนคลายให้ตนเองได้ ดังเช่นที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “รู้สึกไม่ปลอดภัย” “ช่วงแรก ๆ สับสนมากคิดอะไรไม่ออก” 4) ความมุ่งมั่นในชีวิตและอนาคต หมายถึง การกำหนดเป้าหมายที่ดีในชีวิต แล้วพยายามไปให้ถึงเป้าหมาย ดังเช่นที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “ทำงานให้เสร็จในแต่ละวัน” “ขายของออนไลน์ ลูกค้าเยอะ เพลินดี” 5) การช่วยเหลือจากครอบครัวชุมชนและหน่วยงาน หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งสนับสนุนต่าง ๆ เช่น ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงาน ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า “มีครอบครัวดูแลกันและกัน” “ได้รับข้อมูลดี ๆ ในการดูแลตนเองจากเจ้าหน้าที่ทางไลน์” และ 6) การมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ หมายถึง การใช้หลักธรรมคำสอนในกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งทางใจตนเอง ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า “ไม่มีใครไม่ตาย แต่เขาก็ไปสบายแล้ว” “ชอบทำบุญตั้งแต่เด็ก ๆ ทำให้ใจเราสงบ”

ความต้องการเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทย ในสถานการณ์โควิด พบว่า 1) ผลกระทบทางด้านจิตใจและร่างกายของคนที่ประสบสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 พบว่า ผลต่อสุขภาพกาย เช่น นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ปวดศีรษะ ปวดท้อง เป็นต้น ผลต่อสุขภาพจิต เช่น หงุดหงิด โกรธง่าย เบื่อหน่าย คิดมาก วิตกกังวล เศร้าหมอง รวมทั้งอาจมีพฤติกรรมเก็บตัว ขวนพะเลาะ มีเรื่องขัดแย้งกับผู้อื่น และหากมีการจัดการความเครียดที่ไม่เหมาะสม ความเครียดสะสมถึงขั้นรุนแรง อาจเกิดภาวะซึมเศร้า หรือเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย ซึ่งผลกระทบทางจิตใจและสังคมในระยะยาว เช่น ความเครียดในการทำงาน เป็นต้น ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า “รู้สึกกังวลหลายสิ่งอย่าง” “กลัวดูแลตัวเองไม่ดีแล้วเอาโรคไปติดคนในบ้าน” “เครียด นอนไม่หลับ ไม่รู้จะทำอะไรก่อนหลังให้คนในครอบครัว” 2) ประสบการณ์การให้การช่วยเหลือทางจิตใจแก่ผู้ประสบภาวะวิกฤตสถานการณ์โควิด พบว่า เคยให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคกับเพื่อน ๆ ช่องทางการรับวัคซีน แนะนำการส่งต่อผู้ป่วยติดเชื้อโรคโควิด - 19 เป็นต้น ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า “ออกไปทำงานกลับมาให้อาบน้ำก่อนเลยเพื่อป้องกันโรค” “ไปลงซื้อฉีดวัคซีนป้องกันโรคด้วยนะ” และ 3) ประสบการณ์การเคยได้รับการช่วยเหลือทางด้านจิตใจ จากช่องทางใด พบว่า ได้รับจากเครือข่ายของครอบครัวและชุมชน ผ่านทางอีเมล โซเชียลมีเดีย การประชุมทางวิดีโอ และโทรศัพท์ เป็นต้น จากข้อความทั้งหมดถูกถ่ายทอดผ่านสื่อในช่องทางต่าง ๆ พร้อมกับน้ำเสียงที่เอื้ออาทรในการพูดคุย การฟังศีรษะขณะพูดกัน จังหวะการพูดที่ช้าลง การใช้ภาษาที่ไม่ซับซ้อนและชัดเจน ไม่มีการโต้เถียงกัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เป็นต้น ดังผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า “มักจะได้รับข้อมูลสถานที่ฉีดวัคซีนป้องกันโควิดจากไลน์กลุ่มเพื่อนและไลน์หมอพร้อม” “แม่ป่วยโรคเรื้อรังจะมีวิดีโอคอลจากโรงพยาบาลแจ้งข่าวการนัดตรวจ”

2. รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด

ตารางที่ 1 รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด

ครั้งที่	หลักการ	จุดประสงค์	องค์ประกอบ		
			ของความเข้มแข็งทางใจ	กิจกรรมและกระบวนการให้คำปรึกษา	การวัดและประเมินผล
ครั้งที่ 1 สร้างสัมพันธภาพ (1 ชั่วโมง)	สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้รับคำปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษา	สร้างสัมพันธภาพ ชี้แจงวัตถุประสงค์ระหว่างผู้รับและผู้ให้คำปรึกษาและประเมินความเข้มแข็งทางใจ		ผู้ให้คำปรึกษาชี้แจงวัตถุประสงค์แก่ผู้รับคำปรึกษา และทำแบบวัดความเข้มแข็งทางใจ	สังเกตจาก ความใส่ใจและการให้ ความ ร่วมมือ
ครั้งที่ 2 การพัฒนาการมีศรัทธาต่อการมีชีวิต (1 ชั่วโมง)	การตระหนักรู้หรือมีสติมากขึ้นต่อการดำรงอยู่	ให้ผู้รับคำปรึกษาเห็นคุณค่า มีความภาคภูมิใจ และเข้าใจในตนเอง	I am	ใช้เทคนิคการจินตนาการ (เกสตอลท์) ร่วมกับ เทคนิคการตระหนักรู้หรือมีสติมากขึ้นต่อการดำรงอยู่ และเทคนิคการรับผิดชอบต่อตนเอง(อัตถิภาวนิยม)	สังเกตจาก ความใส่ใจและการให้ ความ ร่วมมือ
ครั้งที่ 3 การพัฒนาการมองโลกในแง่ดี (1 ชั่วโมง)	การมองโลกในแง่ดีที่สอดคล้องกับความเป็นจริง	ให้ผู้รับคำปรึกษามีความยืดหยุ่นทางความคิด รู้จักมองโลกแง่ดีและมี ความหวัง	I am	ใช้เทคนิคการให้ผู้รับคำปรึกษาใช้สรรพนามของตนเองตรง ๆ (เกสตอลท์), เทคนิคการให้ข้อมูลและเทคนิคการทำให้เกิดความกระจำแก่ผู้รับคำปรึกษา เกี่ยวกับการมองโลกในแง่ดีและการมองโลกในแง่ร้าย (ยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง) ร่วมกับ เทคนิคการตระหนักรู้หรือมีสติมากขึ้นต่อการดำรงอยู่ และเทคนิคการรับผิดชอบต่อตนเอง (อัตถิภาวนิยม)	สังเกตจาก ความใส่ใจและการ ให้ความ ร่วมมือ
ครั้งที่ 4 การพัฒนาความสามารถในการปรับอารมณ์ (1 ชั่วโมง)	รับรู้ศักยภาพของตนเอง ยอมรับตนเอง มีสติแก้ปัญหา อยู่กับปัจจุบัน	ให้ผู้รับคำปรึกษาตระหนักในอารมณ์ มีทักษะในการควบคุมอารมณ์และผ่อนคลายอารมณ์ของตนเอง	I can	ใช้เทคนิคการให้ข้อมูลและเทคนิคการทำให้เกิดความกระจำแก่ผู้รับคำปรึกษาเกี่ยวกับอารมณ์ การจัดการกับอารมณ์ (ยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง) ร่วมกับ เทคนิคการระเบิดความรู้สึกที่ถูกสกัด เทคนิคการตระหนักรู้หรือมีสติมากขึ้นต่อการดำรงอยู่ และเทคนิคการรับผิดชอบต่อตนเอง (อัตถิภาวนิยม)	สังเกตจาก ความใส่ใจและการให้ ความ ร่วมมือ
ครั้งที่ 5 ความมุ่งมั่น	เติมความรู้สึกลึก	ให้ผู้รับคำปรึกษาวางแผนในการ	I can	ใช้เทคนิคการให้ข้อมูลและเทคนิคการทำให้เกิดความกระจำเกี่ยวกับการ	สังเกตจาก ความใส่ใจ

ตารางที่ 1 รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด (ต่อ)

ครั้งที่	หลักการ	จุดประสงค์	องค์ประกอบ		
			ของความเข้มแข็งทางใจ	กิจกรรมและกระบวนการให้คำปรึกษา	การวัดและประเมินผล
ในชีวิตและอนาคต (1 ชั่วโมง)	ที่ตั้งใจให้กับตนเอง	พัฒนาตนเอง และกำหนด		ตั้งเป้าหมายของชีวิต (ยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง) ร่วมกับ เทคนิคการตระหนักรู้หรือมีสติมากขึ้นต่อการดำรงอยู่ และเทคนิคการรับมือกับตนเอง (อัตถิภาวนิยม)	และการให้ ความร่วมมือ
ครั้งที่ 6 การพัฒนา การช่วยเหลือ จาก ครอบครัว ชุมชนและ หน่วยงาน (1 ชั่วโมง)	ปรับตัวและ สร้างสัมพันธ์ภาพ กับบุคคลอื่น	ให้ผู้รับคำปรึกษามี ทักษะการสื่อสารที่ เหมาะสม	I have	โดยใช้เทคนิคการให้ข้อมูลและเทคนิค การทำให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น (ยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง) ร่วมกับ เทคนิคการตระหนักรู้หรือมีสติมากขึ้น ต่อการดำรงอยู่ และเทคนิคการ รับมือกับตนเอง (อัตถิภาวนิยม)	สังเกตจาก ความใส่ใจ และการให้ ความร่วมมือ
ครั้งที่ 7 การพัฒนา การมีศาสนา เป็นสิ่ง ยึดเหนี่ยว จิตใจ (1 ชั่วโมง)	หลักการมีสิ่ง ยึดเหนี่ยว ทางใจ	ให้ผู้รับคำปรึกษา สามารถปฏิบัติ ตามแนวทาง การพัฒนาจิต	I have	โดยใช้เทคนิคการให้ข้อมูลและเทคนิค การทำให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับ ศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ (ยึด บุคคลเป็นศูนย์กลาง), เทคนิคการ เปลี่ยนคำถามให้เป็นคำบอกเล่า (เกส ตอลส์) ร่วมกับเทคนิคการตระหนักรู้ หรือมีสติมากขึ้นต่อการดำรงอยู่ และเทคนิคการรับมือกับตนเอง (อัตถิภาวนิยม)	สังเกตจาก ความใส่ใจ และการให้ ความร่วมมือ
ครั้งที่ 8 ปัจฉิมนิเทศ (1 ชั่วโมง)	สรุปสิ่งที่ ได้รับจาก การให้ คำปรึกษา แบบ ออนไลน์จาก สถานการณ์ โควิด - 19	สะท้อนคิดความ เข้มแข็งทางใจจาก สถานการณ์ โควิด		ผู้ให้คำปรึกษายุติการให้คำปรึกษา และให้ผู้รับคำปรึกษาทำแบบวัดความ เข้มแข็งทางใจ	สังเกตจาก ความใส่ใจ และการให้ ความร่วมมือ

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด

3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 7 ราย พบว่า 1) เพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.14 2) อายุส่วนใหญ่ อายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.43 3) การศึกษา ส่วนใหญ่ ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 51.14 4) อาชีพ ส่วนใหญ่ รับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 51.14 5) สถานภาพ ส่วนใหญ่ สมรส คิดเป็นร้อยละ 85.71 และ 6) รายได้/เดือน ส่วนใหญ่ 10,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.86

3.2 ความเข้มแข็งทางใจของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19)

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนความเข้มแข็งทางใจในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังรูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ (n = 7)

ความเข้มแข็งทางใจ	การทดลอง	$\bar{X}$	SD	t	p
I am	ก่อน	3.28	1.023	4.52*	0.004
	หลัง	4.07	0.65		
I can	ก่อน	3.17	0.83	7.25*	0.002
	หลัง	4.23	0.79		
I have	ก่อน	3.39	1.001	9.84*	0.005
	หลัง	4.54	0.68		
รวม	ก่อน	3.28	0.951	7.20*	0.003
	หลัง	4.28	0.707		

หมายเหตุ: *p < .05

จากตารางที่ 2 ความเข้มแข็งทางใจในสถานการณ์โควิดในกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการเข้าร่วมให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ผ่าน LINE Official Account (LINE OA) พบว่า ก่อนการเข้าร่วมให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ผ่าน LINE Official Account (LINE OA) กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความเข้มแข็งทางใจ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28, SD = 0.951) และหลังการเข้าร่วมให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ผ่าน LINE Official Account (LINE OA) กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความเข้มแข็งทางใจ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28, SD = 0.707) ส่วนก่อนและหลังการเข้าร่วมให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ผ่าน LINE Official Account (LINE OA) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเข้มแข็งทางใจรายด้านสูงขึ้น ด้าน I have (t = 9.84*) มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจสูงที่สุด รองลงมา ด้าน I can (t = 7.25*) และ ด้าน I am (t = 4.52*) ตามลำดับ และทุกด้านมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ p < .05 แสดงว่า รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ ส่งเสริมให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้มแข็งทางใจเพิ่มขึ้นทั้งโดยรวมและรายด้านอย่างชัดเจน (ดังตารางที่ 3)

3.3 ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์โควิด

หลังจากดำเนินการให้คำปรึกษาออนไลน์โดยใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ผ่าน LINE Official Account (LINE OA) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อชุดความรู้รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโดยใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านความเหมาะสมการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ และด้านการขยายผลการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ประสบการณ์ของความเข้มแข็งทางใจและความต้องการเกี่ยวกับการให้ปรึกษาออนไลน์ พบว่า ประสบการณ์ของความเข้มแข็งทางใจ เป็นปัจจัยป้องกันสำคัญที่จำเป็นสำหรับการตอบสนองการปรับตัวของแต่ละบุคคลในสถานการณ์ที่ตึงเครียด จากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) เป็นความสามารถของบุคคลในการปรับตัวและฟื้นตัว ภายหลังที่พบกับเหตุการณ์วิกฤตจะช่วยให้บุคคลผ่านพ้น ปัญหาอุปสรรคและดำเนินชีวิตต่อไปได้ อีกทั้งความต้องการเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาออนไลน์ จากผลกระทบการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ทำให้ประชาชนจำนวนมาก มีความเครียดและความวิตกกังวล ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่ต้องการได้รับการช่วยเหลือแบบไม่ได้เผชิญหน้าเพื่อรักษาระยะห่าง โดยการให้การศึกษาแบบออนไลน์ ขดเขยการไม่ได้เผชิญหน้าปรึกษากันโดยตรง และสามารถให้การปรึกษา แม้ตัวผู้รับและผู้ส่งจะอยู่ห่างไกลกัน

รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด ประกอบด้วย 8 ครั้ง 8 ชั่วโมง ได้แก่ ครั้งที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพและชี้แจงวัตถุประสงค์ ครั้งที่ 2 การพัฒนาการมีศรัทธาต่อการมีชีวิต (ด้าน I am) ครั้งที่ 3 การพัฒนาการมองโลกในแง่ดี (ด้าน I am) ครั้งที่ 4 การพัฒนาความสามารถในการปรับอารมณ์ (ด้าน I can) ครั้งที่ 5 การพัฒนาความมุ่งมั่นในชีวิตและอนาคต (ด้าน I can) ครั้งที่ 6 การพัฒนาการช่วยเหลือจากครอบครัวชุมชนและหน่วยงาน (ด้าน I have) ครั้งที่ 7 การพัฒนาการมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ (ด้าน I have) และครั้งที่ 8 ปัจฉิมนิเทศ โดยการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด ผ่านระบบ LINE Official Account (LINE OA) ซึ่งการใช้ระบบออนไลน์โดยใช้เครื่องมือและแพลตฟอร์มดิจิทัลในการติดต่อสื่อสารกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ช่วงการระบาดของโรคโควิด - 19 ซึ่งการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ คือ การสร้างสายสัมพันธ์ทางดิจิทัล เนื่องจากบุคคลต้องรักษาระยะห่างทางกายภาพ การสื่อสารทางดิจิทัลสามารถช่วยรับมือกับปัญหาการแยกตัวจากสังคมได้ ประโยชน์ของการสื่อสารออนไลน์ต่อสังคม เช่น การช่วยเหลือบุคคล สมาชิกในครอบครัว และสมาชิกในชุมชน ควบคุมอารมณ์และลดภาวะซึมเศร้าได้ (Haywantee, R. et al, 2022) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กนกวรรณ วังมณี และศิวนธรณ์ สองแสน พบว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยารายบุคคลแบบออนไลน์ โดยให้คำปรึกษาผ่านโปรแกรม Google Meet ประกอบด้วย 8 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 สร้างสัมพันธภาพ ครั้งที่ 2 การปฏิบัติตัวภายใต้โควิด 19 ครั้งที่ 3 การตระหนัก เรียนรู้ป้องกันไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ครั้งที่ 4 ทักษะชีวิตสู้โควิด - 19 ครั้งที่ 5 การเสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว ครั้งที่ 6 การปรับตัวด้านการเรียนวิถีใหม่ ครั้งที่ 7 การรับมือข้อต่อชุมชน

และ ครั้งที่ 8 ปัจฉิมนิเทศ รวมเวลาในการให้คำปรึกษา 8 ชั่วโมง และผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($M = 4.07$, $SD = 1.9$) (กนกวรรณ วังมณี และศิวัณณ์ สองแสง, 2564)

ประสิทธิภาพของรูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด ซึ่งความเข้มแข็งทางใจในสถานการณ์โควิดของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความเข้มแข็งทางใจโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความเข้มแข็งทางใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนก่อนและหลังการเข้าร่วมการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเข้มแข็งทางใจรายด้านสูงขึ้น ด้าน I have มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจสูงที่สุด รองลงมา ด้าน I can และ ด้าน I am ตามลำดับ และทุกด้านมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น และความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ของกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์โควิดกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโดยใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านความเหมาะสมการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ และด้านการขยายผลการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ แสดงว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด ส่งเสริมให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้มแข็งทางใจเพิ่มขึ้นทั้งโดยรวมและรายด้านอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประภาศรี ปัญญาวิรัชชัย และภวณัย กาญจนจิรากร พบว่า ค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งทางใจในภาพรวมของประชากรวัยทำงานกลุ่มบุคคลทั่วไป อยู่ระดับเกณฑ์ปกติ ($\bar{X} = 57.98 \pm 7.17$) และกลุ่มเสี่ยงอยู่ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ($\bar{X} = 54.16 \pm 8.79$) ประชากรวัยทำงานกลุ่มบุคคลทั่วไปมีคะแนนความเข้มแข็งทางใจเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ประภาศรี ปัญญาวิรัชชัย และภวณัย กาญจนจิรากร, 2565) และการศึกษาของ กันต์ฤทัย ปานทอง และเพ็ญญา แดงด้อมยุทธ พบว่า ภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุโรคซึมเศร้าหลังได้รับโปรแกรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจที่เน้นการฝึกสติต่ำกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุโรคซึมเศร้าหลังได้รับโปรแกรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจที่เน้นการฝึกสติต่ำกว่าผู้สูงอายุโรคซึมเศร้าที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (กันต์ฤทัย ปานทอง และเพ็ญญา แดงด้อมยุทธ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด สักระยะให้ออกมาในรูปแบบประกอบด้วย 8 ครั้ง 8 ชั่วโมง ได้แก่ ครั้งที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพและชี้แจงวัตถุประสงค์ ครั้งที่ 2 การพัฒนาการมีศรัทธาต่อการมีชีวิต (ด้าน I am) ครั้งที่ 3 การพัฒนาการมองโลกในแง่ดี (ด้าน I am) ครั้งที่ 4 การพัฒนาความสามารถในการปรับอารมณ์ (ด้าน I can) ครั้งที่ 5 การพัฒนาความมุ่งมั่นในชีวิตและอนาคต (ด้าน I can) ครั้งที่ 6 การพัฒนาการช่วยเหลือจากครอบครัวชุมชนและหน่วยงาน (ด้าน I have) ครั้งที่ 7 การพัฒนาการมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ (ด้าน I have) และครั้งที่ 8 ปัจฉิมนิเทศ โดยการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด ผ่านระบบ LINE Official Account (LINE OA)

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์แบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของคนไทยในสถานการณ์โควิด ได้นำแนวคิดความเข้มแข็งทางใจ ร่วมกับการบูรณาการทฤษฎีการให้คำปรึกษาเข้าด้วยกันประกอบด้วย ทฤษฎีกลุ่มเกสโตลท์ ทฤษฎีอัตถิภาวนิยม และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทฤษฎีการให้คำปรึกษาดังกล่าวข้างต้นเป็นทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มมนุษยนิยมแบบไม่นำทาง (Non-directive Approach) เป็นลักษณะของการให้คำปรึกษาที่ยึดตัวผู้รับคำปรึกษาเป็นหลัก (Client-centered Approach) และร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมได้รูปแบบการให้การปรึกษาออนไลน์ฯ ผ่าน LINE OA เหมาะกับการประยุกต์ใช้ในประชาชนหรือกลุ่มเสี่ยงในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ซึ่งเนื้อหากิจกรรมของรูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ จำนวน 8 ครั้ง ได้แก่ 1) I am (ด้านการพัฒนาการมีศรัทธาต่อการมีชีวิต และด้านการพัฒนาการมองโลกในแง่ดี) 2) I can (ด้านการพัฒนาความสามารถในการปรับอารมณ์ และด้านการพัฒนาความมุ่งมั่นในชีวิตและอนาคต) และ 3) I have (ด้านการพัฒนาการช่วยเหลือจากครอบครัวชุมชนและหน่วยงานและด้านการพัฒนาการมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ) กลุ่มตัวอย่างหลังการใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ มีคะแนนความเข้มแข็งทางใจโดยรวมและรายด้าน สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะ มีดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) ด้านการจัดการกับปัญหาด้านสุขภาพจิตอย่างมีระบบ ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการปรึกษาหรือผู้ให้คำปรึกษาควรมีข้อมูลทางด้านสถิติในการประกอบการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการปรึกษาควรมีการส่งเสริมให้บุคคลตระหนักถึงความสำคัญของการเข้ารับบริการปรึกษาออนไลน์ที่ทันสมัย เข้าใช้บริการง่ายและรวดเร็ว รวมไปถึงช่องทางการให้บริการออนไลน์อื่น ๆ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบและทั่วถึง ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาจึงควรอำนวยความสะดวกให้บุคคลในการเข้าถึงการรับบริการปรึกษาออนไลน์ให้ได้มากที่สุด 1.2) ด้านการทดลองใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแนวใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในสถานการณ์วิกฤต ซึ่งผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาต้องพยายามแสวงหานวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการให้คำปรึกษาเพื่อให้สะดวกในการใช้งานและง่ายต่อเข้าถึง 1.3) ด้านการเรียนรู้การให้คำปรึกษาออนไลน์จากประสบการณ์ของตนเองและอดีต ซึ่งผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาควรนำข้อผิดพลาดที่เกิดจากผู้ให้คำปรึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการปรึกษามาปรับใช้ให้เป็นประสบการณ์การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ 1.4) ด้านการเรียนรู้การให้คำปรึกษาออนไลน์จากประสบการณ์และสิ่งที่ผู้อื่นทำได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการปรึกษา ควรแนะนำผู้ให้คำปรึกษาศึกษาจากองค์กรอื่น ๆ ที่มีความเป็นเลิศในด้านการจัดการปัญหาด้านสุขภาพจิตต่างๆ และพยายามบริหารจัดการหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการให้บริการปรึกษาที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศ และ 1.5) ด้านการถ่ายทอดความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การนำโปรแกรมการให้คำปรึกษาออนไลน์ โดยใช้ Line OA ไปใช้กับผู้รับคำปรึกษา ผู้รับคำปรึกษาจะต้องสามารถใช้โปรแกรม Line OA ได้เป็นอย่างดี สามารถนำไปใช้ในการให้การปรึกษาแบบออนไลน์ แก่กลุ่มเป้าหมายที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์ภาวะวิกฤติต่างๆ ได้ เนื่องจากโปรแกรมมีความสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและมีเครื่องมือที่เป็นแอปพลิเคชันด้านสุขภาพจิต ซึ่งมีประสิทธิภาพในการลดความวิตกกังวลและภาวะหมดไฟของผู้ที่กำลังเผชิญปัญหาด้านสุขภาพจิตได้และแอปพลิเคชันสนับสนุน

ให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างผู้รับการปรึกษาและผู้ให้คำปรึกษาได้ หากประสงค์จะนำไปใช้ตามแนวคิดหรือทฤษฎีอื่น ๆ และ/หรือกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ควรมีการปรับปรุงคุณสมบัติของโปรแกรมการให้คำปรึกษาออนไลน์ฯ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการให้การปรึกษาแบบออนไลน์รายบุคคลตามแนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจผ่านแอปพลิเคชันด้านสุขภาพจิตกับแนวคิดหรือทฤษฎีอื่น ๆ และ 2.2) ควรศึกษาโปรแกรมการให้คำปรึกษาออนไลน์ โดยใช้ LINE OA ซึ่งในบางครั้งสัญญาณอาจจะไม่เสถียร ในการปรึกษาออนไลน์ในการวิจัยครั้งถัดไปอาจจะลองเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้มากกว่าเดิม ได้แก่ โปรแกรมสำหรับใช้ในการปรึกษารูปแบบวิดีโอคอล เช่น Skype, google meeting, Zoom เป็นต้น หรือโปรแกรมที่สร้างขึ้นใหม่อื่น ๆ เพื่อใช้สำหรับการปรึกษาโดยเฉพาะ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ 2564

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ วังมณี และศิวัณณ์ สองแสง. (2564). โปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยารายบุคคลแบบออนไลน์เพื่อการปรับตัวทางสังคมภายใต้สถานการณ์โควิด 19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 32(2), 29-42.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2563). แบบทดสอบด้านสุขภาพจิต. เรียกใช้เมื่อ 1 ธันวาคม 2563 จาก <https://dmh.go.th/test/>
- กันต์ฤทัย ปานทอง และเพ็ญญา แดงด้อมยุทธ. (2561). ผลของโปรแกรมการสร้างความเข้มแข็งทางใจที่เน้นการฝึกสติต่อภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุโรคซึมเศร้า. วารสารเกื้อการุณย์, 25(2), 105-118.
- ประกาศรี ปัญญาวิชชัย และภวณีย์ กาญจนจิรากร. (2565). การศึกษาความเข้มแข็งทางใจ (Resilience Quotient) ของประชาชนไทยในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 15(1), 318-333.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดสมุทรสาคร พ.ศ. 2564. สมุทรสาคร: สำนักงานสถิติจังหวัดสมุทรสาคร.
- อัมพร เบญจพลพิทักษ์ และคณะ. (2565). ผลกระทบด้านสุขภาพจิตของประชาชนต่อสถานการณ์ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) เขตสุขภาพที่ 5. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.).
- Corey, C. (2012). Theory and practice of counseling & psychotherapy. (9th ed.). Belmont, CA: Thomson Learning.
- Grotberg, E. H. (1995). Typing your inner strength: How to find the resilience to deal with anything. Oakland, C.A.: New Harbinger.

- Haywantee, R. et al. (2022). COVID-19 Adaptive Interventions: Implications for Wellbeing and Quality-of-Life. Retrieved October 1, 2024, from <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.810951>
- Likert, R. (1932). A Technique for the Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*, 140(22), 4-53.
- Marcia, S. et al. (2022). A task-shared, collaborative care psychosocial intervention for improving depressive symptomatology among older adults in a socioeconomically deprived area of Brazil (PROACTIVE): a pragmatic, two-arm, parallel-group, cluster-randomized controlled trial. *Lancet Healthy Longev*, 3(10), e690-702.
- Nicole, M. et al. (2022). Roots, prefixes, and suffixes: decoding medical terminology using an online enquiry-based learning intervention for nursing associates. Retrieved October 1, 2024, from <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2022.103534>
- Yuttachai, H. et al. (2022). A study on the Relationships Between Competencies, Adaptabilities and Quality of life in the Work of a Hotel Employee in Phuket in the Era of New Normal Contexts. In HRM NPST National Conference 2024. Faculty of Humanities and Social Sciences. Thaksin University.

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่มีต่อผลการดำเนินงาน คลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย *

CAUSAL FACTORS OF WAREHOUSE TECHNOLOGY MANAGEMENT AFFECTING THE PERFORMANCE OF CENTRAL LOGISTICS WAREHOUSES IN E-COMMERCE IN THAILAND

พีระพงษ์ นิลรัตน์*, ศิธา ปัญญาวรรณวงศ์

Pheerapong Nilrat*, Sitha Panyavacharawongse

คณะโลจิสติกส์และเทคโนโลยีการบิน มหาวิทยาลัยเซาท์อีสต์บางกอก กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Logistics and Aviation Technology, Southeast Bangkok University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail joejoe85165577@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่มีต่อผลการดำเนินงาน 2) ศึกษาอิทธิพลของการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่ส่งผลต่อการดำเนินงานคลังสินค้า และ 3) นำเสนอแนวทางการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่ส่งผลต่อการดำเนินงานคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การดำเนินใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานเก็บข้อมูลแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างจากผู้จัดการคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย 400 บริษัทคลังสินค้า และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมคลังสินค้า จำนวน 12 คน ควบคู่กับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และโมเดลสมการโครงสร้าง การวิจัยพบว่า องค์ประกอบปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้าประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าโดยองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ บุคลากรความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 0.94 2) ประสิทธิภาพการทำงานที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ การจ่ายสินค้า 0.97 และ 3) คุณลักษณะคลังสินค้าที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ ความปลอดภัย 0.87 นอกจากนี้ระบบเทคโนโลยีคลังสินค้ามีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมโดยระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าอาจไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อผลการดำเนินงานมาก แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานโดยรวมอย่างมาก ข้อเสนอแนะจากผลวิจัยนี้ คือ การขับเคลื่อนคลังสินค้าให้ก้าวสู่ยุคดิจิทัล ภาครัฐกิจที่ต้องปรับตัวและลงทุนในเทคโนโลยี และภาครัฐที่ต้องมีบทบาทในการสนับสนุน ส่งเสริม ผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ช่วยให้ภาคโลจิสติกส์ไทยสามารถยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบาย Thailand 4.0

คำสำคัญ: การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า, คลังสินค้าอัจฉริยะ, ศูนย์กลางโลจิสติกส์, พาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์, โลจิสติกส์

Abstract

This research aims to 1) Analyze the causal factors of warehouse technology management affecting operational performance 2) Study the influence of warehouse technology management on warehouse operations and 3) Propose guidelines for managing warehouse technology systems that impact the operations of e-commerce logistics centers. The study employs a mixed-methods approach, collecting data from surveys of 400 logistics warehouse managers in Thailand and in-depth interviews with 12 industry experts. The research utilizes confirmatory factor analysis and structural equation modeling. The findings indicate that the causal factors affecting warehouse operational performance include three main components 1) Warehouse technology management, with the most significant component being IT personnel knowledge (0.94) 2) Operational efficiency, with the most significant aspect being product delivery (0.97) 3) Warehouse characteristics, with the most significant feature being safety (0.87) Additionally, warehouse technology systems have both direct and indirect influences, serving as a crucial tool to enhance operational efficiency, which positively impacts overall performance. The recommendations from this research include driving warehouses towards digitalization by investing in technology, requiring the business sector to adapt and invest in technology, and necessitating government support to utilize these findings as guidelines to enhance Thailand's logistics competitiveness and achieve sustainable economic growth, aligning with the goals of Thailand 4.0 policy.

Keywords: Warehouse Technology Management, Smart Warehouse, Logistics Hub, E-commerce, Logistics

บทนำ

ในระดับสากลการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในภาคพาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว แนวคิด “คลังสินค้าอัจฉริยะ” ที่ผสมผสานระบบดิจิทัล ระบบอัตโนมัติ และปัญญาประดิษฐ์ ได้ถูกพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Wu, B. et al., 2022) การศึกษาของสมาคมผู้ประกอบการพาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ไทย พบว่า ผู้ประกอบการไทยกว่าร้อยละ 65 ประสบปัญหาในการจัดการคลังสินค้า โดยเฉพาะด้านการควบคุมสินค้าคงคลังและการจัดการพื้นที่จัดเก็บ สำหรับผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคกลาง (สมาคมผู้ประกอบการพาณิชยกรรมอิเล็กทรอนิกส์ไทย, 2565) จากการสำรวจของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ร้อยละ 70 ยังคงใช้ระบบการจัดการคลังสินค้าแบบดั้งเดิม (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566) ประกอบกับปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและข้อจำกัดด้านเงินทุน (ฐิติมา เจริญศรี และศุภวัฒน์

สุวรรณ, 2565) จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการคลังสินค้าอัจฉริยะที่มีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทย (อรรถพล บุญมี, 2563) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการคลังสินค้าให้ประสบความสำเร็จนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย ยังมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการใช้เทคโนโลยีในคลังสินค้า เช่น การบูรณาการระบบเทคโนโลยี ความพร้อมของบุคลากร และการออกแบบกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

จากปัญหาและความท้าทายดังกล่าว งานวิจัยนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่มีต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย โดยครอบคลุมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรหลัก ได้แก่ การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (Van, G. M. et al., 2021) ประสิทธิภาพการทำงาน (Wu, B. et al., 2022) คุณลักษณะคลังสินค้า (Vishniakov, A., 2022) และผลการดำเนินงานคลังสินค้า รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้ามีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานและคุณลักษณะคลังสินค้า ส่งผลต่อผลการดำเนินงานโดยรวมของคลังสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมสำหรับการพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ในประเทศไทย

โดยมีตัวอย่างการนำระบบคลังสินค้าอัจฉริยะมาใช้ในการประเทศต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จ เช่น ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งมีการนำเทคโนโลยี IoT และระบบอัตโนมัติมาใช้ในการจัดการคลังสินค้าอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้สามารถลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้อย่างมาก นอกจากนี้ งานวิจัยนี้จะทำการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวโน้มเทคโนโลยีสำคัญที่ส่งผลต่อคลังสินค้า เช่น Internet of Things (IoT), Cloud Computing, Big Data Analytics และ Artificial Intelligence (AI) เพื่อให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาลังสินค้าในอนาคต (Alsudani, M. et al., 2023)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่ส่งผลต่อการดำเนินงานคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ซึ่งผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณมุ่งศึกษาและเก็บข้อมูลจากผู้บริหารในอุตสาหกรรมคลังสินค้าในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ซึ่งเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของประเทศไทย เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของคลังสินค้าอัจฉริยะ ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งวิเคราะห์และสรุปผลเชิงลึกเพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการจัดการระบบเทคโนโลยีในบริบทของโลจิสติกส์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

ในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเก็บรวบรวม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้จัดการคลังสินค้าของสถานประกอบการในอุตสาหกรรมคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (Bangkok Metropolitan Region: BMR) โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้และมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการคลังสินค้า โดยมีข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง สถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับคลังสินค้าในพื้นที่ BMR จำนวน 1,348 แห่ง ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้พิจารณาตามแนวทางของ (Hair, J. et al., 2006) ซึ่งแนะนำว่าสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 - 20 เท่าของจำนวนพารามิเตอร์ในโมเดล เนื่องจากโมเดลที่ใช้ในการวิจัยนี้มีพารามิเตอร์ทั้งหมด 19 เส้นทาง (Path) ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม คือ 190 - 380 ราย ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 ราย เพื่อให้ครอบคลุมข้อกำหนดในการวิเคราะห์โมเดลและรองรับกรณีที่เป็นแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ การเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างยังช่วยลดปัญหาความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง ครอบคลุมประเด็นสำคัญของแต่ละตัวแปร 2567

โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็นสองส่วนหลักเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง เป็นการเก็บข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับองค์กรของผู้ตอบ เช่น ประเภทขององค์กร (บริษัทเอกชนของคนไทย, บริษัทเอกชนต่างชาติ, หรือบริษัทเอกชนที่เป็นการร่วมทุนระหว่างคนไทยและต่างชาติ) ขนาดขององค์กร (เช่น จำนวนพนักงาน) และระยะเวลาการดำเนินงาน (เช่น ดำเนินการน้อยกว่า 3 ปี, 3 - 5 ปี, 6 - 10 ปี, หรือมากกว่า 10 ปี) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงลึกต่อไป ส่วนที่สอง เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรแฝง (Latent Variables) ซึ่งรวมถึงตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรแฝงภายนอก จำนวน 1 ตัวแปร คือ การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า ตัวแปรส่งผ่าน 2 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพการทำงานและคุณลักษณะคลังสินค้า ตัวแปรแฝงภายใน 1 ตัวแปร คือ ผลการดำเนินการจัดการคลังสินค้าอัจฉริยะ ใช้มาตรวัดแบบประเมินค่า 5 ระดับ คือ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 เท่ากับ เห็นด้วยน้อย 3 เท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง 4 เท่ากับ เห็นด้วยมาก และ 5 เท่ากับ เห็นด้วยมากที่สุด เพื่อวัดระดับความคิดเห็นและทัศนคติของผู้ตอบในแต่ละตัวแปร หลังจากพัฒนาแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านตรวจสอบ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านโลจิสติกส์ 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิเคราะห์ใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินว่าข้อคำถามแต่ละข้อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ โดยมีเกณฑ์ว่า ค่า IOC ที่มากกว่า 0.50 แสดงว่าข้อคำถามมีความเหมาะสมและสามารถใช้งานได้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างหลัก ผลการวิเคราะห์ พบว่าค่า Cronbach's Alpha ของแบบสอบถามทั้งหมดอยู่ที่ .976 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับ สูงมาก สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงได้อย่างมั่นใจ กระบวนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามทั้งหมดนี้ ช่วยให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยมีคุณภาพเพียงพอทั้งในด้านความเที่ยง (Reliability) และความ

ตรง (Validity) ซึ่งจะส่งผลให้ผลการวิจัยที่ได้มีความน่าเชื่อถือและสามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในเชิงวิชาการและวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Suwimon, T., 2007)

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารในอุตสาหกรรมคลังสินค้าในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ผ่านการสัมภาษณ์และแบบสอบถามทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ โดยผู้วิจัยติดต่อทางคณะโลจิสติกส์ ของมหาวิทยาลัยฯ เพื่อขอหนังสือแนะนำ ขอความร่วมมือจากสถานประกอบการในการส่งแบบสอบถาม ติดตามและรับแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยมีระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ 6 เดือน ช่วงเวลา มิถุนายน ถึง พฤศจิกายน 2567 โดยผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณถูกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติเบื้องต้น เช่น ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อประเมินความเหมาะสมของโมเดลวิจัย (Model Fit) และตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและตัวแปรที่สังเกตได้ ค่าดัชนีในการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้ χ^2 -test เกณฑ์ ไม่มีนัยสำคัญ ($p > 0.05$), χ^2/df เกณฑ์ < 2.00 = สอดคล้องกลมกลืนดี $2.00 - 5.00$ = สอดคล้อง กลมกลืน พอใช้ได้, CFI (Comparative Fit Index) เกณฑ์ ≥ 0.95 = สอดคล้องกลมกลืนดี $0.90 - 0.95$ = สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้, GFI (Goodness of Fit Index) ≥ 0.95 = สอดคล้องกลมกลืนดี $0.90 - 0.95$ = สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้, AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) เกณฑ์ ≥ 0.95 = สอดคล้องกลมกลืนดี $0.90 - 0.95$ = สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้, RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) เกณฑ์ < 0.05 = สอดคล้องกลมกลืนดี $0.05 - 0.08$ = สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ $0.08 - 1.00$ = สอดคล้องกลมกลืนไม่ค่อยดี > 0.10 = สอดคล้องกลมกลืนไม่ดี, SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) เกณฑ์ < 0.05 , < 0.08 (สุภมาส อังคุโชติ, 2567)

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงในอุตสาหกรรมคลังสินค้า จำนวน 12 ท่าน โดยผู้วิจัยติดต่อทางคณะโลจิสติกส์ ของมหาวิทยาลัยฯ เพื่อขอหนังสือแนะนำ ขอความร่วมมือจากสถานประกอบการในการ สัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดเทปสัมภาษณ์แบบคำต่อคำและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงเนื้อหา (Thematic Analysis) เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการคลังสินค้าอัจฉริยะ การสัมภาษณ์ช่วยตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลวิเคราะห์เชิงปริมาณและพัฒนาแนวทางปรับปรุงระบบเทคโนโลยี เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการทำงาน การพัฒนาทักษะบุคลากร และการลงทุนในเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทั้งนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนวคิดใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทธุรกิจและความต้องการของตลาดโลจิสติกส์โดยมีระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ 6 เดือน ช่วงเวลา มิถุนายน ถึง พฤศจิกายน 2567

ในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยได้สรุป วิเคราะห์ และอภิปรายผลการศึกษาโดยพิจารณาข้อค้นพบที่สำคัญและเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่ดีส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานและคุณลักษณะคลังสินค้าดีขึ้น และประสิทธิภาพการทำงานและคุณลักษณะคลังสินค้าที่ดีขึ้นส่งผลให้ผลการดำเนินงานคลังสินค้าดีขึ้น ผลการศึกษาถูกนำเสนอในรูปแบบบทความวิชาการเพื่อเผยแพร่ในวารสารที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การเผยแพร่นี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างประโยชน์ทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติในอุตสาหกรรมคลังสินค้า อีกทั้งยังสามารถนำผลการศึกษามาเป็น

ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าในอนาคต เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในเวทีระดับสากล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้จัดการคลังสินค้าในอุตสาหกรรมคลังสินค้า ศูนย์กลางโลจิสติกส์สำหรับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นสะท้อนลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วยสถานประกอบการในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยสถานประกอบการส่วนใหญ่เป็นบริษัทเอกชนของคนไทย คิดเป็นร้อยละ 42.0 รองลงมา คือ บริษัทเอกชนของคนไทยที่ร่วมทุนกับต่างชาติ ร้อยละ 33.2 และบริษัทเอกชนต่างชาติ ร้อยละ 24.8 ในด้านขนาดขององค์กร ส่วนใหญ่มีพนักงานระหว่าง 31 ถึง 100 คน คิดเป็นร้อยละ 43.7 และในด้านระยะเวลาดำเนินกิจการ ส่วนใหญ่ดำเนินการมา 3 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.0 และผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นและความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของโมเดลแสดงให้เห็นว่าข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยในระดับสูง มีความแปรปรวนต่ำ และมีการแจกแจงใกล้เคียงปกติ แม้ข้อมูลบางส่วนจะมีการแจกแจงไม่เป็นปกติ แต่โมเดลวิจัยยังคงสอดคล้องกับสมมติฐาน และพบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ในคลังสินค้าอัจฉริยะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลยุทธ์และนโยบายในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ของประเทศไทย

ตัวแปรทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.219 ถึง 4.259 ซึ่งสะท้อนถึงระดับความคิดเห็นที่อยู่ในระดับสูง ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ในช่วง 0.530 ถึง 0.570 บ่งชี้ว่าข้อมูลมีการกระจายตัวต่ำ และมีความสอดคล้องกันในกลุ่มตัวอย่าง ค่าความเบ้ (Skewness) ของตัวแปรทั้งหมดอยู่ในช่วง - 0.815 ถึง - 0.421 แสดงถึงการกระจายตัวของข้อมูลที่เอนเอียงไปทางซ้ายเพียงเล็กน้อย ค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ในช่วง - 0.361 ถึง 1.159 ซึ่งแสดงว่าข้อมูลมีการกระจายตัวใกล้เคียงกับการแจกแจงปกติ ตามเกณฑ์ของ Kline (1994) ที่ระบุว่าค่าความเบ้ควรน้อยกว่า 3.00 และค่าความโด่งควรน้อยกว่า 10.00 ข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถนำมาวิเคราะห์ในโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ได้อย่างเหมาะสม สามารถนำมาวิเคราะห์โมเดลสมการ ซึ่งมีรายละเอียด ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปค่าค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้

ตัวแปร	Mean	S.D.	Min	Skewness	Kurtosis
การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT)	4.251	0.531	1.810	-0.601	0.567
ประสิทธิภาพการทำงาน (EF)	4.259	0.569	1.440	-0.815	1.159
คุณลักษณะคลังสินค้า (CH)	4.246	0.570	2.330	-0.590	-0.068
ผลการดำเนินการจัดการคลังสินค้า (PF)	4.219	0.530	2.470	-0.421	-0.361

หมายเหตุ SE ของ Skewness = 0.122; SE ของ Kurtosis = 0.243

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสำหรับปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ในภาคพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย พบว่าตัวแปรแฝงทั้งหมดมีค่าความน่าเชื่อถือและค่าความแปรปรวนที่อธิบายได้ (Average Variance Extracted: AVE) อยู่ในระดับที่เหมาะสม ยืนยันถึงความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลจริง ตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดมีค่า Factor Loading สูง

กว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ 0.60 และค่าความน่าเชื่อถือเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability: CR) สูงกว่า 0.70 สะท้อนถึงความแม่นยำในการอธิบายตัวแปรแฝง ดังรายละเอียดในตารางที่ปรับปรุงใหม่ด้านล่างรายละเอียดตามตารางที่ 2

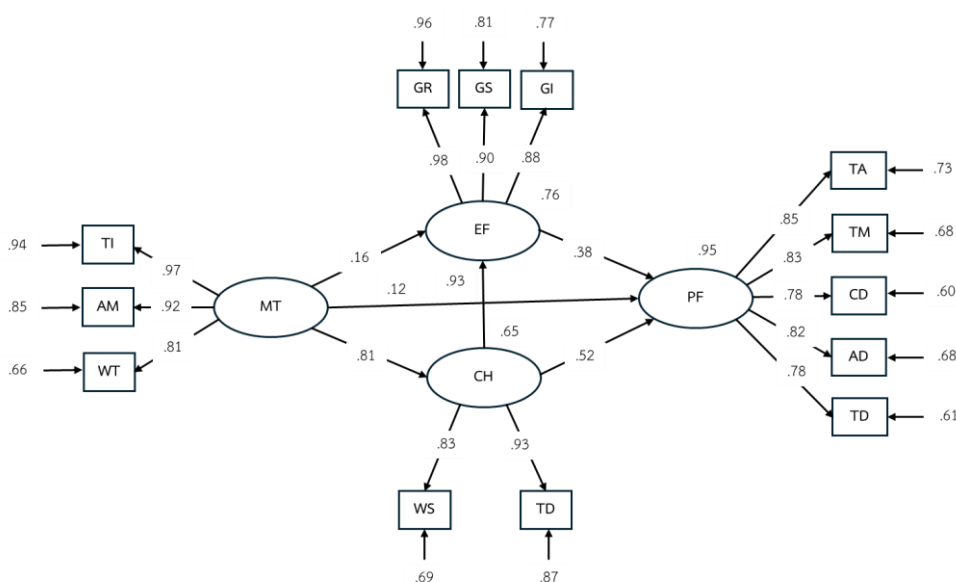
ตารางที่ 2 ค่าสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ตัวแปรแฝง	pc>.60	pv>.50	ตัวแปรสังเกตได้	น้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading)	S.E.	C.R.	p-value
MT	0.97	0.93	WT	0.850	0.033	25.690	< 0.001
			AM	0.895	0.032	29.735	< 0.001
			IT	0.944	0.036	29.735	< 0.001
EF	0.98	0.94	GR	0.885	0.039	24.110	< 0.001
			GS	0.875	0.043	22.253	< 0.001
			GI	0.976	0.047	22.253	< 0.001
CH	0.95	0.90	WA	0.868	0.039	23.966	< 0.001
			WS	0.870	0.045	23.966	< 0.001
PF	0.98	0.92	TD	0.884	0.037	27.466	< 0.001
			AD	0.922	0.034	30.639	< 0.001
			CD	0.908	0.036	28.617	< 0.001
			TM	0.882	0.030	31.000	< 0.001
			TA	0.855	0.036	27.343	< 0.001

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในระดับดีมาก โดยตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (pc) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 0.60 อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.95 - 0.98 และมีค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (pv) สูงกว่าเกณฑ์ 0.50 โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.90 - 0.94 เมื่อพิจารณาตัวแปรแฝง การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) พบว่า มีตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัว โดยตัวแปรบุคลากรความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่ 0.944 รองลงมา คือ การจัดการอัตโนมัติ (AM) ที่ 0.895 และระบบเทคโนโลยี (WT) ที่ 0.850 ตามลำดับ สำหรับตัวแปรแฝง ประสิทธิภาพการทำงาน (EF) พบว่า ตัวแปร การจ่ายสินค้า (GI) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่ 0.976 ตามด้วย การรับสินค้า (GR) ที่ 0.885 และการจัดเก็บสินค้า (GS) ที่ 0.875 ในส่วนของตัวแปรแฝง คุณลักษณะคลังสินค้า (CH) มีตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัว คือ ความปลอดภัย (WS) และ พื้นที่คลังสินค้า (WA) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบใกล้เคียงกันที่ 0.870 และ 0.868 ตามลำดับ ตัวแปรแฝงผลการดำเนินการจัดการคลังสินค้า (PF) ตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว โดย มิติด้านความแม่นยำ (AD) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่ 0.922 รองลงมา คือ มิติด้านการจัดการต้นทุน (CD) ที่ 0.908 มิติด้านเวลา (TD) ที่ 0.884 มิติด้านกระบวนการจัดการระบบเทคโนโลยี (TM) ที่ 0.882 และ มิติด้านการตรวจสอบ การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (TA) ที่ 0.855 ตามลำดับ ทั้งนี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทุกตัวแปรสังเกตได้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < .001$) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวสามารถวัดตัวแปรแฝงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในระดับที่ยอมรับได้

โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า โมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในระดับที่ดี โดยตัวแปรแฝงทั้งหมดมีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Composite Reliability: CR) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 0.60 และมีค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 0.50 โดยค่าดังกล่าวอยู่ในช่วงระหว่าง 0.95-0.98 สำหรับ CR และ 0.90-0.94 สำหรับ AVE แสดงให้เห็นถึงคุณภาพและความน่าเชื่อถือของโมเดลในระดับสูง เมื่อพิจารณาตัวแปรแฝง “การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT)” ซึ่งมีตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัว พบว่า ตัวแปร “บุคลากรความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT)” มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่ 0.944 รองลงมา คือ “การจัดการระบบอัตโนมัติ (AM)” ที่ 0.895 และ “การบูรณาการระบบเทคโนโลยีดิจิทัลคลังสินค้า (WT)” ที่ 0.850 ในขณะที่ตัวแปรแฝง “ประสิทธิภาพการทำงาน (EF)” ซึ่งมีตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัว พบว่า ตัวแปร “การจ่ายสินค้า (GI)” มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่ 0.976 รองลงมา คือ “การรับสินค้า (GR)” ที่ 0.885 และ “การจัดเก็บสินค้า (GS)” ที่ 0.875 สำหรับตัวแปรแฝง “คุณลักษณะคลังสินค้า (CH)” ซึ่งมีตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัว พบว่า ตัวแปร “ความปลอดภัย (WS)” และ “พื้นที่คลังสินค้า (WA)” มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบใกล้เคียงกันที่ 0.870 และ 0.868 ตามลำดับ ในส่วนของตัวแปรแฝง “ผลการดำเนินการจัดการคลังสินค้า (PF)” ซึ่งมีตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว พบว่า ตัวแปร “มิติด้านความแม่นยำ (AD)” มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดที่ 0.922 รองลงมา คือ “มิติด้านการจัดการต้นทุน (CD)” ที่ 0.908, “มิติด้านเวลา (TD)” ที่ 0.884, “มิติด้านการบูรณาการระบบเทคโนโลยี (TM)” ที่ 0.882 และ “มิติด้านการตรวจสอบ (TA)” ที่ 0.855 ทั้งนี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทุกตัวแปรสังเกตได้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < 0.001$) ซึ่งยืนยันถึงความสามารถของตัวแปรสังเกตได้ในการวัดตัวแปรแฝงอย่างมีประสิทธิภาพ โมเดลการวัดจึงถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในระดับที่ยอมรับได้อย่างดี และสามารถสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรได้อย่างเหมาะสม

Chi-square=.003, chi-square/df=.003,df=1

p-value=.958, GFI=1.000, RMR=.000, RMSEA=.000

ภาพที่ 2 โครงสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าและผลการดำเนินงานของคลังสินค้า

ตารางที่ 3 อิทธิพลทางตรง (Direct Effect), อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลรวม (Total Effect)

ตัวแปรสาเหตุ	ตัวแปรผล	TE	DE	IE	R-Square
การจัดการระบบเทคโนโลยี	คุณลักษณะคลังสินค้า (CH)	0.809*	0.809*	0.000	0.654
คลังสินค้า (MT)	ประสิทธิภาพการทำงาน (EF)	0.912*	0.157*	0.755*	0.762
	ผลการดำเนินงานคลังสินค้า (PF)	0.886*	0.119	0.767*	0.953
คุณลักษณะคลังสินค้า (CH)	ประสิทธิภาพการทำงาน (EF)	0.933*	0.933*	0.000	0.762
	ผลการดำเนินงานคลังสินค้า (PF)	0.875*	0.524*	0.351*	0.953
ประสิทธิภาพการทำงาน (EF)	ผลการดำเนินงานคลังสินค้า (PF)	0.376*	0.376*	0.000	0.953

หมายเหตุ: - TE = Total Effect (อิทธิพลรวม)

- DE = Direct Effect (อิทธิพลทางตรง)

- IE = Indirect Effect (อิทธิพลทางอ้อม)

- ค่า R-Square แสดงระดับความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรผลโดยตัวแปรสาเหตุ

จากผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 3 อิทธิพลทางตรง (Direct Effect), อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลรวม (Total Effect) สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้ การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของคลังสินค้า (PF) ในสองลักษณะหลัก ได้แก่ อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) และ อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) ประกอบด้วย การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้า (PF) ในระดับต่ำ โดยค่าสัมประสิทธิ์อยู่ที่ 0.12 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดการเทคโนโลยีมีผลกระทบโดยตรงเพียงเล็กน้อยต่อผลการดำเนินงานโดยรวม

2. อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) ประกอบด้วย เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรส่งผ่าน ประสิทธิภาพการทำงาน (EF) พบว่า การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน (EF) ในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ 0.755 และประสิทธิภาพการทำงาน (EF) มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้า (PF) ในระดับสูงเช่นกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ 0.767 และคุณลักษณะคลังสินค้า (CH) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้า (PF) ในระดับปานกลาง โดยค่าสัมประสิทธิ์อยู่ที่ 0.351 แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะของคลังสินค้า เช่น ความปลอดภัยและพื้นที่จัดเก็บสินค้า มีบทบาทสำคัญต่อการปรับปรุงผลการดำเนินงานคลังสินค้า แม้จะไม่ได้ส่งผลกระทบทางตรง

กล่าวโดยสรุปผลการวิเคราะห์โมเดลแสดงให้เห็นว่า ระบบเทคโนโลยีคลังสินค้ามีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของคลังสินค้า โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาผ่านตัวแปรส่งผ่าน เช่น ประสิทธิภาพการทำงาน (EF) มากกว่าการพึ่งพาผลกระทบทางตรงเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ เน้นย้ำความสำคัญของการบูรณาการระบบเทคโนโลยีและการเสริมสร้างคุณลักษณะของคลังสินค้าเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลจิสติกส์ที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว อีกทั้ง ผลการวิเคราะห์เชิงสถิติ พบว่า 1) การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณลักษณะคลังสินค้า (CH) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.809 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อ ประสิทธิภาพการทำงาน (EF) ผ่านคุณลักษณะคลังสินค้า (CH) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.755 3) ผลการดำเนินงานของคลังสินค้า (PF) ได้รับอิทธิพลรวมจาก การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) สูงที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.886 4) โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $P\text{-value} = 0.958$, $RMSEA = 0.000$, $CFI = 1.000$, $GFI = 1.000$, และ $NFI = 1.000$ ซึ่งผ่านเกณฑ์การยอมรับทั้งหมด และ 4) ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการดำเนินงานของคลังสินค้าได้ถึง 95.3% แสดงถึงความสามารถในการพยากรณ์ที่สูงมาก ดังนั้น การวิเคราะห์นี้สนับสนุนความสำคัญของการจัดการเทคโนโลยีและคุณลักษณะคลังสินค้าในระบบโลจิสติกส์สมัยใหม่ พร้อมเสนอแนวทางการปรับปรุงเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมคลังสินค้า อาทิ ผู้จัดการคลังสินค้า ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี และผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดเทปและวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Thematic Analysis) เพื่อสรุปประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าและผลกระทบต่อการทำงาน โดยการวิเคราะห์ครอบคลุม 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความสำคัญของเทคโนโลยีคลังสินค้า อุปสรรคในการนำเทคโนโลยีมาใช้ ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน การพัฒนาบุคลากร และแนวทางการพัฒนาคลังสินค้าในอนาคต ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวจะถูกนำเสนอในรูปแบบตารางเพื่อความกระชับและชัดเจน โดยในแต่ละประเด็นได้สรุปเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ พร้อมยกตัวอย่างคำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อเสริมความเข้าใจ รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประเด็นการสัมภาษณ์	รายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์	คำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์
1. ความสำคัญของเทคโนโลยีคลังสินค้า	เทคโนโลยี เช่น ระบบจัดการข้อมูลแบบเรียลไทม์ และระบบอัตโนมัติ มีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มความแม่นยำและลดข้อผิดพลาดในคลังสินค้า	“การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มความเร็วในการจัดเก็บและเบิกจ่ายสินค้า ลดข้อผิดพลาดได้อย่างชัดเจน”
2. อุปสรรคในการนำเทคโนโลยีมาใช้	อุปสรรคหลัก คือ ความไม่พร้อมของบุคลากรในด้านทักษะ การลงทุนสูง และโครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่สมบูรณ์	“งบประมาณในการลงทุนสูงมาก และเรายังขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการใช้งานเทคโนโลยีใหม่ ๆ”
3. ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน	ระบบเทคโนโลยี เช่น ระบบอัตโนมัติ ช่วยลดเวลาการดำเนินงานและข้อผิดพลาด ทำให้กระบวนการต่าง ๆ ในคลังสินค้ามีประสิทธิภาพสูงขึ้น	“การใช้ระบบอัตโนมัติทำให้สามารถจัดการสินค้าปริมาณมากได้ในเวลาที่สั้นลง และลดการผิดพลาดในขั้นตอนการเบิกจ่าย”
4. การพัฒนาบุคลากร	เน้นการฝึกอบรมทักษะเฉพาะ เช่น การใช้งานระบบซอฟต์แวร์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย AI เพื่อให้บุคลากรสามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ	“บุคลากรควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อเรียนรู้การใช้ระบบใหม่ ๆ และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานได้”
5. แนวทางการพัฒนาคลังสินค้าในอนาคต	การบูรณาการเทคโนโลยี การสร้างความร่วมมือกับผู้ให้บริการ และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาคลังสินค้าในระยะยาว	“เราต้องมุ่งเน้นการผสานเทคโนโลยีใหม่เข้ากับระบบเดิม พร้อมกับการสร้างพันธมิตรกับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน”

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เทคโนโลยีคลังสินค้า เช่น ระบบจัดการข้อมูลแบบเรียลไทม์และระบบอัตโนมัติ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความแม่นยำ ลดข้อผิดพลาด และยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของคลังสินค้า และจากการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านความไม่พร้อมของบุคลากร ความต้องการการลงทุนที่สูง และข้อจำกัดของโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้น การฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการใช้งานระบบและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญและการวางแผนการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน จะช่วยลดอุปสรรคดังกล่าวได้ ในเชิงปฏิบัติผลการศึกษาเสนอแนะให้ผู้ประกอบการเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีใหม่เข้ากับระบบเดิม เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและลดความเสี่ยง พร้อมกับการสร้างพันธมิตรกับผู้ให้บริการเทคโนโลยีที่เชี่ยวชาญ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบให้ทันสมัยและแข่งขันได้ในระยะยาว การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาทักษะบุคลากร ควรเป็นส่วนสำคัญในกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในตลาดโลจิสติกส์ที่มีการเติบโตและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจในระยะยาว

อภิปรายผล

องค์ประกอบปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้าการวิจัยนี้ได้เน้นถึงองค์ประกอบปัจจัยเชิงสาเหตุ 3 องค์ประกอบหลักที่ส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อผลการดำเนินงานของคลังสินค้า ได้แก่

1. การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในกลุ่มนี้ คือ บุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด (0.944) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรภัทร พงษ์จินดา และ Davydov et al. ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพขององค์กร นอกจากนี้ผลการวิจัยยังระบุว่า การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้าในระดับต่ำ (ค่าสัมประสิทธิ์ = 0.12) แต่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านประสิทธิภาพการทำงาน (EF) ในระดับสูง (ค่าสัมประสิทธิ์ = 0.755) รวมถึงอิทธิพลรวมต่อผลการดำเนินงานถึง 0.767 (ชีรภัทร พงษ์จินดา, 2564); (Davydov, I. et al., 2022) มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Adamczak et al., Abdul, R. N. et al. ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของเทคโนโลยีและกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในคลังสินค้า (Adamczak, M. et al., 2022); (Abdul, R. N. et al., 2023) ดังนั้น การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าไม่เพียงแต่ส่งผลโดยตรงต่อผลการดำเนินงาน แต่ยังมีความสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้นในภาพรวม สอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าการลงทุนในเทคโนโลยีและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและปรับปรุงผลการดำเนินงานในยุคดิจิทัล

2. ประสิทธิภาพการทำงาน (EF) มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงาน (PF) อย่างมีนัยสำคัญ (ค่าสัมประสิทธิ์ = 0.376) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในคลังสินค้า เช่น การรับ การจัดเก็บ และการเบิกจ่ายสินค้า มีผลกระทบโดยตรงต่อผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยประสิทธิภาพการดำเนินงานในกระบวนการช่วยเพิ่มศักยภาพการแข่งขันขององค์กร (Tiwari, S., 2023) ดังนั้น การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานในแต่ละกระบวนการเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มผลการดำเนินงานโดยรวมของคลังสินค้า การจัดการ

ระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าและคุณลักษณะของคลังสินค้ามีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น และ

3. คุณลักษณะของคลังสินค้า (CH) พบว่า มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการทำงาน (EF) อย่างมีนัยสำคัญ (ค่าสัมประสิทธิ์ = 0.933) และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงาน (PF) ในระดับปานกลาง (ค่าสัมประสิทธิ์ = 0.351) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะของคลังสินค้า เช่น พื้นที่และความปลอดภัย มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานและผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยคุณลักษณะด้านความปลอดภัยส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพ (Jemsittiparsert, K. et al., 2019) ดังนั้น การให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของคลังสินค้าไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยตรง แต่ยังมีส่วนช่วยในการปรับปรุงผลการดำเนินงานโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการคลังสินค้าที่มีประสิทธิภาพ

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าไม่เพียงแต่ส่งผลโดยตรงต่อผลการดำเนินงาน แต่ยังมีความสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้นในภาพรวม นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านคุณลักษณะของคลังสินค้า เช่น ท่าเรือที่ตั้ง พื้นที่ และความปลอดภัย ที่ไม่เอื้อต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ จากผลการศึกษา พบว่า คุณลักษณะของคลังสินค้ามีอิทธิพลอย่างมากต่อประสิทธิภาพการทำงานและผลการดำเนินงานโดยรวม ดังนั้น การส่งเสริมการลงทุนในเทคโนโลยีคลังสินค้าอัจฉริยะในประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขปัญหารัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเห็นถึงความสำคัญของการลงทุนในเทคโนโลยี และให้ความช่วยเหลือในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเทคโนโลยีที่เหมาะสม นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้า (MT) มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานคลังสินค้า (PF) ในระดับต่ำ แต่มีอิทธิพลทางอ้อมในระดับสูงผ่านตัวแปรส่งผ่านด้านประสิทธิภาพการทำงาน (EF) และคุณลักษณะคลังสินค้า (CH) ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ต้องการศึกษาอิทธิพลของการจัดการระบบเทคโนโลยีคลังสินค้าที่มีต่อผลการดำเนินงานของคลังสินค้าศูนย์กลางโลจิสติกส์ในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่บุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการเบิกจ่ายสินค้า และความปลอดภัยในคลังสินค้า ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของเทคโนโลยีและกระบวนการทำงานที่แม่นยำและปลอดภัยในระบบคลังสินค้าจากการวิจัยภาคธุรกิจในอุตสาหกรรมคลังสินค้า ควรมุ่งเน้นการลงทุนในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบจัดการคลังสินค้า (WMS) ที่สามารถเชื่อมโยงกับระบบ ERP และ TMS เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดข้อผิดพลาด และลดต้นทุนในการดำเนินงาน นอกจากนี้การพัฒนาทักษะบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศควรเป็นเป้าหมายสำคัญ โดยจัดให้มีการอบรมต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเปิดรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ระบบจัดเก็บและเรียกคืนสินค้าอัตโนมัติ (AS/RS) และรถขนส่งสินค้าอัตโนมัติ (AGVs) มาใช้ เพื่อยกระดับการดำเนินงานและเพิ่มความคล่องตัว

อีกทั้งควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มความปลอดภัยในคลังสินค้า เช่น การติดตั้งระบบตรวจจับอัคคีภัยและกล้องวงจรปิด เพื่อป้องกันความเสียหายและลดความเสี่ยง ในภาครัฐควรสนับสนุนการพัฒนานโยบายที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในคลังสินค้า เช่น การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนสำหรับผู้ประกอบการ SME และการกำหนดมาตรฐานด้านเทคโนโลยีคลังสินค้าระดับประเทศ รวมถึงสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น AI และ Machine Learning ในการพยากรณ์ความต้องการและการวางแผนการจัดส่ง รวมไปถึงการนำ IoT และ Blockchain มาสนับสนุนความโปร่งใสและตรวจสอบย้อนกลับในระบบคลังสินค้า นอกจากนี้ การศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีต่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ก็เป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในอนาคต การดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การลดต้นทุน เสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลจิสติกส์ที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบาย Thailand 4.0

เอกสารอ้างอิง

- ฐิติมา เจริญศรี และศุภวัฒน์ สุวรรณ. (2565). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำระบบคลังสินค้าอัจฉริยะมาใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 14(1), 1-15.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยSPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 15). นนทบุรี: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- ธีรภัทร พงษ์จินดา. (2564). แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการใช้ระบบคลังสินค้าอัตโนมัติเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและความได้เปรียบด้านต้นทุน: กรณีศึกษาธุรกิจแปรรูปอาหารในจังหวัดสมุทรสาคร. Journal of Logistics and Supply Chain College, 7(2), 81-96.
- สมาคมผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย. (2565). สมาคมผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย ร่วมส่งเสริมผู้ประกอบการไทยให้ใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันทั้งในและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สมาคมผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2566). แผนและการส่งเสริม SME. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.).
- สุภมาส อังศุโชติ. (2567). สถิติการวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL . กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมีนคังการพิมพ์.
- อรรถพล บุญมี. (2563). การจัดการคลังสินค้าอัจฉริยะ: แนวโน้มและปัจจัยสำคัญ. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 36(2), 125-141.
- Abdul, R. N. et al. (2023). Decision analysis of warehouse productivity performance indicators to enhance logistics operational efficiency. International Journal of Productivity and Performance Management, 72(4), 962-985.

- Adamczak, M. et al. (2022). The relationship between the level of choosing competences of operational employees and the acceptance of work in an automated warehouse. *European Research Studies Journal*, XXV(2B), 194-203.
- Alsudani, M. et al. (2023). Smart logistics with IoT-based enterprise management system using global manufacturing. *Journal of Combinatorial Optimization*, 45(2), 45-57.
- Davydov, I. et al. (2022). Hybrid variable neighborhood search for automated warehouse scheduling. *Optimization Letters*, 17(1), 1-15.
- Hair, J. et al. (2006). Confirmatory Factor Analysis of the Youth Experiences Survey for Sport (YES-S). *Open Journal of Statistics*, 5(5), 421-429.
- Jermstittiparsert, K. et al. (2019). Role of warehouse attributes in supply chain warehouse efficiency in Indonesia. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 5(2), 786-802.
- Suwimon, T. (2007). *The Creation of Instruments to Measure Variables in Social Science Research*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Tiwari, S. (2023). Smart warehouse: A bibliometric analysis and future research direction. *Sustainable Manufacturing and Service Economics*, (2023)2, 1-11.
- Van, G. M. et al. (2021). Smart warehouses: Rationale, challenges and solution directions. *Applied Sciences*, 12(1), 1-16.
- Vishniakov, A. (2022). Organization of business processes in the warehouse: what is the role of warehouses in logistics? In *Bachelor of Business Administration Thesis International Business Administration and Logistics*. Metropolitan University of Applied Sciences.
- Wu, B. et al. (2022). A system for traceability of agricultural products based on two-dimensional barcoding In *2022 International Conference on Artificial Intelligence of Things (ICAIoT)*. Manhattan, USA: IEEE.

ปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อความตั้งใจในการ
ยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาด
กลางและขนาดย่อมในประเทศไทย*

THE CAUSAL FACTORS OF LOGISTICS SERVICE QUALITY AFFECT THE INTENTION
TO COMPLY WITH PERSONAL DATA PROTECTION REGULATIONS AMONG SMALL
AND MEDIUM-SIZED LOGISTICS SERVICE PROVIDERS IN THAILAND

ธีรพัฒน์ ชัยรัตน์กรกิจ*, ศิลา ปัญญวัชรวงศ์

Teerapat Chairatkorakit, Sitha Panyavacharawongse

คณะโลจิสติกส์และเทคโนโลยีการบิน มหาวิทยาลัยเซาท์อีสต์บางกอก กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Logistics and Aviation Technology, Southeast Bangkok University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail:seiyakobe@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ ศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจมีผลต่อความตั้งใจ และเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรการให้บริการด้านโลจิสติกส์เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้างาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 400 ราย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้างาน และบุคลากรที่รับผิดชอบ จำนวน 30 คน เลือกแบบเจาะจงเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม สถิติการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้โปรแกรม LISREL วิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ ได้แก่ 1) ค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่มีแนวโน้มให้คะแนนในระดับสูง โดยตัวแปร (SP) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนค่า (OP) มีค่าต่ำสุด และ 2) องค์ประกอบเชิงยืนยันความเป็นธรรมชาติของข้อมูล อยู่ในระดับที่ดีมาก อิทธิพลของความพึงพอใจมีผลต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ มีดังนี้ อิทธิพลต่อความเป็นธรรมชาติในการจัดการข้อมูลลูกค้า และความพึงพอใจของลูกค้า ส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตามโดยตรง และแนวทางการพัฒนาบุคลากรการให้บริการด้านโลจิสติกส์ มีดังนี้ 1) การพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการบริหารจัดการข้อมูล 2) เสริมสร้างความโปร่งใสและการสื่อสารกับลูกค้า 3) ปรับปรุงระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูล 4) กำหนดแนวทางการบริหารจัดการข้อมูลให้เป็นระบบ และ 5) ส่งเสริมการใช้นโยบายมาตรฐานสากลในการบริหารข้อมูล

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุ, คุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์, ความตั้งใจ, การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, โลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย

Abstract

This research article aims to examine the causal factors affecting the quality of logistics services, analyze the influence of customer satisfaction on compliance intention, and propose strategies for enhancing logistics service personnel capabilities. A mixed-methods research approach was employed. The sample consisted of 400 participants, including executives, supervisors, and relevant staff. The key informants included 30 senior executives, supervisors, and responsible personnel, selected via purposive sampling. Research instruments included questionnaires and semi-structured interviews. Data collection methods included surveys, in-depth semi-structured interviews, and focus group discussions. Statistical analysis involved calculating means, standard deviations, and using LISREL for structural equation modeling, along with thematic and content analysis. The key findings of the study are as 1) The causal factors affecting logistics service quality were rated highly overall, with the variable (SP) receiving the highest mean score, while (OP) had the lowest. 2) Confirmatory factor analysis confirmed a high level of data fairness. 3) Fairness in customer data management and customer satisfaction had a direct impact on compliance intention among logistics service providers. The proposed strategies for enhancing logistics service personnel capabilities include 1) Developing personnel skills in data management, 2) Strengthening transparency and communication with customers, 3) Improving data security systems, 4) Establishing systematic data management guidelines, and 5) Promoting the adoption of international standards in data management.

Keywords: Causal Factors, Quality of Logistics Services, Intention, Personal Data Protection, Medium and Small-Sized Logistics Enterprises in Thailand.

บทนำ

ธุรกิจโลจิสติกส์เป็นส่วนสำคัญของระบบเศรษฐกิจโลกที่เชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานและการค้าระหว่างประเทศให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในยุคดิจิทัล การพึ่งพาแพลตฟอร์มออนไลน์และการดำเนินธุรกิจผ่านระบบดิจิทัลเพิ่มขึ้นอย่างมาก การพัฒนาคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ เช่น ความรวดเร็วในการขนส่ง ความถูกต้องของข้อมูล และความปลอดภัยของข้อมูล จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการตอบสนองความคาดหวังของลูกค้าในระดับโลก อย่างไรก็ตาม ธุรกิจโลจิสติกส์ต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะกฎระเบียบ GDPR (General Data Protection Regulation) ของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นมาตรฐานระดับโลกในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล กฎระเบียบนี้ส่งผลให้ธุรกิจโลจิสติกส์ต้องปรับปรุงกระบวนการจัดการข้อมูลของตนเอง

ให้เป็นไปตามข้อกำหนดเพื่อหลีกเลี่ยงบทลงโทษทางกฎหมาย และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของข้อมูลให้กับลูกค้า ความสำเร็จในการปฏิบัติตามข้อกำหนดเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการลดความเสี่ยง แต่ยังเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในระดับนานาชาติ (สำนักงานที่ปรึกษาการศุลกากร ณ กรุงบรัสเซลส์, 2562)

ในบริบทของประเทศไทย ธุรกิจโลจิสติกส์เป็นฟันเฟืองสำคัญที่สนับสนุนเศรษฐกิจและการค้าของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2564 ธุรกิจโลจิสติกส์คิดเป็นมูลค่าถึงร้อยละ 13.8 ของ GDP ซึ่งเป็นตัวเลขที่สะท้อนถึงความสำคัญต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในประเทศไทย โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) ยังคงประสบปัญหาในด้านการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ เช่น ความล่าช้าในการขนส่ง การขาดระบบจัดการคำสั่งซื้อที่มีประสิทธิภาพ และการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านกฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2562 ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของลูกค้า และทำให้ผู้ประกอบการรายเล็กเสียเปรียบในการแข่งขันกับธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีทรัพยากรในการพัฒนาและปรับปรุงระบบได้ดีกว่า การปฏิบัติตามมาตรฐาน PDPA เป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบัน เพราะเป็นมาตรการที่ช่วยปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้า และสร้างภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือให้กับธุรกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดเล็กในประเทศไทย มีความสำคัญเนื่องจากสามารถช่วยพัฒนากลยุทธ์และแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการด้านโลจิสติกส์ในหลายมิติ ทั้งในด้านการปรับปรุงกระบวนการทำงาน การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการปฏิบัติตามกฎหมาย PDPA อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า อีกทั้งยังช่วยสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กในยุคที่การค้าเสรีมีการแข่งขันสูง การมีคุณภาพการบริการที่ดีและการปฏิบัติตามกฎหมาย PDPA ไม่เพียงแต่ลดความเสี่ยงในการถูกลงโทษทางกฎหมาย แต่ยังเป็นการสร้างฐานลูกค้าที่ไว้วางใจและยกระดับมาตรฐานการให้บริการของธุรกิจโลจิสติกส์ในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, 2566)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย เพื่อศึกษาพัฒนาปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ฯ ศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจมีผลต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตาม การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ฯ และเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรการให้บริการด้านโลจิสติกส์และกำหนดแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการ โลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย ตลอดจนศักยภาพในการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อทั้งผู้ประกอบการและระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสให้ธุรกิจโลจิสติกส์สามารถปรับตัวได้อย่างยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจมีผลต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการพัฒนาบุคลากรการให้บริการด้านโลจิสติกส์และกำหนดแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ซึ่งประกอบด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสามารถอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์และการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้างาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดประชากรทั้งหมด 800 แห่ง และใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักเกณฑ์ของ Structural Equation Modeling (SEM) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วง 170 - 340 แห่ง อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและมีความแม่นยำ จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ จำนวน 400 แห่ง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) เพื่อให้แน่ใจว่ากลุ่มตัวอย่างมีความครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้างาน และบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการบริหารจัดการข้อมูลขององค์กร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่ศึกษา เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ 15 - 30 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เพียงพอสำหรับการศึกษาจนถึงจุดอิ่มตัวของข้อมูล (Saturation Point)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผ่านการตรวจสอบจาก ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าตั้งแต่ 0.85 ขึ้นไป แสดงถึงความเหมาะสมของคำถามในการวัดตัวแปรที่ศึกษา นอกจากนี้ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.987 ซึ่งสูงกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.80 (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) สะท้อนว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นและถ่ายทอดประสบการณ์ของตนได้อย่างอิสระ ส่วนการสนทนากลุ่มถูกออกแบบให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ โดยกลุ่มสนทนาแต่ละกลุ่มมีผู้เข้าร่วม 7 คน

แนวทางการสนทนากลุ่มกำหนดหัวข้อหลัก ได้แก่ 1) แนวทางการบริหารจัดการข้อมูลในองค์กรให้สอดคล้องกับ PDPA 2) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ 3) ความท้าทายและแนวทางแก้ไขในการปฏิบัติตาม PDPA และ 4) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่องค์กรโลจิสติกส์สามารถนำไปใช้ได้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการผ่านการแจกแบบสอบถามให้กับองค์กรโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมทั่วประเทศ พร้อมทั้งใช้วิธีการติดตามผล (Follow-up) เพื่อให้มั่นใจว่าได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก เป็นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ นำมาสังเคราะห์และจัดทำเป็นรายงานวิจัยที่ครอบคลุมและชัดเจน

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้โปรแกรม LISREL และแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรและทดสอบสมมติฐานของการวิจัย 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ธีม (Thematic Analysis) โดยเริ่มจาก การถอดความสัมภาษณ์ (Transcription) และทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding & Categorization) เพื่อหาแนวโน้มสำคัญที่ปรากฏในข้อมูล จากนั้นใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบและเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สุดท้ายเป็นการสังเคราะห์ผลการวิจัย โดยมีการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล และเผยแพร่ผลการศึกษาก่อน การตีพิมพ์บทความวิชาการในวารสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาควิชาการ ภาครัฐกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า

ผลการศึกษาพัฒนาปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย มีดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของตัวแปรทั้งหมดอยู่ระหว่าง 4.23 - 4.56 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีแนวโน้มให้คะแนนในระดับสูง โดยตัวแปร Service Performance (SP) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.56 ขณะที่ Operational Performance (OP) มีค่าต่ำสุดที่ 4.23 ซึ่งบ่งชี้ว่าโดยรวมแล้ว ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการในระดับสูง ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรอยู่ในช่วง 0.41 - 0.55 ซึ่งบ่งบอกว่าการกระจายตัวของข้อมูลอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) พบว่า มีแนวโน้มในทิศทางที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยค่า Skewness ส่วนใหญ่เป็นค่าลบ (-1.27 ถึง -0.60) ซึ่งหมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนในระดับสูงเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ค่าความโด่ง (Kurtosis) แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการกระจายตัวที่มีแนวโน้มไปทางโค้งแหลม (Leptokurtic) หรือกระจายกว้างกว่าปกติ (Platykurtic) ในบางตัวแปร โดยรวมแสดง

ให้เห็นว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการในระดับสูง โดยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพขององค์กรได้รับคะแนนเฉลี่ยในระดับที่ดีมาก ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่อยู่ในระดับปานกลางสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลมีการกระจายตัวที่เหมาะสม ไม่แปรปรวนมากเกินไป ทำให้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์และสรุปผลได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ ค่า Skewness ที่เป็นค่าลบบ่งชี้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีแนวโน้มให้คะแนนในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงการรับรู้เชิงบวกต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการให้บริการ ในขณะที่ค่าความโด่ง (Kurtosis) ชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการกระจายตัวของข้อมูลที่มีลักษณะทั้งปลายโค้งแหลมและกระจายกว้างในบางตัวแปร ข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ขั้นต่อไป โดยเฉพาะในกระบวนการตรวจสอบสมมติฐานและการสร้างโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มีการกระจายตัวที่เหมาะสมและความน่าเชื่อถือของตัวแปรแฝง ผลการวิเคราะห์นี้ช่วยยืนยันว่าข้อมูลสามารถนำไปใช้ในขั้นตอนถัดไปได้โดยไม่ต้องมีอุปสรรคเชิงสถิติที่อาจกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์

2. องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) กระบวนการทางสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบโครงสร้างโมเดลการวัดของตัวแปรแฝงในงานวิจัย โดย CFA ถูกนำมาใช้เพื่อทดสอบว่าสัมพันธเชิงโครงสร้างของตัวชี้วัดกับตัวแปรแฝงเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีหรือไม่ ในการศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อประเมินความสอดคล้องของโมเดลการวัดของตัวแปรหลัก ได้แก่ คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ (LSQ), ความเป็นธรรมของข้อมูล (CFD), ความพึงพอใจของลูกค้า (STF) และความตั้งใจปฏิบัติตาม PDPA (INT) ผลการวิเคราะห์ พบว่า โมเดลมีความพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้แก่ Comparative Fit Index (CFI) = 1.000, Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.000 และ Goodness of Fit Index (GFI) = 0.993 แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความเหมาะสมในการอธิบายโครงสร้างของตัวแปรแฝงที่ศึกษา ค่ามวลถ่วงน้ำหนัก (Standardized Factor Loading) ของตัวแปรแฝงทั้งหมดอยู่ในช่วง 0.72 - 0.91 ซึ่งสูงกว่าค่าขั้นต่ำที่ยอมรับได้ที่ 0.50 และอยู่ในระดับที่ดีมาก (≥ 0.70) สะท้อนให้เห็นว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถอธิบายตัวแปรแฝงของตนเองได้ดี นอกจากนี้ค่า Composite Reliability (CR) ของตัวแปรแฝงทั้งหมดอยู่ในช่วง 0.90 - 0.94 ซึ่งสูงกว่าค่ามาตรฐาน 0.70 บ่งบอกว่าโมเดลการวัดมีความเชื่อถือได้สูงและมีความสม่ำเสมอในการวัดตัวแปรแฝงอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งค่าความแปรปรวนร่วม (Average Variance Extracted: AVE) ของตัวแปรแฝงทั้งหมดอยู่ในช่วง 0.66 - 0.71 ซึ่งสูงกว่าค่าขั้นต่ำที่ยอมรับได้ที่ 0.50 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรแฝงสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวชี้วัดได้ดี และมี ความเที่ยงตรงเชิงบรรจบ (Convergent Validity) ในระดับที่เหมาะสม ดังนั้น จากผลการวิเคราะห์ CFA สามารถสรุปได้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก ตัวชี้วัดของแต่ละตัวแปรแฝงสามารถอธิบายตัวแปรแฝงได้อย่างมีนัยสำคัญ และโมเดลมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง การศึกษานี้จึงสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ผ่านการวิเคราะห์สมการโครงสร้างในขั้นตอนต่อไปได้อย่างมีความน่าเชื่อถือรายละเอียดตามตารางที่ 1

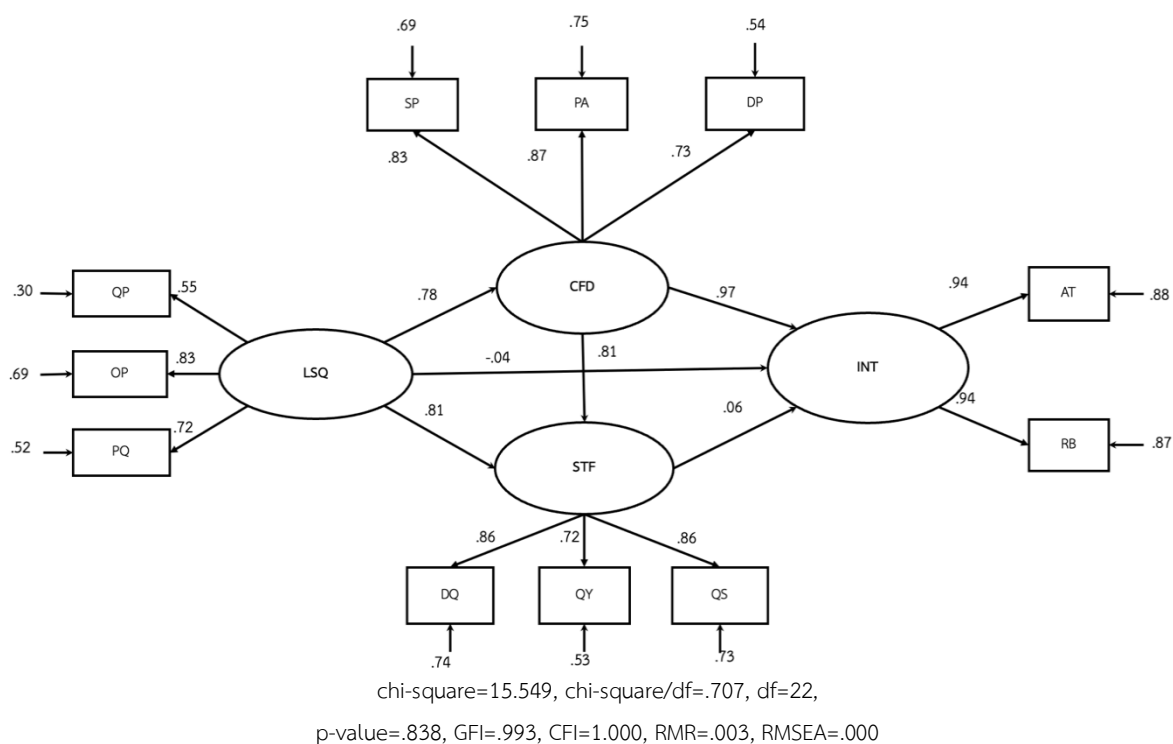

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลการวัด (Measurement Model) โดยใช้ค่าดัชนีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น

ตัวแปรแฝง	ค่ามวลถ่วงน้ำหนัก (Standardized Factor Loading)	ค่าความเชื่อมั่น ภายใน (Composite Reliability - CR)	ค่าความแปรปรวนร่วม (Average Variance Extracted - AVE)
1. คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ (LSQ)	0.72 - 0.89	0.91	0.67
2. ความเชื่อมั่น (CFD)	0.78 - 0.85	0.90	0.66
3. ความพึงพอใจ (STF)	0.75 - 0.88	0.92	0.68
4. ความตั้งใจที่จะปฏิบัติตาม PDPA (INT)	0.79 - 0.91	0.94	0.71

ผลการศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจมีผลต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย มีดังนี้

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ซึ่งให้เห็นว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องของโมเดล ได้แก่ Comparative Fit Index (CFI) = 1.000, Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.000 และ Goodness of Fit Index (GFI) = 0.993 แสดงให้เห็นว่าโมเดลสามารถอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงได้อย่างเหมาะสมและน่าเชื่อถือ การมีค่า Chi-square/df = 0.707 และ p-value = 0.838 ซึ่งสูงกว่า 0.05 บ่งบอกว่าโมเดลที่สร้างขึ้นไม่แตกต่างจากข้อมูลจริง และสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ค่า Root Mean Square Residual (RMR) = 0.003 และ RMSEA ที่ต่ำกว่า 0.08 ช่วยสนับสนุนว่าโมเดลมีความคลาดเคลื่อนต่ำและมีคุณภาพที่เหมาะสมในการอธิบายข้อมูล ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงแสดงให้เห็นว่า คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ (LSQ) มีอิทธิพลต่อความเป็นธรรมในการจัดการข้อมูลลูกค้า (CFD) และความพึงพอใจของลูกค้า (STF) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีคุณภาพสามารถสร้างความเชื่อมั่นด้านการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลให้กับลูกค้าได้ นอกจากนี้ ความเป็นธรรมในการจัดการข้อมูลลูกค้า (CFD) ยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตาม PDPA (INT) ซึ่งหมายความว่าหากลูกค้าเชื่อมั่นว่าผู้ให้บริการจัดการข้อมูลของพวกเขาอย่างเป็นธรรมและปลอดภัย ก็จะส่งผลให้ผู้ประกอบการมีแนวโน้มปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมากขึ้น อีกทั้ง ความพึงพอใจของลูกค้า (STF) ยังส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตาม PDPA (INT) โดยตรง ซึ่งบ่งชี้ว่าเมื่อลูกค้าพึงพอใจในบริการขององค์กรจะมีแนวโน้มสูงขึ้นในการสนับสนุนและยอมรับแนวทางปฏิบัติ ที่เป็นไปตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูล โดยสรุปผลการวิเคราะห์ SEM สะท้อนให้เห็นว่า คุณภาพการให้บริการ โลจิสติกส์ที่ดีสามารถช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของลูกค้าเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจของผู้ให้บริการในการปฏิบัติตามกฎหมาย PDPA นอกจากนี้ โมเดลยังมีความน่าเชื่อถือสูงในการใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการข้อมูลขององค์กรโลจิสติกส์ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำการศึกษานี้ไปพัฒนากลยุทธ์ที่ช่วยให้ธุรกิจโลจิสติกส์สามารถยกระดับมาตรฐานด้านคุณภาพการให้บริการ รวมถึงปรับปรุงแนวทางการจัดการข้อมูลให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของ PDPA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพที่ 1 ตารางที่ 2 - 3

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model - SEM) ในการศึกษาวิจัย

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างสมการเชิงโครงสร้าง

ดัชนีวัดความสอดคล้องของโมเดล	ค่าเกณฑ์มาตรฐาน	ค่าที่วิเคราะห์ได้	การแปลผล
Chi-square/df	≤ 3.00	0.707	เหมาะสม
p-value	> 0.05	0.838	โมเดลไม่แตกต่างจากข้อมูลจริง
Goodness of Fit Index (GFI)	≥ 0.90	0.993	ดีมาก
Comparative Fit Index (CFI)	≥ 0.90	1.000	ดีมาก
Root Mean Square Residual (RMR)	≤ 0.05	0.003	ความคลาดเคลื่อนต่ำ
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	≤ 0.08	0.000	โมเดลมีความเหมาะสมสูง

จากภาพที่ 1 และตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้างยังชี้ให้เห็นว่าค่าดัชนีวัดความสอดคล้องของโมเดลเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ค่า Chi-square/df = 0.707 ซึ่งต่ำกว่า 3.00 แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความเหมาะสม ค่า p-value = 0.838 ซึ่งมากกว่า 0.05 บ่งบอกว่าโมเดลไม่แตกต่างจากข้อมูลจริง ดัชนี Goodness of Fit Index (GFI) มีค่า 0.993 และ Comparative Fit Index (CFI) มีค่า 1.000 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก ทั้งนี้ ค่า Root Mean Square Residual (RMR) เท่ากับ 0.003 และค่า Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) เท่ากับ 0.000 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความคลาดเคลื่อนต่ำและมีความเหมาะสมสูง สะท้อนว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ

สามารถนำไปใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรในบริบทของการให้บริการโลจิสติกส์และการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ได้อย่างน่าเชื่อถือ

ตารางที่ 3 เมทริกซ์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model - SEM)

ตัวแปรแฝง	LSQ	CFD	STF	INT
LSQ	1.000	0.78	-0.04	-
CFD	-	1.000	0.81	0.97
STF	-	-	1.000	0.06
INT	-	-	-	1.000

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model - SEM) พบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก ตารางเมทริกซ์สมการเชิงโครงสร้างแสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงหลัก ได้แก่ คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ (LSQ), ความเชื่อมั่น (CFD), ความพึงพอใจ (STF) และความตั้งใจที่จะปฏิบัติตาม PDPA (INT) ซึ่งค่าความสัมพันธ์ระหว่าง LSQ และ CFD เท่ากับ 0.78 บ่งชี้ว่าเมื่อคุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์สูงขึ้น จะส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของความเชื่อมั่นด้านการจัดการข้อมูล นอกจากนี้ ความเชื่อมั่น (CFD) มีความสัมพันธ์สูงกับความตั้งใจปฏิบัติตาม PDPA (INT) โดยมีค่าสหสัมพันธ์ 0.97 ซึ่งสะท้อนว่าการบริหารจัดการข้อมูลที่เป็นธรรมและโปร่งใสช่วยเพิ่มความตั้งใจในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูล กล่าวโดยสรุปผลการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) แสดงให้เห็นว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง เช่น CFI = 1.000, RMSEA = 0.000 และ GFI = 0.993 แสดงให้เห็นว่าโมเดลสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ (LSQ) มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นด้านการจัดการข้อมูล (CFD) และความพึงพอใจของลูกค้า (STF) ซึ่งส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตาม PDPA (INT) โดยตรง ความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่าง CFD และ INT (0.97) สะท้อนว่าการบริหารจัดการข้อมูลที่ดีสามารถเพิ่มความตั้งใจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างมีนัยสำคัญ

เสนอแนวทางการพัฒนาการพัฒนาศูนย์บริการการให้บริการด้านโลจิสติกส์และกำหนดแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย มีดังนี้ คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ (LSQ) ส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นด้านข้อมูล (CFD) และความพึงพอใจของลูกค้า (STF) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ขององค์กรโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อให้แน่ใจว่าองค์กรเหล่านี้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของ PDPA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศูนย์บริการและการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เป็นระบบจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยการศึกษาที่ใช้ทั้งการ สัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้บริหารขององค์กรโลจิสติกส์ที่ดำเนินการตาม PDPA และการประชุมกลุ่ม กับตัวแทนจากสมาคมโลจิสติกส์และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยข้อค้นพบหลักจากทั้งสองวิธีสามารถสรุปเป็นแนวทางที่ควรดำเนินการ ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการบริหารจัดการข้อมูล (แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการข้อมูล และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPC) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และสมาคม องค์กรวิชาชีพ) มีดังนี้ 1) องค์กรควรจัด การอบรมเกี่ยวกับ PDPA และมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้บุคลากรเข้าใจข้อกำหนดทางกฎหมายอย่างถ่องแท้ 2) มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับ Data Governance และแนวปฏิบัติด้านการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล และ 3) สนับสนุน การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้ระบบเข้ารหัสข้อมูล และการจัดเก็บข้อมูลที่ปลอดภัย

2. เสริมสร้างความโปร่งใสและการสื่อสารกับลูกค้า (แหล่งข้อมูล: การประชุมกลุ่มกับตัวแทนจากสมาคม โลจิสติกส์และเจ้าหน้าที่องค์กรภาคเอกชนที่ใช้ระบบการบริหารข้อมูล PDPA) มีดังนี้ 1) องค์กรควร กำหนดแนวทาง การขอความยินยอม จากลูกค้าในการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล 2) ให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับ นโยบายการคุ้มครองข้อมูล ผ่านช่องทางออนไลน์และสื่อสารให้ลูกค้าทราบ และ 3) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มแจ้งเตือนและระบบ ให้สิทธิ์ลูกค้าในการเข้าถึงข้อมูลของตนเอง เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการ

3. ปรับปรุงระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูล (แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้าน Cybersecurity และเจ้าหน้าที่ฝ่าย IT ของบริษัทโลจิสติกส์ที่ใช้มาตรฐาน ISO/IEC 27001) มีดังนี้ 1) ติดตั้ง ระบบ ป้องกันข้อมูลไซเบอร์ (Cybersecurity) เพื่อลดความเสี่ยงจากการโจมตีข้อมูล(2) กำหนดมาตรฐาน การเข้าถึงข้อมูล เฉพาะบุคลากรที่มีสิทธิ์ และ 3) ใช้เทคโนโลยี AI และ Blockchain ในการป้องกันและตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคล

4. กำหนดแนวทางการบริหารจัดการข้อมูลให้เป็นระบบ (แหล่งข้อมูล: การประชุมกลุ่มกับผู้ประกอบ การโล จิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่อยู่ระหว่างการพัฒนาแนวทางปฏิบัติตาม PDPA) มีดังนี้ 1) ใช้ Self-Assessment Tools เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์กรกับ PDPA 2) มีการตรวจสอบและทบทวนแนวทาง ปฏิบัติเป็นระยะ เพื่อปรับปรุงนโยบายให้ทันสมัย และ 3) จัดทำ Data Protection Policy และแนวปฏิบัติ ที่ชัดเจนให้กับพนักงานทุกระดับ

5. ส่งเสริมการใช้มาตรฐานสากลในการบริหารข้อมูล (แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่จาก สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และผู้บริหารที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO/IEC 27001) มี ดังนี้ 1) ใช้แนวทางของ ISO/IEC 27001 ในการจัดการความปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศ 2) สร้างมาตรฐาน ในการจัดเก็บและใช้งานข้อมูลให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ และ 3) สนับสนุนให้ SMEs นำ Data Protection Impact Assessment (DPIA) มาใช้ในการประเมินความเสี่ยงด้านข้อมูล ดังนั้น แนวทางการพัฒนา บุคลากรและการปฏิบัติตาม PDPA ในธุรกิจโลจิสติกส์ SMEs ควรมุ่งเน้นการอบรมให้พนักงานมีความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎหมาย PDPA และเสริมสร้างความสามารถด้านการบริหารจัดการข้อมูลผ่าน Data Governance เพื่อ ช่วยลดความเสี่ยงของข้อมูลรั่วไหล นอกจากนี้ ควรพัฒนา ระบบ Cybersecurity, AI และ Blockchain เพื่อ ป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ อีกทั้งการใช้ Self-Assessment Tools เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตาม PDPA จะ ช่วยให้สามารถปรับปรุงแนวทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแจ้งลูกค้าเกี่ยวกับแนวทางปกป้องข้อมูลส่วน บุคคลจะเพิ่มความเชื่อมั่น และสุดท้ายการนำมาตรฐาน ISO/IEC 27001 และ DPIA มาใช้จะช่วยสร้างแนวปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับมาตรฐานระดับสากล ทำให้องค์กรสามารถดำเนินธุรกิจโลจิสติกส์ได้อย่างมั่นคงและถูกต้องตาม กฎหมาย มีรายละเอียดตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แนวทางการพัฒนาบุคลากรและการปฏิบัติตาม PDPA สำหรับธุรกิจโลจิสติกส์ SMEs

แนวทาง	รายละเอียด	เป้าหมาย
1. การอบรม PDPA	อบรมพนักงานเกี่ยวกับ PDPA	เพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับ PDPA
2. การบริหารจัดการข้อมูล	ใช้ Data Governance และ แนวปฏิบัติด้านข้อมูลที่ชัดเจน	ลดความเสี่ยงของข้อมูลรั่วไหล
3. ความปลอดภัยของข้อมูล	ใช้ระบบ Cybersecurity, AI, และ Blockchain	ป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์
4. การประเมินตนเอง	ใช้ Self-Assessment Tools เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตาม PDPA	ตรวจสอบและปรับปรุง แนวทางการปฏิบัติ
5. การสร้างความโปร่งใส	แจ้งลูกค้าเกี่ยวกับการใช้ PDPA	เพิ่มความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า
6. มาตรฐานสากล	ใช้มาตรฐาน ISO/IEC 27001, DPIA	สร้างแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับ มาตรฐานระดับสากล

กล่าวโดยสรุป จากแนวทางที่ได้จาก การสัมภาษณ์เชิงลึก และ การประชุมกลุ่มองค์กรโลจิสติกส์ SMEs สามารถนำไปปรับใช้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการที่ปลอดภัย สร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า และปฏิบัติตามกฎหมาย PDPA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงทางกฎหมายและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโลจิสติกส์ในประเทศไทย

อภิปรายผล

จากการศึกษานี้ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการศึกษาพัฒนาปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย มีดังนี้ 1) ค่าเฉลี่ยของตัวแปรมีแนวโน้มให้คะแนนในระดับสูง โดยตัวแปร Service Performance (SP) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ Operational Performance (OP) มีค่าต่ำสุด ซึ่งบ่งชี้ว่าโดยรวมแล้วผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการในระดับสูง เป็นการยืนยันว่าข้อมูลสามารถนำไปใช้ในขั้นตอนถัดไปได้โดยไม่มีอุปสรรคเชิงสถิติที่อาจกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์ 2) องค์ประกอบเชิงยืนยันนำมาใช้เพื่อทดสอบว่าสัมพันธเชิงโครงสร้างของตัวชี้วัดกับตัวแปรแฝงเพื่อประเมินความสอดคล้องของโมเดลการวัดของตัวแปรหลัก ได้แก่ คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ ความเป็นธรรมของข้อมูล ความพึงพอใจของลูกค้า และความตั้งใจปฏิบัติตาม โมเดลมีความพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความเหมาะสมในการอธิบายโครงสร้างของตัวแปรแฝงที่ศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kline, R. B. ที่พบว่า ค่ามวลถ่วงน้ำหนักของตัวแปรแฝงทั้งหมด สูงกว่าค่าขั้นต่ำที่ยอมรับได้ และอยู่ในระดับที่ดีมาก (Kline, R. B., 2016) สะท้อนให้เห็นว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวสามารถอธิบายตัวแปรแฝงของตนเองได้อย่างดี ดังนั้น จากผลการวิเคราะห์ CFA สามารถสรุปได้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก ตัวชี้วัดของแต่ละตัวแปรแฝงสามารถอธิบายตัวแปรแฝงได้อย่างมีนัยสำคัญ และโมเดลมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง การศึกษานี้จึงสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ผ่านการวิเคราะห์สมการโครงสร้างในขั้นตอนต่อไปได้อย่างมีความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Colesky, M. et al การศึกษานี้พบว่า องค์กรโลจิสติกส์ขนาดกลางและ

ขนาดย่อม (SMEs) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรและแนวทางปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการข้อมูลและหน่วยงานกำกับดูแล ระบุว่ากรอบความรู้เกี่ยวกับ PDPA และมาตรฐานด้าน Data Governance เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรสามารถบริหารจัดการข้อมูลได้อย่างปลอดภัยและลดความเสี่ยงของข้อมูลรั่วไหล (Colesky, M. et al., 2016) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Gefen, D. et al ที่พบว่า การประชุมกลุ่มกับตัวแทนจากสมาคมโลจิสติกส์และองค์กรภาคเอกชน ยังชี้ให้เห็นว่าการเสริมสร้างความโปร่งใสและการสื่อสารกับลูกค้า เกี่ยวกับแนวทางปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการ (Gefen, D. et al, 2003)

ผลการศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจมีผลต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย มีดังนี้ 1) ผลการ วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ชี้ให้เห็นว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ มีอิทธิพลต่อความเป็นธรรมในการจัดการข้อมูลลูกค้า และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีคุณภาพสามารถสร้างความเชื่อมั่นด้านการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลให้กับลูกค้าได้ นอกจากนี้ ความเป็นธรรมในการจัดการข้อมูลลูกค้า ยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตาม PDPA (INT) ซึ่งหมายความว่าหากลูกค้าเชื่อมั่นว่าผู้ให้บริการจัดการข้อมูลของพวกเขาอย่างเป็นธรรมและปลอดภัย อีกทั้ง ความพึงพอใจของลูกค้า ยังส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตามโดยตรง และสามารถนำไปใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรในบริบทของการให้บริการโลจิสติกส์และการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ได้อย่างน่าเชื่อถือ ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก ตารางเมทริกซ์สมการเชิงโครงสร้างแสดงค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงหลักได้แก่ คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ ความเชื่อมั่น ความพึงพอใจ และความตั้งใจที่จะปฏิบัติ ซึ่งค่าความสัมพันธ์การให้บริการโลจิสติกส์สูงขึ้น จะส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของความเชื่อมั่นด้านการจัดการข้อมูล แสดงให้เห็นว่าโมเดลสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นด้านการจัดการข้อมูล และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตามโดยตรง ความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่ง สะท้อนว่าการบริหารจัดการข้อมูลที่ดีสามารถเพิ่มความตั้งใจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนของการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้าน Cybersecurity และเจ้าหน้าที่ฝ่าย IT ระบุว่าการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบ Cybersecurity, AI และ Blockchain สอดคล้องกับแนวคิดของ Lee, J. et al ที่กล่าวว่า บทบาทสำคัญในการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์และลดความเสี่ยงจากการโจรกรรมข้อมูล (Lee, J. et al, 2022) นอกจากนี้ Kuner, C กล่าวว่า การประชุมกลุ่มกับผู้ประกอบการ SMEs ที่อยู่ระหว่างการพัฒนาแนวทางปฏิบัติตาม PDPA ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ Self-Assessment Tools ในการตรวจสอบความสอดคล้องขององค์กรกับกฎหมาย และการกำหนดแนวปฏิบัติด้าน Data Protection Policy อย่างเป็นระบบเพื่อให้มั่นใจว่าองค์กรสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kuner, C., 2010) ประเด็นสำคัญที่พบจากการศึกษาคือ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับหน่วยงานกำกับดูแลและผู้บริหารที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO/IEC 27001 ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้ มาตรฐานสากลในการบริหารจัดการข้อมูล เช่น

การนำแนวทาง ISO/IEC 27001 มาใช้เพื่อเพิ่มความปลอดภัยของข้อมูล และการใช้ Data Protection Impact Assessment (DPIA) สอดคล้องกับแนวคิดของ Fuster, G. G ที่กล่าวว่า ในการประเมินความเสี่ยง ซึ่งช่วยให้ธุรกิจ SMEs สามารถป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดที่ต้องเผชิญกับความท้าทายด้านการปกป้องข้อมูล (Fuster, G. G., 2014)

เสนอแนวทางการพัฒนาการพัฒนาบุคลากรการให้บริการด้านโลจิสติกส์และกำหนดแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย มีดังนี้

คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ ส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นด้านข้อมูล และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ขององค์กรโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้แน่ใจว่าองค์กรเหล่านี้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของ PDPA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาบุคลากรและการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เป็นระบบจึงเป็นสิ่งจำเป็น ได้พบแนวทางที่ควรดำเนินการ ดังนี้

- 1) การพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการบริหารจัดการข้อมูล ได้แก่ 1.1) องค์กรควรจัด การอบรมเกี่ยวกับ PDPA และมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้บุคลากรเข้าใจข้อกำหนดทางกฎหมายอย่างถ่องแท้ 1.2) มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับ Data Governance และแนวปฏิบัติด้านการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล และ 1.3) สนับสนุนการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้ระบบเข้ารหัสข้อมูล และการจัดเก็บข้อมูลที่ปลอดภัย
- 2) เสริมสร้างความโปร่งใสและการสื่อสารกับลูกค้า ได้แก่ 2.1) องค์กรควร กำหนดแนวทางการขอความยินยอม จากลูกค้าในการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล 2.2) ให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับ นโยบายการคุ้มครองข้อมูล ผ่านช่องทางออนไลน์และสื่อสารให้ลูกค้าทราบ และ 2.3) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มแจ้งเตือนและระบบให้สิทธิลูกค้าในการเข้าถึงข้อมูลของตนเอง เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการ
- 3) ปรับปรุงระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ได้แก่ 3.1) ติดตั้ง ระบบป้องกันข้อมูลไซเบอร์ (Cybersecurity) เพื่อลดความเสี่ยงจากการโจมตีข้อมูล 3.2) กำหนดมาตรฐาน การเข้าถึงข้อมูลเฉพาะบุคลากรที่มีสิทธิ์ และ 3.3) ใช้เทคโนโลยี AI และ Blockchain ในการป้องกันและตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคล
- 4) กำหนดแนวทางการบริหารจัดการข้อมูลให้เป็นระบบ ได้แก่ 4.1) ใช้ Self-Assessment Tools เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์กรกับ PDPA 4.2) มีการตรวจสอบและทบทวนแนวทางปฏิบัติเป็นระยะ เพื่อปรับปรุงนโยบายให้ทันสมัย และ 4.3) จัดทำ Data Protection Policy และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนให้กับพนักงานทุกระดับ และ 5) ส่งเสริมการใช้มาตรฐานสากลในการบริหารข้อมูล ได้แก่ 5.1) ใช้แนวทางของ ISO/IEC 27001 ในการจัดการความปลอดภัยของข้อมูลสารสนเทศ 5.2) สร้างมาตรฐานในการจัดเก็บและใช้งานข้อมูลให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ และ 5.3) สนับสนุนให้ SMEs นำ Data Protection Impact Assessment (DPIA) สอดคล้องกับ European Data Protection Board ที่กล่าวว่า การนำมาใช้ในการประเมินความเสี่ยงด้านข้อมูล แนวทางการพัฒนาบุคลากรและการปฏิบัติตาม PDPA ในธุรกิจโลจิสติกส์ SMEs ควรมุ่งเน้นการอบรมให้พนักงานมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย PDPA และเสริมสร้างความสามารถด้านการบริหารจัดการข้อมูลผ่าน Data Governance เพื่อช่วยลดความเสี่ยงของข้อมูลรั่วไหล (European Data Protection Board, 2017) นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบ Cybersecurity, AI และ Blockchain เพื่อป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ อีกทั้งการใช้ Self-Assessment Tools เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตาม PDPA จะช่วยให้สามารถปรับปรุงแนวทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแจ้งลูกค้าเกี่ยวกับแนวทางปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลจะเพิ่มความเชื่อมั่น และ

สุดท้ายการนำมามาตรฐาน ISO/IEC 27001 และ DPIA มาใช้จะช่วยสร้างแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับมาตรฐานระดับสากล ทำให้องค์กรสามารถดำเนินธุรกิจโลจิสติกส์ได้อย่างมั่นคงและถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาบุคลากรและการดำเนินงานตาม PDPA ควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย เทคโนโลยีเพื่อความปลอดภัยของข้อมูล การสร้างความโปร่งใสกับลูกค้า และการใช้มาตรฐานสากล ซึ่งองค์กรโลจิสติกส์ SMEs สามารถนำแนวทางเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการที่ปลอดภัย สร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า และลดความเสี่ยงทางกฎหมาย อันจะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจโลจิสติกส์ในประเทศไทยในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผลการศึกษาพัฒนาปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ฯ มีดังนี้ 1) ค่าเฉลี่ยของตัวแปรมีแนวโน้มให้คะแนนในระดับสูง โดยตัวแปร Service Performance (SP) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ Operational Performance (OP) มีค่าต่ำสุด และ 2) องค์กรประกอบเชิงยืนยันนำมาใช้เพื่อทดสอบว่าสัมพันธเชิงโครงสร้างของตัวชี้วัดกับตัวแปรแฝงเพื่อประเมินความสอดคล้องของโมเดลการวัดของตัวแปรหลัก ได้แก่ คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ ความเป็นธรรมของข้อมูล ความพึงพอใจของลูกค้า และความตั้งใจปฏิบัติตาม โมเดลมีความพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ดีมาก อิทธิพลของความพึงพอใจมีผลต่อความตั้งใจในการยอมรับการปฏิบัติตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ฯ มีดังนี้ 1) คุณภาพการให้บริการโลจิสติกส์ มีอิทธิพลต่อความเป็นธรรมในการจัดการข้อมูลลูกค้า และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีคุณภาพสามารถสร้างความเชื่อมั่นด้านการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลให้กับลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้ายังส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตามโดยตรง แนวทางการพัฒนาการพัฒนาบุคลากรการให้บริการด้านโลจิสติกส์ และกำหนดแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย มีดังนี้ 1) การพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการบริหารจัดการข้อมูล 2) เสริมสร้างความปลอดภัยและการสื่อสารกับลูกค้า 3) ปรับปรุงระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูล 4) กำหนดแนวทางการบริหารจัดการข้อมูลให้เป็นระบบ และ 5) ส่งเสริมการใช้มาตรฐานสากลในการบริหารข้อมูล จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรและแนวทางปฏิบัติงานให้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดทางกฎหมาย การศึกษานี้ได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มเพื่อระบุแนวทางที่เหมาะสม 2) ควรเสริมสร้างความสามารถในการบริหารข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ควรใช้เทคโนโลยีเพื่อรักษาความปลอดภัยของข้อมูล เช่น ระบบ Cybersecurity, AI และ Blockchain 4) ควรพิจารณาใช้ Self-Assessment Tools เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของการดำเนินงานกับ PDPA และจัดทำแนวปฏิบัติด้าน Data Protection Policy ที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางให้กับบุคลากรทุกระดับ 5) ควรนำมาตรฐานสากล เช่น ISO/IEC 27001 และ การดำเนินการประเมินผลกระทบด้านการคุ้มครองข้อมูล (DPIA) เป็นข้อกำหนดที่สำคัญภายใต้ GDPR ซึ่งช่วยให้ธุรกิจสามารถระบุและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล มาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลสามารถช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าและลดความเสี่ยงด้านกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต 6) ควรมีการอบรมพนักงานอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับกฎหมาย PDPA และแนวปฏิบัติด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล และ 7) ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน โดยการสื่อสารกับลูกค้าเกี่ยวกับนโยบายการคุ้มครองข้อมูล รวมถึงใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงข้อมูลของตนเองได้อย่างปลอดภัย การใช้แนวทางจากการศึกษานี้จะช่วยให้ธุรกิจโลจิสติกส์ SMEs สามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นคง สร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในระดับประเทศและระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บิสิเนสอาร์แอนด์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. (2566). แนวปฏิบัติสำหรับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล. เรียกใช้เมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.pdpc.or.th/pdpc-book/pdpc-guidelines/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานภาวะเศรษฐกิจและแนวโน้มปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 15 เมษายน 2567 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=12810
- สำนักงานที่ปรึกษาการศุลกากร ณ กรุงบรัสเซลส์. (2562). ภาพรวมของกลไกของ EU ในการถ่ายโอนและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศที่สาม. CPMU News, 4(4), 5-7.
- Colesky, M. et al. (2016). A critical analysis of privacy design strategies. In 2016 IEEE security and privacy workshops (SPW). IEEE.
- European Data Protection Board. (2017). Guidelines on data protection impact assessment (DPIA) and determining whether processing is “likely to result in a high risk” for the purposes of Regulation 2016/679 (WP248). Retrieved April 15, 2024, from <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/611236/en>
- Fuster, G. G. (2014). The emergence of personal data protection as a fundamental right of the EU (Vol. 16). Brussels: Springer Science & Business.
- Gefen, D. et al. (2003). Trust and TAM in online shopping: An integrated model. MIS quarterly, 27(1), 51-90.
- Kline, R. B. (2016). Principles and Practice of Structural Equation Modeling. New York: The Guilford Press.
- Kuner, C. (2010). Data protection law and international jurisdiction on the Internet (part 1). International Journal of Law and Information Technology, 18(2), 176-193.
- Lee, J. et al. (2022). Investigating perceptions about risk of data breaches in financial institutions: A routine Activity-approach. Computers & Security, 121(2), 102832.

ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์ยุติ
การใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม*

THE ART OF CREATING AN IDENTITY FROM STORYTELLING USING CARTOONS
AS A BASE TO CAMPAIGN TO STOP VIOLENCE AND SEXUAL HARASSMENT
AGAINST PEOPLE IN SOCIETY

วันวิสาข์ พรหมจัน*, พชชนันท์ บุญช่วย

Wanwisa Promjeen*, Poschanan Boonchui

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: wanwisa.pro@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมิติด้านผลงานสร้างสรรค์ กลยุทธ์ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน อันจะนำไปสู่แนวทางในการสร้างตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนถึงแนวทางการลดความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม 2) แสวงหาและศึกษาแนวทางในการป้องกันผู้ใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศ เพื่อการขจัดปัญหาข้างต้นแก่สังคมในมิติต่าง ๆ และ 3) พัฒนาค้นแบบ Practice Based Research การสร้างสรรค์สื่อเพื่อแก้ไขและป้องกัน รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาของประเทศแบบยั่งยืน เพื่อขจัดความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศทุกรูปแบบโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยฐานราก (Grounded Theory) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย และแบบประเมินผลการตระหนักรู้ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ 1) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง ต่อคุณภาพความเหมาะสมของผลงาน จำนวน 9 ท่าน พบว่า คุณภาพความเหมาะสมของผลงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) 2) ผลการสัมภาษณ์สำหรับตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย (Try Out) ต่อความเหมาะสมในการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์การ์ตูนช่อง จำนวน 30 ท่าน พบว่า การ์ตูนช่องและการเล่าเรื่องแบบมีโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจปัญหาความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศในเชิงลึก และ 3) การประเมินผลการตระหนักรู้โดยกลุ่มเป้าหมายที่พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงผ่านสื่อต่าง ๆ อายุ 18 - 29 ปี จำนวน 352 ท่าน โดยประเมินผลการตระหนักรู้ต่อผลงานสร้างสรรค์การ์ตูนช่อง มีความตระหนักรู้การเรียนรู้สูงสุดในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$) ถือเป็นแนวทางที่สร้างสรรค์ผลักดันให้เกิดสังคมที่ปลอดภัยและเท่าเทียมมากขึ้น

คำสำคัญ: การสร้างตัวตนผ่านการเล่าเรื่อง, การ์ตูนช่อง, สื่อรณรงค์, ความรุนแรง, การล่วงละเมิดทางเพศ

Abstract

This research has the purpose of 1) to create knowledge about the dimensions of creative work. The art strategy of creating identity from storytelling using channel cartoons as a base. Which will lead to guidelines for creating awareness for the public about the way to reduce violence and sexual harassment of people in society 2) Seek and study guidelines to prevent violence and sexual harassment users. For the elimination of the above problems to society in various dimensions 3) Develop a Practice Based Research model, creating media to fix and prevent Including sustainable solutions to the country's problems To eliminate all forms of violence and sexual harassment Using the foundation research methodology (Grounded Theory), the tools used in this research are the expert interview form, the interview form of the target group representative, and the awareness evaluation form. The results of the research can be summarized as follows: 1) The opinions of experts on the problem of severity. To the appropriateness of the work, 9 people found that the quality of the appropriateness of the work is at a very high level ($\bar{X} = 3.78$) 2) The results of the interview for the target group representatives (Try Out) on the suitability of developing channel cartoon creations, 30 people, found that channel cartoons and symbolic narratives help readers understand the problem of violence and sexual harassment in depth. 3) Assessment of awareness by the target group who witnessed violence through various media, aged 18-29 years old, 352 people by evaluating the awareness of the creation of the channel cartoon. There is a learning awareness at the highest level ($\bar{X} = 4.90$) It is considered a creative approach to promote a safer and more equal society.

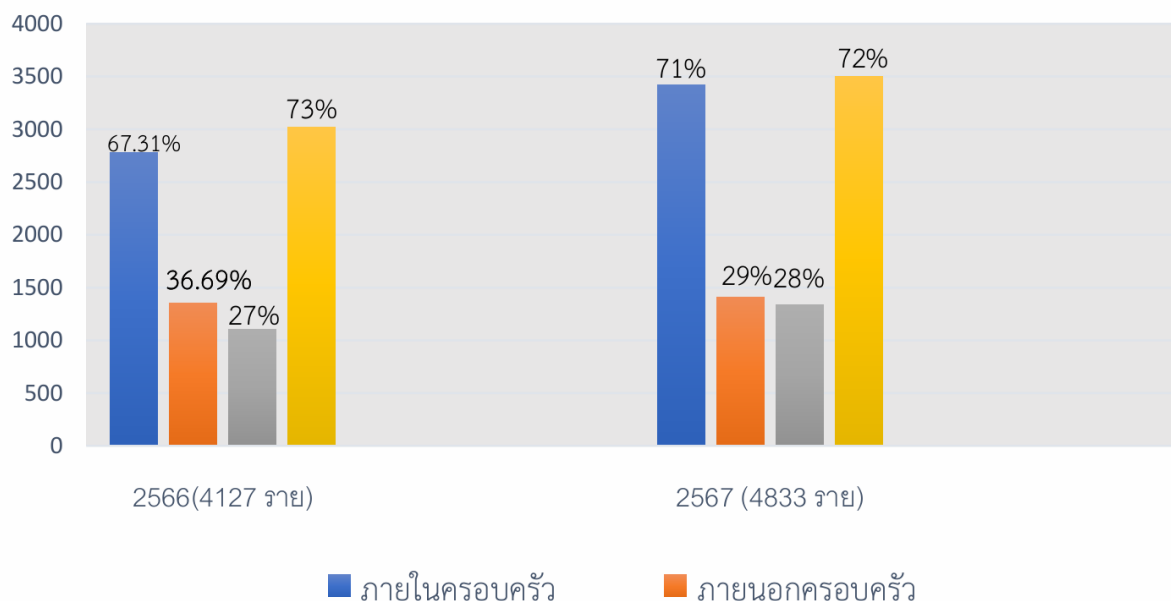
Keywords: Creating Identity Through Storytelling, Channel Cartoons, Campaign Media, Violence, Sexual Harassment

บทนำ

สถิติความรุนแรงประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 มีจำนวน 4,127 ราย 67.31% แบ่งเป็นภายในครอบครัว 2,778 ราย 36.69% ภายนอกครอบครัว 1,349 ราย จำแนกตามเพศแบ่งเป็น หญิง 73% จำนวน 3,024 ราย ชาย 27% จำนวน 1,103 ราย หน่วยเคลื่อนที่เร็ว (เฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานคร) (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566) สถิติความรุนแรงประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มีจำนวน 4,833 ราย 71% แบ่งเป็นภายในครอบครัว 3,421 ราย 29% ภายนอกครอบครัว 1,412 ราย จำแนกตามเพศแบ่งเป็น หญิง 72% จำนวน 3,500 ราย ชาย 28% จำนวน 1,333 ราย หน่วยเคลื่อนที่เร็ว (เฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานคร) (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2567)

สถิติความรุนแรงเปรียบเทียบปี 2566 และ 2567

ภาพที่ 1 รายงานสถิติความรุนแรง ปี 2566 และ 2567

จากข้อมูลที่มีอยู่ สถิติความรุนแรงในประเทศไทยในปีงบประมาณ 2567 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งยังคงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ทั้งจากการถูกทำร้ายร่างกายและการล่วงละเมิดทางเพศ สาเหตุหลักที่นำไปสู่ความรุนแรงเหล่านี้มาจากปัญหายาเสพติด ความโกรธเคือง ความรู้สึกเชิงอำนาจ ความหึงหวง ปัญหาสุขภาพจิต และความเครียดทางเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ความรุนแรงที่พบเห็นทั่วไปเป็นภาพอันสมบูรณ์ของความรุนแรงแล้วหรือไม่ ในเมื่อสังคมมนุษย์เต็มไปด้วยภาพความอดอยาก ความยากจนข้นแค้น การถูกปฏิเสธสิทธิอันพึงมีพึงได้ หรือระบบกฎหมายที่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมรวมถึงปฏิบัติการทางกฎหมายก่อให้เกิดการลายนวลพันผิด ความรุนแรงจะปรากฏขึ้นได้ต่อเมื่อมนุษย์อยู่ในสถานการณ์ที่การบรรลุถึงเป้าหมายทั้งในทางร่างกายและจิตใจ ขัดแย้งกับขีดจำกัดความสามารถหรือศักยภาพที่มนุษย์มี ทั้งนี้ จุดสำคัญ คือ ศักยภาพหรือการบรรลุถึงความสามารถที่มีอยู่ (Potentiality) และสภาพความเป็นจริง (Actuality) ฉะนั้น ความรุนแรง คือ การเพิ่มระยะห่างระหว่างศักยภาพหรือความสามารถของมนุษย์กับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น รวมถึงการขัดขวางการลดระยะห่างเหล่านั้น ซึ่งสำหรับกัลตุง ปรากฏการณ์ความรุนแรงหนึ่ง ล้วนประกอบไปด้วยความรุนแรงที่สอดรับกันอยู่สามระดับ ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) เป็นความรุนแรงที่แฝงตัว แทรกอยู่ในความเชื่อ คุณค่า วัฒนธรรม องค์ความรู้ อุดมการณ์ทางการเมือง และปริณิณทลเชิงสัญลักษณ์ของชีวิตผู้คนในสังคมหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดล้วนมีหน้าที่ในการทำให้ความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างเป็นที่ยอมรับกันในสังคมและมีความชอบธรรม (Galtung, J., 1996)

Roland Barthes นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส เล็งเห็นว่าทุกสิ่ง (Texts) ในสังคมนั้นล้วนเป็นสัญญาณที่มีบริบท (Context) ระบบวัฒนธรรมเป็นรหัสหรือกฎเกณฑ์ในการสร้างความหมาย แนวคิดของ Barthes

ให้ความสำคัญเชิงสัญญะกับสังคมและวัฒนธรรม โดยแบ่งความหมายของสัญญะเป็น 2 ลักษณะ คือ ความหมายตรง (Denotative Meaning) และ ความหมายแฝง (Connotative Meaning) และ Barthes ให้ความสำคัญกับการศึกษาความหมายในลักษณะของความหมายแฝง (Connotative Meaning) อย่างมาก ดังจะเห็นผลงานของ Barthes ที่ชื่อ “มายาคติ” (Mythology) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ศึกษา สัญญะ ความหมาย กระบวนการสร้างความหมาย และการสื่อความหมายด้วยอคติ หรือความเชื่อทางวัฒนธรรมที่ถูกกลบเกลื่อน เปลี่ยนแปลง ลดทอน อำพราง บิดเบือน สัญญะความหมายให้เสมือนเป็นสิ่งที่ปกติธรรมดาหรือเป็นธรรมชาติทางสังคมและวัฒนธรรม (Lavers, A., 2009) สัญญะต่าง ๆ ตามทฤษฎีของ Peirce ซึ่งได้นำเอาระยะระหว่าง ตัวหมาย และตัวหมายถึง มาจัดประเภทของ Sign ได้เป็น 3 แบบ ดังนี้ ภาพเสมือน (Icon) หมายถึง เครื่องหมายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมายกับตัวหมายถึง เป็นไปในลักษณะของความคล้ายคลึงกับสิ่งที่มันบ่งถึง จากแนวคิดของ Peirce ดังกล่าว สามารถนำมาใช้เพื่อเป็นหลักในการอธิบายถึงลักษณะการสร้างสรรค์บุคลิกลักษณะตัวละครที่บ่งบอกถึงลักษณะร้ายหรือดี หรือตัวละครที่มีผลกระทบทางจิตใจที่ประสบพบเจอกับเหตุการณ์ความรุนแรงหรือล่องละเมิดทางเพศ ซึ่งเป็นรูปแบบลักษณะการออกแบบจากภายในสู่ภายนอก ซึ่งในการออกแบบเพื่อใช้ในงานภาพการ์ตูน นั้นมีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไป โดยมีรูปแบบจากนามธรรมจนถึงใกล้เคียงความเป็นจริง และสามารถนำไปสู่การตีความหมายต่าง ๆ อีกด้วย (Peirce, C. S., 1958)

จากการที่ได้วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเอกสารทางวรรณกรรม การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ที่มีในสังคม และการทดลองสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยได้ประยุกต์สู่การกำหนดแนวคิดที่ได้มาจากการทดลองสร้างสรรค์และผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม ที่ได้จากการกระบวนการวิจัยฐานราก มาจากจากความคิดว่า ทฤษฎีจะปรากฏจากการศึกษา และมีรากฐานมาจากข้อมูลที่เก็บมาจากภาคสนามเป็นการศึกษาปรากฏการณ์จากมุมมองและการให้ความหมายของมนุษย์จากปรากฏการณ์ นำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์ (Concept) และหาความเชื่อมโยงจากมโนทัศน์ต่าง ๆ ให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีสำหรับอธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การที่ผู้วิจัยสร้างศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม โดยมีแนวคิดการใช้โลกแห่งการเล่าเรื่องและการสร้างตัวตนที่พัฒนามาจากแนวคิดของการกระทำที่มีผลกระทบต่อกันในรูปแบบของ การสร้างสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อเนื่อง (Ripple Effect) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างการกระทำและผลกระทบของตัวละครต่าง ๆ อย่างทรงพลัง ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคมตามแนวคิดใหม่ที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการทบทวนข้อมูลเอกสารทางวรรณกรรม และวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงสู่การสร้างสรรค์และพัฒนากลยุทธ์การเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนเป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างความตระหนักรู้และสนับสนุนการลดความรุนแรงในสังคมได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน (The 2030 Agenda for Sustainable Development) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 อันได้แก่ ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงประกอบด้วยแนวทางในการลดความรุนแรง

ให้แก่สังคม เนื่องจากหากสังคมใดปราศจากความรุนแรงจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความสงบสุขและการทำให้สังคมเกิดการพัฒนาดังอย่างยั่งยืนโดยแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมิติด้านผลงานสร้างสรรค์ กลยุทธ์ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การทุนช่องเป็นฐาน อันจะนำไปสู่แนวทางในการสร้างตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนถึงแนวทางการลดความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม
2. เพื่อแสวงหาและศึกษาแนวทางในการป้องกันผู้ใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศ เพื่อการจัดปัญหาข้างต้นแก่สังคมในมิติต่าง ๆ
3. เพื่อพัฒนาต้นแบบ Practice Based Research การสร้างสรรค์สื่อเพื่อแก้ไขและป้องกัน รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาของประเทศแบบยั่งยืน เพื่อจัดความรุนแรงและการล่องละเมิดทางเพศทุกรูปแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยหลักคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติ (Practice Based Research) กล่าวคือ การสร้างสรรค์ผลงานที่สร้างจากพื้นฐานงานวิจัย ได้แบ่งเป็น 4 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน วิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการบูรณาการการเล่าเรื่อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง (Experts in Solving Violence Problems) รวมจำนวนทั้งหมด 9 ท่าน ได้แก่ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาการและพฤติกรรม 1 ท่าน จิตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการรักษา 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ส่วนพัฒนาพฤติกรรม และแก้ไขบำบัดฟื้นฟู 2 ท่าน นักประพันธ์การเล่าเรื่อง 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสมัยใหม่ จำนวน 1 ท่าน และนักวาดการ์ตูนจำนวน 2 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเชิงพรรณนา โดยการเก็บข้อมูลมีมาตรการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมวิจัยและการได้รับความยินยอมก่อนการเข้าร่วม (Informed Consent) เพื่อให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

ระยะที่ 2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อสรุปเชิงทฤษฎีชั่วคราวที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง (Experts in Solving Violence Problems) ได้แก่ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาการและพฤติกรรม 1 ท่าน จิตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการรักษา 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ส่วนพัฒนาพฤติกรรม และแก้ไขบำบัดฟื้นฟู 2 ท่าน นักประพันธ์การเล่าเรื่อง 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสมัยใหม่ จำนวน 1 ท่าน และนักวาดการ์ตูนจำนวน 2 ท่าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อศึกษาความเหมาะสมของผลงานการออกแบบ เพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสรรค์เพื่อขจัดปัญหาแก่สังคม โดยใช้วิธีการสร้างรหัสในการปฏิบัติของทฤษฎีฐานราก (Coding in Grounded Theory) เพื่อแยกข้อมูลออกเป็นองค์ประกอบ และทำการเลือกรหัส (Selective Coding) ข้อมูลจำเพาะในการสร้างสรรค์ โดยเลือกหมวดข้อมูล (Categories/Themes) ซึ่ง

เป็นการเชื่อมโยงรหัสที่มีความสำคัญ และดำเนินการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Development of a Logic Paradigm) (Charmaz, K., 2006) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเชิงพรรณนา โดยการเก็บข้อมูลมีมาตรการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมวิจัยและการได้รับความยินยอมก่อนการเข้าร่วม (Informed Consent) เพื่อให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

ระยะที่ 3 นำข้อมูลที่สังเคราะห์เป็นต้นแบบการสร้างสรรค์ผลงานและประเมินคุณภาพ ความเหมาะสม เครื่องมือการวิจัยได้แก่ 1) แบบสอบถามสำหรับ ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง (Experts in Solving Violence Problems) เพื่อประเมินคุณภาพความเหมาะสมของผลงานการออกแบบ และ 2) แบบสัมภาษณ์ตัวแทน กลุ่มเป้าหมาย (Try Out) จำนวน 30 ท่าน การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) โดยใช้การเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อศึกษาความเหมาะสมในการสร้างสรรค์ ผลงาน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐานประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการเก็บข้อมูลมีมาตรการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมวิจัย และการได้รับความยินยอมก่อนการเข้าร่วม (Informed Consent) เพื่อให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

ระยะที่ 4 ประเมินผลและสรุปผลการทดลอง ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 ระยะที่ 2 และระยะที่ 3 มาประเมินความเหมาะสมของผลงาน ประชากร ได้แก่ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 18 - 29 ปี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้สื่อ การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) โดยใช้การเลือกสุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 352 ท่าน เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามสำหรับการศึกษา การตระหนักรู้ต่อสังคม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐานประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการเก็บข้อมูลมีมาตรการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมวิจัยและการได้รับความยินยอมก่อนการเข้าร่วม (Informed Consent) เพื่อให้เป็นไปตามหลักจริยธรรม วิจัยในมนุษย์ โดยยึดหลักของการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์หาความ เชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ที่ต้องการหาคำอธิบาย โดยการวิจัย ครั้งนี้จะนำไปสู่การออกแบบ ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐานเพื่อรณรงค์ยุติ การใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม การ์ตูนช่อง (Comics) เป็นหนึ่งในสิ่งที่ได้รับความนิยม อย่างสูงมานาน เป็นที่ทราบกันดีว่าความนิยมอ่านการ์ตูนแพร่หลายทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ด้วยเนื้อเรื่องและรูปแบบที่ หลากหลายจากแหล่งการ์ตูนทั้งต่างชาติและไทย การ์ตูนช่องเป็นรูปแบบวิธีการหนึ่งที่ศิลปินใช้แสดงออก ถ่ายทอด ผ่านมุมมองและความคิดเพื่อสะท้อนสังคมจากโลกแห่งความจริงมุ่งไปสู่โลกของจินตนาการ จากรูปภาพ 1 ภาพ นำมารวมกับตัวอักษร 1 ตัวอักษรผสมผสานกันจนกลายเป็นภาษาการ์ตูนที่สมบูรณ์แบบที่ศิลปินทั้งหลายต่างพากัน สรรหากลวิธีต่าง ๆ มาสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อสร้างภาพของจินตนาการภายในการ์ตูน ซึ่งหนึ่งในเทคนิคที่ การ์ตูนช่องใช้อธิบายภาพและเล่าเรื่องได้ชัดเจนที่สุด ก็คือ การเชื่อมต่อช่องช่องหรือเรียกในภาษาวิชาการว่า โคลสเซอร์ (Closure) ที่เกิดจากการเชื่อมโยงภาพมากกว่าหนึ่งภาพเพื่อเชื่อมต่อให้เกิดกระแสเวลาขึ้นนั่นเอง (McCloud, S., 1994)

ผลงานสร้างสรรค์ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม การ์ตูนช่องเรื่อง “Stop Violence” ใช้ทฤษฎีและองค์ประกอบ

การวาดการ์ตูนช่องของ สกอตต์ แมคคลาวด์ โดยใช้เทคนิค โคลสเซอร์ (Closure) หรือการเชื่อมต่อช่องสู่ช่องในการ์ตูน โดยเนื้อเรื่องของการ์ตูนช่องนั้น หลังจากได้ดำเนินการวางโครงร่างการดำเนินเรื่อง การสร้างเรื่องราวปัญหา ความรุนแรงแบบลูกโซ่ โดยงานวิจัยชิ้นนี้สามารถแบ่งประเภทของความรุนแรงออกเป็นลำดับลูกโซ่ของความรุนแรง เพื่อแสดงให้เห็นว่าการกระทำของบุคคลหนึ่งอาจส่งผลไปยังบุคคลอื่น ๆ และก่อให้เกิดวงจรความรุนแรงที่ไม่สิ้นสุด หลังจากนั้นจึงดำเนินการร่างแบบตัวละครการออกแบบตัวละครควรมีพื้นหลังที่บ่งบอกถึงชีวิต ประสบการณ์ และอารมณ์ที่สามารถเชื่อมโยงกับผู้ชมได้ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเข้าใจในมุมมองของตัวละครนั้น ๆ หลังจากได้ตัวละคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการเขียนเนมการ์ตูนหรือสตอรี่บอร์ดเพื่อเล่าเรื่อง คือการวาดโครงเรื่อง กำหนดช่องวางตัวละคร และดำเนินเนื้อเรื่องตามที่คิดไว้ ทำให้ดำเนินเรื่องได้เป็นระบบ มองเห็นภาพรวมของเรื่อง ซึ่งเนม คือสเก็ทซ์คร่าว ๆ ก่อนร่างต้นฉบับจริง จะเน้นไปที่บทพูด การแบ่งช่อง และเนื้อเรื่อง (หมอก, 2559) หลังจากผู้วิจัยได้ทำการร่างเนมเรียบร้อยแล้ว จึงได้ทำการร่างต้นฉบับจริงจากเนม และทำการตัดเส้น การสร้างสกรีนโทน การสร้างฉากประกอบ เพื่อให้ผลงานเชิงจินตภาพในรูปแบบการ์ตูนช่องมีความสมบูรณ์ตามโครงร่างการดำเนินเรื่องมากที่สุด

ภาพที่ 2 รูปแบบการนำเสนอการ์ตูนช่องโดยใช้เทคนิค โคลสเซอร์ (Closure) การเชื่อมต่อช่องสู่ช่อง
สร้างสรรค์โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 3 รูปแบบการนำเสนอการ์ตูนช่องโดยใช้เทคนิค โคลสเซอร์ (Closure) การเชื่อมต่อช่องสู่ช่อง
สร้างสรรค์โดยผู้วิจัย

เมื่อได้ข้อสรุปดังกล่าวข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงดำเนินการทดลองสร้างสรรค์ตามขั้นตอน จากนั้นจึงประเมินคุณภาพการ์ตูนช่อง (Comic Strips) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง (Experts in Solving Violence Problems) ผลการสัมภาษณ์สำหรับตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย (Try Out) ต่อความเหมาะสมในการพัฒนางานสร้างสรรค์การ์ตูนช่อง จำนวน 30 ทาน พบว่า ความเหมาะสมการพัฒนางานสร้างสรรค์การ์ตูนช่องสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจในตัวผลงาน จากนั้น จึงนำแนวทางที่ได้มาพัฒนาในรูปแบบการ์ตูนเล่ม และนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ปรับปรุงเป็นผลงานต้นแบบ จากนั้นจึงนำมาสรุปผลและขยายไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานชุดสรุปด้วยการ์ตูนช่อง 5 ตอน จำนวน 170 หน้า การประเมินผลการตระหนักรู้การเรียนรู้ที่มีต่อความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศ ในการพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานการ์ตูนช่อง กลุ่มตัวอย่างที่ 3 โดยกลุ่มเป้าหมายที่พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงผ่านสื่อต่าง ๆ อายุ 18 - 29 ปี จำนวน 352 ทาน ซึ่งเครื่องมือทั้ง 2 ประเภท ได้ผ่านการนำเสนอขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยและได้รับการอนุมัติและรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งออกให้ ณ วันที่ 30 สิงหาคม 2567 เอกสารรับรอง เลขที่ COA No. 034/2024 โดยมี ศ.ดร.ทวี เชื้อสุวรรณ ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เป็นผู้ลงนามรับรองผล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุป โดยผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้แนวทางและเทคนิคในการสร้างสรรค์ต้นแบบ โดยสามารถสรุปผลให้เห็นภาพตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมิติด้านผลงานสร้างสรรค์ กลยุทธ์ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน อันจะนำไปสู่แนวทางในการสร้างตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนถึงแนวทางการลดความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม

ผลการวิจัยพบว่า การใช้สื่อที่เข้าถึงง่ายและดึงดูดความสนใจของผู้ชม สร้างสรรค์เนื้อหาเชิงสัญลักษณ์และการเล่าเรื่องที่กระตุ้นความเข้าใจและความเห็นใจ พร้อมทั้งประยุกต์ใช้ทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยาเพื่อวิเคราะห์ต้นตอของปัญหาและพัฒนาสื่อที่สอดคล้องกับปัจจัยที่กระตุ้นแรงจูงใจการใช้ความรุนแรงในสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อแสวงหาและศึกษาแนวทางในการป้องกันผู้ใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศ เพื่อการจัดปัญหาข้างต้นแก่สังคมในมิติต่าง ๆ

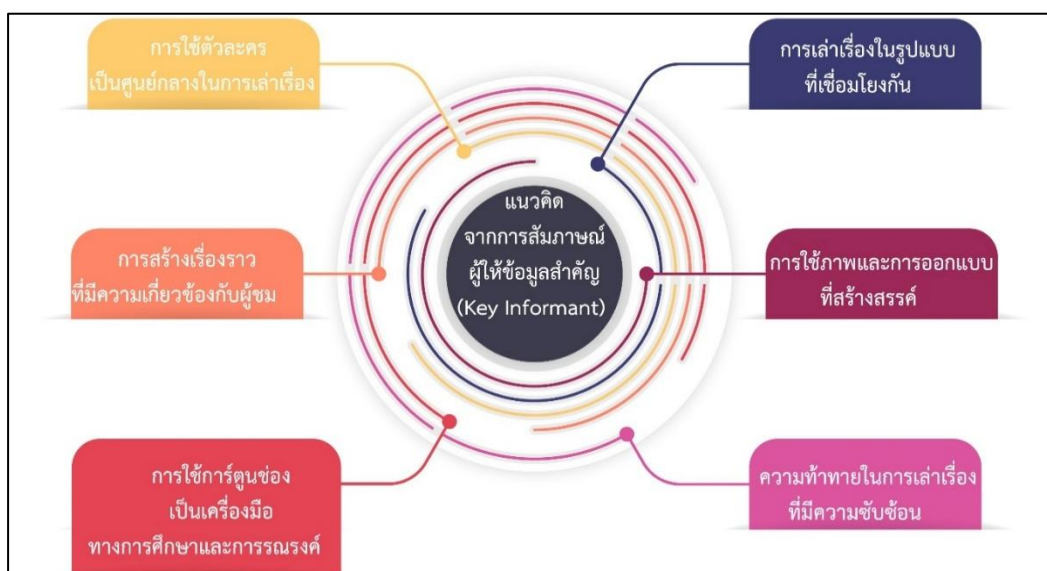
การป้องกันผู้ใช้ความรุนแรงและการล่องละเมิดทางเพศผ่านการสร้างตัวตนและการเล่าเรื่องเป็นแนวทางที่สำคัญในการสื่อสารและเปลี่ยนแปลงมุมมองของผู้คนในสังคม แนวทางเหล่านี้มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและช่วยให้เกิดความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวผ่านมิติต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาต้นแบบ Practice Based Research การสร้างสรรค์สื่อ เพื่อสร้างสรรค์สื่อสำหรับการแก้ไขและป้องกันความรุนแรงและการล่องละเมิดทางเพศ การวิจัยเชิงปฏิบัติแบบสร้างสรรค์นี้เน้นการค้นหาแนวทางจากฐานข้อมูลและความเข้าใจเชิงลึกที่เป็นรากฐาน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน โดยใช้การ์ตูนช่องที่มีการสร้างโลกแห่งการเล่าเรื่อง ซึ่งมีลักษณะการเชื่อมโยงเรื่องราวให้สะท้อนคิด แนวทางการสร้างสรรค์ผู้วิจัยสามารถพัฒนาออกมาได้ในหลายมิติผ่านการวิเคราะห์และสร้างสรรค์จาก

ข้อมูลฐานราก (Foundational Data Analysis) รวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ตรง การสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลจากผู้ที่เคยประสบกับความรุนแรงหรือการล่วงละเมิด รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือ เพื่อสร้างความเข้าใจในแง่ของแรงจูงใจและผลกระทบ ข้อมูลที่ได้รับการวิจัยสามารถนำมาใช้ในการออกแบบเรื่องราวและตัวละครที่สะท้อนปัญหาจากมุมมองที่หลากหลาย

ภาพที่ 4 สรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศ (Experts in Resolving Sexual Violence and Abuse Issues)

ภาพที่ 5 สรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง ต่อคุณภาพความเหมาะสมของผลงาน จำนวน 9 ท่าน พบว่า คุณภาพความเหมาะสมของผลงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผลงานได้รับการยอมรับในแง่ของคุณภาพ ความเหมาะสม และความสามารถในการสื่อสารเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เชี่ยวชาญมองว่าการ์ตูนช่องมีความเหมาะสมในด้านเนื้อหา รูปแบบ และการนำเสนอในระดับที่ดี โครงสร้างของการ์ตูนช่องสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระสำคัญ การใช้สัญลักษณ์ การเล่าเรื่อง และองค์ประกอบศิลป์มีความกลมกลืนและช่วยส่งเสริมสาระของเนื้อหา ผลงานสามารถเป็นต้นแบบที่ดี สำหรับการสร้างสรรค์สื่อการ์ตูนช่องเพื่อการสื่อสารและการรณรงค์ ผลการประเมินสะท้อนว่า ผลงานการ์ตูนช่องที่สร้างสรรค์ขึ้น ได้รับการยอมรับในระดับที่ดีมาก สามารถพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้สร้างสรรค์อาจนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงรายละเอียดด้านโครงเรื่อง องค์ประกอบศิลป์ และการสื่อสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด หลังจากปรับแก้ไขผลงานจากผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง ผู้วิจัยจึงนำไปใช้ในการสัมภาษณ์สำหรับตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย (Try Out) ต่อความเหมาะสมในการพัฒนางานสร้างสรรค์การ์ตูนช่อง จำนวน 30 ท่าน พบว่า ความเหมาะสมการพัฒนาศิลปะการ์ตูนช่องสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจในตัวผลงาน การประเมินผลการตระหนักรู้การเรียนรู้ที่มีต่อความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศ ในการพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานการ์ตูนช่อง โดยกลุ่มเป้าหมายที่พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงผ่านสื่อต่าง ๆ อายุ 18 - 29 ปี จำนวน 352 ท่าน โดยทำการประเมินผลการตระหนักรู้ต่อผลงานสร้างสรรค์การ์ตูนช่อง มีความตระหนักรู้การเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$) กล่าวคือ กลุ่มเป้าหมายมีการตระหนักรู้การเรียนรู้ผ่านการ์ตูนช่อง อยู่ในระดับ สูงที่สุด เกือบทุกท่านที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการ์ตูนช่องมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้สรุปได้ว่า การใช้การ์ตูนช่องเป็นสื่อการเรียนรู้ได้รับการยอมรับและมีประสิทธิภาพสูง ในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ตัวอย่างเชิงลึกจากการนำผลงานสร้างสรรค์ไปเผยแพร่ผ่านนิทรรศการศิลปะและกิจกรรมศิลปะบำบัดโดยเปิดโอกาสและให้อิสระกับผู้รับชมผลงานได้สร้างสรรค์ผลงาน โดยมีต้องคำนึงถึงความสวยงามหรือหลักเกณฑ์องค์ประกอบทางศิลปะใด ๆ แต่มุ่งเน้นไปยังการสำรวจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด การเข้าใจ และอธิบายตัวตนผ่านการสร้างชิ้นงานของผู้รับชม โดยการใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือหลักในการเยียวยารักษาอาการเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการระบายความรู้สึกจากความเจ็บปวดในอดีต ทั้งจากครอบครัว สังคมจากตนเอง ซึ่งผู้รับชมส่วนใหญ่รู้สึกสะเทือนใจและมีการตระหนักรู้ถึงผลกระทบและมีการเขียนระบายความในใจสารภาพเรื่องราวความรุนแรงที่ตนเองได้ประสบพบมาผ่านกระบวนการต่าง ๆ ระหว่างการทำในขณะที่ชมผลงาน

การศึกษาปัญหาความรุนแรงในสังคมและการสร้างสรรค์สื่อเพื่อการรณรงค์ในปัจจุบัน เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่มีประสิทธิภาพและสร้างความตระหนักรู้ในสังคม โดยใช้สื่อที่เข้าถึงง่ายและดึงดูดความสนใจของผู้ชม สร้างสรรค์เนื้อหาเชิงสัญลักษณ์และการเล่าเรื่องที่กระตุ้นความเข้าใจและความเห็นใจ พร้อมทั้งประยุกต์ใช้ทฤษฎีทางสังคมและจิตวิทยาเพื่อวิเคราะห์ต้นตอของปัญหาและพัฒนาสื่อที่สอดคล้องกับปัจจัยที่กระตุ้นแรงจูงใจการใช้ความรุนแรงในสังคม การสร้างความร่วมมือในระดับสังคมเพื่อการป้องกันปัญหาอย่างยั่งยืนจะช่วยให้ผลลัพธ์ของการวิจัยมีการขยายผลไปยังกลุ่มต่าง ๆ และส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศ กล่าวโดยสรุป ผลงานสร้างสรรค์สอดคล้องกับสมมติฐานและแนวคิดเดิมที่ว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดการวิจัยในการสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน (Sustainable Research-Based Creative Practice) องค์ความรู้ที่

ได้จากการวิจัย สามารถพัฒนาและสรุปแนวคิดจากการสร้างสรรค์การ์ตูนในรูปแบบชุดองค์ความรู้ที่นำไปใช้ได้จริง เพื่อเป็นแนวทางให้กับการศึกษาและสื่อในอนาคตที่เน้นการแก้ไขปัญหาความรุนแรง การสร้างชุมชนและเครือข่าย การเรียนรู้ นำเสนอแนวคิดและผลการวิจัยต่อสาธารณะเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในสังคมและเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันในการป้องกันและยุติความรุนแรงในระดับประเทศ

อภิปรายผล

ด้านการสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ จากการสัมภาษณ์ ผู้มีประสบการณ์ตรงและการวิเคราะห์ข้อมูลฐานรากช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงต่อสาเหตุและผลกระทบ ของความรุนแรงและการล่วงละเมิดในสังคม โดยเนื้อหาจากข้อมูลดังกล่าวถูกนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการ สร้างสรรค์ตัวละครและเรื่องราวในแบบที่สมจริงและเข้าถึงได้ สิ่งนี้ช่วยให้ผู้อ่านมีโอกาสสัมผัสถึงความซับซ้อนของ ปัญหาและเข้าใจถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังและยั่งยืน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีประสบการณ์ ตรงทำให้การออกแบบเนื้อหาและตัวละครมีความสมจริงมากขึ้น ทำให้สามารถสร้างสื่อที่สอดคล้องกับปัญหาจริง และสามารถสื่อสารได้อย่างมีพลัง การใช้ข้อมูลอ้างอิงจากประสบการณ์จริงนี้ช่วยให้เนื้อหาของการ์ตูนเข้าถึงกลุ่ม ผู้อ่านได้อย่างลึกซึ้ง และเพิ่มการตระหนักรู้ในประเด็นความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี การเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีนี้ของ Albert Bandura (Bandura, A., 1977) กล่าวถึง การที่บุคคลเรียนรู้พฤติกรรมจากการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น ผ่านการดูหรือสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม เช่น สื่อและครอบครัว การนำทฤษฎีนี้มาใช้สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายทอดและการเรียนรู้ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยเน้นการสร้างสื่อที่เป็นแบบอย่างในการแสดงถึงพฤติกรรมที่ผิดและถูกต้อง ยิ่งไปกว่า นั้นสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ สุมนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ เรื่อง ความรุนแรงในสังคมไทย ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาการใช้ความรุนแรงที่สำคัญในสังคมไทย ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาสื่อที่มีการถ่ายทอดความรุนแรง ปัญหาสุรา ยาเสพติด อาวุธปืนเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายในประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจ ทศนคติต่อการใช้ความรุนแรงเป็นสื่ง ปกติของสังคม สังคมไทยขาดจิตสำนึกที่ดีต่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรง ข้อเสนอแนะของการศึกษาที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมต่อการใช้ความรุนแรง (สุมนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ, 2566)

ด้านโครงสร้างเรื่องราวเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Storytelling) การใช้สัญลักษณ์ในการเล่าเรื่องไม่เพียงแต่ สร้างอารมณ์ร่วมให้แก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ตีความเนื้อเรื่องในมุมมองของตนเอง ทำให้เกิด ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและเปิดโอกาสในการสื่อสารประเด็นทางสังคมได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้อง กับทฤษฎีสัญลักษณ์แห่งการกระทำ (Symbolic Interactionism) ทฤษฎีนี้โดย George Herbert Mead (Mead, G. H., 1934) และ Herbert Blumer (Blumer, H., 1969) เน้นที่การที่บุคคลสร้างความหมายผ่าน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารเช่น คำพูด ท่าทาง หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ เช่น การ์ตูนช่อง ที่ใช้ตัวละครที่มีการสะท้อนผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ

ด้านการสร้างโลกแห่งการเล่าเรื่อง (World-Building) ที่สะท้อนสังคมอย่างสมจริง โลกของการ์ตูนที่ พัฒนาขึ้นในการวิจัยนี้เป็นโลกที่สร้างขึ้นเพื่อจำลองปัญหาสังคมและความสัมพันธ์เชิงซ้อนของตัวละคร ผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่าการสร้างโลกที่มีความเป็นจริงในเชิงโครงสร้างและกฎเกณฑ์ช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกถึงผลกระทบของการกระทำ

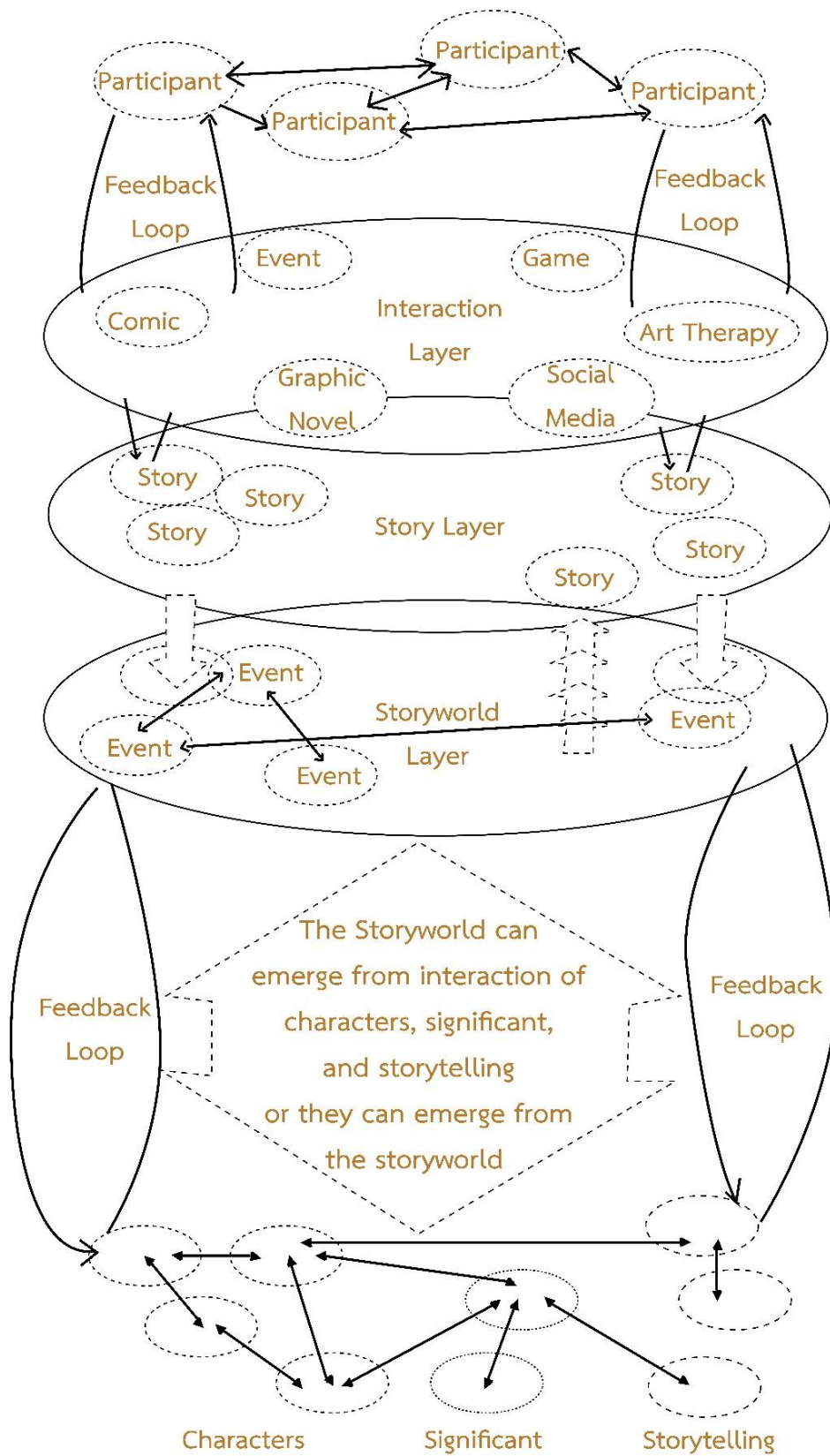
เชิงลบหรือเชิงบวกในสังคม ทำให้เห็นภาพรวมของความรุนแรงในมุมมองที่หลากหลายและมีความเป็นจริง การวางโครงสร้างของโลกในเรื่องราวแบบนี้ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนถึงสิ่งที่สังคมควรตระหนักและ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างโลก (Worldbuilding Theory) การสร้างโลก (Worldbuilding) (Jenkins, H., 2006) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการสร้างสภาพแวดล้อมและบริบทที่ตัวละครดำเนินเรื่อง ทฤษฎีนี้สามารถใช้ได้ในการสร้างโลกแห่งการเล่าเรื่องที่มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ ผ่านการวางโครงสร้างของโลกที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปัญหาที่เกิดขึ้น

ด้านการพัฒนาตัวละครที่มีการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้จากผลกระทบ (Character Development) ตัวละครหลักที่ผ่านการพัฒนาตัวตนและเติบโตจากการเผชิญปัญหาในเรื่องราว เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการทำให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ-ผลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Sigmund Freud (Freud, S., 1923) และ Carl Jung (Jung, C., 1964) ใช้แนวคิดของจิตใต้สำนึกและสัญลักษณ์ในกระบวนการตีความความรู้สึกภายในจิตใจของบุคคล สัญลักษณ์ที่ปรากฏในเรื่องราว ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ

ผลกระทบของงานวิจัยในเชิงปฏิบัติและแนวทางการนำไปใช้จริง การวิจัยสร้างสรรค์ช่วยให้เกิดชุดองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้ในการสร้างสรรค์สื่อและการศึกษา ซึ่งให้เห็นว่าการสร้างการ์ตูนที่ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไขปัญหามองในเชิงเนื้อหา แต่ยังเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการสร้างความรู้และความเข้าใจต่อปัญหาความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) David Kolb (Kolb, D. A., 1984) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดเกิดจากการปฏิบัติและการสะท้อนกลับจากประสบการณ์ ทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือทำและการสะท้อนผลที่เกิดขึ้น การสร้างองค์ความรู้ การนำเสนอการเล่าเรื่องที่สอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตจริง

องค์ความรู้ใหม่

ผลลัพธ์จากการวิจัยครั้งนี้ไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสื่อที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ แต่ยังเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ในการสร้างสรรค์สื่อประเภทอื่น ๆ ที่เน้นการแก้ไขปัญหาสังคมอย่างยั่งยืน องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นพื้นฐานให้กับการศึกษา การพัฒนาแนวคิดการเล่าเรื่อง และการสร้างสื่อที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ

ภาพที่ 6 โมเดลกระบวนการสร้างสรรค์จากศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การตูนช่องเป็นฐาน
เพื่อรณรงค์การใช้ความรุนแรงและล้วงละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม

การสร้างตัวละครที่สื่อถึงการต่อสู้กับผลกระทบของความรุนแรง ตัวละครในเรื่องราวอาจมีทั้งบทบาทของ “ผู้ก่อ” และ “ผู้รับ” ของความรุนแรง ซึ่งการเล่าเรื่องในมุมมองนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจในบริบทของการกระทำ ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงเหตุผลที่ซับซ้อนของการใช้ความรุนแรง พร้อมทั้งเรียนรู้ถึงผลกระทบของมันต่อการสร้างตัวตนและความเปลี่ยนแปลงของตัวละครนั้น ๆ การสะท้อนมิติของสังคมผ่านโลกการเล่าเรื่อง ตัวละครแต่ละตัวเป็นตัวแทนของกลุ่มคนหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงปัญหาและความสำคัญของการกระทำเล็กน้อยที่อาจส่งผลกระทบใหญ่ในท้ายที่สุด

ยิ่งไปกว่านั้นระดับของปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบการจัดนิทรรศการศิลปะ (Art Exhibition) การจัดกิจกรรม (Events) และความเป็นพื้นที่ที่ปฏิสัมพันธ์ ช่วยสร้างพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมรับชมผลงานได้มีประสบการณ์ร่วมกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ การ์ตูน และศิลปะบำบัด โดยใช้เป็นเครื่องมือในการบำบัดผู้ที่เคยประสบกับความรุนแรง ซึ่งเชื่อมโยงกับการ์ตูนช่อง ผ่านแนวคิดของ ศิลปะบำบัดที่ผสมผสานวิธีการแสดงออกที่มีความหลากหลายผ่านศิลปะแขนงต่าง ๆ (Expressive Arts Therapy) กล่าวได้นับเป็นพื้นที่สำคัญในการเชื่อมโยงศิลปิน นักเล่าเรื่อง นักบำบัด และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองและการรับรู้ทางสังคม พร้อม ๆ กันนั้นยังมีศักยภาพในการนำไปสู่ “Participatory Storytelling” หรือการเล่าเรื่องแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้เข้าร่วมสามารถมีบทบาทในกระบวนการสร้างเนื้อหา นอกจากนี้การใช้อุปกรณ์ประกอบเกม (Gamification) สามารถสร้างการมีส่วนร่วมที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ให้ผู้ที่เคยมีประสบการณ์กับความรุนแรงสามารถแบ่งปันเรื่องราวของตนผ่านการเล่าเรื่องในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ Post it note การสร้างงานศิลปะที่สะท้อนเรื่องราวส่วนตัว ช่วยให้ผู้ใช้รับชมสามารถแสดงออกถึงอารมณ์ที่อาจอธิบายเป็นคำพูดได้ยาก ซึ่งช่วยให้ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บทางจิตใจ (Trauma Survivors) สามารถเชื่อมโยงกับตัวละครและกระบวนการฟื้นฟูของตัวละครในเรื่อง การบูรณาการผลงานสร้างสรรค์กับการจัดนิทรรศการศิลปะ ช่วยให้ผู้ใช้ร่วมงานได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น เพื่อสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์ และความรู้สึก โดยมีการ์ตูนช่องเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ (Multilayered Interactive Experience) ผ่านกิจกรรมศิลปะบำบัดในรูปแบบต่าง ๆ สร้างพื้นที่ให้เกิดปฏิสัมพันธ์และการเล่าเรื่อง สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในเชิงสังคมและการบำบัดทางจิตใจได้อย่างลึกซึ้ง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาต้นแบบ Practice-Based Research เพื่อสร้างสรรค์สื่อสำหรับการแก้ไขและป้องกันความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ การวิจัยเชิงปฏิบัติแบบสร้างสรรค์นี้เน้นการค้นหาแนวทางจากฐานข้อมูลและความเข้าใจเชิงลึกที่เป็นรากฐาน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน โดยใช้สื่อในรูปแบบของ การ์ตูนช่องที่มีการสร้างโลกแห่งการเล่าเรื่อง การสร้างโลกของการ์ตูนเพื่อเป็นพื้นที่สะท้อนสังคม (World-Building as Social Reflection) ออกแบบโลกที่สื่อถึงปัญหาสังคมอย่างแท้จริง โลกของการ์ตูนควรมีสภาพแวดล้อมที่สะท้อนปัญหาและการต่อสู้ที่เกิดขึ้นในสังคมจริง เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดกับเรื่องราวและเข้าใจความซับซ้อนของปัญหาอย่างแท้จริง ใช้บรรยากาศและองค์ประกอบที่สะท้อนถึงผลกระทบของการกระทำ เช่น การใช้ฉากและสัญลักษณ์ที่สะท้อนการแตกสลาย ความเยือกเย็น หรือความเปราะบางของสังคมที่ขาดความเข้าใจและการสนับสนุน การพัฒนาโครงสร้างการเล่าเรื่องที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น (Open-Ended Narratives) การสร้างสรรค์บุคลิก

ตัวละครมุ่งเน้นการออกแบบตัวละครให้มีมิติและความน่าเชื่อถือ โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ เช่น การสร้างภูมิหลังและแรงจูงใจที่สอดคล้องกับปัญหาหรือสถานการณ์ การใช้บุคลิกภาพที่หลากหลายเพื่อสะท้อนอารมณ์ ความคิด และทัศนคติของตัวละคร รวมถึงการนำเสนอความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และพฤติกรรมของตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและเชื่อมโยงกับตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง การออกแบบตัวละครควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางสัญลักษณ์ เช่น การเลือกใช้สี การแสดงอารมณ์ และท่าทางของตัวละคร เพื่อสื่อถึงความหมายและส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างตัวละครและผู้อ่าน ทำให้การรณรงค์มีพลังและสร้างความตระหนักรู้ได้อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.) กลุ่มเรื่อง สังคมไทยไร้ความรุนแรง ประจำปีงบประมาณ 2567 สัญญาเลขที่ N32A670209 (20 เมษายน 2567) รหัสโครงการ 190986 โครงการวิจัยเรื่อง ศิลปะแห่งการสร้างตัวตนจากการเล่าเรื่องโดยใช้การ์ตูนช่องเป็นฐาน เพื่อรณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงและล่องละเมิดทางเพศต่อคนในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2566). สถิติความรุนแรง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://1300thailand.m-society.go.th/statyearly?page=1>
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2567). สถิติความรุนแรง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2568 จาก <https://1300thailand.m-society.go.th/statyearly>
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ. (2566). ความรุนแรงในสังคมไทย. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 31(1), 47-88.
- หมอก. (2559). มหาลัย'สายมิ่งงะ. กรุงเทพมหานคร: บันลือบุ๊คส์.
- Bandura, A. (1977). Social learning theory. New Jersey: Prentice-Hall.
- Blumer, H. (1969). Symbolic interactionism: Perspective and methods. New Jersey: Prentice-Hall.
- Charmaz, K. (2006). Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis. London: Sage Publications.
- Freud, S. (1923). The Ego and the Id. In J. Strachey et al. (Trans.), The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIX. London: Hogarth Press.
- Galtung, J. (1996). Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization. Oslo: Sage Publications, Inc.
- Jenkins, H. (2006). Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. New York: New York University Press.
- Jung, C. (1964). Man and his symbols. London: Aldus Books Ltd.
- Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. New Jersey: Prentice-Hall.

- Lavers, A. (2009). Roland Barthes: Structuralism and after. London: Methuen & Co. Ltd.
- McCloud, S. (1994). Understanding Comics: The Invisible Art. Bangkok: Corporation4d.
- Mead, G. H. (1934). Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist. Chicago: University of Chicago Press.
- Peirce, C. S. (1958). Collected papers of Charles Sanders Peirce. Massachusetts: Harvard University Press Harvard University Press.

การพัฒนาแพลตฟอร์มและสื่อออนไลน์ 3 ภาษา เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานของ
ผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร*
DEVELOPING PLATFORM AND ONLINE MEDIA IN 3 LANGUAGES TO DEVELOP
WORK SKILLS OF SEAFOOD TEMPERATURE CONTROLLED WAREHOUSE
OPERATORS IN SAMUT SAKHON PROVINCE

กนกกร โฉมเฉลา*, ขวัญวิมาน อาจโยธา, จารุวรรณ บุญมี

Kanokon ChomChalao*, Khaunviman Arjyotha, Jaruwan boonmee

วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร สมุทรสาคร ประเทศไทย

Samut Sakhon Community College, Samut Sakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: kanokon@smkcc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา 2) พัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้า 3) สร้างสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้า และ 4) ประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้า เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอบ้านแพ้ว และ อำเภอกะพ้อแบบ ชายไทยและชาวเมียนมา จำนวน 1,000 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตทักษะการทำงาน แบบสอบถามความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานฯ แบบสัมภาษณ์ความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานฯ แพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานฯ แบบสำรวจความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานของแพลตฟอร์มทักษะการทำงานฯ และแบบประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้า เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบประเมินความพึงพอใจสถิติในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้า จากผู้ปฏิบัติงาน ผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน ทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นเพื่อพัฒนาทักษะผู้ปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง แบ่งออกเป็น 5 หมวดหมู่ คือ 1) ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล และความปลอดภัยสำหรับการจัดเก็บสินค้าอาหารทะเล 2) การพัฒนาทักษะรับ การจัดเรียง การจัดเก็บสินค้าในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ 3) การพัฒนาทักษะการหยิบ การจ่าย การขนถ่ายสินค้าในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ 4) การพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารในคลังสินค้าควบคุม และ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ

คำสำคัญ: การพัฒนาแพลตฟอร์ม, สื่อออนไลน์ 3 ภาษา, ทักษะการทำงาน, ผู้ปฏิบัติงาน, คลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล

Abstract

The objective of this research article is to: 1) Study the work skill requirements of warehouse workers in temperature-controlled facilities in Samut Sakhon Province through an online trilingual platform. 2) Develop a work skills platform for warehouse workers. 3) Create trilingual online media to enhance the work skills of warehouse workers. and 4) Evaluate the work skills of warehouse workers. This is a quantitative research study. The sample group consists of 1,000 workers in temperature-controlled seafood warehouses in Samut Sakhon Province, including Mueang District, Ban Phaeo District, and Krathum Baen District. The participants are both Thai and Myanmar workers, selected using a multi-stage sampling method. The research instruments include: A work skills observation form. A questionnaire on the work skill requirements of warehouse workers. An interview form for assessing work skill needs. A work skills platform for warehouse workers. A satisfaction survey on the usability of the work skills platform. A work skills evaluation form for warehouse workers. Data were collected using questionnaires and satisfaction evaluation forms. Statistical analysis was conducted using mean values and standard deviation. The research findings revealed that: The study on the work skill requirements of warehouse workers, based on input from workers, managers, department heads, and supervisors, identified essential skills necessary for effective workforce development. These skills are categorized into five groups: 1) Workplace safety in temperature-controlled seafood warehouses and food storage safety. 2) Skills in receiving, arranging, and storing goods in temperature-controlled warehouses. 3) Skills in picking, distributing, and handling goods in temperature-controlled warehouses. 4) Communication skills within the warehouse environment. and 5) Basic technology skills for workers in temperature-controlled warehouses.

Keywords: Platform Development, Trilingual Online Media, Work Skills, Workers, Temperature-Controlled Seafood Warehouse

บทนำ

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพเอื้อต่อการประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม เนื่องจากอยู่ในเขตปริมณฑลกรุงเทพฯ มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกและรวดเร็ว ประกอบกับมีโครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมต่อการลงทุนจึงมีผู้ประกอบการด้านธุรกิจอุตสาหกรรมให้ความสนใจลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดสมุทรสาครเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ปัจจุบันมีนิคมอุตสาหกรรมทั้งหมด 3 แห่ง ได้แก่

1) นิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร 2) นิคมอุตสาหกรรมการพิมพ์และบรรจุภัณฑ์สินสาคร และ 3) นิคมอุตสาหกรรมอาหารนคร สมุทรสาคร และมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ขึ้นทะเบียนกับ กรมโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 5,576 โรงงาน (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2566)

ตามพระราชบัญญัติคลังสินค้าไซโล และห้องเย็น พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติไว้ว่า ห้องเย็น หมายความว่า สถานที่สำหรับเก็บรักษาสินค้า โดยมีระบบควบคุมอุณหภูมิ ไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ เพื่อป้องกันและรักษาคุณภาพของสินค้า แต่ไม่รวมถึงสถานที่พักหรือรวบรวมสินค้า เพื่อรอการกระจายหรือรอการจัดส่งสินค้า ในหมวดที่ 2 มาตรา 25 และ มาตรา 31 การดำเนินกิจกรรมในห้องเย็นจึงต้องมีกระบวนการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการในห้องเย็นที่ต้องดำเนินการอย่างถูกต้อง เพื่อให้เป็นไปตามตามพระราชบัญญัติคลังสินค้าไซโล และห้องเย็นอีกทั้งมาตรฐานคุณภาพของคลังสินค้าห้องเย็น ISO 9001: 2015 มาตรฐานของระบบบริหาร คุณภาพ (Quality Management System: QMS) และ มาตรฐาน ISO 22000: 2005 เป็นระบบการจัดการความปลอดภัยอาหาร ตัวมาตรฐาน ISO 22000 จะครอบคลุมข้อกำหนดทั้ง GMP, HACCP รวมถึงข้อกำหนดที่สำคัญภายในระบบการจัดการขององค์กร (สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ, 2023)

ทั้งนี้ จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเสวนาศึกษาทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับบุคลากรระดับปฏิบัติการคลังสินค้าในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร (ขวัญวิมาน หวานดี และคณะ, 2565) ซึ่งมีผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ สมาอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร หอการค้าจังหวัดสมุทรสาคร ตัวแทนสถานประกอบการที่ทำงานในส่วนคลังสินค้า พบว่า ยังคงมีความต้องการให้มีการพัฒนาทักษะของพนักงาน ระดับปฏิบัติการ เรื่อง 1) ความปลอดภัยในการทำงานในคลังสินค้า 2) ทักษะการรับสินค้าเข้า 3) ทักษะการจัดเก็บสินค้า 4) ทักษะการหยิบสินค้า 5) ทักษะการจ่ายสินค้า 6) ทักษะการขนถ่าย และ 7) การจัดเรียงสินค้า และจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์หัวหน้างานที่ปฏิบัติหน้าที่ในคลังสินค้าห้องเย็นแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร (6 เมษายน 2566) พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ทักษะการสื่อสารของพนักงานต่างชาติโดยเฉพาะชาวเมียนมาร์ในการปฏิบัติงานและการสอนงานจากหัวหน้างานหรือเพื่อนร่วมงานบางสถานประกอบการต้องใช้ล่ามในการแปลภาษาทั้งการสอนงานและปฏิบัติงานจนพนักงานเกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้ซึ่งจะใช้เวลาค่อนข้างมากทำให้เสียเวลา อีกทั้งทักษะการปฏิบัติงานพื้นฐานในคลังสินค้าที่ไม่ถูกวิธี เช่น ทักษะการอ่านใบสั่งงาน ทักษะการจัดเรียงสินค้าบนพาเลท ทักษะการจัดเก็บและการหยิบสินค้าโดยใช้หลักเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) และการปฏิบัติตามหลักความปลอดภัย การเดินตามเส้นทางเดินหรือใช้เส้นทางรถยกสินค้า ทักษะการให้บริการที่ดีเมื่อได้พบกับลูกค้า การยิ้ม การทักทายตามสมควร

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การพัฒนาแพลตฟอร์มและสื่อออนไลน์ 3 ภาษา เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ทั้งนี้เพื่อศึกษาความต้องการทักษะการทำงาน เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงานฯ สร้างสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ในการพัฒนาทักษะการทำงานฯ และประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร โดยแพลตฟอร์มดังกล่าวจะพัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้งานได้พัฒนาทักษะ (Up-skill) สร้างทักษะใหม่ (Re-skill หรือ New-skill) ให้แก่พนักงานใหม่ อีกทั้งยังเป็นการยกระดับทักษะแรงงานด้านโลจิสติกส์ให้เป็นไปตามมาตรฐานฝีมือแรงงานและมีทักษะที่จำเป็นเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานสากลสอดคล้องกับความต้องการ

ของผู้ประกอบการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทั้งนี้ แพลตฟอร์มนี้สามารถเรียนรู้ได้ทั้งหมด 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาพม่า อีกทั้ง เพื่อให้มีสื่อออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพไว้สำหรับผู้สนใจโดยเฉพาะ สถานประกอบการที่เป็นคลังสินค้าห้องเย็นทำให้ได้ศึกษาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่ต้องการใช้สื่อนี้สามารถใช้ได้ทันที เป็นการสร้างทรัพยากรทางการศึกษาไว้ใช้ร่วมกันผ่านสื่อระบบออนไลน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา
2. เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อสร้างสื่อออนไลน์ 3 ภาษาในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร
4. เพื่อประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งได้ดำเนินการวิจัย เป็น 4 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ประกอบด้วย 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น กลุ่มที่ 1 ประชากร ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลที่ปฏิบัติงานในจังหวัดสมุทรสาคร ทั้งคนไทยและชาวเมียนมา จำนวน 25,896 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 24 มีนาคม 2566) (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2566) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลที่ปฏิบัติงานในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 1,000 คน ที่เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ดังนี้ 1.1) รวบรวมรายชื่อโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสาครทั้งหมดที่ขึ้นทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 5,325 โรงงาน (ข้อมูล ณ วันที่ 24 มีนาคม 2566) (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2566) 1.2) เลือกเก็บข้อมูลเฉพาะโรงงานประเภทคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล ทั้งหมด 195 โรงงาน และ 1.3) เลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ปฏิบัติงานแต่ละคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ประมาณแต่ละ 5 - 6 คน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเข้าและคัดออก ดังนี้ เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) คือ 1.3.1) เป็นผู้ที่สัญชาติไทยหรือพม่า 1.3.2) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร และ 1.3.3) เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า 3 เดือน เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่กำหนด กลุ่มที่ 2 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารที่รับผิดชอบดูแลคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลที่ปฏิบัติงานในจังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน ฯลฯ ที่รับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลใน

จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 30 คน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกและคัดออก ดังนี้ เกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) คือ 1) เป็นผู้ที่สัญชาติไทย 2) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร และ 3) มีตำแหน่งเป็นผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างานหรืออื่น ๆ ที่รับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ในตำแหน่งนั้น ๆ มาแล้วไม่ต่ำกว่า 6 เดือน เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่กำหนด และ กลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุม อุณหภูมิอาหารทะเล เช่น เจ้าหน้าที่จากสำนักงานแรงงานจังหวัด ผู้ออกแบบระบบคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ เจ้าหน้าที่จากอุตสาหกรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่จากกรมโรงงานอุตสาหกรรม เจ้าหน้าที่จากหอการค้าจังหวัด เป็นต้น

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 2.1) แบบสังเกตทักษะการทำงาน 2.2) แบบสอบถามความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา และ 2.3) แบบสัมภาษณ์ความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลใน จังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 3.1) สังเกตทักษะ ในขั้นตอนการผลิตต่าง ๆ และการศึกษาจากเอกสารรายงานประจำปี 3.2) รวบรวมความต้องการทักษะการทำงาน ของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา จาก ผู้ปฏิบัติงานจากผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน 3.3) สัมภาษณ์ความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน คลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา จากผู้ปฏิบัติงานจาก ผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน 3.4) รวบรวมความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุม อุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา โดยจำแนกตามความต้องการมากที่สุด - น้อยสุด 3.5) ตรวจสอบความซ้ำซ้อนของเนื้อหาสื่อที่มีแล้ว เพื่อคัดกรองให้เหลือเฉพาะเนื้อหาสื่อที่ยังไม่มีพัฒนา มา ก่อน 3.6) สรุปความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัด สมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา สำหรับสถานประกอบการ 5 ลำดับแรก และ 3.7) จัดเวทีประชาคม เพื่อประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิดและคัดเลือกทักษะสำคัญที่จะใช้ในการผลิตสื่อออนไลน์ 3 ภาษาในการพัฒนาทักษะ การทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 4.1) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตทักษะ วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ความถี่ ร้อยละ 4.2) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครใน รูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 4.3) ข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์ความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัด สมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา นำมาวิเคราะห์โดยหลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงาน ของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้า ควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล ที่ปฏิบัติงานในจังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน ฯลฯ ที่รับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัด สมุทรสาคร จำนวน 30 คน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 2.1) แพลตฟอร์มทักษะการทำงาน ของผู้ปฏิบัติงาน คลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย เว็บไซต์ และโมบายแอปพลิเคชัน และ

2.2) แบบสำรวจความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานของแพลตฟอร์มทักษะการทำงาน ของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 3.1) การทดลองใช้แพลตฟอร์มทักษะการทำงาน ของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร 3.2) การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับแพลตฟอร์มทักษะการทำงาน ของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร และ 3.3) ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานของแพลตฟอร์มทักษะการทำงาน ของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร

ระยะที่ 3 วัตถุประสงค์ที่ 3 การผลิตสื่อออนไลน์ 3 ภาษาในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล ที่ปฏิบัติงานในจังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน ฯลฯ ที่รับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 30 คน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 2.1) แบบบันทึกการประชุมระดมสมอง และ 2.2) สื่อออนไลน์ 3 ภาษา ในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 3.1) การประชุมระดมสมอง (Focus Group) เพื่อถอดองค์ความรู้ของทักษะที่ต้องการผลิตสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลให้เหลือ 1 หน้ากระดาษ (One Page) และ 3.2) แบบสำรวจความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานของสื่อออนไลน์ 3 ภาษาในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมระดมสมอง (Focus Group) นำมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 4 วัตถุประสงค์ที่ 4 การประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล ที่ปฏิบัติงานในจังหวัดสมุทรสาคร ทั้งคนไทยและชาวเมียนมา จำนวน 2,132 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร, 2566) กลุ่มตัวอย่าง ผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล ที่ปฏิบัติงานในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 50 คน โดยเป็นผู้ปฏิบัติงานสัญชาติไทยหรือพม่า ที่เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 2.1) แบบประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลด้วยตนเอง (ก่อนการใช้สื่อ) 2.2) แบบประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลด้วยตนเอง (หลังการใช้สื่อ) และ 2.3) แบบประเมินความพึงพอใจสื่อออนไลน์ 3 ภาษาในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 3.1) ผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลประเมินทักษะการทำงานด้วยตนเอง 3.2) ผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลศึกษาสื่อที่ได้พัฒนาขึ้นเป็นเวลา 2 สัปดาห์ 3.3) ผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลประเมินทักษะการทำงานหลังจากศึกษาสื่อที่ได้พัฒนาขึ้น และ 3.4) สำรวจความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลที่ได้ศึกษาสื่อที่ได้พัฒนาขึ้น 4) การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการ ดังนี้ 4.1) ข้อมูลที่ได้จากประเมินทักษะการทำงานของ

ผู้ปฏิบัติงาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วย Paired Sample t-test และ 4.2) ข้อมูลที่ได้จากการวัดความพึงพอใจสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลสำหรับสถานประกอบการ วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นที่ควรดำเนินการจัดทำสื่อการสอนที่มีประโยชน์นั้นควรจัดทำเป็นหมวดหมู่เพื่อให้เกิดการนำสื่อที่ได้ไปพัฒนาทักษะผู้ปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวดหมู่ คือ 1) ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล และความปลอดภัยสำหรับการจัดเก็บสินค้าอาหารทะเล 2) การพัฒนาทักษะรับ การจัดเรียง การจัดเก็บสินค้าในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ 3) การพัฒนาทักษะการหยิบ การจ่าย การขนถ่ายสินค้าในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ 4) การพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ (เน้นย้ำคำศัพท์หรือการสื่อสารที่เน้นการทำงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ) และ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ ทำให้ทราบทักษะที่สำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจะทำให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. การพัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร การพัฒนาแพลตฟอร์มอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการแบบจำลอง ADDIE นำมาออกแบบเนื้อหาอาศัยขั้นตอนการใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านระบบบริหารจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาแล้วปรับปรุงแก้ไขการเขียนผังงาน แล้วจึงนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินหาประสิทธิภาพและนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้พัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร มีความสมบูรณ์แบบมากที่สุด โดยแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นมีการใช้งานที่ไม่ซับซ้อนซึ่งผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ ซึ่งสามารถใช้งานได้สะดวก และสามารถเข้าถึงได้ในหลากหลายอุปกรณ์ทั้งบนระบบ Android และ iOS ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานของแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.62$)

3. การสร้างสื่อออนไลน์ 3 ภาษาในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานของสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.64$) ทั้งนี้ เนื่องจากการใช้สื่อออนไลน์ 3 ภาษา สามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครเกิดการเรียนรู้ รวมถึงส่งเสริมพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการทำงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องส่งผลสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานก็จะส่งผลดีต่อธุรกิจ ลูกค้าและเศรษฐกิจโดยรวม โดยการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์สามารถเข้าถึงข้อมูลและแหล่ง

เรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ ผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ที่มีเนื้อหาทั้ง วิดีโอการสอน เนื้อหา และที่สำคัญ คือ ไม่จำกัดสถานที่และเวลาในการเรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ หรือแท็บเล็ต ที่สามารถถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ไปยังผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้เรื่องราวหรือความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

4. ผลการประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครก่อนศึกษาและหลังศึกษา จากการศึกษาด้วยแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ค่า t เท่ากับ 31.836 ค่า P เท่ากับ .00 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก ยอมรับสมมติฐานทางเลือก สรุปได้ว่า ผลการประเมินทักษะฯ หลังศึกษาสูงกว่าก่อนศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 13.71 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.68 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.36

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

ผลจากการศึกษาความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ควรจัดทำเป็นหมวดหมู่เพื่อให้เกิดการนำสื่อที่ได้ไปพัฒนาทักษะผู้ปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวดหมู่ คือ 1) ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล และความปลอดภัยสำหรับการจัดเก็บสินค้าอาหารทะเล 2) การพัฒนาทักษะรับการแจ้งรายการจัดเก็บสินค้าในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ 3) การพัฒนาทักษะการหยิบ การจ่าย การขนถ่ายสินค้าในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ 4) การพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ (เน้นย้ำคำศัพท์หรือการสื่อสารที่เน้นการทำงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ) และ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ ทำให้ได้ทราบทักษะที่สำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป สอดคล้องกับของ พิทยา คงอ้ว ที่สรุปว่า ทักษะปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถความชำนาญทางกล้ามเนื้อ หรือทักษะปฏิบัติเป็นลักษณะพฤติกรรมที่เป็นผลผลิตจากการเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง ที่กระทำออกมาอย่างถูกต้อง คล่องแคล่วและรวดเร็ว ซึ่งต้องอาศัยการฝึกหัดอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดเป็นความชำนาญในการปฏิบัติงาน (พิทยา คงอ้ว, 2561) และสอดคล้องงานวิจัยของ ภาณุมาศ เนียมพลับ ที่สรุปได้ ดังนี้ 1) สมรรถนะของเจ้าหน้าที่จัดการคลังสินค้าที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรมธุรกิจขนส่งสินค้าทางอากาศในปัจจุบันมากที่สุด ได้แก่ มีความจำดี แม่นยำ รอบคอบ รองลงมา คือ ความรับผิดชอบความขยันและความอดทน 2) ทักษะในการปฏิบัติงาน ที่อุตสาหกรรมนี้ต้องการมากที่สุด ได้แก่ ทักษะภาษาอังกฤษและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และ 3) ความรู้เฉพาะด้านที่อุตสาหกรรมนี้ต้องการมากที่สุด ได้แก่ ความรู้ความสามารถในด้านการจัดการคลังสินค้า รองลงมา คือ ความรู้เรื่องตัวสินค้า และความรู้เรื่องเครื่องมือและเครื่องทุ่นแรงประเภทต่าง ๆ (ภาณุมาศ เนียมพลับ, 2561)

การพัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้พัฒนาแพลตฟอร์มอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการแบบจำลอง ADDIE ของ พิจิตรา ธงพานิช นำมาออกแบบเนื้อหาอาศัยขั้นตอนการใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านระบบบริหารจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาแล้วปรับปรุงแก้ไขการเขียนผังงาน แล้วจึงนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินหาประสิทธิภาพและนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้พัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร มีความสมบูรณ์แบบมากที่สุด โดยแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นมีการใช้งานที่ไม่ซับซ้อนซึ่งผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิซึ่งสามารถใช้งานได้อย่างสะดวก และสามารถเข้าถึงได้ในหลากหลายอุปกรณ์ทั้งบนระบบ Android และ iOS (พิจิตรา ธงพานิช, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sakkir, G. et al. ที่สรุปว่า ประการแรก การวิเคราะห์ความต้องการเป็นพื้นฐานของการพัฒนาโมดูลสำหรับหลักสูตรการสอนการเขียนบน Facebook เพื่อให้เนื้อหาสามารถเชื่อมโยงกับความต้องการระดับและการรับรู้ของอาจารย์ นอกจากนี้ นักเรียนจำเป็นต้องพบการพัฒนาโมดูลสำหรับหลักสูตรการสอนการเขียนบน Facebook อย่างเร่งด่วนผ่านเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ได้ตอบ อยู่ในตัวเอง เป็นมิตรกับผู้ใช้ การสนับสนุนออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ สภาพแวดล้อมที่แท้จริง เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การประเมินผลออนไลน์ นำเสนอในรูปแบบทัศนูปกรณ์ สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในกิจกรรมการเขียนเชิงวิชาการและไม่เชิงวิชาการของนักเรียน หัวข้อของสื่อควรมีความน่าสนใจซึ่งให้ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของนักเรียน สื่อควรดำเนินการโดยใช้คำศัพท์ การอ่านข้อความ ไวยากรณ์ และทักษะพื้นฐาน ในกระบวนการเขียน นำไปใช้ในระดับเริ่มต้น ใช้ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนและเนื้อหาทั่วโลก/บริบทระหว่างประเทศ ประการที่สอง ความปรารถนาของอาจารย์ในการสอนการเขียน คือ เพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียนในการทำความเข้าใจเนื้อหา ประการที่สาม เนื้อหาที่มีอยู่ไม่เหมาะสมสำหรับนักเรียน พวกเขาชอบการเรียนรู้ที่อำนวยความสะดวกโดยสื่อสังคมออนไลน์ Facebook ดังนั้น พวกเขาจึงมีแรงจูงใจในการเขียนมากกว่า (Sakkir, G. et al., 2021)

การสร้างสื่อออนไลน์ 3 ภาษาในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร มีผลการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานของสื่อออนไลน์ 3 ภาษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เนื่องจากการใช้สื่อออนไลน์ 3 ภาษา สามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาครเกิดการเรียนรู้ รวมถึงส่งเสริมพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการทำงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องส่งผลสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานก็จะส่งผลดีต่อธุรกิจ ลูกค้าและเศรษฐกิจโดยรวม สอดคล้องกับแนวคิดของ เอกพงศ์ แสงศรี ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์สามารถเข้าถึงข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ ผ่านเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ที่มีเนื้อหาทั้ง วิดีโอการสอน เนื้อหา และที่สำคัญ คือ ไม่จำกัดสถานที่และเวลาในการเรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ หรือแท็บเล็ต ที่สามารถถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ไปยังผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้เรื่องราวหรือความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ (เอกพงศ์ แสงศรี, 2562) ซึ่งสอดคล้องของ ปวีณา เครือจันตะ และกิตติยา พลอดแก้ว ที่สรุปว่า 1) เว็บไซต์การเรียนการสอนออนไลน์แบบบูรณาการการเรียนกับการทำงานโดยการเรียนรู้แบบร่วมกันสำหรับนักศึกษา

ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงมีคุณภาพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 และมีประสิทธิภาพแบบหนึ่งต่อหนึ่ง เท่ากับ 80.83/82.50 และแบบภาคสนาม เท่ากับ 80.88/82.75 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2) นักศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงที่เรียนเว็บไซต์การเรียนการสอนออนไลน์แบบบูรณาการเรียนกับการทำงานโดยการเรียนรู้แบบร่วมกัน มีทักษะการทำงานเป็นทีมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (ปวีณา เครือจันต๊ะ และกิตติยา พลอดแก้ว, 2564)

ผลการประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ก่อนศึกษาและหลังศึกษาด้วยแพลตฟอร์มฯ มีค่า t เท่ากับ 31.836 ค่า P เท่ากับ .00 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก ยอมรับสมมติฐานทางเลือก สรุปได้ว่า ผลการประเมินทักษะฯ หลังศึกษาสูงกว่าก่อนศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องมาจากการเรียนรู้โดยผ่านพัฒนาแพลตฟอร์มและสื่อออนไลน์ 3 ภาษา มีเนื้อหาเป็นเรื่องที่ผู้เรียนมีความสนใจ เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้ศึกษา ส่งผลให้ผู้ศึกษาเกิดการเรียนรู้ทั้งในเชิงทฤษฎีที่นำมาสู่การปฏิบัติ เพิ่มพูนประสบการณ์ที่แปลกใหม่ด้วยการออกแบบสื่อที่หลากหลาย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น สอดคล้องของ Syafiq, A. N. et al. ที่สรุปว่าการใช้วิดีโอ YouTube สามารถพัฒนาทักษะการพูดของนักเรียนในระหว่างการเรียนรู้ออนไลน์ในช่วงการระบาดของโควิด-19 การศึกษาเพิ่มเติมอาจเกี่ยวข้องกับการใช้วิดีโอ YouTube เพื่อสอนทักษะภาษาอังกฤษอื่น ๆ เช่น การอ่านและการเขียน (Syafiq, A. N. et al., 2021) และสอดคล้องของ ศักดา การเพียร ที่สรุปว่า สื่อการสอนสามารถกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้เรียน เกิดความเข้าใจ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ จากผู้สอนไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสื่อเป็นตัวกลางในการสื่อความหมายต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการเรียนรู้ได้ ทั้งสิ้น ตรงตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศักดา การเพียร, 2562)

ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ แสดงให้เห็นว่า กระบวนการวิจัยที่ได้จากประสบการณ์เรียนรู้ โดยใช้สื่อการสอนออนไลน์มีผลต่อการเพิ่มทักษะของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองผ่านการเรียนด้วยสื่อการเรียนที่มีการทดสอบการผ่านเกณฑ์หรือประเมินสื่อการสอนอย่างเป็นระบบ ดังนั้น จึงนำแนวคิดของการผลิตสื่อด้วยรูปแบบของแอดดี (ADDIE Model) มาใช้ในการผลิตสื่อการสอนและพัฒนาสื่อออนไลน์ 3 ภาษาเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิในจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้ผู้ที่ได้ศึกษาหรือผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่มุ่งเน้นจัดการศึกษาแบบองค์รวมของความรู้ เน้นการบูรณาการความหลากหลายของการจัดการเรียนรู้ ทั้งในเชิงทฤษฎีสู่ทักษะการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ความต้องการทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิในจังหวัดสมุทรสาครในรูปแบบสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ควรจัดทำเป็นหมวดหมู่เพื่อให้เกิดการนำสื่อที่ได้ไปพัฒนาทักษะผู้ปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง แบ่งเป็น 5 หมวดหมู่ คือ 1) ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเล และความปลอดภัยสำหรับการจัดเก็บสินค้าอาหารทะเล 2) การพัฒนาทักษะรับ การจัดเรียง

การจัดเก็บสินค้าในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ 3) การพัฒนาทักษะการหยิบ การจ่าย การขนถ่ายสินค้าในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ 4) การพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ (เน้นย้ำคำศัพท์หรือการสื่อสารที่เน้นการทำงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ) และ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ ทำให้ได้ทราบทักษะที่สำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิ และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป การพัฒนาแพลตฟอร์มทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้พัฒนาแพลตฟอร์มอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการแบบจำลอง ADDIE ของ พิจิตรา ธงพานิช นำมาออกแบบเนื้อหาอาศัยขั้นตอนการใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านระบบบริหารจัดการเรียนรู้ โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงแก้ไขการเขียนผังงาน แล้วนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินหาประสิทธิภาพและนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้พัฒนาแพลตฟอร์มฯ ที่มีความสมบูรณ์แบบมากที่สุด โดยแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นมีการใช้งานที่ไม่ซับซ้อนซึ่งผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิซึ่งสามารถใช้งานได้อย่างสะดวก และสามารถเข้าถึงได้ในหลากหลายอุปกรณ์ทั้งบนระบบ Android และ iOS การสร้างสื่อออนไลน์ 3 ภาษาในการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร มีผลการประเมินความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้งานของสื่อออนไลน์ 3 ภาษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก การใช้สื่อออนไลน์ 3 ภาษา สามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานฯ เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการทำงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องส่งผลสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงาน ก็จะส่งผลดีต่อธุรกิจ ลูกค้าและเศรษฐกิจโดยรวม ผลการประเมินทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิอาหารทะเลในจังหวัดสมุทรสาคร ก่อนศึกษาและหลังศึกษาด้วยแพลตฟอร์มฯ มีค่า t เท่ากับ 31.836 ค่า P เท่ากับ .00 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก ยอมรับสมมติฐานทางเลือก สรุปได้ว่า ผลการประเมินทักษะฯ หลังศึกษาสูงกว่าก่อนศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่งผลให้ผู้ศึกษาเกิดการเรียนรู้ทั้งในเชิงทฤษฎีที่นำมาสู่การปฏิบัติ เพิ่มพูนประสบการณ์ที่แปลกใหม่ด้วยการออกแบบสื่อที่หลากหลาย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรศึกษาแพลตฟอร์มและสื่อออนไลน์ 3 ภาษา ก่อนการนำไปใช้ ควรบอกจุดประสงค์ของแพลตฟอร์มและสื่อออนไลน์ 3 ภาษาให้ผู้เข้าใช้เข้าใจก่อน 2) ควรออกแบบกิจกรรมประกอบสื่อออนไลน์ 3 ภาษาให้ผู้เข้าใช้สามารถฝึกทักษะควบคู่ไประหว่างการเรียนเนื้อหาจากแพลตฟอร์มและสื่อออนไลน์ 3 ภาษา 3) ผู้พัฒนาควรคำนึงถึงการออกแบบประสบการณ์ของผู้ใช้งาน (UX Design) การออกแบบส่วนต่อประสานกับผู้ใช้งาน (UI Design) และการออกแบบเส้นทางของผู้บริโภค (Customer Journey) ให้ยืดหยุ่นสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาพิเศษ เช่น ผู้ที่มีปัญหาด้านการอ่านหรือผู้สูงอายุ 4) ควรออกแบบโครงสร้างและวางแผนเส้นทางการเข้าถึงการเรียนรู้ที่ดีโดยมีการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นระยะ ๆ และ 5) ควรเพิ่มระบบติดตามผู้ใช้งานแพลตฟอร์มว่าบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนด รวมถึงการสร้างระบบติดตามหรือแจ้งเตือนเป็นบางโอกาส 6) ควรพัฒนาหลักสูตรต่อยอดให้เป็นหลักสูตรระยะสั้นให้ครบทุกเนื้อหา เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นหลักสูตรสำหรับการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน 7) ควรมีการพัฒนาแพลตฟอร์มและสื่อโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) 8) ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก เพื่อเป็นการเพิ่ม

ทรัพยากรการเรียนรู้สมัยใหม่สำหรับการพัฒนาการปฏิบัติในคลังสินค้าควบคุมอุณหภูมิต่อไป และ 9) ควรมีการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติงานในสถานประกอบการเพิ่มเติม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 แก่คณะผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2566). ข้อมูลโรงงาน. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2566 จาก <https://www.diw.go.th/webdiw/s-data-fac/>
- ขวัญวิมาน หวานดี และคณะ . (2565). การศึกษารูปแบบสื่อการสอนออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานด้านโลจิสติกส์ในคลังสินค้าสำหรับบุคลากรระดับปฏิบัติการในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 10(5), 332-342.
- ปวีณา เครือจันทะ และกิตติยา ปลอดแก้ว. (2564). การพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์แบบบูรณาการเรียนกับการทำงานโดยการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่, 7(2), 318-330.
- พิจิตรา ธงพานิช. (2561). รูปแบบการสอน ADDIE (ADDIE Model). เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2567 จาก <http://adi2learn.blogspot.com/2018/01/addie-model.html>
- พิทยา คงอื้อ. (2561). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเดวีส์ร่วมกับการสอนแบบร่วมมือที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการปฏิบัติงานไฟฟ้าเพื่อการเกษตรของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาเกษตรศาสตร์วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี (ภาคใต้). ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภาณุมาศ เนียมพลับ. (2561). สมรรถนะของเจ้าหน้าที่จัดการคลังสินค้าที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรมธุรกิจการขนส่งสินค้าทางอากาศ. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศักดา การเพียร. (2562). การใช้สื่อการสอนของครูปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ. (2023). มาตรฐานระบบบริหารงานคุณภาพ (ISO 9001). เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2566 จาก <https://www.masci.or.th/service/cert-iso9001/>
- สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2566). สถานการณ์แรงงาน จังหวัดสมุทรสาคร รายปี 2565 (มกราคม - ธันวาคม). เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2566 จาก https://samutsakhon.mol.go.th/wpcontent/uploads/sites/52/2023/02/pdf24_merged_compressed.pdf

เอกพงศ์ แสงศรี. (2562). การสร้างและหาประสิทธิภาพสื่อการสอนชุดคำศัพท์ภาษาอังกฤษเครื่องมือช่างเบื้องต้น
ระดับชั้น ปวช ด้วยการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีเสมือนจริง. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า.
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

Sakir, G. et al. (2021). Need analysis for developing writing skill materials using Facebook for English
undergraduate students. *International Journal of Language Education*, 5(1), 542-551.

Syafiq, A. N. et al. (2021). Increasing speaking skill through YouTube video as English learning material
during online learning in pandemic Covid-19. *Elsya: Journal of English Language Studies*, 3(1),
50-55.

ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม

ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*

A MODEL FOR DIGITAL ECONOMIC DEVELOPMENT THROUGH CULTURAL CAPITAL IN THE CONTEXT OF CULTURAL TOURISM

ประยูทธ ตั้งสงบ^{1*}, นพดล อินทร์จันทร์², กังวาน ยอดวิเศษศักดิ์³

Prayuth Tungsangob^{1*}, Noppadol Inchan², Kangwan Yodwisitsak³

¹คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Doctor of Education Program (Arts Education), Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

²คณะวิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²College of Social Communication Innovation, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

³คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³Faculty of Business Administration for Society, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: prayuthfinn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายของผู้บริหารเมือง หรือผู้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐ จำนวน 2 ราย ผู้เชี่ยวชาญด้านทุนวัฒนธรรม จำนวน 2 ราย ผู้เชี่ยวชาญชุมชน ผู้นำชุมชน หรือผู้นำแนวคิดของชุมชนท้องถิ่น จำนวน 3 ราย ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ประกอบการการท่องเที่ยว จำนวน 2 ราย และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีของเมืองหนานจิง และเมืองไทเป จำนวน 2 ราย รวมทั้งสิ้น จำนวน 11 ราย คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรมในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น งานเทศกาล โบราณสถาน อาหารท้องถิ่น และงานฝีมือ เป็นต้น ถูกนำมาเล่าเรื่องในรูปแบบที่สร้างประสบการณ์ เช่น เทศกาลคอมพิวเตอร์ในหนานจิงและไทเป เป็นต้น ซึ่งใช้เทคโนโลยี AR/VR ในการสร้างการมีส่วนร่วมจากนักท่องเที่ยว และยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวและการขายสินค้าท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม Nanjing Yunjin Brocade และอาหารไต้หวันในตลาดกลางคืน เป็นต้น มีหลักสำคัญอยู่ที่การบูรณาการแผนและทีมงาน เพื่อให้มีเป้าหมายเดียวกัน และจำเป็นต้องมีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีและบริการทางดิจิทัล บูรณาการกับทุนทางวัฒนธรรมของเมืองที่ถูกเลือกขึ้นมา และนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว ตาม Goal หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ แผนดำเนินการนี้จะประสบความสำเร็จได้ต้องผ่านการบูรณาการองค์ประกอบทั้งหมดจากหน่วยงานภาครัฐ และความร่วมมือจากรัฐ เอกชน และชุมชน ผ่านการวัดผลและการประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ต้นแบบการพัฒนา, เศรษฐกิจดิจิทัล, ทูทางวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to study the prototype of digital economy development through cultural capital in the context of cultural tourism. The research method is qualitative. Key informants include 2 city administrators' policy experts or government policy implementers, 2 cultural capital experts, 3 community experts, community leaders, or local community leaders, 2 tourism experts or entrepreneurs, and 2 technology experts from Nanjing and Taipei, totaling 11 people. The research instruments are in-depth interviews, structured in-depth interviews, and descriptive data analysis. The research results show that prototypes of digital economy development through cultural capital in the context of cultural tourism, such as festivals, historical sites, local foods, and handicrafts, are told in an experiential format, such as the Nanjing and Taipei Lantern Festivals, which use AR/VR technology to create participation from tourists. They also help stimulate the economy through tourism and the sale of local products, such as Nanjing Yunjin Brocade silk and Taiwanese food in night markets. The main principle is to integrate plans and teams to achieve the same goal. It is necessary to be ready in terms of digital technology and services, integrated with the cultural capital of the selected cities, and presented to tourists according to the set goals. This action plan will be successful through the integration of all elements from government agencies and cooperation from the government, private sector and community through tangible measurement and evaluation.

Keywords: Development Model, Digital Economy, Cultural Capital, Cultural Tourism

บทนำ

การนำเสนอทูทางวัฒนธรรม เพื่อผลักดันการท่องเที่ยวในในประเทศไทยก็ได้มีนโยบายส่งเสริม โดยในปี พ.ศ. 2558 - 2560 ได้สนับสนุนการท่องเที่ยวผ่านทูทางวัฒนธรรม โดยใช้นโยบาย “ปีท่องเที่ยววิถีไทย” (พัชรภรณ์ คชินทร์ และเชิดชัย อุดมพันธ์, 2565) โดยทำการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับชุมชน ในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ เพื่อทำให้เกิดกระจายรายได้ ผ่านการท่องเที่ยว โดยกำหนดยุทธศาสตร์ ไว้ 3 ข้อ ดังนี้ 1) การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยว โดยใช้ความเป็นไทย และวิถีชีวิตชุมชน ความเชื่อ เป็นเครื่องมือผลักดันและส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยว เช่น ถ้ำพญานาค จังหวัดมุกดาหาร 2) การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว การสร้างการท่องเที่ยวเมืองรองต้องห้ามพลาด จำนวน 12 เมือง และ 3) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วม และการมีอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งการกำหนดนโยบายดังกล่าวได้รับการตอบรับที่ดี ในด้านนโยบายท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การขาดนโยบายดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังคงเป็นปัญหาสำคัญ (Sapu, S. & Aphathanakorn, A., 2024) ซึ่งการศึกษาพบว่า การใช้

แพลตฟอร์มดิจิทัลสามารถเพิ่มประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีการส่งเสริมที่เป็นระบบจากภาครัฐ เพื่อตอบสนองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

จากการศึกษาข้อมูลนั้น พบปัญหาว่า กระทรวงที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย ทางวัฒนธรรม ท่องเที่ยว และเศรษฐกิจดิจิทัล ต่างก็มีแนวทางการดำเนินนโยบายที่เน้นผลักดันเป้าหมายในแต่ละกระทรวง กล่าวคือ หน่วยงานที่ดูแลรักษาวัฒนธรรม มีเป้าหมายนโยบายในด้านการอนุรักษ์ สืบสาน ต่อยอด โดยกระทรวงวัฒนธรรม มอบนโยบาย “วัฒนธรรมนำเศรษฐกิจ” พร้อมสืบสาน รักษา ต่อยอด ขับเคลื่อน 10 นโยบายรองรับ THACCA ดัน 10 นโยบาย Soft Power สร้างเสน่ห์วิถีไทย (รัฐบาลไทย, 2566) และทั้ง 10 นโยบาย ยังไม่ได้มีนโยบายที่เน้นการพัฒนาสู่เศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งอาจจะทำให้ วัฒนธรรมเลือนหายไปเพราะวิถีชีวิตและสังคมที่เปลี่ยนไป หรือกระทรวงการท่องเที่ยว เน้นสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ผลักดันการท่องเที่ยว ทั้งธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยมี ยุทธศาสตร์ฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และใช้ประโยชน์ในการวางแผน นโยบายอย่างเต็มประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกมิติ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) แต่ก็ได้เป็นภารกิจหลักในการรักษาวัฒนธรรม และผลักดันเศรษฐกิจดิจิทัล ส่วนหน่วยส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล และรัฐบาลดิจิทัล ไม่ได้เน้น เรื่องทุนทางวัฒนธรรม โดยเน้นการพัฒนาการใช้งานทางดิจิทัล ให้เข้าถึงผู้คน โดยมีนโยบายมุ่งยกระดับภาครัฐไทยสู่เป้าหมายการให้บริการที่ตอบสนองประชาชน และลดความเหลื่อมล้ำ การเพิ่มความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันของภาคธุรกิจ (สำนักงานผู้บริหารเทคโนโลยีสารสนเทศระดับสูง อว, 2566) ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ คือ ยังขาดองค์ความรู้เรื่องของ แนวทางผลักดันเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรมแบบภาพรวม และเป็นกรอบแนวทางคิดที่ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

โดยผู้วิจัยได้ลงไปศึกษาในพื้นที่ของจังหวัดระยอง ที่ได้มีการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ขึ้น พบว่า มีการสนับสนุนจากภาครัฐ ไปยังชุมชนท้องถิ่นจริง เมื่อทำการค้นหาจากเว็บไซต์ จะพบสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้เลือกลงพื้นที่สำรวจการเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม จำนวน 5 แห่ง ของจังหวัดระยอง พบว่า มีปัญหาเรื่องความไม่ยั่งยืนของโครงการ ทั้ง 5 แห่ง ไม่ว่าจะเป็น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: ท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม วังหัว จังหวัดระยอง, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: ท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ทะเลน้อย จังหวัดระยอง, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: ท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม มาบเหลาชะโอน จังหวัดระยอง, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: ท่องเที่ยว ชุมชนเชิงวัฒนธรรม คลองลาวน จังหวัดระยอง และการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม กลุ่มอนุรักษ์ต้นประแส เป็นต้น จากการลงพื้นที่ พบว่า สถานที่จุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบางแห่งปิดทำการ หรือเลิกกิจการไปแล้ว โดยผู้วิจัยยังพบว่า การประชาสัมพันธ์ การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรม การท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ไม่มีระบบอำนวยความสะดวกในรูปแบบระบบดิจิทัล หรือบริการทางดิจิทัลใดๆ ให้บริการกับนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เห็นถึงปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ไม่ได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลควบคู่ไปด้วยกัน

ทั้งนี้ ได้ศึกษาข้อมูลของเมืองหรือชุมชนที่ผลักดันการท่องเที่ยวแบบชุมชนเชิงวัฒนธรรม พบว่า มีอยู่หลายเมืองทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย อาทิเช่น กรุงเทพมหานคร, เมืองศรีเทพ เพชรบูรณ์, เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น, เมืองปักกิ่ง ประเทศจีน โดยเมืองดังกล่าวนี้ต่างก็เป็นจุดมุ่งหมายในการเดินทางไปของนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ด้วยความพร้อมทางด้านวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ประวัติความเป็นมาของเมือง การโปรโมทผลักดัน หรือแม้แต่การเกิดมรดกโลกใหม่ ที่ทำให้ผู้คนหลงใหลการเดินทางไปที่เมืองศรีเทพ เป็นต้น ซึ่งเมืองในลักษณะนี้ ถือเป็นเมืองหลัก

ของการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษา ไปที่เมืองรอง ที่ยังไม่ได้ได้รับความนิยมมาก แต่มีการใช้แนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ด้วยการนำนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อไปผลักดันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนในเมืองหนานจิง ซึ่งเป็นเมืองหลวงของมณฑลเจียงซู สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมที่เก่าแก่ และนำวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้น มาผสมผสานกับเทคโนโลยี เพื่อผลักดันการท่องเที่ยว โดยมีรักษาพื้นที่วัฒนธรรม บ้านเรือน และวิถีชีวิตชุมชนไว้ และนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยี เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยว เช่น เทศกาลโคมไฟ และเรือมังกรของแม่น้ำฉินหวย มีการถ่ายทอดภาพเทศกาลผ่านระบบ 360 องศา และสามารถรับชมเทศกาลแบบเสมือนจริง ผ่านระบบความเป็นจริงเสมือน (Virtual Reality) หรือรับชมและร่วมประสบการณ์ผ่านไลฟ์สดของเหล่า อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) ซึ่งคือ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้หรือบริโภคสินค้าของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง โดยทางเมืองหนานจิง ได้ทำกิจกรรมทางด้านเทคโนโลยี และการท่องเที่ยวต่อเนื่อง ผ่านการวางแผนอย่างมีกรอบแนวคิดที่เป็นระบบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ซึ่งทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองหนานจิงถึง 122.93 ล้านคน และสามารถผลักดัน GDP ได้ถึง 216.9 พันล้านหยวน ซึ่งคิดเป็น 18.51% ของ GDP ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยวทางชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่มีตัวเลขทางเศรษฐกิจที่สูงมาก (Ma, L. et al., 2021)

ผู้วิจัยได้ศึกษาเมืองไทเป ซึ่งเป็นเมืองที่ไม่ได้มี มรดกโลก แต่ก็มีวัฒนธรรมที่น่าสนใจนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยเมืองไทเป เป็นเมืองหลักของไต้หวัน ที่ผสมผสาน ความเป็นเมืองเทคโนโลยี และวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ภาษา อาหาร ความเชื่อ สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ได้อย่างลงตัว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก จากหลักฐานที่ว่า ไต้หวันมีประชากรเพียง 23 ล้านคน (Radio Taiwan Intl, 2566) แต่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้มากถึง 8.4 ล้านคน ในระยะเวลาเพียง 9 เดือนจากเดือนมกราคมของปี พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2566 ซึ่งเทียบได้เกือบ 40% ของประชากรของไต้หวัน ซึ่งมีผลต่อการทำมาหากินของคนในชุมชน และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั้งหมดนี้ มีการวางแผนเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเมือง และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือผลักดัน ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตที่จะกำลังมาถึงในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 5 ที่มีเศรษฐกิจดิจิทัลเป็นเครื่องมือขับเคลื่อน และปัญหาแนวทางการผลักดันนโยบายที่ไม่สอดคล้องกัน ระหว่างหน่วยงานทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจดิจิทัล และส่งผลให้การท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ยังไม่ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ จึงเกิดเป็นคำถามในงานวิจัยนี้ว่า การพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่บูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในสามด้าน คือ เศรษฐกิจดิจิทัล ทุนทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว นั้นจะมีแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนาอย่างไร

จากสภาพปัญหาและความสำคัญ ดังกล่าว จึงได้สนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อศึกษาต้นแบบจากเมืองที่ประสบความสำเร็จ ในการจัดทำนโยบายและกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่จะใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การทบทวนงานวิจัย บทความรายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และเก็บข้อมูลภาคสนาม

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายของเมือง ผู้บริหารเมือง หรือผู้ดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐ (หน่วยงานของรัฐ) จำนวน 2 ราย 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านทุนวัฒนธรรมของเมือง จำนวน 2 ราย 3) ผู้เชี่ยวชาญชุมชน ผู้นำชุมชน หรือผู้นำแนวคิด ของชุมชนท้องถิ่น จำนวน 3 ราย 4) ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ประกอบการ การท่องเที่ยวของเมือง จำนวน 2 ราย และ 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี จำนวน 2 ราย จากหนานจิงและไทเป รวมทั้งสิ้น จำนวน 11 ราย โดยเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ทุนทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองหนานจิงและไทเป โดยมีการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยพิจารณาจากเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูล ในการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเมืองต้นแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อออกแบบการสร้างแบบสอบถาม ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกำหนดวิธีการตรวจสอบในการหาคุณภาพของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ เพื่อตอบคำถามตามความมุ่งหมาย โดยวิธีการตรวจสอบด้านข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยทำการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล เวลา สถานที่ และบุคคลให้ครบทั้ง 3 ด้าน (สุภางค์ จันทวานิช, 2559)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเมืองที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งสามารถทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และตรงกับประเด็นของวัตถุประสงค์ มากที่สุด โดยได้ใช้การตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ ในการรวบรวมข้อมูลจากเมืองที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งสามารถทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย เจาะลึก และครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำหรับการศึกษาภาคสนาม (Field Research) โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น ได้เลือกเครื่องมือที่ใช้ในสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ซึ่งงานวิจัยนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ทุนทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองหนานจิงและไทเป จำนวน 11 คน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยเตรียมบทสัมภาษณ์เพื่อเป็นแนวทางไว้ล่วงหน้า และเพิ่มเติมขณะสัมภาษณ์แล้วแต่ความเหมาะสม การเก็บข้อมูลเพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ ได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์การให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยชี้แจงรายละเอียด

ข้อมูลสำหรับหัวข้อในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ สำหรับการจัดการข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดคำสัมภาษณ์ เรียบเรียงข้อมูลเพื่อจะได้นำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้หลักการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาของเอกสาร และบทสัมภาษณ์ โดยไม่มีอคติของผู้วิจัยเข้าไปเกี่ยวข้อง ทำให้สามารถบรรยาย สถานการณ์และสิ่งที่เกิดขึ้นได้ครบถ้วน และทำให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยทำการวิเคราะห์สิ่งที่ค้นพบในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในระหว่างการเก็บข้อมูล (นพรัตน์ สัจจะวิสัย, 2558)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากการศึกษาข้อมูลของเมืองต้นแบบสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย (Documentary Research) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ใน 3 ประเด็นหลักได้แก่ 1) เศรษฐกิจดิจิทัล 2) ทุนทางวัฒนธรรม และ 3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลมีองค์ประกอบหลักอยู่ 5 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่ 1 ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองหนานจิง มีทุนวัฒนธรรมที่โดดเด่น จากการเป็นเมืองเก่าที่มีเรื่องราว และมีการนำมาจับเล่าเป็นเรื่องของเมืองได้อย่างน่าสนใจ ดังคำสัมภาษณ์ “เมืองหนานจิงซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าของจีนนั้นเต็มไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C001, 2567) และคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก, รหัส C002 “หนานจิงเป็นเมืองสำคัญของหลายราชวงศ์ ได้แก่ ราชวงศ์ฮั่นตะวันออก จินตะวันออก ซ่ง ฉี เหลียน เฉิน ถึงใต้ หมิง อาณาจักรไต้ผิงเทียนกว๋อ และสมัยสาธารณรัฐจีน” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C002, 2567) ซึ่งสะท้อนให้เห็นที่รากฐานของทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น และมีเรื่องราว โดยเมืองหนานจิงเน้นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นประวัติศาสตร์และเทศกาลเก่าแก่ มาใช้เป็นรากฐานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “เป็นเทศกาลที่เชื่อมโยงกับปรัชญาและวัฒนธรรมจีนแบบดั้งเดิม ในขณะเดียวกันก็มีความทันสมัยเข้ามาผสมผสาน” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C005, 2567) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ยังสอดคล้องกับเอกสารทางวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อีกด้วย เมืองไทเปเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอุดมไปด้วยทุนทางวัฒนธรรมที่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยย่านต้าเต้าเฉิงถือเป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไต้หวัน เช่นการไว้พระขอพรจากวัดหลงซาน “จากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเชื่อทางศาสนา และในที่สุดก็กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรม” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T002, 2567) และยังสามารถเดินเล่นเพื่อสัมผัสประสบการณ์ผ่านอาคารประวัติศาสตร์และตลาดโบราณที่ยังคงความดั้งเดิมไว้อย่างสมบูรณ์ ในย่านต้าเต้าเฉิงเป็นพื้นที่ที่ผู้คนยังคงให้ความสำคัญกับรากเหง้าทางวัฒนธรรม “อาคารประวัติศาสตร์

ตลาดโบราณในย่านต้าเต้าเจิง และทรัพยากรทางวัฒนธรรมในชุมชนเล็ก ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T001, 2567) นอกจากนี้ ไทเปยังเน้นทุนทางวัฒนธรรมที่มาจากวิถีชีวิตชุมชนผ่าน การใช้ชีวิตประจำวันของชาวไต้หวัน และไทเป “ตลาดกลางคืนในไทเปมีเสน่ห์ไม่เหมือนใคร เพราะให้คุณได้สัมผัสทั้งวัฒนธรรมและอาหารที่หลากหลาย” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T005, 2567) ตัวอย่างนี้ แสดงถึงการเชื่อมโยงระหว่างวิถีชีวิตดั้งเดิมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ “daily life เขาก็กิน street food, local food” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T004, 2567) ซึ่งข้อสรุปนี้ สอดคล้องกับเอกสารทางวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองหนานจิง เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับการงานเทศกาลที่ภาครัฐสนับสนุน “การจัดเทศกาลนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C001, 2567) โดยรัฐบาลเมืองหนานจิง ให้ความสำคัญกับชุมชนในฐานะผู้ขับเคลื่อนหลักในงานเทศกาล “ชุมชนท้องถิ่นถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดิจิทัลในเมืองหนานจิง” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C003, 2567) โดยชาวบ้านในชุมชนต่างให้ความร่วมมือ และเป็นส่วนหนึ่งของการถอดทอดเรื่องราวงานเทศกาลให้กับนักท่องเที่ยว “ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลหรือสถานที่สำคัญ คนในชุมชน คือ ผู้ที่รักษาเรื่องราวและถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C005, 2567) ซึ่งการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปพร้อมกัน ระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน จะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจให้เติบโตตามเป้าหมายที่วางไว้ “มีเป้าหมายในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C006, 2567) ซึ่งข้อสรุปนี้ สอดคล้องกับเอกสารทางวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เมืองไทเป ให้ความสำคัญกับชุมชนในบทบาทที่ชุมชนเป็นเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง และเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการนำไปใช้ในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมหลัก พวกเขารู้สึกถึงประวัติศาสตร์ ประเพณี และเรื่องราวของพื้นที่” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T001, 2567) ตัวอย่างในย่านต้าเต้าเจิง ผู้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนเอง “ในย่านต้าเต้าเจิง เราได้เชิญชวนชุมชนเข้าร่วมการพัฒนากระบวนทัศน์วัฒนธรรมแบบดิจิทัล” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T001, 2567) ซึ่งช่วยทำให้เกิดความร่วมมือและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้ตามเป้าหมาย ผ่านเครื่องมือทางดิจิทัลที่มีประโยชน์ “ข้อมูลและเครื่องมือดิจิทัลช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T002, 2567) แต่ในขณะเดียวกันการใช้เทคโนโลยีกับชุมชน ยังเป็นความท้าทายที่ต้องการการพัฒนา “ในตลาดกลางคืนอย่างช้อหลินหรือเหราเหอ ผู้ค้ารุ่นเก่าอาจไม่มั่นใจในเทคโนโลยี” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T003, 2567) ซึ่งเป็นความท้าทายนี้ ถือเป็นสิ่งที่ต้องการทางแก้ไขและพัฒนาต่อไป ซึ่งข้อสรุปเหล่านี้ สอดคล้องกับเอกสารทางวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อีกด้วย

ประเด็นที่ 3 การบูรณาการเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองหนานจิง มีการบูรณาการดิจิทัลกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่โดดเด่น ซึ่งเน้นที่การใช้ดิจิทัลกับงานเทศกาลที่เมืองสนับสนุนให้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องหลายเดือน เช่นการนำเสนอเนื้อหาของเทศกาลโคมไฟ และเรือมังกรผ่านการถ่ายทอดสด เพื่อเป็นการแบ่งปันบรรยากาศของงานเทศกาล “การทำ Live Streaming พาชมบรรยากาศในช่วงเทศกาล ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสประสบการณ์ได้แม้จะไม่ได้มาเยือนด้วยตนเอง” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C002, 2567) ซึ่งมีการแสดงตอบรับที่ดีจากนักท่องเที่ยวที่ได้รับชมผ่านโซเชียลมีเดีย และสนใจอยากมาชมงานเทศกาลด้วยตัวเองในปีถัดมา “ทุนทางวัฒนธรรมของเมืองหนานจิงยังช่วยสร้างกระแสในโลกออนไลน์ผ่านโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะใน

แพลตฟอร์มอย่าง Douyin (TikTok) และ WeChat” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C003, 2567) ซึ่งถือเป็นการเปิดตลาดกลุ่มลูกค้าใหม่ ผ่านการร่วมมือกับ KOL ในการไลฟ์สดผ่านโซเชียลมีเดียอีกด้วย “การร่วมมือกับ KOL (Key Opinion Leaders) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งออนไลน์และออฟไลน์” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C006, 2567) ซึ่งข้อสรุปเหล่านี้สอดคล้องกับเอกสารงานวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อีกด้วย เมืองไทเป เน้นการบูรณาการดิจิทัลกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในวิถีชีวิตชุมชน โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวสัมผัสประสบการณ์เช่นเดียวกับชาวไทเป อาทิเช่น การปั่นจักรยานท่องเที่ยวในพื้นที่รอบๆเมืองไทเป “ได้หั่นเองเขาจะเน้นจักรยาน ปั่นจักรยาน นี่ขั้นตอนที่วิวเห็นตอนเขาออกมาออกบูธ เขามีเหมือนแบบ VR ให้นักท่องเที่ยว” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T004, 2567) และการให้บริการนักท่องเที่ยวที่สะดวกรวดเร็วในการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือในการค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม “โครงการ “แผนที่วัฒนธรรมไทเป” ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลที่รวบรวมข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรม” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T001, 2567) และการท่องเที่ยวในตลาดกลางคืน ก็ต่างได้รับความสะดวกสบายจากการให้บริการผ่านเครื่องมือทางดิจิทัล “ด้านเทคโนโลยี ผมว่าการที่ตลาดกลางคืนในไทเปเริ่มนำ AR, AI อย่าง YesBear” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T005, 2567) ซึ่งการบูรณาการนี้ เน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบที่เป็นสัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวไทเป ซึ่งข้อสรุปเหล่านี้ สอดคล้องกับเอกสารงานวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองหนานจิงให้ความสำคัญกับการสร้างเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองความต้องการของเมือง “ด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในเมืองหนานจิง โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยี 5G คลาวด์ และ AI ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C006, 2567) โดยมีโครงการที่สนับสนุนการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง “หนานจิงมีความก้าวหน้าอย่างมากในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจดิจิทัล” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C002, 2567) โดยมีการทำแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่คอยรองรับงานทางด้านวัฒนธรรม เช่น แพลตฟอร์มคลาวด์สำหรับการท่องเที่ยว และแพลตฟอร์มบิกดาต้า เป็นต้น “รัฐบาลเมืองหนานจิงได้พัฒนาแพลตฟอร์มคลาวด์สำหรับการท่องเที่ยว ที่รวมข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวทุกแห่งในเมือง นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูล ประวัติศาสตร์ วิดีโอเสมือนจริง (VR Tours)” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C003, 2567) จากโครงสร้างทางดิจิทัลที่พร้อมจะต่อยอด ทำให้เมื่อมีการจัดงานเทศกาล เมืองหนานจิงจึงสามารถนำเทคโนโลยีเหล่านี้ มาใช้กับงานเทศกาล เพื่อเป็นการเพิ่มการเติบโตทางเศรษฐกิจตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ “การเพิ่มผลกระทบทางเศรษฐกิจของทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรเน้นการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อขยายการโปรโมทวัฒนธรรมให้กว้างขวางขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C001, 2567) ซึ่งข้อสรุปเหล่านี้ สอดคล้องกับเอกสารงานวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อีกด้วย เมืองไทเป เน้นการต่อยอด และใช้เทคโนโลยีส่วนกลางจากรัฐบาลกลางที่วางโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลไว้ เช่น 5G Cloud และ Open Data Platform “รัฐบาลไต้หวันได้เปิดตัวบริการคลาวด์ของไต้หวันบนคลาวด์ (Taiwan Cloud Vision)” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T001, 2567) ซึ่งถือเป็นการใช้ประโยชน์แบบบูรณาการเทคโนโลยีกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว “เน้นที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และบูรณาการเทคโนโลยีล้ำสมัย” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T005, 2567) เช่น หน่วยงานท้องถิ่นหรือเอกชน สามารถใช้งานข้อมูลจากส่วนกลางที่เปิดเผย ในการสร้างบริการสำหรับการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวในไทเป หรือเอกชนสามารถนำข้อมูลไปสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองและสร้างธุรกิจใหม่ ๆ กับนักท่องเที่ยวได้ “หน่วยงานการท่องเที่ยวของไทเปรับผิดชอบการวิจัยตลาดการท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของข้อมูล

แบบเปิด (Open Data) “ไทเปทำได้” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T002, 2567) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งเสริมการสร้างและต่อยอดทางเศรษฐกิจได้ตามเป้าหมาย “ข้อมูลเหล่านี้ถูกนำไปใช้ในการวางแผนจัดการตลาด” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T003, 2567) ด้วยเหตุนี้ โครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลของเมืองไทเป เกิดจากการต่อยอดจากโครงสร้างพื้นฐานหลัก และนโยบายหลักของภาครัฐ และนำไปใช้เพื่อเป็นฐานของเศรษฐกิจดิจิทัลกับทุนทางวัฒนธรรมต่อไป “Digi+ สนับสนุนการพัฒนาเครือข่าย 5G” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T002, 2567) ซึ่งข้อสรุปเหล่านี้ สอดคล้องกับเอกสารงานวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อีกด้วย

ประเด็นที่ 5 นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐสำหรับเศรษฐกิจดิจิทัลในบริบทการท่องเที่ยวเมืองหนานจิงนั้น ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลและการอนุรักษ์วัฒนธรรม ผ่านการกำหนดนโยบายเชิงรุกและการสนับสนุนที่มุ่งเน้นความยั่งยืน แผนพัฒนาห้าปีฉบับที่ 14 ของประเทศจีนถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของนโยบายระดับชาติที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี “แผนห้าปีฉบับที่ 14 เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล” ที่ออกโดยสภาแห่งรัฐของจีน ได้รับการนำไปปรับใช้โดยรัฐบาลเมืองหนานจิง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีบทบาทเชิงรุกในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และการส่งเสริมธุรกิจภาคเทคโนโลยี (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C002, 2567) โดยรัฐบาลเมืองหนานจิงได้ดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับชาติ โดยมุ่งเน้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลที่มีทันสมัย นอกจากนี้ ยังได้สนับสนุนสตาร์ทอัพด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องผ่านการจัดสรรงบประมาณและมาตรการลดหย่อนภาษี ซึ่งช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในระดับท้องถิ่น “รัฐบาลหนานจิงมีบทบาทเชิงรุกในการผลักดันนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การจัดสรรงบประมาณสำหรับการบูรณะโบราณสถาน และการสนับสนุนสตาร์ทอัพด้านเทคโนโลยี” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C003, 2567) หนึ่งในนโยบายสำคัญ คือ การลดหย่อนภาษีสำหรับธุรกิจดิจิทัลที่ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม รวมถึงการยกเว้นค่าเช่าสำหรับบริษัทในระยะเริ่มต้น ซึ่งช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตของเศรษฐกิจดิจิทัล “ทางรัฐบาลยังมีนโยบายการยกเว้นค่าเช่า 5 ปีสำหรับบริษัทดิจิทัลที่จัดตั้งขึ้นในนิคมอุตสาหกรรมนี้” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C003, 2567) ซึ่งข้อสรุปเหล่านี้ สอดคล้องกับเอกสารงานวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อีกด้วย เมืองไทเป นั้นได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง เนื่องจากเป็นเมืองหลักของไต้หวัน จึงได้รับเงินงบประมาณสนับสนุน รวมถึงได้ประโยชน์จากโครงสร้างกลางเป็นอย่างมาก “เมืองไทเปเป็นเมืองอันดับแรกในหกเขตเทศบาลหลักของไต้หวัน งบประมาณการพัฒนาของไทเปจึงค่อนข้างเยอะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T002, 2567) ซึ่งเมืองไทเปนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นนโยบายที่สำคัญในการใช้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ในรัฐบาลท้องถิ่นของไทเป เราให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T001, 2567) โดยความสำเร็จเกิดได้มาจากความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อความสำเร็จของโครงการตามแผนพัฒนาที่ออกแบบไว้ อาทิเช่น นโยบายการท่องเที่ยวแบบชาญฉลาด “นโยบาย “Smart Tourism Plan” (แผนการท่องเที่ยวอัจฉริยะ)” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T003, 2567) ที่เป็นความร่วมมือการหลากหลายหน่วยงาน ความท้าทายหลัก คือ การบูรณาการทีมงานภายใต้โครงสร้างของการบริหารที่แยกหน่วยงาน แต่มีงานที่สอดคล้องกัน และมีตัวชี้วัดที่แตกต่างกันอยู่บ้างในแต่ละหน่วยงานหรือพื้นที่ “ในแต่ละจังหวัดแต่ละเมืองของไต้หวันเขาจะมีหน่วยงานที่ดูแลตรงนั้นโดยเฉพาะเลย” (ผู้ให้

ข้อมูลหลัก รหัส T004, 2567) ทำให้การบูรณาการแผนและทีมงานจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นในการวางแผนและดำเนินการตามแผนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย “ด้วยการร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน Digi+ จะสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทเปได้อย่างยั่งยืน” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T002, 2567) ซึ่งข้อสรุปเหล่านี้ สอดคล้องกับเอกสารงานวิชาการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม อีกด้วย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นสำคัญที่ค้นพบ

เมืองหนานจิงและไทเปได้พัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนผ่านการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมกับเทคโนโลยีดิจิทัล โดยใช้แนวทางที่หลากหลายและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชน รัฐบาล และภาคธุรกิจ องค์ประกอบสำคัญของแผนพัฒนาเมืองเหล่านี้สามารถอธิบายได้ ดังนี้

2.1 ทุนทางวัฒนธรรม → ประสบการณ์ → เศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม เช่น งานเทศกาล โบราณสถาน อาหารท้องถิ่น และงานฝีมือ ถูกนำมาเล่าเรื่องในรูปแบบที่สร้างประสบการณ์ เช่น เทศกาลโคมไฟในหนานจิงและไทเป ซึ่งใช้เทคโนโลยี AR/VR ในการสร้างการมีส่วนร่วมจากนักท่องเที่ยว ประสบการณ์เชิงลึกนี้ยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการขายสินค้าท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม Nanjing Yunjin Brocade และอาหารไต้หวันในตลาดกลางคืน ความสัมพันธ์ ทุนทางวัฒนธรรมเป็นรากฐานของการสร้างความน่าสนใจที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีเสริม เช่น VR ช่วยเพิ่มความสมจริงและความประทับใจ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายในพื้นที่มากขึ้น ทั้งการบริโภคสินค้าและการเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น

2.2 ชุมชน → ส่วนร่วม → วัฒนธรรม ชุมชนในหนานจิงและไทเป เช่น ชาวบ้าน กลุ่มช่างฝีมือ และนักศึกษา มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างส่วนร่วม เช่น การจัดทำคอนเทนต์ดิจิทัลเกี่ยวกับย่านเมืองเก่าอย่างต้าเต้าเจิง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเทศกาลท้องถิ่น ความสัมพันธ์ ชุมชนเป็นแกนกลางที่ขับเคลื่อนวัฒนธรรมให้ยังคงมีชีวิตชีวา ความร่วมมือในการสร้างสรรค์และเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น Douyin และ Nanjing Cloud Tourism ช่วยกระจายความรู้และเพิ่มการยอมรับวัฒนธรรมในวงกว้าง ช่วยสร้างรายได้และเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว

2.3 การบูรณาการดิจิทัลกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม → การสื่อสาร → ตลาดใหม่ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เช่น การจัดกิจกรรมเทศกาลออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์ม Open Market และการสร้างเนื้อหาออนไลน์ ช่วยเปิดตลาดใหม่และดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย ความสัมพันธ์ การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึง เช่น การจัดเทศกาลแบบไลฟ์สด ทำให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกสามารถมีส่วนร่วมได้แม้ไม่สามารถเดินทางมาร่วมงานจริง โครงการเช่นนี้สร้างโอกาสใหม่ในตลาดและสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจท้องถิ่น

2.4 โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล → แพลตฟอร์ม → เทคโนโลยี การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เช่น 5G, Big Data และแพลตฟอร์ม Nanjing Cloud Tourism ช่วยยกระดับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ระบบผู้ช่วยท่องเที่ยว YesBear ในไทเปที่ใช้ AI และ AR ในการนำเสนอข้อมูลแบบเรียลไทม์ ความสัมพันธ์ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลช่วยเพิ่มความสะดวกและความแม่นยำในการให้บริการข้อมูล เช่น การใช้ VR/AR ลดแรงกดดันต่อสถานที่ท่องเที่ยวจริง และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น

2.5 นโยบายรัฐ/เศรษฐกิจดิจิทัล → สนับสนุนและสอดคล้อง → มีประสิทธิภาพและยั่งยืน นโยบายรัฐ เช่น การยกเว้นภาษีสำหรับสตาร์ทอัพด้านดิจิทัล การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมการ

สร้างสรรค์นวัตกรรม เช่น AI และ VR ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล ความสัมพันธ์ นโยบายเชิงรุกของรัฐบาลช่วยให้เกิดนวัตกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การสนับสนุนโครงการเทศกาลด้วยเทคโนโลยีช่วยเพิ่มนักท่องเที่ยวและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

3. แบบร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

งานวิจัยนี้ได้พัฒนารอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอ้างอิงหลักการสำคัญจากองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ซึ่งครอบคลุมมิติสำคัญ ได้แก่ การสอดคล้องของนโยบาย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาทักษะ และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน หลักการเหล่านี้ถูกออกแบบเพื่อเชื่อมโยงความต้องการในโลกยุคดิจิทัลเข้ากับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

หลักการสำคัญจาก OECD ที่สนับสนุนกรอบแนวคิดนี้เน้นการบูรณาการและประสานงานระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อสร้างนโยบายที่สอดคล้องกัน โดยมุ่งเน้นนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล เช่น การใช้ AI, 5G, Cloud Computing และ AR/VR เพื่อยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและแพลตฟอร์มอย่าง Nanjing Cloud Tourism ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านการจัดเทศกาล การผลิตสินค้าหัตถกรรม และการสร้างคอนเทนต์ดิจิทัล ซึ่งช่วยเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล เช่น การใช้ VR/AR และการทำ Live Streaming ยังช่วยเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้สามารถแข่งขันในตลาดดิจิทัล ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในด้านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนสตาร์ทอัพช่วยเสริมสร้างนวัตกรรม ขณะเดียวกันการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลช่วยลดผลกระทบต่อทรัพยากรที่จับต้องได้ และกระจายการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ใหม่อย่างสมดุลและยั่งยืน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4. กรอบแนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาแนวทางการดำเนินงาน "321 Goal" ซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ดังนี้

4.1 การบูรณาการนโยบายแผนและทีม การกำหนดเป้าหมายร่วมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างโครงสร้างความร่วมมือในระดับยุทธศาสตร์ ทั้งกำหนดแรงจูงใจจากภายในและภายนอกให้กับทีมงาน

4.2 การเตรียมความพร้อมด้านดิจิทัล ประเมินและเตรียมความพร้อม เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สำคัญ เพื่อตอบสนองเป้าหมายที่วางไว้

4.3 การเลือกทุนทางวัฒนธรรม การระบุทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและสร้างความเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การใช้ 5G Live Stream เพื่อประชาชนสัมพันธ์เทศกาล หรือการใช้ AR กับการนำเที่ยวในตลาดกลางคืน

4.4 การสร้างเป้าหมาย (Goal) การออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างเทคโนโลยี นวัตกรรม และทุนทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความประทับใจและกระตุ้นเศรษฐกิจ

โดยเมื่อนำแนวทางดำเนินงาน 321 Goal ไปวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสรุปของกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไทย ที่รายละเอียดของกรอบแนวคิด เปรียบได้กับโครงสร้าง “บ้าน” ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism Theory) 2) ความพร้อมทางดิจิทัล (Digital Readiness Theory) และ 3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) ทั้ง 3 รากฐานนี้ทำงานร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อบริบทของยุคดิจิทัล โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างประสบการณ์ที่แตกต่าง เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และรักษาความยั่งยืนของทุนทางวัฒนธรรมผ่านการบูรณาการเทคโนโลยีที่เหมาะสม

รากฐานที่ 1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism Theory)

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จเริ่มจากการวางแผนที่สอดคล้องกันในทุกมิติ การบูรณาการแผนนี้เน้นการกำหนดเป้าหมายร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยเน้นการประสานนโยบายระดับท้องถิ่นให้สนับสนุนนโยบายระดับชาติ เช่น การจัดสรรทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบที่ชัดเจนช่วยเพิ่มความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน ขณะเดียวกัน ทีมงานที่รับผิดชอบโครงการต้องได้รับการคัดเลือกจากบุคคลที่มีความสามารถ และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และเป้าหมายของทีมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การกระตุ้นแรงจูงใจผ่านรางวัลและการยอมรับยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ทีมสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รากฐานที่ 2 ความพร้อมทางดิจิทัล (Digital Readiness Theory)

ความพร้อมทางดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เช่น เครือข่าย 4G/5G และเทคโนโลยี AI ช่วยสนับสนุนการนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบที่ทันสมัย เช่น การใช้แพลตฟอร์ม E-commerce หรือการถ่ายทอดสดเทศกาลเพื่อเพิ่มการเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย การพัฒนาทักษะดิจิทัลให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การใช้ VR/AR เพื่อเล่าเรื่องวัฒนธรรม หรือการสร้างเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ ช่วยเสริมศักยภาพให้กับชุมชนในการปรับตัวเข้าสู่ตลาดเศรษฐกิจดิจิทัล และเพิ่มโอกาสใหม่ในการแข่งขันในระดับสากล

รากฐานที่ 3 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory)

ทุนทางวัฒนธรรม เช่น สถานที่ทางประวัติศาสตร์และเทศกาลพื้นบ้าน เป็นองค์ประกอบที่สร้างความน่าสนใจในระดับสากล การนำเทคโนโลยี เช่น VR/AR มาใช้ช่วยเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมในมิติที่ลึกซึ้งขึ้น โดยการเล่าเรื่องและกิจกรรมที่สร้างสรรค์เสริมให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น การสร้างแบรนด์ที่เชื่อมโยงกับทุนทางวัฒนธรรมและการขยายตลาดไปยังกลุ่มเป้าหมายใหม่ ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น และกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ พร้อมทั้งสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากการศึกษาข้อมูลของเมืองต้นแบบ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มี 3 ประเด็นหลักได้แก่ 1) เศรษฐกิจดิจิทัล 2) ทุนทางวัฒนธรรม และ 3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ เศรษฐกิจดิจิทัล ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ และตรวจสอบโดยใช้ทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism Theory) ซึ่งเน้นการส่งเสริมการอนุรักษ์และการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นทรัพยากรที่สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม การบูรณาการเทคโนโลยี เช่น AR/VR และ 5G ช่วยสร้างประสบการณ์ใหม่ที่เชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมในมิติที่ลึกซึ้งมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Manajit, S. et al. ระบุว่า การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น AR/VR และการจัดการข้อมูลดิจิทัลในพื้นที่มรดกวัฒนธรรมช่วยเพิ่มประสบการณ์นักท่องเที่ยวและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบทของไทย (Manajit, S. et al, 2024) อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มีบางส่วนไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Kasemsarn, K. ที่กล่าวว่า คนไทยโดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้พิการ ไม่สามารถเข้าถึงหรือเข้าใจวิธีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประเภทนี้ได้ ปัญหาเหล่านี้สามารถสร้างโอกาสในการประยุกต์ใช้การออกแบบแบบครอบคลุมกับเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งงานวิจัยพบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐกับชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและการเข้าถึงการใช้งานดิจิทัลผ่านกิจกรรมดิจิทัลให้กับผู้สูงอายุในชุมชน ช่วยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและผู้สูงอายุในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมกับเทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมกับเทคโนโลยีดิจิทัล ยังช่วยให้การจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เช่น เทศกาลสำคัญต่างๆ และการผลิตสินค้าหัตถกรรม สินค้าท้องถิ่น ร้านค้าท้องถิ่น สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวในวงกว้างผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Kasemsarn, K., 2017) ซึ่งสอดคล้องในประเด็นการเพิ่มคุณค่ากับการศึกษาของ Maags, C. ผลการศึกษาพบว่า ความพยายามในการทำให้เป็นสินค้าทางการค้าโดยรัฐนำไปสู่ทั้งการเพิ่มคุณค่า แต่ในขณะเดียวกันความท้าทาย คือ การสูญเสียตัวตนและการบิดเบือนคุณค่าของสินค้ามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านสินค้าปลอมบนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Maags, C., 2021) ทุนทางวัฒนธรรม เพื่อการเตรียมความพร้อมทางดิจิทัล ในมิติของความพร้อมทางดิจิทัล ได้ใช้แนวคิด Digital Readiness Theory ของ OECD ซึ่งงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าความพร้อมทางดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จ เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น AI, Cloud Computing และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูงผ่าน 5G มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก เช่น การใช้ AR/VR เพื่อพนักท่องเที่ยวยม

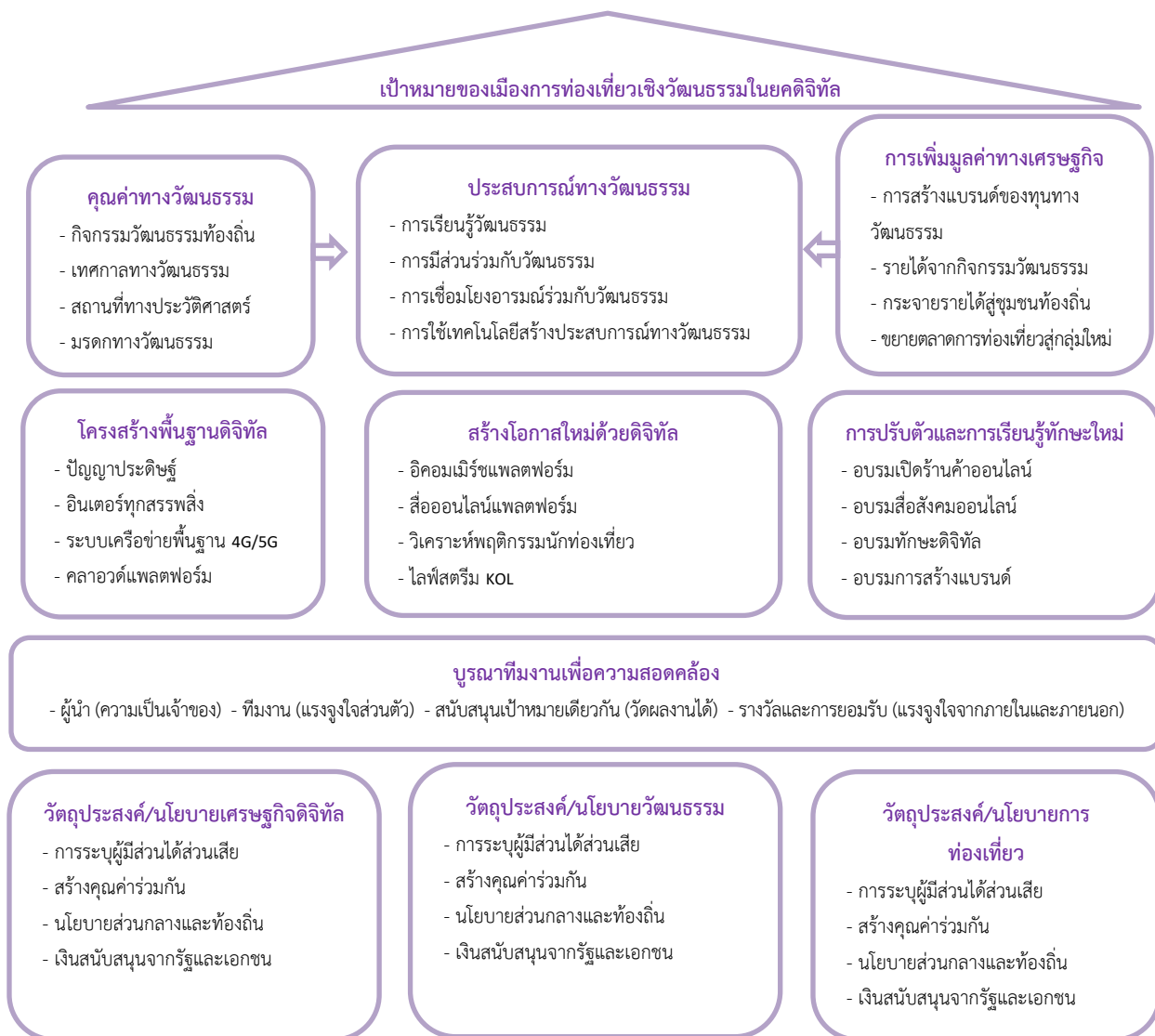
สถานที่ทางวัฒนธรรมในรูปแบบเสมือนจริง และการถ่ายทอดสดเทศกาลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจมาเยี่ยมชมเทศกาลหรือสถานที่จริง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Peng, R. & Chang, J. ที่ว่าการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง จะทำให้ได้สัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่เพียงจำกัดอยู่ในมิติของเสียงและแสง แต่ยังเปิดโอกาสให้มีปฏิสัมพันธ์ ในเชิงประสบการณ์ทางวัฒนธรรม ในเทศกาลที่นำเสนอผ่านระบบเสมือนจริงอีกด้วย และในส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น งานหัตถกรรม ก็มีการนำดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่า และเผยแพร่วัฒนธรรมนี้ไปสู่สายตานักท่องเที่ยวได้อย่างกว้างขวางขึ้น (Peng, R. & Chang, J., 2023) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Xiuli, J. et al. ที่อธิบายว่า การประยุกต์ใช้มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ผ้าหุยนจินในรูปแบบดิจิทัล จะช่วยขยายขอบเขตการประยุกต์ใช้ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมในด้านดิจิทัล ซึ่งการเตรียมความพร้อมทางด้านดิจิทัลนี้ จะทำให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่า การใช้ดิจิทัลที่มีความพร้อมกับการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ผู้คนสนใจเกี่ยวกับศึกษาประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น (Xiuli, J. et al, 2021) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Yueh-Cheng, W. et al. ที่พบว่า การนำเสนอรูปแบบของวัดในได้หว้นผ่านเครื่องมือดิจิทัลนั้น ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ชื่นชอบการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบแอนิเมชันที่เกี่ยวข้องกับจิตรกรรมฝาผนังสองมิติและสามมิติ รวมถึงประวัติศาสตร์และต้นกำเนิดของวัด ซึ่งเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (Yueh-Cheng, W. et al, 2020) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ใช้ทฤษฎี ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) ในการวิเคราะห์และตรวจสอบ โดยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการบูรณาการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และแผนการดำเนินงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือในระดับยุทธศาสตร์ เช่น การสนับสนุนเงินทุนจากรัฐบาลและการสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลร่วมกับเอกชน ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระยะยาว นอกจากนี้ การกระตุ้นแรงจูงใจในระดับชุมชนผ่านการฝึกอบรมทักษะดิจิทัลยังช่วยเสริมศักยภาพให้ชุมชนสามารถพัฒนาเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Jin, X. et al. ที่ได้ทำการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบสำคัญและแนวทางการดำเนินงานสำหรับนวัตกรรมดิจิทัลในแหล่งท่องเที่ยวอัจฉริยะ โดยพบว่า จากข้อมูลเชิงลึกของการปฏิบัติงานนวัตกรรมดิจิทัล การร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแบบเป็นรูปธรรม โดยสร้างคุณค่าร่วมกัน และกำหนดเป้าหมายร่วมกันเดียวกันในการทำงาน หรือการหนดเป้าหมายปลายขององค์กรรวมกัน (Destination Management Organizations) จะช่วยทำให้วางแผนและดำเนินกลยุทธ์นวัตกรรมดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อเสริมความสามารถทางดิจิทัลที่ยั่งยืน และทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ (Jin, X. et al, 2024)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยได้อ้างอิงจากหลักการขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการพัฒนาทางเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล ผลลัพธ์ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของแนวทางการดำเนินงานแบบ “321 Goal” ซึ่งประกอบด้วย

การบูรณาการนโยบาย การเตรียมความพร้อมทางดิจิทัล และการเลือกทุนทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบการพัฒนาสำหรับเมืองต้นแบบ เช่น หนานจิงและไทเป ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกรอบแนวคิด “321 Goal” สามารถนำไปปรับใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ในบริบทที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่กำลังเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล โดยการดำเนินการตามขั้นตอน และเพิ่มการวัดผลและการประเมินผล ที่สร้างตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อประเมินผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบของการดำเนินโครงการ จะช่วยให้สามารถปรับปรุงและพัฒนา นโยบายที่เหมาะสมในอนาคตต่อไปได้ สุดท้ายนี้ กรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการนโยบาย ความพร้อมทางดิจิทัล และทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวยุคใหม่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัล เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ผ่านทุนทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีหลักสำคัญอยู่ที่การบูรณาการแผนและทีมงาน เพื่อให้มีเป้าหมายเดียวกันในการดำเนินงาน และจำเป็นต้องมีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีและบริการทางดิจิทัล เพื่อนำมาบูรณาการเข้ากับทุนทางวัฒนธรรมของเมืองที่ถูกเลือกขึ้นมาเสนอต่อนักท่องเที่ยว ตาม Goal หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ แผนดำเนินการนี้จะประสบความสำเร็จได้ผ่านการบูรณาการองค์ประกอบทั้งหมดจากหน่วยงานภาครัฐ และถูกดำเนินการโดยรัฐ เอกชน และชุมชนร่วมมือกัน ผ่านการวัดผลและการประเมินผลที่รูปธรรม ก็จะสามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับเมืองหนานจิง และไทเปได้ ดังนั้นข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้ 1) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขั้นสูง ควรศึกษาการใช้เทคโนโลยีอย่าง Blockchain เพื่อรับรองความถูกต้องของสินค้าทางวัฒนธรรม และ Generative AI ในการสร้างเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมใหม่ที่สอดคล้องกับคุณค่าดั้งเดิม เพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสร้างความมั่นใจในหมู่นักท่องเที่ยวและชุมชน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ควรขยายการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากหลากหลายวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาเนื้อหาและบริการที่ตอบโจทย์ การใช้ Big Data เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและความต้องการจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพเชิงกลยุทธ์ 3) การพัฒนาแรงจูงใจในชุมชน ควรวิจัยรูปแบบแรงจูงใจที่เหมาะสมในบริบทที่ต่างกัน เช่น โครงการอบรมทักษะดิจิทัลที่เน้นการมีส่วนร่วม หรือการสนับสนุนให้ชุมชนสร้างแบรนด์สินค้าทางวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล และ 4) การส่งเสริมความยั่งยืนในระยะยาว ควรศึกษาวิธีอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อป้องกันการบิดเบือนคุณค่าเดิม การเชื่อมโยงกับโครงการระดับสากล เช่น UNESCO อาจช่วยเสริมสร้างความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). รวม.ท่องเที่ยวและกีฬา มอบนโยบายกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.mots.go.th/news/1000596>
- นพรัตน์ สัจจะวิสัย. (2558). การจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C001. (3 ส.ค. 2567). ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C002. (28 ส.ค. 2567). ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การบูรณาการเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐสำหรับเศรษฐกิจดิจิทัล. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C003. (10 ส.ค. 2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การบูรณาการ

เศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C005. (10 ต.ค. 2567). ทูทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส C006. (29 ส.ค. 2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การบูรณาการเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การบูรณาการเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T001. (22 ก.ย. 2567). ทูทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การบูรณาการเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T002. (17 ส.ค. 2567). ทูทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐสำหรับเศรษฐกิจดิจิทัล. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T003. (22 ก.ย. 2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐสำหรับเศรษฐกิจดิจิทัลในบริบทการท่องเที่ยว. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T004. (29 ก.ย. 2567). ทูทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การบูรณาการเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐสำหรับเศรษฐกิจดิจิทัลในบริบทการท่องเที่ยว. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก รหัส T005. (10 ต.ค. 2567). ทูทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การบูรณาการเศรษฐกิจดิจิทัลกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. (ประยุทธ์ ตั้งสงบ, ผู้สัมภาษณ์)

พัชรภรณ์ คชินทร์ และเชิดชัย อุดมพันธ์. (2565). วาทกรรมการท่องเที่ยวในนิตยสารเพื่อการท่องเที่ยวของไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รัฐบาลไทย. (2566). 21 ปี กระทรวงวัฒนธรรม “เสริมศักดิ์” มอบนโยบาย “วัฒนธรรมนำเศรษฐกิจ” พร้อมสืบสาน รักษา ต่อยอด ขับเคลื่อน 10 นโยบายรองรับ THACCA ดัน 10 นโยบาย Soft Power สร้างเสน่ห์วิถีไทย. เรียกใช้เมื่อ 28 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/72941>

สำนักงานผู้บริหารเทคโนโลยีสารสนเทศระดับสูง อว. (2566). แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570. เรียกใช้เมื่อ 28 ตุลาคม 2566 จาก <https://cio.mhesi.go.th/node/4149>

- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2559). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Jin, X. et al. (2024). Exploring digital innovation in smart tourism destinations: insights from 31 premier tourist cities in digital Chin. Retrieved October 10, 2024, from <https://www.semanticscholar.org/paper/Exploring-digital-innovation-in-smart-tourism-from-Xu-Shi/f3852f9d29018f57aecf74002bd9deae706adfc2>
- Kasemsarn, K. (2017). A framework for inclusive digital storytelling for cultural tourism in Thailand. Retrieved October 7, 2024, from <https://www.semanticscholar.org/paper/A-framework-for-inclusive-digital-storytelling-for-Kasemsarn/eda4538ae6d2dfabe46efb4b1c6a88f8ecb38b12>
- Ma, L. et al. (2021). valuation of Tourism Developing Level of Yangtze Delta Cities Basing on Analytic Hierarchy Process Analysis and Clustering Analysis. Retrieved November 10, 2024, from <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=107101>
- Maags, C. (2021). Common, Luxury, and Fake Commodities: Intangible Cultural Heritage Markets in China. Retrieved October 7, 2024, from <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/12184>
- Manajit, S. et al. (2024). Exploring the Potential Synergy Between Disruptive Technology and Historical/Cultural Heritage in Thailand's Tourism Industry for Achieving Sustainable Development in the Future. *International Journal of Tourism Research*, 26(5), e2759.
- Peng, R. & Chang, J. (2023). Innovative Development Strategies for “Immersive” Cultural and Tourism Night Tours from a Metaverse Perspective. *Academic Journal of Business & Management*, 5(8), 58-63.
- Radio Taiwan Intl. (2566). เดือน เม.ย.ปีนี้ ได้หวันมีจำนวนประชากรรวมทั้งหมด 23,347,374 คน จำนวนเด็กเกิดใหม่ลดลงต่ำกว่าหลักหมื่น. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2566 จาก <https://th.rti.org.tw/news/view/id/2007023>
- Sapu, S. & Aphathanakorn, A. (2024). Digital learning platform for cultural heritage: new normal tourism for community. Retrieved October 7, 2024, from <http://emerald.com/insight/content/doi/10.1108/jchmsd-09-2022-0153/full/html>
- Xiuli, J. et al. (2021). Digital Application of Intangible Cultural Heritage from the Perspective of Cultural Ecology. Retrieved October 7, 2024, from <https://smarttourism.khu.ac.kr/file/202103/1622686912.pdf>
- Yueh-Cheng, W. et al. (2020). Cultural tourism and temples: Content construction and interactivity design. Retrieved October 10, 2024, from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517719301700>

การประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับ
สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*
EVALUATE FOR DEVELOPMENT AND ADJUSTMENT OF
THE CURRICULUM EVALUATION ON BACHELOR DEGREE OF EDUCATION PROGRAM
IN HEALTH AND PHYSICAL EDUCATION, FACULTY OF PHYSICAL EDUCATION,
SRINAKARINWIROT UNIVERSITY

พันธสิริ คำทูล, ฉัตรพันธ์ ดุสิตกุล*

Puntasiri Khamthoon, Chatpan Dusitkul*

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นครนายก ประเทศไทย

Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Nakhon Nayok, Thailand

*Corresponding author Email: chatpan@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและศึกษาแนวทางพัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับ สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) ของคณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามกรอบแนวคิดแบบจำลองซีบีพี (CIPP model) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 กลุ่มด้วยแบบสอบถาม ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน ศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิต และสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 30 คน ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร โดยการสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามความเห็นการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน คือ ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของหลักสูตร มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($M = 4.71$, $SD = 0.47$) และ 2) แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับ สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา พบว่า 2.1) ด้านบริบท ปรับเพิ่มรายวิชากีฬาเพื่อให้สอดคล้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและการทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษา 2.2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าห้องเรียนระบบสัญญาณไร้สายยังไม่เสถียร 2.3) ด้านกระบวนการ พบว่า อาจารย์ควรมีเอกสารประกอบการสอนและตำราของตนเอง การจัดการเรียนการสอนเพิ่มทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ การให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ

เห็นว่ามีความเหมาะสม และควรมีการจัดการศึกษาดูงานภายนอกหน่วยงาน และ 2.4) ด้านผลผลิต พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การประเมินหลักสูตร, หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต, สุขศึกษาและพลศึกษา

Abstract

This research is a mixed method research was to evaluate and study the guidelines for the development the curriculum of the bachelor degree of education program in health and physical education, Faculty of Physical Education Srinakharinwirot University By studying according to the curriculum evaluation framework of the CIPP model in context, input, process and product. The research is divided into 2 phases: Phase 1: The 4 sample groups of quantitative informants including 1) Students year 1-4. 2) Administrators and lecturers. 3) Alumni 4) Stakeholders. The main informants of qualitative informants by conducting in-depth interviews of 30 people. As for Phase 2, the focus is on studying guidelines for developing and improving the curriculum by focus group interview to ask for opinions. The main informants includes administrators, teachers and experts in the field. A total of 20 people were obtained using purposive selection. Collect quantitative and qualitative data. Using questionnaires and interviews to collect data. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data analysis used content analysis and summary of key points from interviews and focus groups. The research results found that 1) The curriculum was found appropriate and satisfying in all aspects: context, input, process and product. ($M = 4.71$, $SD = 0.47$) 2) The guideline for development and improvement of the curriculum that 2.1) context: It was found that the sports subjects in the learning management section were still too little compared to being used in professional practice after graduation. 2.2) input: in the classroom, the wireless signal system is still unstable. 2.3) process: It was found that wanted to have teaching materials or textbooks and increase English communication skills for students. As for academic counseling, it is considered appropriate and outside study visits should be arranged. 2.4) product: curriculum was appropriate in the highest level.

Keywords: Curriculum Evaluation, Bachelor Degree of Education, Health and Physical Education

บทนำ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นต้นแบบด้านการผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาแห่งหนึ่งของประเทศ ได้ตระหนักถึงบทบาทความเป็นผู้นำด้านการผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีสมรรถนะในการบริหารและจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

และเกิดคุณลักษณะตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย หลักสูตรการศึกษามหาวิทยาลัย สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา คณะพลศึกษา เป็นหลักสูตรทางวิชาชีพ มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถและลุ่มลึกในเชิงวิชาการ และวิชาชีพที่เป็นสากล สามารถตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศได้ และเพื่อผลิตครู และบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา นโยบายการศึกษาแห่งชาติ ความต้องการ ของชุมชน สังคม รวมทั้งอัตลักษณ์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 - 2567 และช่วยในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้ สอดคล้องกับทิศทางของยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท และนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่มุ่งเน้นการพัฒนากำลังคน สถาบันอุดมศึกษา และ หน่วยงานวิจัยให้เป็นฐานการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดดและยั่งยืน โดย มีเป้าหมายสำคัญให้คน สถาบันอุดมศึกษาของประเทศได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะสูงขึ้น (วราภรณ์ ผ่องอวย และคณะ, 2565)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษามหาวิทยาลัย สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริม ให้บัณฑิตที่เข้ามาศึกษาได้พัฒนาอย่างมีคุณภาพ เป็นไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตอบสนองความ ต้องการของผู้ใช้บัณฑิตและประเทศชาติ ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร สามารถวิเคราะห์และประเมินเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ช่วยลดปัญหา เกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (โรชนี พุ่มทอง, 2556)

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้หลักสูตรทุกหลักสูตรจะต้องปรับปรุงดัชนีด้านมาตรฐานและ คุณภาพการศึกษอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี ให้มีความทันสมัย และมีการประเมินเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาเพื่อให้หลักสูตรระดับอุดมศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง (พระปลัดนัฐพงศ์ ขนติสมปโน (หมื่นแก้ว) และเอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2566) ทั้งนี้ การนำรูปแบบ CIPP Model (Context, Input, Process, Product) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องโดยเน้นให้ข้อมูลในด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร ในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนา โดยสรุปประเด็นในการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การประเมินด้านบริบท 2) การ ประเมินปัจจัยนำเข้า 3) การประเมินกระบวนการ และ 4) การประเมินผลผลิต ซึ่งเป็นการประเมินองค์ประกอบที่ เป็นผลผลิตและผลกระทบของการใช้หลักสูตร และเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรหรือยกเลิกใช้หลักสูตร (ขวลิต ชูกำแพง, 2559); (กุลิสรา จิตรชญาณิข., 2565) นอกจากนี้ยังพบว่า รูปแบบการประเมิน CIPP Model มีความเป็นระบบและให้ข้อมูลได้หลากหลายและเพียงพอที่จะช่วยให้ผู้ประเมินหลักสูตรมีข้อมูลครบทุกด้าน เนื่องจากในศตวรรษที่ 21 การเรียนการสอนหลักสูตรที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจุดเด่นของรูปแบบการประเมิน CIPP Model คือผู้ประเมินรูปแบบสามารถตรวจสอบในด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรซึ่งดำเนินการจนจบการประเมิน และมีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล การสำรวจ การสัมภาษณ์กับผู้เกี่ยวข้องในการตัดสินใจ มีการประเมินมีความเที่ยงตรงเนื่องจากการดำเนินงานใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนั้นรูปแบบการประเมิน CIPP Model ถือได้ว่ามีความเหมาะสมมากกว่ารูปแบบการประเมินอื่น ๆ เนื่องจากรูปแบบการประเมิน CIPP Model

เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นระบบมีความต่อเนื่องกันในการประเมินอย่างครบวงจรและสามารถนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้ได้จริง (สมทรง สุภาพ, 2565)

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562) พิจารณาเห็นว่าหลักสูตรจะต้องพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้มีความทันสมัยตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 ที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เน้นความรู้ สมรรถนะและทักษะด้านวิชาการและวิชาชีพ เพื่อให้บัณฑิตบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร คณะผู้วิจัยจึงทำการประเมินหลักสูตร โดยใช้ CIPP Model (Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J., 2007) เป็นกรอบการประเมินหลักสูตรในครั้งนี้ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2567) คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินและศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรองโครงการวิจัย SWUEC-662141 แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การประเมินหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยใช้รูปแบบการประเมินทั้งระบบของ Daniel L. Stufflebeam แบบ CIPP Model เป็นกรอบในการประเมิน กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลด้วยแบบสอบถามจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) นิสิตหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 148 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) จากนั้นสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ชั้นปีเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง 2) ศิษย์เก่า จำนวน 44 คน 3) ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 44 โดยใช้ตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) 4) ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน จำนวน 20 คน ได้มาโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ นิสิต ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน ศิษย์เก่า และผู้ใช้บัณฑิต ที่ได้มาโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน (สุวิมล ว่องวาณิช และนางลักษณ์ วัชรชัย, 2546) ประกอบด้วย ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน จำนวน 6 คน นิสิต จำนวน 4 คน (เป็นนิสิตชั้นปี 1-4 ชั้นปีละ 1 คน) ผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 10 คน และศิษย์เก่า จำนวน 10 คน

ระยะที่ 2 สอบถามความเห็นในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2567) โดยการสนทนากลุ่ม ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) กลุ่มอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน จำนวน 10 คน 2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา จำนวน 10 คน (วรรณิ แกมเกตุ, 2551)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบการใช้ภาษา และความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (index of Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และได้มีการนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปทดลองใช้กับนิสิต ศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิตและอาจารย์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบสอบถาม จำนวน 4 ชุด ซึ่งผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของมณฑนา พันธุ์ดี และคณะ (มณฑนา พันธุ์ดี และคณะ, 2564) จำแนกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นิสิตปัจจุบัน ผู้บริหารและอาจารย์ และศิษย์เก่า เป็นข้อคำถามในประเด็นเกี่ยวกับหลักสูตร นิสิต คุณสมบัติของอาจารย์ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และการวัดประเมินผล ซึ่งเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยการประเมินความคิดเห็นด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และข้อเสนอแนะอื่น ๆ และผู้ใช้บัณฑิต ประกอบด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อบัณฑิตหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา ในด้านผลผลิต ซึ่งเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์ความคิดเห็นของนิสิต ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน และศิษย์เก่าที่มีต่อหลักสูตรที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร 3 ด้าน คือ 1) ด้านบริบท มี 2) ด้านปัจจัยนำเข้า และ 3) ด้านกระบวนการ ส่วนกลุ่มผู้ใช้บัณฑิต สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร 1 ด้าน คือ ด้านผลผลิต มีประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพของบัณฑิต ผลการผลิตบัณฑิตตามอัตลักษณ์ของคณะพลศึกษา ผลการปฏิบัติงานของบัณฑิต และความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ นิสิต ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน ศิษย์เก่าและผู้ใช้บัณฑิต เครื่องมือวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม

2. การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นิสิต ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน ศิษย์เก่าและผู้ใช้บัณฑิต ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 ดังนี้

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของเบสท์ (Best, J. W., 1977)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับน้อยที่สุด

2.2 วิเคราะห์ข้อความคำถามปลายเปิด โดยนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นสรุปผลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาความ

ระยะที่ 2 มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูลที่ได้ในระยะที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ได้แก่ 1) ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา การสนทนากลุ่มมุ่งเน้นเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2567) และศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ประเด็นการสนทนากลุ่มประกอบด้วย 1) ด้านบริบทของหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต ดำเนินการรวบรวมข้อมูล จากนั้นจัดเตรียมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปประเด็นสำคัญจากการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีผลการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการประเมินหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) มีผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินหลักสูตรด้านบริบท

องค์ประกอบด้านบริบท	นิสิต			อาจารย์			ศิษย์เก่า		
	M	SD	ระดับ	M	SD	ระดับ	M	SD	ระดับ
1. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.70	0.47	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด	4.81	0.46	มากที่สุด
2. การวางแผนการศึกษาตลอดหลักสูตร	4.59	0.54	มากที่สุด	4.90	0.30	มากที่สุด	4.76	0.54	มากที่สุด
3. โครงสร้างของหลักสูตร	4.61	0.54	มากที่สุด	4.85	0.36	มากที่สุด	4.62	0.54	มากที่สุด
4. เนื้อหารายวิชาในหลักสูตร	4.55	0.57	มากที่สุด	4.85	0.36	มากที่สุด	4.70	0.51	มากที่สุด
รวม	4.62	0.53	มากที่สุด	4.85	0.36	มากที่สุด	4.72	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินหลักสูตรด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน (นิสิต $M = 4.62$, $SD = 0.53$, อาจารย์ $M = 4.85$, $SD = 0.36$, ศิษย์เก่า $M = 4.72$, $SD = 0.52$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า

องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า	นิสิต			อาจารย์			ศิษย์เก่า		
	M	SD	ระดับ	M	SD	ระดับ	M	SD	ระดับ
1. กระบวนการคัดเลือกนิสิต	4.63	0.51	มากที่สุด	4.90	0.30	มากที่สุด	4.70	0.46	มากที่สุด
2. คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน	4.69	0.53	มากที่สุด	4.61	0.54	มากที่สุด	4.87	0.39	มากที่สุด
3. สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	4.50	0.64	มากที่สุด	4.25	0.58	มาก	4.69	0.57	มากที่สุด
รวม	4.69	0.53	มากที่สุด	4.92	0.38	มากที่สุด	4.71	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า การประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่มอาจารย์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.25$, $SD = 0.58$)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการ

องค์ประกอบด้านกระบวนการ	นิสิต			อาจารย์			ศิษย์เก่า		
	M	SD	ระดับ	M	D.	ระดับ	M	SD	ระดับ
1. การจัดการเรียนการสอน	4.72	0.49	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด	4.76	0.49	มากที่สุด
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร	4.47	0.68	มาก	4.63	0.53	มากที่สุด	4.64	0.64	มากที่สุด
3. การวัดและประเมินผล	4.65	0.56	มากที่สุด	4.83	0.44	มากที่สุด	4.73	0.49	มากที่สุด
รวม	4.69	0.46	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด	4.76	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรของกลุ่มนิสิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.47$, $SD = 0.68$)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินหลักสูตรด้านผลผลิต

องค์ประกอบด้านผลผลิต	ผู้ใช้บัณฑิต		
	M	SD	ระดับ
1. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	4.63	0.56	มากที่สุด
2. ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ	4.55	0.63	มากที่สุด
3. ด้านทักษะทางปัญญา	4.53	0.61	มากที่สุด
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	4.68	0.52	มากที่สุด
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.43	0.65	มากที่สุด
6. ด้านทักษะวิชาชีพ	4.74	0.44	มากที่สุด
7. ด้านอัตลักษณ์บัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	4.68	0.56	มากที่สุด
รวม	4.60	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า การประเมินหลักสูตรด้านผลผลิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ระยะที่ 2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการเก็บข้อมูลสุดท้ายของแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล มี 5 กลุ่ม ได้แก่ นิสิต ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน ศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิต และผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา พบว่า

1. ผลการประเมินด้านบริบทของหลักสูตร นิสิต และศิษย์เก่า ให้ความเห็นด้านปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความเหมาะสม ในด้านความทันสมัยของหลักสูตร และรายวิชาเรียนควรปรับเปลี่ยนรายวิชาสุศึกษา วิชาพลศึกษา วิชากีฬาใหม่ที่ทันสมัย ส่วนผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอให้ปรับปรุงปรัชญาการศึกษาของหลักสูตรเพื่อให้สะท้อนสมรรถนะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต โดยปรับเป็น “ครูสุศึกษาและพลศึกษาสร้างสุขภาพผู้เรียนด้วยการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคมที่เข้มแข็ง” และควรปรับผลลัพธ์การเรียนรู้ให้เน้นในส่วนของพฤติกรรมที่สามารถวัดประเมินได้ ส่วนโครงสร้างและจำนวนหน่วยกิตควรปรับให้จำนวนรวมไม่น้อยกว่า 150 หน่วยกิต ในด้านความทันสมัยของหลักสูตรและรายวิชาเรียนควรปรับเปลี่ยนรายวิชาเอกสุศึกษา วิชาเอกพลศึกษา ปรับเนื้อหาสาระให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า นิสิตและศิษย์เก่า ให้ความเห็นในด้าน 1) กระบวนการคัดเลือกนิสิต 2) การสนับสนุนอาจารย์ผู้สอน และ 3) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ความเหมาะสมอยู่ระดับมากที่สุด แต่ในประเด็นสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ได้ให้ความเห็นว่าในห้องเรียนระบบสัญญาณไร้สาย (WIFI) ยังไม่เสถียร และควรจัดการเรียนการสอนที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ในชั้นปีที่ 4 เนื่องจากประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน และผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษาได้ให้ความเห็นในด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาจารย์ผู้สอน ควรส่งเสริมการพัฒนาอาจารย์โดยเฉพาะการทำผลงานทางวิชาการให้มากขึ้น และควรให้อาจารย์มีภาระงานที่เหมาะสม

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ นิสิตและศิษย์เก่า ได้ให้ความเห็นว่าอาจารย์ผู้สอนควรมีเอกสารประกอบการสอนหรือตำราเป็นของตนเอง ควรส่งเสริมให้นิสิตได้ประยุกต์ใช้แนวคิดทางวิชาชีพและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การอบรมให้ความรู้ด้านศิลปะการจับผ้าและผูกผ้าให้แก่นิสิต เนื่องจากเมื่อเรียนจบไปแล้วต้องใช้ในการทำงาน และควรจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การจัดกิจกรรม การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การจัดการเรียนการสอนที่มีวิธีการสอนหลากหลายเพื่อให้นิสิตสามารถนำไปใช้ได้ในช่วงฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและการทำงานหลังสำเร็จการศึกษา และเพิ่มกิจกรรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้แก่นิสิต ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน และผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษาได้ให้ความเห็นว่าควรมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเช่นกัน

4. ผลการประเมินด้านผลผลิต ผู้ใช้บัณฑิตได้ให้ความเห็นว่าจุดแข็งคือ บัณฑิตเป็นคนดี คนเก่ง อดทน ปรับตัวได้เป็นอย่างดี เรียนรู้และพัฒนาตนเองเสมอ แต่ควรเพิ่มการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ และความรอบรู้ในงานด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น การเงิน พัสดุ เป็นต้น

5. ผลการวิจัยจากการสนทนากลุ่ม สรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา ได้ดังนี้ 1) ด้านบริบทของหลักสูตร ปรับปรัชญาและวัตถุประสงค์

ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ ปรับโครงสร้างรายวิชา จำนวนหน่วยกิตให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 และปรับรายวิชาให้ทันสมัย สอดคล้องกับการส่งเสริมสมรรถนะนิสิต 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดการเรียนการสอนที่มีวิธีการสอนหลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย เช่น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมศักยภาพของนิสิตในการเป็นครูต้นแบบ และ 3) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต ควรส่งเสริมให้นิสิตได้ประยุกต์ใช้แนวคิดทางวิชาชีพและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตให้สอดคล้องกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในศตวรรษ ที่ 21 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการประเมินและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562) คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีดังนี้

ด้านบริบทของหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนและผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษาในด้านการจัดการเรียน ได้ให้ความเห็นว่าควรปรับปรุงปรัชญาการศึกษาของหลักสูตรให้สะท้อนสมรรถนะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร โดยปรับเป็น “ครูสุศึกษาและพลศึกษาสร้างสุขภาพผู้เรียนด้วยการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคมที่เข้มแข็ง” เพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 และมาตรฐานวิชาชีพครูและข้อบังคับคุรุสภา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา สำเร็จผล และคณะ ที่พบว่า แนวทางในการจัดทำหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิต้องมีการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร และการออกแบบหลักสูตรต้องสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อนำมาตอบสนองต่อสมรรถนะของนิสิตที่จะสำเร็จการศึกษาของหลักสูตรให้มากขึ้น (นิตยา สำเร็จผล และคณะ, 2567) ในด้านการวางแผนการศึกษาตลอดหลักสูตรมีความชัดเจน มีความทันสมัยและตรงกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตและสังคม และวิชาเรียนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนิสิต มีความเหมาะสมมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรได้เตรียมความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตด้วยการบูรณาการรายวิชาและกิจกรรมสร้างเสริมศักยภาพนิสิตที่มุ่งให้บัณฑิตมีการพัฒนาสมรรถนะ ทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเชื่อมโยงสู่สากล ทักษะการบริหารการเงิน การเป็นผู้ประกอบการ ทักษะการรับรู้โลกดิจิทัล ทักษะการส่งเสริมสุขภาวะทางกาย ทางใจ สิ่งแวดล้อมและสังคม และจิตสาธารณะ อันเป็นคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในศตวรรษ ที่ 21 (SWU SMART STUDENT) ดังนั้นหลักสูตรจึงมีศักยภาพในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของมนันยา สายชู และคณะ ที่พบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรในด้านเนื้อหาที่มีการออกแบบมากที่สุดคือ จุดมุ่งหมายด้านอาชีพ (มนันยา สายชู และคณะ, 2565) และสอดคล้องกับวิชัย วงษ์ใหญ่ ที่กล่าวว่าการออกแบบหลักสูตรระดับอุดมศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน และความต้องการของสังคมนั้นต้องพิจารณาสิ่งที่กำหนดหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) หลักสูตรได้นำแนวทางออกแบบหลักสูตรนี้ใช้ในการออกแบบหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2567 โดยใช้รูปแบบการออกแบบย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การกำหนด วัตถุประสงค์

ประสงค์ของหลักสูตร การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัด ประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักสูตร

ด้านปัจจัยนำเข้า ความคิดเห็นของนิสิต ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน และศิษย์เก่า ในประเด็นกระบวนการ คัดเลือกนิสิตเข้าศึกษาต่อ มีความเหมาะสมอยู่ระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรมีกระบวนการคัดเลือก นิสิตด้วยระบบกลไกที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เตือนใจ คดีดี และคณะ ที่กล่าวว่ากระบวนการคัดเลือก เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้ได้ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะสำคัญตรงตาม ที่หลักสูตร ต้องการ (เตือนใจ คดีดี และคณะ, 2561) ในด้านอาจารย์ผู้สอนมีคุณวุฒิและประสบการณ์เหมาะสมกับรายวิชาที่ สอนสามารถถ่ายทอดการสอนได้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดนั้น อาจเนื่องจากหลักสูตรมีการกำหนด อาจารย์ผู้สอนรายวิชาให้มีความเหมาะสมมากที่สุด อีกทั้งคณะพลศึกษาและมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒได้ มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะให้แก่อาจารย์อย่างต่อเนื่อง เช่น การสนับสนุนและส่งเสริมให้อาจารย์เข้ารับ การรับรองสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพของสหราชอาณาจักร (UKPSF) การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ เทคนิควิธีการสอน การใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล การวัดประเมินผล การวิเคราะห์ ผู้เรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การวางแผนและปรับปรุงรายละเอียดรายวิชา การประกันคุณภาพ การศึกษา และระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ในด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้นั้นควรปรับปรุงระบบสัญญาณ ไร้สาย (WIFI) ให้เสถียรเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ และคณะ ที่พบว่า การเลือกใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้ในห้องเรียน (พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ และคณะ, 2565) จึงเสนอให้มีการปรับปรุงระบบเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตให้ดียิ่งขึ้น ส่วนข้อคิดเห็นที่ได้จากผู้บริหาร และอาจารย์ผู้สอน และผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษาได้ให้ความเห็นว่าควรส่งเสริมการพัฒนา อาจารย์โดยเฉพาะการทำผลงานทางวิชาการให้มากขึ้น และควรให้อาจารย์มีภาระงานที่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจาก อาจารย์มีภาระงานมากเกินไปและปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัย ของฉลอง สุขทอง และศิรินทิพย์ ไตรเกษม ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ได้แก่ การมี ภาระงานที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว (ฉลอง สุขทอง และศิรินทิพย์ ไตรเกษม, 2561)

ด้านกระบวนการ ความคิดเห็นของนิสิตและศิษย์เก่า ในประเด็นการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรม เสริมหลักสูตร ควรส่งเสริมให้นิสิตได้ประยุกต์ใช้แนวคิดทางวิชาชีพและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดชีวิต เช่น การอบรมให้ความรู้ด้านศิลปะการจับผ้าและผูกผ้า และควรจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างเสริมทักษะการ เรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การจัดกิจกรรมการศึกษาดูงานมากขึ้น อาจเนื่องจากสถานการณ์การแข่งขันตลาดแรงงาน และความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตการพัฒนาบัณฑิตหลักสูตรจำเป็นต้องปรับกลวิธีการผลิตบัณฑิตในการพัฒนา ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มศักยภาพทางด้านวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารี โสภเตีย และคณะ ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตร ผู้เรียนจะเกิดการ เรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ (วารี โสภเตีย และคณะ, 2567) อีกทั้งความคิดเห็นของ นิสิตและศิษย์เก่าที่ให้ความเห็นว่าควรเพิ่มกิจกรรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้แก่ นิสิต ซึ่งสอดคล้องกับที่ อาจารย์ผู้สอนและผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษาได้ให้ความเห็นว่าควรมีการจัดการเรียนการสอนที่มี วิธีการสอนหลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย เช่น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้

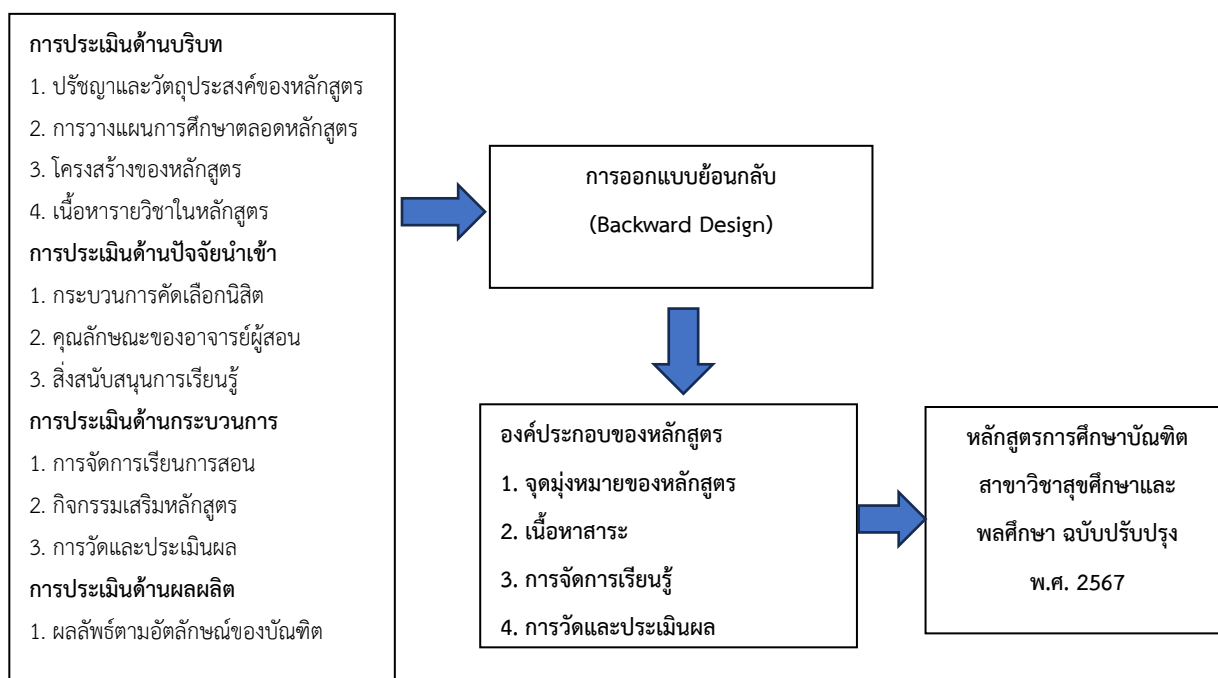
ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมศักยภาพของนิสิตในการเป็นครูต้นแบบ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิงหา จันทน์ขาว ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีเบญจขันธ์มีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพทั้งด้านความรู้ เจตคติและการปฏิบัติได้ และที่พบว่า กิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมที่สามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพทั้งด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ และพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้สูงขึ้นได้ (สิงหา จันทน์ขาว, 2566) นอกจากนี้หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตและทักษะภาษาอังกฤษในคาบเรียนของแต่ละรายวิชานั้น อาจเนื่องมาจากภาษาอังกฤษมีบทบาทในฐานะเป็นภาษาสากล การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญอย่างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภราดร สุขพันธ์ ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ปัจจัยเกี่ยวกับครูผู้สอน และปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม (ภราดร สุขพันธ์, 2561) ดังนั้นจึงเสนอให้หลักสูตรมีการวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2567 ให้มีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ด้านผลผลิต ความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิตได้ให้ความเห็นว่าจุดแข็งคือ บัณฑิตเป็นคนดี คนเก่ง อดทน ปรับตัวได้เป็นอย่างดี เรียนรู้และพัฒนาตนเองเสมอ อาจเนื่องมาจากหลักสูตรได้มีการวิเคราะห์และออกแบบผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดตัวชี้วัดตามมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ อีกทั้งยังได้ออกแบบโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหา แนวทางการจัดการเรียน การประเมินผู้เรียน ผลผลิตและผลลัพธ์ เพื่อให้เป็นการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์ ซึ่งสอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 จึงส่งผลให้หลักสูตรได้รับการยอมรับในด้านคุณภาพของการผลิตบัณฑิตทั้งด้านวิชาการ ด้านทักษะการปฏิบัติ และด้านคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูพิทักษ์ศิลปาคม ที่กล่าวว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นคุณงามความดีที่มีอยู่ประจำตัวของบุคคลและพฤติกรรมที่แสดงออกออกทางจริยธรรมที่แสดงถึงลักษณะที่ดีที่พึงปฏิบัติที่แสดงถึงผู้มีความสามารถในการคิด รักการเรียนรู้ ใรู้อด้านและเท่าทันเหตุการณ์ เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ไทย เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย เป็นคนดี คนเก่งและเป็นคนมีความสุข อันเป็นลักษณะที่สังคมต้องการองค์ประกอบของไตรสิกขานี้เป็นองค์ประกอบเพื่อการพัฒนาบุคคลทุกช่วงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่ในช่วงวัยของการเป็นนักศึกษา (พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), 2564)

แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาศาสตราจารย์ สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท ควรปรับเพิ่มรายวิชากีฬาในรอบการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและการทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์ดีดา หารเทศ และคณะ ที่พบว่า ต้องส่งเสริมทักษะที่สำคัญและความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในการก้าวเข้าสู่ความเป็นครูมืออาชีพในอนาคต และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาวิชาชีพครู เป็นการเปิดโอกาสให้นิสิตได้ทดลองใช้ความรู้ทางทฤษฎีในสภาพแวดล้อมจริง ประสบการณ์เชิงปฏิบัตินี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมให้กับนิสิต สำหรับการเผชิญสถานการณ์จริงในการจัดการเรียนรู้ในอนาคต (ศักดิ์ดีดา หารเทศ และคณะ, 2566) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ห้องเรียนมีระบบสัญญาณไร้สายยังไม่เสถียร ทำให้ส่งผลต่อการสืบค้นข้อมูลของนิสิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรมา เสงี่ยมราช และคณะ ที่พบว่า นักศึกษาต้องการสารสนเทศเพื่อประกอบการศึกษา โดยเนื้อหาของสารสนเทศที่ต้องการมากที่สุด คือเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศทาง

การศึกษา และประเภทของแหล่งสารสนเทศที่ใช้ คือ แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต (ไปрма เชียงราช และคณะ, 2566) ด้านกระบวนการ ในการจัดการเรียนการสอนควรเพิ่มทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญารัตน์ เอี่ยมวันทอง ที่พบว่า นักศึกษามีความคาดหวังให้กิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะการสนทนา การอ่าน การเขียน และความรู้ด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ รวมทั้งกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาทุกคนได้มีส่วนร่วมในการฝึกใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์เสมือนจริง (กัญญารัตน์ เอี่ยมวันทอง, 2566) และควรมีการจัดการศึกษาดูงานภายนอกหน่วยงาน อาจเนื่องมาจากการศึกษาดูงานภายนอกหน่วยงานจะช่วยให้นิสิตได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างจากที่ได้เรียนรู้ในมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวีรพันธ์ ขมจิตโต (ศรีธนะ) และคณะ ที่พบว่า การพัฒนาครูด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารส่งครูไปอบรมหรือศึกษาดูงานจากองค์กรภายนอก เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลง และเน้นหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (พระวีรพันธ์ ขมจิตโต (ศรีธนะ) และคณะ, 2564) และในด้านผลผลิต พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบัณฑิตของหลักสูตรมีอัตลักษณ์บัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตเพื่อการรับใช้สังคมที่แท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิรพัชร์ พิมพมาศ และคณะ ที่พบว่า คุณลักษณะการรับใช้สังคมของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีจุดเด่นในด้านการช่วยเหลือคนอื่น การประพฤติตนอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม การมีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ (สุพิรพัชร์ พิมพมาศ และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การประเมินหลักสูตรโดยใช้ CIPP Model เพื่อพัฒนาและปรับปรุง

หลักสูตรการศึกษابัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการประเมินหลักสูตรโดยใช้ CIPP Model สามารถนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้เพื่ออ้างอิงคุณภาพของหลักสูตรได้ครบทุกองค์ประกอบ และช่วยพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้ พบว่า ควรปรับเปลี่ยนรายวิชาในรอบการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและการทำงานเมื่อสำเร็จการศึกษา และด้านพฤติกรรมการณ์เรียนรู้ของผู้เรียน ควรจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะให้แก่บัณฑิต เช่น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมศักยภาพของนิสิตในการเป็นครูต้นแบบ และพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพ รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาอาจารย์โดยเฉพาะการทำผลงานทางวิชาการเพื่อให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ซึ่งผู้วิจัยได้นำจากการวิจัยนี้ไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิตสาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2567 ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัญญารัตน์ เอี่ยมวันทอง. (2566). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษานักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล คณะศิลปศาสตร์. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 6(1), 214-225.
- กุลิสรา จิตรขยวณิช. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฉบับฉบับ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉลอง สุขทอง และศิริทิพย์ ไตรเกษม. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2(2), 57-67.
- ชลิต ชูกำแพง. (2559). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร: แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เตือนใจ คดี และคณะ. (2561). กระบวนการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเพื่อความสอดคล้องของการจัดการศึกษาตามเป้าหมายของ หลักสูตร: กรณีศึกษา The 21st Century Program มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารศึกษาศาสตร์, 16(1), 91-103.
- นิตยา สำเร็จผล และคณะ. (2567). การศึกษาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2565: สาขาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น. วารสารพุทธจิตวิทยา, 9(3), 355-369.
- ไพบรมา เสงี่ยมราช และคณะ. (2566). พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. วารสารบรรณศาสตร์ มศว, 16(1), 18-30.

- พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิทย์). (2564). คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวไตรสิกขา. วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 3(2), 190-201.
- พระปลัดนัฐพงศ์ ขนติสมปนโน (หมื่นแก้ว) และเอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2566). การประเมินหลักสูตร. Journal of Modern Learning Development, 8(3), 395-408.
- พระวีรพันธ์ ขมจิตโต (ศรีธนะ) และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาครูตามหลักบุญนิมิตแห่งมรรค 7 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสภานายกเขตสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 8(1), 143-156.
- พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ และคณะ. (2565). การประเมินหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(2), 16-31.
- ภราดร สุขพันธ์. (2561). การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษกับความเป็นบัณฑิตในยุคปัจจุบัน. วารสารมจร. ทรัพยากรปริทรรศน์, 2(2), 89-100.
- มนันยา สายชู และคณะ. (2565). การวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย. วารสารศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 6(1), 87-101.
- มณฑนา พันธุ์ดี และคณะ. (2564). การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 19(2), 415-431.
- โรชนี หุ่นทอง. (2556). ปัญหาในการจัดทำหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ. วารสารสาระคาม, 5(2), 62-78.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2551). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราภรณ์ ฝ่องอ่วย และคณะ. (2565). การปฏิรูประบบราชการกับการพัฒนาประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษาการจัดตั้งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2(6), 149-166.
- วารี ไศกเตี้ย และคณะ. (2567). การบริหารกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมนักเรียนให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิต. วารสารวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี, 2(1), 15-24.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อาร์ แอนด์ เอ็น ปรีนท์.
- ศักดิ์ดา หารเทศ และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนานิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูร่วมกับโรงเรียนเครือข่ายผ่านระบบการนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(5), 311-324.
- สมทรง สุภาพ. (2565). รูปแบบเพื่อประเมินหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งพัฒนาจากรูปแบบการประเมิน CIPP Model. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 33(1), 1-14.

- สิงหา จันทน์ขาว. (2564). ผลของการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีเบญจกัณฑ์ที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพเรื่องการวางแผนครอบครัวและโรคระบบสืบพันธุ์ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(43), 118-134.
- สิงหา จันทน์ขาว. (2566). ผลของกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมที่มีต่อพฤติกรรมสุขภาพและทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(10), 95-108.
- สุพิรพัชร พิมพ์มาศ และคณะ. (2564). การศึกษาคุณลักษณะการรับใช้สังคม สำหรับนิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(4), 227-240.
- สุวิมล ว่องวาณิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย. (2546). แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Best, J. W. (1977). *Research in Education*. (3rd ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation theory models and applications (research methods for the social sciences)*. San Francisco: John Wiley & Sons.

ตำนานศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี: ความเชื่อและบทบาท*

MYTH OF CHIFU WANGYE SHRINE SAIBURI DISTRICT, PATTANI PROVINCE: BELIEVES AND ROLES

ภากร นพฤทธิ์*, ธีรณพัฒน์ เมืองหลวง

Phakorn Noparit*, Thiennaphat Muentlueng

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยะลา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Yala, Thailand

*Corresponding author E-mail: phakorn.n@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับตำนาน 2) วิเคราะห์ความเชื่อของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง และ 3) วิเคราะห์บทบาทของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม คือ ประชาชนชุมชน คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว รวม 30 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง เป็นสถานเก่าแก่อายุกว่า 106 ปี ที่สร้างขึ้นจากความศรัทธาในองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสายบุรี เมืองปัตตานี มีบทบาทต่อความเชื่อของผู้คนที่ศรัทธา 4 ด้าน คือ 1) ความเชื่อเรื่องสุขภาพ การบันดาลปัดเป่าความเจ็บป่วย 2) ความเชื่อเรื่องครอบครัว ช่วยบันดาลให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข เด็กแรกเกิดเติบโตอย่างสมวัย 3) ความเชื่อเรื่องโชคลาภ โดยเฉพาะในด้านการงาน ความก้าวหน้าในอาชีพ และความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และ 4) ความเชื่อเรื่องการแก้ปิง ในส่วนของบทบาทของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง พบว่ามี 3 ประการ คือ บทบาทที่มีต่อปัจเจกชน ในด้านของขวัญและกำลังใจในการใช้ชีวิตสำหรับชุมชนในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียง บทบาทที่มีต่อชุมชนโดยศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีภายในชุมชน และบทบาทที่มีต่อการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเรียนรู้ รับชมประเพณีและเข้าร่วมพิธีกรรมสำคัญที่จัดขึ้น ซึ่งสามารถช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและศาลเจ้าได้เป็นอย่างมาก

คำสำคัญ: ตำนาน, ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง, ความเชื่อ, บทบาท

Abstract

The purpose of this research is: 1) To study knowledge about legends 2) To analyze the beliefs of the Chifu Wangye Shrine and 3) To analyze the role of the Chifu Wangye Shrine. This was a

qualitative study. Data were collected from 3 main informants: community scholars and experts, people in the community, and tourists, totaling 30 people. The research instrument was an in-depth interview. Data were collected by interviewing together with data from related documents. Data was then analyzed using content analysis. The results of the research found that the Chifu Wangye Shrine, a 106-year-old temple, was built from the belief in the deity Lao Ya Kong of Chinese immigrants who settled in Sai Buri, Pattani during the reign of King Naresuan the Great. It plays a role in the beliefs of devotees in four aspects: 1) Beliefs about health in terms of making sick people recover. 2) Beliefs about family, which are believed to help families live happily and help newborns grow up appropriately. 3) Beliefs in fortune, particularly regarding employment, career advancement, and professional success. 4) belief in resolving bad luck. Chifu Wangye Shrine is another shrine where many people who believe in bad luck travel to perform rituals to resolve bad luck each year. As for the role of Chifu Wangye Shrine, it was found that it has 3 important roles: the role towards individuals in terms of gifts and encouragement for the local community and nearby communities; the role towards the community, where Chifu Wangye Shrine is a sacred place and a place for various rituals related to Thai-Chinese people, demonstrating unity within the community; and the role towards tourism, which can attract tourists to learn about and watch important traditions and rituals that are organized, which can generate a lot of income for people in the community and the shrine.

Keywords: Legend, Chifu Wangye Shrine, Belief, Role

บทนำ

จังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดที่ถูกขนานนามว่าเป็น “ดินแดนพหุวัฒนธรรม” เนื่องจากในจังหวัดปัตตานีมีกลุ่มคนที่อยู่อาศัยหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา ทั้งไทย พุทธ มุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งก่อให้เกิดเป็นความงดงามในวิถีชีวิตที่หลอมรวมกันระหว่างกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติและศาสนาที่เป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนจากหลากหลายจังหวัดเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่จังหวัดปัตตานี ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดปัตตานีมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน โดยในสมัยรัชกาลที่ 3 มีชาวจีนกลุ่มหนึ่งจากเมืองฮกเกี้ยน ประเทศจีน ไล่ล่าเข้ามาขึ้นฝั่งที่จังหวัดสงขลา ก่อนจะเห็นช่องทางการทำการค้าที่ปัตตานี บางส่วนจึงโยกย้ายมาตั้งรกราก ทำให้เกิดตลาดจีนขึ้นและขยายตัวรุ่งเรืองอย่างมากในสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อให้เกิดการนำวัฒนธรรมจีน และความเชื่อจากมณฑลหรือท้องถิ่นของตนมาด้วย เมื่อมาอยู่รวมกันในประเทศไทยได้มีการจับกลุ่มอยู่เป็นชุมชนและนำวัฒนธรรมความเชื่อที่ติดตัวมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต (สมบุรณ์ สุขสำราญ, 2529) แม้ชาวจีนและชาวไทยจะมีความแตกต่างในด้านภาษาบ้างแต่ก็มีลักษณะบางอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันอยู่ คือ ลักษณะทางด้านความเชื่อในการนับถือสิ่งเคารพ ศาสนา การบูชาเทพเจ้าและประเพณีการเซ่นไหว้ ทำให้ประเทศไทยมีวัดจีนหรือศาลเจ้าจีนเป็นจำนวนมาก (Long, G., 2557a) ซึ่งศาลเจ้าจีนเป็นศาสนสถานที่ชาวจีนใช้ในการประกอบพิธีกรรม เป็นที่กราบไหว้เทพเจ้าตาม

คติความเชื่ออยู่ทั่วไปในชุมชนชาวจีน โดยจุดมุ่งหมายของชาวจีนที่มีต่อศาลเจ้าจีนส่วนใหญ่จะแสดงให้เห็นในรูปแบบการปรารภณาที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเทพเจ้า นอกจากนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนยังนิยมใช้สถานที่ในศาลเจ้าเป็นสถานศึกษาของบุตรหลาน โดยเน้นการสอนภาษาจีนเพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอดกันต่อไป อีกทั้งเป็นสถานที่จัดงานเฉลิมฉลองในเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลกินเจ ทางศาลเจ้าจะจัดสถานที่ในการประกอบอาหารเจแจกจ่ายให้กับประชาชน เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสังคม (พุมรี อรรถรัฐเสถียร, 2555)

สายบุรีเป็นพื้นที่ที่ชาวจีนเข้ามาตั้งรกราก เนื่องจากมีชัยภูมิที่เหมาะสม ดินทะเลและภูเขา อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่ชาวจีนและชาวมุสลิมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและช่วยเหลือกัน ซึ่งยังคงพบเห็นได้จนถึงปัจจุบัน (บัญชา เตสวน, 2566) เมื่อกล่าวถึงศาสนสถาน หรือเทวสถานที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดปัตตานีนั้น ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง หรือศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ตลาดสายบุรี เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกติดปาก ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดจากการเรียกชื่อเทพเจ้าตามบทบาทของนายและบ่าวรับใช้ จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของความใกล้ชิดและผูกพัน ส่งผลให้คนรุ่นหลังเข้าใจว่า “เล่าเอี้ยะกง” เป็นชื่อศาลเจ้า (ธีรพงศ์ แซ่ไคว้, 2566) ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงในอำเภอสายบุรี ถือว่าเป็นเทวสถานหนึ่งที่มีความสำคัญ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในสายบุรีซึ่งจากความร่วมมือกันสร้างขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธาในองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงโดย “ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง” ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสายบุรี มีอายุมากกว่า 106 ปี ในทุกปี จะมีการจัดพิธีเฉลิมฉลองเพื่อสืบสานวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นมรดกอันทรงคุณค่า ซึ่งพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์สืบทอดมาอย่างยาวนาน เช่น การหามพระปักพื้น การหามเกี้ยวพระหยา การหามพระลุยไฟ การลุยทะเล และการทรงเทพเจ้า เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่า ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงเป็น เทวสถานที่มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ และมีบทบาทที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอสายบุรีจังหวัดปัตตานีศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงมีคุณค่าและความสำคัญทั้งในด้านการเป็นเทวสถานที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นเทวสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดในการเดินทางมาสักการะบูชาอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง ตำนานขององค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี: ความเชื่อและบทบาท เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับตำนานของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง และวิเคราะห์ความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ในด้านประวัติความเป็นมาของของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง รวมถึงความเชื่อที่มีต่อองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงของคนในพื้นที่และผู้คนที่ทั่วไปที่เดินทางมายังศาลเจ้าแห่งนี้ เพื่อนำเสนอเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าเกี่ยวกับความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ที่จะสามารถช่วยให้นักในชุมชนและผู้ที่อยู่ภายนอกชุมชน รวมถึงนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกหนแห่งได้เห็นถึงคุณค่าของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ซึ่งจะนำไปสู่การช่วยกันอนุรักษ์ พื้นฟูและสืบทอดวัฒนธรรมของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับตำนานของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี
2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรง ขอบเขตของการวิจัยครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2567 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ ความเชื่อ บทบาท และตำนานของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มปราชญ์ชุมชนผู้เชี่ยวชาญ 10 คน 2) กลุ่มคนในชุมชน 10 คน และ 3) กลุ่มนักท่องเที่ยว 10 คน รวม 30 คน โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3 ชุด สำหรับผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม โดยแบ่งคำถามออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล 2) ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและตำนานของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง 3) ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง และ 4) ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญและบทบาทของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง โดยทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเพื่อหาค่า IOC (index of Item Objective Congruency) ตามเกณฑ์จะต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.5 ขึ้นไป (Eisinga, R. et al., 2012) ผลการตรวจสอบ พบว่า แบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ชุด มีค่าความเที่ยง (Reliability) เท่ากับ 0.92 ซึ่งอยู่ในระดับที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน จึงสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ การสัมภาษณ์ดำเนินการโดยการบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลเพื่อความถูกต้องและครบถ้วนของเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น ๆ และทำการนำเสนอข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยาย โดยนำเสนออย่างครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับตำนานของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี มี 2 ประการ ได้แก่

1. ประวัติความเป็นมาศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง เป็นเทวสถานเก่าแก่อายุกว่า 106 ปี ที่ตั้งอยู่ที่ อ.สายบุรี จ.ปัตตานี ก่อสร้างจากความศรัทธาในองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสายบุรี ซึ่งอ้างถึงจดหมายเหตุราชวงศ์หมิง เล่มที่ 323 ที่กล่าวไว้ว่า ชาวจีนฮกเกี้ยนชื่อ “ลี้มต้าเคียน” หรือ “ลี้มโต๊ะเคียน” ได้เดินทางมายังเมืองปัตตานี ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และเป็นผู้ที่หล่อปืนใหญ่ถวายรายาปิรู นางพญาผู้ครองเมืองปัตตานี โดยการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของชาวจีน ได้นำเอาวิถีปฏิบัติ วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมความเชื่อในองค์เทพเจ้าเข้ามาด้วย และตำนานความศรัทธาในองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงนี้ จากการสืบค้นข้อมูลทำให้ทราบว่า ในอดีตหมู่บ้านบางตะโล๊ะ อำเภอสายบุรี เป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทยพุทธเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

และหมู่บ้านใกล้เคียงมีมุสลิมอาศัยอยู่ริมฝั่งทะเล มีอาชีพทำประมงชายฝั่ง วันหนึ่งในขณะที่ชาวมุสลิมทำประมงโดยการลากอวนอยู่นั้น ปรากฏว่ามืองค์พระจินตโอรสขึ้นมาด้วย จึงได้เรียกให้นายศรีราช ชาวไทยพุทธที่อยู่บริเวณนั้นมานำองค์พระจिनออกจากอวนที่ติดอยู่ นายศรีราช ชายผู้เป็นโรคเรื้อนอยู่นั้น ได้อุ้มองค์พระจिन แล้ววิ่งลงลำคลองเพื่อข้ามไปยังหมู่บ้านบางตะโล๊ะด้วยท่าทางที่ลื้มความเจ็บปวด เหมือนกับมีใครมาแผ้วร้าง จากนั้นได้นำองค์พระมาวางไว้บริเวณที่ตั้งของศาลเจ้าที่ฮู้ฮองเอี้ยะในปัจจุบัน จากนั้นไม่นานโรคเรื้อนของนายศรีราชก็หายเป็นปกติ ต่อมามีผู้รู้ได้บอกว่าแท้จริงแล้วพระจिनองค์นี้ คือ เจ้าพ่อตัวเล่าเอี้ย หรือเรียกกันติดปากว่า เล่าเอี้ยะกง โดยชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงมักเรียกว่า “ก่ง” หากใครเจ็บไข้ไม่สบายก็มักจะมาบนบานต่อเล่าเอี้ยะกงก็จะหายป่วยตามปรารถนา จึงทำให้เลื่องลือไปทั่ว ทำให้ชาวบ้านและผู้ที่ยื่นนับถือต่างพากันมาสักการบูชา และบนบานขอพรในเรื่องต่าง ๆ ไม่ขาดสาย โดยจากเดิมศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงตั้งอยู่ในหมู่บ้านบางตะโล๊ะบริเวณวัดเลียบ แต่ถูกน้ำคลองกัดเซาะ จึงได้ทำการย้ายศาลเจ้ามายังตำบลปะเสยะวอ และใช้ชื่อว่า ศาลเจ้าที่ฮู้ฮองเอี้ย (ศาลเจ้าพ่อตัวเล่าเอี้ยะ) ชาวบ้านเรียกว่าศาลเจ้าบางตะโล๊ะ ด้วยความศรัทธาและเคารพนับถือของชาวจีนสายบุรีต่อองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงจึงมีการร่วมกันสร้างศาลเจ้าแบบถาวรขึ้นมาใหม่ แล้วใช้ชื่อว่า “ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง” ณ ตำบลตะลูนัน ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสายบุรีปัจจุบัน แต่ศาลเจ้าที่ฮู้ฮองเอี้ยะก็ยังคงอยู่ และเป็นที่เคารพนับถือของชาวจีนสายบุรีเช่นกัน

2. งานประเพณีประจำปีของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง จะมีการจัดงานประจำปีขึ้นทุกปีในเดือนกุมภาพันธ์ ตรงกับวันแรม 2 ค่ำ และ 3 ค่ำ เดือน 3 หรือขึ้น 15 ค่ำเดือนหนึ่งของจีน เพื่อสืบสานวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นมรดกอันทรงคุณค่าของชาวอำเภอสายบุรี อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำมาซึ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ที่ดีงามของชุมชน โดยพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์สืบทอดมาอย่างยาวนาน ได้แก่ 1) งานสมโภชเจ้าพ่อตัวเล่าเอี้ย (เล่าเอี้ยะกง) จะจัดขึ้นหลังจากวันตรุษจีน 15 วัน โดยจะมีการอัญเชิญองค์พระขึ้นเกี้ยว แห่เยี่ยมเยียนลูกหลานทั้งในหมู่บ้านบางตะโล๊ะและพื้นที่อำเภอสายบุรีบริเวณเทศบาลเมืองตะลูนัน จากนั้นขบวนจะนำองค์พระลงน้ำบริเวณที่พบองค์พระ เมื่อเสร็จแล้วจะอัญเชิญเข้าสู่ศาลเจ้าบางตะโล๊ะ 2) พิธีหามพระลุยไฟ ตามความเชื่อ พิธีลุยไฟเป็นกระบวนการชำระล้างสิ่งไม่ดีที่อาจติดตัวมาหลังจากการตระเวนไปทั่วเมืองตลอดทั้งวัน หลังจากเสร็จจล้นพิธีลุยไฟ ขบวนแห่จะแบกเกี้ยวองค์พระกลับเข้าสู่ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ซึ่งพิธีลุยไฟเป็นพิธีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอสายบุรี และนักท่องเที่ยวจากทุกสารทิศให้ความสนใจมาก เพราะถือเป็นความอัศจรรย์ที่ผู้ที่หามเกี้ยวหรือศิษยานุศิษย์ที่มีความศรัทธาในพิธีกรรมสามารถหามเกี้ยวเข้าไปในกองไฟที่ร้อนระอุและลุกท่วมศีรษะได้โดยไม่ได้รับบาดเจ็บ หรือแสดงอาการเจ็บปวดจากความร้อนของเปลวไฟแต่อย่างใด 3) พิธีลุยทะเล จัดขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงองค์เจ้าพ่อเล่าเอี้ยะกง (ตี้ฮู้ฮองเอี้ย) ฉายา “เจ้าพ่อวังบาดาล” เพื่อความเป็นสิริมงคล และรำลึกถึงบรรพชนผู้สร้างประเพณีที่มาจากจีนโพ้นทะเลทั้งนี้ยังให้ชนรุ่นหลังไม่ลืมหลักคุณธรรมสำคัญของชาวจีน คือ หลักคุณธรรมที่สำคัญของชาวจีน ได้แก่ ความกตัญญูและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเชื่อว่ามีส่วนส่งเสริมให้การค้าขายเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้ พิธีกรรมยังเป็นการชำระร่างกายและจิตใจให้บริสุทธิ์ และ 4) ประเพณีล่องเรือสำเภา จะมีการอัญเชิญองค์พระที่ประดิษฐานในศาลเจ้าขึ้นเกี้ยวหามแล้วแห่ไปเยี่ยมเยียนชาวบ้าน บ้านใดมีสิ่งชั่วร้ายอาศัยอยู่ เทพเล่าเอี้ยะกงก็จะปิดเป่า ขั้วล่องเรือสำเภาที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างขึ้น ซึ่งในเรือสำเภามีข้าวสาร ถ่าน ไก่ขาว และเครื่องครัว หลังจากแห่เยี่ยมองค์พระไปทั่วหมู่บ้านแล้ว ขบวนเรือจะลากเรือสำเภาไปกลางทะเล แล้วทำพิธีเวียนรอบเรือสำเภา 3 รอบเป็นอันเสร็จพิธี นอกจากนี้ในงานสมโภชยังมีการแสดงต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น การเล่นหนังตะลุง การรำนโนราห์ ซึ่ง

เป็นศิลปะการแสดงของภาคใต้ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีนในสายบุรีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สวยงาม ทรงคุณค่า และส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้แก่คนในชุมชนจากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจและมีศรัทธาอย่างมากต่อศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง

ด้านความเชื่อ และบทบาทของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี พบว่า ความเชื่อที่มีต่อศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง มี 4 เรื่อง ได้แก่ 1) ความเชื่อเรื่องสุขภาพ จากตำนานของเจ้าพ่อตัวเล่าเอี้ย หรือเรียกกันติดปากว่า เล่าเอี้ยะกง ที่ว่ามีการค้นพบพระจีน โดยชาวมุสลิมทำประมงการลากอวนอยู่นั้นปรากฏว่ามีองค์พระจีนติดอวนขึ้นมาด้วย จึงได้เรียกให้นายศรีราช ชาวไทยพุทธที่อยู่บริเวณนั้นมานำองค์พระจีนออกจากอวนที่ติดอยู่ นายศรีราช ชายผู้เป็นโรคเรื้อนอยู่นั้น ได้อุ้มองค์พระจีน แล้ววิ่งลงลำคลองเพื่อเข้าไปยังหมู่บ้านบางตะโล๊ะ จากนั้นได้นำองค์พระมาวางไว้บริเวณที่ตั้งของศาลเจ้าที่อยู่อังเอี้ยในปัจจุบัน จากนั้นไม่นานโรคเรื้อนของนายศรีราชก็หายเป็นปกติทิ้ง ซึ่งจากตำนานที่เล่าขานสืบทอดกันมานี้เอง ทำให้ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงในด้านของการบันดาลให้ผู้ที่มีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยสามารถหายเป็นปกติได้ ดังนั้นศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงจึงเป็นจุดมุ่งหมายของประชาชนที่มีอาการเจ็บไข้ไม่สบาย รักษาไม่หายขาด ที่จะมาบนบานต่อเทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงเพื่อให้หายป่วยตามปรารถนา 2) ความเชื่อเรื่องครอบครัว จากการที่ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงเป็นเทวสถานที่อยู่คู่กับคนไทยเชื้อสายจีนมาอย่างยาวนาน ทำให้ผู้คนเหล่านั้นนอกจากเกิดความนับถือศรัทธาแล้ว ยังมีความผูกพันต่อเทพเจ้าที่อาศัยอยู่ในเทวสถานแห่งนี้ด้วย คือ เจ้าพ่อตัวเล่าเอี้ย หรือ เล่าเอี้ยะกง และชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงมักเรียกว่า “กง” ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า เป็นเทพเจ้าที่มีเมตตาริอาชังกับลูกหลานเสมอ ทำให้ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงเปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ โดยชาวบ้านเชื่อว่า การมาขอพรที่ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงนั้น องค์เทพเจ้าจะช่วยบันดาลให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข และในบางครอบครัวนั้นมีความเลื่อมใสศรัทธามากถึงขั้นพาเด็กแรกเกิดมาเพื่อยกให้เป็นลูกให้กงช่วยคุ้มครองให้เติบโตอย่างสมวัย สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงที่มีต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีอย่างเหนียวแน่น 3) ความเชื่อเรื่องโชคลาภ เมื่อกล่าวถึงการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าต่าง ๆ แล้ว สิ่งหนึ่งที่อยู่คู่กันมากับความศรัทธา คือ ความเชื่อในเรื่องของการบันดาลเรื่องโชคลาภให้กับผู้มาสักการบูชา ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงก็เป็นอีกหนึ่งเทวสถานที่ที่มีผู้ศรัทธาแวะเวียนเข้ามาขอพรโชคลาภต่าง ๆ อย่างเนืองแน่น โดยเจ้าพ่อเล่าเอี้ยะกงได้รับการยอมรับและถูกเล่าขานสืบทอดกันมาในเรื่องของการบันดาลโชคลาภด้านการงาน โดยเฉพาะในช่วงการเกณฑ์ทหาร ชาวบ้านมักเดินทางมาสักการะและขอพรให้ลูกหลานหลีกเลี่ยงการถูกเกณฑ์ทหาร ซึ่งเชื่อกันว่าในหลายกรณีคำขอดังกล่าวสัมฤทธิ์ผล นอกจากนี้ยังมีผู้ที่มาขอพรเพื่อให้สอบผ่านและได้รับตำแหน่งข้าราชการตามที่ต้องการ ซึ่งมักได้รับผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง เป็นต้น จากความศรัทธาในเรื่องโชคลาภด้านการงานนี้เอง จึงก่อให้เกิดเป็นธรรมเนียมของข้าราชการที่ย้ายมาประจำที่อำเภอสายบุรีต่างจะต้องมากราบไหว้บอกกล่าวองค์เทพเจ้าที่สถิตอยู่ ณ ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง เพื่อให้ท่านเมตตา และคุ้มครองให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างราบรื่น และ 4) ความเชื่อเรื่องการแก้ปีชง คำว่าปีชง มาจากภาษาจีน คำว่า ชง หมายถึง “การปะทะ” ปีชง จึงหมายถึงปีที่มีโอกาสการปะทะเกิดขึ้น ซึ่งความเชื่อเรื่องปีชงนี้ เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาอย่างเหนียวแน่นของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย และปัจจุบันคนไทยพุทธบางส่วนก็รับเอาความเชื่อเรื่องปีชงนี้มายึดถือปฏิบัติเพื่อเสริมสิริมงคลให้กับชีวิตในแต่ละปีด้วย ซึ่งศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงแห่งนี้ เป็นอีกหนึ่งเทวสถานที่คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ และผู้ที่นับถือศรัทธาจากทั่วประเทศเดินทางมาประกอบพิธีกรรมการแก้ปีชงจำนวนมากในแต่ละปี จากความเชื่อ 4 เรื่อง คือ ความเชื่อเรื่องสุขภาพ

ความเชื่อเรื่องครอบครัว ความเชื่อเรื่องโชคลาง และความเชื่อเรื่องการแก้ปHung สะท้อนให้เห็นว่า ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง เป็นอีกหนึ่งเทวสถานที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชุมชนอย่างมาก ความเชื่อและศรัทธาที่มีต่อศาลเจ้าในด้านต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนมาอย่างยาวนาน ก่อให้เกิดการผสมผสานจนกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีความเชื่อ ซึ่งสะท้อนออกมาผ่านพิธีกรรมการกราบไหว้และขอพรจากเทพเจ้าภายในศาลเจ้าเพื่อขอความช่วยเหลือ ทำให้ปัจจุบันศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงและเทพเจ้าก็ยังคงมีผู้ให้ความศรัทธา และเดินทางมาสักการบูชา เพื่อขอพรจากเทพเจ้าที่สถิต ณ ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ให้ประทานพรและกำลังใจในการดำเนินชีวิต

ในแง่ของบทบาท ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียง ศาลเจ้าและองค์เทพเจ้ามีบทบาทต่อพื้นที่ในด้านต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทที่มีต่อปัจเจกชน ซึ่งศาลเจ้าประจำชุมชนชาวจีนฮกเกี้ยนที่เข้ามาตั้งรกรากที่เมืองสายบุรีตั้งแต่ยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นสถานที่สำคัญที่คงอยู่มามากกว่า 100 ปี ปัจจุบันในศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงมีองค์พระประดิษฐานถึง 10 องค์ ได้แก่ เล่าเอี้ยะกง ยี่เล่าเอี้ย ซาเล่าเอี้ย หม่าจ้อโป ปุนเถ่ากง พุซายกง เจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อเสือ ปุดจ้อ และแปดเซียน ทำให้ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง เป็นเทวสถานที่เป็ศูนย์รวมจิตใจของผู้ศรัทธาหลายกลุ่มจากชุมชนในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงและชุมชนอื่นได้เข้ามากราบไหว้จำนวนมาก โดยผู้มากราบไหว้ สักการบูชานี้ให้ความคิดเห็นว่า การได้บูชาเทพเจ้าที่สถิตอยู่ ณ เทวสถานแห่งนี้ ช่วยเสริมสร้างความสุขทางใจ เพิ่มความมั่นใจ และเป็นแหล่งกำลังใจในการดำเนินชีวิต และบันดาลให้ตนสมหวังในเรื่องที่ปรารถนา ถือเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของศาลเจ้าที่มีต่อปัจเจกชนในฐานะของการเป็นที่พึ่งทางใจ สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ที่ศรัทธาเสมอมา 2) บทบาทที่มีต่อชุมชน ชุมชนของคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอสายบุรีถือเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีความเข้มแข็งทางด้านการรักษาประเพณีและความเชื่อของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี และสิ่งที่เป็นศูนย์รวมใจของคนในพื้นที่คือ ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ซึ่งในแต่ละปีจะมีการจัดพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ เพื่อบูชาเทพเจ้าที่ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ถือเป็กิจกรรมที่ผู้ศรัทธาหลายกลุ่มจากชุมชนในพื้นที่ ชุมชนใกล้เคียงและชุมชนอื่นได้มีโอกาสมาร่วมตัวกันเพื่อเข้าร่วมพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีที่เกิดขึ้นภายในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และ 3) บทบาทที่มีต่อการท่องเที่ยว เนื่องจากศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะประเพณีประจำปี ตำนานเกี้ยวปักดิน ณ ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง (เล่าเอี้ยะกง) ตลาดสายบุรี ซึ่งเป็นประเพณีที่นอกจากจะเป็นการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจากอดีตแล้วนั้น ในปัจจุบันยังเป็นประเพณีที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเรียนรู้และรับชมประเพณีนี้ได้จำนวนมาก ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมพิธีกรรมได้ อีกทั้งยังได้เรียนรู้วัฒนธรรม รวมถึงศิลปะต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนได้อย่างเต็มที่ ศาลเจ้าแห่งนี้จึงมีบทบาทสำคัญในด้านการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมการค้าขายในพื้นที่และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน รวมถึงมีส่วนช่วยสนับสนุนศาลเจ้าให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

องค์ความรู้เกี่ยวกับตำนานของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี มี 2 ประการ ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ซึ่งเป็นเทวสถานเก่าแก่อายุกว่า 106 ปี ที่ตั้งอยู่ที่ อ.สายบุรี จ.ปัตตานี ก่อสร้าง

จากความศรัทธาในองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสายบุรี ซึ่งอ้างถึงจดหมายเหตุราชวงศ์หมิง เล่มที่ 323 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วสันต์ ชิวะสารณ์ ที่ได้กล่าวไว้ว่าชาวจีนฮกเกี้ยนชื่อ “ลี้มต้าเคียน” หรือ “ลี้มโต๊ะเคียน” ได้เดินทางมายังเมืองปัตตานี โดยการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของชาวจีน ได้นำเอาวิถีปฏิบัติ วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อในองค์เทพเจ้าเข้ามาด้วย (วสันต์ ชิวะสารณ์, 2531) และตำนานความศรัทธาในองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกง ทำให้รู้ว่าในอดีตหมู่บ้านบางตะโล๊ะ อำเภอสายบุรี เป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทยพุทธเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และหมู่บ้านใกล้เคียงมีมุสลิมอาศัยอยู่ริมฝั่งทะเล มีอาชีพทำประมงชายฝั่ง วันหนึ่งในขณะที่ชาวมุสลิมทำประมงโดยการลากอวนอยู่นั้น ปรากฏว่ามืองค์พระจีนติดอวนขึ้นมาด้วย จึงได้เรียกให้นายศรีราช ชาวไทยพุทธที่อยู่บริเวณนั้นมานำองค์พระจีนออกจากอวนที่ติดอยู่ นายศรีราช ชายผู้เป็นโรคเรื้อนอยู่นั้น ได้อุ้มองค์พระจีนแล้ววิ่งลงลำคลองเพื่อข้ามไปยังหมู่บ้านบางตะโล๊ะด้วยท่าทางที่ลี้มความเจ็บปวด จากนั้นได้นำองค์พระมาวางไว้บริเวณที่ตั้งของศาลเจ้าที่อยู่เอียงเอียงในปัจจุบัน ซึ่งต่อมาโรคเรื้อนของนายศรีราชก็หายเป็นปกติ ด้วยความศรัทธาและเคารพนับถือของชาวจีนสายบุรีต่อองค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงจึงมีการร่วมกันสร้างศาลเจ้าแบบถาวรขึ้นมาใหม่ แล้วใช้ชื่อว่า “ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง” ณ ตำบลตะลุบัน ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสายบุรีปัจจุบัน สำหรับงานประเพณีประจำปีของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง จะมีการจัดงานประจำปีขึ้นทุกปีในเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งตรงกับวันแรม 2 ค่ำ และ 3 ค่ำ เดือน 3 หรือขึ้น 15 ค่ำเดือนหนึ่งของจีน เพื่อสืบสานวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นมรดกอันทรงคุณค่าของชาวอำเภอสายบุรี ซึ่งตรงกับ 1) งานสมโภชเจ้าพ่อตัวเล่าเอี้ย (เล่าเอี้ยะกง) เป็นพิธีเฉลิมฉลององค์เทพประธานของศาลเจ้า 2) พิธีหามพระลุยไฟ เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ที่ศิษยานุศิษย์เชื่อว่าเป็นการชำระล้างสิ่งไม่ดี 3) พิธีลุยทะเล จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงองค์เจ้าพ่อเล่าเอี้ยะกง (ตั๋ฮู่ฮองเอี้ย) ฉายา “เจ้าพ่อวังบาดาล” และเชิดชูบรรพชนจีนโพ้นทะเล 4) ประเพณีล่องเรือสำเภา เป็นการอัญเชิญองค์เทพแพ้วไปตามชุมชนเพื่อปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายและขับไล่ล่องเรือสำเภาที่สร้างขึ้นตามความเชื่อของชาวบ้าน

ความเชื่อต่อศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี ซึ่งศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง เป็นศาลเจ้าจีนที่ประดิษฐานเทพเจ้าจีนองค์ต่าง ๆ เป็นเทวสถานของชาวจีนสายบุรีที่ร่วมใจกันสร้างขึ้นจากความเชื่อความศรัทธา ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อศาลเจ้า โดยความเชื่อหลักที่ผู้คนมีต่อศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงได้ทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ ความเชื่อเรื่องสุขภาพ ความเชื่อเรื่องครอบครัว ความเชื่อเรื่องโชคลาภ และความเชื่อเรื่องการแก้ปีชง โดยความเชื่อเรื่องสุขภาพ ผู้คนที่นับถือเชื่อว่าการมากราบไหว้ที่ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงสามารถอานวยอวยพรในเรื่องสุขภาพได้ด้วย เช่น ขอให้มีความสุขดี หายจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เป็นต้น ความเชื่อเรื่องครอบครัวซึ่งผู้ศรัทธาที่มาขอพรกับศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง นอกจากจะขอพรเรื่องความปลอดภัย ความสำเร็จ และเรื่องสุขภาพแล้วยังมีการขอพรด้านการใช้ชีวิตครอบครัว โดยต่างมีความเชื่อว่าเทพเจ้าที่ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงเป็นผู้ที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เพราะชาวบ้านเชื่อกันว่าท่านให้ความช่วยเหลือและตอบสนองความต้องการของผู้ศรัทธาได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ปัจจุบันมีผู้คนเข้ามากราบไหว้บูชามากขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ Su, S. ที่สรุปความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้า: กรณีศึกษา ตลาดน้อยเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานครไว้ว่า ศาลเจ้าภายในตลาดน้อยมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเพราะมีอายุไม่ต่ำกว่า 100 ปีขึ้นไป ศาลเจ้าถือได้ว่าอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดน้อยมาตั้งแต่อดีตและศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ภายในตลาดน้อยแห่งนี้มีจำนวน 5 ศาล โดยการสร้างศาลเจ้าเกิดจากกลุ่มชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณตลาดน้อย จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มจีนฮกเกี้ยน กลุ่มจีนแคะ (ฮากกา) และ

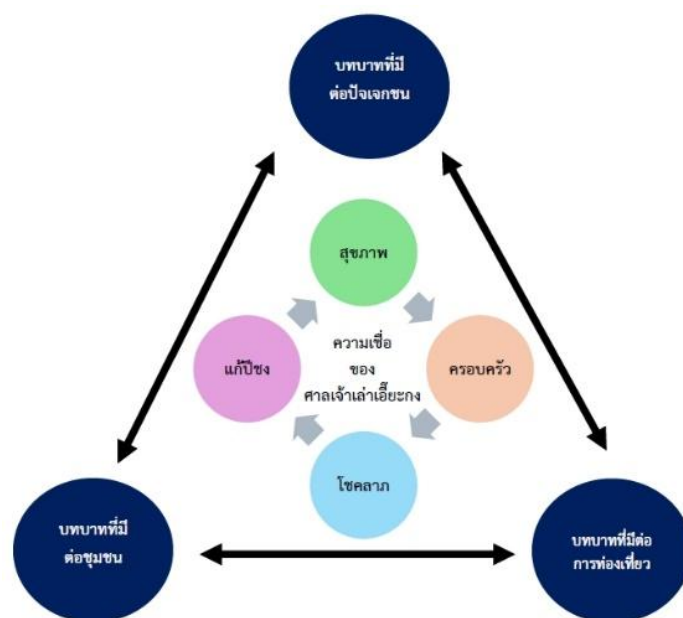
กลุ่มจีนไหหลำ ซึ่งการสร้างศาลเจ้าของชาวจีนกลุ่มนี้มีเหตุมาจากคติความเชื่อเรื่องเทพเจ้าที่เห็นได้จากการตั้งชื่อของศาลเจ้าที่เป็นชื่อของเทพเจ้าองค์พระประธานที่ได้อันเชิญมาจากประเทศจีน และด้วยความเชื่อเรื่องเทพเจ้านั้นจึงทำให้มีการกราบไหว้ขอพรจากเทพเจ้ามาตั้งแต่อดีตและสืบทอดความเชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาศาลเจ้า 5 ศาลนี้ ได้ปรากฏความเชื่อเรื่องโชคลาภ สุขภาพ ครอบครัวย และการแก้ปิ้ง ซึ่งจากความเชื่อดังกล่าวทำให้เกิดประเพณีและพิธีกรรมการบูชาเทพเจ้าขึ้น คือ ประเพณีเทศกาลกินเจและประเพณีเทศกาลหยวนเซียว ความเชื่อเรื่องโชคลาภ ผู้ศรัทธาหันมาเชื่อว่าการสร้างศาลเจ้าในพื้นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสักการะเทพเจ้า ทำบุญและขอพรเพื่อความปลอดภัย ความมั่งคั่งในการค้าขาย และโชคลาภ ผู้ที่เคารพศรัทธาต่อศาลเจ้ามักขอพรและเชื่อว่าความโชคดีที่ได้รับเป็นพรจากเทพเจ้าที่ตนนับถือ (Su, S., 2562) และสอดคล้องกับ อรนรินทร์ และอิมิรา อ่อนคำ ที่สรุปความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าพ่อพระเพลิงในสังคมไทย: กรณีศึกษาฝั่งธนบุรี ไว้ว่า ศาลเจ้าพ่อพระเพลิงย่านบุคคโลเป็นศาลเจ้าที่มีอายุมากกว่า 90 ปี และได้ัญเชิญรูปเคารพมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนศาลเจ้าพ่อพระเพลิงย่านตลาดพลูถูกสร้างขึ้นโดยชาวบ้านและได้ัญเชิญรูปเคารพเจ้าพ่อพระเพลิงมาจากศาลเจ้าย่านบุคคโล ผู้ศรัทธาศาลเจ้าทั้ง 2 แห่งนี้มีความเชื่อ 5 ประการคือ ความปลอดภัย ความสำเร็จ สุขภาพ ครอบครัวย และการขอบุตร ความเชื่อเรื่องการแก้ปิ้ง ทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยทั่วไปมีความเชื่อเกี่ยวกับการแก้ปิ้ง โดยนิยมไปทำพิธีที่ศาลเจ้าที่ตนเคารพนับถือ ซึ่งศาลเจ้าเหล่านี้มีวิธีการแก้ปิ้งและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และหากผู้ใดอยู่ในช่วงปิ้ง ก็สามารถเดินทางไปศาลเจ้าต่าง ๆ เพื่อทำบุญตามขั้นตอนของแต่ละศาลเจ้า ซึ่งถือเป็นขั้นตอนการไหว้เพื่อแก้ปิ้งของตนเอง การแก้ปิ้งแต่ละศาลเจ้าจะมีความแตกต่างกันบ้างตามขั้นตอนที่แต่ละศาลเจ้ากำหนดไว้ แต่จะเหมือนกันตรงที่เป่าประสงค์หลักคือ เพื่อแก้ปิ้งให้กับผู้ที่มากราบไหว้บูชาเทพเจ้าและทำให้เกิดความสบายใจ ปราศจากความทุกข์ หรือสิ่งที่ไม่ดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้ที่เกิดในปีนักษัตรนั้น และเชื่อว่าจะช่วยให้ชีวิตของตนเองไม่เกิดปัญหา (อรนรินทร์ และอิมิรา อ่อนคำ, 2564) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับการวิจัยของชีว หายเพิง และธีรโชติ เกิดแก้ว ที่สรุปเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ไว้ว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว เขตป้อมปราบศัตรูพ่ายยังคงมีความเชื่อที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน 4 ประการ คือ การแก้ปิ้ง โดยมีพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ เพื่อช่วยส่งเสริมดวงชะตาให้ราบรื่น มีความปลอดภัยจากอันตราย ความเชื่อเหล่านี้ล้วนผสมผสานกับความเชื่อต่าง ๆ ของสังคมไทย เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมไทย ความเชื่อเหล่านี้ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจ สบายใจ กำลังใจและมีสติในการดำเนินชีวิต (ชีว หายเพิง และธีรโชติ เกิดแก้ว, 2564)

บทบาทของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานี เป็นศาลเจ้าที่มีความสำคัญต่อคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนและคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอื่นใกล้เคียง ทำให้ศาลเจ้าและองค์เทพเจ้ามีบทบาทต่อพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ได้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) บทบาทที่มีต่อปัจเจกชน เป็นสถานที่สำคัญที่คงอยู่มามากกว่า 100 ปี โดยจุดมุ่งหมายในการสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการใช้ชีวิตทำให้มีผู้ศรัทธาหลายกลุ่มจากชุมชนในพื้นที่ ทำให้ผู้ที่มากราบไหว้รู้สึกสบายใจ สุขใจ มีความเชื่อมั่น และมีพลังใจในการดำเนินชีวิต 2) บทบาทที่มีชุมชน ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีนได้แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีที่เกิดขึ้นภายในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และ 3) บทบาทที่มีต่อการท่องเที่ยว เนื่องจากศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น ประเพณีตำนานเกี่ยวปักดิน ณ ศาลเจ้า

จ่ายเฮงเกียง (เล่าเอี้ยะกง) ตลาดสายบุรีซึ่งเป็นประเพณีที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเรียนรู้และรับชมเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรพรรณ สวัสดิ์ ที่สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับศาลเจ้ากับชุมชน: บทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนบ้านปากน้ำท่าทอง ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านปากน้ำท่าทองเป็นชุมชนเก่าที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำท่าทอง ซึ่งไหลออกสู่อ่าวบ้านดอน ทำให้พื้นที่บริเวณนี้เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และมักมีกลุ่มคนจีนไหหลำ จีนแคะและแต้จิ๋ว เล่นเรือสำเภาเข้ามาติดต่ออยู่เสมอ จนต่อมาได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างถาวร และตามธรรมเนียมของชาวจีน เมื่อได้อพยพไปยังสถานที่อื่นที่ไม่ใช่บ้านของตนเอง สิ่งหนึ่งที่เป็นตัวช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจเวลามีปัญหานั้นก็คือ ความเชื่อในเทพเจ้าที่ตนเองนับถือ บทบาทของศาลเจ้าไหหลำบ้านปากน้ำท่าทองและเทพเจ้าที่มีต่อชาวบ้านและชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยแต่ละด้านจะมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งเป็นบทบาทที่เข้ามาเติมเต็มให้แก่สถาบันอื่น ๆ ให้ทำหน้าที่ต่อไปในสังคมได้ ต่อมาเมื่อชุมชนได้มีความเจริญมากยิ่งขึ้นวิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ศาลเจ้าต้องปรับเปลี่ยนบทบาทเพื่อให้เข้ากับความต้องการของผู้คน (อรพรรณ สวัสดิ์, 2559) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Long, G. ที่สรุปองค์ความรู้เรื่อง ศาลเจ้าหน้าจาช่าไถ้จื้อ: ความเชื่อ รูปเคารพ และบทบาทไว้ว่า บทบาทของศาลเจ้าหน้าจาช่าไถ้จื้อที่มีต่อชุมชน คือ เป็นสถานที่พึ่งทางจิตใจ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมแก้ปืซงและทำบุญต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่พบปะสมาคม เป็นแหล่งเรียนรู้และให้ความช่วยเหลือ และเป็นศูนย์กลางของลัทธิเต๋าแห่งหนึ่งที่สำคัญในประเทศไทยรวมไปถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี (Long, G., 2557b)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง ตำนานศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี : ความเชื่อและบทบาท ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ไม่ได้เป็นเพียงแค่เทวสถานเก่าแก่ที่อยู่คู่กับความศรัทธาของผู้คนในชุมชนมาอย่างยาวนานเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจทางความเชื่อของคนในชุมชน ในด้านสุขภาพ ครอบครัวยุติธรรม และการแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังมีบทบาทที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจเจกบุคคล ด้วยการเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งก่อให้เกิดความรักสามัคคีในชุมชนจากการรวมตัวกันประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และยังสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านของการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา ณ ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงเพื่อมาสักการบูชาด้วยความศรัทธาอีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า องค์ความรู้ของศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง อ.สายบุรี จ.ปัตตานีทำให้รู้ว่าเป็นเทวสถานเก่าแก่ที่อยู่คู่กับความศรัทธาของคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ และผู้ศรัทธาจากทั่วประเทศมากกว่า 106 ปี โดยศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงนี้มีตำนานเล่าขานในด้านของความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพเจ้าเล่าเอี้ยะกงที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานทั้ง 4 ด้าน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ สุขภาพ ครอบครัวยุติธรรม และการแก้ปัญหา จึงถือได้ว่าศาลเจ้ามีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างมาก พื้นฐานความเชื่อหรือความศรัทธาของศาลเจ้าในด้านต่าง ๆ ได้หล่อหลอมเป็นหนึ่งในเดียวกับผู้คนในชุมชนมาอย่างยาวนาน มีการผสมผสานกลมกลืนขึ้นเป็นความเชื่อและแสดงออกมาโดยการกราบไหว้ขอพรเทพเจ้าในศาลเจ้าเพื่อให้อภัยโทษ ซึ่งผู้ที่มากราบบูชาเทพเจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้ส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่และเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความตั้งใจในการเดินทางมาเยือนหรือคนไทยเชื้อสายจีนที่ยังคงเคารพนับถือองค์เทพเจ้า โดยจากความเชื่อและความศรัทธาที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานส่งผลให้ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง ไม่เพียงแต่เป็นเทวสถานที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ และยังทำให้ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงมีบทบาทที่สำคัญต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านที่มีต่อปัจเจกชนคือ การเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวให้ผู้คนที่มาสักการะมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต บทบาทที่มีต่อชุมชนในด้านของการเป็นเทวสถานที่ก่อให้เกิดการรวมตัวทำกิจกรรม หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของผู้ศรัทธาหลายกลุ่มจากชุมชนในพื้นที่ ชุมชนใกล้เคียงและชุมชนอื่น ๆ และในด้านของการท่องเที่ยว จากชื่อเสียงที่ได้รับการยอมรับด้านความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงมีคุณูปการต่อชุมชนในพื้นที่ และเป็นบ่อเกิดรายได้ของชุมชนที่ได้จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกง จำนวนมากอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี จากผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความผูกพันกับศาลเจ้ามาอย่างยาวนาน ทำให้ศาลเจ้ายังคงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนไปในด้านเชิงพาณิชย์มากขึ้น แต่ความสำคัญดังกล่าวก็ยังคงดำรงอยู่จนกลายเป็นพื้นที่สำคัญที่นอกจากจะเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมที่สำคัญแล้ว ยังกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวสนใจเข้าไปเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้คนในชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาผลักดันให้ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนในมิติวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และ 2) ควรมีโครงการขยายผลกิจกรรมการท่องเที่ยวไปสู่กลุ่มคนต่าง ๆ ภายในชุมชนให้มากขึ้น เช่น การสร้างมัคคุเทศก์น้อย หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้เยาวชนที่มีความศรัทธาในศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกงได้เป็นผู้

ถ่ายทอดเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์และความผูกพันอย่างเหนียวแน่นระหว่างศาลเจ้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชนแก่นักท่องเที่ยว ที่จะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ และเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนเห็นถึงความสำคัญ และพร้อมที่จะเป็นผู้สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมที่สำคัญและทรงคุณค่านี้ให้สืบทอดไปอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชีว หายเฟิง และอีร์โชติ เกิดแก้ว. (2564). ความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารภาษาไทย เป็นภาษาที่สอง. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ธีรพงศ์ แซ่ไคว้. (2566). คุณูปการ สู่ความศรัทธา “เล่าเอี้ยะกัง” เทพเจ้าเมืองสายบุรี. วารสารรัฐสมิแล, 44(2), 43-48.
- บัญชา เตส่วน. (2566). พิธีแฮยิดที่ฮู้ฮ้องเอี้ยและเลี้ยงทหาร “คุณค่าความศรัทธาและความกตัญญู” ศาลเจ้าจ่ายเฮงเกียง ที่ฮู้ฮ้องเอี้ย เล่าเอี้ยกังสายบุรี. วารสารรัฐสมิแล, 44(2), 19-28.
- พุมรี อรรถรัฐเสถียร. (2555). ศาลเจ้าเล่าเอี้ยะกัง ณ เมืองสายบุรี. วารสารรัฐสมิแล, 33(2), 71-77.
- วสันต์ ชีวะสารณ. (2531). รายงานการวิจัยสถาปัตยกรรมจีนในเมืองปัตตานี. วารสารรัฐสมิแล, 2(1), 52-57.
- สมบุรณ์ สุขสำราญ. (2529). ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนจีน. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรนรินทร์ และอิมิรา อ่อนคำ. (2564). ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าพ่อพระเพลิงในสังคมไทยกรณีศึกษาฝั่งธนบุรี. วารสารภาษาและวัฒนธรรมไทยในวิถีโลกใหม่, 2(1), 457-478.
- อรรธรณ สวัสดิ์. (2559). ศาลเจ้ากับชุมชน: บทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนบ้านปากน้ำท่าทอง ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Eisinga, R. et al. (2012). The reliability of a two-item scale: Pearson, Cronbach, or Spearman-Brown? National Library of Medicine, 58(4), 37-42.
- Long, G. (2557b). ศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อ : ความเชื่อ รูปเคารพ และบทบาท. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- _____. (2557a). ศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อ : ความเชื่อ รูปเคารพ และบทบาท. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 9(17), 62-73.
- Su, S. (2562). ความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้า: กรณีศึกษา ตลาดน้อยเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง ระบบนิเวศ ที่มีต่อความสามารถ
ในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง*

THE EFFECTS OF PROJECT-BASED LEARNING APPROACH ON THE TOPIC OF
ECOSYSTEM IN SCIENTIFIC PROBLEM-SOLVING ABILITY AND SCIENTIFIC ATTITUDES
OF MATHAYOMSUKSA 3 STUDENTS AT TRANG CHRISTIAN SUKSA SCHOOL
IN TRANG PROVINCE

พงศธร ตรีรัตนไพบูลย์*, ดวงเดือน สุวรรณจินดา, ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์

Pongsatorn Treerattanapaiboon*, Duongdearn Suwanjinda, Tweesak Chindanurak

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: gpongsatorn.treerattanapaiboon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เรื่อง ระบบนิเวศ กับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และ 2) เปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ทั้งสองรูปแบบกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 50 คน โดยสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มประกอบด้วยนักเรียนที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน (เก่ง กลาง อ่อน) อย่างสมดุลเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เรื่อง ระบบนิเวศ จำนวน 11 แผน 2) แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และ 3) แบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (T-test) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะ: สำหรับครูผู้สอนควรมีการส่งเสริมทางด้านการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานในวิชาวิทยาศาสตร์ เนื่องจากช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและเสริมสร้างเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพทางด้านวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน, ระบบนิเวศ, การแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์, เจตคติทางวิทยาศาสตร์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

Abstract

This research aimed to 1) Compare the science problem solving ability of Mathayom 3 students who received the project-based learning on the topic of Ecosystem with the group who received the conventional learning method, and 2) Compare the science attitude of students between the groups who received both learning formats. The sample consisted of 50 Mathayom 3 students at Trang Christian School, Trang Province, in the second semester of the academic year 2023, selected by cluster random sampling. They were divided into an experimental group that received the project-based learning method and a control group that received the conventional learning method. Both groups of samples consisted of students with different ability levels (good, average, weak) in a balanced manner. The research instruments were 1) 11 project-based learning plans on the topic of Ecosystem, 2) A science problem-solving ability test, and 3) A science attitude test. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test. The results of the research found that students in the project-based learning group had higher science problem-solving ability than those in the conventional learning group. At a statistical significance level of .05, students in the group that received project-based learning had higher scientific attitudes than those in the group that received normal learning, at a statistical significance level of .05. Recommendations: Teachers should promote project-based learning in science subjects because it helps develop problem-solving skills and strengthens students' scientific attitudes more effectively in science.

Keywords: Project-Based Learning, Ecosystem, Scientific Problem Solving, Scientific Attitude, Third-Year High School Students

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 แต่ละประเทศให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาโดยมุ่งให้ความสำคัญกับคุณภาพของคน ซึ่งการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตคนในชาติที่จะทำให้คนมีคุณภาพส่งผลให้ประเทศมีความพร้อมที่จะตั้งรับต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาสังคมและประเทศ ให้มีคุณภาพต้องสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยทิศทางการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2574) ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นกลไกหลักของการพัฒนาศักยภาพ ท้นการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมพหุวัฒนธรรมที่เป็นพลวัตในโลกศตวรรษที่ 21 ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จำเป็นต้องเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ การนำความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์คิดสร้างสรรค์ และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ นอกจาก PISA จะรายงานผลการประเมินในรูปของคะแนนเฉลี่ยแล้ว ยังรายงานผลเป็นระดับความสามารถในแต่ละด้านซึ่งแบ่งเป็น 6 ระดับ โดยที่ระดับ 2 ถือเป็นระดับพื้นฐานที่นักเรียนสามารถใช้ทักษะและความรู้ในชีวิตจริงได้ ผลการประเมินครั้งนี้ พบว่า มีนักเรียนไทยที่มีด้านวิทยาศาสตร์และการอ่าน ประเทศไทยมีนักเรียนที่มีความสามารถตั้งแต่ระดับ 2 ขึ้นไปอยู่ 47% และ 35% ตามลำดับ ส่วนประเทศสมาชิก OECD มีนักเรียนที่มีความสามารถตั้งแต่ระดับ 2 ขึ้นไปอยู่ 76% และ 74% ตามลำดับ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560ก)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่ครูผู้สอนทุกระดับการศึกษา ควรนำไปใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียนได้ค้นหาความรู้ด้วยตนเองผ่านการทำโครงงาน และนักเรียนได้ร่วมกันสำรวจ เรียนรู้นำไปสู่การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สอดคล้องกับ Chaowakeratipong, N. ที่กล่าวว่าโครงงานวิทยาศาสตร์เป็นการศึกษาเพื่อค้นพบข้อความรู้ใหม่ สร้างให้ผู้เรียนมีกระบวนการแก้ปัญหาอันเป็นการสร้างลักษณะนิสัยจิตพิสัยให้กับผู้เรียน (Chaowakeratipong, N., 2017) นักเรียนได้รับการกระตุ้นให้มีความสนใจในวิทยาศาสตร์ มีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ มีความชื่นชมในผลงานของนักวิทยาศาสตร์ ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีทางวิทยาศาสตร์ (นวลจิตต์ เขวกีรติพงศ์, 2560)

ปัจจุบันนักเรียนไทยยังประสบปัญหาด้านการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในด้านทักษะการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ผลการประเมิน PISA พบว่า นักเรียนไทยที่มีความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ตั้งแต่ระดับพื้นฐานขึ้นไปมีเพียง 47% ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD ที่มีสูงถึง 76% (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2565) นักเรียนจำนวนมากยังขาดความสนใจในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ขาดทักษะในการตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ และสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาวิทยาศาสตร์กับสถานการณ์จริงได้ ซึ่งปัญหานี้พบได้ในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังพัฒนาทักษะด้านวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในหัวข้อระบบนิเวศที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์เชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง เพื่อประเมินผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่อาจช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และส่งเสริมเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มนี้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการทำโครงงานจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ งานวิจัยในอดีตระบุว่าโครงงานเป็นฐานสามารถกระตุ้นความสนใจของนักเรียนและช่วยให้พวกเขาเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืนมากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีการศึกษาในบริบทของโรงเรียนไทยไม่มากนัก โดยเฉพาะในหัวข้อระบบนิเวศที่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงความรู้และการคิดเชิงระบบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในหัวข้อระบบนิเวศที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง โดยคาดหวังว่าผลการศึกษาจะช่วยให้เกิดแนวทางการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 และเสริมสร้างสังคมที่มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง จำนวน 2 ห้อง ๆ ละ 25 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม Cluster Sampling เนื่องจากทั้ง 2 เป็นห้องที่มีลักษณะความสามารถคล้ายคลึงกัน แล้วจับฉลากให้ห้องหนึ่งเป็นห้องทดลอง ห้องหนึ่งเป็นห้องควบคุม

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ใช้เนื้อหาในรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เรื่อง ระบบนิเวศ โดยมีสาระสำคัญของเนื้อหาสิ่งแวดล้อม คือ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ และสิ่งไม่มีชีวิตซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันบนโลกนี้อาจมีสิ่งมีชีวิตต่างชนิดกับหรือชนิดเดียวกันอาศัยอยู่ในบริเวณต่าง ๆ กัน การที่สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน เรียกว่า กลุ่มสิ่งมีชีวิตโดยที่บริเวณที่สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ได้ เรียกว่า แหล่งที่อยู่ ถ้ากลุ่มสิ่งมีชีวิตอาศัยในแหล่งที่อยู่เดียวกันอย่างเป็นระบบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์กับแหล่งที่อยู่ด้วย เราเรียกว่า ระบบนิเวศ ซึ่งมีอยู่หลายแบบ ได้แก่ ระบบนิเวศแหล่งน้ำ และระบบนิเวศบนบกชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรังระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ใช้เวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 18 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โดยเนื้อเรื่อง ระบบนิเวศ อยู่ในภาคเรียนที่ 2 ผู้วิจัยจึงได้กำหนดในเวลานี้ในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น: การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน โดยใช้แนวคิดของ (นวลจิตต์ เขวกีรติพงศ์, 2560)

ตัวแปรตาม: ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้แนวคิดของ ของ เวียร์ 4 ชั้น ได้แก่

1. ขั้นระบุปัญหา
2. ขั้นวิเคราะห์ปัญหา
3. ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา
4. ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์

เจตคติทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้แนวคิดของ 7 ด้าน ของ สสวท. ได้แก่

1. ความสนใจใฝ่รู้หรือความอยากรู้อยากเห็น

2. ความมุ่งมั่น อดทน รอบคอบ
3. ความซื่อสัตย์
4. ความประหยัด
5. ความใจกว้าง ร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดของผู้อื่น
6. ความมีเหตุมีผล
7. การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ซึ่งครอบคลุม สารการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ระบบนิเวศ จำนวน 11 แผน เป็นเวลา 18 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างต้นแบบนี้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานโดยผลการศึกษาวិเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานจาก 19 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา ที่พัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัด และการประเมินผล แล้วแบ่งเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลาที่จะดำเนินการสอนวิเคราะห์จุดประสงค์สำหรับเนื้อหาที่จะใช้ในการทดลองในหัวข้อ เรื่อง ระบบนิเวศแต่ละแผนจัดการเรียนรู้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของผ่านแบบประเมินแผนจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานรูปแบบกระทรวงศึกษาธิการ และหา เรื่อง ระบบนิเวศจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยมี $M = 4.75$

2. แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ การสร้างแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ได้ยึดหลักการสร้างแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์มีลักษณะแบบปรนัย 4 ตัวเลือก เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดโดยครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ จำนวน 7 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 4 ข้อ รวมทั้งสิ้น 28 ข้อ แต่ละข้อมีคะแนนเท่ากัน คือ ตอบถูก 1 คะแนน ตอบผิด 0 คะแนน แบบวัดแต่ละสถานการณ์โดยมีองค์ประกอบตามทฤษฎีของ เวียร์ 4 ขั้นตอนประกอบไปด้วยผู้เรียนสามารถ ระบุนิยาม, ชี้แจงนิยามปัญหา, ชี้แจงนิยามการแก้ปัญหา, ขั้นตอนการตรวจสอบผลลัพธ์ โดยแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ผ่านการตรวจสอบผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แบบวัดความสามารถมีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมและนำไปใช้ได้และนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ค่าความยาก (p) ค่าที่ได้ อยู่ระหว่าง 0.33 - 0.67 และหาค่าอำนาจจำแนก (r) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.33 - 0.83 โดยใช้เทคนิคร้อยละ 25 ของ Garrett ในการจัดกลุ่มคะแนนสูงและคะแนนต่ำ นำแบบวัดที่ได้จากข้อ 7) จำนวน 28 ข้อ ที่ได้ไปหาความเที่ยงของแบบทดสอบ โดยวิธีคูเดอร์ ริชาร์ดสันเป็นวิธีการที่พัฒนา โดยคูเดอร์และริชาร์ดสัน (Mehrens, W. A. & Lehmann, L. J., 1984) ที่สรุปว่าเป็นการแก้ปัญหาของการประมาณค่าความเชื่อมั่นที่ใช้วิธีการแบ่งครึ่ง แบบทดสอบที่แตกต่างกันจะให้ค่าความเชื่อมั่นที่แตกต่างกัน และใช้สำหรับแบบทดสอบที่ให้คะแนน แบบ 0,1 เท่านั้น จำแนกเป็นสูตรคำนวณ โดยใช้สูตร KR-20 ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.637 ซึ่งค่าที่ได้ มีค่ามากกว่า 0.6 ถือว่าเพียงพอ

3. แบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ การสร้างแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ได้ยึดหลักการสร้างแบบวัด

เจตคติทางวิทยาศาสตร์โดยใช้ 7 ด้านสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่สรุปว่าแนวคิดของเจตคติของ สสวท. ประกอบไปด้วย ความสนใจใฝ่รู้หรือความอยากรู้อยากเห็น,ความมุ่งมั่น อดทน รอบคอบ, ความซื่อสัตย์, ความประหยัด, ความใจกว้าง ร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น, ความมีเหตุมีผล, การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์มีขั้นตอนโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติทางวิทยาศาสตร์ การสร้างแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเจตคติทางวิทยาศาสตร์สร้างแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ตามตัวบ่งชี้ 14 ตัวบ่งชี้เป็นไปตามทฤษฎี สสวท. 24 (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560ข) ข้อคำถาม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตราประเมินค่าของ Likert (Likert, R., 1967) จำนวน 24 ข้อ เป็นข้อความที่มีความหมายทางบวก (Positive) และ ข้อความที่มีความหมายทางลบ (Negative) จำนวน 12 ข้อ โดยระดับเจตคติหรือความรู้สึกตามแบบของ Likert นี้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยไม่แน่ใจไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยกับข้อความนั้น ๆ หรือไม่เพียงใดการให้คะแนน ถ้าเป็นข้อความทางบวก จะมีคะแนน 5 4 3 2 1 ถ้าเป็นข้อความทางลบจะมีคะแนน 1 2 3 4 5 ตามลำดับ แล้วนำแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ไปตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องข้อสอบกับตัวบ่งชี้ของแบบสอบถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านแล้วนำคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ (IOC-Index of Item-Objective Congruence) ได้ค่า IOC 0.67 ขึ้นไป และทำการปรับปรุงตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำนำแบบสอบถามเจตคติทางวิทยาศาสตร์ 30 ข้อไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี การศึกษา 2566 โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จำนวน 25 คนแล้วนำมาตรวจให้คะแนน นำแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์มาหาค่าอำนาจจำแนก (t) (Leekitwattana, P. & Pimdee, P., 2007) โดยการคัด 25% กลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.29 - 0.58 ได้จำนวน 14 ข้อ และนำไปทดลองใช้แล้ว นำคะแนนที่ได้ไปหาความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยวิธีครอนบักโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเที่ยงของแบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.85 นำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ ถือว่าอยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือเพียงพอเพราะโดยค่าความเที่ยงที่ได้มากกว่า 0.7 ถือว่าดี

ผลการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติโดยนำคะแนนมาเปรียบเทียบผลต่างโดยใช้การทดสอบค่าทีแบบอิสระต่อกัน ได้ผลการวิเคราะห์

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่ม	n	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	M	SD	t	sig
แบบโครงงานเป็นฐาน	25	25	8	16.12	4.116	9.022*	.000
แบบปกติ	25	17	7	13.24	4.256		

p<.05

จากการวิเคราะห์ในตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นผลมาจากผู้เรียนมีความสนใจชอบในกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพราะนักเรียนได้ลงมือทำได้รู้จักการวางแผนแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

2. เปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน กับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

เจตคติทางวิชาวิทยาศาสตร์	กลุ่มตัวอย่าง	n	M	SD	การแปลความหมาย	t
ความสนใจใฝ่รู้หรือความอยากรู้อยากเห็น	ทดลอง	25	4.06	0.377	ดี	1.976*
	ควบคุม	25	3.87	0.299	ดี	
ความมุ่งมั่นอดทนรอบคอบ	ทดลอง	25	3.92	0.457	ดี	1.484
	ควบคุม	25	3.75	0.364	ดี	
ความซื่อสัตย์	ทดลอง	25	3.81	0.475	ดี	1.331
	ควบคุม	25	3.64	0.427	ดี	
ความประหยัด	ทดลอง	25	4.70	0.354	ดีมาก	4.178*
	ควบคุม	25	4.30	0.323	ดี	
ความใจกว้าง ร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดของผู้อื่น	ทดลอง	25	4.51	0.335	ดีมาก	3.313*
	ควบคุม	25	4.20	0.319	ดี	
ความมีเหตุผล	ทดลอง	25	4.19	0.300	ดี	2.286*
	ควบคุม	25	4.01	0.255	ดี	
การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์	ทดลอง	25	4.51	0.306	ดีมาก	3.696*
	ควบคุม	25	4.21	0.252	ดี	
ภาพรวม	ทดลอง	25	4.16	0.216	ดี	3.757*
	ควบคุม	25	3.94	0.203	ดี	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ข้อที่ 2: เปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับกลุ่มที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหลายด้าน เช่น ความสนใจใฝ่รู้ ความประหยัด ความใจกว้าง ความมีเหตุผล และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ถึงแม้จะพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในบางด้านของเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ในบางด้าน เช่น ความมุ่งมั่น

อดทนรอบคอบ และความซื่อสัตย์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยอื่น เช่น วัฒนธรรมการเรียนรู้ของนักเรียน หรือเวลาที่ใช้ในการทดลองยังไม่มากพอสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้

จากผลการสรุปของตารางการวิเคราะห์ที่ 1 และตารางการวิเคราะห์ที่ 2 การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานจึงช่วยให้ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ดีขึ้นเพราะด้วยเหตุผลจากการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานช่วยให้นักเรียนมีโอกาสลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึกส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และการทำงานร่วมกัน (Collaborative Learning)

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้เรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน” (Project-based Learning; PjBL) เรื่อง ระบบนิเวศ ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้แยกการอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยเป็นต้นตอต่าง ๆ ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานกับนักเรียนที่เรียนรู้โดยการจัดการรูปแบบปกติ เรื่อง ระบบนิเวศ พบว่า หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกลุ่ม มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มที่มีการจัดการเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานในข้อที่ 1 อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องเรียนรู้โดยกระบวนการการทำงานที่มุ่งสร้างความเข้าใจและหาทางแก้ปัญหาหาแนวทางการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปผลการตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้คำตอบของปัญหา

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน” (Project-based Learning: PjBL) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนของการ กำหนดปัญหา ซึ่งเป็นขั้นที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งครูผู้สอนจะจัดสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่ปัญหาที่นักเรียนอยากรู้ อยากรู้ได้ และเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ โดยทำให้นักเรียนผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ และมีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจปัญหาได้อย่างชัดเจน และค้นคว้าเนื้อหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาได้ เน้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการดำเนินกิจกรรม และนักเรียนได้ลงมือทำด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทาง จึงทำให้นักเรียนเข้าใจถึงปัญหาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ตามที่ Krajcik, J., & Blumenfeld, P. สรุปว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยมหรือการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง (constructivism) (Krajcik, J. & Blumenfeld, P., 2006) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Piriyawat, K. ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สนับสนุนว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Piriyawat, K., 2011) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blumenfeld, C. P. et al. ที่สรุปว่าการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อพัฒนาทักษะ

กระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (Blumenfeld, C. P. et al., 1991) สอดคล้องกับงานวิจัย Thomas, J. W. & Mergendoller, J. R. ที่สรุปว่า ทำโครงการเป็นฐาน การรวมกิจกรรม “ปฏิบัติจริง” การพัฒนาทักษะกระบวนการทุกด้านรวมทั้งยังเป็นการ จัดทัศนศึกษา และการดำเนินการวิจัยในห้องปฏิบัติการ ยิ่งไปกว่านั้น อุปสรรคในการแยกความแตกต่างระหว่าง PjBL จากการสอนเชิงทฤษฎีมีรากฐานมาจากความแตกต่างที่คล้ายคลึงกันที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบดั้งเดิมและ “การเรียนรู้แบบค้นพบ” เมื่อประมาณยี่สิบปีที่แล้ว (Thomas, J. W. & Mergendoller, J. R., 2000)

2. จากการวิเคราะห์คะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานกับนักเรียนที่เรียนรู้โดยการจัดการรูปแบบปกติ เรื่อง ระบบนิเวศ พบว่า หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มที่มีการจัดการเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานในข้อที่ 2 หลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง ระบบนิเวศ นักเรียนมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับสูง ($M = 4.51, SD = 0.34$) โดยมีค่าเฉลี่ยในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านความสนใจใฝ่รู้หรือความอยากรู้อยากเห็น ($M = 4.06, SD = 0.38$) อยู่ในระดับดี ด้านความมุ่งมั่นอดทนรอบคอบ ($M = 3.92, SD = 0.46$) อยู่ในระดับดี ด้านความซื่อสัตย์ ($M = 3.81, SD = 0.48$) อยู่ในระดับดี ด้านความประหยัด ($M = 4.70, SD = 0.35$) อยู่ในระดับดีมาก ด้านความใจกว้าง ร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดของผู้อื่น ($M = 4.51, SD = 0.34$) อยู่ในระดับดีมาก ด้านความมีเหตุมีผล ($M = 4.19, SD = 0.30$) อยู่ในระดับดี ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ($M = 4.51, SD = 0.306$) อยู่ในระดับดี ทั้งนี้ จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการทำกิจกรรมโครงการ พบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจในการปฏิบัติกิจกรรมเป็นอย่างดี นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมโดยการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำโครงการนั้นนักเรียนได้มีการปรึกษาหารือกันในกลุ่ม ระหว่างกลุ่มและได้รับคำแนะนำจากครูสอนเป็นระยะ ๆ ทำให้นักเรียนเกิดความมีระเบียบและรอบคอบในการทำงาน และไม่ลอกผลงานผู้อื่นมาเป็นของตนเองเนื่องจากนักเรียนแต่ละกลุ่มมีความเพียรพยายาม ความมุ่งมั่นช่วยเหลือกันทำงานนั้นให้สำเร็จจากตารางสรุปการเปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์จะพบว่า ได้ในเจตคติทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 7 ด้าน มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์ที่เพิ่มสูงกว่า 5 ด้าน และไม่สูงกว่าแค่ 2 ด้าน คือ ความมุ่งมั่นอดทนรอบคอบและความซื่อสัตย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนชนน คงอยู่ และคณะ ที่สรุปว่า การศึกษาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมโครงการเป็นฐาน พบว่า เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนด้วยการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยแบบโครงการเป็นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($M = 4.16, SD = 0.216$) อยู่ในระดับดีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนโดยตรง และการกำหนดสถานการณ์ที่เป็นเรื่องใกล้ตัว และเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันจะทำให้นักเรียนสามารถนำประสบการณ์เดิมมาใช้ได้ ส่งผลให้เกิดความสนุกสนานจากการสำรวจสืบค้น และการที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน (พัฒนชนน คงอยู่ และคณะ, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัย สุภามาส เทียนทอง สรุปว่าการศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (สุภามาส เทียนทอง, 2553) ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นการสนับสนุนว่า

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มที่รับการจัดการเรียนรู้แบบวิธีปกติงานวิจัยของ เจตคติเป็นความโน้มเอียงที่ฝังแน่นอยู่ในความคิด และความรู้สึกในทางบวกหรือลบ ที่มีต่อสิ่งที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจและอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัย Osborne, et al., ที่สรุปว่า การสอนให้ผู้เรียนสะสมคุณลักษณะเหล่านี้ทีละน้อย ๆ ก็จะเป็นการสร้างเจตคติทางวิทยาศาสตร์ขึ้นในตัวนักเรียนด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นการสนับสนุนว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มที่รับการจัดการเรียนรู้แบบวิธีปกติ (Osborne, J. et al., 2003)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning: PjBL) ในหัวข้อระบบนิเวศ ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนตรังคริสเตียนศึกษา จังหวัดตรัง พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานมี คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบโครงงานช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานมีคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านความสนใจใฝ่รู้ ความใจกว้าง ความมีเหตุผล และการทำงานร่วมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบโครงงานช่วยส่งเสริมพฤติกรรมทางวิทยาศาสตร์และการทำงานเป็นทีม ข้อเสนอแนะ 1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน บทบาทของครูในกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงานครูควรมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นและให้แนวทาง แก่นักเรียนโดยตั้งคำถามที่ท้าทายและเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นมากขึ้นควรมีการ ให้คำแนะนำเป็นระยะ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการตั้งคำถาม การรวบรวมข้อมูล และการนำเสนอผลลัพธ์การปรับปรุงระยะเวลาการเรียนรู้ควรเพิ่มเวลาในการ ลงมือทำโครงงานจริง จาก 2 ชั่วโมง เป็น 4 ชั่วโมง เพื่อให้เด็กนักเรียนมีเวลาเพียงพอในการออกแบบและทดสอบแนวคิดควรจัด ช่วงเวลาเพิ่มเติม สำหรับนักเรียนในการศึกษาข้อมูลนอกเวลาเรียน เช่น ผ่านการสืบค้นทางออนไลน์หรือกิจกรรมเสริมในห้องเรียนการใช้เทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์ในการสนับสนุนการเรียนรู้ควรนำ แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Google Classroom, Microsoft Teams หรือ Line Open Chat มาใช้ในการติดตามความก้าวหน้าของโครงงานและให้ข้อเสนอแนะได้แบบเรียลไทม์สามารถใช้ แบบฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้นักเรียนรายงานผลการทดลอง และให้ครูสามารถให้ข้อเสนอแนะได้โดยตรง 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาแผนการเรียนรู้ ควรปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มี ความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยอาจแบ่งออกเป็น แผนระยะสั้น (Short-term Projects) และแผนระยะยาว (Long-term Projects) เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนการแก้ปัญหาในบริบทที่แตกต่างกันควรออกแบบ แนวทางการประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การประเมินผ่านการสังเกต การให้เพื่อนร่วมประเมิน (Peer Assessment) และการสะท้อนการเรียนรู้ (Reflection Logs) เพื่อให้การประเมินสะท้อนพัฒนาการของนักเรียนได้อย่างแท้จริง และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต ควรศึกษาผลกระทบของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ในระยะยาว โดยติดตามพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังจากจบโครงการไปแล้วเป็นเวลา 6 เดือน - 1 ปี ควรขยายขอบเขตการศึกษาการเรียนรู้

แบบโครงการไปยัง กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมศึกษา เพื่อดูว่าแนวทางนี้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในวิชาต่าง ๆ หรือไม่ควรเชื่อมโยงการเรียนรู้แบบโครงการกับ หน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย ศูนย์วิทยาศาสตร์ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึง แหล่งข้อมูลที่เป็นรูปธรรมและเครือข่ายการเรียนรู้ที่กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นวลจิตต์ เขาวีรดิพงษ์. (2560). หน่วยที่ 9 การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ 2. ใน เอกสารประกอบการเรียนวิชาสาระตติยวิธีและธรรมชาติของวิทยาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช .
- พัฒนชนน คงอยู่ และคณะ. (2562). การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรม โครงการเป็นฐาน เรื่อง งานและพลังงาน กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมวัดเขาสกิม. วารสารแสงอีสาน, 16(2), 50-68.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560ก). กรอบโครงสร้างการประเมินผลนักเรียนโครงการ PISA 2015. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2560ข). คู่มือการวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ . กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2565). คู่มือการจัดกิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค.
- สุภามาส เทียนทอง. (2553). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Blumenfeld, C. P. et al. (1991). Motivating project-based learning: Sustaining the doing, supporting the learning. Educational psychologist, 26(3-4), 369-398.
- Chaowakeratipong, N. (2017). Lesson Plans Writing in Instructional Science Subject. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10(1), 111-127.
- Krajcik, J. & Blumenfeld, P. (2006). 19. Project-Based Learning. In The Cambridge Handbook of the Learning Sciences. New York: Cambridge University Press.
- Leekitwattana, P. & Pimdee, P. (2007). Demand for Industrial Technicians' Manpower of Establishment in In Industrial Estates. (Research Report). Bangkok: King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.

- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. Attitude Theory and Measurement. Fishbein, Martin, Ed. New York: Wiley & Son.
- Mehrens, W. A. & Lehmann, L. J. (1984). Measurement and evaluation in education and psychology. New York: Rinehart and Winston.
- Osborne, J. et al. (2003). Attitudes towards science: A review of the literature. International Journal of Science Education, 25(9), 1049-1079.
- Piriyawat, K. (2011). A Study on science learning achievement and ability in solving scientific problems through problem-based learning and solving scientific problems metacognitive strategies of Matthayomsuksa 1 student. In Master's Thesis, Science Education. Srinakharinwirot University.
- Thomas, J. W. & Mergendoller, J. R. (2000). Managing project-based learning: Principles from the field. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. New Orleans: American Educational Research Association.

การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบ
หยอดหลุมกับวิธีแบบหว่านของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี*
COMPARATIVE ANALYSIS OF COSTS AND RETURNS OF RADISH CULTIVATION
BETWEEN THE HOLE-DROPPING AND BROADCASTING METHODS OF RADISH
FARMERS IN SUAN PHUENG DISTRICT RATCHABURI PROVINCE

ยุพา สระโน

Yupa Saruno

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ประเทศไทย

Management Science, Muban Chom Bueng Rajabhat University, Ratchaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: yupa_saruno@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหยอดหลุมกับวิธีแบบหว่านของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 127 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รูปแบบการวิจัย เชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมมีวัตถุดิบ 1,258.58 บาท/ไร่ ค่าแรงงาน 3,716.67 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการปลูก 7,886.87 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร 1,848.33 บาท/ไร่ ปริมาณผลผลิต 3,483.33 กิโลกรัม/ไร่ ผลตอบแทนจากการปลูกหัวไชเท้า 32,019.99 บาท/ไร่ กำไรสุทธิ 17,309.54 บาท/ไร่ รายได้ ณ จุดคุ้มทุน 9,031.34 บาท/ไร่ ระยะเวลาคืนทุน 10 ปี 11 เดือน 9 วัน ต้นทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหว่านมีวัตถุดิบ 187.92 บาท/ไร่ ค่าแรงงาน 2,784.51 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการปลูก 5,720.37 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร 932.4 บาท/ไร่ ปริมาณผลผลิต 7,028.17 กิโลกรัม/ไร่ ผลตอบแทนจากการปลูกหัวไชเท้า 19,157.75 บาท/ไร่ กำไรสุทธิ 7,760.40 บาท/ไร่ รายได้ ณ จุดคุ้มทุน 6,472.17 บาท/ไร่ และระยะเวลาคืนทุน 8 ปี 3 วัน สรุปการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมมีต้นทุนและผลตอบแทนสูงกว่าแบบหว่านประกอบด้วยวัตถุดิบ 4,207.3 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร 915.93 บาท/ไร่ ผลตอบแทน 12,862.24 บาท/ไร่ กำไรสุทธิ 9,549.14 บาท/ไร่ รายได้ ณ จุดคุ้มทุน 2,559.17 บาท/ไร่ และระยะเวลาคืนทุนวิธีแบบหว่านเร็วกว่าแบบหยอดหลุมเท่ากับ 2 ปี 11 เดือน 6 วัน

คำสำคัญ: ต้นทุน, ผลตอบแทน, ระยะเวลาคืนทุน, จุดคุ้มทุน, กำไรสุทธิ

Abstract

The objective of this research aims to analyze and compare the cost and return of radish cultivation between the hole-dropping method and the broadcasting method of radish farmers. The sample population in this research was 127 radish farmers in Suan Phueng District, Ratchaburi Province. The sample group was selected by purposive sampling. This research was conducted in form of quantitative research with data collection by using questionnaires. The data was analyzed through descriptive statistics. The results of the study found that the cost of planting radish by seeding holes includes raw materials of 1,258.58 baht/rai labor costs of 3,716.67 baht/rai planting expenses of 7,886.87 baht/rai selling and administrative expenses of 1,848.33 baht/rai Production quantity of 3,483.33 kilograms/rai return on investment from radish planting of 32,019.99 baht/rai net profit of 17,309.54 baht/rai income at the break-even point of 9,031.34 baht/rai payback period of 10 years 11 months and 9 days. The cost of planting radish by broadcasting includes raw materials of 187.92 baht/rai labor costs of 2,784.51 baht/rai, planting expenses of 5,720.37 baht/rai selling and administrative expenses of 932.4 baht/rai Production quantity of 7,028.17 kilograms/rai return on investment from radish planting. 19,157.75 baht/rai net profit 7,760.40 baht/rai income at break-even point 6,472.17 baht/rai and payback period 8 years 3 days. The results revealed that the cost and returns of hole dropping was higher than broadcasting method consisted of raw materials 4,207.3 baht/rai selling and administrative expenses 915.93 baht/rai return 12,862.24 baht/rai net profit 9,549.14 baht/rai income at break-even point 2,559.17 baht/rai and payback period of broadcasting method was faster than hole-dropping method equal to 2 years 11 months 6 days.

Keywords: Cost, Return, Payback Period, Break-Even Point, Net Profit

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ที่มีภูมิประเทศเหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งในอดีตมีการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนแต่ในปัจจุบันมีการขยายการเพาะปลูกเพื่อการพาณิชย์และทำการแปรรูปเพื่อจำหน่ายเพิ่มมากขึ้นจนทำให้สินค้าทางการเกษตรสามารถส่งออกไปขายต่างประเทศได้ ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการส่งเสริมโดยทำการกำหนดมาตรการรองรับในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรยุคใหม่โดยการสนับสนุนให้หน่วยงาน ในภาควิชาการต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมให้ความรู้ในรูปแบบของการอบรมผ่านเครือข่ายชุมชนต่าง ๆ และส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการเพาะปลูกการวางแผนด้านการเงินการลงทุนเพื่อให้มีผลตอบแทนที่คุ้มค่า ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำเกษตรกรรม (กรมวิชาการเกษตร, 2566) หัวใจสำคัญถือเป็นสินค้าการเกษตรอย่างหนึ่งที่ตลาดมีความต้องการสูงในปัจจุบัน และมีสรรพคุณที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายมีวิตามินซีสูง ช่วยเรื่องการทำงานของเม็ดเลือดขาวในการขจัด

เชื้อโรคมิฤทธิ์ฆ่าเชื้อรายับยั้งเชื้อแบคทีเรียช่วยเสริมระบบภูมิคุ้มกันต้านภูมิแพ้ ลดอาการระคายเคืองเยื่อทางเดินหายใจกระตุ้นความอยากอาหารเป็นยาระบายช่วยลดน้ำตาลในเลือด กระตุ้นการไหลเวียนของน้ำดี ต้านอนุมูลอิสระ ต้านการอักเสบ ต้านมะเร็ง ลดเลือนริ้วรอย เป็นต้น (สำนักโภชนาการกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข, 2564)

จังหวัดราชบุรีเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีการเพาะปลูกหัวไชเท้าเป็นจำนวนมากโดยมีพื้นที่เกษตรกรรม 1,066,214 ไร่ (32.82% ของพื้นที่ทั้งหมด) จำนวนประชากร 873,101 คน 319,619 ครัวเรือน เป็นภาคการเกษตร 79,799 ครัวเรือน และพื้นที่การทำเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัดราชบุรีคือ อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบางแพ อำเภอบ้านคา และอำเภอบางแพ (สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี, 2566) พื้นที่ในการเพาะปลูกหัวไชเท้าและพืชผลทางการเกษตรที่มีจำนวนมากที่สุดขนาดหัวไชเท้าใหญ่ที่สุด โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง เป็นพื้นที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกหัวไชเท้าเนื่องจากเป็นดินร่วนผสมดินทรายซึ่งมีการเพาะปลูกหัวไชเท้ากันเป็นจำนวนมาก และมีการเพาะปลูกหัวไชเท้าทั้งแบบหยอดหลุมและแบบหว่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการพูดคุยกับคนในชุมชนจากการลงพื้นที่ไปอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของกลุ่มเกษตรกรอำเภอสวนผึ้ง ตั้งแต่การลงทุน การแปรรูป จนถึงกระบวนการขาย และไม่เคยทำการเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกหัวไชเท้าระหว่างการปลูกแบบหยอดหลุมกับแบบหว่านว่าอย่างไรมีความคุ้มค่ามากกว่ากันเพราะการเพาะปลูกแบบหว่านจะเป็นการเพาะปลูกโดยอาศัยฝนจากธรรมชาติในแต่ละปี ส่วนการปลูกแบบหยอดหลุมก็จะมีดูแลมากกว่า ซึ่งการเพาะปลูกหัวไชเท้าอำเภอสวนผึ้งมีพื้นที่การเพาะปลูกจำนวน 524 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกหัวไชเท้าจำนวนมากที่สุดของจังหวัดราชบุรี (สำนักงานเกษตร อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี, 2566) เพราะมีลักษณะภูมิประเทศเอื้อต่อการเพาะปลูกหัวไชเท้า ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการเพาะปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหยอดหลุมกับวิธีแบบหว่านของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการลงทุนปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหยอดหลุมกับวิธีแบบหว่านของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ให้เกษตรกรได้มีแนวทางในการวางแผนการลงทุนปลูกหัวไชเท้าให้มีผลตอบแทนมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหยอดหลุมกับวิธีแบบหว่านของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหยอดหลุมกับวิธีแบบหว่านของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหยอดหลุมกับวิธีแบบหว่านของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดย ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และบทความต่าง ๆ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรปลูกหัวไชเท้าในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 127 คน เนื่องจากมีการปลูกหัวไชเท้ามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงปี 2560 - ปี 2566 และมีจำนวนพื้นที่ในการเพาะปลูก 10 ไร่ขึ้นไป เพื่อเป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่างที่มีความน่าเชื่อถือและมีประสบการณ์ที่สามารถให้ความมั่นใจในการตอบข้อมูลได้ และมีการขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรในเขต อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี (สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี, 2566)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาออกแบบเครื่องมือโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการปลูก 2) ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการปลูก ได้แก่ วัตถุดิบ ค่าแรงงาน ค่าใช้จ่ายในการปลูก ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร 3) ผลตอบแทนจากการปลูก ได้แก่ รายได้ผลผลิตตามเกณฑ์ รายได้ผลผลิตตกเกรด กำไรสุทธิ จุดคุ้มทุน และระยะเวลาคืนทุน และ 4) ข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านบัญชีและการเงินที่มีประสบการณ์ 3 ปีขึ้นไป จำนวน 3 ท่าน โดยยึดหลักการตรวจสอบข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎี พร้อมทั้งปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ค่าดัชนีความสอดคล้องต้องอยู่ระหว่าง 0.74 - 0.94 และนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะการเพาะปลูกทั้งสองแบบกับกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 30 ตัวอย่าง จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach, L. J. (Cronbach, L. J., 1951) รายข้อมีค่าเท่ากับ 0.82 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์

เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 97 คน เก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่ปลูกหัวไชเท้าอำเภอสวนผึ้ง จำนวน 10 ไร่ขึ้นไป (สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี, 2566) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากแหล่ง ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ต้นทุนในการปลูกหัวไชเท้าด้วยวิธีแบบหอยอดหลุมและวิธีแบบหวาน คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ของเพียร์สัน สำหรับข้อมูลทั่วไป และทำการสรุปข้อมูลโดยใช้หลักทฤษฎีการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, 2540) และทำการสรุปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนของการปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหอยอดหลุมกับวิธีแบบหวานของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมและแบบหว่าน

ข้อมูลทั่วไป	แบบหยอดหลุม		แบบหว่าน	
	(คน)	ร้อยละ	(คน)	ร้อยละ
เพศ				
หญิง	21	30.43	12	20.69
ชาย	48	69.57	46	79.31
รวม	69	100	58	100
อายุ				
อายุเฉลี่ย 36 - 50 ปี	47	68.12	44	75.86
อายุเฉลี่ยในช่วง 21 - 35 ปี	13	18.84	-	-
อายุเฉลี่ย 50 ปีขึ้นไป	9	13.04	14	24.14
รวม	69	100	58	100
ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	58	84.06	52	89.66
มัธยมศึกษา	9	13.04	6	10.34
ปริญญาตรี	2	2.90	-	-
รวม	69	100	58	100
ประสบการณ์ในการปลูก				
ต่ำกว่า 1 ปี	4	-	-	-
อยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี	11	5.80	14	24.14
ระหว่าง 6 - 10 ปี	35	15.94	21	36.21
อยู่ระหว่าง 11 - 15 ปี	19	50.72	10	10.34
อยู่ระหว่าง 16 - 20 ปี	-	27.54	6	-
มากกว่า 21 ปี	-	-	7	12.07
รวม	69	100	58	100

จากตารางที่ 1 พบว่า เกษตรกรปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุม เพศหญิง 21 คน ร้อยละ 30.43 เพศชาย 48 คน ร้อยละ 69.57 เกษตรกรที่ปลูกหัวไชเท้าแบบหว่านเพศหญิง 12 คน ร้อยละ 20.69 เพศชาย 46 คน ร้อยละ 79.31 อายุเกษตรกรแบบหยอดหลุมเฉลี่ย 36 - 50 ปี 47 คน ร้อยละ 68.12 รองลงมาอายุเฉลี่ยในช่วง 21 - 35 ปี 13 คน ร้อยละ 18.84 และอายุเฉลี่ย 50 ปีขึ้นไป 9 คน ร้อยละ 13.04 เกษตรกรที่ปลูก หัวไชเท้าแบบหว่าน อายุเฉลี่ยในช่วง 36 - 50 ปี 44 คน ร้อยละ 75.86 อายุเฉลี่ยในช่วง 50 ปีขึ้นไป 14 คน ร้อยละ 24.14 ระดับการศึกษาประถมศึกษา 58 คน ร้อยละ 84.06 ต่อมามัธยมศึกษา 9 คน ร้อยละ 13.04 ระดับปริญญาตรี 2 คน ร้อยละ 2.90 เกษตรกรที่ปลูกหัวไชเท้าแบบหว่าน ระดับการศึกษาประถมศึกษา 52 คน ร้อยละ 89.66 และระดับมัธยมศึกษา 6 คน ร้อยละ 10.34 ประสบการณ์ในการปลูกหัวไชเท้าระหว่าง 6-10 ปี 35 คน ร้อยละ 50.72 รองลงมาอยู่ระหว่าง 11 - 15 ปี 19 คน ร้อยละ 27.54 อยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี 11 คน ร้อยละ 15.94 และต่ำกว่า 1 ปี 4 คน ร้อยละ 5.80 ประสบการณ์ในการปลูกหัวไชเท้าแบบหว่าน มีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 6 - 10 ปี 21 คน

ร้อยละ 36.21 รองลงมาอยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี 14 คน ร้อยละ 24.14 อยู่ระหว่าง 11 - 15 ปี 10 คน ร้อยละ 10.34 มากกว่า 21 ปี 7 คน ร้อยละ 12.07 ระหว่าง 16 - 20 ปี 6 คน ร้อยละ 10.34 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจำแนกประเภทต้นทุนการปลูกหัวไชเท้า แบบหยอดหลุม และแบบหว่าน บาท/ไร่

ต้นทุนการปลูกหัวไชเท้า	แบบหยอดหลุม	แบบหว่าน
	(บาท/ไร่)	(บาท/ไร่)
วัตถุดิบทางตรง		
ค่าเมล็ดพันธุ์	1,258.58	187.92
ค่าแรงงานทางตรง		
ค่าแรงงานกำจัดวัชพืช	210	194.37
ค่าแรงงานปลูก	1,100	345.77
ค่าแรงงานเก็บเกี่ยว	2,406.67	2,244.37
ค่าใช้จ่ายในการปลูกหัวไชเท้า		
ค่าเตรียมพื้นที่	500	1,159.86
ค่ายา/ค่าปุ๋ย	2,876.67	1,171.83
ค่าวัสดุคลุมดิน	16.67	-
ค่าวัสดุอื่น ๆ	418.33	332.68
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	303.33	633.80
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์และเครื่องมือทางการเกษตร	2,928.54	1,254.60
ค่าไฟฟ้า	763.33	1,153.52
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	80	14.08
รวมต้นทุนการปลูกหัวไชเท้า	12,862.12	8,692.80

จากตารางที่ 2 พบว่า ต้นทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุม 12,862.12 บาท/รอบ ประกอบด้วย ค่าวัตถุดิบทางตรง 1,258.58 บาท/ไร่ ค่าแรงงานทางตรง 3,716.67 บาท/ไร่ และค่าใช้จ่ายในการปลูก 7,886.87 บาท/ไร่ ต้นทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหว่าน 8,692.80 บาท/ไร่ ประกอบด้วย ค่าวัตถุดิบทางตรง 187.92 บาท/ไร่ ค่าแรงงานทางตรง 2,784.51 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการปลูก 5,720.37 บาท/ไร่ สรุปต้นทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่าน 4,169.32 บาท/ไร่

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการขายและการบริหารการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมและแบบหว่าน บาท/ไร่

ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร	แบบหยอดหลุม		แบบหว่าน	
	(บาท/ไร่)	ร้อยละ	(บาท/ไร่)	ร้อยละ
ค่าถุงพลาสติก	515	27.86	171.13	18.35
ค่าน้ำมันรถส่งของ	1,333.33	72.14	761.27	81.65
รวม	1,848.33	100	932.4	100

ตารางที่ 3 พบว่า ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร การปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมเฉลี่ย/ไร่ 1,848.33 บาท/ไร่ ประกอบด้วย ค่าน้ำมันรถส่งของเฉลี่ย 1,333.33 บาท/รอบ คิดเป็นร้อยละ 72.14 และ ค่าถุงพลาสติกเฉลี่ย 515 บาท/รอบ คิดเป็นร้อยละ 27.86 ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร การปลูกหัวไชเท้าแบบหว่านเฉลี่ย 932.4 บาท/ไร่ ค่าน้ำมันรถส่งของเฉลี่ย 761.27 บาท/ไร่ คิดเป็นร้อยละ 81.65 ค่าถุงพลาสติกเฉลี่ย 171.13 บาท/ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.35 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบปริมาณผลผลิตและผลตอบแทนการลงทุนปลูก หัวไชเท้าวิธีแบบหยอดหลุมและวิธีแบบหว่าน

ผลผลิตและผลตอบแทน	แบบหยอดหลุม	แบบหว่าน	หน่วย
ปริมาณผลผลิต			
ปริมาณผลผลิตมาตรฐาน	2,880.00	5,925.35	(กิโลกรัม/ไร่)
ปริมาณผลผลิตตกเกรด	603.33	1,102.82	(กิโลกรัม/ไร่)
รวม	3,483.33	7,028.17	(กิโลกรัม/ไร่)
ผลตอบแทน			
รายได้ผลผลิตมาตรฐาน	28,413.33	17,616.90	(บาท/ไร่)
รายได้ผลผลิตตกเกรด	3,606.66	1,540.85	(บาท/ไร่)
รวม	32,019.99	19,157.75	(บาท/ไร่)

จากตารางที่ 4 พบว่า การปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมมีปริมาณผลผลิต 3,483.33 กิโลกรัม/ไร่ และรายได้เฉลี่ยรวม 32,019.99 บาท/ไร่ แบบหว่านมีปริมาณผลผลิต 7,028.17 กิโลกรัม/ไร่ และรายได้รวม 19,157.75 บาท/ไร่ ตามลำดับ

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกำไรสุทธิการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมและแบบหว่าน

	แบบหยอดหลุม (บาท/ไร่)	แบบหว่าน (บาท/ไร่)
ผลตอบแทน (รายได้)	32,019.99	19,157.75
ต้นทุนขาย		
วัตถุดิบทางตรง	1,258.58	187.92
ค่าแรงงาน	3,716.67	2,784.51
ค่าใช้จ่ายในการผลิต	<u>7,886.87</u>	<u>5,720.37</u>
กำไรขั้นต้น	19,157.87	10,464.95
ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร	<u>1,848.33</u>	<u>932.40</u>
กำไรสุทธิ	17,309.54	7,760.40

จากตารางที่ 5 พบว่า การปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมมีกำไรสุทธิ 17,309.54 บาท/ไร่ แบบหว่านมีกำไรสุทธิ 7,760.40 บาท/ไร่ ตามลำดับ

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบปริมาณการขาย และรายได้ ณ จุดคุ้มทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมและแบบหว่าน

รายการ	แบบหยอดหลุม	แบบหว่าน
ต้นทุนคงที่ (FC) (บาท)	7,886.87	5,720.37
ราคาขายต่อหน่วย (P) (บาท)	8.42	3.41
ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย (VC) (บาท)	1.07	0.40
ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน (กิโลกรัม/ไร่)	1,072.61	1,898
รายได้ ณ จุดคุ้มทุน (บาท/ไร่)	9,031.34	6,472.17

จากตารางที่ 6 พบว่า ปริมาณการขาย ณ จุดคุ้มทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุม 1,072.61 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ ณ จุดคุ้มทุน 9,031.34 บาท/ไร่ แบบหว่านปริมาณการขาย ณ จุดคุ้มทุน 1,898.00 กิโลกรัม/ไร่ และรายได้ ณ จุดคุ้มทุน 6,472.17 บาท/ไร่ ตามลำดับ

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระยะเวลาการคืนทุน การปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมและแบบหว่าน

รายการ	แบบหยอดหลุม	แบบหว่าน
ระยะเวลาคืนทุน (ปี)	10 ปี 11 เดือน 9 วัน	8 ปี 3 วัน

จากตารางที่ 7 พบว่า ระยะเวลาคืนทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมใช้เวลาในการคืนทุน 10 ปี 11 เดือน 9 วัน แบบหว่านจะใช้เวลาในการคืนทุน 8 ปี 3 วัน ตามลำดับ

อภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ต้นทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุม ประกอบด้วย วัตถุดิบทางตรง 1,258.58 บาท/ไร่ ค่าแรงทางตรง 3,716.67 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการปลูก 7,886.87 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร 1,848.33 บาท/ไร่ รวมต้นทุน 14,710.45 บาท/ไร่ แบบหว่าน ประกอบด้วย วัตถุดิบทางตรง 187.92 บาท/ไร่ ค่าแรงทางตรง 2,746.48 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการปลูก 5,720.37 บาท/ไร่ ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร 932.4 บาท/ไร่ รวมต้นทุน 9,625.20 บาท/ไร่ ต้นทุนแบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่านเท่ากับ 5,085.25 บาท/ไร่ สอดคล้องกับ ชวศา ตงศิริ ทำการศึกษาการปลูกผักกาดหอมเกษตรอินทรีย์มีต้นทุนเท่ากับ 72,531.15 บาท และการปลูกแบบใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต้นทุนเท่ากับ 13,108.09 บาท/ไร่ (ชวศา ตงศิริ, 2563) เช่นเดียวกับ สิริเพ็ญ ศรีสุข และคณะ ที่ทำการพัฒนากระบวนการเพาะปลูกผักกาดหัว พบว่า การเปรียบเทียบต้นทุนการปลูกหัวผักกาดแบบดั้งเดิมต่ำกว่าต้นทุนการปลูกแบบโรยปูนขาวเท่ากับ 7,783.75 บาท (สิริเพ็ญ ศรีสุข และคณะ, 2558) และสอดคล้องกับ ชาลีสา สุวรรณกิจ และกนกเนตร เปรมปรี ทำการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์กับเกษตรเคมี พบว่า มีต้นทุนแบบเกษตรอินทรีย์ต่ำกว่าแบบเคมี ผลตอบแทนระยะเวลาคืนทุนภายใน 1 ปี ปริมาณผลผลิตการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุม 3,483.33 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ 32,019.99 บาท/ไร่ กำไรสุทธิ 17,309.54 บาท/ไร่ ปริมาณการขาย ณ จุดคุ้มทุน 1,072.61 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ ณ จุดคุ้มทุน 9,031.34 บาท/ไร่ ระยะเวลาคืนทุน 10 ปี 11 เดือน 9 วัน ปริมาณผลผลิตแบบหว่าน 7,028.17 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ 19,157.75 บาท/ไร่

กำไรสุทธิ 7,760.40 บาท/ไร่ ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุน 1,898.00 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ ณ จุดคุ้มทุน 6,472.17 กิโลกรัม/ไร่ ระยะเวลาคืนทุน 8 ปี 3 วัน (ชาลิสา สุวรรณกิจ และกนกเนตร เปรมปรี, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับ ชวิศา ตงศิริ ศึกษาการปลูกผักกาดหอมมีรายได้สูงกว่าต้นทุน 841,808.85 บาท และการวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุน มีอัตราผลตอบแทนเท่ากับร้อยละ 122.94 บาท การปลูกแบบใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีต้นทุนเท่ากับ 13,108.09 บาท รายได้สูงกว่าต้นทุน เท่ากับ 406,891.91 บาท และอัตราผลตอบแทนจากเงินลงทุนร้อยละ 39.64 (ชวิศา ตงศิริ, 2563) เช่นเดียวกับ ฐิติมา ทับอาษา และคณะ ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตบัวผักของเกษตรกรในจังหวัดหนองคายและจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 17,986.67 บาท/ไร่ ได้แก่ ต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 12,780.64 บาท/ไร่ ต้นทุนคงที่เฉลี่ย 3,682.84 บาท/ไร่ และต้นทุนค่าเสียโอกาสจากการปลูกบัวเท่ากับ 1,523.19 บาท/ไร่ ราคาเฉลี่ยหน้าฟาร์มเท่ากับ 2.13 บาท/กิโลกรัม รายได้ทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 33,025.78 บาท/ไร่ กำไรสุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 15,039.11 บาท/ไร่ (ฐิติมา ทับอาษา และคณะ, 2564)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการลงทุนปลูกหัวไชเท้าระหว่างวิธีแบบหยอดหลุมด้านต้นทุน เท่ากับ 14,710.45 บาท/ไร่ แบบหว่าน 9,625.20 บาท/ไร่ แบบหลุมมีต้นทุนสูงกว่าแบบหว่าน เท่ากับ 5,085.25 บาท/ไร่ ผลตอบแทนแบบหยอดหลุมปริมาณผลผลิต 3,483.33 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ 32,019.99 บาท/ไร่ แบบหว่าน 7,028.17 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ 19,157.75 บาท/ไร่ ปริมาณผลผลิตแบบหยอดหลุมน้อยกว่าแบบหว่าน 3,544.84 กิโลกรัม/ไร่ แต่รายได้แบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่าน 12,862.24 บาท/ไร่ เนื่องจากราคาผลผลิตแบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่าน โดยมีกำไรสุทธิแบบหยอดหลุม 17,309.54 บาท/ไร่ แบบหว่าน 7,760.40 บาท/ไร่ กำไรสุทธิแบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่าน 9,549.14 บาท/ไร่ ปริมาณขาย ณ จุดคุ้มทุนแบบหยอดหลุม 1,072.61 กิโลกรัม/ไร่ แบบหว่าน 1,898 กิโลกรัม/ไร่ แบบหยอดหลุมต่ำกว่าแบบหว่าน 825.39 บาท/ไร่ รายได้ ณ จุดคุ้มทุนแบบหยอดหลุม 9,031.34 บาท/ไร่ แบบหว่าน 6,472.17 บาท/ไร่ แบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่าน 2,559.17 บาท/ไร่ ระยะเวลาคืนทุนแบบหยอดหลุม 10 ปี 11 เดือน 9 วัน แบบหว่าน 8 ปี 3 วัน แบบหยอดสูงกว่าแบบหว่านเท่ากับ 2 ปี 11 เดือน 6 วัน สอดคล้องกับ บุรัสกร ไตรรัตน์ วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกผักอินทรีย์ตำบล ท่าตำหนัก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีกำไรสุทธิ 13,327.27 บาทต่อปี อัตราผลตอบแทนร้อยละ 12.22 บาท/กิโลกรัม (บุรัสกร ไตรรัตน์, 2564) เช่นเดียวกับ เขียรชัย พันธัง และคณะ วิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทน และประสิทธิภาพการผลิตผักปลอดภัยสารพิษ จังหวัดสงขลา พบว่า ต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อไร่สูงสุด 11,773.34 บาท รายได้เฉลี่ยต่อไร่สูงสุด คือ 59,214.36 บาท กำไรเฉลี่ยต่อกิโลกรัมสูงสุด 32.81 บาท จุดคุ้มทุนสูงสุด คือ 578.32 บาท (เขียรชัย พันธัง และคณะ, 2558) สอดคล้องกับ ศิริทรัพย์ จบเจนภัย และธัญญา วสุศรี ศึกษาต้นทุนการผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่ต่ำกว่า 10,000 บาท/ไร่ เมื่อวิเคราะห์ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ พบว่า มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่อยู่ที่ 1,383.95 กิโลกรัม/ไร่ และผลผลิตเฉลี่ยทุกพื้นที่ 1,314 กิโลกรัม/ไร่ (ศิริทรัพย์ จบเจนภัย และธัญญา วสุศรี, 2557) เช่นเดียวกับ พิธาน แสนภักดี วิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกมะนาวแบบบ่อซีเมนต์กับแบบปลูกลงดิน พบว่า อัตราผลตอบแทน วิเคราะห์กำไรส่วนเกินการปลูกมะนาวแบบลงดินมีกำไรส่วนเกินมากกว่าการปลูกแบบบ่อซีเมนต์ วิเคราะห์จุดคุ้มทุนการปลูกมะนาวแบบบ่อซีเมนต์คุ้มทุนมากกว่าการปลูกแบบลงดิน ระยะเวลาคืนทุน การปลูกมะนาวแบบลงดินคืนทุนได้เร็วกว่าการปลูกแบบบ่อซีเมนต์ (พิธาน แสนภักดี, 2562)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ต้นทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมเท่ากับ 14,710.45 บาท/ไร่ แบบหว่านเท่ากับ 9,625.20 บาท/ไร่ เปรียบเทียบต้นทุนแบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่านเท่ากับ 5,085.25 บาท/ไร่ ผลตอบแทนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมมีปริมาณผลผลิตต่ำกว่าแบบหว่านเท่ากับ 3,544.84 กิโลกรัม/ไร่ รายได้จากการขายหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่าน 12,862.24 บาท/ไร่ กำไรสุทธิ แบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่าน 9,549.14 บาท/ไร่ ปริมาณการขาย ณ จุดคุ้มทุน แบบหยอดหลุมน้อยกว่าแบบหว่าน 1,072.61 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ ณ จุดคุ้มทุนแบบหยอดหลุมสูงกว่าแบบหว่าน 2,559.17 บาท/ไร่ ระยะเวลาคืนทุนแบบหยอดหลุมใช้เวลามากกว่าแบบหว่าน 2 ปี 11 เดือน 6 วัน สรุปปัญหาและอุปสรรคจากการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมและแบบหว่าน คือ 1) ปัญหาการปลูกหัวไชเท้าแบบหว่านจะมีขนาดของหัวเล็กแต่มีปริมาณมาณผลผลิตสูง ต้นทุนการปลูกน้อยกว่าแบบหยอดหลุม และ 2) ราคารับซื้อของหัวไชเท้าแบบหว่านจะมีราคาต่ำกว่าเพราะขนาดของหัวเล็กกว่าแบบหยอดหลุม ข้อเสนอแนะในการวิจัย 1) ต้นทุนการปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมสูงเนื่องจากค่าเมล็ดพันธุ์และมีค่าแรงในการเก็บเกี่ยวรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการปลูก แต่ราคาในการรับซื้อหัวไชเท้าจะสูงกว่า ดังนั้นเกษตรกรควรปลูกหัวไชเท้าแบบหยอดหลุมดีกว่าแบบหว่านเพราะราคารับซื้อจะสูงกว่าแบบหว่าน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. (2566). อาชีพเกษตรกรรายบุรี. เรียกใช้เมื่อ 8 ธันวาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/6hRWt>
- ชวิศา ตงศิริ. (2563). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกผักเกษตรอินทรีย์ปลอดสาร และใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2566 จาก <https://digital.library.tu.ac.th>
- ชาลิสา สุวรรณกิจ และกนกเนตร เปรมปรี. (2563). การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนระหว่างการปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์กับเกษตรเคมี. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(2), 519-526.
- จิตติมา ทับอาษา และคณะ. (2564). ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตบัวผักของเกษตรกรในจังหวัดหนองคายและจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารแก่นเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 46(1), 179-184.
- บุรุษกร ไตรรัตน์. (2564). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยกรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรตำบลท่าตำหนัก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 10(2), 59-71.
- เอียรชัย พันธัง และคณะ. (2558). การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนและประสิทธิภาพการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ตำบลบางเหริยง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒ วิจัยและพัฒนา, 7(13), 63-70.
- พินาน แสนภักดี. (2562). การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกมะนาวแบบบ่อซีเมนต์กับแบบปลูกลงดินของเกษตรกร ตำบลวังลึกอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 8(1), 258-264.
- ศิริทรัพย์ จบเจนภัย และธัญญา วสุศรี. (2557). การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตในโซ่อุปทานกล้วยไข่กรณีศึกษา จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิชาการเกษตร, 32(1), 16-34.

- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2540). การบัญชีต้นทุน. กรุงเทพมหานคร: แมคกรอ-ฮิล.
- สำนักโภชนาการกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. (2564). คุณค่าทางโภชนาการ. เรียกใช้เมื่อ 2 พฤษภาคม 2567 จาก <https://thaifcd.anamai.moph.go.th>
- สำนักงานเกษตร อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. (2566). พื้นที่การเกษตรจังหวัดราชบุรี. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤษภาคม 2566 จาก <http://www.ratchaburi.doae.go.th>
- สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี. (2566). พื้นที่การเกษตรจังหวัดราชบุรี. เรียกใช้เมื่อ 24 มิถุนายน 2566 จาก <http://www.ratchaburi.doae.go.th>
- สิริเพ็ญ ศรีสุข และคณะ. (2558). การพัฒนากระบวนการเพาะปลูกผักกาดหัว ชุมชนบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. *Psychometrical*, 16(3), 297-334.

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม*

ACADEMIC MANAGEMENT STRATEGIES ACCORDING TO INNOVATIVE THINKING FOR SCHOOL ADMINISTRATIONS UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

กนกนิต โพธิจักร^{1*}, สุพรรณิ สมานญาติ¹, ภัทราวดี มากมี²

Kankanit Phothijak^{1*}, Supanee Samarnyat¹, Pattrawadee Makmee²

¹คณะปรัชญา มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Philosophy, Sripatum University, Bangkok, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

²Faculty of Education, Burapha University, Chonburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: krukankanit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ 2) พัฒนา
กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ และ 3) ประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร 200 คน
ครูผู้สอน 5,622 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร 110 คน ครูผู้สอน 265 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็น
สัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ
สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่า $PNI_{modified}$ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ด้านที่มี
ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($M = 3.90$) รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้
($M = 3.78$) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($M = 3.65$) การวัดและประเมินผล ($M = 3.55$) การพัฒนาสื่อและ
เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ($M = 3.54$) และการนิเทศการศึกษา ($M = 3.49$) สภาพที่พึงประสงค์ด้านที่มี
ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ($M = 4.57$) รองลงมา คือ การพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษา ($M = 4.56$) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($M = 4.54$) การวัดและประเมินผล ($M =$
 4.53) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.43$) การนิเทศการศึกษา ($M = 4.39$) และ 2) กลยุทธ์การ
บริหารงานวิชาการ มี 6 กลยุทธ์ คือ การสร้างและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการ
จัดการเรียนรู้ การพัฒนาการวัดและประเมินผล การพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา

การพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษา การส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อ
ยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) ผลการประเมินกลยุทธ์ ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, การคิดเชิงนวัตกรรม, การพัฒนากลยุทธ์

Abstract

This research aims to 1) Study the current and desired states of academic administration 2) Develop academic administration strategies and 3) Evaluate academic administration strategies of schools under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office 2 based on innovative thinking. The population consists of 200 administrators and 5,622 teachers. The sample group includes 110 administrators and 265 teachers, selected through stratified proportional random sampling. The research instruments used include questionnaires, assessment forms, and focus group discussions. A multi-phase mixed-method research approach was employed. The statistical methods used include PNI modified, mean, and standard deviation. The research findings reveal that, 1) The current state, the aspect with the highest mean score is curriculum development ($M = 3.90$), followed by learning process development ($M = 3.78$), research for educational quality improvement ($M = 3.65$), assessment and evaluation ($M = 3.55$), educational media and information technology development ($M = 3.54$) and educational supervision ($M = 3.49$). In the desired state, the highest mean score is for educational media and information technology development ($M = 4.57$), followed by curriculum development ($M = 4.56$) research for educational quality improvement ($M = 4.54$) assessment and evaluation ($M = 4.53$) learning process development ($M = 4.43$) and educational supervision ($M = 4.39$). 2) Six academic administration strategies were developed, curriculum development and enhancement, learning process development and promotion, assessment and evaluation development, research promotion for educational improvement, educational supervision system development, promotion and development of information technology and learning media systems to enhance student learning. 3) The evaluation results indicate that all aspects of the strategies are rated at the highest level overall.

Keywords: Academic Administration, Innovative Thinking, Strategy Development

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่กำหนดหลักการมุ่งให้มนุษย์ในโลกศตวรรษที่ 21 มีทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการขับเคลื่อน และใช้เป็นกรอบในการดำเนินการจัดการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเปรียบเสมือนแม่ทัพในการจัดการศึกษาของพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ จะต้องมีศักยภาพในการดำเนินการกิจด้านการจัดการศึกษาโดยเริ่ม

จากการพัฒนาตนเอง ครู บุคลากรในสถานศึกษาให้มีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองแล้ว นำความสามารถไปพัฒนากระบวนการหรือวิธีการทำงานให้ดีขึ้นและเปี่ยมไปด้วยประสิทธิภาพเพิ่มผลผลิตและผลลัพธ์ให้สูงขึ้นรวมทั้งมีการลดต้นทุนให้มากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ด้านคุณภาพการศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ให้มีความรู้ สมรรถนะ ด้านวิชาการ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ พัฒนาผู้บริหารให้มี “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ปรับบทบาทของครูจาก “ผู้สอน เป็น โค้ช” ที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งการยกระดับครูสู่วิชาชีพชั้นสูง มีจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพพร้อมทั้งจิตวิญญาณความเป็นครู ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา พัฒนาระบบบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

นวัตกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในยุคศตวรรษที่ 21 (Chong Joanna, L. S. K. & Ron, B., 2015) หากมนุษย์ขาดทักษะในด้านการสร้างนวัตกรรม ก็จะไม่สามารถแข่งขันในภาคเศรษฐกิจโลกได้ (Drapeau, P., 2014) ไม่เพียงแต่ภาครัฐเท่านั้น นวัตกรรมยังก้าวเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ทั้งภาคเอกชน ภาครัฐ หรือแม้แต่ในวงการศึกษา ต่างก็ให้ความสำคัญกับนวัตกรรม (เนาวนิตย์ สงคราม, 2557) โดยทักษะการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างนวัตกรรมและการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือ ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills) ซึ่งเป็นทักษะที่อาศัยความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ประกอบกับการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และการคิดแก้ปัญหา (Problem Solving) รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดให้เกิดเป็นทักษะเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมออกมา (พินันทา ฉัตรวัฒนา, 2561) โดยไม่ยึดติดกับหลักการและข้อจำกัดเดิมอันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมและการแก้ไขปัญหาย่างได้ผล (ไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2557)

การบริหารงานวิชาการ เปรียบเสมือนหัวใจของการจัดการศึกษา เนื่องจากครอบคลุมปริมาณงานมากกว่าการบริหารงานอื่น ๆ ซึ่งจะต้องใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการที่ชัดเจน เที่ยงตรง เกิดจากกระบวนการที่เป็นระบบ และการมีส่วนร่วม โดยอาศัยข้อมูลจากสารสนเทศของการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะยิ่งการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ซึ่งต้องใช้แนวคิดการบริหารเชิงนวัตกรรม ตามแผนพัฒนาการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยได้ชี้แนะแนวทางการพัฒนาว่า ควรพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการเรียนรู้ที่พัฒนาการการคิดของผู้เรียนมุ่งเน้นให้เกิดเป็นนวัตกรรม ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังตัวอย่างของ ฐานันท์ กันยา และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์ ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษา คือมีคุณภาพที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครองและชุมชน โดยมุ่งเน้นการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดจะต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่ดี ทุกฝ่ายต้องร่วมกันบริหารจัดการทั้งผู้บริหารสถานศึกษา

ครูและผู้เรียนจึงจะสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาได้ (ฐานันท์ กัญญา และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์, 2558)

จากรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2566 ในมาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ พบว่า ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ มีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ไว้อย่างชัดเจนสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลและของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการดำเนินงานพัฒนาวิชาการผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย เชื่อมโยงกับชีวิตจริง พัฒนาครูและบุคลากรเพื่อจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี แต่ขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพียงแต่ผ่านการเห็นชอบของคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น แผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี ไม่ครอบคลุมคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ขาดการติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี และนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงหรือพัฒนา ให้ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ ครูขาดกระบวนการวิจัยและพัฒนาระบบการบริหารที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการจัดทำวิจัยในชั้นเรียนเชิงบวกแต่ยังไม่เป็นระบบ ขาดการจัดทำเอกสารในชั้นเรียนอย่างถูกต้องครบถ้วน ขาดการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคลจึงไม่มีข้อมูลไปใช้ออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในด้านของกระบวนการบริหารและการจัดการ โอกาสในการพัฒนาของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ผู้บริหารสถานศึกษายังขาดกลยุทธ์ในการบริหารงานด้านภาวะความเป็นผู้นำทางวิชาการ ทักษะกระบวนการคิดเชิงนวัตกรรม ยังไม่มีความเข้าใจงานด้านการศึกษามีข้อบ่งชี้ชัดเจนหรือซับซ้อนอย่างไร ต้องรู้ว่ามีปัญหาของการศึกษาทั้งในระดับกว้างและระดับลึกมีอะไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ การบริหารงานวิชาการ ต้องมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการจัดการศึกษา ได้แก่ การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู และมีทักษะการนำเสนอเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของครูผู้ร่วมงาน เพื่อไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง มีความตั้งใจแน่วแน่ ในการจะปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาระบบการเรียนรู้ การศึกษาวิจัยในชั้นเรียนเพื่อหาทางแก้ไข ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนหรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2, 2566) กลยุทธ์การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานวิชาการที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของคุณภาพผู้เรียนที่มีผลต่อความสำเร็จและคุณภาพการศึกษา และมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนรู้ของครู บุคลากร นักเรียน ชุมชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องแนวคิดการบริหารเชิงนวัตกรรมของสถานศึกษาที่จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน การบริหารการเปลี่ยนแปลง การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักและให้ความสำคัญในการมีกลยุทธ์การบริหารที่จะมาพัฒนาการบริหารงานวิชาการ เพื่อพัฒนาระบบกระบวนการบริหารจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าประสงค์และสอดคล้องจุดมุ่งหมายของมาตรฐานการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำขององค์กรต้องมีความสามารถวางแผนกลยุทธ์โดยสามารถกำหนดแนวคิด

การบริหารเชิงนวัตกรรมเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนผลลัพธ์ขององค์กร การศึกษาวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการและการคิดเชิงนวัตกรรม โดยเฉพาะในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถใช้กลยุทธ์การบริหารในทศวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสังเคราะห์และนำเสนอหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ ทฤษฎีการบริหารการศึกษา ทฤษฎีการคิดเชิงนวัตกรรม และทฤษฎีการบริหารการเปลี่ยนแปลง การวิจัยนี้มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านี้เพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาผ่านกระบวนการคิดเชิงนวัตกรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสามารถพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนและการบริหารจัดการการศึกษาภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากที่มาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ซึ่งผลการวิจัยจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการและงานด้านอื่น ๆ ของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ โดยจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multi - phase Mixed Methods Research) ได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 52 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 200 คน ครูผู้สอน จำนวน 5,622 คน รวมทั้งหมด 5,822 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2567)

2. กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน ใช้การสุ่ม

ตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 110 คน และ 2) ครูผู้สอน จำนวน 265 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

4. วิธีการสร้างเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร งานวิชาการ นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ตามขั้นตอนการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม 2) นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัย รวมถึงศึกษาองค์ประกอบประเด็นเนื้อหาและโครงสร้างของแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม 3) สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง ตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุมคุณลักษณะที่ต้องการวัด การใช้ภาษาที่ชัดเจน นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของภาษาที่ใช้ (Wording) 4) นำแบบสอบถามที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยการวิเคราะห์หาค่า (Index of Item Objective Congruence : IOC) พบว่า แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 และ 5) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างโดยนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 15 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม พบว่า แบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.26 ถึง 0.89 และค่าความเชื่อมั่น 0.98 แล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขออนุญาตจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อขออนุญาตและอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูผู้สอน 2) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล และ 3) นำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจัดส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพเครื่องมือหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ (Item Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)

6.2 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) จะเป็นการวิเคราะห์ขั้นตอนที่นำเสนอข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ SWOT จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้ $PNI_{Modified}$ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และวิเคราะห์ความสำคัญของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม จากนั้นไปหามาตรการโดยคำนวณหาความต้องการจากสูตรการคำนวณค่าดัชนี Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) เพื่อระบุความต้องการจำเป็นของสูตร $PNI_{Modified}$ (สุวิมล ว่องวานิช, 2558)

ขั้นตอนที่ 2 ร่างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์ SWOT Analysis มาร่างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม โดยการจัดทำ TOWS Matrix

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ทำการอภิปรายสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย 1) ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก หรือมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ในการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 2 คน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาหรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก หรือมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ในการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 5 คน และ 3) ศึกษานิเทศก์ คณาจารย์หรือนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษาและการพัฒนากลยุทธ์ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ มีประสบการณ์ในการทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญผู้เข้าร่วมสนทนา 2) ดำเนินการสนทนา ทั้งนี้ก่อนการสนทนาผู้วิจัยได้นำเสนอถึงที่มาและความสำคัญของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และนำเสนอร่างกลยุทธ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ในแต่ละประเด็นของร่างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์และวิธีดำเนินการ และตัวชี้วัด ต่อบรรณนาเพื่อขอรับข้อเสนอแนะ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาค้นหา และปรับปรุงร่างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

ระยะที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

1. ผู้ประเมิน การประเมินด้านอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องและความรับผิดชอบของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ทำการอภิปรายสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินด้านอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องและความรับผิดชอบของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจะนำเสนอ ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

1.1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และสภาพแวดล้อมภายในของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า สภาพปัจจุบัน การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ทุกด้านอยู่ในระดับมากและปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.90$, $S.D. = 0.72$) รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.78$, $S.D. = 0.59$) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.65$, $S.D. = 0.69$) การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.55$, $S.D. = 0.69$) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.54$, $S.D. = 0.61$) และการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.49$, $S.D. = 0.67$) ตามลำดับ สภาพที่พึงประสงค์ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ทุกด้านอยู่ในระดับมากและมากที่สุด พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.57$, $S.D. = 0.58$) รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตาม

การคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.56$, $S.D. = 0.63$) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.54$, $S.D. = 0.55$) การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.53$, $S.D. = 0.72$) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.43$, $S.D. = 0.58$) และการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.39$, $S.D. = 0.69$) ตามลำดับ ความต้องการจำเป็นและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรมที่มีค่าดัชนีสูงสุดที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.22$) รองลงมา คือ การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.21$) การนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.20$) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.19$) ตามลำดับ ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรมที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ การพัฒนาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.15$) และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.14$) ตามลำดับ

1.2 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และสภาพแวดล้อมภายนอกของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า สภาพปัจจุบัน การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($M = 3.82$, $S.D. = 0.73$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.92$, $S.D. = 0.73$) รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.86$, $S.D. = 0.60$) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.70$, $S.D. = 0.83$) การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.67$, $S.D. = 0.75$) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.61$, $S.D. = 0.67$) และการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 3.55$, $S.D. = 0.73$) ตามลำดับ สภาพที่พึงประสงค์ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.53$, $S.D. = 0.64$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.62$, $S.D. = 0.52$) รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.61$, $S.D. = 0.56$) การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.57$, $S.D. = 0.71$) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.55$, $S.D. = 0.56$) การพัฒนาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.48$, $S.D. = 0.54$) และการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($M = 4.48$, $S.D. = 0.64$) ตามลำดับ ความต้องการจำเป็นและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ที่มีค่าดัชนีสูงสุดที่เป็นภาวะคุกคาม ได้แก่ การนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.21$) รองลงมา คือ การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.20$) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.19$) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.19$) ตามลำดับ และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ที่เป็นโอกาส ได้แก่ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.15$) และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ($PNI_{Modified} = 0.14$) ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์โอกาสและภาวะคุกคามของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม โดยเรียงตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า โอกาส คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรมและการพัฒนาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ภาวะคุกคาม คือ การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม การนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม และการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวิธีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม (SWOT) และกำหนดกลยุทธ์ทางเลือก (TOWS Matrix) ประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก 6 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 1 กลยุทธ์รอง 4 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 4 กลยุทธ์รอง 9 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาการวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 2 กลยุทธ์รอง 6 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์รอง 7 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาด้านการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 4 กลยุทธ์รอง 7 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์รอง 8 วิธีดำเนินการ

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.90$, $S.D. = 0.23$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.95$, $S.D. = 0.14$) รองลงมา คือ ด้านความเหมาะสม ($M = 4.90$, $S.D. = 0.36$) ด้านอรรถประโยชน์ ($M = 4.84$, $S.D. = 0.37$) ด้านความรับผิดชอบ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.56$) และด้านความเป็นไปได้ ($M = 4.76$, $S.D. = 0.54$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาและการวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

1. ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า เมื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของการบริหาร

งานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม โดยเรียงตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า จุดแข็ง คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม จุดอ่อน คือ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม การนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ตามลำดับ ดังตัวอย่างการศึกษาของ พิชญ์ วัยวุฒิ และสุกัญญา แซ่มซ้อย ที่สรุปว่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบริหารวิชาการโรงเรียนชลราษฎรอำรุงตามแนวคิดผู้เรียนที่หลงใหลในการเรียนรู้ พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการพัฒนาบริหารวิชาการโรงเรียนชลราษฎรอำรุง ตามแนวคิดผู้เรียนที่หลงใหลในการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยด้านการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้มีสภาพในการปฏิบัติในปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการวัดและประเมินผลมีสภาพในการปฏิบัติในปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาบริหารวิชาการโรงเรียนชลราษฎรอำรุง ตามแนวคิดผู้เรียนที่หลงใหลในการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการพัฒนาหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และ 2) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาบริหารวิชาการโรงเรียนชลราษฎรอำรุง ตามแนวคิดผู้เรียนที่หลงใหลในการเรียนรู้โดยภาพรวม คือ 0.323 ($PNI_{Modified} = 0.323$) เมื่อพิจารณาตามขอบข่ายการพัฒนาบริหารวิชาการ พบว่าด้านการวัดและประเมินผล มีค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงสุด และด้านการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้มีค่าความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำสุด (พิชญ์ วัยวุฒิ และสุกัญญา แซ่มซ้อย, 2567) และดังตัวอย่างของ อมรรัตน์ ศรีพอ และคณะ ได้ทำการวิจัยศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนตามแนวคิดทักษะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนตามแนวคิดทักษะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม ด้านการจัดการเรียนรู้มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{modified} = 0.278$) รองลงมา คือ การวัดผลและประเมินผล และการพัฒนาหลักสูตร ตามลำดับ ในด้านทักษะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พบว่า การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{modified} = 0.295$) ส่วนด้านทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า การคิดแนวขวาง มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{modified} = 0.283$) (อมรรัตน์ ศรีพอ และคณะ, 2563)

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า ประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก 6 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาการวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงกลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม กลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม กลยุทธ์ที่ 6 การส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนตามการคิดเชิงนวัตกรรม ดังตัวอย่างกับการศึกษาของ ประภาพร จันทร์ศรี ที่ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา สังเคราะห์แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์

สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) โดยทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ทำการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม โดยใช้เทคนิค SWOT และ TOWS Matrix และจัดลำดับความต้องการจำเป็นโดยใช้ค่า $PNI_{modified}$ 2) การกำหนดกลยุทธ์ เป็นขั้นตอนการออกแบบและเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม 3) การตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์ เพื่อตรวจสอบและประเมินความถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปได้ของกลยุทธ์ และ 4) การปรับปรุงกลยุทธ์ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อพัฒนากลยุทธ์ที่จัดทำขึ้นมีความสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (ประภาพร จันทร์ศรี, 2559) และดังตัวอย่างกับผลการศึกษาของ จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์ ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกองทัพบกเรือตามแนวคิดการสร้างขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเมตริกซ์ (TOWS Matrix) 3) การร่างกลยุทธ์ และ 4) การตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์ (จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์ และธีรภัทร กุโลภาส, 2562)

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.90$, $S.D. = 0.23$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.95$, $S.D. = 0.14$) รองลงมา คือ ด้านความเหมาะสม ($M = 4.90$, $S.D. = 0.36$) ด้านอรรถประโยชน์ ($M = 4.84$, $S.D. = 0.37$) ด้านความรับผิดชอบ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.56$) และด้านความเป็นไปได้ ($M = 4.76$, $S.D. = 0.54$) ดังตัวอย่างกับผลการศึกษาของ พรปวีณ์ คงนันทิพัฒน์ และภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และ 3) การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของกลยุทธ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (พรปวีณ์ คงนันทิพัฒน์ และภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์, 2559) ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม 1) ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม โดยรวม พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม

ทุกด้านอยู่ในระดับมากและปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม รองลงมา คือ การพัฒนาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม และการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ตามลำดับ และสภาพที่พึงประสงค์ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ทุกด้านอยู่ในระดับมากและมากที่สุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม การวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม การพัฒนาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามการคิดเชิงนวัตกรรม และการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม ตามลำดับ 2) ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 6 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 1 กลยุทธ์รอง 4 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 4 กลยุทธ์รอง 9 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาการวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 2 กลยุทธ์รอง 6 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์รอง 7 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาด้านการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 4 กลยุทธ์รอง 7 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์รอง 8 วิธีดำเนินการ และ 3) ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม พบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 6 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 1 กลยุทธ์รอง 4 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์รอง 9 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาการวัดและประเมินผลตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์รอง 6 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์รอง 7 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 4 กลยุทธ์รอง 7 วิธีดำเนินการ กลยุทธ์ที่ 6 การส่งเสริมและการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนตามการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 กลยุทธ์รอง 8 วิธีดำเนินการ ในภาพรวม พบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามการคิดเชิงนวัตกรรม ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ($M = 4.91$, $SD = 0.24$ และด้านความเหมาะสม ($M = 4.91$, $SD = 0.21$) และด้านความเป็นไปได้ ($M = 4.90$, $SD = 0.24$) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

รองลงมา คือ ด้านความถูกต้อง ($M = 4.90$, $SD = 0.23$) และด้านความรับผิดชอบ ($M = 4.88$, $SD = 0.25$) ตามลำดับ โดยผลการวิจัยที่ได้สามารถนำมาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาที่พบในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในเรื่องของการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน การออกแบบหลักสูตร หรือการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมในนักเรียน นอกจากนี้ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ การวัดและประเมินผล และการนิเทศการศึกษา รวมถึงการขยายขอบเขตการศึกษาครอบคลุมสถานศึกษาหรือเขตพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปพัฒนาเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์ และธีรภัทร กุโลภาส. (2562). กลยุทธ์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกองทัพเรือตามแนวคิดการสร้างขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 47(1), 95-117.
- ฐาปนันท์ กันยา และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์. (2558). การบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 10(2), 101-110.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2557). การศึกษานอกสถานที่และการศึกษานอกสถานที่เสมือนเพื่อการเรียนรู้เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี. พรินท์ (1991) จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประภาพร จันทร์ศรี. (2559). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรवीณ์ คงนันทิพัฒน์ และภาณุวัฒน์ ภัคด้วงศ์. (2559). กลยุทธ์การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 20(2), 103-111.
- พิชญ วัชวุฒิ และสุกัญญา แซ่ม้อย. (2567). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบริหารวิชาการโรงเรียนชลราษฎรอำรุงตามแนวคิดผู้เรียนที่หลงใหลในการเรียนรู้. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(3), 30-42.
- พินันทา ฉัตรวัฒนา. (2561). แนวคิดทักษะนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสู่ประเทศไทย 4.0. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 17(3), 222-229.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557). เดิบทดเต็มศักยภาพสู่ศตวรรษที่ 21 ของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2566). รายงานการประเมินตนเองประจำปีการศึกษา 2566 กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.
- _____. (2567). กลุ่มบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรรัตน์ ศรีพอ และคณะ. (2563). ความต้องการจำเป็นในการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนตามแนวคิดทักษะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 10(3), 85-98.
- Chong Joanna, L. S. K. & Ron, B. (2015). Teaching innovation skill: Application of design thinking in graduate marketing course. Business Education Innovation Journal, 7(1), 43 -50.
- Drapeau, P. (2014). Sparking student creativity: Practical ways to promote innovative thinking and problem solving. Virginia USA: ASCD.

กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น*

THE STRATEGIES OF PROMOTION WELL-BEING OF MONKS
IN MUEANG KHON KAEN DISTRICT

พระพจน์ กุมพล*, พระมหาสมบัติ ทวีคุณ, พระจรรย์ สะท้อน, พระครูสังฆรักษ์ทวี ข่ายมณี

PhraPojanun Kumpol*, PhramahaSombat Taweekoon, PhraJarun Satun, Phrakrusunghrucktawee Khaimanee

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขอนแก่น ประเทศไทย

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Khon Kaen, Thailand

*Corresponding author E-mail: poj.j.dxn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ สร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ และถ่ายทอดกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุที่จำพรรษาในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น ไม่น้อยกว่า 1 เดือน จำนวน 395 รูป เลือกโดยใช้สูตรคำนวณหาไร์ ยามาเน่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอเมือง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง จำนวน 12 รูป ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล พยาบาลวิชาชีพเชี่ยวชาญพิเศษ จำนวน 6 ราย เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการบันทึกจากการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ ส่วนใหญ่มีปัญห สุขภาวะที่เป็นโรคประจำตัวอื่น ๆ สถานที่รักษา ส่วนใหญ่รักษาที่โรงพยาบาลขอนแก่น สิทธิการรักษา ส่วนใหญ่ใช้สิทธิบัตรทอง 30 บาท ความต้องการด้านสุขภาพฯ ส่วนใหญ่ต้องการตรวจสุขภาพประจำปี มีห้องปฐมพยาบาลไว้ที่วัด/มหาวิทยาลัยและมีผู้ปฏิบัติงานการสร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงองค์รวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก ด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ การถ่ายทอดกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ มี 4 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การเสริมสร้าง, สุขภาวะพระสงฆ์, อำเภอเมืองขอนแก่น

Abstract

This research is a mixed - method research. The objectives are to study the health problems of monks, strategies for enhancing the health of monks, and to disseminate strategies for enhancing the health of monks in Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province, totaling 395 monks. The informants in the in - depth interviews were the provincial abbot, the district abbot, and assistant abbots of royal monasteries totaling 12 monks. The informants in the focus group discussions were the ecclesiastical officials, the directors of sub - district health promotion hospitals, and specialized professional nurses totaling 6 Monk/People. The research instruments were questionnaires, in - depth interviews, and focus group discussions. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research results found that 1) The health problems of monks in Mueang Khon Kaen District include the following: behavior of monks, responsibility for monks' health, environmental and sanitation arrangement in the temple, and participation and support of partners. 2) The strategy for enhancing the health of monks in Mueang Khon Kaen District based on the correct attitude and knowledge of health, considering the holistic aspect in 4 aspects: physical, mental, environmental, and intellectual, integrated with the public health system and health care management process by the Sangha 3) The strategy for enhancing the health of monks in Mueang Khon Kaen District consists of 4 components: health promotion, prevention, treatment, and rehabilitation.

Keywords: Strategies, Promotion, Buddhist Monk's Well-being, Muang Khon Kaen District

บทนำ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ให้คำนิยามเกี่ยวกับสุขภาพ (Health) ว่าหมายถึง ความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ส่วนคำนิยามสุขภาวะ (Well - Being) หมายถึง การที่สุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณอยู่กันอย่างสมดุล (ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, 2560) ขณะเดียวกันองค์การอนามัยโลกพิจารณาถึงปัญหาสุขภาพอนามัยของประชากรโลกแล้ว พบว่า การได้รับ บริการสุขภาพที่ต่างกัน ก่อให้เกิดปัญหาโรคติดต่อ สมัชชาโลกจึงตั้งเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 คือ การที่ทุกคนรู้จักเอาใจใส่สุขภาพของตนเอง ชุมชน และสังคม ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถป้องกันได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2536) ปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนไปจากอดีต อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้อาจจะเป็นผลสืบเนื่องจากวิวัฒนาการและกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก อาทิความเจริญก้าวหน้า ทางด้านเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การคมนาคม หรือแม้กระทั่งทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ส่งผลถึงสภาวะทางจิตใจ โรคติดต่อ และ โรคไม่ติดต่อ ซึ่งโรคต่าง ๆ เหล่านี้ได้พัฒนาขึ้นเป็นเงาตามตัว อย่างเช่น โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน ซึ่งเป็นโรคที่มีอัตราผู้ป่วยสูงที่สุดและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่สำคัญ คือ ผล

จากพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ, 2558) อันได้แก่ การรับประทานอาหาร การเคลื่อนไหว การออกกำลังกายหรือการออกกำลังกาย รวมไปถึงการจัดการอารมณ์และความเครียด ซึ่งการเกิดโรคเรื้อรังดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้กับประชากรทุกเพศทุกวัย ไม่เว้นแม้แต่ในประชากรกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ก็สามารถพบปัญหานี้ได้เช่นเดียวกัน

พระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมไทย เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ และเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาสังคม ชุมชน และประเทศ หรือแม้กระทั่งบทบาทด้านการให้บริการสุขภาพแก่ชุมชน เช่น เป็นสถานที่ฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วย เป็นศูนย์กลางให้กับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น แต่ปัจจุบันพระสงฆ์ยังคงประสบปัญหาสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการดูแลสุขภาพเบื้องต้น เนื่องจากพระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลสุขภาพ นอกจากนี้ ปัญหาเรื่องอาหารของพระสงฆ์ซึ่งพระสงฆ์ไม่สามารถที่จะเลือกฉันอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย เนื่องจากตามพระธรรมวินัยที่ได้ระบุไว้ว่า พระภิกษุสงฆ์ห้ามรังเกียจหรือปฏิเสธการรับบิณฑบาตอาหารจากพุทธศาสนิกชนที่นำมาใส่บาตร ซึ่งอาหารส่วนใหญ่ที่ได้จากการรับบิณฑบาตกว่าร้อยละ 90 จะเป็นอาหารชุดยอดนิยม เช่น แกงเขียวหวาน พะโล้ ผัดกะเพรา ของทอด อาหารที่มีรสจัด รวมถึงน้ำปานะที่มีรสหวาน เช่น กาแฟกระป๋อง ชาเขียว เครื่องดื่มชูกำลัง โดยชุดอาหารเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อสุขภาพเมื่อพระภิกษุสงฆ์ฉันเข้าไปแล้วจะเสี่ยงต่อการอาพาธด้วยโรคอ้วน โรคเบาหวาน ถึงร้อยละ 45 ซึ่งจะกลายเป็นโรคเรื้อรังที่จะทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนรุนแรงขึ้นได้ในภายหลัง และยังพบภาวะเสี่ยงกระดูกพรุน เนื่องจากพระสงฆ์จำนวนมากมีแคลเซียมต่ำกว่าคนปกติ 8 - 10 เท่า สะท้อนให้เห็นในรายงานเมื่อปี พ.ศ. 2553 โรคที่พบบ่อยในพระสงฆ์ ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเส้นเลือด โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคหัวใจ โรคไต โรคต่อกระเพาะอาหาร โรคกระดูกอักเสบ โรคกระเพาะอาหาร โรคหลอดเลือดหัวใจ (ณัฐวดี จิตรมานะศักดิ์, 2556) สำหรับการฟื้นฟูสุขภาพหลังการเจ็บป่วยยังพบว่า พระสงฆ์ไม่ได้รับการเยี่ยมไข้และฟื้นฟูสุขภาพอย่างถูกต้องจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างจริงจัง ขาดการกินยาอย่างต่อเนื่อง ขาดการส่งเสริมสุขภาพที่จำเป็น ขาดการดูแลสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหามักจะบำบัดรักษาที่สถานเอนกมัยและโรงพยาบาลที่จัดบริการให้เท่านั้น อีกทั้งการดูแลบำบัดรักษาด้วยตนเองที่วัดและดูแลด้วยการสนับสนุนจากชุมชนยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ, 2558)

ข้อมูลการสำรวจ สุขภาพพระสงฆ์ของโรงพยาบาลสงฆ์ ในปี 2559 คัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ สามเณรทั่วประเทศ คัดกรอง 138,715 รูปจากทะเบียนพระสงฆ์ที่มี 348,433 รูป จากวัดทั่วประเทศ 41,142 วัด พบว่าพระสงฆ์กลุ่มสุขภาพดีลดลงเหลือร้อยละ 52.3 จากร้อยละ 60.3 ในปี 2549 พระสงฆ์อาพาธกลับเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 28.5 จากร้อยละ 17.5 ในปี 2549 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2558) สอดคล้องกับสถิติข้อมูลพระสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลสงฆ์ ปี พ.ศ. 2560 มีพระสงฆ์อาพาธเข้ารับรักษาด้วยโรคไขมันในโลหิตสูง โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวานเป็นลำดับต้น ๆ ซึ่งสาเหตุของอาการป่วยเกิดจากการบริโภคอาหารเป็นหลัก แนวโน้มของพระสงฆ์ที่ป่วยเป็นอัมพฤกษ์และโรคไต มีอัตราสูงขึ้นทุกปี (กรมควบคุมโรค, 2561)

ถึงกระนั้นก็ตาม การเกิดปัญหาดังกล่าว สามารถป้องกันได้ถ้าหากพระภิกษุสงฆ์มีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม โดยการเลือกฉันอาหารที่ไม่เป็นโทษ หรืออันตรายต่อร่างกายตามหลักพระธรรมวินัย หรือการมีพฤติกรรม

สุขภาพอื่น ๆ ที่เหมาะสม เช่น การเคลื่อนไหวออกแรง การจัดการอารมณ์และความเครียด ซึ่งจะส่งผลทำให้พระภิกษุสงฆ์นั้นมีสุขภาพที่ดีได้ ซึ่งการมีภาวะที่เป็นสุขของพระสงฆ์นั้น หมายถึง การมีสุขภาพที่ดีพร้อมทั้ง 4 มิติ คือ สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางปัญญา อย่างเป็นรูปธรรมตามหลักสุขภาวะองค์รวม ภายใต้ข้อจำกัดในการปฏิบัติพฤติกรรมโดยปกติและพระสงฆ์สามารถที่ปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างเป็นปกติ เพียงจะต้องอยู่ในกรอบไม่เกินเลยหรือกระทำตนจนเป็นที่น่ารังเกียจ และขัดต่อพระธรรมวินัยที่กำหนดไว้ตั้งแต่ในสมัยอดีตกาล (ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ, 2560) สำหรับอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่นถึงแม้ได้มีการจัดหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัดเพื่อการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ วัดความรู้ด้านสุขภาพ รวมถึงขับเคลื่อนดำเนินงานธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์แล้วก็ตาม แต่ยังไม่มีประสิทธิภาพเชิงรูปธรรมแต่อย่างใด จากสถานการณ์ดังกล่าวอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่นยังอยู่ในกลุ่มที่พระสงฆ์มีปัญหาด้านสุขภาพ

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ สร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ และถ่ายทอดกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ ทั้งนี้จะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่นให้มีสุขภาพที่ดีมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อถ่ายทอดกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ได้ดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร ได้แก่ พระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ที่วัดในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 เดือน เลือกโดยใช้สูตรการคำนวณ ของทาโร่ ยามาเน่ จำนวน 395 รูป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอเมือง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง จำนวน 12 รูป การสนทนากลุ่ม ได้แก่ พระสังฆาธิการ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงพยาบาลวิชาชีพเชี่ยวชาญพิเศษ จำนวน 6 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับ กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม อายุ พรรษาที่บวช ระดับการศึกษา โรคประจำตัว สถานที่รักษา สิทธิการรักษา และความต้องการด้านสุขภาพ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 สอบถามกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น ประกอบด้วยแบบสำรวจทัศนคติและพื้นฐานทางความรู้ด้านสุขภาพ อนามัย คำถามกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม ด้านร่างกายมีทั้งหมด 6 คำถาม ด้านจิตใจ 4 คำถาม

ด้านสิ่งแวดล้อม 4 คำถาม และด้านปัญญา 6 คำถาม รวมทั้งหมด 20 คำถาม มีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่าพฤติกรรม 3 ระดับ ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางจัดทำกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการป้องกันโรค ด้านการรักษาพยาบาล และด้านการฟื้นฟูสภาพ มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาสร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น 2) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น 3) สร้างแบบสอบถามแนวทางการสร้าง กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จากนั้นผู้วิจัยได้ส่งโครงร่างแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อพิจารณาตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุง ให้ถูกต้องเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4) นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการวิจัย จำนวน 2 คน นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน 1 คน และนักวิชาการด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 2 คน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหาของแต่ละข้อคำถามได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC, Index of Objective Congruence) มีค่าเท่ากับ 1.00 5) ทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเป็นฉบับสมบูรณ์ 6) นำแบบสอบถามที่มีการปรับปรุง แก้ไขสมบูรณ์แล้ว ไปทดลองใช้กับพระภิกษุที่สังกัดอยู่ในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 รูป แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ความเชื่อมั่น 0.89 และ 7) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่น ไปใช้กับพระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ที่วัดในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) ขอแบบฟอร์มหนังสือร้องขอไปยังบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขอนแก่น เพื่อแจกแบบสอบถามผ่านเจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่นทั้งมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย 2) นัดหมายการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากเจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่น 3) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) สำหรับพระสังฆาธิการในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง เจ้าคณะตำบล โดยมีประเด็นที่สำคัญ ที่จะศึกษาปัญหาสุขภาวะของพระสงฆ์ และออกแบบแนวทางจัดทำกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น 4) ดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) ระหว่างผู้วิจัย กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาแนวทางจัดทำกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ดำเนินการวิเคราะห์และถอดบทเรียนจากการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้ได้กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และ 5) นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มย่อย มาดำเนินการสังเคราะห์เพื่อออกแบบแนวทางจัดทำกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่นจังหวัดขอนแก่น

สถิติที่ใช้ในวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) จำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่มและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) ได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major Themes) ที่พบในข้อมูลทั้งหมด และจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub - themes) และหัวข้อย่อย

(Categories) จากนั้นนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนบรรยายผลและข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย สำหรับกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย ดำเนินการถอดข้อความจากการบันทึกข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) อธิบายเป็นความเรียง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มย่อย มาดำเนินการสังเคราะห์เพื่อสร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ ทั้งนี้ก็เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ได้วิเคราะห์ข้อมูล โรคประจำตัว สถานที่รักษา สิทธิการรักษา โดยหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยสุขภาวะพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โรคประจำตัว สถานที่รักษา สิทธิการรักษา (N = 395)

ข้อที่	ปัจจัยสุขภาวะพระสงฆ์	จำนวน (395)	ร้อยละ (100)
1. โรคประจำตัว	เบาหวาน	27	6.8
	ความดันโลหิตสูง	17	4.3
	ไขมันในเลือดสูง	7	1.8
	หลอดเลือดสมอง	-	-
	โรคหัวใจ	2	0.5
	โรคเมะเร็ง	7	1.8
	ไวรัสตับอักเสบ	201	50.9
	เก๊าต์	2	0.5
	ต่อกระจก	-	-
	ต่อหิน	-	-
	หูดัง	5	1.3
	ปวดหลังปวดเอว	62	15.7
	ข้อเสื่อม – กระดูกพรุน	3	0.8
	กระดูกพรุน	1	0.3
	กระเพาะอาหาร	7	1.8
	อื่น ๆ	262	66.3
2.สถานที่รักษาประจำ	หน่วยบริการในพื้นที่	125	31.6
	โรงพยาบาลขอนแก่น	149	37.7
	โรงพยาบาลเอกชน/คลินิก	67	17.0
	ซื้อยากินเอง	54	13.7
3.สิทธิการรักษา	บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท	224	56.7
	ประกันชีวิต	131	33.2
	ไม่มีสิทธิบัตรใด ๆ	40	10.1

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสุขภาพพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โรคประจำตัว ส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพที่เป็นโรคประจำตัวอื่น ๆ มีจำนวน 262 รูป คิดเป็นร้อยละ 66.3 รองลงมา โรคปวดหลัง - ปวดเอว มีจำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.7 โรคเบาหวาน มีจำนวน 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.8 โรคความดันโลหิตสูง มีจำนวน 17 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.3 โรคไขมันในเลือดสูงและโรคกระเพาะอาหาร มีจำนวน เท่ากันที่ 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8 โรคหูตึง มีจำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.3 โรคข้อเสื่อมกระดูกพรุน มีจำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 0.8 โรคหัวใจและโรคเกาต์ มีจำนวนเท่ากันที่ 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 0.5 และโรคกระดูกพรุน มีจำนวน 1 รูป คิดเป็นร้อยละ 0.3 สถานที่รักษา ส่วนใหญ่ใช้บริการสถานที่รักษาประจำที่โรงพยาบาลขอนแก่น มีจำนวน 149 รูป คิดเป็นร้อยละ 37.7 รองลงมาที่หน่วยบริการในพื้นที่ (รพ.สต., ศูนย์แพทย์, ศูนย์เทศบาล) มีจำนวน 125 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.6 ที่โรงพยาบาลเอกชน/คลินิก มีจำนวน 67 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.0 และด้วยการไปร้านขายยาซื้อยากินเอง มีจำนวน 54 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.7 และ สิทธิการรักษา พระสงฆ์ส่วนใหญ่ใช้สิทธิบัตรทอง 30 บาท มีจำนวน 224 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาใช้ประกันชีวิต มีจำนวน 131 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.2 และไม่มีสิทธิบัตรใด ๆ มีจำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.1

ความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น (N = 395)

ข้อที่	ปัจจัยความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์	จำนวน (395)	ร้อยละ (100)
ความต้องการด้าน	ต้องการตรวจสุขภาพประจำปี	89	22.5
สุขภาพของพระสงฆ์	ต้องการทำสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า	53	13.4
	ต้องการเข้ารับการรักษาโรคประจำตัวที่หน่วยบริการในพื้นที่	36	9.1
	ต้องการเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลขอนแก่น	40	10.1
	ต้องการมีห้องปฐมพยาบาลไว้ที่วัด/มหาวิทยาลัยและมีผู้ปฏิบัติงาน	57	14.4
	ต้องการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจเยี่ยมและเยี่ยมไข้ที่วัดอย่างต่อเนื่อง	31	7.8
	ต้องการให้ห้องค้การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อเวชภัณฑ์	31	7.8
	ต้องการให้สำนักพุทธฯ สนับสนุนวัดต้นแบบส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์	30	7.6
	ต้องการให้คณะพระสังฆาธิการจัดประชุมเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพพระสงฆ์	28	7.1

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น ส่วนใหญ่มีความต้องการด้านสุขภาพโดยต้องการตรวจสุขภาพประจำปี มีจำนวน 89 รูป คิดเป็นร้อยละ 22.5 รองลงมาต้องการมีห้องปฐมพยาบาลไว้ที่วัด/มหาวิทยาลัยและมีผู้ปฏิบัติงาน มีจำนวน 57 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.4 ต้องการทำสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีจำนวน 53 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.4 ต้องการเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลขอนแก่น มีจำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.1 ต้องการเข้ารับการรักษาโรคประจำตัวที่หน่วยบริการในพื้นที่ มีจำนวน 36 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.1 ต้องการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจเยี่ยมและเยี่ยมไข้ที่วัดอย่างต่อเนื่อง มีจำนวนเท่ากับต้องการให้ห้องค้การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อเวชภัณฑ์ ที่จำนวน 31 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.8 ต้องการให้สำนักพุทธฯ สนับสนุนวัดต้นแบบส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์

มีจำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.6 และต้องการให้คณะพระสังฆาธิการจัดประชุมเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง มีจำนวน 28 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.1 ตามตารางที่ 2

การสร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติและพื้นฐานทางความรู้ด้านสุขภาพอนามัยของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติและพื้นฐานทางความรู้ด้านสุขภาพอนามัยของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น

กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านร่างกาย	2.29	0.753	ปานกลาง
2. ด้านจิตใจ	2.72	0.512	มาก
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	2.78	0.647	มาก
4. ด้านปัญญา	2.81	0.549	มาก
รวม	2.36	0.502	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติและพื้นฐานทางความรู้ด้านสุขภาพอนามัยของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น ที่มีต่อกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรรวม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้านและอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรรวมในด้านปัญญา ($\bar{X} = 2.81$, S.D. = 0.549) กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรรวมในด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 2.78$, S.D. = 0.647) กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรรวมในด้านจิตใจ ($\bar{X} = 2.72$, S.D. = 0.512) กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรรวมในด้านร่างกาย ($\bar{X} = 2.29$, S.D. = 0.753) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า อยู่ระหว่าง 0.512 - 0.753 มีการกระจายของข้อมูลน้อยแสดงว่าความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ฉะนั้น ปัญหาด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์ จึงควรมุ่งไปที่กลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรรวมในด้านร่างกาย เนื่องจากขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ที่อาจจะไม่เหมาะสมกับทางสมณเพศ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพทางร่างกายและโรคภัยไข้เจ็บตามมา ประกอบกับกิจวัตรของพระสงฆ์ที่ดำเนินในแต่ละวันค่อนข้างจำกัด เช่น การลงอุโบสถ การบิณฑบาต เลี้ยงชีพ การสวดมนต์ไหว้พระ การกวาดบริเวณวัด การศึกษาสิกขาบท เป็นต้น นอกจากนี้การที่พระสงฆ์ไม่สามารถเลือกฉันอาหารได้ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของอาหารที่ญาติโยมนำมาใส่บาตร ก็เป็นมูลเหตุสำคัญของแนวโน้มที่พระสงฆ์จะเป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่าย ประกอบกับอุปนิสัยพื้นฐานของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่ติดการสูบบุหรี่ อันเป็นปัจจัยเสริมทำให้มีสุขภาพที่ย่ำแย่ของพระสงฆ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2. ผลการจัดทำกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น ที่พิจารณาในเชิงองค์กรรวมที่กำหนดการดูแลออกเป็นกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย

ด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านปัญญา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย ลดปัจจัยเสี่ยงเกี่ยวกับการฉ้อฉลอาหาร โดยอยู่บนพื้นฐานของ “การกินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน” นอกจากฉ้อฉลอาหารแต่พอประมาณแล้ว ให้พิจารณา ฉ้อฉลอาหารให้ครบห้าหมู่ตามหลักโภชนาการ ฉ้นเนื้อให้น้อย หลีกเลี่ยงอาหารประเภทมีไขมันมาก อาหารที่มีรสหวาน ต่าง ๆ และรสเค็ม อีกทั้งให้มีการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสมณเพศ ด้วยหลักการปรับเปลี่ยนอิริยาบถทั้ง 4 (ยืน เดิน นั่ง นอน) ให้มีความสมดุล ด้วยการเดินบิณฑบาตในเวลาเช้าตรู่ของทุกวัน การเดินจงกรม การปิดกวาด ลานวัด และเสนาสนะ หากมีเวลาก็ควรมีกายบริหารอย่างง่าย เช่น การยืดเส้น การแกว่งแขน เป็นต้น 2) ด้านจิตใจ เริ่มด้วยการรักษาศีลให้มั่นคงอันเป็นพื้นฐานให้เกิดเป็นสมาธิ ด้วยการการละเว้นขาดจากการฆ่า ลักทรัพย์ ประพฤติ ผิดในกาม พุดเพ้อเจ้อ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พ่งเลื่องอยากได้ของเขา การมีจิตพยาบาท มีความเห็นผิด จะเอื้ออำนวยให้การสวดมนต์ทำวัตรเกิดอานิสงส์มากและสามารถรักษาโรคได้อีกด้วย ผลที่สุดก็ทำให้จิตใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน อีกทั้งช่วยลดความเครียดอันเกิดจากภาระกิจในแต่ละวัน รู้จักปล่อยวาง ไม่มีความยึดมั่นถือมั่น ประกอบการ การได้สอนธรรมและสนทนาธรรมกับผู้รอบรู้ยิ่งจะช่วยเสริมให้เข้าใจธรรมและโลกยิ่งขึ้น 3) ด้านสิ่งแวดล้อม เริ่มต้น ด้วยการรักษาความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยของกุฏิ เสนาสนะให้น่าอยู่ ไม่เป็นแหล่งของเชื้อโรค ส่วนพื้นที่ บริเวณวัดให้ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นและเป็นแหล่งอากาศที่บริสุทธิ์สะอาด มีบรรยากาศปลอดโปร่งสบาย ๆ ขณะเดียวกัน ก็มีระบบจัดเก็บขยะที่ดีและกำจัดของเสียภายในวัดเป็นประจำ หรือจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ให้ชุมชนมีส่วนร่วม ด้วยวิธีการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านปัญญา ดำเนินกลยุทธ์อันอยู่บนหลักการพื้นฐานที่ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ทุกอย่างสำเร็จได้ด้วยใจ” ฉะนั้น คุณภาพของจิตเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยอาศัยการเจริญปัญญา เป็นการ บำรุงเลี้ยงจิตใจให้แข็งแรง เช่นเดียวกับการให้อาหารแก่ร่างกาย จิตใจที่ได้รับการฝึกสมาธิจะบริสุทธิ์สะอาด มีคุณธรรม มีความเข้มแข็ง มีความอ่อนคลาย สงบสุข พร้อมแก่การพัฒนาทางด้านปัญญา ผ่านการอ่าน การฟัง หรือการคิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนจนเกิดความรู้ ตามหลัก “โยนิโสมนสิการ” อย่างเช่น วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือ วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าเห็นโทษและเห็นทางออก เป็นต้น

การถ่ายทอดกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) พระสังฆาธิการในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง เจ้าคณะตำบล พบว่า กลยุทธ์การ ส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ด้วยตนเอง ประกอบกับการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์บนพื้นฐานของการมีทัศนคติที่ ถูกต้องและมีความรู้พื้นฐานทางสุขอนามัย สามารถพิจารณาในเชิงองค์รวมแล้วกำหนดการดูแลออกเป็นกลยุทธ์ การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ 4 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟู สุขภาพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การส่งเสริมสุขภาพ แบ่งเป็น 2 ทาง คือ ปัจจัยภายใน ทำให้จิตของพระสงฆ์ มีคุณภาพและได้รับการพัฒนา ด้วยวิธีการสวดมนต์และการฝึกสมาธิมีความสำคัญที่ทำให้จิตรวมเป็นหนึ่ง สงบนิ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน การกระทำต่าง ๆ จึงอยู่บนพื้นฐานของสติ อีกทั้งพระสงฆ์ต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และทำให้เข้าใจโลกและชีวิตอย่างถ่องแท้ มีชีวิตที่ปล่อยวาง ไม่ยึดติด ส่วนปัจจัยภายนอก เน้นไปที่ธรรมชาติแวดล้อม ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้แก่พระภิกษุสามเณรรู้จักปลูก ต้นไม้ให้มาก ไม่ตัดต้นไม้ เพราะต้นไม้เป็นแหล่งให้อากาศและบรรยากาศอันบริสุทธิ์ พร้อม ๆ กันกับรักษาความ

สะอาดและเรียบร้อยของกุฏิ มีการกำจัดขยะภายในกุฏิและบริเวณรอบวัดอย่างสม่ำเสมอ ให้ส่วนต่าง ๆ ของวัดอยู่ในสภาพที่สะอาด มีการเก็บกวาดบริเวณวัด ศาลา อาคารต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ เรียบร้อยอยู่เสมอ ห้องน้ำ มีคนดูแลรับผิดชอบ 2) การป้องกัน นำพระภิกษุเข้ารับการอบรมความรู้เรื่อง การบริโภคอาหารจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และให้เข้ารับการตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาล ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็จะได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ เช่น การฉันทานอาหารน้อย ฉันทานอาหารแต่พอที่ทำให้พระสงฆ์เราไม่ค่อยที่จะป่วยเป็นโรคมามากนัก โดยเฉพาะการไม่ฉันทานอาหารเย็น ฉันทเนื้อให้น้อย และไม่ควรนอนมากเกินไปเพราะทำให้ไขมันสะสมจากการไม่ได้ออกกำลังกาย ฉะนั้นแนวทางป้องกันที่สำคัญอีกอย่างก็คือ การออกกำลังกาย พระสงฆ์จึงต้องมีการออกกำลังกายอย่างง่าย เช่น การยืดเส้น การแกว่งแขน การบริหารอย่างง่ายเพื่อลดอาการบาดเจ็บบางส่วน และการออกกำลังกายตามกิจตามปกติ ทั้งการเดินบิณฑบาต การเดินจงกรม การเดินรอบวัด การปิดกวาดลานวัดลานเจดีย์ที่เหมาะสมกับสมณเพศ 3) การรักษาพยาบาล ในกรณีเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างเช่น มีไข้ ปวดหัว ปวดท้อง เป็นต้น จะดูแลเบื้องต้นด้วยการไปหาคุณหมอที่คลินิกหรือศูนย์ส่งเสริมสุขภาพที่อยู่ใกล้ ๆ เพื่อวินิจฉัยและรับยามาทาน แต่หากมีอาการไม่สบายมาก ๆ ก็จะส่งต่อพระสงฆ์อาพาธนั้นไปยังโรงพยาบาลแม่ข่าย และการติดตามดูแลในภายหลัง ซึ่งเป็นกระบวนการปกติในการดูแลการรักษาพยาบาล สำหรับในกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน มีการเจ็บป่วย หรือการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วนหรือเกิดเหตุการณ์ร้ายแรง ก็ติดต่อสายด่วน 1669 ให้รถฉุกเฉินมารับส่งตัวเข้าโรงพยาบาลแม่ข่ายที่ผู้ป่วยได้แจ้งเอาไว้ ซึ่งจะมีการส่งข้อมูลทางอีเมลหรือทางโทรศัพท์ไปก่อนเพื่อที่เมื่อไปถึงจะได้เข้ารับการรักษาทันที และ 4) การฟื้นฟูสภาพ การฟื้นฟูสภาพร่างกายเป็นระยะที่พระสงฆ์อาพาธออกจากภาวะของการเป็นผู้ป่วย และกำลังกลับไปอยู่ในภาวะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ที่อารามของตน เพื่อไปดูแลตนเองต่อที่วัด หากช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เป็นผู้ป่วยติดเตียง ทางคณะสงฆ์ก็มีงบประมาณในการอุปถัมภ์ในการจัดซื้ออุปกรณ์หรือเครื่องมือแพทย์ที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ และให้เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดพระสงฆ์ปกติมาหมุนเวียนกันพยาบาล อีกทั้งพระผู้ปกครองก็จัดทีมมาเยี่ยมเยียน ถามไถ่อาการ ส่งผลให้พระสงฆ์อาพาธนั้นไม่รู้สึกว่าถูกทอดทิ้งและทำให้มีขวัญกำลังใจในการต่อสู้กับโรคที่เป็นอยู่นอกจากนี้อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และพยาบาลวิชาชีพ จะเข้ามาดูแลด้วยกัน

2. การวิเคราะห์แนวทางด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) เพื่อมาสู่การกำหนดการจัดทำกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ โดยมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาสุขภาพตามหลักองค์รวม สุขภาวะทางกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และไม่ฉันทของหวานหรือดื่มเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลมากเกินไป ออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสมณเพศ นอนหลับอย่างเพียงพอ งดสูบบุหรี่และทำตัวให้ห่างไกลยาเสพติด สุขภาวะทางจิตใจ สวดมนต์ เดินจงกรม ทำสมาธิ เพื่อพัฒนาคุณภาพจิตของตน และไม่เครียด รู้จักปล่อยวาง สุขภาวะทางสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์ทำความเข้าใจธรรมชาติและสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว ว่าต่างอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่ได้เพียงลำพัง สรรพสิ่งต่างเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเสมอ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก็ย่อมสะท้อนกลับทำร้ายตัวเราไม่ทางตรงก็ทางอ้อม และสุขภาพทางปัญญา พระสงฆ์ใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาให้เข้าถึงความเป็นจริงของโลกในปัจจุบันว่าพระสงฆ์จำเป็นต้องเปิดโลกทรรศน์ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รับเอาศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาประยุกต์เข้ากับแนวทางของพระพุทธศาสนา ที่จะช่วยให้มีความทุกข์น้อยลงและมีความสุขมากขึ้น รวมไปถึงการมองโลกในแง่ดี มองทุก ๆ อย่างเป็นบวก การเรียนรู้กฎธรรมชาติทั้งหลายทำให้พระสงฆ์ได้เติมเต็มให้ความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ สภาพปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพที่เป็นโรคประจำตัวอื่น ๆ รองลงมาโรคปวดหลัง - ปวดเอว โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเลือดสูงและโรคกระเพาะอาหาร โรคหูตึง โรคข้อเสื่อมกระดูกพรุน โรคหัวใจและโรคเกาต์และโรคกระดูกพรุน โรคที่พบส่วนใหญ่เป็นโรคทางกาย ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง โรคกระดูกและโรคอักเสบและเกือบทั้งหมดเป็นผู้สูงอายุ โดยสภาพของผู้สูงอายุมักจะมีโรคประจำตัวเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล พลวรรณ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคเรื้อรังในจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคเรื้อรัง ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ อาพาธด้วยโรคความดันโลหิตสูงร้อยละ 59.4 โรคเบาหวานร้อยละ 32.2 โรคหัวใจร้อยละ 13.8 และผลจากการสูบบุหรี่ทำให้เป็นโรคถุงลมโป่งพองร้อยละ 5.7 นอกจากนี้ พระสงฆ์ต้องการตรวจสุขภาพประจำปี ต้องการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจเยี่ยมและเยี่ยมไข้ที่วัด อย่างต่อเนื่องและต้องการให้พระสังฆาธิการจัดประชุมเพื่อพัฒนางานระบบสุขภาพพระสงฆ์ต่อเนื่องทุก 6 เดือน (สุวิมล พลวรรณ, 2552)

ในเรื่องการรับรู้ข้อมูลด้านสุขภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา วงศ์สีขชาติ ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ผลการวิจัยพบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพ โดยรวม และมีความต้องการในเรื่องการพัฒนาดูแลสุขภาพองค์รวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์จึงมีความจำเป็น และทุกฝ่ายควรสนับสนุน (สุชาดา วงศ์สีขชาติ, 2558) สถานที่รักษา ส่วนใหญ่ใช้บริการสถานที่รักษาประจำที่โรงพยาบาลขอนแก่น รองลงมาที่หน่วยบริการในพื้นที่ (รพ.สต., ศูนย์แพทย์, ศูนย์เทศบาล) ที่โรงพยาบาลเอกชน/คลินิก และด้วยการไปร้านขายยาซื้อยากินเอง และสิทธิการรักษา พระสงฆ์ส่วนใหญ่ใช้สิทธิบัตรทอง 30 บาท รองลงมาใช้ประกันชีวิต และไม่มีสิทธิบัตรใด ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่าพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีวิถีชีวิต หรือรูปแบบการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์เปลี่ยนไป เช่น จากการพักอาศัยอยู่ในป่าเป็นหลักกลายมาเป็นการพักอาศัยอยู่ในวัด การรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรตามที่สามารถหาได้ในป่าเขากลายมาเป็นการรักษาสุขภาพในสถานบริการสุขภาพของภาครัฐและเอกชน เช่น โรงพยาบาล คลินิก และการซื้อยาจากร้านขายยา ฯลฯ (พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ), 2551)

ความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ฯ ส่วนใหญ่มีความต้องการด้านสุขภาพโดยต้องการตรวจสุขภาพประจำปี รองลงมาต้องการมีห้องปฎิมาพยาบาลไว้ที่วัด/มหาวิทยาลัยและมีผู้ปฏิบัติงาน ต้องการทำสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ต้องการเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลขอนแก่น ต้องการเข้ารับการรักษาโรคประจำตัวที่หน่วยบริการในพื้นที่ ต้องการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจเยี่ยมและเยี่ยมไข้ที่วัดอย่างต่อเนื่อง มีจำนวนเท่ากันกับต้องการให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อเวชภัณฑ์ ต้องการให้สำนักพุทธฯ สนับสนุนวัดต้นแบบส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ และต้องการให้คณะพระสังฆาธิการจัดประชุมเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัด

กระทรวงสาธารณสุข ที่พบว่า สำหรับการดูแลสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ด้วยตนเอง พบว่า มีน้อยมาก ส่วนใหญ่มีเพียงถามทุกข์สุขเท่านั้นและมีค่าใช้จ่ายในการไปพบแพทย์ไปโรงพยาบาลหรือไปรักษาที่คลินิก ซึ่งพระสงฆ์เมื่อป่วยเป็นโรคเรื้อรังและเป็นพระสูงอายุ แพทย์ลงความเห็นว่าจำเป็นต้องมีผู้ดูแลอย่างต่อเนื่องเมื่อแพทย์ให้กลับไปรักษาต่อที่วัด ในอดีตที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาก็ขาดการดำเนินการบำบัดรักษาที่สถานีนานามัยและโรงพยาบาล จัดบริการให้เท่านั้น ส่วนการดูแลบำบัดรักษาด้วยตนเองที่วัดและดูแลด้วยการสนับสนุนจากชุมชนยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2551)

การสร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงองค์รวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุริยา ฐิตสีโล และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ด้านจิตวิญญาณ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านร่างกายมีระดับการดูแลน้อยสุดตามลำดับ (พระสุริยา ฐิตสีโล และคณะ, 2565)

การถ่ายทอดกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) กลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ด้วยตนเอง ประกอบกับการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์บนพื้นฐานของการมีทัศนคติที่ถูกต้องและมีความรู้พื้นฐานทางสุขอนามัย สามารถพิจารณาในเชิงองค์รวมแล้ว กำหนดการดูแลออกเป็นกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ 4 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ 2) การวิเคราะห์แนวทางด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) เพื่อมาสู่การกำหนดการจัดทำกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ โดยมุ่งไปที่การแก้ไขปัญหาสุขภาวะตามหลักองค์รวม สุขภาวะทางกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และไม่ฉุนของหวานหรือดื่มเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลมากเกินไป ออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสมณเพศ นอนหลับอย่างเพียงพอ งดสูบบุหรี่และทำตัวให้ห่างไกลยาเสพติด สุขภาวะทางจิตใจ สวดมนต์ เติมน้ำใจ ทำสมาธิ เพื่อพัฒนาคุณภาพจิตของตน และไม่เครียด รู้จักปล่อยวาง สุขภาวะทางสิ่งแวดล้อม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า สภาพปัญหาสุขภาวะของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาวะที่เป็นโรคประจำตัวอื่น ๆ รองลงมาโรคปวดหลัง - ปวดเอว โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเลือดสูงและโรคกระเพาะอาหาร โรคหูดัง โรคข้อเสื่อมกระดูกพรุน โรคหัวใจและโรคเกาต์และโรคกระดูกพรุน โรคที่พบส่วนใหญ่เป็นโรคทางกาย เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง โรคกระดูกและโรคอักเสบและเกือบทั้งหมดเป็นผู้สูงอายุ เป็นต้น สถานที่รักษา ส่วนใหญ่รักษาที่โรงพยาบาลขอนแก่น หน่วยบริการในพื้นที่ โรงพยาบาลเอกชน/คลินิก และไปซื้อยาฉันทันเอง ตามลำดับ สิทธิการรักษา ส่วนใหญ่ใช้สิทธิบัตรทอง 30 บาท ใช้ประกันชีวิต และไม่มีสิทธิบัตรใด ตามลำดับ ความต้องการด้านสุขภาพฯ ส่วนใหญ่ต้องการตรวจสุขภาพประจำปี มีห้องปฐมพยาบาลไว้ที่วัด/มหาวิทยาลัยและมีผู้ปฏิบัติงาน ต้องการทำสิทธิบัตรประกัน

สุขภาพถ้วนหน้า ต้องการเข้ารับการรักษาทันทีที่โรงพยาบาลขอนแก่น ต้องการเข้ารับการรักษารอคอยประจำตัวที่หน่วยบริการในพื้นที่ ต้องการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจเยี่ยมและเยี่ยมไข้ที่วัดอย่างต่อเนื่อง ต้องการให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อเวชภัณฑ์ ต้องการให้สำนักพุทธฯ สนับสนุนวัดต้นแบบส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ และต้องการให้คณะพระสังฆาธิการจัดประชุมเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ การสร้างกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงองค์รวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ตามลำดับ การถ่ายทอดกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ฯ มีดังนี้ 1) กลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ด้วยตนเอง ดูแลสุขภาพของพระสงฆ์บนพื้นฐานของการมีทัศนคติที่ถูกต้องและมีความรู้พื้นฐานทางสุขอนามัย พิจารณาในเชิงองค์รวมแล้วกำหนดการดูแลออกเป็นกลยุทธ์การเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ 4 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ 2) แนวทางด้วยการสนทนากลุ่ม มุ่งไปที่การแก้ไขปัญห สุขภาวะตามหลักองค์รวม สุขภาวะทางกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และไม่ฉุนของหวานหรือดื่มเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลมากเกินไป ออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสมณเพศ นอนหลับอย่างเพียงพอ งดสูบบุหรี่และทำตัวให้ห่างไกลยาเสพติด สุขภาวะทางจิตใจ สวดมนต์ เดินจงกรม ทำสมาธิ เพื่อพัฒนาคุณภาพจิตของตน และไม่เครียด รู้จักปล่อยวาง สุขภาวะทางสิ่งแวดล้อม จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรให้ความสำคัญในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และตรวจสุขภาพเป็นประจำ 2) พระสังฆาธิการควรปรึกษาหารือ ประชุม ทำกิจกรรมกับพระสงฆ์ภายในวัด อบรมให้ความรู้ สร้างวัดต้นแบบการดูแลสุขภาพและเสริมสร้างสุขภาวะ ตลอดถึงสวัสดิการการรักษาพยาบาล 3) สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรลงพื้นที่ที่ตรวจสุขภาพแก่พระสงฆ์ทุก ๆ ปี จัดโครงการอบรมความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ จัดทำคู่มือการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ 4) ควรได้นำหลักการของศีลมาและบทสวดโพชฌังคปริตรมาใช้ในการดูแลสุขภาพทางกาย คือมีสติในการพิจารณาเหตุปัจจัยแห่งการเกิดโรค ว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพของตนเองที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ หรือเกิดจากความไม่มีความรู้ หรือมีทัศนคติที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ 5) ควรศึกษาแนวคิดการดูแลสุขภาพจากคู่มือการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่มีอยู่ทั่วไป หรืออาจปรึกษาหารือกับแกนนำสุขภาพพระสงฆ์ที่ผ่านการอบรมหมอประจำวัดหรือพระคิลานุปัฏฐาก รวมถึงเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้ และ 6) หน่วยงานด้านสุขภาพหรือหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดโครงการหรือ แผนงานเพื่อส่งเสริมให้ความรู้ตลอดจนการให้คำแนะนำในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้ถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2561). ข้อมูลโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง. นนทบุรี: กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข.
- ณัฐวดี จิตรมานะศักดิ์. (2556). พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับพระสงฆ์. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 3(3), 8-11.
- ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล. (2560). แผนธุรกิจของสถานบริการสุขภาพแบบองค์รวม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ. (2560). ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.

- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ใน จังหวัดขอนแก่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. วารสารสำนักงานสาธารณสุขที่ 6 จังหวัดขอนแก่น, 22(2), 1-13.
- พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท). (2551). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิถีชีวิต พฤติกรรมสุขภาพและการดูแลสุขภาพ สุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุริยา ฐิตสีโล และคณะ. (2565). การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของ พระสงฆ์ในเขตพื้นที่อำเภอนาบอนจังหวัด นครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(5), 226-239.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2536). เอกสารการสอน ชุตติวิชา สุขภาพอนามัยส่วนบุคคล และชุมชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2551). การสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยของประชาชนไทย โดยการตรวจร่างกายครั้งที่ 4 พ.ศ. 2551 - 2552. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2558). รายงานประจำปี 2558 ของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สถานิติบัญญัติ แห่งชาติ.
- สุชาติ วงศ์สืบชาติ. (2558). พฤติกรรมการดูแล สุขภาพของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดปากน้ำภาษีเจริญ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิมล พลวรรณ. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคเรื้อรังในจังหวัด สระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโรคติดต่อและวิทยาการระบาดทางการ สาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) **บทความวิจัย (Research Article)** เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) **บทความวิชาการ (Academic Article)** เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียด

ของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาค้นสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่ย่าง).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณจุวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนโ (เจ้าอาวาส) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาจอพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>
 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นา.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีพ้อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์ และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลั้งฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

.....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

.....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)..... ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับ
ผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

.....(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

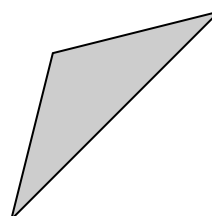
.....

.....

.....

.....

.....(16 pt).....

(16 pt).....

[illegible]

(16 pt).

.....

.....

.....

.....

